

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΖΕΡΒΑ

ΤΑ ΚΥΝΗΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΒΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΚΥΝΗΓΙΟΥ ΤΩΝ

Β' ΕΚΔΟΣΙΣ

ΑΘΗΝΑΙ

1961

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΖΕΡΒΑ

ΤΑ ΚΥΝΗΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΒΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΚΥΝΗΓΙΟΥ ΤΩΝ

Β' ΕΚΔΟΣΙΣ

ΑΘΗΝΑΙ

1961

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
I. ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΗ ΟΠΛΟΥΡΓΙΚΗ—ΒΛΗΤΙΚΗ	19
II. ΣΚΥΛΙΑ	32
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΤΡΙΧΩΤΑ ΚΥΝΗΓΙΑ	
ΧΟΡΤΟΦΑΓΑ	
I. ΑΡΤΙΟΔΑΚΤΥΛΑ ΜΗΡΥΚΑΣΤΙΚΑ	45
Έλαφοειδή.	45
1. Έλαφος, λάφι	45
2. Έλαφος ή πλατύκερος, πλατώνι	54
3. Δορκάς, ζαρκάδι.	56
II. ΑΡΤΙΟΔΑΚΤΥΛΑ ΜΗΡΥΚΑΣΤΙΚΑ ΚΟΙΛΟΚΕΡΑΤΑ	61
Αΐγαυροι.	61
1. Αΐγαυρος, αγριόγιδο	61
2. Αΐγαυροι Γιούρων, Αντιμήλου, Κρήτης, Σαμοθράκης	68
III. ΑΡΤΙΟΔΑΚΤΥΛΑ ΜΗ ΜΗΡΥΚΑΣΤΙΚΑ	74
Άγριόχοιροι	74
1. Άγριόχοιρος, αγριογούρουνο.	74
IV. ΤΡΩΚΤΙΚΑ	85
Λαγωΐδαι	85
1. Λαγός.	85
2. Άγριοκούνελο	100
Σκίουροι.	102
1. Σκίουρος, βερβερίτσα.	102
V. ΣΑΡΚΟΦΑΓΑ	106
I. ΑΡΚΤΟΙ	106
1. Άρκτος, αρκούδα	106
VI. ΚΥΝΟΕΙΔΗ	115
1. Λύκος.	115
2. Θώς, τσακάλι	122
3. Άλώπηξ, άλεπού	126

	Σελίς
VII. ΑΙΛΟΥΡΟΕΙΔΗ	142
1. Λύγξ, Ρίσος	142
2. Αΐλουρος, ἀγριόγατα	146
3. Ίκτιδες, κουνάβια	151
α) Ίκτις ἡ εὐγενής, καθαροκούναβο	152
β) Ίκτις τοῦ Ἀριστοτέλους, κουνάβι κατοικίδιο	155
γ) Ὁζοϊκτίς, βρωμοκούναβο	155
δ) Μυοϊκτίς, ποντικοφιτίσα, νυφίτσα	159
ε) Τρόχος, ἀσβός, ἄρκαλος	161
στ) Ἐνυδρίς, βίδρα	168

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΦΤΕΡΩΤΑ ΚΥΝΗΓΙΑ

Τ Α Ξ Ι Σ Α'

I. ΚΑΛΟΒΑΜΟΝΑ ἢ ΒΑΛΤΟΠΟΥΛΑ	175
Γερανοί	175
1. Γερανός	175
ᾠτίδες	179
1. ᾠτίδα ἡ μεγάλη	180
2. ᾠτίδα ἡ μικρή	181
Νερόκοττες	184
1. Μαυρόκοττα, φαλαρίδα	184
2. Νεροπουλάδα, πρασινοπόδαρη	189
3. Νεροκοτσέλλα, νερόκοτα	189
4. Κοῦξ	190
5. Ὁρτυκομύτρα ἡ μεγάλη	191
6. Ὁρτυκομύτρα ἡ μέτρια	192
7. Ὁρτυκομύτρα ἡ πυγμαία	192

Τ Α Ξ Ι Σ Β'

ΠΕΛΑΡΓΟΕΙΔΗ

Ἐρωδιοί	193
α) Ἐρωδιοὶ οἱ καθαροί	194
1. Ἐρωδιὸς ὁ σταχτής, ψιροφαγός, τσικνιάς	194
2. Ἐρωδιὸς ὁ μαυροκέφαλος	195
3. Ἐρωδιὸς ὁ κοκκινοπόδος	195
4. Ἐρωδιὸς ὁ ἄσπρος	196
5. Ἐρωδιὸς ὁ μεταξωτός, ἐγγρέττα	197
β) Ἐρωδιοὶ οἱ φωνακλάδες	197
1. Ἐρωδιὸς ὁ μικρὸς	197
2. Βούταυρος ὁ κολώνας, μεγάλος φωνακλάς	198

	Σελίς
3. Ἐρωδιὸς ὁ βοοφύλαξ	199
4. Νυκτοκόρακας	199
Ἴβεις	199
1. Ἴβις, χαλκόκοτα, μαῦρο τουρλί	199
2. Λευκοερωδιὸς ἡ πλαταλέα	200
Στεγανόποδα	201
α) Φαλακροκόρακοειδῆ	201
1. Φαλακροκόραξ ὁ μεγάλος, θαλασσοκουρούνα	201
2. Φαλακροκόραξ ὁ μεσογειακὸς	202
3. Φαλακροκόραξ ὁ πυγμαῖος	202
β) Πελεκάνοι	202
1. Πελεκάνος ὄνοκρόταλος	203
2. Πελεκάνος ὁ μεγάλος, τοῦμπανιάς	203
γ) Φοινικόπτεροι	203
1. Φοινικόπτερος ὁ ροδόχρους	203

Τ Α Ξ Ι Σ Γ'

ΧΗΝΟΜΟΡΦΑ ΠΡΙΟΝΟΧΕΙΛΑ

Χῆνες	205
1. Χῆνα ἡ σταχτιά	207
2. Χῆνα ἡ χωραφίσα	208
3. Χῆνα ἡ ἀσπρομέτωπη	208
4. Χῆνα ἡ γάνα ἡ κοκκινοπόδαρη	209
Πάπτιες	209
1. Πρασινοκέφαλη, καθαροπάπι	211
2. Πάπτια ἡ κοκκινοκέφαλη	212
3. Παπίρι, γερατζούλι	212
4. Κρινέλι, μαρτίι	212
5. Σφυρηχιάρι	213
6. Σουβλοπάπι, θαλασσοπάπι	213
7. Χουλιανοπάπι, κονταλάς	214
8. Κοκκινομύτα, φερεντίι	214
9. Βουκεφάλας, χοντροκεφάλας	214
10. Νητσόγαλος, βουνοπάπι	214
Πριονόρραμφα	219
1. Ὁ μεγάλος πριονόρραμφος	220
2. Ὁ μεσαῖος πριονόρραμφος	221
3. Ὁ μικρὸς πριονόρραμφος	221

	Σελίς
Κύκνοι	221
1. Κύκνος ὁ κοινός	221
2. Κύκνος ὁ μελωδός.	221
Τ Α Ξ Ι Σ Δ'.	
ΚΟΛΥΜΒΗΤΑΙ	
	225
1. Βουτηχτάρι, πυγασκελίδα ἢ μικρή.	226
2. Πυγασκελίδα ἢ μαυρόλαιμη.	226
3. Πυγασκελίδα ἢ μεγάλη, τσοῦλι	226
4. Κόλυμβος ὁ ἀστεράτος	226
Τ Α Ξ Ι Σ Ε'.	
ΧΑΡΑΔΡΙΟΕΙΔΗ	
	229
Χαραδριοί.	229
1. Χαραδριός ὁ χρυσός	230
2. Χαραδριός ὁ κακότυχος	230
3. Αἰγιαλίτης ὁ ἀλεξανδρινός	230
4. Αἰγιαλίτης ὁ στρεπτοφόρος	230
5. Αἰγιαλίτης ὁ μικρός	231
6. Καλημάνα	231
7. Αἱματοτόπους ὁ ὀστρεοφάγος	232
8. Οἰδήκνημος	233
Σκολόπακες	234
α) Σ κ ο λ ὀ π α κ ε ς	235
1. Σκολόπαξ, μπεκάτσα	235
β) Σ κ ο λ ο π α κ ῖ δ ε ς , μ π ε κ α τ σ ῖ ν ι α	244
1. Μπεκατσίνι διπλό	244
2. Μπεκατσίνι, μπεκανότο	244
3. Μπεκατσίνι μικρό ἢ κουφὸ	246
Τρίγκες.	246
1. Τρίγκα ἢ ἄλπειος	247
2. Τρίγκα ἢ ὑπόλευκος	247
Ἴππότες, γαῖταρίφια.	247
1. Γαῖταρίφι τὸ κιτρινοπόδαρο.	248
2. Γαῖταρίφι τὸ κοκκινοπόδαρο	248
3. Φιλόμαχος	248
Μακροσκελῆ	249
1. Ἴμαντόπους	249
2. Ἄβοκέττα	249
3. Λιμόζα ἢ λαπωνική	249
4. Νουμένιοι, τουρλία	250
1. Τουρλί τὸ μεγάλο	251

	Σελίς
2. Τουρλί τὸ σταχτοπόδαρο	251
3. Τουρλί ἢ ψιλομύτα	251
Περιστεροειδῆ	252
1. Φάσα	253
2. Ἄγριοπερίστερο	255
3. Φασοπερίστερο	256
4. Τρυγόνι	256

Τ Α Ξ Ι Σ ΣΤ'.**ΟΡΝΙΘΟΕΙΔΗ**

261

Φασιανοί	264
1. Φασιανός.	264
Πέρδικες	269
1. Πέρδικα ἢ ὄρεινή	270
2. Πέρδικα ἢ νησιώτικη.	270
3. Πέρδικα ἢ πεδινή	271
4. Ὅρντι	282

Τ Α Ξ Ι Σ Ζ'.**ΣΤΡΟΥΘΟΕΙΔΗ**

289

Ἄητομάχοι.	289
1. Ἄητομάχος ὁ μεγάλος	290
2. Ἄητομάχος ὁ διπλός	292
3. Ἄητομάχος	293
4. Κεφαλός	294
Κορακοειδῆ	295
1. Κόραξ.	295
2. Σιταροκορώνη	297
3. Κουρούνα	297
4. Κορατζίτι	298
5. Κάγια	299
6. Καρακάξα	300
7. Κίσσα.	301
8. Πυρροκόρακες	302
Συκοφάγοι.	305
1. Συκοφάγος	305
Τσίχλες.	307
1. Βουνίσα, κρηγιάρνα	309
2. Τσίχλα ἢ φιλόμελος	310
3. Τσίχλα ἢ κοκκινωπή	310
4. Κεδρότσιχλα, τσίχλα ἢ τριχάς	310

η'

5. Κότσυφος	311
6. Κότσυφος ὁ γιορντανάτος	313
7. Μεγάλη γυφτούλα, κότσυφος χρωματιστός	313
8. Πετροκότσυφος	314
9. Νεροκότσυφος	315
Κορυδαλοί.	316
1. Κορυδαλὸς ὁ ἀγροδίαιτος, σιταρίθρα	316

Τ Α Ξ Ι Σ Η'.

ΑΡΠΑΚΤΙΚΑ 319

*Αητοί	320
1. Χρυσαιτὸς	321
2. *Αητὸς βασιλικός, σταυραητὸς, χελωνιάρης	322
3. *Αητὸς ὁ φωνακλὰς	322
4. Νησσαητὸς	322
5. *Αλιάστος	323
Γνήσια γεράκια.	323
1. Τριόραχης, ἰέραξ ὁ μετανάστης	323
2. *ἰέραξ ὁ δεινρόβιος, ξεφτέρη	324
3. *ἰέραξ ἔλεονώρα, μαῦρος πετρίτης	326
4. *ἰέραξ ὁ νάνος	326
Κίρκοι	326
1. Κίρκος, σαῖνι	326
2. Περιστερογέρακος, μεγάλο σαῖνι	327

Τ Α Ξ Ι Σ Θ'.

ΣΤΡΙΓΚΕΣ 331

1. Βύας, μπούφος	331
----------------------------	-----

ΣΑΝ ΕΠΙΛΟΓΟΣ 335

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὰ κυνηγετικά βιβλία πὸν δημοσιεύτηκαν ἀπὸ τότε πὸν ξαναγινηκαμε Κράτος ὡς τὸ 1927, δηλ. μέσα σ' ἑκατὸ δλόκληρα χρόνια, ἦσαν λίγα, ἀντίθετα ἴσως ἀπὸ ὅ,τι ὁ καθένας θὰ περίμενε, ἀφοῦ τὰ κυνήγια μας μὲ τὸν πλοῦτο τους ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ μὲ τὶς τότε καταστροφές τους ἀπὸ τὴν ἄλλη, δίνανε πλοῦσιο ὕλικὸ γιὰ σχετικὲς μ' αὐτὰ μελέτες.

*Ἦσαν ἀκόμα καὶ φτωχὰ σὲ περιεχόμενον, γιὰτὶ οἱ συγγραφεῖς τους δὲν μπόρεσαν νὰ μποῦν οὔτε στὸ πραγματικὸ νόημα τοῦ κυνηγιοῦ, οὔτε κἂν στὶς ἀπλές του λεπτομέρειες.

*Απὸ τὸ 1927 ὅμως καὶ δῶθε τὰ πράγματα ἄλλαξαν, ὄχι γιὰτὶ ὅσα δημοσιεύτηκαν ἀπὸ τότε κι' ὕστερα ἦσαν πῶ πολλὰ, ἂν καὶ δὲν ἦσαν λίγα γιὰ τὸ χρονικὸ διάστημα ὡς στὸ 1940 δταν ἄρχισε ὁ πόλεμος μας καὶ ἀναγκαστικὰ τέτοιες πνευματικὲς ἐργασίες σταμάτησαν, ἀλλὰ γιὰτὶ οἱ συγγραφεῖς τους εἶδαν τὸ κυνήγι ὅ,τι πραγματικὰ εἶναι, δηλ. ἓνα κομμάτι τῆς πλατειᾶς Ἐπιστήμης πὸν λέγεται Ἐδαφοπονία, ἄσχετα ἂν ὁ καθένας τους ἀπὸ κοντὰ ἢ μακριά, ἢ ἀκόμα κι' ἀπὸ διαφορετικὴ σκοπιά.

*Αλλὰ κι' αὐτὰ ἀφήνουν ἓνα μεγάλο κενὸ. Κανένα τους δὲν περιλαμβάνει ὅλα τὰ κυνήγια τῆς πατρίδας μας, ἐννοεῖται ὅσα ἔχουν σημασία γιὰ τὸν κυνηγὸ κι' ὄχι γιὰ τὸν Ζωολόγο, κι' ὡς πρὸς αὐτὸ ἡ συστηματικὴ κυνηγετικὴ Ζωολογία μας, δηλαδή τὸ θεμέλιο τῆς Κυνηγετικῆς Οἰκονομίας, δὲν δλοκληρῶνεται. Αὐτὸ κυριώτερα τὸ κενὸ ἔρχονται νὰ συμπληρώσουν «Τὰ Κυνήγια στὴν Ἑλλάδα».

* *

Τὰ κυνήγια σὲ μᾶς ζοῦσαν καὶ ζοῦν σὲ φυσικὴ ἄγρια κατάστασι μὲ κύριο ἰδιοκτήτη καὶ προστάτη τὸ Κράτος. Ἐπειδὴ ὅμως ὄργανωτικὰ μένει κἄπως πίσω, δὲ μπορεῖ νὰ πέρνεται γι' αὐτὰ τώρα καὶ ποῖς ξέρει γιὰ πόσα ἀκόμη χρόνια ἄλλη πρόνοια ἀπὸ μιὰ προστασία γιὰ τὴ διατήρησι καὶ τὸν πολλαπλασιασμό τους μέσα στὰ ὄρια πὸν βάζουν καὶ ἡ Ἐδαφοπονία καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐκμετάλλευσίς τους. Γιὰτὸ περιορίστηκα στὸ καθαρὸ ζωολογικὸ μέρος καὶ στοὺς τρόπους τοῦ κυνηγιοῦ των, χωρὶς νὰ μπῶ σ' ὅ,τι σχετίζεται μὲ περιφράξεις κυνηγετικῶν κτημάτων, μὲ διατροφές, μὲ ἐπιβαλλόμενες ἀναλογίες ἀρσενικῶν καὶ θυλυκῶν, κ.λ.π. κ.λ.π., ὅπως θάπρεπε ἂν τὸ ἐπέβαλε ἡ κρατικὴ ὀργάνωσίς μας, ἢ ἂν ἦσαν ἰδιόκτητα. Ὅταν

ή "Εδαφοπονία μας εξελιχτεί εις δ,τι άφορά και τή κυνηγετική οικονομία μας, οι τότε συγγραφείς άς συμπληρώσουν τή σχετική βιβλιογραφία μας.

Στό κείμενο δέν ξεχώρισα τά χοντρά από τά λιανά κυνήγια, γιατί όπως τά έχω μαθαίνονται εύκολώτερα. Στην κατάταξι τους όμως κράτησα τή σειρά πού βασίζεται σι' ανατομικά γνωρίσματα, αντίθετα άπ' ό,τι έκαμα στη περιγραφή, πού δέν έφυγα από τά μορφολογικά — έξωτερικά — γιατί, ένόςω πρόκειται για κυνηγετικό βιβλίο, αυτά έχουν έδω θέσι.

Μιά εξαίρεσι κάνω στα τριχωτά, όπου από τ' ανατομικά γνωρίσματα αναφέρω τά δόντια, επειδή αποτελούν πρόχειρο, εύκολο και θετικό γνώρισμα πού πρέπει να τό ξέρουν περισσότερο κι' από τους κυνηγούς οι Λασιπόνιοι κι' οι Γεωπόνιοι. Τούς χρειάζεται να καταλαβαίνουν από τά αποτυπώματα στα δένδρα, στα μπουστιακά, κ.λ.π., με τι άγρίμια έχουν να κάνουν για να λαβαίνουν όσα προσιτατευτικά ή καταπολεμησεως μέτρα επιβάλλεται. Τά ξέρουν βέβαια από τή Ζωολογία, τή Φυτοπαθολογία και τή "Υλωρική, δηλ. από τά γενικά και ειδικά μαθήματά τους όταν σπουδάζουν κι' άργότερα όταν στη πράξι συμπληρώνουν τις γνώσεις τους, αλλά «δέν άγει προς θάνατον» αν τά έχουν κι' έδω άλλη μιá φορά.

"Αλλά κι' ό κάθε κυνήγος μπορεί να λέγεται κυνήγος αν δέν είναι σε θέσι να γνωρίζει τά κυνήγια κι' από αυτά τ' άχνάρια τους κι' ακόμα άπ' όποια άλλα; Πώς μπορεί να λέγεται κυνήγος, όταν στο ύπαιθρο όπου παγαίνει, αδιάφορο αν σε χωράφια ή σε δάση, αδιάφορο αν με χιόνια ή με βρεμένο ή κατάξερο έδαφος, δέν ξέρει να διαβάξει σαν σε βιβλίο όλα τά μυστικά πού κρύβει σχετικά μ' αυτά;

"Ο καθένας καταλαβαίνει ότι αυτά δε διδάσκονται με βιβλία. Δε μπορούν π.χ. να γράφονται από τι κυνήγια είναι μιá τρέχα, ένα φτερό, ένα σπασμένο κλωναράκι, ένα μικρό ή μεγάλο σκάλισμα, ένα απλό γρατζούνισμα, κ.ο.κ. Συνήθως μαθαίνονται από τον ίδιο τον κυνηγό αν στο κυνήγι δέν περιορίζεται σε μερικές ντουφεκιές και μάλιστα σε καρτέρια μεταναστευτικών πουλιών, νομίζοντας, όταν μάλιστα σημειώνει ίσως και μερικές επιτυχίες, ότι είναι σπουδαίος, άλλ' αν προσπαθεί, με τή παρατηρητικότητα πού πρέπει να τον χαρακτηρίζει και με τή φιλομάθεια πού πρέπει ν' αναπτύσσει, να συμπληρώνει κάθε φορά, κάθε στιγμή, και τις θεωρητικές και τις πρακτικές γνώσεις του. Γιαντό έδω δίνω μονάχα τό σχήμα των άχναριών πού άφήνουν τά τριχωτά κυνήγια με τό πάτημά τους, χωρίς να μπαίνω σε άλλες λεπτομέρειες.

Για όσα πουλιά δέν αποτελούν σπουδαίο αντικείμενο κυνηγιού περιωρίστηκα σε μιá απλή περιγραφή, ένώ για τ' άλλα, όπως και για τά τριχωτά, δίνω κάθε δυνατή λεπτομέρεια σχετική με τις συνήθειες, τους έρωτες και γενικά με τό σύνολο τής ζωής τους.

Για ντουφέκια και σκυλιά έγραφα μονάχα ό,τι κατά τή γνώμη μου ικανοποιεί τους κυνηγούς απόλυτα. "Αν παρό ταύτα θελήσει κανείς να μά-

θει πιδ πολλά, μπορεί να προστρέξει στην ειδική βιβλιογραφία μας. Δέν είναι τώρα φτωγή όπως άλλοτε.

Δέν έγραφα έπίσης για παγίδες, θηλιές και δίχτυα, όχι γιατί άπαγορεύονται από τον κυνηγετικό νόμο, αλλά γιατί τά θεωρώ αναχρονιστικά, βάρβαρα, καταστρεπτικά κι' επικίνδυνα μέσα. Δε στέκει να τά χρησιμοποιούν οι κυνηγοί, όταν μάλιστα τό τωρινό κυνηγετικό δπλο τους έξυπηρετεί παραπάνω από καλά.

"Από τον κυνηγετικό νόμο φεύγω μονάχα σε μερικούς τρόπους κυνηγιού. Δέν τίθεται ζήτημα ότι υποδείχονται παρανομίες, αναφέρονται όμως γιατί, όπως είναι γνωστό, ή "Επιστήμη δε συμβαδίζει πάντοτε με τους νόμους.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ι. ΖΕΡΒΑΣ

"Αθήναι 1961

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ κυνήγι, παλιὸ ὅσο κι' ὁ ἄνθρωπος, πρωτοφαίνεται μαζὺ τοῦ στήν ἀρχὴ ὡς ἄμυνα κι' ἀργότερα ὡς μέσο νὰ θεραπεύει τίς δυὸ τότε ἀνάγκες τοῦ, τῆς τροφῆς καὶ τῆς ἐνδυμασίας. Γιαυτὸ ἡ περίοδος αὐτὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους ὠνομάστηκε «κυνηγετικὸς πολιτισμὸς».

Ἄς μὴ νομιστῆ ὅμως ὅτι ἡ κάλυψις τῶν δυὸ αὐτῶν ἀναγκῶν τοῦ ἦτανε εὐκόλο ἐγχείρημα. Ἔπρεπε ν' ἀγωνίζεται σκληρὰ, εἰδικώτερα μάλιστα κατὰ τῶν χειρότερων ἐχθρῶν τοῦ, τῶν σαρκοφάγων ζώων, δεδομένου ὅτι δὲ διέθετε ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα ὄπλα. Διέθετε ὅμως ἓνα ἀσύγκριτα ἀνώτερο ὄπλο. Τὸν νοῦν, ποῦ σ' αὐτὸν δὲν ἔμενε ὅπως σ' ἐκεῖνα στάσιμος, ἀντίθετα μάλιστα, μέσα στήν πάροδο τοῦ χρόνου ἔβαινε ἐξελισσόμενος. Αὐτός, λοιπόν, ὁ νοῦς τοῦ τὸν ὠδήγησε νὰ κατασκευάσει στήν ἀρχὴ ὄπλα ἀπὸ πυριτόλιθο, κι' ἀργότερα στὴ λεγόμενη Μαγδαληναία γεωλογικὴ περίοδο, σύμφωνα βέβαια μετὰ ὡς σήμερα γνωστά, ἀπὸ τὰ κόκκαλα καὶ τὰ κέρατα τῶν ἀγριμιῶν ποῦ σκότωνε.

Τὴν ἴδια τότε περίοδο σημειώνει μιὰ κατάκτησι, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἀξιοσημείωτο σταθμὸ στήν πρόοδό του. Πετυχαίνει νὰ ἐξημερώσει τὸ σκυλί, φύλακά του καὶ βοηθὸ του στὸ κυνήγι.

Μὲ τὰ καινούργια αὐτὰ ὄπλα τοῦ καὶ μετὰ βοηθὸ τὸ σκυλί, πετυχαίνει νὰ κυριαρχήσει ὅλων τῶν ἀγριμιῶν. Ἄλλ' ἐνῶ αὐτὸς πληθαίνει, αὐτὰ ἀντίθετα λιγοστεύουν καὶ δὲν ἐξαρκοῦν γιὰ τὴν ἀνετὴ κάλυψι τῶν ἀναγκῶν τοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ἀναγκάζεται νὰ τραπεῖ πρὸς τὴν ἐξημέρωσι κι' ἄλλων ζώων, ἀπ' ὅπου ξεπηδάει ἡ «κτηνοτροφία».

Ἄλλ' οὔτε κι' ἐδῶ σταματάει. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν περίοδο, γνωστὴ ὡς «κτηνοτροφικὸς πολιτισμὸς» μπαίνει στὸ «γεωργικὸ πολιτισμὸ» δηλ. στήν περίοδο ποῦ πετυχαίνει τὴν καλλιέργεια τῆς Γῆς, γιὰ νὰ καταλήξει μετὰ τὴν ἀνακάλυψι καὶ κατεργασία τῶν μετάλλων στὸ «γεωργικοβιομηχανικὸ πολιτισμὸ» στὸ σημερινὸ δηλ. πολιτισμὸ.

Στὴ Μαγδαληναία περίοδο καὶ πίσω οἱ κλιματικοὶ ὄροι δὲν ἦσαν σταθεροί. Ὡς ἐκ τούτου τὰ διάφορα ζῶα πάγαιναν ἐκεῖ ὅπου κάθε φορὰ εὑρίσκαν τροφή, ὅπως συμβαίνει καὶ τώρα ἀκόμα σὲ πολλὰ μέρη στὴ κεντρικὴ Ἀφρικὴ κατὰ τίς περιόδους τῆς ξηρασίας. Γιαυτὸ κι' οἱ τότε ἄνθρωποι, ἐπειδὴ ὡς μοναδικὴ πηγὴ τῆς ζωῆς τοὺς εἶχαν αὐτὰ τὰ ζῶα, ἀναγκαζόντουσαν νὰ τὰ παρακολουθοῦν στίς διαφορές

μετακινήσεις τους. Έτσι εξηγείται γιατί δὲ μπορούσαν νάχουν μόνιμη ἐγκατάστασι.

Στὴν ὁλόκαινο ὅμως γεωλογικὴ περίοδο οἱ κλιματικοὶ ὄροι ἔγιναν πιὸ σταθεροί, γιὰ τὸ καὶ τὰ ζῶα ἔπαψαν τὶς μεγάλες μετακινήσεις τους. Ἀκριβῶς τότε κι' οἱ ἄνθρωποι κείνο πού εἶχαν ἀρχίσει νὰ θεμελιώνουν ἀπὸ τὸν κυνηγετικὸ πολιτισμὸ μὲ τὸ ἀντάμωμά τους γιὰ νὰ πετυχαίνουν εἴτε τὴν ἄμυνα, εἴτε τὸ σκότωμα τῶν ἀγριμιῶν, δηλ. τὴν πρώτη ὑποτυπώδη κοινωνία τους, τοὺς δίνεται ἡ εὐκαιρία μὲ τὴ μόνιμότερη διαμονή τους νὰ τὴν ὀργανώσουν σὲ «χωριὸ» μὲ μορφὴ πολιτικοῦ καὶ πειθαρχημένου ὀργανισμοῦ, ἀπ' ὅπου μὲ τὸν καιρὸ ξεπετάχτηκε τὸ «Κράτος». Παράλληλα κι' ἡ θεραπεία τῶν ἀναγκῶν του παύει σιγά—σιγά νὰ γίνεται μὲ πρωτόγονο τρόπο κι' ἀρχίζει νὰ μπαίνει σὲ πρόγραμμα μὲ ἠθικὲς βάσεις, δηλ. ἀρχίζει νὰ φτιάχνεται ἡ οἰκονομία του.

Κι' ἐνῶ μὲ τὴν κτηνοτροφία καὶ τὴ γεωργία ἡ οἰκονομία του παίρνει μεγάλη ἐξέλιξι, τ' ἄγρια ζῶα δὲ χάνουν μονάχα τὴν ἀρχικὴ σημασία τους ὡς πηγῆς ἀπ' ὅπου ἐκάλυπτε τὶς ἀνάγκες του, ἀλλὰ κατανοῦν ν' ἀποτελοῦν κι' ἐμπόδιο στὴν ἐξέλιξι της. Γιὰ τὸ τοὺς κίνησε ἕναν φοβερὸ πόλεμο μὲ καταστρεπτικώτερα ἀποτελέσματα στὴν κάθε καλύτερησι τῶν ὄπλων του.

Ἀλλὰ στὴν ἀπόλυτη κυριαρχία ὅπου ἔτσι πάγαινε, καταλαβαίνει τὸ μεγάλο λάθος του, καταλαβαίνει δηλ. ὅτι κι' ὡς πηγὴ γιὰ τὴν κάλυψι ὀρισμένων ἀναγκῶν του δὲν ἔχασαν τὴν ἀποστολή τους, κι' ὡς ἀντικείμενα γιὰ τὴν ἔρευνα τῆς ὅλης ζωῆς πάνω στὸν πλανήτη μας, ἢ ὡς πλαίσια τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, δὲν ἔχουν μικρὴ σημασία.

Ἡ μεταστροφή του αὐτὴ πρέπει νὰ ἐξηγηθεῖ κι' ὡς μιὰ ἐκδήλωσις τοῦ ψυχικοῦ πολιτισμοῦ πού εἶχε στὸ μεταξὺ ἀναπτύξει, καθόσον, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὁ ἄνθρωπος δὲ ζητᾷ μοναχὰ τροφὴ κι' ἐνδυμασία, ἀλλὰ καὶ θεραπεία αἰσθητικῶν ἀναγκῶν, δηλ. ἀνώτερων πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν συναισθημάτων, κι' ἐπειδὴ μάλιστα δὲν εἶναι ἴδια οὔτε σ' ὄλους τοὺς λαούς, οὔτε σ' ὄλες τὶς περιόδους τοῦ ἀνθρώπου γένους, δίνουν διάφορες οἰκονομικότητες. Γιὰ τὸ τὰ βάζει σὲ μιὰ προγραμματικὴ κάρπωσι, δηλ. σὲ μιὰ κάρπωσι μ' ὀρισμένους κανόνες. Ἀλλ' ἔτσι ὁ φόνος τοῦ ἄγριου ζώου μεταπηδάει στὴν «κυνηγετικὴ οἰκονομία», δηλ. στὴν ἐπιστήμη πού ἐξετάζει τὸ ἄγριο ζῶο—ζῶο καὶ πουλί—ὡς οἰκονομικὸ ἀγαθὸ, μὲ κλάδους τὴν κυνηγετικὴ παραγωγή καὶ τὴν κυνηγετικὴ διαχείρισι καὶ μὲ βοηθητικὲς ἐπιστήμες τὴν κυνηγετικὴ ἱστορία καὶ τὸ κυνηγετικὸ δίκαιο.

Ἐγινε δηλ. κι' ἐδῶ ὅτι καὶ μὲ τὸ οἰκονομικὸ δάσος πού ξεπήδησε ἀπὸ τὸ ἀρχέγονο σὰν μιὰ φυσικὴ συνέπεια, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι ἐνῶ τοῦτο κρατιέται σὲ χέρια εἰδικῶν ὑπαλλήλων, τὰ κυνήγια βρῖ-

σκονται στὰ χέρια τῶν κυνηγῶν, δηλ. ἐκμεταλλευτῶν χωρὶς ἀνάλογες γνώσεις κι' ἐνδιαφέρον.

* *

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ζωὴ ἐξελίσσεται ἀδιάκοπα. Κι' ἐπειδὴ καὶ τὸ Κράτος εἶναι ζωντανὸς ὀργανισμὸς, δὲν ἦτανε δυνατὸ στὴ γενικὴ πρόοδο πού σημειώνει νὰ μὴ ἐξελιχτεῖ καὶ κυνηγετικά. Ρύθμισε, λοιπόν, καὶ τὸ κυνήγι σύμφωνα μὲ τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα, ξεκινώντας ἀπὸ τὴ βᾶσι ὅτι, μολονότι τὰ κυνηγετικὰ ζῶα καὶ πουλιὰ ἐκμεταλλεύονται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς, ὅμως δὲν παύουν νὰ ἀνήκουν στὴν ὁλότητα ὡς «κοινὸ ἀγαθὸ»—res communis—συνδεόμενο μὲ τὴν ἰδιοκτησία τῆς Γῆς, μέσα ὅπου μὲ τὰ προϊόντα της ζοῦν κι' ἀναπτύσσονται, ἀδιάφορο ἂν ἀτομικὴ, κοινοτικὴ, κρατικὴ (!).

Εἶναι ὅμως περιορισμένη ἔδαφικὴ ἐκμετάλλευσις καὶ γιὰ τὸ, μέσα στὴν ἰσορροπία πού κρατᾷ ὡς πρὸς τὴ παραγωγή καὶ κάρπωσι, δὲν παραβλέπει οὔτε τὸν κίνδυνο τὸν ὁποῖο ἡ ἴδια διατρέχει, οὔτε τὶς βλάβες ἢ ὠφέλειες πού προξενεῖ στὶς λοιπὲς ἔδαφικὲς οἰκονομίες, δηλ. στὴ Δασοπονία, στὴ Κτηνοτροφία καὶ στὴ Γεωργία. Νά, λοιπόν, γιατί κι' ὁ κυνηγὸς δὲ μπορεῖ νὰ ναι κυνηγετικὰ οὔτε αὐτοτελῆς, οὔτε ἐλεύθερος.

Ὡς ὅτου τὸ κυνήγι τακτοποιηθεῖ ἔτσι (*) τὸ Κράτος δὲν ἔκαμε μικροὺς ἀγῶνες. Ἐπρεπε νὰ χτυπήσει πρῶτα τὴν ἀντίληψι ὅτι τὰ κυνήγια ἦσαν ἀδέσποτα—res nullius—, τὰ ὁποῖα μάλιστα, κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸ δίκαιο, ἀνήκανε σὲ ὅποιον τὰ σκότωνε ἢ τὰ ἔπιανε σύμφωνα μὲ τὸ «μηδενὸς ὄν τοῦ προλαμβάνοντος γίνεσθαι», καὶ δεῦτερα ὅτι ἦσαν μέσον γιὰ διασκέδασι, ριζωμένη ἀπὸ τότε πού ἀνήκανε ἀποκλειστικὰ στοὺς Αὐτοκράτορες, στοὺς Βασιληάδες καὶ γενικὰ στοὺς Δεσπότες, ἢ κι' ἀπὸ τὴν πρωτόγονη περίοδο ὅταν τὸ σκότωμα τοῦ ἄγριου δὲν ἐξασφάλιζε μοναχὰ τὴ διατροφή, ἀλλ' ἔδινε τὴν εὐκαιρία γιὰ τὴ μόνη τότε εὐχαρίστησι ἀπὸ τὴν ἱκανοποίησι τῆς ἐπιτυχίας.

Στὴν ἐφαρμογὴ της ὅμως, δηλ. στὴν πράξι, κρατᾷ τὸν ἴδιο σκοπὸ, τὴ κυριαρχία, μὲ μέσα πού ἀποτελοῦν μιὰ πολὺπλοκο μάθησι,

(1) Σὲ χώρες μὲ τακτοποιημένη τὴ κυνηγετικὴ οἰκονομία, ὅταν ἡ ἰδιοκτησία εἶναι μικρότερη ἀπὸ τὴν ἔδαφικὴ ἔκτασι πού ἔχει ὀρίσει γιὰ τὴν ἀναγνώρισι τοῦ κυνηγιοῦ ὡς ἰδιοκτητοῦ, μποροῦν ἢ ὑποχρεοῦνται ν' ἀνταμώνουν τὴν ἰδιοκτησία τους ὅσο ἢ καὶ περισσότεροι ἰδιοκτῆτες, ἂν δὲν τὸ ἀναλαμβάνει ἡ κοινότης ὡς ἐκπρόσωπος ὅλων τῶν μελῶν της.

(2) Τὸ κυνήγι δὲν ἔχει τακτοποιηθεῖ ἴδια σ' ὄλα τὰ Κράτη, γιατί δὲν ἔχουν ὄλα τοὺς τὸν ἴδιο πολιτισμὸ. Ὅσο μάλιστα τὰ συμφέροντα ἀτόμων ἢ ὁμάδων ὑπολογίζονται περισσότερο ἀπὸ τὸ γενικὸ συμφέρον, δεῖγμα κατώτερου πολιτισμοῦ, τόσο τὸ κυνήγι κρατιέται σὲ χαμηλὸ ἐπίπεδο.

και γιαυτό ο κυνηγός πρέπει να είναι προικισμένος μ' ωρισμένες πνευματικές και σωματικές επιδεξιότητες, όπως π.χ. με γρήγορη αντίληψη, με νεύρα άτσάλινα, μ' εύκινησία, με καρδιά, νεφρά και πλεμόνια γερά, κ.ο.κ.

'Αλλ' ή πράξις χωρίς την έπιστήμη δεν ολοκληρώνεται στη γνώσι, όπως κι' αντίθετα ή έπιστήμη αν στέκεται στη θεωρία, χωρίς να μπορεί να μεταφέρεται στην πράξι, άχρηστεύεται πρακτικά. Γιαυτό σε τέλειο κυνηγό εξελίσσεται όποιος μαζί με τις πνευματικές και σωματικές επιδεξιότητες που πρέπει όπωςσδήποτε να έχει, μπορεί να συνδυάζει την πράξι με τη θεωρία.

**

'Ο κάθε άνθρωπος έχει το κυνήγι μέσα του, γιατί βρίσκεται στο είναι του ως πρωτόγονο αίσθημα καταστροφής. 'Αν μερικές φορές δεν έκδηλώνεται, συμβαίνει γιατί δε συντρέξανε ωρισμένες προϋποθέσεις, οι όποιες μάλιστα δεν είναι δύσκολο να συντελέσουν και στο ξερρίζωμά του.

'Η εξάσκησις του ίκανοποιεί αυτό το αίσθημα, γιατί άποτελει μια έμπρακτη, άλλ' έπιτρεπόμενη έκδήλωσι του πολέμου των πάντων κατά πάντων που κυριαρχεί της γήινης ζωής, και γιαυτό μέσα στις εύχαριστήσεις πέρνει μια από τις πρώτες θέσεις. Με την αναγκαστική μάλιστα γυμναστική στην όποια υποβάλλεται το σώμα, παράλληλα με την άπόλαυσι που δίνει το ύπαιθρο, ολοκληρώνεται, και γιαυτό όποιος μπλέξει δύσκολα ξεφεύγει απ' ότα δίχτυα του. Κάτ ίλοιπόν θάξερε ο 'Οππιανός όταν έλεγε «ού γάρ τις κέντροισι δαμείς άγρης έρατεινης έκων λήψει» έχει δε μιν άσπετα δεσμά».

Μακριά όμως από ακρότητες, γιατί είναι βέβαιο ότι καταλήγουν σ' άγιάτρευτα πάθη. 'Ιδιαίτερα μεις οι 'Ελληνες δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι οι παππούδες μας προόδεψαν πολύ, γιατί πέτυχαν την άρμονική ανάπτυξι του σώματος με τις ψυχοπνευματικές ιδιότητες του άτομου.

'Ο τόπος όπου εξασκεΐται το κυνήγι κι' ή εύχαριστήσις του κυνηγού δόσανε την άφορμή σε μερικούς, ή και σε πολλούς, να το χαρακτηρίζουν ως «σπόρ». Συμβαίνει βέβαια και τα δύο τους, δηλ. και το σπόρ και το κυνήγι να μη μπορούν να νοηθούν χωρίς το ύπαιθρο και χωρίς ωρισμένες σωματικές επιδεξιότητες, άλλ' ή μικρή αυτή σχέση τους δε μπορεί να του δώσει την έννοια του σπόρ. Πώς είναι δυνατόν να συμβαίνει αυτό όταν, ενώ τουτό είναι ένα παιγνίδι μ' ωρισμένους κανόνες κι' έχει ως σκοπό μέσα σε μια διασκέδασι να διατηρεί σε καλή κατάσταση ή και να καλύτερεύει και το σώμα και το πνεύμα, κείνο είναι μια κυριαρχία, ένας φόνος; Σπόρ και σκότωμα συμβιβάζονται ποτέ ;

**

Για ν' αναπτυχθεί και διατηρηθεί ή ζωή πρέπει μαζί μ' άλλους παράγοντες να συντρέξει ο «τόπος» ή όπως άλλοιως λέγεται το «οικολογικόν περιβάλλον», δηλ. το κλίμα και το έδαφος. Στην 'Ελλάδα κι' οι δύο αυτοί την εύνόησανε, όπως βγαίνει από τα πολλά λιχνιτωρυχεία της που δείχνουν πόσο πλούσια ήτανε ή χλωρίδα, δηλ. ή βλάστησις, κι' από τ' άπολιθώματα που βρέθηκαν στο Πικέρι, στην Λίμνη, στη Κρήτη κι' άλλου, που δείχνουν πόσο πλούσια ήτανε ή πανίδα, δηλ. τα ζώα καθόλου.

'Από τ' άπολιθώματα αυτά βγαίνει ότι στη μειόκαινο και πλειόκαινο γεωλογική περίοδο όταν τα θηλαστικά παρουσιάζονται με τη μεγαλύτερη ποικιλία στα είδη τους, ζούσαν ύαινες, ίκτιθήρια, δεινόθήρια, ρινόκεροι, ίππάρια, κάπροι, παλαιότραγοι, μασμούθ, το έλλαδοθήριο, κ.ά. Στη πιο νεώτερη όμως, τη τεταρτογενή, με τη κατάκλυσι της «Αίγηδος» τα περισσότερα εξαφανίστηκαν.

Το ίδιο συνέβηκε και στην περίοδο των πάγων, δηλ. απ' όσα είχαν μείνει τα περισσότερα πάλι εξαφανίστηκαν και δεν άπόμειναν παρά οι κάπροι, μερικά έλαφοειδή, και λίγα μεγάλα αίλουροειδή που διατηρήθηκαν ως τα χρόνια του 'Ηρόδοτου και του 'Αριστοτέλη. 'Εκτός όμως από αυτοίς τους φυσικούς παράγοντες κι' οι ίδιοι άνθρωποι, άσχετα αν κι' αυτοί είναι μια έκδήλωσις της ζωής, δε συντέλεσανε λιγώτερο στην εξαφάνισι τους, πρώτα με το έντονο κυνήγι και δεύτερα με το πολιτισμό τους, που, όπως είναι γνωστό, δε συμβιβάζεται με πολλά από αυτά.

'Αλλ' οι 'Ελληνες, χάρις στην έκπολιτιστική επίδρασι των τότε μυστηρίων τους, περισσότερο εξελιγμένοι από κάθε άλλο λαό, κατάλαβαν πόσο είχε να ζημιωθεί ή οικονομία κι' ή αίσθητική του τόπου τους αν τ' άγρίμια εξαφανίζόντουσαν. Σύμφωνα έξ' άλλου και με την αρχή τους ότι όλα τ' άγαθά, άρα και τα κυνήγια, είναι θεϊκά δωρήματα και δεν έπιτρέπεται να έξοντώνονται, για να πετύχουν να τα σώσουν θεοποιούν το κυνήγι στην παρθένο 'Αρτεμι. Πόσο τη λάτρεψαν, δηλ. πόσο ψηλά βάλανε το κυνήγι, το δείχνουν ο περίφημος ναός της στην 'Εφεσο, ένα από τα έπτά θαύματα του τότε κόσμου, κι' από τις διάφορες γιορτές της, όπως τα «έλαφηβόλια».

'Η 'Αρτεμις, σαν θεά του κυνηγιού, βοηθάει τον κυνηγό, αλλά προστατεύει και τα ζώα να μη τυραννιοθούν και τιμωρεί όποιον παρανομεί, όπως μας το λέει κι' ο μύθος του 'Αγαμέμνονα και της 'Ιφιγένειας. Μπορούμε λοιπόν να είπομε ότι μεις οι 'Ελληνες είμαστε οι πρώτοι που βάλαμε σ' έφαρμογή την προστασία γενικά του ζώου και τάξι στο κυνήγι.

'Αλλ' οι 'Ελληνες είχαν αναπτύξει πολύ και τη σωματική άγω-

γή, καθαρό έλληνικό έπινόημα και θεσμό. Κι' επειδή τὸ κυνήγι ἦτανε ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα πεδία γιὰ τὴν ἐξάσκησί της, γιατί μὲ τὰ τότε φτωχὰ μέσα ἔπρεπε ν' ἀναπτύσσουν ἐξαιρετικὲς σωματικὲς ἐπιδεξιότητες ἂν θέλανε νὰ καταβάλλουν λιοντάρια καὶ πάνθηρες καὶ κάπρους, ὅπως τοὺς τὸ ὑποδείχνει κι' ἡ ἴδια ἡ θεὰ μὲ τὴν ἀφοβία της καὶ στοὺς κινδύνους καὶ στοὺς κόπους, τιμοῦσαν ὄσους τὰ σκοτώναν, γιατί σ' αὐτοὺς βλέπανε καὶ τοὺς καλύτερους στρατιῶτες καὶ παράδειγμα γιὰ μίμησι. Νὰ ἀκόμα ἕνας λόγος νὰ μὴ τὰ ἐξοντώνουν.

Ὅπως ὅμως ὅλοι οἱ προηγούμενοι πολιτισμοί, ἔτσι κι' ὁ Ἑλληνικὸς δὲν ἐξέφυγε ἀπὸ τὸν μεγάλο νόμο τῆς ἀκμῆς καὶ παρακμῆς. Ἐπεσε.

Στὴν περίοδο τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μας τὰ κυνήγια κυνηγήθηκαν ἀρκετὰ ἔντονα ἀπὸ τὸ λαὸ γιὰ τὸ κρέας καὶ τὰ δέρματα, κι' ἀπὸ τὴν ἀνώτερη τάξι, σύμφωνα μὲ τὶς ἀσιατικὲς καὶ ρωμαϊκὲς συνήθειες ποὺ πῆρε, γιὰ διασκέδασι. Ἀκόμα κι' οἱ Αὐτοκράτορες κι' οἱ ἀνώτεροι τιτλοῦχοι ρίχτηκαν στὸ κυνήγι μὲ τέτοιο πάθος, ὥστε κατάντησαν νὰ ξεχνοῦν τὸ κύριο ἔργο τους, τὸν στρατό, ὅπως μᾶς τὸ λέει ὁ Χωνιάτης (Ἀκομινάτος) μ' ὅσα τοὺς ἔψελνε.

Σ' αὐτὴ τὴν ἐκδήλωσι δὲ μποροῦσε φυσικὰ νὰ ὑστερήσει ὁ τότε παντοδύναμος κληρὸς. Οἱ συστάσεις ἀπὸ τοὺς Μητροπολίτες στοὺς νέους νὰ παγαίνουν κυνήγι κι' οἱ κυνηγετικὲς σκηνὲς ζωγραφισμένες σ' ἐκκλησίαι, δὲν παίζανε μικρότερο ρόλο στὸ λιγότεμα τῶν κυνηγιῶν.

Ἡ κατάστασις αὐτὴ μ' ἐκδηλώσεις ἄλλοτε ἔντονες κι' ἄλλοτε χαλαρὲς κράτησε ὡς ὅτου κι' ἡ Βυζαντικὴ Αὐτοκρατορία μας ἔπεσε.

Στὴν περίοδο τῆς Τούρκικης δουλείας, ὅπως καὶ σὲ κείνη τῶν Φράγκων, Ἐνετῶν, κ. ἄ., τὰ κυνήγια βρήκανε κάποια ἡσυχία καὶ μπόρεσαν νὰ κλείσουν πολλὲς πληγὲς τους.

Τὸ ἴδιο παρατηρήθηκε κι' ἀργότερα στὸ χρονικὸ διάστημα ἀπ' τὸ 1821 ὡς τὸ 1827, ὅσο δηλ. κράτησαν οἱ ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους γιὰ τὴ λευτεριά του. Ἀντίθετα ὅμως τὰ δάση μας, δηλ. τὸ κυριώτερο καταφύγι τῶν κυνηγιῶν, τὰ χιλιοτραγουδισμένα κεῖνα δάση ὅπου ἄλλοτε «οὔτε μιν ἠέλιος φαέθων ἀκτίσιν ἔβαλλεν, οὔτ' ὄμβρος περᾶσκε διαμπερές» καταστράφηκαν, ἢ οἱ ἀραιοὶ θάμνοι ποὺ ξεπήδησαν στὴ θέσι τους, καὶ τὰ ὅσα ράκη ἀπόμειναν δὲν ἦσαν δυνατὰ νὰ κρατήσουν τὸ μεγαλύτερο διαμάντι στὸ δασικὸ στέμμα, τὰ κυνήγια.

Ἀλλὰ τὸ κακὸ αὐτὸ ἦτανε μικρὸ μπρὸς στὴν ἀπονία τοῦ ἴδιου τοῦ Κράτους. Τὰ ἐξέχασε σὰν νὰ μὴν ἦσαν περιουσία του, περιουσία ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ἂν καὶ μπορεῖ νὰ προβάλει γιὰ δικαιολογία του ὅτι δὲν ἦτανε παρασκευασμένο νὰ ὀργανώσει τὴν Ἑδαφοπονία του σὲ τόσο λεπτὸ βαθμὸ ποὺ προϋποθέτει τὸ κυνήγι, χωρὶς νὰ μὴ μπορεῖ νὰ προσθέσει ἀκόμα ὅτι ἔμπλεξε τὴ λευτεριά μὲ τὰ καθήκοντα

καὶ τὶς ὑποχρεώσεις του πρὸς τὸν κάθε πολίτη μέσα στὴν τότε φτώχεια ποὺ μᾶς παράδερνε, καὶ γι' αὐτὸ τ' ἄφησε νὰ τὰ σκοτώνει ὅποτε κι' ὅπως ὁ καθένας ἤθελε.

Δὲ θ' ἀργοῦσαμε ἔτσι νὰ φτάνουμε στὴν ἐξαφάνισί τους, ὅπως συνέβηκε μὲ τὸ πλατῶνι, ποὺ τότε σ' ἄγρια κατάστασι μέσα στὴν Εὐρώπη ζοῦσε μοναχὰ σὲ μᾶς καὶ στὰ Καρπάθια, καὶ μὲ τὸν φασιανό, τὴν καμπίσια πέρδικα, τὸ λάφι σὲ ὅλο τὸ κάτω ἀπὸ τὴ Θεσσαλία κομμάτι τῆς χώρας μας, ἂν τὰ βουνά της, περισσότερα σὲ ἔκτασι ἀπὸ τὰ 65% τῆς ὅλης Γῆς της, δὲν ἔδιναν καλὰ γι' αὐτὰ, ἀλλὰ δυσκολόφταστα γιὰ τοὺς κυνηγοὺς καταφύγια.

Ἀντέδρασε ἀκόμα καὶ τὸ ἥπιο κλίμα κι' ἀπὸ τὴ βλάστησι τὰ πλατύφυλλα. δέντρα κι' ἡ πλούσια ποικιλία τῶν θάμνων, δηλ. δυὸ ἄριστοι ὄροι γιὰ τὴ διαβίωσί τους.

Ἐνας ἄλλος λόγος γιὰ νάχει ἡ πατρίδα μας κυνήγια εἶναι ἡ γεωγραφικὴ θέσις της. Ἀποτελεῖ ἕνα γεφύρι ἀπ' ὅπου τ' ἀποδημητικὰ πουλιὰ περνοῦν τὸ φθινόπωρο ἀπὸ τὴν Εὐρώπη γιὰ τὴν Ἀφρική, κι' ἀπὸ κεῖ τὴν ἀνοίξι πάλι γιὰ τὴν Εὐρώπη, κι' ἕνα πρώτης τάξεως χειμαδιὸ γιὰ ἕναν μεγάλο ἀριθμὸ τους.

Τὰ πουλιὰ ὅμως αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς κάνουν νὰ ξεχνοῦμε τὶς προσπάθειές μας γιὰ τὰ δικά μας, τὰ ντόπια κυνήγια. Εἶναι βέβαια καὶ κεῖνα ἕνας πλοῦτος ὄχι μικρὸς καὶ πρέπει νὰ ὑπολογίζεται, ἀλλὰ δὲν εἶναι καταδικῶς μας κι' οὔτε κάθε χρόνο σίγουρος. Νὰ ὑποθέσουμε ἀκόμα ὅτι γιὰ τοῦτον ἢ κείνον τὸν φυσικὸ νόμο ποὺ ἴσως ἐπικρατήσει δὲ θὰ τὰ ἔχουμε ὅπως τώρα, δηλ. ὅτι θὰ πάψουμε νὰ χουμε αὐτὸ τὸ μάνα, ὅπως ὄχι πετυχημένα τὰ λένε μερικοί, δὲ στέκει. Ἀλλὰ κι' ἂν ὑποθέσουμε ὅτι θὰ γίνῃ καμμιά ἀναστάτωσις στὸ φλοιὸ τῆς Γῆς σὰν καὶ κείνες ποὺ γίνηκαν ὡς τώρα, π.χ. μιὰ καινούργια Αἰγιῶδα, ποῖος ξέρει πότε θὰ γίνῃ, ὥστε οὔτε αὐτὴ μποροῦμε νὰ τὴ σκεπτόμαστε. Δὲν εἶναι ὅμως δύσκολο οἱ βόρριοι λαοὶ νὰ πάψουν κάποτε νὰ τὰ φιλοξενοῦν καὶ νὰ τὰ ταΐζουν τὸ καλοκαίρι μὲ τοὺς καρποὺς τῆς Γῆς των, γιὰ νὰ τὰ βλέπουν τὸ φθινόπωρο νὰ φεύγουν γιὰ τὸν Νότο ὅπου σκοτώνονται ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ κυνηγοὺς, χωρὶς αὐτοὶ νὰ προφταίνουν νὰ πέρνουν πολλὲς φορὲς οὔτε τὸ παραμικρότερο μερίδιο. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ρίξουμε ὅλη τὴν προσοχή μας στὰ δικά μας κυνήγια, στὰ λάφια, στὰ πλατῶνια, στὰ ζαρκάδια, στοὺς λαγούς, στὶς πέρδικες καὶ στὰ τόσα ἄλλα, γιατί μὲ τὸ λιγότεμα ποὺ πῆραν τὰ τελευταῖα χρόνια τὰ δάση μας, τὰ καταφύγια τους, καὶ μὲ τὸ ἔντονο κυνήγι καὶ μάλιστα μὲ κάτι μέσα βάρβαρα καὶ καταστρεπτικὰ ποὺ μᾶς μεταφύτεψαν κάποιοι ξένοι ὅταν μᾶς ἤρθαν στὸ πόλεμο τοῦ 1914/1918, κινδυνεύουν νὰ ξεκληριστοῦν, καὶ τότε; Τότε χάρις ὅτι ἡ ἔθνικὴ οἰκονομία μας θὰ πάθει μεγάλη ζημιὰ, χῶ-

ρια ότι θα χάσουμε μια φυσική ωμορφιά, μεις οι κυνηγοί θ' αναγκαστούμε, όπως συνειθίζουμε να λέμε, να το κρεμάσουμε.

Μόλις λοιπόν ύστερα από εκατό σχεδόν χρόνια από τότε που λευτερωθήκαμε θυμάται ότι κάποιες παλιές αστυνομικές διατάξεις (1) δεν πρέπει ν' αποτελούν τον κυνηγικό του κώδικα, και μ' ένα νομοθετικό Διάταγμα στις 6/7/1923, δυστυχώς όχι επιστημονικά άρτιο, ακόμα και προκειμένου για τον χρόνο του κυνηγιού, που μαζί με τον καθορισμό των «έπιτρεπομένων» αποτελούν στην όχι ιδιωτική κυνηγική οικονομία, όπως δηλ. σε μας, τις δυο κύριες βάσεις μιας στοιχειώδους κυνηγικής νομοθεσίας, αν και ίσχυε η σαφή για την εποχή της σχετική υπ' αριθ. 20451/21/10/1912 εγκύκλιος του Αρχηγείου Χωροφυλακής που δεν έπρεπε να ξεχαστεί, κάνει επί τέλους μια αρχή, για να την ολοκληρώσει μετά από πολλές παλινωδίες στον αναγκαστικό νόμο 1926, της 30/8/1939, με βάση και τα επιστημονικά διδάγματα και την κρατική διάρθρωση και τις συνήθειές μας.

* * *

Τα κυνήγια χωρίζονται σε δυο μεγάλες ομάδες, στα τριχωτά ή κι' άγριμια όπως λέγονται, δηλ. στα ζώα και στα φτερωτά, δηλ. στα πουλιά. Χωρίζονται ακόμα σε χοντρό και σε λιανό (2) κυνήγι, ανάλογα με το βάρος ή την ιδιαίτερη σημασία τους. Γενικά όμως στο χοντρό

(1) Η πρώτη διάταξη μετά από την απελευθέρωσή μας είναι το άρθρο 69 του Β.Δ. της 31/12/1836 «περί δημοτικής και διοικητικής αστυνομίας», που αναθέτει στις αστυνομικές αρχές το δικαίωμα να προσδιορίζουν τον χρόνο του κυνηγιού.

Στις 25/10/1879, δηλ. ύστερα από 43 χρόνια, εις εκτέλεσι αυτού του άρθρου δημοσιεύεται αστυνομική διάταξις της Αστυνομίας Αθηνών—Πειραιώς για τη προστασία των ωδικών και των ωφελίμων πουλιών στη Γεωργία. Με την υπ' αριθ. 81/31/10/1879 εγκύκλιό του, το Υπουργείο Εσωτερικών, που είχε τότε το κυνήγι, γενικεύει αυτή τη προστασία σ' όλο το Κράτος και περιλαμβάνει και τ' αυγά τους.

Μετά από 15 χρόνια, δηλ. στο 1894, το ίδιο το Υπουργείο δημοσιεύει την υπ' αριθ. 5 εγκύκλιο και στο 1895 την υπ' αριθ. 27, «περί απαγορεύσεως της διά παγίδων θηρεύσεως των λαγών, της θήρας των περδίκων και της συλλογής των ωών αυτών».

Στο 1912, δηλ. ύστερα από άλλα 17 χρόνια, το Αρχηγείο Χωροφυλακής που ανέλαβε να ρυθμίσει το κυνήγι, με τις δυο διαταγές του, την 8373/193/1912 και 2045/1/21/7/1912, κωδικοποιώντας, τι ως τότε ίσχυε, κανόνισε το κυνήγι για όλη την Επικράτεια.

Μερικές αργότερες διαταγές του ως το 1922 δεν έχουν σημασία για ν' αναφερθούν εδώ.

(2) Το ξεχώρισμα σε χοντρό, μεσαίο και λιανό κυνήγι που γίνεται σ' άλλα Κράτη δέ γίνεται σε μας.

κυνήγι μπαίνουν το έλαφι, (1) το πλατόνι, το ζαρκάδι, τ' άγριοκάτσικα, το άγριογούρουνο, ή άρκούδα, ο λύκος κι' ο λύγκας από τα τριχωτά, οι γερανοί, οι ωίδες, οι κύκνοι, ο φασιανός κι' οι άητοι από τα φτερωτά.

Τα πουλιά ιδιαίτερα χωρίζονται σε τρεις ομάδες, στα έπιδημητικά ή καθεστικά, δηλ. στα πουλιά που ζουν στον καιρό μαζύ μας, όπως είναι ή πέρδικα, ο κόρακας, κ. ά., στα αποδημητικά, δηλ. στα πουλιά που μοναχά ξεχειμάζουν ή ξεκαλοκαιριάζουν σε μας, όπως είναι το τρυγόνι, ο συκοφάγος, ή σιταρίθρα, ή μπεκάτσα, κ. ά., και στα έκτοπιστικά ή διαβατικά, δηλ. στα πουλιά που σε κάθε τόπο δέ κάθονται παραπάνω από δυο—τρεις—τέσσερες μήνες, όπως είναι οι καλιακούδες, μερικοί δρυοκολάπτες, κ. ά.

Όσα κυνήγια δέ τρώγονται λέγονται άρπακτικά ή σαρκοφάγα, —σαρκοβόρα—γιατί τρέφονται συνήθως με σάρκες. Έξαιρετικά τα τριχωτά άρπακτικά μεις οι Έλληνες κυνηγοί τα λέμε και βρωμερά από τη δυνατή μυρουδιά—βρώμα τους.

Όσα από τα πουλιά δεν αναφέρονται ως κυνήγια έχουν χαρακτηριστεί ως ωφέλιμα, κι' επειδή προστατεύονται δέ περιλαμβάνονται σ' αυτά. Μερικά όμως απ' όσα έχουν χαρακτηριστεί ως κυνήγια συμβαίνει ή να ναι, ή σ' ώρισμένες περιπτώσεις να γίνονται ωφέλιμα, όπως κι' αντίθετα μερικά από τα ωφέλιμα συμβαίνει να μεταπηδάνε κάποτε—κάποτε στα βλαβερά.

Το να χαρακτηριστεί ένα πουλί, όπως έξ άλλου κι' ένα άγριμι, ως ωφέλιμο ή βλαβερό, έννοείται με βάση την ανθρώπινη οικονομία, δεν είναι εύκολο, γιατί αυτό το μεγάλο βιβλίο που λέγεται Φύσις, αν κι' είναι άνοιχτό, δέ διαβάζεται ούτε εύκολα, ούτε κι' απ' τον καθένα. Έτσι εξηγείται γιατί κι' οι Έπιστήμονες διαφωνούν μεταξύ τους όχι λίγες φορές.

Οι κυνηγοί όμως, επειδή ως σύνολο δεν είναι δυνατόν να μπαίνουν σε λεπτομέρειες σχετικές με την ωφελιμότητα των πουλιών, αν και μέσα στη Φύσι όπου ζουν έχουν την ευκαιρία να μαθαίνουν πολλά μυστικά της, δεν πρέπει να βλέπουν κάθε φτερωτή ή ακόμα και τριχωτή υπαρξί με το ντουφέκι τους, γιατί ο άνθρωπος και τότε που το τάδε ζώο ή πουλί το χαρακτηρίζει ως βλαβερό δεν επιτρέπεται, σύμφωνα με τη Θεία Οικονομία, να μη του αφήνει μια θεσούλα άπάνω στη Γη (2). Είναι τόσα πολλά όσα επιτρέπεται να κυνηγιούν-

(1) Έξαιρετικά το έλαφι, το πλατόνι κι' οι αϊγαγοί λέγονται κι' «εύγενη κυνήγια».

(2) Παρά ταύτα από τώρα μπορούν να γίνουν θλιβερές προβλέψεις για την τύχη πολλών πουλιών από αυτά που προστατεύονται μετά την έντονη καταπολέμησι των έντόμων, της τροφής τους, με τα σημερινά έντομοκτόνα ή τ' αύριανά, τα πιο άποτελεσματικά, που άσφαλώς θα βρεθούν. Δεν είναι δύσκολο να γίνει παραδεκτό ότι ύστερα από δεκαετίες ώρισμένες έκδηλώσεις της γήινης ζωής θα λείψουν για πάντα, όπως και τόσες άλλες.

ται και τόσοι πολλοί ο χρόνος του κυνηγιού, ώστε μπορούν να ικανοποιηθούν απόλυτα, χωρίς να είναι ανάγκη να ξεπέφτουν και σ' όσα ύστερα από βαθείες μελέτες έχουν όριστεί ως ωφέλιμα και προστατεύονται. "Αν στο διάβα τους δε θέλουν ν' αφήνουν τίποτα το ζωντανό, αν δε θέλουν να ουμμορφώνονται με τους νόμους του κυνηγιού, γραφτούς κι' άγραφτους, αν δε θέλουν να βοηθήσουν το Κράτος στη σχετική προσπάθειά του, κι' αν δε θέλουν να σέβονται τις διάφορες περιουσίες και καλλιέργειες, χώρια ότι γίνονται μισητοί, χώρια ότι πέρνουν από τη Φύση τα στολίδια της, κάνουν μεγάλη ζημία και στα κυνήγια και στο δάσος και στο χωράφι, άρα και στον ίδιο τον εαυτό τους.

* *

Γιατί δημιουργήθηκε ή ζωή, ποιός ο σκοπός της πάνω στον πλανήτη μας και ποιός ο πέραν της Γης, είναι έρωτήματα που μένουν αναπάντητα, μ' εξαίρεσι τη λεγόμενη έσωτερική φιλοσοφία, ή όποια δίνει και σ' αυτά ικανοποιητικές άπαντήσεις.

Συμβαίνει όμως και τουτό κάπως εξόμοιο. "Ότι αν και επιδιώκεται να λυθεί το πρόβλημα ζωής, δεν έχει ακόμα ξεκαθαριστεί τί είναι αυτή καθ' έαυτήν ζωή. Ξεκαθαρισμένο είναι ότι ή ζωή, όπως βέβαια την αισθανόμαστε ή την βλέπομε, πρωτοφάνηκε ως φυτική και μετά ποιός ξέρει πόσα χρόνια, ίσως χιλιάδες, ίσως, ή μάλλον εκατομμύρια, φάνηκε ως ζωική. Κι' ήτανε ανάγκη να προταθεί ή φυτική, δηλ. ή βλάστησις καθόλου, πρώτα για να τακτοποιήσει τις αναλογίες των στοιχείων της τότε ατμόσφαιρας, και δεύτερα για να δώσει και τη δυνατότητα της έμφανίσεως των ζωικών μορφών και τροφή στα χορτοφάγα, τα όποια με τη σειρά τους θα δίνανε τροφή στα σαρκοφάγα.

Αυτή ή ζωή με τις τόσες πολλές έκδηλώσεις της μοιάζει σαν να στέκει κάτω από κάποιο νόμο ανεξήγητο, το νόμο του πολέμου των πάντων κατά πάντων, με δυο κύριες επιδιώξεις, την εξεύρεσι της τροφής και την αναπαραγωγή. Σ' αυτόν τον πόλεμο τα πρώτα που πέφτουν είναι τα άρρωστα ή τα άσθενικά, δηλ. τα αδυνατώτερα. Έπομένως μπορεί να λέγεται κείνο που υποστηρίζει ο Δαρβίνος, ότι με αυτό το άλληλοφάγωμα υποβοηθείται ή διαιώνισις του κάθε είδους, γιατί άπομένουν τα υγιέστερα, ενώ αν μένανε και τα άσθενικά, με τον σιγά—σιγά έκφυλισμό τους θα προκαλούσαν την έξαφάνισι και των υγιών, άρα του είδους ή και του γένους.

"Ότι βέβαια το οικολογικό περιβάλλον έξασκει μιá άνευ προηγουμένου ευμενή ή δυσμενή επίδρασι επί της πορείας της ζωής, δηλονότι επί της δημιουργίας ή έξαφανίσεως ειδών ή γενών, δεν άμφοισβητείται.

"Ίσως έδω τεθεί το έρώτημα. Μά καλά άλληλοτρώγονται όλα τα ζώα;

Μέσα στη θάλασσα και γενικά στα νερά αυτό το άλληλοφάγωμα είναι γενικό, είναι καθολικό. Άντίθετα στη Στερηά έκδηλώνεται κάπως διαφορετικότερα, γιατί εκεί μόνον τα σαρκοφάγα τρώνε τα χορτοφάγα.

"Ας μη νομιστεί όμως ότι και στα χορτοφάγα δεν λαβαίνει χώραν ένας μεταξύ τους μικρός—μεγάλος πόλεμος. Είναι γεγονός ότι και όταν πρόκειται περί τροφής και όταν πρόκειται περί διαιώνίσεως επικρατούν κατά το πλείστον τα ισχυρότερα, περίπτωσις ή όποια σημειώνεται φυσικά και μεταξύ των σαρκοφάγων.

"Ο πόλεμος αυτός βρίσκεται σε πλήρη άνθησι και στο βασίλειο των φυτών όταν συμπέσει να συμβιούν είτε διάφορα είδη, είτε και πολλά μαζί του αυτού είδους άτομα. Στη μεταξύ τους άμιλλα περί επικρατήσεως κυριαρχούν κι' έδω τελικά τα ισχυρότερα, ή γιατί προήλθαν από ισχυρότερα σπέρματα, είναι δηλονότι έκ καταβολής ισχυρότερα, ή γιατί πέτυχαν καλύτερους θρους διαβίσεως, δηλαδή τροφή και φως.

Κάτω από αυτόν το νόμο του πολέμου των πάντων κατά πάντων στεκότανε, όπως είπαμε, κι' ο άνθρωπος όταν βρισκότανε στα πρώτα βήματά του, τότε, δηλαδή, που δεν ήτανε πολύ διαφορετικός από τα άλλα ζώα. "Όσο όμως μέσα στο πέρασμα του χρόνου καθ' εξαίρεσι αυτός έν σχέσει προς τις άλλες ζωικές μορφές άρχισε να έξυψώνεται πνευματικά, τόσο περισσότερο αισθανότανε την ανάγκη να θεσπίζει άνάλογους με την πρόδοό του κανόνες συμβίσεως, κατά τοσούτω άλλωστε μάλλον, όσο ήτανε από τη Φύσι πλασμένος να ζή κοινωνικά, γιατί μόνον έτσι, άοπλος αυτός μέσα σε όπλισμένο περιβάλλον, θα μπορούσε με την άλληλεπίδρασι και να επιζήσει και να έξελίσσεται.

Κι' όμως παρ' όλη την πρόδο που σημείωσε και παρ' όλο το ψυχοπνευματικό άνώτερο επίπεδο όπου άνέβηκε, έπειδή δεν έφτασε ακόμα να γίνει γνώστης των νόμων της Φύσεως, δηλ. δεν έφτασε να οδηγείται από τις ήθικες αρχές που δημιουργούν ανθρώπους με αρετές, δεν κατώρθωσε να ξεφύγει από τα δεσμά αυτού του νόμου, έξο κι' οι μεταξύ των ανθρώπων διαμάχες, με άποκορύφωμα τους άπάνθρωπους πολέμους. Δεν άντελήφθη, ή δεν πίστεψε δυστυχώς ακόμα ότι, ή υπέρτερη ανθρώπινη ζωή πρέπει να είναι ή νίκη του καθαρού πνεύματος, έπομένως άπειρελάχιστο αυτός μέρος της Φύσεως όχι ν' άπομακρύνεται από τη Φύσι, τη μάνα του, άλλ' αντίθετα προς το συμφέρον του, να επιδιώκει να συνδέεται περισσότερο μαζί της, γιατί τότε πετυχαίνει να προάγεται.

Πάντως μέσα σ' αυτή τη πνευματική πρόδο που σημείωσε δια-

κρίνεται κατακάθαρα ή τάσις του για την άμβλυνη, άλλ' άκόμα και για τον έξοστρακισμό αυτό του νόμου. 'Η θέσπισις κανονιστικών διατάξεων με τις όποιες ρυθμίζονται οι μεταξύ τους σχέσεις κι' ή προστασία του φυτικού και ζωικού βασιλείου, γιατί μ' αυτή έξυπηρετείται και ή οικονομία του που άνάπτυξε και διατηρείται ή φυτική και ή ζωική κλίμακα για τη σπουδή της έξελικτικής πορείας της γήινης ζωής, κι' άκόμα ή διατήρησις του ταμείου των φυσικών καλλονών χάριν της ίκανοποιήσεως των ψυχικών—πνευματικών αισθημάτων του, είναι μέτρα που πρέπει άναντίρρητα να αποδοθούν σ' αυτή την πρόοδό του.

Σ' όλη αυτή την προσπάθειά τους γίνεται άντιληπτό πόση μεγάλη εύθύνη φέρουν οι γεωπόνοι κι' οι δασολόγοι, γιατί κι' οι δύο τους έχουν την άποστολή να ρυθμίζουν τις δράσεις φυσικές δυνάμεις στο πλαίσιο της ανθρώπινης οικονομίας. 'Επιβάλλεται, λοιπόν, να μη ξεφεύγουν από τα όρια που διαγράφονται από τη Θεία Οικονομία, πιστεύοντας ότι, με τό να περιορίζουν τη δραστηριότητα τους στην έξυπνότητα της ανθρώπινης οικονομίας, έπιτελούν άντάξιο του προορισμού των έργου. 'Η Φύσις δε κατανικιέται από τό άπειρελάχιστο, όπως είπαμε, μέρος της, τον άνθρωπο. Κι' όταν κάκοποιείται, ως μή λησμονιέται ότι τιμωρεί και τιμωρεί πολύ σκληρά.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ

I. ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΗ ΟΠΛΟΥΡΓΙΚΗ - ΒΛΗΤΙΚΗ

Στα παληότερα χρόνια τα κυνήγια ήσαν πολλά κι' ο κυνηγός μπορούσε να χρησιμοποιεί όποιο βοηθητικό μέσο νόμιζε ότι τον εξυπηρετούσε καλύτερα στην κυριαρχία που πάσχιζε να πετύχει. Τώρα όμως λιγότεψαν, επομένως δεν του επιτρέπεται άλλο από το ντουφέκι, γιατί αυτό θεωρείται ως το λιγότερο καταστρεπτικό. Να γιατί όσοι μεταχειρίζονται άλλα μέσα, π.χ. θηλιές, παγίδες, κλπ., δε θεωρούνται καν κυνηγοί, και να γιατί οι πεντάσφαιρες καρμπίνες σε πολλά κράτη δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται. Έξ άλλου για την κατασκευή του έχει δημιουργηθεί μια μεγάλη Βιομηχανία και μαζί ένας ολόκληρος φορολογικός κύκλος και γιαυτό ακόμα όσα από τα Κράτη επιτρέπουν κι' άλλα μέσα, άρχισαν τώρα κι' αυτά λίγο κατ' όλιγο να τα περιορίζουν.

Κάθε μέσο όσο τελειότερο είναι τόσο καλύτερα αποτελέσματα φέρνει. Το ίδιο φυσικά ισχύει και για το κυνηγετικό όπλο. "Όσο πιο τελειότερο είναι, τόσο οι έπιτυχίες του κυνηγου είναι ανώτερες." Όλοι όμως οι κυνηγοί δε μπορούν να έχουν το τελειότερο, γιατί δε μπορούν όλοι τους να έχουν τα όσα χρήματα στοιχίζει. Κατά μείζονα βέβαια λόγο δε μπορούν όλοι να έχουν δυο ή και περισσότερα, πέρνοντας στο κυνήγι το κάθε φορά κατάλληλο. 'Αλλ' όμως και το άριστο σε χέρια άνίκανα, ή έστω όχι καλά, χάνει κάθε αξία, γιατί την πραγματική αξία τη δίνουν τα χέρια που το κρατούν και πολύ πετυχημένα μια παροιμία λέει «δε σκοτώνει το ντουφέκι, αλλά κείνος που είναι πίσω από αυτό».

'Αλλά και τα πιο φτηνά (1) είναι καλά και μπορούν να ικανοποιούν τους κυνηγούς στις περισσότερες απαιτήσεις τους, γιαυτό δε πιάνει εδώ κείνο που λέγεται για ό,τι άλλο φτηνό «τό φτηνό το κρέας τά σκυλιά το τρώνε».

"Άσχετα όμως προς την ποιότητά του το ντουφέκι πρέπει πρώτα να προσαρμόζεται στο σώμα του κυνηγου, αλλιώς οι ντουφεκιές θα παγαίνουν ή άριστερά ή δεξιά, ή θάναι κοντές ή μακρούς, και δεύτερα να προσαρμόζεται σ' αυτό το φυσίγγι, δηλ. να βρεθεί το

(1) Όπιστογεμη άκάπνου. Τα έμπροστογεμη όπως και τα όπιστογεμη μαύρης μπηκαν πια στο περιθώριο.

κατάλληλο γι' αυτό φυσίγγι, άλλοιως τὰ σκάγια δὲ θάχουν οὔτε καλὴ συγκέντρωσι, οὔτε καλὴ διασπορά. Χωρὶς αὐτὲς τίς δυὸ προσαρμογὲς καὶ τὸ πιὸ ἀκριβώτερο καταντάει σκέτος σιδηροσωλήνας.

Ἡ προσαρμογὴ στοῦ σώματος τοῦ κυνηγοῦ ἀξαρτάται ἀπὸ τὸ κοντάκι, δηλ. ἀπὸ τὸ μᾶκρος καὶ τὴν κλίσι του, κι' ἀπὸ κοντὰ ἀπὸ τὸ πάχος τοῦ λαιμοῦ. Οἱ διαστάσεις του αὐτὲς φτιάνονται σύμφωνα μετὴ σωματικὴ διάπλασι τοῦ κυνηγοῦ μονάχα στὰ «ἐπὶ παραγγελία» ντουφέκια ὅταν δίνονται καὶ τὰ μέτρα τοῦ κυνηγοῦ. Ὅσα βγαίνουν στοῦ ἐμπόριου, ἐπειδὴ φτιάνονται μετὰ διαστάσεις «μέσου ὄρου», δὲν προσαρμόζονται στὸν ὅποιον—ὅποιον κυνηγὸ καὶ πρέπει νὰ διορθῶνται. Τέτοιου εἴδους διορθώσεις δὲν τίς κάνουν ὅλοι οἱ ὄπλοδιορθωταί, ἀλλὰ ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς ἔχουν εἰδικὰ μηχανήματα, καὶ γιὰ τὰ μέτρα τοῦ κυνηγοῦ ἔνα βιδωτὸ—κοχλιωτὸ—κοντάκι. Ἄλλ' ὁ κάθε κυνηγὸς δὲ μπορεῖ οὔτε ν' ἀγοράζει ντουφέκια ἐπὶ «παραγγελία», γιατί στοιχίζου ἀκριβά, οὔτε νὰ παραίνοι τὸ δικό του στοῦς εἰδικοὺς τεχνίτες, γιατί κι' αὐτοὶ δὲ βρίσκονται οὔτε σὲ κάθε χωριό, οὔτε κἀν σὲ κάθε πόλι. Γιαυτὸ σχετικὰ μετὰ τὸ κοντάκι ἄς ξέρει τοῦτα ποὺ μποροῦν νὰ τοῦ χρειαστοῦν ὅταν θελήσει ν' ἀγοράσει καινούργιο ντουφέκι, ἢ γιὰ νὰ καταλάβει τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ ποὺ ἴσως ἔχει καὶ νὰ τὸ διορθώσει, ἢ τέλος ἂν ἐξακριβώσει ὅτι δὲν ἔχει ἐλαττώματα νὰ διορθώσει τὴ σκοπευσί του.

α. Τὸ μᾶκρος του, ποὺ πρέπει ἀπαραίτητα νὰ βρίσκεται σὲ ἀνάλογια μετὰ τὸ μᾶκρος τῶν χειρῶν τοῦ κυνηγοῦ, μετριέται ἀπὸ τὴ σκανδάλη—σὲ δίκαννο ἀπὸ τὴν πρώτη—ὡς στὶς δυὸ πίσω γωνίες. Συνήθως φτιάνεται ἢ πρέπει νὰ φτιάνεται λιγὰκι κοντότερο γιὰ νὰ ρχεται καλὰ τὸν χειμῶνα, ἐπειδὴ τότε φοριοῦνται πιὸ πολλὰ ροῦχα. Τοῦς μῆνες ποὺ φοριοῦνται λίγα, πρέπει νὰ τοῦ προστίθεται στοῦ κάτω μέρος ἔνα παπούτσι—ἐπένδουςις—ἀπὸ λάστιχο γιὰ νὰ ἐξουδετερώνεται αὐτὸ τὸ κόντημα.

β. Ἡ κλίσις εἶναι δυὸ εἰδῶν, ἢ κατακόρυφη κι' ἢ πλάγια. Ἡ κατακόρυφη, συνάρτησις τοῦ μᾶκρους τοῦ λαιμοῦ τοῦ κυνηγοῦ, εἶναι ὁση ἢ ἀπόστασις τῶν δυὸ ἀπάνω γωνιῶν του ὡς στὴν προέκτασι τῆς κάννης. Ἡ πλάγια, συνάρτησις τοῦ στήθους τοῦ κυνηγοῦ, βρίσκεται μοναχὰ μετὰ δοκιμὲς ὅταν δὲ μπορεῖ νὰ μετρηθεῖ μετὰ λυόμενον κοντάκι.

γ. Ὁ λαιμὸς τοῦ κοντακιοῦ πρέπει νὰναι ἀνάλογος μετὰ τὴν πλάμη καὶ τὰ δάχτυλα τοῦ κυνηγοῦ, ὅχι ὅμως καὶ πολὺ λεπτός, γιατί τότε δὲν ἀντέχει στὰ κλωστήματα τοῦ ντουφεκιοῦ. Γιὰ νὰ ἐξουδετερώνουνται μάλιστα κατὰ τι, ὅταν ἔχουν αὐτοῦ τὴν ἀφορμὴ, φτιάνονται οἱ λαβὲς «πιστολέ».

Παρά ταῦτα ὅμως ὁ κυνηγὸς πρὶν ἀγοράσει ντουφέκι θὰ κάνει καλὰ νὰ τὸ προβάλλει πολλὰς φορὲς φέρνοντάς τὸ στὴν πλάτη—ἐπωμίζοντας—πότε σιγά, πότε γρήγορα, μετὰ σκοπεύσεις ἄλλοτε σὲ καθί-

στοῦ κι' ἄλλοτε σὲ κινούμενον στόχο, πότε ψηλότερα, πότε χαμηλότερα ἀπὸ αὐτόν.

Γιὰ νὰναι μάλιστα πιὸ βέβαιος γιὰ τὴν προσαρμογὴ τοῦ κοντακιοῦ ἀπάνω του, ἄς κάμει καὶ τοῦτο ἀκόμα. Ἄς στερεώσει τὸ ντουφέκι κάπου, π.χ. σ' ἔναν τρίποδα ἢ καὶ σ' ἔνα στενὸ τραπέζι, κι' ἐπειτα ἄς σκοπεύσει χωρὶς νὰ τὸ πιάσει κι' ἄς ξανασκοπεύσει μ' ἐπώμισι χωρὶς νὰ τὸ μετακινήσει ἀπολύτως καθόλου. Ἄν οἱ δυὸ σκοπεύσεις πέφτουν στοῦ ἴδιο ἀκριβῶς σημεῖο τὸ ντουφέκι ὡς πρὸς τὸ κοντάκι τοῦ πιάνει καλὰ.

Ἡ προσαρμογὴ τοῦ φυσίγγιοῦ στοῦ ντουφέκι δὲν εἶναι ζήτημα δυσκολόλυτο. Βρίσκεται μετὰ μερικὲς δοκιμὲς ποὺ δὲ στοιχίζου πολλὰ. Χωρὶς ὅμως δοκιμὲς δὲ γίνεται, γιατί σὲ μᾶς τὰ ντουφέκια πουλιοῦνται «νὰ λεπτὰ δὸς μου κρέας», δηλ. χωρὶς πιστοποιητικὰ ὡς πρὸς τὸ τι φυσίγγι δέχονται καὶ χωρὶς καμμιά δοκιμὴ ἀπὸ μέρους τοῦ ἀγοραστοῦ. Ὁ κάθε κυνηγὸς, λοιπόν, πρέπει νὰ βρεῖ τὸ κατάλληλο φυσίγγι καὶ μάλιστα μόνος του, γιὰ νὰχει πεποιθῆσι στοῦ ἀποτέλεσμα. Ὁ ὅποιος ἄλλος ἂν τοῦ τὸ φτιάσει, ὅσο ἐμπιστοσύνης πρόσωπο κι' ἂν εἶναι, θὰναι πάντα... ξένος, ἐκτὸς φυσικὰ ἀπὸ τὸ κατάστημα ποὺ τὸ ἔχει φτιάσει.

Οἱ δοκιμὲς πετυχαίνου ἂν γίνουνται σὲ σκοπευτήρια, γιατί ἐκεῖ κι' οἱ ἀποστάσεις εἶναι μετρημένες κι' οἱ στόχοι ἔτοιμοι. Ἄλλὰ καὶ σ' ὅποιον ἴσιο μέρος ἂν μετρηθοῦν 35 μ., δηλ. ἢ κανονικὴ ἀπόστασις ὡς ποὺ πρέπει νὰ ντουφεκιοῦνται τὰ κυνήγια, κι' ὡς στόχοι μποῦν μερικὰ χαρτόνια, ἢ σὲ ἀνάγκη σανίδια ἢ καληροτενεκέδες, μετὰ διάμετρο 0,75 μ. γιὰ νὰ φαίνεται ἢ σκαγιὰ καλύτερα, πάλι καὶ τότε μποροῦν νὰ πετύχου μιὰ χαρά.

Ἡ σκαγιὰ φαίνεται ἀκόμα καλύτερα ἂν τὸ ἔδαφος εἶναι χιονισμένο ἢ σκεπασμένο μ' ἀφράτο χῶμα κι' ὁ στόχος δὲ μπεῖ ψηλά, γιατί τότε φαίνονται κι' ὅσα σκάγια μένου πίσω. Τὸ ἴδιο παρατηρεῖται καὶ στοῦ νερό. Τὸ χιόνι ὅμως πρέπει νὰ προτιμῆται, γιατί ἐκεῖ τὰ σημάδια τῶν σκαγιῶν μένου κι' ὁ ἔλεγχος εἶναι εὐκολώτερος.

Στὸ κέντρο σ' αὐτοὺς τοὺς στόχους ἂν χαράζουνται δυὸ κύκλοι, ἕνας μετὰ διάμετρο 0,15 μ., δηλ. ὅσος εἶναι ὁ στόχος ποὺ πάνω—κάτω δίνου τὰ μικρὰ πουλιὰ μ' ἀνοιχτὰ φτερά, ὅπως τὸ ὄρνυκι, τὸ τρυγόνι, ἢ τοῖχλα, κ.λ.π. καὶ κείνος ποὺ εἶναι παγκόσμιος ἀναγνωρισμένος μετὰ διάμετρο 0,375 μ., δηλ. ὅσος εἶναι ὁ στόχος ποὺ πάνω—κάτω δίνου ἢ πέρδικα, ἢ πάπια κι' ἀπὸ κοντὰ ὁ λαγός, μετὰ τὰ σκάγια ποὺ θὰ δέχουνται θὰ τοῦ δείχου πῶς παραίνοι καὶ ἢ συγκέντρωσις καὶ ἢ διασπορά.

Εἰδικώτερα τῶρα ἂν ὁ κυνηγὸς μετὰ μέτριο ντουφέκι πετύχει νὰ φτιάξει τὸ φυσίγγι του ἔτσι, ὥστε μετὰ σκάγια ἀριθμοῦ 3, δηλ. 3,5 χιλιοστῶν, νὰ παραίνου στοῦ στόχο καμμιά ἐξηνταριά, ἀλλὰ μετὰ κανο-

νική διασπορά, κι' αν είναι δυνατόν με μιά ελαφρά συγκέντρωση πρὸς τὸ κέντρον, οὕτως ὥστε στὸν κύκλο τοῦ λαγοῦ νὰ μπαίνουν καμμιά εἰκοσαριά⁽¹⁾, ἢ ἀνάλογος ἀριθμὸς ἀπ' ὅποιου ἄλλου ἀριθμοῦ⁽²⁾, δηλ. πετύχει διασπορά ἀπ' ὅπου δὲ θὰ μπορεῖ νὰ γλυτώσει εὐκολὰ τὸ κυνήγι, ἔχει βρεῖ ἢ ἔχει πλησιάσει τὴ ριζιά πού δέχεται τὸ ντουφέκι του καὶ πρέπει νὰ μένει ἀρκετὰ ἱκανοποιημένος. "Όταν ὕστερα παγαίνει κυνήγι ἄς προσέχει νὰ τὰ στέλνει ἀπάνω στὰ κυνήγια. Δὲ θὰ τοῦ ξεφεύγει κανένα.

Πῶς ὅμως θὰ πετυχαίνει νὰ τὰ στέλνει ἀπάνω τους; Ποιὸ νᾶναι ἐδῶ τὸ μυστικόν; "Όλες οἱ σχετικὲς θεωρίες καὶ γνώμες καταλήγουν στὴ προσκόπευσι, πού πρέπει μάλιστα νᾶναι ἀνάλογη μετὰ τὴν ἀπόστασι καὶ τὴν ταχύτητα τοῦ κυνηγιοῦ. σὲ συνδυασμὸ μετὰ τὴν ταχύτητα τῶν σκαγιῶν. Ἡ ταχύτης τῶν σκαγιῶν εἶναι ἀνάλογη μετὰ τὴν ταχύτητα πού ἀναπτύσσουν οἱ μπαροῦτες, ἀλλ' ἡ διαφορὰ εἶναι τόσο μικρή, ὥστε μπορεῖ καὶ νὰ μὴν ὑπολογίζεται. Αὐτὰ ὅλα εἶναι σωστά. Τὸν κυριώτερο ὅμως ρόλο τὸν παίζει ἡ ἀτομικότης τοῦ κυνηγοῦ, δηλ. ἡ κατάστασις τοῦ νευρικοῦ συστήματος κι' ἡ ἐλαστικότης τῶν ἀρθρώσεων καὶ τῶν μυῶν του, μ' ἄλλα λόγια ἡ φυσικὴ δυνατότης του ν' ἀντιλαμβάνεται τὸ κυνήγι γρήγορα κι' ἀμέσως σ' ἄν μηχανή, ἐντελῶς αὐτόματα, νὰ προφταίνει νὰ ρίχνει. "Ἔτσι ἐξηγεῖται γιατί πολλοὶ κυνηγοὶ χωρὶς καμμιά μελέτη ἢ ὑπόδειξι, ἀκόμα κι' ἂν μεταχειρίζονται παληνοτούφεκα καὶ δὲν ἔχουν ἐξασκηθεῖ τόσο ὅσο κείνοι πού διαθέτουν πολλὰ οικονομικά μέσα, εἶναι ἢ σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα γίνονται ἄσσοι σκοπευταί. "Ότι «ἡ ἐξάσκησης κάνει τὸν ἀπλό τεχνίτη μάστορα» δὲ συζητεῖται βέβαια, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ τὴν προϋπόθεσι ὅτι «πρέπει νὰ τῶχει ἢ κούτρα του νὰ κατεβάξει ψεῖρες».

Οἱ ντουφεκιᾶς μετὰ κυνηγετικὸ ντουφέκι εἶναι δύο εἰδῶν, διαφορετικὲς μετὰξύ τους, κείνη πού ρίχνεται γρήγορα, στὴν περίπτωσι πού τὸ κυνήγι δὲ δίνει καιρὸ, εἴτε μέσα στὸ δάσος εἶναι, ἢ μπηχτή ὅπως λέγεται τότε, εἴτε σ' ἀνοικτὰ, καὶ κείνη πού ρίχνεται ὅποτε κανονίζει ὁ κυνηγὸς ὅταν τὸ κυνήγι κι' ὁ τόπος τοῦ δίνουν τὸν πρόποντα χρόνον.

Γενικὰ ὅμως οἱ ντουφεκιᾶς πρέπει νὰ ρίχνονται μετὰ τὸ γύρισμα τῆς κάννης πρὸς τὸ κυνήγι, χωρὶς ἂν εἶναι δυνατόν καλὴ ἐπώμισι, δηλ. χωρὶς τὴ σκόπευσι πού γίνεται σ' ἀκίνητο στόχο. Αὐτὸ τὸ ντουφέκισμα πετυχαίνεται ἂν τὸ ντουφέκι κρατιέται μετὰ τὸ ἀριστερὸ χέρι ὅσο πέρνει μακρὰ ἀπὸ τὴν σκαντάλες, δηλ. κοντὰ στὴν ἄκρη τῆς πάππιας—ξυστοῦ—καὶ τὸ γυρίζει μόνο μ' αὐτὸ πρὸς τὸν στόχο. Τὸ

(1) Μ' ἐξαιρετικὰ ντουφεκία στὸν μεγάλο κύκλο μπαίνουν ἑκατὸ κι' ἀκόμα καὶ στὸν κύκλο τοῦ λαγοῦ 25—28.

(2) Καλὴ ἀναλογία ἀρχίζει νᾶναι ἕνα 50%.

δεξι χέρι βοηθαί μοναχά, γιατί αὐτὸ ἔχει κύρια ἀποστολὴ νὰ τραβᾶει τὴ σκανδάλη. "Αν ὁ κυνηγὸς καὶ τότε ἀκόμα πού τοῦ δίνεται λίγος χρόνος θέλει νὰ στερεώνει τὸ ντουφέκι στὴ πλάτη του σ' ἂν νὰ πρόκειται νὰ τὸ φυτέψει ἐκεῖ, ἂν θέλει νὰ πέρνει σκοπευτικὴ γραμμὴ σ' ἂν νὰ πρόκειται νὰ ντουφεκίσει μετὰ πολεμικὸ σ' ἀκίνητο καὶ μικρὸ στόχο, στηρίζοντας μάλιστα τὴν ὄλη του προσπάθεια στὸ δεξι χέρι, κι' ἂν ἀρχίζει νὰ κάνει ὑπολογισμοὺς γιὰ προσκόπευσι, δὲ θὰ σημειώνει καμμιά ἀποτυχία, ξέρετε γιατί; ἀπλούστατα γιατί..... δὲ θὰ προφταίνει νὰ ντουφεκίσει.

Τὸ καλὸ ντουφεκισμὸ προϋποθέτει ἀκόμα τὴ σκόπευσι, αὐτὴ πού εἶπαμε, μ' ἀνοικτὰ καὶ τὰ δύο τὰ μάτια. "Όσοι δὲν τὸ ξέρουν, ἢ τὸ θεωροῦν ἴσως ὑπερβολικόν, ἂν θελήσουν νὰ τὸ δοκιμάσουν καὶ μετὰ μὴν μικρὴ ἢ μεγάλη προσπάθεια τὸ συνειθίσουν, δὲ θὰ πιστεύουν τὰ... μάτια τους. Τόσο θὰ μεγαλώσουν οἱ ἐπιτυχίες τους.

Οἱ δοκιμὲς αὐτὲς στέκουν γιὰ νέους. Οἱ γέροι ὅ,τι καὶ νὰ θελήσουν νὰ μάθουν δὲ θὰ τὸ μάθουν ποτε καλά. "Ας μὴ μᾶς κακοφαίνεται. Εἶναι πικρὴ ἢ ἀλήθεια, ἀλλ' εἶναι ἀλήθεια. Γιαυτὸ μάλιστα αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦν νὰ κάνουν λιγάκι μεγαλύτερες προσκοπεύσεις. Καὶ τὰ χέρια τους ἀργοῦν νὰ φέρουν τὸ ντουφέκι καὶ, τὸ κυριώτερο, τὸ δάχτυλό τους ἀργεῖ νὰ τραβήξει τὴ σκανδάλη. Τὸ «ποτε δὲν εἶναι ἀργόν» δὲ παραπιάνει ἐδῶ.

Δὲ θὰ κάμουν ὅμως κακὸ ὄχι μοναχὰ στοὺς νηούς, ἀλλὰ καὶ στοὺς περασμένης ἡλικίας κυνηγοὺς μερικὲς δοκιμὲς, γιατί θὰ τοὺς δώσουν τὴν ἀφορμὴ νὰ καλυτερέψουν ἔστω καὶ λίγο τὴ σκόπευσι τους. Θὰ νοιώσουν τὴν προσκόπευσι κι' ὅσοι δὲ καταλαβαίνουν ἢ δὲ θέλουν νὰ καταλάβουν ὅτι τὸ κυνήγι, ἂν βρῆται μακρύτερα ἀπὸ δεκαπέντε—εἴκοσι μέτρα καὶ τρέχει ἢ πετάει γρήγορα, προσπερνάει τὰ σκάγια ἂν δὲ σκοπευτεῖ λιγάκι μπρός.

Σ' ἄλλα Κράτη ὑπάρχουν σὲ βάσι κινηματογράφου διάφορες μηχανικὲς ἐγκαταστάσεις ὅπου οἱ κυνηγοὶ μποροῦν νὰ ἐξασκούνται μ' ὅ,τι δὴποτε κυνηγετικὸ ὄπλο. Μετὰ τὴν ντουφεκία ὁ στόχος παύει αὐτόματα νὰ κινεῖται καὶ δειχνεται πῶς πῆγε εἴτε τὸ βλήμα, ἂν πρόκειται γιὰ εἰδικὴ κυνηγετικὴ καραμπίνα, εἴτε ὄλη ἢ σκαγιὰ.

Μεῖς δὲν ἔχομε τέτοια σκοπευτήρια. Δὲν ἔχομε οὔτε καν ἀπλὲς ἐγκαταστάσεις γιὰ ἐκτόξευσι δίσκων, ἐκτός σὲ τρεῖς-πέντε πόλεις μας πού δὲ μποροῦν νὰ ὑπολογίζονται, κι' ἔτσι οἱ κυνηγοὶ μας ὄλη τὴν καλοκαιρινὴ περίοδο, δηλ. ὅταν τὸ κυνήγι ἀπαγορεύεται, ἀποξενώνονται ἀπὸ τὸ ντουφέκι τους.

'Αντὶ ὅμως γιὰ τέτοιου εἴδους σκοπευτήρια μποροῦμε, ὁ καθένας μας χωριστὰ, νὰ μεταχειριστοῦμε ἄλλους ἀπλούστερους τρόπους, ὄχι καὶ γιαυτὸ μετὰ μικρότερη ἀπόδοσι.

"Ἔνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τοῦτος. Σ' ὅποια ἄκρη σὲ θάλασσα ἢ

σὲ λίμνες ἢ σὲ πλατειὰ ποτάμια μὲ ἡσυχὰ τὰ νερά τους ποὺ κυλοῦν, ἢ ἀκόμα καὶ σ' ὅποιον μεγάλο λάκκο ἢ χωράφι πνιγμένο μὲ νερό, δημιουργοῦμε..... ἓνα σκοπευτήριο, δηλ. ἓνας βοηθός, ἢ καὶ συνάδελφος κυνηγός, στὴν περίπτωση αὐτὴ γιὰ νὰ ἀλλάζουν, θὰ πετάει κεραμιδάκια ἢ μικρὲς πλατειᾶς πέτρες, ἀλλ' ἔτσι ὥστε ν' ἀναπηθοῦν στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ. Ὁ κυνηγός, ἀπὸ λίγα μέτρα μακρότερα, ντουφεκώνοντας αὐτὰ τὰ κεραμιδάκια ποὺ θὰ παρουσιάζουν ὄλα τὰ στοιχεῖα ἐνὸς κινουμένου στόχου, θὰ βλέπει ἀπὸ τὰ σκάγια ποὺ θὰ χτυποῦν στὸ νερό πῶς σκοπεύει. Θὰ τοῦ δίνεται μάλιστα ἄλλη μιὰ εὐκαιρία νὰ ἐλέγχει καὶ τὰ φυσιγγία του.

Προϋποτίθεται ὅτι ὁ βοηθός του θὰ πετάει τὰ κεραμιδάκια ἢ τίς πέτρες ἄλλοτε γρήγορα, ἄλλοτε σιγά, ἄλλοτε ἀριστερά, κι' ἄλλοτε δεξιά, ὥστε νὰ συνειθίζει νὰ ντουφεκᾷ κάθε εἴδους κυνήγι ὅπως καὶ ἂν τοῦ παρουσιάζεται.

Γιαυτὸ πρέπει νὰ ἐξασκεῖται καὶ μὲ κεραμιδάκια ἢ πέτρες ποὺ θὰ τοῦ ρίχνονται ἴσια μπρός. Στὴ περίπτωση αὐτὴ πρέπει νὰ στέκεται ψηλότερα ἀπὸ τὸν βοηθό του γιὰ νὰ συνειθίσει νὰ ντουφεκᾷ στόχο πέρνοντας σκοπευτικὴ γραμμὴ ποὺ θὰ τὸν σκεπάζει, δηλ. στὰ στραβά, τὸ ἴδιο ποὺ συμβαίνει κι' ἀντίθετα μὲ τίς λεγόμενες «βασιλικὲς ντουφεκιᾶς—coups de Roi—δταν τὸ πουλὶ πετώντας ψηλότερα ἀπὸ τὸν κυνηγὸ ἔρχεται ἀπάνω του.

Ἄν δὲν ἔχει τὴν εὐχέρεια νὰ ἐξασκεῖται σὲ νερά, μπορεῖ νὰ ἐξασκεῖται σ' ὅποιο μέρος ἴσιο ἢ καλύτερα κατηφορικὸ, ἂν ἐκεῖ τοῦ κυλιοῦνται πέτρες μὲ διαφορετικὴ κάθε φορὰ ταχύτητα.

Πρέπει ἀκόμα νὰ ἐξασκεῖται μὲ πέτρες ποὺ θὰ τοῦ κυλιοῦνται ἀπὸ ψηλότερα κατ' ἀπάνω του. Ἔτσι μαθαίνει κι' αὐτὴ τὴ προσκόπευσι, δηλ. μαθαίνει νὰ ντουφεκᾷ σκοπεύοντας τὰ τριχωτὰ κυνήγια μπρός ἀπὸ τὰ μπροστινὰ πόδια τους δταν συμπέσει νὰ τρέχουν ἔτσι, περιπτώσις κάθε ἄλλο παρὰ σπάνια στὸ κυνήγι τοῦ λαγοῦ καὶ τῶν κουνελίων. Προϋποτίθεται ὅτι θὰ λαβαίνεται κάθε προσοχὴ γιὰ νὰ μὴ φάει ὁ βοηθός του σκάγια ἔστω κι' ἐποστρακισμένα.

Σὲ χιονισμένο ἔδαφος τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία, ὅπως τὸ εἴπαμε, νὰ πιστοποιεῖ τὴ ντουφεκιά του καλύτερα παρὰ σ' ἀχιόνιστο, ἀκόμα κι' δταν θάχει χῶμα καὶ μὲ τὴ σκόνη ποὺ θὰ σηκώνουν τὰ σκάγια θὰ δείχνουν κάθε φορὰ ποὺ χτυποῦν. Γιαυτὸ τέτοιες εὐκαιρίες ἄς μὴ τίς χάνει.

Δὲν εἶναι ὅμως καὶ κανόνας ὅτι ὄλες οἱ ντουφεκιᾶς πρέπει νὰ ρίχνονται μὲ προσκόπευσι. Παραδείγματος χάριν ἂν τὸ πουλὶ πετάει κατ' εὐθείαν μπρός καὶ στὸ ὕψος τοῦ κυνηγοῦ, σκοπεύεται ἀκριβῶς ἀπὸ πίσω. Ἐνῶ ἂν χύνει πρὸς τὰ κάτω πρέπει νὰ σκοπεύεται λιγάκι κάτω ἀπὸ τὴν κοιλιὰ του. Στὶς κοντινὲς ἐπίσης ἀποστάσεις, ὅπου ὁ τόπος δὲν ἐπιτρέπει στὸν κυνηγὸ ν' ἀφήσει τὰ κυνήγια νὰ

πᾶνε λίγο μακρότερα, πρέπει νὰ σκοπεύονται στὸ κεφάλι, γιατί δὲ προφταίνουν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ φονικὸ κύκλο τῶν σκαγιῶν, δηλ. ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν 0,375 μ. διαμέτρου.

Ἄς ξαναγυρίσουμε τώρα στὸ φυσιγγι. Ὅταν μετρηθοῦν οἱ ἀποστάσεις καὶ μποῦν κι' οἱ στόχοι, ὁ κυνηγός θὰ ξεκινήσει νὰ βρεῖ πρῶτα πόση μπαρούτη καίει—τρώει—τὸ ντουφέκι του. Θὰ γεμίσει, λοιπόν, ἓναν κάλυκα μονάχα μὲ μπαρούτη, χωρὶς ἂν εἶναι ἄκαπνη, στὴν περίπτωση ποὺ τὸ ντουφέκι του εἶναι ἀκάπνου, νὰ χτυπήσει τὰ βύσματα—τάπες—ἀλλὰ μοναχὰ νὰ τίς στρώσει. Μὲ χτυπημένες τάπες, κακὴ συνήθεια ἀπὸ τὴ μαύρη, δημιουργοῦνται μεγάλες πιέσεις καὶ δὲν ἀποκλείεται ὁ κίνδυνος νὰ σπάσει τὸ ντουφέκι κι' ὁ κυνηγός, ἂν δὲν σκοτωθεῖ, νὰ χάσει χέρια—μάτια, χῶρια ὅτι ὡς νὰ σπάσει, ἂν σπάσει, οἱ σκαγιᾶς δὲ θὰ παγαίνουν καλὰ καὶ τὰ κλωστήματα τοῦ νουφεκιοῦ θὰ τοῦ ἔχουν μαυρίσει τὴν πλάτη καὶ τὸ μάγουλο.

Στὴ μπαρούτη οἱ κυνηγοὶ συνειθίζουν νὰ βάζουν δύο τάπες, μιὰ χάρτινη καὶ μιὰ μάλλινη-κετσέ-. Οἱ μάλλινες ἂν εἶναι ξυγκωτές, δηλ. περιχυμένες μὲ παραφίνη καὶ κερί, δὲν ἀφήνουν νὰ ξεφεύγουν τὰ ἀέρια τῆς μπαρούτης καὶ πρέπει νὰ προτιμοῦνται. Ἄν μάλιστα ἔχουν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ τὴν ἄλλη, δηλ. στὶς δύο ἐπίπεδες ἐπιφάνειές τους, ψιλὰ χαρτάκια κολλημένα ἀπάνω τους, ἢ χάρτινη αὐτὴ τῆς μπαρούτης μπορεῖ νὰ παραλείπεται, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσι ὅμως, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς ξυγκωτῆς ποὺ θ' ἀκουμπᾷ ἀπάνω τῆς δὲ θ' ἀφήνει κενά. Ἄν ὅμως δὲν ἔχουν χαρτάκια, πρέπει νὰ μπαίνει ὄχι μοναχὰ πρὸς τὴ μπαρούτη, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ σκάγια, στὴ δευτέρη περιπτώσι γιὰ νὰ μὴ χάνονται τὰ ὄσα σκάγια κολλᾶνε ἀπάνω τῆς.

Γιὰ τὸ σκέπασμα τῶν σκαγιῶν καλύτερες τάπες εἶναι ἀπὸ φελλὸ ἢ ἀπὸ λεπτὸ κι' ἐλαφρὸ χαρτόνι, γιατί μὲ αὐτὲς δὲν ἐμποδίζεται ἡ διαδρομὴ τῶν σκαγιῶν.

Ἄν μετὰ τὸ ντουφέκισμα μένουν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς κάννης σπυράκια ἄκαυστα, σὲ δεύτερο κάλυκα πρέπει νὰ μπεῖ λιγώτερη μπαρούτη, ἢ περισσότερη ἂν δὲ μένουν.

Ἡ ποσότης ποὺ θὰ βρεθεῖ ὅτι καίγεται δὲν εἶναι ἡ ἀπόλυτα σωστὴ, γιατί μὲ τὸ γέμισμα τοῦ κάλυκα καὶ μὲ σκάγια, δηλ. μὲ τὸ φόρτωμα ποὺ θὰ δεχτεῖ ἡ μπαρούτη, μαζὺ μὲ τὴν ἀντίστασι ποὺ θὰ προβάλλει τὸ φυσιγγι στὰ γυρισμένα πρὸς τὰ μέσα χεῖλια του, δίνεται ἡ ἀφορμὴ νὰ παρουσιάζονται μικροδιαφορές, μὲ τίς δοκιμὲς ὅμως τὴν πλησιάζει καὶ τοῦ εἶναι εὐκόλο νὰ τὴ φτάσει διορθώνοντας λιγάκι τὴν ποσότητά της.

Ὅταν βρεῖ τὴν μπαρούτη θ' ἀρχίσει τίς δοκιμὲς καὶ μὲ σκάγια, ντουφεκώνοντας τώρα στοὺς στόχους, ὡς ὅτου βρεῖ ποιοῦ ἀριθμοῦ καὶ πόσα σκάγια σηκώνει, δηλ. βάζει περισσότερα καὶ μὲ κανονικώτερη διασπορά.

"Ας υποθεθεί ότι την κανονικότερη διασπορά την κάνει με ψιλά, γιατί παρατηρείται κι' αυτό, δηλ. επειδή τὰ δπλα δὲ μοιάζουν μεταξύ τους, βρίσκονται νὰ κάνουν καλὲς ντουφεκιὲς ἄλλα μὲ ψιλὰ κι' ἄλλα μὲ χοντρά σκάγια, στὸ κυνήγι δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖ ἄλλοιώτικα ἀπὸ αὐτά, ἀκόμα κι' ὅταν τὸ εἶδος τοῦ κυνηγιοῦ ἐπιβάλλει νὰ χρησιμοποιοῦνται τέτοια; Ἀσφαλῶς μπορεῖ, γιατί μὲ τίς δοκιμὲς θάχει βρεῖ τί ντουφεκιὲς κάνει τὸ ντουφέκι τοῦ καὶ μὲ ψιλὰ καὶ μὲ χοντρά καὶ θὰ ξέρει κάθε φορά τί θὰ κάνει, δηλ. θάχει βρεῖ τὴ διασπορά καὶ τὸ κόψιμο ποὺ κάνουν καὶ θὰ ξέρει τί κυνήγια θὰ ντουφεκάει κι' ὡς ποῦ θὰ τὰ ντουφεκάει πότε μὲ τοῦτα πότε μὲ κείνα τὰ σκάγια.

"Ας ξέρει ὅμως ὅτι μὲ τὰ ψιλὰ, ἐπειδὴ χτυποῦν τὸ κυνήγι περισσότερο, προσβάλλεται τὸ νευρικό σύστημα, ἐνῶ μὲ τὰ χοντρά χτυποῦνται ἢ κύρια ὄργανα, ὅπως ἡ καρδιά, τὸ μυαλό, κ.λ.π., ἢ προκαλοῦνται μεγάλες αἱμορραγίες, κι' ἔτσι ἐπέρχεται ὁ θάνατος. Ἐπομένως τὸ κάθε ζῶο ἢ πουλί πρέπει ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμα του, τὴν ἀντοχή του στὰ τραύματα, τὸ πάχος τοῦ τριχώματος ἢ τῶν φτερῶν του, νὰ ντουφεκιέται μὲ κείνα τὰ σκάγια ποὺ ὄχι μονάχα τὸ πετυχαίνουν, ἀλλὰ περνοῦν κι' ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια. Γιατὸ τὰ χοντρά ἢ γενικὰ τὰ μεγάλα κυνήγια ντουφεκιοῦνται συνήθως μὲ χοντρά σκάγια, γιατί αὐτὰ ἂν καὶ τὸ χτυποῦν λιγώτερα, ἐπειδὴ ἔχουν μεγαλύτερη διατηρητικότητα, τὰ περνᾶνε. Ἄν ὅμως εἶναι σκληρὰ κάνουν χρῆσι καὶ ψιλότερα ἐκεῖ ποῦ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιοῦνται χοντρά ἂν ἦσαν μαλακά, μὲ διαφορὰ ὡς δυὸ ἀριθμῶν, καὶ πρέπει νὰ προτιμοῦνται.

Οἱ δοκιμὲς πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνονται μὲ κάθε διαφορετικὴ μπορούτη, γιατί, ὅπως εἶναι γνωστό, οἱ μπαρουτιες διαφέρουν μεταξύ τους. Γιατὸ ὁ μυαλωμένος κυνηγὸς χρησιμοποιεῖ πάντοτε ὅποια βρεῖ ὅτι πιάνει στὸ ντουφέκι του.

Καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν τελευταῖο πόλεμο, ἀλλὰ καὶ τώρα, μερικοὶ κυνηγοὶ χρησιμοποιοῦν πολεμικῶν ὄπλων μπαρούτη. Ὅπως ὅμως εἶναι γνωστό, οἱ πολεμικὲς κατακαίονται ὑπὸ μεγάλες πιέσεις ποὺ δὲ τίς παρέχουν τὰ κυνηγετικά δπλα μὲ τὸ μεγάλο διαμέτρημά τους, τὸ λεῖο ἐσωτερικὸ τῆς κάννης καὶ τὸ χάρτινο φυσίγγι. Ὡστε κατ' ἀρχὴν μὲ τέτοιες μπαρουτιες δὲ μπορούμε νάχουμε κανονικὲς ριζιές, γιατί ἀφοῦ δὲ κατακαίονται, δηλ. δὲ καίγεται ὅλη ἡ μπαρούτη ποὺ κλείνεται στὸ φυσίγγι, δὲ παράγονται τὰ ὄσα ἀέρια χρειάζονται γιὰ νὰ πετυχαίνεται ἡ καλὴ ἐκτίναξις τῶν σκαγιῶν.

"Ας ὑποθέσουμε ὅμως ὅτι κάποιος ἢ κάποιοι κυνηγοὶ πετυχαίνουν νὰ φτιάσουν φυσίγγια μὲ τέτοια μπαρούτη, πρῶτα μὲ λιγάκι μαύρη ποὺ θὰ ρίξουν στὴν κωλαρούθρα—πυθμένιον—γιὰ ἐνίσχυσι τῆς συνθέσεως τοῦ βροντώδους τοῦ καψυλλοῦ, δηλ. γιὰ τὴν ἀποτελεσμα-

τικὴ ἀνάφλεξι, δεύτερα μὲ αὔξει τῆς δόσεως, κι' ἀπὸ κοντὰ μὲ λιγάκι μεγαλύτερη πίεσι. Τί γίνεται τότε τὸ ντουφέκι ποὺ ἔχει φτιαστεῖ ν' ἀντέχει στίς πιέσεις μοναχὰ τῶν κυνηγετικῶν; Κι' αὐτὸ μὲ τίς κοινὲς πολεμικὲς. Ἄμ ἂν χρησιμοποιηθοῦν τῶν πολεμικῶν φυσιγγίων ἀσκήσεως, δηλ. ἐλαφρὲς κι' εὐθρυπτες, δηλ. πολὺ μεγάλων πιέσεων;

Οἱ πολεμικὲς μπαρουτιες δὲν κάνουν γιὰ τὰ κυνηγετικά δπλα, ὅσο γερὰ κι' ἂν εἶναι προκειμένου γιὰ κυνηγετικὲς. Δὲ χρειάζονται ἰδιαίτερες ἐπιστημονικὲς γνώσεις γιὰ νὰ τὸ καταλάβει ὁ ὅποιος δῆποτε. Τὸ ὅτι τὰ ἐργοστάσια φτιάχνουν καὶ κυνηγετικὲς εἶναι ἢ τρανώτερη γι' αὐτὸ ἀπόδειξις.

Οἱ καλοὶ κάλυκες, δηλ. μὲ καλὸ χαρτόνι, κωλαρούθρα καὶ περισσότερο μὲ καλὸ καψύλι, ἐπιδροῦν εὐνοϊκὰ στὴ βολὴ καὶ πρέπει τέτοιοι ν' ἀγοράζονται. Εἶναι τόσο μικρὴ ἢ διαφορὰ στὰ ἐξόδα, ἀλλὰ τόσο μεγάλη στὸ ἀποτέλεσμα, ὥστε ὁ κυνηγὸς ποὺ δείχνει ἐδῶ τοιγχοῦνιες κάνει κακὸ τοῦ κεφαλιοῦ του, γιατί ξεσπᾶνε εἰς βᾶρος του.

Καὶ μιὰ ἀκόμη συμβουλή σχετικὴ μὲ τὸ φυσίγγι. Ἀπὸ τὰ ντουφέκια ἄλλα ἔχουν θαλάμη 0,65μ., ἄλλα 0,70μ., καὶ μερικὰ ἐξαιρετικὰ 0,75 μ. Πρέπει λοιπὸν καὶ τὸ φυσίγγι νάχει ἀντίστοιχο μάκρος, ἀλλοίως τὰ κλωτῆματα τοῦ ντουφεκιοῦ κι' οἱ ἀκανόνιστες διασπορὲς τῶν σκαγιῶν θάναι στὴν ἡμερησία διάταξι. Μὲ θαλάμη ὅμως 0,70 μ. μποροῦν κι' εἶναι προτιμώτερο νὰ χρησιμοποιοῦνται φυσίγγια 0,65 μ., γιατί δὲ κουράζουν τὰ κλειδιά, ποτὲ ὅμως 0,70 μ. σὲ θαλάμη 0,65 μ.

"Ἄν τὸ ντουφέκι ἔχει τίς κάννες στενὲς στὴν ἄκρη—ἐσφιγμένες, choke⁽¹⁾—ἢ πολὺ στενὲς—full choke bored⁽¹⁾—σιτέλνει τὰ σκάγια ὡς δέκα μέτρα πιο μακρὰ ἀπ' ὅσο θὰ πάγαιναν ἂν οἱ κάννες τους ἦσαν κυλινδρικές. Αὐτὸ τοῦ εἶδους τὰ ντουφέκια χρειάζονται καλὲς σκοπεύσεις καὶ ψύχραιμους κυνηγούς, γιατί οἱ ντουφεκιὲς τους ἢ χαλᾶνε—λασπώνουν—τὰ κυνήγια ἂν εἶναι κοντὰ, ἢ τοὺς παρασύρουν νὰ τὰ ντουφεκοῦν πολὺ μακρὰ, ὅπου δύσκολα χτυποῦνται, γιατί καὶ κινητὸς στόχος εἶναι καὶ δύσκολα φαίνονται. Ἄλλὰ καὶ μ' αὐτὰ καὶ μὲ κείνα μὲ τίς κυλινδρικές κάννες δὲν πρέπει νὰ ντουφεκιοῦνται πιο μακρὰ ἀπὸ 35 μέτρα. Ἡ ἀπόστασις αὐτὴ, ἂν ὅποιος δὲν τὴ χορταίνει θελήσει νὰ τὴν μετρήσει, θὰ ἰδεῖ ὅτι δὲν εἶναι καθόλου μικρὴ. Θὰ πειστεῖ ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια τῶν ἀποστάσεων ποὺ ἀναφέρονται ἀπὸ μερικοὺς σὲ κυνηγετικὲς συζητήσεις, χωρὶς βέβαια νὰ λαβαίνεται ὡς σπουδαῖο στοιχεῖο κάποια κάποτε ἐπιτυχία, οὔτε ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἕνα ἐξαιρετικὸ ντουφέκι, ἢ ἔτυχε ἕνα σκάγι νὰ πάει πολὺ μακρὰ, περὶπτωσης ὄχι ἀσυνήθιστη, χωρὶς ν' ἀποκλείεται νὰναι κι' ἀπὸ ἐποστρακισμό.

(1) Ὅροι Ἄγγλικοὶ ἀναγνωρισμένοι παγκόσμια.

Παρά ταύτα δὲν εἶναι λίγοι οἱ κυνηγοὶ ποὺ ζητοῦν ντουφεκιές ἀκόμα πιὸ μακρῶς ἀπὸ κείνες ποὺ τοῦς δίνει τὸ κάθε ντουφέκι ποὺ πέφτει στὰ χέρια τους. Κάτω λοιπὸν ἡ κυνηγετικὴ Βλητικὴ νὰ ἰδοῦμε τί λέει, δόστου μελέτες γιὰ τὴν «ἐπιμήκυνσιν τῆς βολῆς», δόστου ἀνακάτωμα τῶν σκαγιῶν μὲ τὰλκ ἢ γραφίτη, κ.κ.έ., ἀδιάφορο ἂν ἀπὸ τῆς δημιουργούμενης πίεσης, ποὺ φυσικὰ δὲν τῆς ἔχουν ὑπολογίσει τὰ καταστήματα ὅταν ἔφτιαναν τὰ ντουφέκια, πάνε περίπατο ὄχι τὰ σκάγια, ἀλλὰ τὰ ἴδια τὰ ντουφέκια κι' ἀκόμα καὶ χέρια καὶ κεφάλια.

Τὸ ντουφέκισμα σὲ μεγάλες ἀποστάσεις δὲν ἔχει κανένα νόημα, ἀφοῦ, ὅπως τὸ εἶπαμε, τὰ κυνήγια, κινητὸς καὶ δυσκολοδιάκριτος ἀπὸ μακρὰ στόχος, δὲ χτυπιῶνται εὐκόλα. Συμβαίνει ὅμως καὶ τοῦτο ἀκόμα. "Ὅτι κι' ἂν χτυπηθῶν δὲν πέφτουν, ἀλλὰ συνήθως ξεφεύγουν καὶ ψοφοῦν ποῖος ξέρει σὲ πόσες μέρες καὶ μὲ τί πόνους.

"Ἄς ἰδοῦμε ὅμως τὸ ζήτημα κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά. "Ἄς ὑποθέσουμε δηλ. ὅτι βρῆκεται ἓνα κυνηγετικὸ δῦλο ποὺ σκοτώνει ὄχι στὰ 50 ἢ 60, ἀλλὰ στὰ 100μ. καὶ στὰ 200 μ. Νομίζετε ὅτι μ' ἓνα τέτοιο ντουφέκι εἶναι τὸ κυνήγι εὐχάριστο; "Ἀσφαλῶς ὄχι, γιατί ἀντὶ νὰ δίνεται στὰ κυνήγια ἡ εὐχέρεια νὰ γλυτώνουν καὶ μέσα στὴν προσπάθεια τῆς ἐπιτυχίας τῆς κυριαρχίας νὰ βγαίνει νικητῆς ὁ κυνηγός, καταλήγει σὲ μιὰ σφαγή, χωρὶς νὰ προσφέρει καμμιά βαθύτερη εὐχαρίστησι κείνη ποὺ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ στὸν Ἄρριανὸ νὰ εἰπεῖ, «Τὰ κρέα οὐ περι πολλοῦ ποιητέον ἀνδρὶ εἰς κάλλος κυνηγετοῦντι». Γιαυτὸν τὸ λόγο κι' οἱ τελευταῖες καραμπίνες γίνονται μοναχὰ γιὰ τρία φυσίγγια κι' ὄχι γιὰ πέντε σὰν νᾶναι πολυβόλα.

"Ὡς πρὸς τὸ ντουφέκι ὁ κάθε κυνηγός ἄς ξέρει ὅτι τὸ βάρος του πρέπει νὰ εἶναι κατὰ τὸ δυνατόν ἰσοζυγισμένο, δηλ. οἱ κάννες του νὰ μὴ εἶναι δυσανάλογα βαρύτερες ἀπὸ τὸ κοντάκι μαζί μὲ τὰ κλειδιά του, γιατί τότε ἄθελά του θὰ τοῦ πέφτει λίγο πρὸς τὰ κάτω καὶ παρὰ τὴν καλὴ σκόπευσι ποὺ θὰ πιστεύει ὅτι κάθε φορὰ κάνει, ἢ σκαγιὰ θὰ παγαίνει χαμηλότερα.

Πρέπει νὰ ξέρει ἀκόμα ὅτι τὰ ἐλαφρὰ ντουφέκια δὲ δέχονται βαρεῖες ριζές, γιατί καὶ κλωτσᾶνε καὶ τὰ κλειδιά τους ὑποφέρουν.

Καὶ τὸ τελευταῖο. "Ὡς ὅτου τελειοποιηθῶν οἱ ἀνοξειδωτοὶ χάλυβες γιὰ τὰ ντουφέκια, οἱ κυνηγοὶ ἄς μὴ παραλείπουν ποτὲ νὰ καθαρίζουν κατάκαλα τὸ ντουφέκι τους ὅστερα ἀπὸ κάθε κυνήγι, κι' οὔτε νὰ λησμονοῦν νὰ τοῦ ρίχνουν καμμιά ματιὰ ὡς ὅτου ξαναπᾶνε γιὰ κυνήγι. Προλαβαίναυ ἔτσι τὴν ὀξειδωσί του, δηλ. τὴν καταστροφή του.

Τὰ δίκαννα φτιάνονται συνήθως μὲ τὴ δεξιὰ κάννη κυλινδρική καὶ τὴν ἀριστερὴν λίγο choke, ἢ μὲ τὴ δεξιὰ λίγο choke καὶ τὴν ἀριστερὴν full choke. "Ἔτσι πετυχαίνονται καλές ντουφεκιές στὰ κοντὰ

μὲ τὴ δεξιὰ κάννη ποὺ συνήθως πρωτορίχνεται καὶ στὰ μακρύτερα μὲ τὴν ἀριστερὴν ποὺ ρίχνεται δεύτερη. "Ὁ κυνηγός ποιὸ ἀπ' ὅλα θὰ προτιμήσει, δηλ. μὲ κάννες κυλινδρικές ἢ choke καὶ πόσο, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ σκοπευτικὴ του ἱκανότητα κι' ἀπὸ τὴν κατάστασι τῶν ματιῶν του.

Σ' ὅλες τῆς δοκιμὲς θὰ χρησιμοποιοῦνται οἱ ἴδιες τάπες, γιατί κι' ἡ τάπα ἐπηρεάζει τὴ ριζιὰ ὄχι λίγο, καὶ μ' αὐτές, χωρὶς ἄλλοτε νὰ σφίγγονται κι' ἄλλοτε νὰ μὴ σφίγγονται μὲ τὴ μηχανή (1) ὅταν γυρίζονται τὰ χεῖλια, θὰ γεμίζονται ὅλα τὰ φυσίγγια.

Οἱ χειμωνιάτικες ριζιὲς παρουσιάζουν μιὰ μικρὴ διαφορὰ ὡς πρὸς τῆς καλοκαιρινές. "Ἄν κι' ἡ διαφορὰ αὐτὴ παίζει μοναχὰ ἓνα 7—8%, γιὰ τὴν ἀκαπνη κι' ἓνα 10—12%, γιὰ τὴ μαύρη, ὁ κυνηγός δὲ θὰ κάμει ἄσχημα ἂν κάνει δοκιμὲς καὶ γιὰ χειμωνιάτικες καὶ γιὰ καλοκαιρινές. "Ὁ κόπος του καὶ τὰ λίγα ἔξοδα θὰ σκεπαστοῦν μὲ τὸ κέρδος ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας ποὺ θὰ σημειῶνει.

"Ἐδῶ μπορεῖ νὰ ρωτήσῃ κανεὶς. Καλὰ εἶναι ὅλα αὐτὰ, ἀλλὰ πῶς συμβαίνει νὰ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ χιλιάδες κυνηγούς, μὲ διαφορετικὰ μάλιστα ντουφέκια, τὰ τόσα ἔτοιμα φυσίγγια;

Αὐτὰ τὰ φυσίγγια δὲ γεμίζονται σύμφωνα μὲ τὰ ντουφέκια, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόδοσι τῆς μπαρούτης τους. Αὐτὸς εἶναι κι' ὁ λόγος ποὺ στὰ κουτιά τῆς κάθε μιᾶς τους γράφονται οἱ ἀναλογίες γιὰ τὸ γέμισμά της. "Ὡστε οἱ κυνηγοὶ ἄς μὴ νομίζουν ὅτι ὅποια ἔτοιμα, ἔστω κι' ἂν εἶναι εὐρωπαϊκὰ ἢ ἀμερικανικὰ, εἶναι καλὰ γιὰ τὸ δικό τους ντουφέκι. Πρέπει νὰ τὰ δοκιμάσουν ἂν εἶναι δυνατόν ὅλα, κι' ἔπειτα νὰ περιοριστοῦν σὲ κείνο ποὺ βρῆκαν ὅτι ταιριάζει στὸ ντουφέκι τους.

"Ἐτοιμα μεταχειρίζονται ὅσοι δὲν ξέρουν ἢ δὲ θέλουν νὰ γεμίζουν, ὅσοι δὲ λογαριάζουν τὰ ἔξοδα, ὅσοι βρῆκαν κείνο ποὺ κάνει στὸ δικό τους ντουφέκι, ἢ ὅσοι, ἐπειδὴ ρίχνουν πολλὰ κάθε χρόνο, δὲν προφταίνουν νὰ γεμίζουν. "Ὅλοι τους ὅμως αὐτοὶ θὰ κᾶνανε καλὰ ἂν κᾶνανε εἰδικές παραγγελίες σύμφωνα μ' ὅτι βρῆκαν στῆς δοκιμῆς: "Ἄς μὴ βαρυστοῦν νὰ βρίσκουν τὴ ριζιὰ τοῦ ντουφεκιοῦ τῶν.

"Ἄς ὑποθέσουμε τώρα ὅτι ὁ κυνηγός βρῆκε τὴ ριζιὰ γιὰ τὰ 35μ., πρέπει νὰ ντουφεκᾷ μοναχὰ ὡς τὰ 35 μ; "Ἀσφαλῶς ὄχι, γιατί ἀπ' ὅσα σκάγια χτυπήσουν τὸν στόχο στὰ 35μ., ἓνα ποσόν, κάπου τὰ 1/3, φτάνουν στὰ 40—45 μ. "Ἀρχίζουν ὅμως νὰ χάνουν τὴ διατρητικότητά τους, ἀρχίζουν δηλ. νὰ μὴ σκοτώνουν. "Ἰδιαίτερα μὲ μέτρια ντουφέκια οἱ ντουφεκιές δὲν εἶναι τότε ἀποτελεσματικές, γιατί σ' αὐτὰ οἱ κραδασμοὶ τοῦ χάλυβα παρουσιάζουν μικροανωμαλίες μεγαλειότερες ἀπ' ὅσες οἱ χάλυβες τῶν καλῶν, τῶν ἀκριβῶν ντουφεκιῶν.

(1) Καλὲς μηχανᾶς εἶναι κείνες ποὺ πέρνουν μέσα τους ὅλο τὸ φυσίγγιο, γιατί μ' αὐτές δὲ φουσκῶνει ὅταν στρίβονται τὰ χεῖλια του.

Αυτή την απόστασι όμως αν τή φτάνει το ντουφέκι του κάθε κυνηγοῦ κι' αν ὁ ἴδιος θέλει νὰ ντουφεκάει τόσο μακριά, εἶναι σὲ θέσι νὰ τὴν ἐκτιμᾷ; Ἡ πάλι ντουφεκῶντας στὰ 50 κι' 60 μ., πιστεύει ὅτι ντουφεκάει ὡς τὰ 35—40μ., κι' οἱ βέβαιες τότε ἀποτυχίες του δὲ θὰ ὀφείλονται σ' αὐτὴ τὴν αἰτία;

Γιὰ νὰ ἐκτιμῆσει κανεὶς μιὰ ἀπόστασι στὸ ἔδαφος, ἔστω καὶ τόσο μικρὴ, εὐκολύνεται ἂν πέρνει γιὰ συγκριτικὸ μέτρο ἓνα ξύλο, ἓναν τοῖχο, ἢ ὅ,τι ἄλλο ποῦ ἔτυχε νὰ βρίσκεται ἐκεῖ, ἐνῶ στὸν ἀέρα δὲν εὐκολύνεται, ἔστω κι' ἂν συμπέσει νὰ βρίσκεται κάτι γιὰ σύγκρισι, π.χ. ἓνα δέντρο, γιὰτὶ πρέπει ἢ νὰ μπορεῖ ἢ νὰ ξέρει νὰ ὑπολογίσει τὸ ὕψος καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ δέντρου. Γιαυτὸ κι' ἐδῶ ἔχει θέσι πάλι ἡ ἄσκησις, μὲ στόχους πότε κάτω, πότε σὲ ψηλὰ δέντρα, ἀλλὰ μὲ μετρημένες τίς ἀποστάσεις. Ἐτοι τὸ μάτι τοῦ κυνηγοῦ συνειθίζει τὴν ἀπόστασι, ἔστω κι' ἂν δὲ μπορεῖ νὰ τὴν προσδιορίζει μ' ἀκριβεία μέσα στὴν ταραχὴ του τῆ στιγμῆ τῆς ντουφεκιάς. Ἀνάλογα όμως μὲ τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι καὶ τὴν ἀντίληψί του καθόλου, δὲν πρέπει οἱ διαφορὰ στὴν ἐκτίμησι νὰ παίξει παραπάνω ἀπὸ 10 ἕως 15%. Ἄρα μὲ τίς ντουφεκιὰς τῶν 35 μ., ὄριο κατ' ἀρχὴν τῆς ντουφεκιάς, μπορεῖ νὰ ντουφεκάει ὡς τὰ 40 ἀπάνω—κάτω μέτρα.

Ὡς σ' αὐτὴ τὴν ἀπόστασι πρέπει νὰ ντουφεκάει τὰ κυνήγια ὅπως τοῦ παρουσιαστοῦν, χωρὶς ἂν δὲ ντουφεκάει νὰ βρῆκε τοῦ κόσμου τίς δικαιολογίες. Ἐπειτα σ' ἓνα χρονικὸ διάστημα κᾶπως μεγάλο, π.χ. σὲ τρεῖς μῆνες ἢ καὶ σ' ὅλη τὴν κυνηγετικὴ περίοδο, κάνει ἀπολογισμό, δηλ. μετράει πόσα φυσσιγγία ἔρριξε καὶ πόσες ἐπιτυχίες σημείωσε. Τὸ ποσοστὸ ποῦ θὰ βγεῖ θὰ δείξει τί ποιότητος κυνηγὸς εἶναι. Μ' αὐτὰς τίς προϋποθέσεις καὶ μὲ ὑπολογισμό ὄχι ὅπως στοὺς δίσκους ἢ στὰ περιστέρια—tire aux pigeons—ὅπου οἱ δύο ντουφεκιές, ἢ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη, ὑπολογίζονται ἴδια ἐπιτυχία μὲ τὴ μιὰ ντουφεκιὰ ἂν σπάσει ὁ δίσκος ἢ πέσει τὸ περιστέρι, μιὰ ἐπιτυχία τὸ πολὺ 40% δείχνει τοὺς ἐξαιρετικὸς σκοπευτὰς. Δὲν ὑπολογίζονται βέβαια ὡς σκοπευταὶ ὅσοι δὲ ντουφεκοῦν στὸ φτερό, ἀλλὰ μοναχὰ καθιστά, ἢ ἔστω κι' ἂν ντουφεκοῦν στὸ φτερό ντουφεκοῦν πρὸς μιὰ μοναχὰ κατεῦθυνσι, συνήθως ἀπὸ πίσω. Γι' αὐτοὺς δὲ γίνεται κᾶν λόγος.

Ὁ κυνηγὸς ποῦ θὰ ξέρει αὐτὰ τὰ παραπάνω γιὰ τὰ κυνηγετικὰ ὄπλα καὶ γιὰ τίς ντουφεκιὰς τοὺς δὲ θάχει πλουτιστεῖ μὲ σπουδαῖες ἐπιστημονικὲς γνώσεις ἀπὸ τὴ κυνηγετικὴ Βλητικὴ, θὰ ξέρει όμως ὅ,τι ἀκριβῶς τοῦ χρειάζεται. Ὅσα ἄλλα σχετικὰ γράφονται ἢ λέγονται, ὅπως π.χ. γιὰ τίς χημικὲς συνθέσεις τῆς κάθε μπαρούτης, γιὰ τίς πιέσεις τοὺς ἢ τίς ταχύτητες ποῦ δίνουν στὰ σκάγια, γιὰ τίς κατασκευὰς κι' ἀντιστάσεις τοῦ κάθε χάλυβα, κ.λ.π., φουσκῶνουν τὸ μυαλὸ ὁποιοῦ δὲν εἶναι εἰδικός, ἢ δὲν ἔχει τίς προαπαιτούμενες γνώσεις

γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ τὰ καταλάβει, χωρὶς νὰ τὸν κάνουν ὄχι σοφώτερο κυνηγὸς, ἀλλ' οὔτε κᾶν καλύτερο σκοπευτὴ. Καὶ κατὰ σύμπωσι ὅλοι ὅσοι γράφουν ἢ λένε τόσα καὶ τέτοια, εἶναι παρατηρημένο ὅτι δὲν εἶναι οὔτε κᾶν μέτριοι σκοπευταὶ—ἐξαιρέσεις ὑπάρχουν παντοῦ.—Συμβαίνει δηλ. κι' ἐδῶ ὅ,τι καὶ στὸ σφαιριστήριον—μιλλιάρδο—ὅπου οἱ μεγάλοι φυσικοὶ—μαθηματικοὶ δὲν εἶναι ὄχι καλοὶ, ἀλλ' ἴσως οὔτε ἀπλοὶ παίχτες, ἂν κι' ἐκεῖ ἰσχύουν φυσικομαθηματικοὶ κανόνες, ποῦ ὁ μὴ ἐπιστήμονας παίχτης, ἂν καὶ δὲ τοὺς ξέρει ὅτι κᾶν ὑπάρχουν, τοὺς ἐφαρμόζει μὲ ἄριστα μάλιστα ἀποτελέσματα.

Οἱ κυνηγοὶ ἂν ξέρουν αὐτὰ τὰ παραπάνω, κι' ἂν βλέποντας τ' ἐς ἀποτυχίες τοὺς προσπαθοῦν μὲ αὐτοκριτικὴ νὰ διορθῶνουν τὴ σκοπευσι, καταλήγουν σὲ καλοὺς σκοπευτὰς. Ἄν μάθουν καὶ τὰ κυνήγια καὶ τὴν ὅλη ζωὴ τοὺς μ' ὅσες περισσότερες λεπτομέρειες μποροῦν, καταλήγουν σὲ σπουδαίους κυνηγούς.

Ἡ ἐπιστήμη περὶ τὰ ὄπλα καθόλου εἶναι γιὰ τοὺς εἰδικούς ἐπιστήμονας, κι' ἀπὸ κοντὰ, μὲ μεγάλη καὶ τότε ἀπόστασι, γιὰ τοὺς εἰδικὸς τεχνίτες, καὶ τὸ πολὺ γιὰ ἓνα ἐδῶ ἓναν ἐκεῖ ποῦ θὰ θελήσει νάχει καὶ τέτοιες γνώσεις, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσι πάντοτε ὅτι τὸν βοηθοῦν οἱ ἄλλες του. Ἄν δὲν ἔχει τίς προπαιδευτικὲς γνώσεις, μπορεῖ βέβαια νὰ μάθει μερικά, ἀλλὰ θὰ ἐφαρμόζεται γι' αὐτὸν τὸ «Τί νὰ τίς κάνει τίς πολλὰς ὅταν τοῦ λείπει ἢ μιὰ».

Μαζὺ μὲ τὰ παραπάνω οἱ κυνηγοὶ ἄς ξέρουν τοῦτο ἀκόμα. Ὑπὸ τὴν μορφή τοῦ ντουφεκιοῦ κρατοῦν στὰ χέρια τοὺς τὸ θάνατο, ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦν νὰ πέρνουν κάθε δυνατὴ προφύλαξι. Τὸ «γυναῖκες βρὲ ἀδελφὲ εἴμαστε», ἀπάντησις σὲ σχετικὲς ὑποδείξεις, δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε συγχωρεῖται νάχει θέσι ἐδῶ ποτέ, μὰ ποτέ.

II. ΣΚΥΛΙΑ

Το δεύτερο μέρος που χρησιμοποιεί ο κυνηγός για την επιτυχία του σκοπού του, δηλ. την κυριαρχία, βοηθητικό όμως κι' αυτό κι' όχι κύριο όπως το ντουφέκι, είναι το σκυλί. Στά πολύ παλιά χρόνια όταν οι άνθρωποι μεταχειριζόντουσαν τόξα, ακόντια, σπαθιά, σφεντόνες, ή και πιο πρωτόγονα όπλα, το σκυλί κρατούσε την κυριώτερη θέση ως μέσο στην επιτυχία του κυνηγιού. 'Αφού και σήμερα ακόμα, παρ' όλη την τελειότητα των τωρινών όπλων, δεν έχασε την μεγάλη σπουδαιότητά του, άσχετα αν πήρε θέση μετά από το ντουφέκι. Δε λείπουν βέβαια οι κυνηγοί που κυνηγούν χωρίς σκυλί, είτε επειδή από παραξενιά ή νευρικότητα δε θέλουν να καταλάβουν ότι πολλές φορές πρέπει να υπομένουν τις ιδιοτροπίες ή και τα έλαττώματα του σκυλιού, είτε το θέλουν να είναι εξαιρετικό και δεν έχουν τέτοιο, είτε φοβούνται τις άρρώστειες, είτε ακόμα επειδή δε μπορούν να σηκώνουν τα έξοδά του. Κι' αυτοί μέσα σε κάθε κυνηγετική περίοδο σημειώνουν μερικές επιτυχίες. Πετώντας κάρρα πέτρες και περιπατώντας εκατοντάδες και χιλιάδες χιλιόμετρα πετυχαίνουν να τσακίζουν κάποιο λαγό ή να γκρεμίζουν καμιά πέρδικα. Δεν τίθεται ζήτημα αν πρόκειται για κυνήγι περιστεριού, τσίχλας, ή άλλων τέτοιων πουλιών και μάλιστα σε καρτέρι, ή αν πρόκειται για ειδικές περιπτώσεις ή τρόπους κυνηγιού όπου δε χρειάζεται το σκυλί. 'Αλλά κυνηγός χωρίς σκυλί δεν είναι κυνηγός με τα όλα του.

'Από τις πολλές φυλές - ράτσες - των σκυλιών ο άνθρωπος πέτυχε να ξεχωρίσει ή να δημιουργήσει μερικές ειδικά για το κυνήγι. 'Αλλά κι' από αυτές όλα τους δε παύουν να είναι υπάρξεις με μυαλό και συναισθήματα και γι' αυτό, ίδια κι' αυτά σαν τους κυνηγούς, άλλα κυνηγούν για να φάνε, άλλα από ευχαρίστησι, κι' άλλα από καθήκον. Ποιός κυνηγός δεν θάχει παρακολουθήσει σκυλιά να κυνηγούν τεμπέλικα, κάνοντας όμως ότι κυνηγούν με όρεξη, ή να ρίχνονται να φάνε όποιο σκοτωμένο ή λαβωμένο κυνήγι πιάνουν, ή να φέρνουν τα σκοτωμένα μ' ευχαρίστησι, ή αν πρόκειται για κανέναν καλόν γκέκα ή όποιο άλλο διώξεως και δε θελήσει να δαγκώσει κείνο που σκοτώθηκε για να βγάλει το άχτι του, αν μάλιστα το καταδίωκε πολλή ώρα, να ικανοποιείται με μιά ματιά που θα του ρίξει όταν βρίσκεται στα χέρια του άφεντικού του, και χωρίς να δεχτεί ούτε μιά μπουκιά ψωμί ή χωρίς ν' ακούσει ένα καλό λόγο να ξεκινάει γι' άλλο;

Γενικά όμως τα προτερήματα ή έλαττώματα των σκυλιών είναι συνυφασμένα με τη ράτσα, την κληρονομικότητα και την εκγύμνασί τους, αλλά και με το όλο φέρσιμο τ' άφεντικού των. Γιαυτό ο κυνη-

γός δεν πρέπει ποτέ του να ξεχνάει ότι έχει να κάνει μ' ένα ζώο, ναί μόνον έξυπνο κι' άφοσιωμένο, αλλά πάντοτε ζώο και χρειάζεται να του φέρνεται μ' αγάπη, χωρίς όμως να παραμελεί την αυστηρότητα, γιατί αντίθετα π.χ. προς το παιδί του, που όσο περνούν τα χρόνια, επειδή γίνεται πιο μυαλωμένο δεν χρειάζεται αλύγιστες αυστηρότητες, το σκυλί μένει πάντα σκυλί.

Το σκυλί πρέπει ν' αγαπιέται όχι μοναχά ως μέσο για την επιτυχία του κυνηγιού, αλλά κι' ως σύντροφος καθόλου. Πόσες φορές δεν καταντάει να είναι ή παρηγοριά στις άποτυχίες ή ο συμπαραστάτης της χαράς στις επιτυχίες; Πόσες φορές δεν είναι το μόνο στήριγμα της μοναξιάς μέσα στα λαγκάδια ή στις άπομερες πλαγιές και πόσες φορές δεν είναι κεί ο μόνος συνομιλητής μας; Δεν είναι παντοτεινός μας φίλος κι' όχι λίγες φορές υπερασπιστής μας στον κίνδυνο;

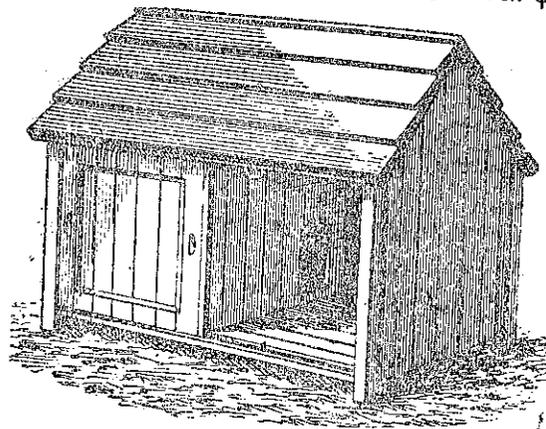
Μακριά όμως από υπερβολές. Δε συγχωριέται να παραμερίζεται ή γυναίκα ή τα παιδιά και γενικά ή οικογένεια χάριν του σκυλιού, ούτε συγχωριέται να μοιράζεται μαζί του το κρεβάτι ή έστω και το δωμάτιο ακόμα. Δεν πρέπει να ξεχνιέται ότι παρ' όλες τις περιποιήσεις είναι επικίνδυνο, γιατί φέρνει το κόσμου τις άρρώστειες, όπως τη λύσσα, την έχινοκοκκίασι, κ. ά. Γιαυτό πρέπει να κρατιέται πάντοτε καθαρό και περιποιημένο, αλλά πάντοτε ξεχωριστά, όχι όμως κι' άπομεμονωμένο, γιατί τότε καταντάει νευρικό, μισάνθρωπο ή και φοβιστάριο. Σ' εξαιρετικές περιπτώσεις δεν τίθεται ζήτημα ότι πρέπει να κρατιέται μαζί, όπως π.χ. αν μετά το κυνήγι ο κυνηγός είναι υποχρεωμένος να ξενοχτήσει σε κάποια καλύβα ή σε παρόμοιο μέρος. Τότε πρέπει να το προσέξει καλύτερα κι' από τον έαυτό του, γιατί αν δεν φάει καλά και δεν κοιμηθεί ζεστά, αλλά σε χώμα ή ακόμα χειρότερα σε πλακόστρωτο, είναι μάλλον βέβαιο ότι θ' άρρωστήσει και θ' άχρηστευθεί αν δεν ψοφήσει.

Το σκυλί, κατοικίδιο τώρα ζώο, τρώει άναγκαστικά από την ίδια τροφή που τρώει κι' ο άνθρωπος. Δεν παύει όμως να είναι σαρκοφάγο και γι' αυτό πρέπει να τρώει συχνά - πυκνά και κόκκαλα, αν κι' είναι λίγο δυσκολοχώνευτα, και μάλιστα ώμα, παρ' όλη την γνώμη πολλών ότι τότε ή δύναμις της «δόσφρησης» πέφτει. 'Επίσης ως μη φοβούνται όσοι πιστεύουν ότι με τα κόκκαλα, επειδή είναι σκληρή τροφή, κακοσυνειθίζουν τα σαγόνια του κι' έπειτα στο πορτάρισμα χάλαι τα κυνήγια με το σφιξιμο που τους κάνει. Το πορτάρισμα, έλαφρό ή όχι, έξαρτάται από τη ράτσα και κοντά από την εκγύμνασι κι' όχι από την τροφή.

Πρέπει επίσης να ταίτζεται με διάφορη τροφή και γερά, δηλ. με ποικίλη κι' άρκετή τροφή, γιατί τότε γίνεται άνθεκτικώτερο και στις άρρώστειες και στις κακουχίες. 'Η αντίληψις ότι δεν πρέπει να τρέ-

φεται καλά, γιατί τότε μπορεί και κυνηγάει, είναι αν μη τι άλλο τουλάχιστον άφελής.

Το κυνηγάρικο σκυλί πρέπει να κρατιέται σε προγραμματική ζωή. Πρέπει να είναι πάντοτε δεμένο στο καθαρό σπιτάκι του (Εικ. 1) ή εκεί όπου θα του όριστεί να μένει, να κοιμάται ζεστά χωρίς το καλοκαίρι να το λωλαίνει ο ήλιος ή και η ζέστη και τον χειμώνα το κρύο, να τρώει σ' ώρισμένες ώρες, λίγο το πρωί, περισσότερο το μεσημέρι και το βράδυ, να πίνει καθαρό νερό όσο θέλει, να οδηγιέται περίπατο κάθε μέρα δυο-τρεις φορές για ν' αποπατεί και να ξετινάζεται και στην περίοδο του κυνηγιού να παγαίνει στο κυνήγι συχνά—πυκνά κι' όχι στη χάση ή στη φέξη. 'Ακόμα κι' ως τον τόπο του κυνηγιού πρέπει να οδηγιέται δεμένο (Εικ. 2) και ν' όφηνεται από την άλυσίδα ή το λουρί του την ώρα που αρχίζει το κυνήγι, ιδιαίτερα το διώξεως, όχι μοναχά γιατί αν πάρει από κοντά κάποιον λαγό ή άλεπού, που δέν είναι δύσκολο να πετύχει στον δρόμο, μπορεί να χαλάσει ολόκληρο το πρόγραμμα του κυνηγιού, αλλά γιατί ξεσυνειθίζει στη πειθαρχία. "Αν όμως είναι φέρμας και πειθαρχημένο κι' όπακούει, ακόμα κι' όταν χωρίς να περιμένει πετύχει κυνήγι, μπορεί ν' ακολουθάει λυτό.

Εικ. 1.

Δέν πρέπει επίσης να οδηγιέται για περίπατο σε κυνήγια ξένα προς αυτό, όπως π.χ. σε κυνήγια τσίχλας, περιστεριοθ, κ.ά, γιατί χαλάει περισσότερο παρά αν δέν πάει καθόλου.

Λεπτεπίλεπτα έξ άλλου φερσίματα το έκθλούνουν, το διαφθείρουν και το άφεντικό τους θ' αναγκαστεί τότε να μη κάνει άλλη δουλειά από έπισκέψεις στους κτηνιάτρους.

'Αλλά κυνηγετικά σκυλιά, που προϋποτίθεται ότι πρέπει ν' άντέχουν στη ζέστη, στη βροχή, στο κρύο, στα χιόνια, και συχνοεπισκέψεις σε κτηνιάτρους δέν παρασυμβιβάζονται.

Με τέτοιες λοιπόν περιποιήσεις ο έντερικός σωλήνας του σκυλιού κρατιέται σε καλή λειτουργία, το κυριώτερο στοιχείο της καλής του υγείας, όπως θα το δείχνει η κρούα κι' υγρή μύτη του.

"Οχι όμως και κλωτσιές με το τίποτα και μάλιστα στις άποτυχίες για τις όποιες δέν εϋθύνεται, ούτε κι' έγκατάλειψις στο έλεος της γειτονιάς, του τενεκέ των σκουπιδιών και των κρεοπωλείων. Μπο-

ρεί βέβαια κι' από αυτά τα σκυλιά να βγει κανένας γκέκας ή κρικελιώτης έξαιρετικός κυνηγάρης,—άπό άλλες ράτσες δύσκολα θα βγει—συνήθως όμως άχρηστεύονται. "Ας το έχουν ύπ' όψιν τους οι κυνηγοί κι' ως μη παραπονιούνται αν με τα φερσίματά τους που υποβοηθούν τα σκυλιά τους να πέρνουν τέτοιο ή πάνω—κάτω τέτοιο

Εικ. 2

δρόμο, δέ μπορούν ν' αποχτήσουν ούτε καν υποφερτό σκυλί. Φταίχτες είναι οι ίδιοι γιατί «το σκυλάκι και το παιδάκι όπως το μάθεις» λέει μια παροιμία.

'Ως προς τα ντουφέκια ύστερα από τη σχετική έπιστημονική πρόοδο που σημειώθηκε, οι Βιομηχανίες δίνουν στον κυνηγό το ντουφέκι που θέλει, και δέν έχει ανάγκη να πονοκεφαλάει για άλλο τίποτα από το να βρει τα όσα χρήματα στοιχίζει. 'Ως προς το σκυλί όμως το ζήτημα δέν περιορίζεται μοναχά στα χρήματα. Και ναί από κει κανείς θα ξεκινήσει, γιατί, αν δέν προέρχεται από δωρεά, θα χρειαστούν για την αγορά του. Το κυριώτερο όμως είναι να βρει κείνο το σκυλί που θα το κάνει. Και δέν είναι εύκολο αυτό, πρώτα γιατί άσχετα με την έγκύμνασι και την κληρονομικότητά του, σαν ζωντανό πλάσμα που είναι, είναι άτομικότης και δέ μπορεί να μη κρύβει

έλαττώματα, και δεύτερα, το κυριώτερο, γιατί μεϊς στην 'Ελλάδα δέν έχουμε «κυνοκομεία» όπου μπορεί κανείς να βρϊσκει όπου σκυλί θέλει, όπως στα όπλοπωλεία βρϊσκει σχεδόν πάντοτε όπου ντουφέκι θέλει. Τα σκυλιά από κυνοκομεία παύουν να έχουν πολλά φυσικά έλαττώματα κι' αποχτούν με ειδικές έγκυμνάσεις μαζί με τα φυσικά του σώτου και πολλά έπίκτητα προτερήματα, γιαυτό ύστερα γίνονται περίφημα και βγαίνουν τον κυνηγό—άφεντικό τους πάντοτε άσπρο πρόσωπο, ακόμα κι' αν είναι μέτριος κυνηγός. Να γιατί λέγεται «τό ντουφέκι αν έχει μια λίρα, τό σκυλί πρέπει να έχει έννενηντα έννη».

Ός ν' αποχτήσουμε και μεϊς, αν αποχτήσουμε, τέτοιου είδους κυνοκομεία, θα είμαστε αναγκασμένοι να περιοριζόμαστε στο αίμα κανενός που θα μάς τό φέρνουν απ' έξω και στα ντόπια. Άλλά και στις δυό αυτές περιπτώσεις χρειάζεται μεγάλη προσοχή και μεγαλύτερη ύπομνη στην έγκύμνασι.—dressage—και της καλύτερης ράτσας τό σκυλί, που πρέπει βέβαια να προτιμείται, άσχετα ότι κι' από νόθα βγαίνουν πολλά έξαιρετικά, δε μπορεί να έξελιχτεί σε άξιας, όπως κι' αντίθετα με ύπομνη κι' έπιμνη κι' ένα παληόσκυλο μπορεί να γίνει, αν όχι τέλειο, πάντως όμως αρκετά καλό.

Η έγκύμνασις πρέπει να περιορίζεται σε λίγα παραγγέλματα και ειδικά στα έδω, κάτω, πίσω, μπρός, φέρτο—άπόρτ—, κι' ανάλογα προς την ιδιοσυγκρασία του σκυλιού με μεγάλη ή λίγη έπιμνη όταν τά μάθει, ό κυνηγός να μένει σ' αυτά μοναχά, χωρίς να του γανώνει τό μυαλό ανακατώνοντάς τα κάθε στιγμή μ' όπου άλλα.

Άς πούμε με δυό λόγια πώς πρέπει να του μαθαίνονται αυτά τά παραγγέλματα.

Τό έδω, πρώτο στη σειρά, τό μαθαίνει αν δεθεί μ' ένα σχοινί ως δυό—τρία μέτρα μακρύ, κι' όταν του φωνάζεται τραβιέται από τόμα πίσω.

Τό δεύτερο πρέπει να είναι τό κάτω. Αυτό τό μαθαίνει, αν τη στιγμή που του φωνάζεται, αναγκάζεται, είτε με τό ένα, είτε με τα δυό χέρια, να καθίσει και να μένει ακίνητο. Πρέπει σ' αυτό τό πρόσταγμα να συνειθίσει τόσο, ώστε να μένει κάτω κι' ακίνητο ακόμα κι' αν τό άφεντικό του μετακινείται αρκετά βήματα.

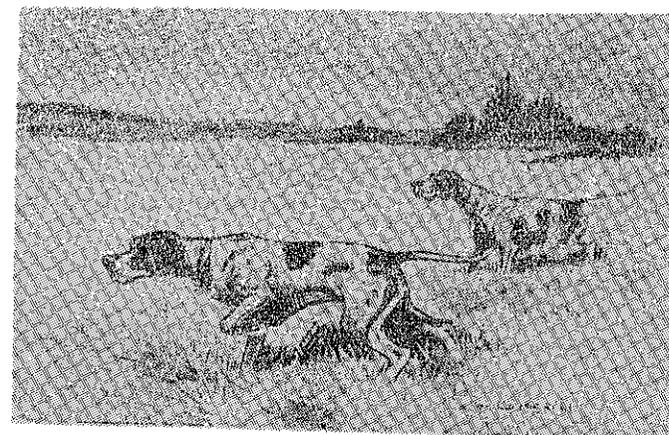
Άν δε μάθει αυτά τα δυό προστάγματα δέν πρέπει να προχωρήσει στο τρίτο, στο πίσω. Αυτό μαθαίνεται αν τη στιγμή που του λέγεται, έξαναγκάζεται με μια άπλη χειρονομία να μένει πίσω, ή αν αυτή δέν έξαρκει μ' ένα—δυό ψευτοχτυπήματα.

Τέταρτο στη σειρά πρέπει να είναι τό εμπρός. Αυτό μαθαίνεται αν, όταν του λέγεται, αφήνεται έλεύθερο να πάει μπροστά. Συνήθως τα σκυλιά παγαίνουν πάντα μπρός και δε δυσκολεύονται να τό μάθουν. Γι' αυτό πέρνει αυτή τη σειρά.

Αυτά τα τέσσερα προστάγματα πρέπει να τα μάθει έτσι, ώστε να μπορεί να ύπακούει μ' όπου σειρά κι' αν του λέγονται.

Τα δυσκολώτερα απ' όλα είναι ή λόχουσις (είκ. 3) και τό φέρτο, γνωστά ως φέρμα κι' άπόρτ από τις αντίστοιχες γαλλικές λέξεις fermer κι' apporter (1).

Η φέρμα είναι προτέρημα φυσικό. Άν δε φερμάρει δε μπορεί ποτέ του να μάθει. Πρέπει όμως να δοκιμασθεί και σ' αυτή, γιατί δέν αποκλείεται να την έχει μέσα του, αλλά να μη την έχει ακόμα έκδηλώσει. Προϋποτίθεται βέβαια ότι θα δοκιμασθεί πολλές φορές ως όπου δείξει αν θα φερμάρει ή όχι. Προς τότο δένεται μ' ένα σχοινί ως δυό—τρία μέτρα μακρύ και τη στιγμή που πάει να πάρει μια μπα-

Εϊκ. 3

λίτσα από κουρέλια που του πετιέται, μ' ένα «άλτ» κρατιέται δυνατά τις πρώτες μέρες για λίγα δευτερόλεπτα, αργότερα πιο πολλά, ως όπου στη διαταγή «άπόρτ» ν' αφήνεται έλεύθερο να την πιάνει. Τό πόσο θα μάθει να κρατάει φέρμα, αν μάθει, θα έξαρτηθεί από την έγκύμνασι, αλλά κυριώτερα από την ιδιοσυγκρασία και την ηλικία του. Συνήθως τα μικρής ηλικίας σκυλιά δέν κρατούν πολύ, και γι' αυτό άλλωστε κυνηγάνε και μακρυσά. Άλλ' άκριβώς γι' αυτόν τον λόγο χρειάζονται δυνατή έγκύμνασι.

Τό άπορτάρισμα είναι κι' αυτό φυσικό προτέρημα για πολλά σκυλιά, αλλά κι' όσα δέν τό έχουν τό αποκτούν με συστηματική έγκύμνασι.

Πάλι κι' έδω μια μπαλίτσα από κουρέλια θάνα τό πρώτο μέσον που θα χρησιμοποιηθεί. Αυτή λοιπόν ή μπαλίτσα, μικρή τόσο

(1) Τα σκυλιά φέρμας οι Γάλλοι τα λένε chiens d'arrets κι' οι Γερμανοί Vrostehunde

ώστε να μπορεί να την πιάνει με το στόμα εύκολα, θα του δίνεται στο στόμα και στο πρόσταγμα άπορτ ή φέρτο—ένα από τα δυο—θα του πέρνεται. Με τις μέρες ή μπαλίτσα θα πετιέται πιο μακριά ως δυο—τρία μέτρα. Το σκυλί είναι βέβαιο ότι θα τρέχει να την πέρνει. Τότε μαζί με τη φέρμα που θα του μαθαίνεται, μόλις με το πρόσταγμα άπορτ την άρπάξει, θα τραβιέται με το σχοινί ώστε ν' αναγκάζεται να τη φέρνει.

Αν σημειωθεί Ικανοποιητική πρόοδος, αντί για μπάλα θα χρησιμοποιηθεί ένα λαγοπόδαρο κι' έπειτα κανένα ζωντανό όρνυκι με κομμένα τα φτερά. Έννοείται ότι τότε θ' αφήνεται πια λυτό. Αν στην πρόοδο που θα σημειώνει χρησιμοποιηθεί και κανένας λαγός, ακόμα καλύτερα, γιατί έτσι συνειθίζει και σ' αυτό το κυνήγι και στο πορτάρισμα τόσο βάρους.

Όλα αυτά τα γυμνάσματα πρέπει να γίνονται μέσα σε μία αύλη για να μη ξεφεύγει ή προσοχή του. Έπειτα όμως πρέπει να οδηγείται στο ύπαιθρο για να πάρει τον άερα του έξω και για να συνειθίσει να τα βρίσκει όπου θα του κρύβονται.

Το κάθε γυμνάσμα ως να το μαθαίνει δε θα διαρκεί περισσότερο από πέντε—δέκα λεπτά, κι' ούτε θα επαναλαμβάνεται παραπάνω από δυο φορές την ήμέρα, μία το πρωί και μία το απόγευμα. Με την πολλή έγκύμνασι καταπονιέται και δεν αποκλείεται αηδιάζοντας όλα τα γυμνάσματα να καταλήξει να μη μάθει καλά κανένα.

Η έγκύμνασις πρέπει ν' αρχίζει στα θυλυκά όταν μπαίνουν στον πέμπτο μήνα και σι' άρσενικά στον έκτο—έβδομο. Όταν είναι μικρότερα πρέπει να συνειθίζουν μονάχα σε μία άπλη πειθαρχία, γιατί με τα γυμνάσματα κουράζονται κι' έπειτα τα συχαίνονται. Γιαυτό και στο κυνήγι πρέπει να βγαίνουν όχι από πολύ μικρά, γιατί και τότε από τη μεγάλη κούρασι ή αρχίζουν κι' αίσθάνονται αηδία, ή δεν άντέχουν για πολλά χρόνια. Γ' άρσενικά ιδιαίτερα δεν πρέπει να βγαίνουν στο κυνήγι πριν συμπληρώσουν τον έναμισο χρόνο τους, ή τα δύο χρόνια. Με την ύπομονή κι' έπιμονή ή έγκύμνασις πρέπει να φτιάσει σε τέτοια τελειότητα, ώστε να συνειθίσει ν' άκούει μ' άπλη νοήματα όχι μοναχά με το χέρι, αλλά και με το κούνημα του κεφαλιού.

Πολλά σκυλιά, αν κι' είναι τέλεια σ' όλα τους, κατανοούν άχρηστα έξ αιτίας του φόβου όταν άκούνε ντουφεκιά. Γι' αυτό ο κυνηγός, πρέπει να το συνειθίσει και στις ντουφεκιές, εφαρμόζοντας κι' έδω την τέχνη του «κατά δόσεις». Στην αρχή μέσα στην αύλη όταν παίζει θα του σκαστεί ένα καψύλι. Την άλλη μέρα, χωρίς πάλι να το τραβηχτεί ή προσοχή, θα του σκαστεί άλλο ένα ή και δυο. Αν δε του κάνουν έντύπωσι θα προχωρήσει σε φυσίγγια γεμάτα με λίγη μπαρούτη, αν όμως του κάνουν πρέπει να έπιμείνει στα καψύλια, δίνοντάς του τότε θάρρος με κάνα χάϊδι ως δτου συνειθίσει πρώτα τα

καψύλια κι' έπειτα τα φυσίγγια. Με τον καιρό ο κυνηγός θα κυνηγάει με τα μισογεμάτα φυσίγγια τη στιγμή που θα του λείει το πρόσταγμα άπορτ, κι' άργότερα όταν θα βρίσκεται στη θέση κάτω, χωρίς τότε να του έπιτρέπει να σηκωθεί χωρίς τη διαταγή του. Αν το φθάσει ως αυτό το έχει κάμει τέλειο.

Αντίθετα συμβαίνει με το σκυλί διώξεως. Αυτό ο κυνηγός, άφοδ το συνειθίσει να μη φοβάται τις ντουφεκιές, θα το συνειθίσει να έπιμένει στην καταδίωξι, που είναι και το μόνο μυστικό του ντρεσσαρίσματός του. Γιαυτό όταν ή χάνει τ' άχνάρια του ζώου που κυνηγάει, ή μετά από λίγο κυνηγητό τ' αφήνει και ξαναγυρίζει, πρέπει να το πηγαινει εκεί όπου ή το άφησε ή το έχασε και με τη παρουσία του ή και με καμμιά άπλη ύπόδειξι να του δίνει θάρρος και βοήθεια να το ξαναβρίσκει, χωρίς όμως να φωνάζει ή διαρκώς να γκρινιάζει, γιατί τότε αντί να γίνεται καλύτερο, από φόβο ή σαστισμάρα γίνεται χειρότερο. Έτσι σιγά—σιγά έξελλισσεται και σε καλό διώξεως, αν βέβαια τώχει και μέσα του. Αντίθετα καταντάει έπιπόλαιο και χάνει κάθε πρωτοβουλία που πρέπει να το χαρακτηρίζει.

Αλλά και στο φέρμας ο κυνηγός πρέπει να δείχνει έπιμονή, γιατί κι' αυτό αν δεν μάθει να έπιμένει καταντάει έπιπόλαιο και δε θα έξελιχτεί ούτε καν σε άπλο ύπολογισμο.

Κι' ένα ακόμα έδω. Έπειδή άλλο σκυλί είναι το διώξεως κι' άλλο το φέρμας, ο κυνηγός ως μη παρασύρεται από το φέρμας και ζητάει κι' από το διώξεως τα ίδια ή ανάλογα φερσίματα, και με τα να, να να, δω, δω, δω, που θα του φωνάζει στο κυνήγι να έπιδιώκει να το μεταβάλει τη φύσι ή τον χαρακτήρα, γιατί τότε δε θάχει ούτε διώξεις ούτε φέρμας. Γιαυτό και στο κυνήγι δεν πρέπει ποτέ του να παίρνει και τα δύο μαζί. Αν το ένα δε χαλάσει το άλλο, είναι βέβαιο ότι θα του χαλάνε το κυνήγι.

Και το τελευταίο. Ο κυνηγός δεν πρέπει να ξεχνάει ούτε μία στιγμή ότι το σκυλί, αν κι' είναι ίσως το έξυπνότερο από τα ζώα που ζούν με τον άνθρωπο και το πιο άφοσιωμένο σ' αυτόν, δεν παύει να ναι ζώο και δεν πρέπει να του ζητάει να κάνει πάρα πάνω άπ' ό,τι μπορεί. Ούτε πρέπει να βάλει στο μυαλό του κάποιον άλλο έξαιρετικό που έτυχε να ιδεί, κι' έπειτα νάχει την άξιωσι να μοιάζει και το δικό του κείνου, κι' επειδή δε θα μπορεί, να το αρχίζει στις φωνές και στο ξύλο, γιατί έτσι αντί να το καλύτερεύει το χειροτερεύει. Ξέρει τη ράτσα κείνου του σκυλιού ή και τον ιδρωτα που έχυσε το άφεντικό του ως να το κάνει τέτοιο που να το θυμάται αυτός και να το ζηλεύει, ενώ ποιος ξέρει αν ο ίδιος δε θυμάται το δικό του μοναχά την ώρα που ξεκινάει για κυνήγι; Έξ άλλου ως σκεφθεί τί άξιας κυνηγός είναι κι' ο ίδιος, διώχνοντας βέβαια κάθε έγωϊστική σκέψι για να ναι ή κρίσις του άνεπηρέαστη, μπρός στο άφεντικό κείνου του

σκυλιού ή και σ' άλλους κυνηγούς και αν και θα βγει ζημιωμένος από αυτή τη σύγκριση δεν παύει μ' όλα ταβτα να παγαίνει στο κυνήγι. "Όπως κι' οι κυνηγοί έτσι και τα σκυλιά δεν μπορούν να είναι όλα τους τα ίδια. "Ας μη παύει όμως τις προσπάθειες να καλυτερεύει το δικό του, όπως πρέπει να κάνει κι' ο κάθε κυνηγός για τον εαυτό του.

Τα προτερήματα των σκυλιών, όχι μονάχα τα επίκτητα, αλλά και τα φυσικά, με κακή μεταχείριση χάνονται εύκολα. Γιαυτό στα συντροφικά κυνήγια ο καθένας δεν είναι ανάγκη να κάνει το δάσκαλο των σκυλιών της παρέας ή έστω τον πολύξερο. "Ας περιορίζεται στο δικό του, ή, αν δεν έχει, ως ακολουθάει τις συμβουλές κι' υποδεικνύει το άφεντικό του σκυλιού. "Ας μη ξεχνάει ότι ο τρόπος του «καλώς φέρεσθαι» είναι στολίδι για κάθε άνθρωπο και δε συγχωριέται να μην το φοράει. "Αν δεν το άρέρουν τέτοιου είδους ύποταγές ή άλλες παραπλήσιες, άναπόφευκτες στα συντροφικά κυνήγια, δεν πρέπει να παγαίνει, γιατί δεν είναι καθόλου δύσκολο να μη τον θελήσουν στη συντροφιά τους οι άλλοι, με συνέπειες γι' αυτόν τότε κάθε άλλο παρά εύχάριστες.

Μετά από αυτά ο καθένας καταλαβαίνει αν πρέπει να δανειζεται το σκυλί. "Ο οποιοσδήποτε που θα το δανειστεί είναι σωστό ότι δε θα το αφήσει νηστικό ή διψασμένο, ούτε, έπειδή την άλλη μέρα δε θα το έχει να ξαναπάει, θα το ξετινάξει στη κούραση θέλοντας να χορτάσει σε μια μέρα, αν και τέτοια φερσίματα συχνοπαρατηρούνται, αλλά το κυριώτερο γιατί κάτι θα αλλάξει, έστω κι' αν το καλυτερέψει κάποιος φέρσιμο. Για τον ιδιοκτήτη του έτσι ή αλλιώς θα παρουσιάσει κάποια διαφορά. "Ίσως μάλιστα από κάτι τέτοια να βγήκε κι' η παροιμία «τό μουλάρι, το σκυλί και το ντουφέκι,—μερικοί βάζουν και τη γυναίκα, αλλά στέκει;—δε δανειζονται».

Οι ράτσες των σκυλιών πέρασαν τις τριακόσες. Οι κυνηγετικές είναι σχετικά λίγες, άλλ' έπειδή δεν παύουν οι διασταυρώσεις, έφτασαν κι' αυτών να είναι τόσες οι παραλλαγές τους, ώστε αν έρωτηθούν, όπως το λέει ο λόγος, δε θα ξέρουν να πουν σε ποιά ανήκουν. Οι βασικές όμως είναι ο γαλλικός μπράκ, γκριφόν και μπαρμπέ, ο ισπανικός—έπανιέλ—, ο γερμανικός δείκτης, ο άγγλικός σέττερ—κατακλινόμενος—, πόιντερ—δείκτης, και άλωπεκοθήρας, κι' από κοντά οι τερριέ, βραχυσκελείς κι' οι λαγωνικές.

"Ελληνική ράτσα μπορούμε να πούμε ότι έχουμε μια, το κρητικό, ίδιο πάνω—κάτω από τη Μινωική εποχή, αν και τώρα άρχισε να χάνεται. "Ο γκέκας με τη ποικιλία το κρικελιώτικο, έλληνικές ράτσες, δεν έχουν ακόμα διαμορφωθεί σε κατάκαλα δικές μας. Τις έπηρεάζουν οι διασταυρώσεις και μ' άλλα και με ίδια που φέρνομε από τα γειτονικά μας Κράτη. Ούτε και το συριανό είναι καθαρή "Ελληνική ράτσα. Είναι νόθο πόιντερ.

Σε χώρες με κυνηγετική παράδοση, αλλά μαζί και κρατική όργάνωση σε πραγματικά πολιτισμένες βάσεις, για κάθε κυνήγι χρησιμοποιούνται τα κατάλληλα σκυλιά. "Αλλά κι' αυτό αν δε συμβαίνει όλες τις φορές, πάντως δε νοείται κυνήγι χωρίς σκυλί άρτια εκπαιδευμένο. Αυτό ίσως να μοιάζει σαν ύπερβολή αν μη παραμύθι. "Υστερούμε, όπως όλοι μας ξέρουμε, και κρατικά και κυνηγετικά, ώστε δε θάχουν και πολύ άδικο όσοι σκεφτούν έτσι, αν μάλιστα είναι από κείνους που κυνηγούν μ' όποια—όποια ή και χωρίς καθόλου. "Έτσι έξηγείται γιατί αν τύχει και πετύχουμε κανένα καλό το θυμόμαστε σ' όλη τη ζωή μας. Δύσκολα το δευτερόνομο κι' είναι φυσικό να μην το ξεχνούμε. "Ότι υπάρχουν έξαιρέσεις, εύτυχως όχι λίγες, δείχνουν ότι κι' ως προς αυτή την κατεύθυνση ίσως δε θα μείνουμε για πολύ πίσω.

Μέσα όμως στην όλη φροντίδα που πρέπει να καταβάλλουμε για την πρόοδο του Κράτους μας, μεϊς οι κυνηγοί αν θέλουμε να προσδεύουμε παράλληλα κυνηγετικά, πρέπει να πασχίσουμε να πάρουμε μια καλή μπρός—μπρός θέσι. "Έτσι θα πετύχουμε να διατηρηθούμε κι' ως κυνηγοί άτομα κι' ως κυνηγοί τάξεις. "Ας μην αυτάπατώμεθα λέγοντας ο καθένας «δε βαρυνέσαι δε, τι και να γίνει, εγώ θα τα καταφέρνω καλά ή έστω καλούτσικα». Το «κάθε πέρσι και καλύτερα» άρχισε να παραπιάνει για τους κυνηγούς. Κι' είναι ή χειρότερη πλάνη να νομίζουμε ότι ίσως ένας λαγός, αν έμεινε κανένας κι' απ' αυτούς ποιός ξέρει σε ποιές άπόμερες θέσεις, ή μια πέρδικα, μαζί με κάποιον τρυγόνι ή όρτύκι, κι' από κοντά έστω μια μπεκάτσα ή αν μη μοναχά λίγα ταιχλοκότσουφα, μπορούν να λέγονται κυνήγια και κυνηγοί όσοι κάνουν τέτοιο κυνήγι, δηλ. οι περισσότεροι με το δρόμο που πάμε.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

ΤΡΙΧΩΤΑ ΚΥΝΗΓΙΑ

ΧΟΡΤΟΦΑΓΑ

I. ΑΡΤΙΟΔΑΚΤΥΛΑ ΜΗΡΥΚΑΣΤΙΚΑ ARTIODAKTYLA RUMINATIA

ΕΛΑΦΟΕΙΔΗ
CERVIDAE

1. Έλαφος, Έλάφι, Λάφι.

Cervus elaphus L.

Θά σας έτυχε πολλές φορές νάχετε πάει σέ βουνά, σέ λαγγάδια, σέ βουνοκορφές, σέ παραλίες. Σας έτυχε όμως καμμιά φορά νάχετε αφήσει και τó μυαλό και τή ψυχή σας νά πλανιοθύνται ώς κεΐ που έφτανε τó μάτι σας ή κι' άκόμα παραπέρα; "Αν ναι, σίγουρα θά νοιώσατε ένα παράξενο αΐσθημα νά γεμίζει τó εΐναι σας, Ίδιο σάν και κείνο που έκαμε κάποτε έναν ποιητή σέ μιá παρόμοια στιγμή ν' άναφωνήσει: «^οΑ Φύσις πόσον εΐσαι ώραια!». Κι' άλήθεια ύπάρχει τίποτα ώραιότερο άπό τή Φύσι;

Γιά φαντασθήτε νάχετε τότε τήν τύχη νά ιδήτε άπό κάπως κοντά ένα λάφι. Νά ιδήτε κανέναν έλαφο με τά κέρατά του όμοια σάν στέμμα βγαλμένο άπό τού "Ηφαιστου τ' άμόνια, και με τή χαίτη του κάπως όμοια σάν λιονταριού, ή καμμιά λαφίνα με τά λαφομούσκια της, τά μοσχαράκια, που σίγουρα θά πηδοϋν και θά τρέχουν δίπλα ή γύρω της. Δηλ. νάχετε τήν τύχη νά ιδήτε ένα άπό τά ώραιότερα χορτοφάγα, με μιá συμμετρία στα μέλη πάνω σέ φιδίσια γραμμή που θυμίζει Φειδία ή Πραξιτέλη.

"Έχετε ιδεί ζωγραφιά λαφιού; "Αν θάχετε ιδεί θάναϊ άπό κείνα τά κακοτεχνήματα φτιασμένα άπό μερικούς που Ίσως πίστεψαν ότι έπειδή ξέρουν ν' άνακατώνουν μπογιές μποροϋν ν' άποδώσουν τó ώραϊο. Τó ώραϊο δέν εΐναι γιά τού καθενός τά χέρια, γι' αυτό δύσκολα βρίσκονται ζωγραφίες λαφιδν. Μή γελαστήτε λοιπόν άπό τίς όποιες—όποιες και πιστέψετε ότι τέτοια εΐναι τά λάφια.

Οϊ πατέρες τών παππούδων μας ήξεραν τά λάφια και γι' αυτό συμβολίσανε τήν Έλλάδα μας με λαφίνα. Βρήκανε τ' όμορφώτερο

ζώο για να τραγουδήσουν τα βάσανα και το παράπονό της για την έγκατάλειψή της από τους μεγάλους, όπως δυστυχώς μας συμβαίνει σχεδόν πάντοτε :

Με γέλασε μιὰ χαραυγή τ' άστρι και τὸ φεγγάρι
και βγήκα νύχτα στα βουνά νύχτα στα κορφοβούνια.
'Ακούω τὰ πεδκα νὰ βογγούν και τίς όξυές νὰ τρίζουν
κι' άκούω τὰ λάφια νὰ βοσκοϋν μ' όλα τὰ λαφομούσκια,
και μιὰ λαφίνα ταπεινή, πολϋ ταπεινωμένη,
δὲ πίνει, δὲ δροσίζεται, δὲ πάει μαζϋ με τ' άλλα.

Τάξεραν τὰ λάφια, γιατί ή Ελλάδα είχε πολλά. Είχε ή Πεντέλη, ό Παρνασσός, τὸ Βελουχι, ή Πίνδος, ό Όλυμπος. Είχε ή Λέσβος. Είχε κι' ή Πελοπόννησος όπως μᾶς τὸ λένε ό Ξενοφών, διάφορα Ιστορικά εύρήματα για τήν παλιότερη εποχή—ή Κερυνίτης έλαφος τοϋ 'Ηρακλή— κι' ή γνωστή δὴ και λίγα χρόνια πίσω Ιστορία τοϋ «Κρίτσκα» τῶν κατοίκων τής Βυτίνας κι' 'Αλωνίσταινας. Σ' όλα αϋτά τὰ μέρη αντί για λάφια μᾶς μείνανε οι τοπωνυμίες «λαφοδιάσελο, λαφοπήδημα, έλαφόκαστρο» για νὰ συμβολίζουν τήν άπρονοησία μας για τούς ζωντανούς θησαυρούς τής πατρίδας μας πού τούς εξαφανίζομε.

Τώρα λίγα κεφάλια ζοϋν μοναχά στα Πιέρια, γύρω στη λίμνη Μπεσίκια, στη Χαλκιδική και στο Τατόι.

Είχε, λοιπόν, δίκαιο ό Σατωβριάνδος όταν έλεγε «προπορεύονται τὰ δάση, ακολουθεϊ ό άνθρωπος κι' έπεται ή έρήμωσις» ή ό Γρανίτσας όταν έλεγε «έχω τήν Ιδέαν αν θέλετε νὰ μάθητε πόσον έπροχώρησε εις έναν τόπον ό άνθρωπος, πόσον δηλ. τὸ δεινα μέρος είναι κατοικημένον άρα δασοπετοσκομένον ήμπορητε νὰ έρωτήσητε έχετε λάφια;». Είχαν δίκαιο κι' οι δύο τους, άλλ' άλλοιμονο αν ό άνθρωπος θελήσει νὰ εξαφανίζει τὰ δάση και τὰ λάφια και κάθε άλλη ζωή. Θα πετύχει βέβαια έτσι νὰ μείνει μόνος του στη Γη, άλλḃ θα πάψει νὰ κρατάει τήν κορωνίδα μέσα στα δημιουργήματα, άφοϋ δὲ θα ύπάρχει τίποτα άλλο εκτός από αϋτόν. Θα μπορέσει όμως τότε νὰ διατηρηθεϊ;

Σ' όλη τή γη ζοϋν πολλά είδη λαφιών. Τὸ λάφι όμως πού ζη σὲ μᾶς στην Ελλάδα και σὲ λίγα μέρη άλλου είναι μαζϋ με τὸ άλλο είδος, τή Ρούσα—*Rusa axis Erzl*—τὸ ώραιότερο από όλα, με μιὰ, άς ποϋμε, εύγένεια και στο περπάτημα και στην κάθε κίνησή του. Γιαϋτὸ τὸ βάφτισαν και «έλαφος ή εύγενής».

Ζη κοπαδιαστά από 5—6 κεφάλια μ' ένα δυὸ άρσενικά όχι πολϋ μεγάλα. Τὰ πολϋ μεγάλα άρσενικά ζοϋν καθένα χωριστά και γιαϋτὸ τούς δώσανε τὸ παρατσουκλι «μονιάδες».

Γιατί οι μονιάδες κάνουν αϋτή τή ζωή δὲν έχει εξακριβωθεϊ ακόμα. Πολλοί Έπιστήμονες δίνουν τήν εξήγησι ότι ίσως νὰ πιστεύουν ότι ζώντας μακριά από τὸ κοπάδι έχουν μεγαλύτερη ασφάλεια, ενώ άλλοι παραδέχονται ότι τὰ γεράματα τὰ κάνουν νευρικά και παράξενα και γιαϋτὸ ξεκόβουν. Όταν όμως τὸ Σεπτέμβρη μπαίνουν στον όργασμό τους ξεχνοϋν και φόβο και παραξενιές και ξαναγυρίζουν και ζοϋν μαζϋ τους.

Τὸ τρίχωμά του είναι γυαλιστερό, άλλὰ τραχϋ και γιαϋτὸ τὸ δέρμα του—μαλλοφόρος δορά—δὲ κάνει για γουναρικό—μηλωτή.

Ό χρωματισμός του, ανοιχτός καστανός τὸ καλοκαίρι, σκουραίνει τὸν χειμῶνα, εκτός στη κωλαριά του, γιατί αϋτῆς ό χρωματισμός χειμῶνα καλοκαίρι είναι ανοιχτότερος. Μερικές φορές από άρρώστειες ή πληγές στα γεννητικά όργανά του μεταπηδάει σὲ άσπρουδερὸ ή άσημῆ και κάποτε—κάποτε σὲ μαυρο, δηλ. χάνεται ή χρωστική οϋσία και παθαίνει άλλοτε από λευκοπάθεια, λεύκη—*albinismus*,—άλλοτε από μελανοπάθεια—*melanismus*.

Τὸ ίδιο παρατηρεϊται και σὲ πολλὰ άλλα από τὰ τριχωτά και πτερωτά κυνήγια, όπως στο ζαρκάδι, στην πέρδικα, στον κότσυφο, κλπ. Μάλιστα σὲ μερικές περιοχές οι πέρδικες Ιδιαίτερα συχνοπαθαίνουν από λεύκη τόσο σαν νὰ κληρονομιέται. Η αίτία όμως δὲν πρέπει νὰ ζητιέται στην κληρονομικότητα, όσο ή σὲ κάποια άρρώστεια, ή στην έλλειψη ποιός ξέρει ποιᾶς οϋσίας από τήν τροφή τους. "Αν ήτανε κληρονομική θάχε πάρει μεγαλύτερες διαστάσεις.

Οι πληγές στα γεννητικά όργανά τους προκαλοϋν άνωμαλίες και στα κέρατα και μάλιστα στο άριστερό κέρατο αν ή πληγή είναι στο δεξί, στο δεξί κέρατο αν ή πληγή είναι στο άριστερό.

Τὸ λάφι είναι από τὰ μακροβιότερα κυνήγια. Φτάνει τὰ 70 και 80 χρόνια. Δὲν έχει όμως γνωρίσματα νὰ εξακριβώνεται ή ήλικία του, όπως συμβαίνει σ' άλλα ζώα, π.χ. στο άλογο, εκτός από τὰ κέρατα στα δύο πρώτα χρόνια κι' από τὰ μπροστινά δόντια του πού πέφτουν στα 30—35 χρόνια του.

Δόντια έχει 34 και τὰ συμπληρώνει τὸν τρίτο χρόνο. Ό τύπος τους είναι :

$$\begin{array}{r} \text{άπάνω σαγῶνι } 0 \ 1 \ 6 \\ \text{κάτω } \quad \text{σαγῶνι } 4 \ 0 \ 6 \end{array} \quad (\text{τά μισά})$$

Τὰ χορτοφάγα δὲν έχουν σκυλόδοντα. Έξιριετικά τὸ λάφι έχει δυὸ, ένα στη κάθε πλευρά και μοναχά στο άπάνω σαγῶνι, όπως φαίνεται και στο τύπο τους. Γιαϋτὸ οι κυνηγοί τὰ θεωροϋν ως τὰ καλύτερα τρόπαια, παραπάνω κι' από τὰ κέρατα, και γιαϋτὸ ίσως και μερικές ξορκίστρες τὰ χρησιμοποιοϋν ως ξόρκια στο ξεβάσκαμμα.

Είναι επίσης τὸ μεγαλύτερο και σ' άνάστημα και σὲ βάρος κυ-

νήγι στην πατρίδα μας. Μοναχά τὸ ἀγριογούρουνο κι' ἡ ἀρκούδα ἔρχονται ἀπὸ κοντά. Τὸ ἀνάστημά του παίζει ἀπὸ 1,20—1,50 μ., καὶ τὸ βάρος του ἀπὸ 100—170 κιλά. Τὸ θηλυκὸ εἶναι λιγάκι μικρότερο.

Κι' ὅμως παρ' ὅλο τὸ βάρος τους βοηθοῦνται μὲ τὰ ψηλά πόδια τους νὰ τρέχουν μ' ἀπίστευτη εὐκολία καὶ ταχύτητα. Ἀπὸ αὐτοῦ, λοιπόν, φαίνεται νὰ βγήκε καὶ τ' ὄνομά του, δηλ. ἀπὸ τὸ ρῆμα «ἐλάω» ποὺ σημαίνει τρέχω. Ἀντίθετα ὁ Πλούταρχος λέει δι τὸ βγήκε ἀπὸ τὴ λέξι «ἐλξις» ἐπειδὴ «οἱ ὄφεις ραδίως ἄγονται ὑπ' αὐτῆς». Ποῦ ὅμως καὶ γιατί ἄγονται δὲν τὸ λέει.

Τὰ ψηλά πόδια τους τὰ εὐκολύνουν ἀκόμα νὰ περσοῦν 2—2,5 μ. ὕψος καὶ 7—8 μ. μᾶκρος. Ὅσοι λοιπόν θέλουν νὰ περιμαντρώνουν λάφια ἄς τὸ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους.

Ὁ ὄργασμός τους ἀρχίζει κατὰ τὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου μ' ἀρχὴς Ὀκτώβριου καὶ κρατᾶει μοναχά εἴκοσι μέρες. Σ' ὅλο ὅμως αὐτὸ τὸ διάστημα τ' ἀρσενικά νύχτα—μέρα δὲ ξεμακραίνου, καθόλου ἀπὸ τὰ θηλυκὰ ἀπὸ φόβο μήπως τοὺς τὰ πάρουν ἄλλα. Τόσο μάλιστα ἀφοσιώνονται, ὥστε μερικά ἀπὸ ἐξάντλησι καὶ πείνα ψοφοῦν, ἂν καὶ μποροῦν στὰ δάση ὅπου ζοῦν νὰ βροῦν ἄκοπα ὄση θέλουν τροφή. Ἄν σκεφτεῖ κανεὶς καὶ τοὺς τρομεροὺς καυγάδες ποὺ κάνουν ἂν εἶναι περισσότερα ἀπὸ τὰ θηλυκὰ, φτιάχνει χωρὶς δυσκολία τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς του μέσα σ' αὐτὸ τὸ λίγο χρονικὸ διάστημα. Ἔτσι ἐξηγεῖται γιατί τότε χάνουν κάθε αἴσθημα φόβου, γιατί ρίχνονται ἀκόμα καὶ σ' ἀνθρώπους καὶ γιατί μουγκρίζουν σὰν λιοντάρια. (Εἰκ. 4).

Ἦστερα ἀπὸ 40—41 βδομάδες ἡ λαφίνα γεννάει ἕνα, σπανιότερα δυὸ μικρά. Τὶς πρώτες δυὸ—τρὶς μέρες μένουν ὅπως γεννιοῦνται. Ἦστερα σὰν ν' ἀποχτοῦν μὲ μιᾶς δύναμι ἀκολουθοῦν τὴ μάνα τους ὅπουδὴποτε.

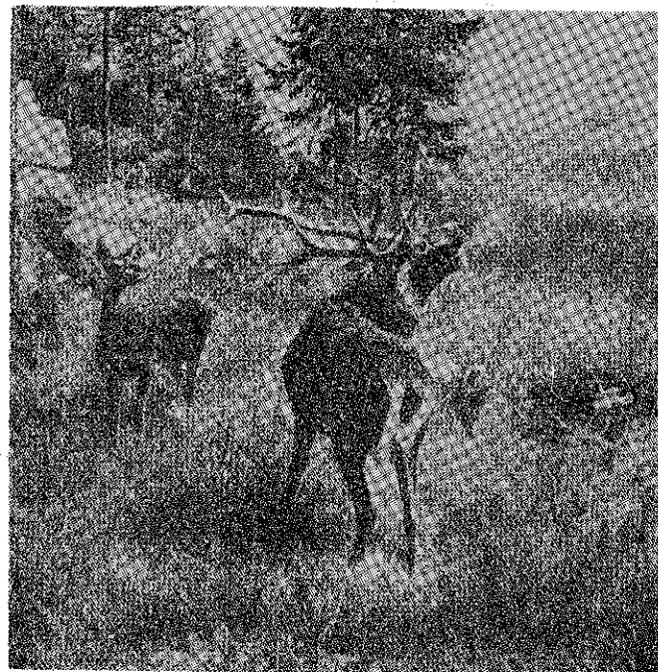
Πῶς φυτρώνουν καὶ μεγαλώνουν τὰ κέρατα

Ὅταν τὸ ἀρσενικὸ λαφάκι πατήσῃ τοὺς ἑφτά ἢ καμμιά φορὰ τοὺς ὀχτὼ μῆνες ὡς νὰ φτάσῃ στοὺς δέκα, στὴν κορυφὴ τοῦ κούτελό του—μετωπικὸν ὄστον—περιοῦνται δυὸ φουσκώματα ἀπὸ καθαρὸ κόκκαλο. Εἶναι τὸ θεμέλιο γιὰ τ' ἀργότερα κέρατα—ξόλα.

Ἦστερα ἀπὸ πέντε μῆνες, δηλ. ὅταν τὸ λαφάκι κλείνῃ τὸν πρῶτο χρόνο καὶ μπαίνει στὸ δεύτερο, βγαίνουν τὰ πρῶτα κέρατα σκεπασμένα μὲ δέρμα μὲ κίτρινες τρίχες. Μέσα σ' ἕναν—ἐνάμιου μῆνα πέρνουν ὅλο τὸ μεγάλωμά τους, χωρὶς ὡς τότε νὰ παύουν νὰ ναι μαλακά, κι' ἴσως γιὰ νὰ προφυλάσσονται ἀπὸ τὰ χτυπήματα ἢ φύσις τὰ ἐφώδιε μὲ τὴ δυνατότητα νὰ πέρνουν μαζὺ τους καὶ τὸ δέρμα σὰν σακκούλα. Σὲ λίγες ἀκόμα μέρες γίνονται πιὸ σκληρά καὶ τότε τὸ δέρμα ἀρχίζει νὰ ξηραίνεται καὶ νὰ πέφτει. Ἄν ὅμως

ἀργεὶ νὰ πέσει τὸ ἴδιο τὸ λάφι τρίβει τὰ κέρατα πάνω σὲ κλώνους ἢ σὲ ψιλοκαρμούς κι' ἔτσι τὸ ρίχνει μιὰ ὥρα ἀρχήτερα.

Τὰ κέρατα αὐτὰ κρατιοῦνται ἕναν ὀλόκληρο χρόνο κι' ἔπειτα πέφτουν. Τὴν ἄνοιξι ὅταν κλείνῃ τὸν δεύτερο χρόνο καὶ μπαίνει στὸν τρίτο φυτρώνουν τὰ νέα, σκεπασμένα πάλι μὲ δέρμα ποὺ ἡ πέφτει ἢ καθαρίζεται μετὰ ἀπὸ ἕνα μῆνα. Τὰ δεύτερα αὐτὰ κέρατα φυτρώνουν μ' ἕνα τσατάλι—διακλάδωσι—λίγο πιὸ πάνω ἀπὸ τὴ βάσιζκα

Εἰκ. 4

γυρισμένο πρὸς τὰ μπρὸς καὶ μὲ μιὰ ἐξόγκωσι γύρω στὴ βάσι. Αὐτὴ ἡ ἐξόγκωσι ἐπειδὴ μοιάζει σὰν νά ναι φτιασμένη ἀπὸ πολλὰ μαζὺ μαργαριτάρια ὀνομάστηκε «μαργαριτσοειδῆς δακτύλιος».

Ὅταν τὸ λαφάκι κλείνῃ τὸν τρίτο χρόνο καὶ μπαίνει στὸν τέταρτο πέφτουν κι' αὐτὰ. Τὰ νέα ὅμως κέρατα χρειάζονται δυὸ μῆνες νὰ φυτρώσουν. Οἱ κυνηγοὶ ἄς μὴ ξεχνοῦν αὐτὴν τὴν λεπτομέρεια κι' ἄς μὴν τὰ πέρνουν γιὰ θηλυκὰ ἂν τοὺς τύχει νὰ τὰ βλέπουν ἀπὸ μακριὰ καὶ δὲν μποροῦν νὰ διακρίνουν ἄλλα γνωρίσματά τους.

Μετὰ ἀπὸ ἕνα μῆνα σταματᾶει τὸ μεγάλωμά τους καὶ τὸ δέρμα, ποὺ πάντα φυτρώνει μαζὺ τους, ἡ πέφτει ἢ καθαρίζεται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ λάφι.

Στά κέρατα αυτά φυτρώνει μαζί άλλο ένα τσατάλι ή λίγο παραπάνω απ' το περυσινό ή στην κορυφή.

Το ίδιο επαναλαμβάνεται τον άλλο χρόνο. Το τσατάλι όμως τώρα φυτρώνει στην κορυφή, όπου μαζί με τ' άλλα, τσατάλια που θα φυτρώσουν στ' αργότερα χρόνια, φτιάχνουν ένα σχήμα σαν στέμμα και γιαυτό το ώνόμασαν κι' έτσι.

"Ας μη νομιστεί όμως ότι κάθε χρόνο βγαίνουν και μεγαλώνουν κανονικά. Το κλίμα, ή τροφή κι' οι αρρώστιες τα επηρεάζουν πολύ και γιαυτό σπάνια βρίσκονται χωρίς ανωμαλίες. Τόσο μάλιστα επηρεάζονται που δεν είναι κάτι το περίεργο να βρίσκονται αρσενικά λάφια χωρίς καθόλου κέρατα, γνωστά ως σουτα, σαν να είναι θηλυκά, γιατί τα θηλυκά δεν αποχτούν ποτέ. Συνήθως αναπτύσσονται κανονικά αν τα πρώτα έξογκώματα στο κούτελο όπου στηρίζονται, κόκκαλα κι' αυτά σαν και κείνα, βγουν καλά.

Με τα λαφίσια κέρατα παρατηρείται και τοίτο το παράξενο. Ένω όλα τα λάφια που ζούν σε δάση τα ρίχνουν κάθε χρόνο, δσα ζούν σε ζωολογικούς κήπους ή σε μικρά πάρκα δεν τα ρίχνουν. "Αν αυτό συμβαίνει γιατί έχασαν τη λευτεριά τους ή από κάτι άλλο, δεν έχει ακόμα εξακριβωθεί. Μένει κι' αυτό από τ' άλλα προβλήματα.

"Όσο μεγαλύτερα είναι τα λάφια τόσο μεγαλύτερα είναι και τα κέρατά τους, σε κανονική βέβαια ανάπτυξη. Στά πολύ μεγάλα πολλές φορές πιάνουν το 1,30—1,50 μ. σε μήκος και τα 10—15 κιλά σε βάρος.

"Όταν πέφτει το δέρμα τα κέρατα έχουν χρώμα ανοιχτό ως ασπροκίτρινο. Το αίμα που μένει απάνω τους τα ποτίζει σιγά—σιγά και μαζί με την επίδραση του ήλιου τους το γυρίζει σε καστανό. Στην άκρη όμως είναι πάντοτε ανοιχτότερα, γιατί τρίβονται στα κλωνάρια και στα δένδρα. Τα λαφοκέρατα, πολλοί λένε, ότι όταν καίονται διώχνουν τα φίδια. "Αλλ' όπως είναι γνωστό όποιο κέρατο αν καεί αφήνει τέτοια μυρουδιά που όχι φίδι, άλλ' ότι δήποτε άλλο ζωντανό δε μπορεί να την υποφέρει. "Όστε ως μη σκοτώνονται λάφια με τη δικαιολογία ότι θα χρησιμοποιηθούν τα κέρατά τους για να διώχουν φίδια.

Τα λάφια τρώνε χόρτα, φύλλα, βλαστούς, φλούδα από μικρά δέντρα και κάθε είδους γέννημα, γιατί δε δυσκολεύονται να πατούν και καλλιεργημένα χωράφια. Τρώνε ακόμα και πατάτες, γιατί μπορούν να τις ξεχώνουν με τα μπροστινά πόδια τους. Οι ζημιές τους, λοιπόν, δεν είναι μικρές. Μας δίνουν όμως το κρέας, το δέρμα, από όπου φτιάχνονται πέτσινα σακκάκια και παντελόνια για σπόρ, τα κέρατα, από όπου φτιάχνονται κουμπιά, λαβές μπαστουνιδών, μαχαίριων, κλπ., και τελευταία τη συγκίνηση του κυνηγιού των.

Μείς στην Ελλάδα δε φτάσαμε ακόμα σε τέτοια πρόοδο να

τραβούν πολύ την προσοχή μας οι ζημιές που κάνουν στα δάση τ' αγρίμια ή τα έντομα. Τα δάση μας βρίσκονται απάνω—κάτω στην ίδια κατάσταση που βρίσκόντουσαν δώ και πολλά χρόνια πίσω. "Ός να κανονιστούν ή βοσκή, οι έκχερσώσεις, ή καυσοξυλοσυλλογή, και γενικά ως που ή Δασοπονία μας, άλλ' ακόμα κι' ή Γεωργία μας, προοδέψουν τόσο, ώστε οι ζημιές από αυτά να είναι οι κύριες απασχολήσεις για την προστασία τους, θα περάσουν ποιός ξέρει πόσα χρόνια και τα λάφια, όπως και τ' άλλα αγρίμια, μέσα σ' αυτό το διάστημα ως μην εξετάζονται με τον φακό της καθαρής οικονομικότητας από δασοπογοεωπονικής γενικά πλευράς. "Ός τότε ως τα προστατεύσουμε για να διατηρηθούν κι' ως ζωή κι' ως κυνήγια κι' ως στολίδια. Τα παιδιά μας και τα εγγόνια μας ως τα κανονίσουν όπως πρέπει.

Την τροφή τους την ανάμασσουν—μηνουκάζουν—δπως τα πρόβατα, τα γίδια, τα βόδια, κ.λ.π. Κι' όπως και κείνα έτσι κι' αυτά παθαίνουν από όλες τις αρρώστιες των «αρτιοδακτύλων», δηλ. κείνων που έχουν δυο δάκτυλα—νύχια—, με την πιο επικίνδυνη από όλες τον «οϊστρον του λάρυγγος» που τον προκαλεί ή ρηαιγγγομυία pīcta. "Αλλ' όπως από όλες τις άλλες, έτσι κι' από αυτή, επειδή έχουν γερή κρᾶσι, γιατρεύονται, έστω και κάπως δύσκολα.

Έχθρους έχουν δυο, τον λύγκα—ρίσσο—και τον λύκο. Κι' οι δυο πετυχαίνουν να βάζουν δόντι στα μικρά και με χιόνι στα μεγάλα, γιατί τότε ενώ κείνα δυσκολεύονται να τρέχουν, αυτοί με τις πλατιές πατοβρες τους δε χώνονται και μπορούν να τα φτάνουν. Τα μικρά τα χτυπούν ακόμα οι αλεποδδες κι' οι άητοι.

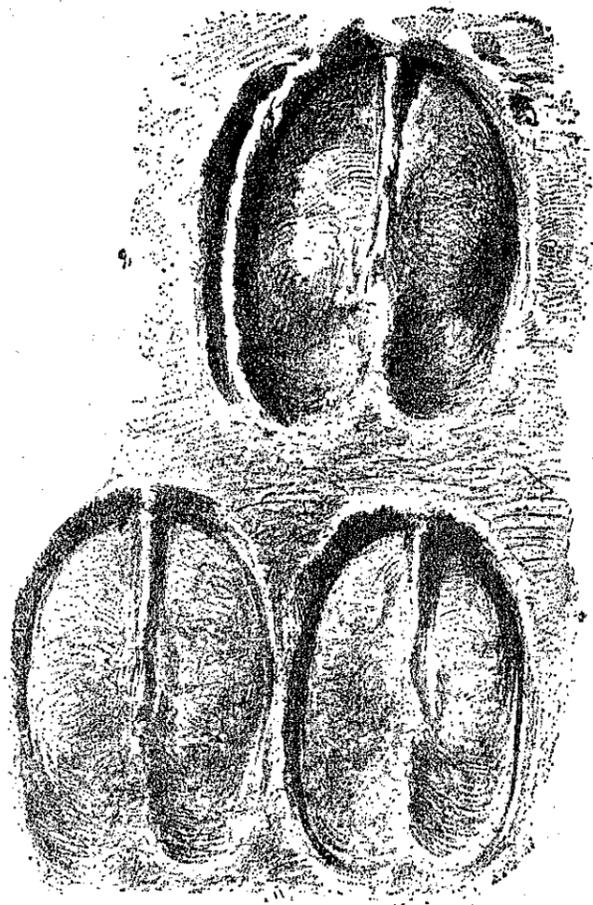
Πιο πάνω όμως από όλους αυτούς τους έχθρους τους στέκουν κείνοι οι κυνηγοί που δε σέβονται τους νόμους, ούτε την αγάπη του λαού γι' αυτά. "Αν από τους ρίσους γλυτώνουν με μερικές ζημιές, από αυτούς δε γλυτώνει ούτε ένα. Κι' είναι αλήθεια ότι τα λάφια άκουνε, βλέπουν, και πιο πολύ μυρίζονται όσο κανένα άλλο από τ' αγρίμια και πετυχαίνουν να φυλάγονται, στο τέλος όμως την παθαίνουν όπως όλα τα κυνήγια στον κόσμο. Τα επαναληπτικά και τα τέλεια κυνηγετικά όπλα μαζί με τις διάφορες παγίδες απομένουν νικητά.

Να γιατί στην Ελλάδα μας τα λάφια λιγότεψαν τόσο και να γιατί αν πάμε όπως ως τώρα, πολύ γρήγορα θα μιλούμε και γι' αυτά όπως και για τα πλατόνια. «Παιδιά άκοιστε: "Όταν μιὰ φορά ζούσαν στη πατρίδα μας λάφια...».

Κυνήγι.

Το κυνήγι του λαφιού μπορεί να γίνει με καρτέρι, με ψάξιμο—με σκύλο ή χωρίς σκύλο—με παγάνια και με κράξιμο.

α. **Καρτέρι.** Τα λάφια, αν οι κυνηγοί δεν τα συχνοκυνηγούν, όταν παγαίνουν ή έρχονται από τη βοσκή κρατούν τα ίδια μονοπάτια. Τ' άχνάρια τους, όμοια σαν μωσαρίσια, όχι όμως τόσο στρογγυλά όσο κείνα (είκ. 5), διευκολύνουν τον κυνηγό να τα ξεχωρίζει.

Είκ. 5

- α. Το πίσω πατάει στο μπρός.
β. Το πίσω πατάει δίπλα.

Σ' αυτά τα μονοπάτια, μπορεί από καιρό σε καιρό να κάνει καρτέρι ο Κυνηγός, πιάνοντας κάποια θέσι από όπου θα βλέπει χωρίς να φαίνεται. Ο άερας πρέπει να του είναι πάντοτε ενοϊκός, δηλ. να φυσάει από κεί που περιμένει ότι θάρθουν. Αν φυσάει από αυτόν προς τα

έκει, κι' αν δε μπορεί να κάθεται χωρίς να κάνει ούτε τον παραμικρό θόρυβο, δε θα ιδεί ποτέ του λάφια, ακόμα κι' αν παγαίνει στο καρτέρι κάθε βράδυ.

Το καρτέρι γίνεται το πρωί πριν ακόμα φέξει, γιατί τότε συνειθίζουν να γυρίζουν από τη βοσκή, και το βράδυ πριν ακόμα αρχίσει να πέφτει το σκοτάδι, γιατί τότε συνειθίζουν να βγαίνουν στη βοσκή. Με συνεφιασμένον ούρανό το βραδυό πρέπει να κρατιέται περισσότερο, γιατί τότε άργουν κάπως να βγουν.

β. **Ψάξιμο—Μάστευσις.**—Το ψάξιμο, ο καλύτερος τρόπος για κυνηγούς με κότσια, καταντάει δύσκολος και γι' αυτούς ακόμα, γιατί τα λάφια, όπως το είπαμε παραπάνω, έχουν τις αισθήσεις τους πολύ άνεπτυγμένες και πετυχαίνουν να ξεφεύγουν. Δε συνειθίζουν επίσης να σταυρώνουν τ' άχνάρια τους, δηλ. δε ξαναπερνούν από κεί που πέρασαν, ώστε και σκυλι αν χρησιμοποιηθεί πάλι δεν όφελει σε τίποτα, έκτός αν πρόκειται για κάνα εξαιρετικό ή τον κοντοπόδαρο.—βραχυσκελή, basset—γιατί αυτόν σαν μικρόν τον περιφρονούν, όπως παρατηρείται και με πολλά άλλα κυνήγια, κι' έτσι την παθαίνουν, γιατί ή δε ξεμακραίνουν πολύ κι' ο κυνηγός μπορεί νάχει την τύχη κάπου να τα ιδεί, ή με τη γνωστή έπιμονή και μαχητικότητα του πετυχαίνει κάπου να τα ζεστανώνει κι' έτσι να του δίνει την εύκαιρία να ντουφεκάει ζωντανούς άκίνητους στόχους απ' όσο θέλει κοντά.

Με χωρίς σκυλι πρέπει να περπατάει χωρίς ν' άκούγεται, έχοντας πάντοτε ενοϊκόν τον άερα.

γ. **Παγάνα—Σαγήνευσις.**—Η παγάνα φέρνει τα καλύτερα αποτελέσματα αν τα καρτέρια πιαστούν πριν τα λάφια τους άκούσουν και φύγουν κι' αν οι παγανιστάδες—μαστευτά, έξελαστήρες—ψάχνουν και θορυβούν καλά, όπως έξ άλλου πρέπει να συμβάλει στις παγάνες για όποιο άλλο κυνήγι.

Σε τοίτον τον τρόπο φαίνεται πόσο πανοργό ζωο είναι το λάφι. Αν δε φύγει πριν μπούν τα καρτέρια, θα πετύχει τις περισσότερες φορές να το σκάσει κρυφά ή φανερά μέσα από τους παγανιστάδες. Γιαυτό οι παγανιστάδες πρέπει να θορυβούν για να το φοβίζουν και να προγκάει παγαίνοντας προς τα καρτέρια και να μην αφήνουν ούτε τον παραμικρό θάμνο άψαχτον, γιατί αυτό το τόσο μεγάλο ζωο δε δυσκολεύεται να κρυφτεί ακόμα κι' έκει και να φύγει προς τα πίσω μόλις περάσουν. Ο άρχηγός λοιπόν της παγάνας δε θα κάνει καθόλου άσχημα αν βάλνει κι' ένα—δυο καρτέρια πίσω και ειδικά κάπου έκει από όπου πρωτοξεκινάει ή παγάνα. Οι κυνηγοί που θα διαλεχτούν γι' αυτά ως μη νομίζουν ότι μπαίνουν πίσω γιατί ύπολογίζονται για ... σκοπλατζήδες. Δύσκολα συμβάλει να μην ξεφύγουν λάφια προς τα πίσω και να μην έχουν αυτοί ίσως μεγαλύτερη τύχη από τα κανονικά καρτέρια.

Όταν οι κυνήγοι—καρτέρια είναι λίγοι, οι θέσεις που δε μπορούν να πιαστούν πρέπει να κλείνονται με διάφορα σκιάχτρα, π.χ. πανιά, χαρτιά, άλλ' έτσι κρεμασμένα ώστε να φαίνονται από όσο πέρνει μακρύτερα. Αν δεν βρίσκονται χαρτιά ή με χτυπητά χρώματα πανιά, μπορούν να κρεμιούνται σακκάκια, σακκίδια, ή δ,τι άλλα τέτοια ρούχα. Τα λάφια όταν τα ιδούν ή τα μυριστούν, από φόβο δε θα περάσουν ποτέ από κεί.

δ. **Κράξιμο.** Το κράξιμο εφαρμόζεται μοναχά στην περίοδο του οργανισμού και σκοτώνονται άρσενικά, γιατί αυτά έρχονται να χτυπηθούν με τον άνιπαλο που νομίζουν ότι έρχεται να τους πάρει τα θηλυκά τους.

Το κράξιμο, είτε με το στόμα αν ο κυνηγός το καταφέρνει, είτε με κάποια από τα σχετικά διάφορα όργανα, γίνεται σε θέσεις όπου ή από τα μουγκρητά ή από τα κραξίματα ακούει ότι είναι λάφια, ή ακόμα και σε θέσεις όπου πιστεύει ότι θα βρίσκονται.

Αν ακούσει άλλο άρσενικό να κράζει, κράζει κι' αυτός ένα σ.α κι' ύστερα από δυό—τρία δευτερόλεπτα κράζει άλλη μιá φορά. Αν δεν ακούσει να έρχεται κανένα, ξανακράζει ύστερα από δυό—τρία λεπτά. Αν και τότε δεν έρθει κανένα, δεν υπάρχει έλπίδα ότι θα έρθει και θα κάνει καλά ν' αλλάξει θέσι. Όταν όμως ακούσει ότι έρχεται, όπως συμβαίνει συνήθως όταν κράζει κείνα που έχει ακούσει ότι κράζουν, κράζει ακόμα μιá φορά, αλλά σιγά και μένοντας τελείως ακίνητος περιμένει έτοιμος γιατί θα ... το σκούξει.

Τα λάφια ντουφεκίζονται με σφαίρα και με στόχο την πλάτη.

2. Έλαφος ή Πλατύκερος, πλατώνι.

Cervus dama L.

Σε μιá από τις δυό υποσημειώσεις στο κεφάλαιο «Πλατώνι» του έργου μου «Θηρευτική» γράφω ότι αυτό το άγριμι αν κι' εξαφανίστηκε πιá από την πατρίδα μας το περιλαβαίνω στα κυνήγια μας, γιατί έχω την έλπίδα ότι πολύ γρήγορα θα εύτυχίσουμε να το ξανάχουμε.

Μ' αυτά που έγραφα τότε δεν έννοουσα βέβαια ότι θα πέρναμε τα Δωδεκάνησα, όπου τώρα ζή εκεί μοναχά από όλη την άλλη Έλλάδα, άλλ' ότι με μερικά κεφάλια που έπρεπε να φέρουμε από το έξωτερικό θα ξαναδίνουμε στην πατρίδα μας αυτό το στολίδι που της πήραμε. Αυτό δεν έγινε, αλλά να που το αποχτάμε μαζί με τη Δωδεκάνησο, με τη Ρόδο, το Ροδονήσι, όπου «νηός βγαίνει να κυνηγήσει» εύτυχώς «όχι λαγούς κι' έλάφια μόν δυό μαύρα μάτια» γιατί άλλοιώς το ζώομοφο αυτό λάφι, ή έλαφος άχαλνη, ή τραγήλαφος κατά

τόν Άριστοτέλη, ή όρουξ κατά τον Όππιανό και Έρρόδοτο, θάχε ίσως κι' από κεί εξαφανιστεί, κι' άντε ύστερα να μπορούμε να φέρουμε από έξω και να πετύχουμε να το κάμουμε να προκόψει.

Άλλά και τώρα πρέπει να προστατευτεί και μάλιστα γερά, γιατί στην πολεμική περίοδο έπαθε μεγάλες συμφορές. Πρέπει ακόμα να δοκιμάσουμε να εμπλουτίσουμε κι' άλλες περιοχές της πατρίδας μας με μερικά κεφάλια που θα μεταφέρουμε από κεί, κάνοντας αρχή από την Άκαρνανία όπου τελευταία ζούσε δώ και 50—60 χρόνια πίσω.

Πατρίδα έχει τα Καρπάθια, την Ν.Α. Εύρώπη, άσχετα αν τώρα εξαφανίστηκε από κεί και τη Νότιο Μ. Άσία. Έτσι εξηγείται γιατί βρίσκεται στη Ρόδο.

Είναι από τα πολύ μεγάλα κυνήγια μας. Το ύψος του πιάνει τα 0,75—0,80 μ., το μάκρος του το 1,40—1,50 μ. και το βάρος του τα 75—85 κιλά. Το θηλυκό, όπως και στ' άλλα «έλαφοειδή» της πατρίδας μας, δηλ. στο λάφι και στο ζαρκάδι, είναι λιγάκι μικρότερο από το άρσενικό. Η ούρά και στα δυό πιάνει τα 0,20 μ.

Σύμφωνα μ' όλα τα χαρακτηριστικά του πέρνει θέσι ανάμεσα στο δικό μας έλάφι και στη ρούσα.

Το χρώμα του, ανάλογα με το κλίμα και τη τροφή, τραβάει άλλοτε προς το σκούρο κι' άλλοτε προς τ' ανοιχτό. Γενικά όμως στο πάνω μέρος του κορμιού και του σβέρκου κλίνει προς το μελαψό, ενώ στη κοιλιά, στο μέσα μέρος των ποδιών και στη κωλαριά πέφτει προς το άσπρο. Το καλοκαίρι τα πλευρά του γεμίζουν από άσπρουδερά μπαλώματα μεγάλα όσο ή παλάμη μικρού παιδιού. Το χειμώνα όλος ο χρωματισμός του σκουραίνει, μαζί κι' αυτά τα άσπρα μπαλώματα, γιαυτό τότε μόλις διακρίνονται. Από άρρώστειες ή άλλες άγνωστες ακόμα αίτιες παθαίνει κι' αυτό μελανοπάθεια και λεύκη.

Τα κέρατα του άρσενικού—το θηλυκό δεν αποχτάει ποτέ—ώς τα τρία πρώτα χρόνια διαμορφώνονται όπως και στο λάφι. Από τον τέταρτο ή πέμπτο χρόνο όμως το στέμμα πλαταίνοντας παίρνει σχήμα φτιαριού, από όπου και τ' όνομά του Πλατύκερος ή Πλατώνι. Στο ξαναφύτρωμά τους κάθε χρόνο γύρω—γύρω σ' αυτό το πλάτυμα βγαίνει από ένα έξογκωματάκι όμοιο σαν μεγάλο χοντρόδοντο. Άλλ' επειδή δε βγαίνει πάντοτε κανονικά δε δίνει σίγουρο στήριγμα για την εξακριβώσει της ηλικίας του.

Δόντια έχει 33. Ο τύπος τους είναι $\frac{3}{3} \frac{0}{4} \frac{3}{3}$ (τά μισά)

Κατά τον Όκτώβρη—Νοέμβρη μπαίνει σε όργανισμό. Στις 14—15 μέρες που κρατάει, τ' άρσενικά του κοπαδιού δεν παύουν τους καυγάδες τους, ούτε και κάποια μικρομουγκρητά. Συνήθως χτυπιούνται με τα ξόλα τους, αλλά συνειθίζουν να χτυπιούνται και με τα μπροστινά

πόδια τους ἐπειδὴ μποροῦν νὰ στέκονται στὰ δυὸ πίσω. Ἔτσι χτυπάει τοὺς ἐχθροὺς της κι' ἡ μάνα ἂν καταλάβει ὅτι μπορεῖ νὰ τὰ βγάλει πέρα, ὅπως π. χ. τὶς ἀλεποῦδες. Ἄν ὅμως εἶναι μεγαλύτεροι οἱ ἐχθροί, ὅπως π. χ. οἱ λύκοι ἢ οἱ ρίσσοι, κάνουντας ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ τρέξει γρήγορα τοὺς τραβάει πρὸς αὐτὴ, κι' ἄφου τοὺς παραπλανήσει μὲ πολλὰ κλωθογυρίσματα, ξαναγυρίζει στὰ παιδιά της. Ἄλλὰ κι' οἱ ἀγριόγατες κι' οἱ ἀητοὶ δὲν εἶναι μικροὶ ἐχθροὶ γιὰ τὰ μικρά.

Μετὰ 34—35 βδομάδες γεννάει ἓνα, σπάνια δύο κι' ἀκόμα σπανιώτερα τρεῖς μοσχάρικια ποὺ ζοῦν μ' ὄλο τὸ κοπάδι καὶ γι' αὐτὸ τὰ κοπάδια φτάνουν τὰ 15 καὶ 20 κεφάλια.

Ζῆ σὲ δάση ὄχι πολὺ πυκνά. Τὰ πολὺ πυκνά καὶ τὰ σκιερὰ τὰ ἀποφεύγει. Τὸ χειμῶνα τραβιέται ὄλο σὲ προσηλία.

Εἶναι ἔξυπνο κι' ὄχι πολὺ ἄγριο. Ἄν πιαστεῖ ἀπὸ μικρὸ ἡμέρωνει πολὺ εὐκόλα, ἀλλ' ἂν ξεφύγει, ἔστω καὶ γιὰ λίγο, ξεχνάει κι' ἀγάπες καὶ περιποιήσεις καὶ ... καλὴ ἀντάμωσι.

Τ' ἀρσενικά στὴν περίοδο τοῦ ὄργασμοῦ, παρ' ὅλη τὴν ἡμερωσύνη τους, χτυποῦν ὅποιο ἄλλο ζῶο χωρὶς καμμιά διάκρισι, ἀκόμα κι' ἀνθρώπους. Ἄς τὸ ξέρουν λοιπὸν ὅσοι κρατοῦν ἀρσενικά, εἴτε σὲ ζωολογικοὺς κήπους, εἴτε σ' ὅποια ἄλλα περιμαντρωμένα μικροκτῆματα.

Τὸ δέρμα του τεντώνει περισσότερο ἀπὸ τὸ δέρμα τοῦ λαφιοῦ καὶ γι' αὐτὸ πιάνει καλύτερες τιμές.

Κυνῆγι.

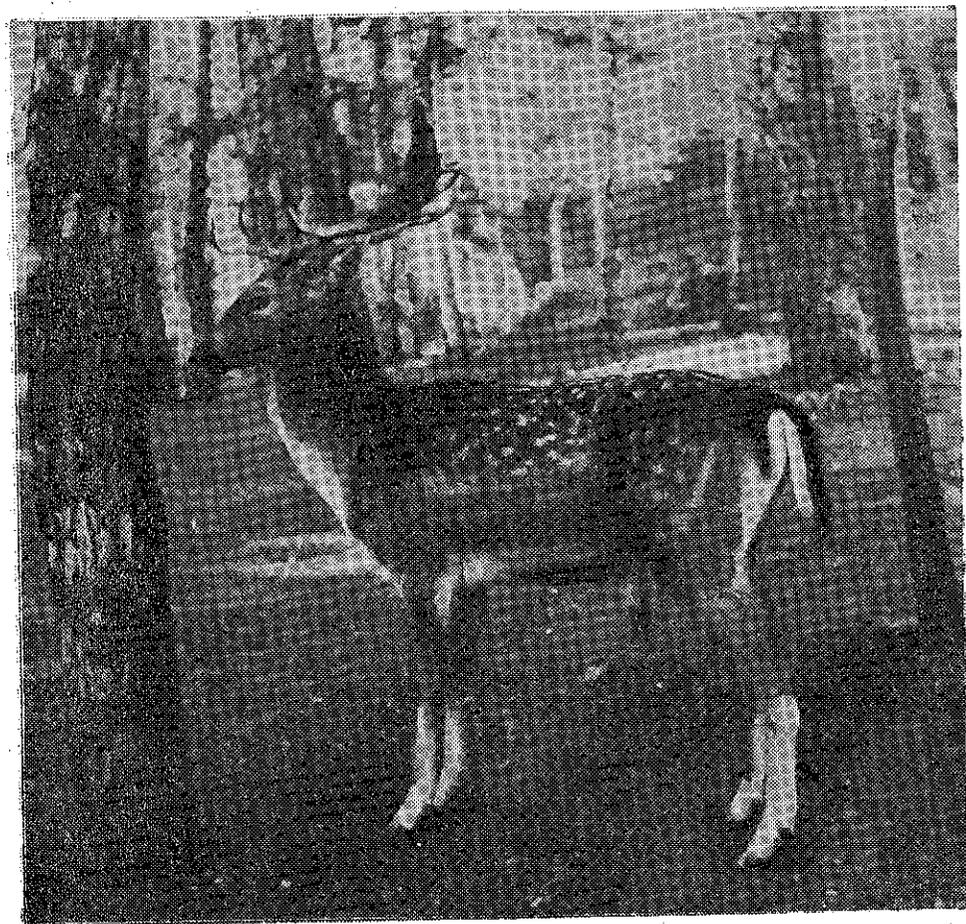
Τὸ κυνήγι του δὲ διαφέρει ἀπὸ τὸ κυνήγι τοῦ λαφιοῦ. Ἐδῶ ὅμως ὁ κυνηγὸς πρέπει νὰ ξέρει ὅτι ἔχει νὰ κάμει μ' ἓνα προσεκτικὸ καὶ πολὺ ἀνήσυχο ζῶο, ποὺ μάλιστα οὔτε στ' ἀνοιχτὰ βγαίνει εὐκόλα, οὔτε διπλώνει ποτὲ τ' ἀχνάρια του.

3. Δορκάς, Ζαρκάδι.

Cervus capreolus L.

Ἄν τὸ λάφι, ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας τῶν «ἐλαφοειδῶν», στὴ φτιαξιὰ καὶ στὶς κινήσεις του δείχνει μιὰ εὐγένεια ἀκατανόητη γιὰ ζῶα, τὸ ζαρκάδι, ὁ ὑπαρχηγός, δείχνει μιὰ χάρι ποὺ δὲν ἀπαντιέται σὲ κανένα ἄλλο ζῶο σὲ μᾶς στὴν Εὐρώπη. Ἐνα καλοκαμωμένο κορμί πάνω σὲ λιανὰ πόδια ποὺ μοιάζουν ὅτι ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή θὰ σπάσουν, ἓνα ὡμορφο κεφαλάκι μὲ μάτια γιομάτα καλωσύνη καὶ παιδιακίστικη περιέργεια κάτω ἀπὸ μεγάλα ματόκλαδα (1), τραβοῦν κι' ἄθελα ἀκόμα τοῦ καθ' ἑνὸς τὴν ἀγάπη.

(1) Δέρκομαι = λαμπρὸν ὄμμα, ἀπ' ὅπου δόρκος, δορκάς, ζαρκάδι.

Πλατῶνι Ρόδου

Κι' όμως αυτό το ζώο που μοιάζει λιγάκι σ'έν ψεύτικο, σ'έν παιχνιδι, πόση δέν έχει άντοχή σέ κακουχίες, πόσο δέ μπορεί νά πηδάει, πόσο δέ μπορεί νά τρέχει. «Ποιός είν' άξιος και γρήγορος νά τρέξει σ'έν ζαρκάδι, τριών μερών περπάτημα τρεις ώρες νά τó κάμει», λέει χαρακτηριστικά ή δημώδης μουσα μας. Κι' άν και χορτοφάγο, όμως τρέχει ή γλυστράει ανάμεσα στά δένδρα μέσα στά δάση όπου ζή με εύκινησία σ'έν αίλουροειδές ή φίδι.

Στό χιόνι τήν παθαίνει κι' αυτό όπως και τó λάφι. Τά μικρούτσικα μαυρόνυχά του χώνονται και δυσκολεύεται νά τρέχει, και γιαυτό οί ρίσσοι, οί λύκοι, τά τσακάλια και μερικοί κυνηγοί με κλάπες έπειδή δέ χώνονται τó προφταίνουν. Νά γιατί ξεπαστρεύτηκε από τήν Πελοπόννησο κι' από πολλά μέρη από τή Στερεά Ελλάδα, όπως από τόν Παρνασσό και νά γιατί κινδυνεύει νά χαθεί κι' από πολλά άλλα.

Τό ζαρκάδι είπαμε ότι ανήκει στά έλαφοειδή—cervidae. Έχει λοιπόν κι' αυτό τó ίδιο γνώρισμα τής οικογένειας, δηλ. κέρατα έχει μοναχά τó άρσενικό, ο ζάρκος, που πέφτουν και φυτρώνουν κάθε χρόνο. Έχει όμως ένα άλλο γνώρισμα που δέν τó έχει κανένα από τ' άγρίμια μας. Δέν έχει ούρά ούτε τó άρσενικό ούτε τó θηλυκό. Αν συμπέσει νά βρεθεί κάποιος με ούρά θ' άποτελεί έξαιρεσι με τήν άνωμαλία του αυτή.

Τό τρίχωμά του είναι κοντό και τραχύ και γιαυτό τó δέρμα του δέ κάνει για γουναρικό.

Τό χρώμα του είναι καστανόφαρρο τó χειμώνα και κοκκινωπό τó καλοκαίρι. Η κωλαριά του όμως κρατάει δλοχρονης ένα άσπροκίτρινο χρώμα και γι' αυτό του κόλλησαν τó παρατσούκλι «φεγγαράτος ή άσπροκωληάς».

Αν ή τροφή του δέν είναι καλή, ή άν είναι άρσενικό και τραυματισθεί στά γεννητικά του όργανα, παθαίνει από μελανοπάθεια και λιγώτερο από λεύκη. Αυτά τά ζαρκάδια πρέπει νά σκοτώνονται, γιατί με τήν κακή ανάπτυξη τους γίνονται άφορμή νά ξεπέφτει ή ράτσα.

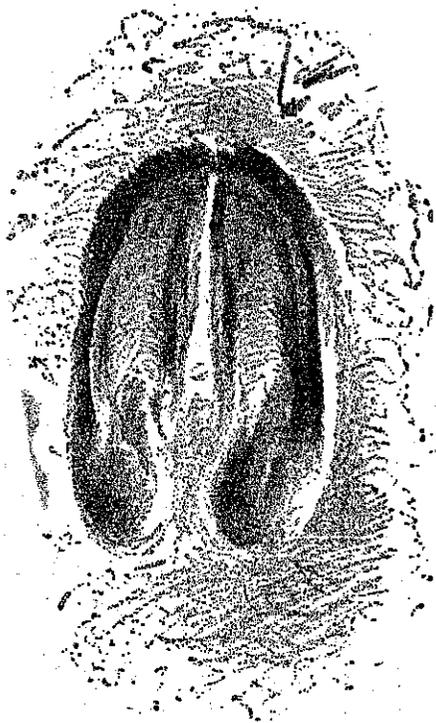
Στά ζαρκαδάκια—κατσίκια—είναι σκουρότερο μ' άσπρουδερά μπαλώματα και μεγάλα όσο ή γροθιά μικρού παιδιού.

Γιά τή πατρίδα μας τά ζαρκάδια είναι από τά μεγαλύτερα κυνήγια. Πιάνουν τά 20—25 με κάπου—κάπου κανένα τά 30 κιλά. Τά θηλυκά είναι μικρότερα, όχι όμως και τόσο ώστε στην περίοδο που τ' άρσενικά έχουν ρίξει τά κέρατά τους νά διακρίνονται άν δέ φαίνονται άλλα σημάδια και κυριώτερα τά γεννητικά τους όργανα, άν και για πραγματικούς κυνηγούς σημάδια είναι ή κορμοστασιά, τó περπάτημα, τó σήκωμα του κεφαλιού μαζί και τó κότταμα.

Διαφορά παρουσιάζει και τ' άχνάρι τους. Τό άρσενικό έχει νύχι στρογγυλότερο και πάτημα βαρύτερο. (Εικ. 6).

Δόντια έχουν 32. Μπροστινά—κοπιήρες—στο άπάνω σαγόρι και σκυλόδοντα δέν έχουν. Ο τύπος τους είναι $\frac{0 \ 0 \ 6}{4 \ 0 \ 6}$ (τά μισά).

Ζουν 15—17 χρόνια, κι' όπως για τὸ λάφι έτσι και για τοῦτα δέν βρέθηκαν γνωρίσματα από όπου μπορεί νά βγαίνει ἡ ηλικία τους με σιγουριά, παρ' ὅλες τίς σχετικές προσπάθειες ποὺ καταβάλλανε ὡς σήμερα διάφοροι ἐπιστήμονες και κυνηγοί.

Εικ. 6

Σὰν ἀγρίμια ποὺ εἶναι, εἶναι βέβαια φοβιτοιάρικα, ὄχι ὅμως ὅσο ἄλλα. Γι' αὐτὸ μπορεί κανεὶς νὰ τὰ ἰδεῖ και καταμεσῆς σὲ λειβάδια ἢ χωραφίες, δηλ. μακριὰ από τὰ καταφύγια τους, τὰ δάση, ὄχι μοναχὰ ἀργὰ τὸ πρωῖ, ἀλλὰ από πολὺ ἔνωρίς και τὸ ἀπόγευμα. Φαίνεται ὅτι θάχουν πεποίθησι και στὰ πόδια τους και στις αἰσθήσεις τους, και γι' αὐτὸ ὅταν τρῶνε δὲ ξεθαρεύουν ποτέ. Μιά - δυὸ μπουκιές και νὰ παίξιμο τῶν αὐτιῶν και τῆς μύτης, νὰ κύτταμα γύρω—γύρω, ἔτοιμα γιὰ φευγάλα ἀν ἀντιληφτοῦν κάτι τὸ ὑποπτο.

Οὔτε εἶναι πολὺ ἄγρια. Γι' αὐτὸ ἀν πιαστοῦν ἐξημερώνονται εὐκόλα. Ἄν μάλιστα πιαστοῦν από μικρά δὲ ξαναγριεῦν οὔτε κι' ὅταν τοὺς τύχει ν' ἀνακατωθοῦν με ἄγρια. Οἱ ζάρ-

κοὶ ὅμως, ἴσως από ζήλεια, ἴσως από ἰδιοτροπία, χτυποῦν—κερατώνουν,—κι' ἀν κανεὶς δὲ προσέξει δέν εἶναι δύσκολο νὰ φάει χωρὶς νὰ τίς περιμένει ἄσχημες κερατωσιές.

Τρῶνε χόρτα, φύλλα, κλωνάρια, κορφές από μικρά δέντρα, βρύζα, σιτάρι, τριφύλλι, κ.λ.π. Δέν εἶναι λοιπὸν μικρὴ ἢ ζημιὰ τους και στὰ δάση και στις σπαρμουδιές. ἀλλ' εἶναι μικρότερη από τίς ὠφέλειές τους, δηλ. από τὸ κρέας, τὸ δέρμα, και τὸ κυνήγι ποὺ δέν ἔχει λίγες συγκινήσεις. Ἐξ ἄλλου μέσα στὰ δάση όπου ζοῦν συμπληρώνουν τόσο τὴν ὠμορφιά τους, ὥστε κι' ἀν κάποτε—κάποτε κάνουν καμμιά μικροζημιὰ δέν πρέπει νὰ τὰ βλέπουμε σὰν ἐχθροὺς.

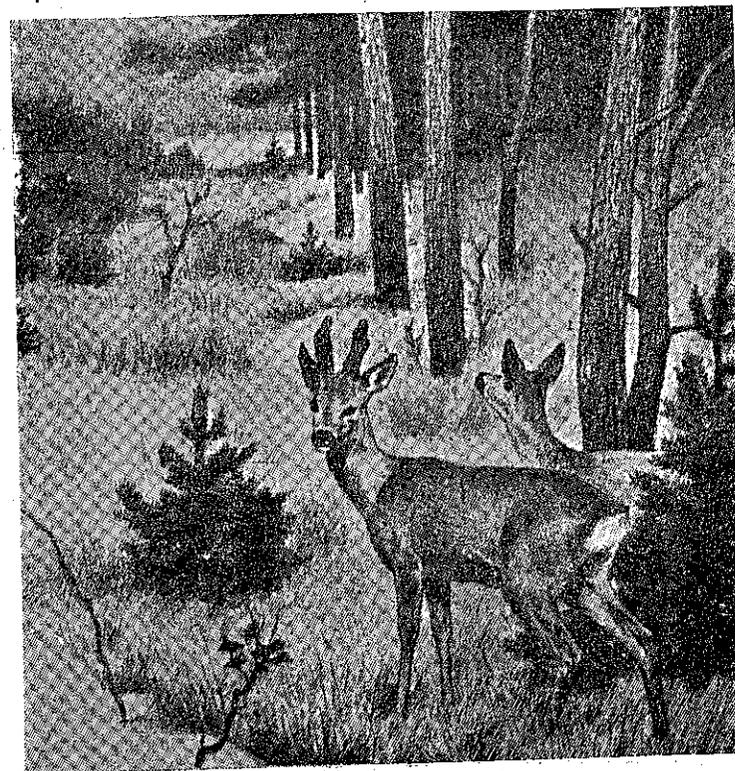
Τὴν τροφή τους τὴν ἀναχαράζουν ἐπειδὴ κι' αὐτὰ εἶναι μηρυκαστικά.

Σὲ ὄργασμὸ μπαίνουν κατὰ τὸν Ἰούλιο—Αὐγουστο. Τὸ σπέρματοζῶαριὸ ὅμως κολλάει στὸ ὠάριο ὕστερα από τρεῖς μῆνες, μ' ἄλλα λόγια ἡ πραγματικὴ «κύησις» ἀρχίζει ὕστερα από τρεῖς μῆνες. Ἄν ἡ ζαρκάδα καταλάβει ὅτι δέν ἔπιασε, και τὸ καταλαβαίνει ὕστερα από τρεῖς μῆνες, ξανασέρνει.

Μετὰ 40 βδομάδες γεννάει δυὸ μικρά, τὸ ἕνα θηλυκὸ τὸ ἄλλο ἀρσενικὸ. Γέννες μ' ἕνα ἢ με τρία κατσίκια εἶναι σπάνιες.

Πῶς φυτρώνουν και μεγαλώνουν τὰ κέρατα.

Ἄν τὸ ἀρσενικὸ ζαρκάδι πατήσῃ τοὺς τρεῖς μῆνες, δηλ. κατὰ τὸν Μάη—Ἰούνιο, στὴν κορυφή στὸ κούτελό του—μετωπικὸν ὄστον

Εικ. 7

—βγαίνουν δύο φουσκώματα δείχνοντας ὅτι τὰ κέρατά του ἀρχισαν νὰ φυτρώνουν, κι' ὡς τὸν Ὀκτώβρη—Νοέμβρη μεγαλώνουν τόσο, ὥστε φτάνουν νὰ γίνουν δυὸ καλούτσικα σουβλάκια σκεπασμένα με δέρμα. Αὐτὰ εἶναι τὰ πρῶτα κέρατά του. Ἄν τὸ μεγάλωμά τους πάει σιγά κρατιοῦνται ἕναν ὀλόκληρο χρόνο, ἔχοντας τὸ δέρμα πάνω τους (Εικ. 7). Ἄν ὅμως πάει γρήγορα, ὅπως συμβαίνει τίς περισσότερες

φορές, τότε στην πρώτη ανοίξει, δηλ. ύστερα από 5—6 μήνες, πέφτει πρώτα το δέρμα κι' ύστερα κι' αυτά.

Τά πρώτα κέρατα δέν είναι κανόνας· ότι θάβναι πάντοτε σάν σούβλες, γιατί πολλές φορές κοντά στη κορυφή τους πέρνουν την πρώτη διακλάδωση, τό πρώτο τσατάλι. Όστε τό κατοίκι όταν είναι δυό χρόνων μπορεί νάχει κέρατα ή μέ κανένα ή μ' ένα τσατάλι.

Στόν τρίτο χρόνο φυτρώνουν μέ δυό διακλαδώσεις, τή μιά άπέ-ναντι στην άλλη φτιάνοντας έτσι έναν σταυρό. Από τότε κι' έπειτα δέ ξαναβγαίνει άλλο τσατάλι, έκτός άν από τραύματα στα γεννητι-κά όργανά του παρουσιάσει καμμιά άνωμαλία. Τά κέρατα τών ζαρ-καδιών πέφτουν κάθε χρόνο από τόν Όκτώβρη ως τόν Δεκέμβρη, γρη-γορότερα ή άργότερα ανάλογα μέ τήν τροφή και τήν ηλικία τους. Τά καινούργια βγαίνουν τόν Γενάρη και κατά τόν Άπρίλη καθαρί-ζονται από τό δέρμα, είτε μόνα τους, είτε μέ τό τρίψιμο πού τούς κάνει τό ίδιο πάνω σέ ψιλοκορμούς ή κλωνάρια. Αυτό δέν παύει ως ότου ή ψοφήσουν ή σκοτωθούν ή φαγωθούν από κανέναν λύκο ή από όποιον άλλον έχθρό τους.

Κυνήγι.

Στό κυνήγι τοϋ ζαρκαδιοϋ έφαρμόζονται οί ίδιοι τρόποι πού έφαρμόζονται και στό κυνήγι τοϋ λαφιοϋ, γι' αυτό δέ θά ξαναειπω-θούν, έκτός από δυό λόγια για τό κράξιμο και για τήν παγάνα.

α. **Κράξιμο.** Τό κράξιμο γίνεται μέ τά διάφορα όργανα πού ή Βιομηχανία πέτυχε νά φτιάσει. Καλύτερα όμως πετυχαίνει άν χρη-σιμοποιηθεί ένα φύλλο από όξυά, ή στην ανάγκη από όποιο άλλο πλατύφυλλο δέντρο.

Στό κράξιμο έρχονται άρσενικά, γιατί κρίζουν τά θηλυκά. Άλλά δέν είναι δύσκολο νάρθει και κάνα θηλυκό είτε από περιέρ-γεια είτε από ζήλεια. Μπορεί επίσης νάρθει και καμμιά ζαρκάδα, άν έτυχε νάχει κάπου κεί κοντά τά μικρά της όταν τό κράξιμο γίνει σέ ψιλό τόνο και νομίζει ότι τήν κρίζουν αυτά.

β. **Παγάνα.** Στην παγάνα όσες θέσεις δέ μπορούν νά πιαστούν μέ κυνηγούς άς μη κλείνονται μέ σκιάχτρα, γιατί για τά ζαρκάδια δέν έχουν πέρασι.

Τά ζαρκάδια δέν άντέχουν στις πληγές· πέφτουν και μέ σκά-για άν ντουφεκιστούν από κοντά. Η σφαίρα όμως μέ στόχο τήν πλά-τη είναι τό ντουφέκισμα πού άρμόζει στους πραγματικούς ζαρκαδο-κυνηγούς.

II. ΑΡΤΙΟΔΑΚΤΥΛΑ ΜΗΡΥΚΑΣΤΙΚΑ ΚΟΙΛΟΚΕΡΑΤΑ ARTIODAKTYLA RUMINATA BOVIDAE

ΑΙΓΑΓΡΟΙ

CAPRA

1. Αϊγαγρος, Άγριόγιδο.

Capella rupicapra Prz.

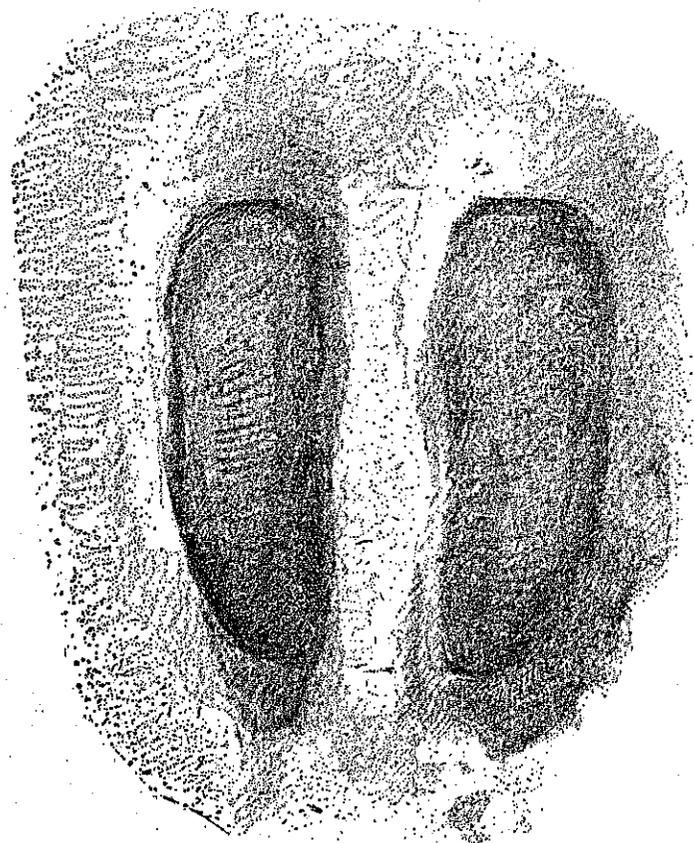
Νά ένα παράξενο άγρίμι πού στις συνήθειές του δέ μοιάζει μέ κανένα άλλο. Είναι ό άποτραβηγμένος τσέλιγκας τών βουνών μας, σωστός θιβειανός καλόγηρος, μ' ένα σφιχτοδεμένο και δυνατό κορμί και μέ πόδια χοντροκομένα, γερά και μ' άνοιχτό πάτημα (Εικ. 8), πού τό βοηθούν νά τρέχει μ' άπίστευτη γρηγοράδα, αλλά και σιγου-ριά, γιατί τά άτσαλένια νύχια του μέ τις σάν κόψες άκρες τους, είναι σκεπασμένα μ' ένα ψιλούτσικο, πολύ γερό όμως δέρμα, κι' έτσι και γλυτώνουν από τά χτυπήματα και καρφώνονται σ' όποιον βράχο· άκόμα και στόν πιό γλυστερό. Γι' αυτό οί διαβάτες ή οί όρειβάτες πού δέ ξανάχουν ιδεί άγριόγιδα, ή δέν έχουν διαβάσει ή άκούσει γι' αυτά τίποτα, δέν πιστεύουν τά μάτια τους άν τούς τύχει νά τά ιδούν νά περνάνε τά «Κρόκαρα» τοϋ Κρυστάλη, όπου ό ποιητής ήθελε νά τρώει «έλαφιοϋ τυρί κι' από άγριο γίδι γάλα».

Δέ γράφεται ή όμορφιά τών βουνών μας όταν τά βλέπει κανείς στην άλπεική ζώνη—μαδάρα, άμάλεια—νά παίζουν τά όμορφα παι-γνίδια τους, ούτε στόν κίνδυνο νά τρέχουν σάν σαίτες, άδιάφορο άν θά βρούν μπρός τους, ισώματα ή γκρεμούς. Γιατί νά νοιαστούν; Πη-δοούν 5—6 μέτρα σέ μάκρος και 10—15 μέτρα σέ βάθος, κι' όπου άκουμ-πήσουν τά πόδια τους θά σταθούν. Και σέ ποτάμια άν φτάσουν πάλι δέ θά γυρίσουν πίσω, γιατί μπορούν νά κολυμπάνε ώρες χωρίς νά κουράζονται. Ούτε και τό χιόνι τά πειράζει. Βρίσκουν τά μονοπάτια μέ μιá διαβολεμένη εύκολία και πετυχαίνουν νά περνούν για όπου θελήσουν χωρίς μεγάλο κόπο.

Τ' άγριόγιδα είναι από τά μεγάλα κυνήγια μας. Σέ ύψος πιά-νουν τά 0,70—0,80 μέτρ. και σέ βάρος τις 20—30 κιλά. Τά θηλυκά είναι λιγάκι μικρότερα. Πόσα χρόνια ζούν δέν έξακριβώθηκε άκόμα. Φαίνεται όμως ότι πιάνουν τά είκοσι.

Κέρατα έχουν και τά δυό τους, δηλ. και τ' άρσενικά και τά θη-λυκά. Είναι από μέσα κούφια—κοίλα—και δέν τά ρίχνουν ποτέ. Πρω-

τοφαινούνται στα μικρά όταν αφήνουν τον δεύτερο μήνα και μπαίνουν στον τρίτο, κι' ως να κλείσουν τον πρώτο χρόνο πέρνουν όλο το μήκος τους. Από τότε κι' ύστερα αρχίζουν να στρίβουν προς τα πίσω και κάτω, κλειστά και κάπως παράλληλα προς το ανέβασμα στ' άρσενικά, ανοιχτά στα θηλυκά (Εικ. 9). Το μεγάλωμά τους κάθε χρόνο ξεχωρίζει σαν δαχτυλίδι. Μετά τον 5ον—6ον όμως χρόνον παύει να διακρίνεται.

Εικ. 8

Έχθροδες έχουν τον λύκο, τον ρίσο και τα μικρά την άλεποδ και τον άητό. Τα καταφέρνουν όμως και γλυτώνουν, ακόμα κι' από κείνους τους κυνηγούς που τα θερίζουν με πολεμικά όπλα από μεγάλες αποστάσεις. Πάντως στη Γκιώνα, στα Βαρδούσια και στην Οίτη όπου βρίσκονται σχετικώς λίγα, και στην Πίνδο όπου είναι περισσότερα, ή κατάστασις δεν είναι άπελπιστική.

Ζούν στην άλπεική ζώνη ή στην άκρη της. Το χειμώνα με τα

πολλά χιόνια κατεβαίνουν χαμηλότερα, όχι όμως πολύ. Έχουν γερό οργανισμό και μπορούν να ζούν ψηλά στα βουνά όσα κι' αν πέσουν. Έξ' άλλου για τον ύπνο τους θα βροδν ξέχιονες θέσεις κάτω από δέντρα, αν και δεν τα νοιάζει αν κοιμούνται κι' άπάνω στο χιόνι. Ούτε και για την τροφή τους δυσκολεύονται. Τα φύλλα δε θα τους λείψουν. Άλλά και γράστρες και πίες να θελήσουν μπορούν να τις βρίσκουν. Με μιá νόση ή διαίσθησι άκατανόητη για τον άνθρωπο καταλαβαίνουν ποθ είναι, και σκάβοντας με τα μπροστινά πόδια τους πετυχαίνουν να βγαίνουν ακριβώς από πάνω τους. Οι άγρότες όμως ως μη φοβούνται ότι θα πάθουν ζημιές. Μ' ό,τι και να σπείρουν τα χωράφια τους, τ' άγριοκάτσικα δε θα τα πατήσουν.

Νερό συνειθίζουν να πίνουν κάθε πρωί. Το καλοκαίρι αν ξεπέσουν σε θέσεις χωρίς νερό δεν πολυσκοτίζονται. Τους όρκει ή πρωινή δροσιά στα φύλλα που τρώνε, μαζί με το νερό που έχουν μέσα τους τα ίδια τα φύλλα. Αν όμως ή δίψα τα παρασφίξει θα βροδν κάπου να πιουν, όσα χιλιόμετρα μακριά κι' αν είναι. Ο δρόμος δεν τα κουράζει.

Όπως τα ήμερα γίδια έτσι κι' αυτά έχουν ανάγκη από άλάτι. Αυτά βέβαια δεν έχουν τσοπάνηδες να τους ρίχνουν. Έχουν όμως από τη μάνα Φύσι τις φυσικές άλαταρειές όπου πάνε και γλύφουν.

Παρ' όλη τη γερή κρᾶσι τους παθαίνουν από πολλές άρρώσεις με χειρότη τη πλευροπνευμονία—*Pseudalius onis pulmonalis*—συνειθισμένη και στα γιδοπρόβατα. Αν τότε κολλήσουν από τα ήμερα και ψώρα ή την είχαν από προτήτερα, παθαίνουν μεγάλες συμφορές. Επίσης και το χιόνι αν μείνει για πολύ άλυο το τα στραβώνει για μερικές μέρες. Ψηλά όμως στα βουνά και στις άμάλειες με την καλή τροφή και τα γάργαρα νερά, πετυχαίνουν να γιατρεύονται και να ξαναπληθαίνουν.

Το τρίχωμά τους το καλοκαίρι δεν περνάει τα 0,025—0,03 μ. σε μήκος, τον χειμώνα όμως φτάνει τα 0,08 έως 0,09 μ. Έξαιρετικά οι τρίχες στη ράχη και λίγο στα δίπλα φτάνουν τα 0,18—0,20 μ. Σωστή δηλ. κάππα για να τα προφυλάσσει από τα κρᾶ του χειμώνα.

Εικ. 9

Ὅσο μακρύτερες εἶναι αὐτὲς οἱ τρίχες τῆς ράχης, τόσο μεγαλύτερη ἀξία ἔχουν ὡς κυνηγετικὸ τροπαιο. Στὴ Μέση Εὐρώπη μάλιστα συνειθίζου νὰ τις δένουν σὲ θύσανο καὶ νὰ τις φοροθν στὸ πίσω μέρος τοῦ καπέλλου ἢ κάπως διπλα. Τέτοιοι θύσανοι κυκλοφοροῦν καὶ στὸ ἐμπόριο, δὲν εἶναι λοιπὸν δύσκολο πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἐπιδειχνουν νὰ τοὺς ἔχουν ἀγοράσει.

Συμβαίνει ὁμως καὶ τοῦτο ἀκόμα. Κυκλοφοροῦν καὶ ψεύτικοι, δηλ. μὲ τρίχες ὄχι ἀπὸ ἀγριοκάτσικα. Γιὰ νὰ μὴ γελιοῦνται λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους κυνηγοὺς αὐτοὶ ποὺ τοὺς ἀγοράζου, ἀντὶ νὰ τοὺς ἀποχτήσου σκοτώνοντας οἱ ἴδιοι ἀγριόγιδα, ἅς ξέρουν ὅτι στοὺς γνήσιους οἱ τρίχες ἂν τριφτοῦν μὲ τὸ χέρι ἢ καλύτερα μ' ἓνα ὀμοιοπανὶ ἠλεκτρίζονται θετικὰ ἂν τριφτοῦν ἀπὸ τὴ ρίζα πρὸς τὴν ἄκρη, κι' ἀρνητικὰ ἂν τριφτοῦν ἀνάποδα, δηλ. ἀπὸ τὴν ἄκρη πρὸς τὴ ρίζα.

Τὸ χρῶμα τοὺς τὸ καλοκαίρι εἶναι σταχτί — κιτρινωπὸ ὡς ἀνοιχτὸ καστανό, τὸ χειμῶνα ὁμως σκουραίνει καὶ πολλὲς φορὲς φτάνει νὰ γίνεταὶ ὀλόμαυρο. Τὰ πόδια τοὺς χειμῶνα — καλοκαίρι εἶναι σκουρότερα, ἐνῶ τὸ κεφάλι τοὺς εἶναι ἀνοιχτότερο, ἀλλὰ ποικιλιμένο μὲ δύο μαύρες λωρίδες π' ἀρχίζου ἀπὸ τὸ στόμα καὶ σταματοῦν στ' αὐτιά.

Ἀντίθετα πρὸς τὸ ἄλλο χρῶμα ποὺ τὸ χειμῶνα σκουραίνει, οἱ μεγάλες τρίχες τῆς ράχης πέρου ἓνα ψαρι χρῶμα, δημιουργεῖται δηλ. μιὰ προσαρμογὴ μὲ τὸ περιβάλλον, ἓνα εἶδος «μιμητισμοῦ», κι' ἔτσι δὲ διακρίνονται εὐκόλα, περισσότερο βέβαια ὅταν κάθονται.

Ἀπὸ ἄγνωστες αἰτίες, ἴσως ἀπὸ πληγὲς, ἴσως ἀπὸ ἀποβιταμίνωσι, παθαίνουν κι' αὐτὰ ἀπὸ μελανοπάθεια καὶ λεύκη.

Τ' ἀγριόγιδα ζοῦν σὲ κοπάδια ἀπὸ πέντε—δέκα ἢ καὶ περισσότερα κεφάλια. Οἱ γέροι τράγοι ζοῦν ξεχωριστὰ καὶ μοναχὰ στὴν περίοδο τοῦ ὄργασμοῦ τ' ἀνταμώνουν.

Στὴ βοσκὴ βγαίνουν τὴν ἡμέρα, ἀντίθετα δηλ. ἀπὸ ὅ,τι κάνουν ὄλα τὰ τριχωτὰ κυνήγια μας ποὺ βγαίνουν τὴ νύχτα. Τὰ γιατάκια τοὺς τ' ἀφήνου στὸ γλυκοχάραμα κι' ὄλα μαζύ, κοπαδιαστὰ, πάνε στὴ βοσκὴ. Κατὰ τις 9 ὡς στις 9 1/2 κάθονται καμμιά ὥρα κάπου κεῖ ὅπου βόσκου, ἔπειτα ξαναβόσκου ὡς τὸ μεσημέρι κι' ὕστερα ἀνεβαίνουν στὶς κοντινὲς κορφοῦλες ὅπου ξεκουράζονται. Κατὰ τις 4—5 τὸ ἀπόγιομα ξαναβγαίνουν στὴ βοσκὴ στὶς ἴδιες θέσεις ὅπου βόσκησαν τὸ πρωῖ, καὶ μὲ τὴ δύσι τοῦ ἡλίου κοιμοῦνται κάπου κεῖ κοντὰ σ' ὅποιες βολικὲς θέσεις βρίσκου. Μὲ φεγγάρι ἢ μὲ χωρὶς ἄερα συνειθίζου νὰ τριγυροῦν ὡς στις 9 ἢ 10 τὸ βράδυ.

Μέσα στὶς ἀναπαύσεις τοὺς ἢ ὡς νὰ κοιμηθοῦν ἀναχαράζου τὴν τροφή τοὺς. Ἀλλὰ καὶ στὶς ἀναπαύσεις τοὺς καὶ στὴ βοσκὴ δὲν παύου τὰ ὤμορφα παιγνίδια τοὺς, χωρὶς ὁμως νὰ μὴ προσέχου. Πάντα ἔχου τὸ φόβο τοῦ λύκου ἢ τοῦ κυνηγοῦ, κι' ἐπειδὴ οἱ τόποι ὅπου ζοῦν

Αἴγαγρος, Κρήτης

είναι άνοιχτοί, προφταίνουν και τους βλέπουν πριν αυτοί μπορέσουν να τ' πλησιάσουν.

Αυτό τ' όφειριμό τους έδωσε την άφορμή τής βάρδιας· λέγεται δηλ. ότι κάποιο από όλα, συνήθως τ' μεγαλύτερο, μένει σκοπός, καρραουλίζει, και μόλις ιδεί κάτι τ' υποπτι εϊδοποιεί και τ' άλλα κι' έτσι γλυτώνουν. "Ο μύθος αυτός τόσο πιστεύτηκε, ώστε κατάντησε να πάρει θέσι «έπιστημονικής αλήθειας».

"Ας εξετάσουμε αυτή την αλήθεια!

Τ' άγριόγιδα είναι πλασμένα να ναι άνήσυχα πλάσματα. Έχουν επίσης την ιδιότητα να θέλουν ν' άνεβαίνουν σε γκρεμνούς ή σε ψηλές θέσεις. Γιαυτό κι' οι άνθρωποι που μπορούν ν' άνεβαίνουν σε γκρεμνούς ή να πατούν εύκολα τ' κατσάβραχα πέρνουν τ' παρατσουκλι «άγριόγιδο» ή «κατσίκι». Αυτό τ' όφειριμο τ' βλέπομε και στα ήμερα γίδια. Ποιός δέν έχει ιδεί ότι κι' αυτά και στη βοσκή και στην άνάπαυσι τους δέ ζητούν ψηλώματα ή γκρεμνούς; Ποιός, άν έχει προσέξει, δέν τ' έχει ιδεί ν' άνεβαίνουν και σε γερτούς κορμούς δέντρων και να κρατούν τις θέσεις τους αυτές με πείσμα, κουτουλίζοντας κάθε άλλο που θά δοκιμάσει να τις πάρει; "Από αυτές λοιπόν τις θέσεις ή όταν κάθονται ή όταν βόσκουν άντιλαμβάνονται εύκολα τόν έχθρό τους. Τ' πρώτο που θά τόν άντιληφθει, μ' ένα σφύριγμα όμοιο σαν τ' σφύριγμα τής πάππιας σφυριχτάρι, αλλά σε βαθύτερο τόνο, πετυχαίνοντάς το με πολύν άέρα σταλμένον με μι'ς από τ' πλεμόνια στα ρουθούνια του, έκδηλώνει τ' φόβο του. Τότε τ' άλλα κυττάζουν να τόν ιδούν ή να τόν άντιληφθούν με τ' μυρουδιά. "Αν είτε τόν ιδούν, είτε κάποιο από φόβο προγγίξει, προγγάνε όλα, καθένα προς όπου τ' έρχεται βολικά. Παθαίνουν δηλ. ένα είδος πανικού, κι' «ό σώζων έαυτόν σωθήτω».

Μιά άλλη ιστορία—μύθος είχε πλαστεί γύρω από μια μπάλα, γνωστή έπιστημονικά ως *alga guriile* και μεγάλη όσο ή γροθιά μικρού παιδιο, που τυχαίνει να βρίσκεται σε κάποιου τ' στομάχι. Μάλιστα στα παλιότερα χρόνια τ' χρησιμοποιούσαν για φάρμακο κάθε άρρώστειας, μια πανάκεια, ως όπου πιστοποιήθηκε ότι φτιάνεται από άχώνευτες ρίζες και ίνες ξύλου άνακατωμένες με τ' ρετινι των φύλλων, ή των κλωναριών, ή τής φλούδας τ' έλατου και τ' πεύκου. Γιαυτό και τ' χρώμα τής είναι βαθύ σταχτί ως μαύρο.

Σε όργανο—κεροφόρημα—μπαίνουν κατά τόν "Οκτώβρη. Τ' άρσενικά, ως όπου βγούν οι νικηταί που θά πάρουν τ' θηλυκά, κάνουν μεγάλους καυγάδες και τ' άδυνατώτερα, άν δέ γκρεμοτσακιστούν σε τίποτε φαράγγια, σίγουρα θά βγούν με σπασμένα τ' ένα ή και τ' δύο τους κέρατα.

Σ' όλη αυτή την περίοδο, που δέν κρατάει παραπάνω από 15—20

μέρες, μυρίζουν μία παράξενη μυρουδιά που βρωμάει αλλά και μαζί γλυκίζει. Βγαίνει από έναν αδένα, γνωστόν επιστημονικά ως «αδένα κεροφορήματος», κι' υποβοηθάει τὸν πόθο.

Ὁ πόθος στ' ἀρσενικά είναι τόσο δυνατός, ὥστε ἂν δὲν μπορέσουν νὰ τὸν ἱκανοποιήσουν μ' ἀγριόγιδες δὲ δυσκολεύονται νὰ πλησιάσουν ἡμέρες. Τὰ μικρὰ ὅμως ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἐνώσεις γεννιοῦνται χωρὶς τρίχες καὶ ψοφοῦν σὲ λίγες ὥρες ἢ τὸ πολὺ σὲ λίγες μέρες.

Τὰ θηλυκὰ ἂν δὲ πιάσουν ξαναπαίρνουν σὲ ὄργασμὸ ὕστερα ἀπὸ τρεῖς βδομάδες.

Κατὰ τὸν Ἀπρίλη—Μάη, δηλ. μετὰ 21 βδομάδες, ἡ γίδα γεννάει ἓνα, σπάνια δύο κατοίκια. Τραβιέται τότε ἀπὸ τὸ κοπάδι γιὰ νὰ μπορέσει νὰ τὰ περιποιηθεῖ καὶ τέτοια εἶναι ἡ φροντίδα της, ὥστε σὲ καμμιά τριανταριά μέρες τ' ἀναπτύσει σὲ βαθμὸ, ὥστε νὰ μποροῦν ν' ἀκολουθοῦν τὸ κοπάδι χωρὶς νὰ τὸ δυσκολεύουν στίς μετακινήσεις τους.

Δόντια ἔχουν 32. Ὁ τύπος τους εἶναι $\frac{0}{4} \frac{0}{0} \frac{6}{6}$ (τὰ μισά).

Κυνῆγι.

Τὸ κυνήγι τοῦ ἀγριογιδοῦ εἶναι ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα. Ὁ κυνηγὸς πρέπει νὰ εἶναι συνειθισμένος νὰ πατάει βουνοκορφές καὶ βουνοπλαγιές, νὰ μὴ φοβᾶται τοὺς γκρεμνοὺς καὶ τὰ φαράγγια, νὰ μὴ περιμένει ὅτι τὸ βράδυ ὕστερα ἀπὸ τὸ κυνήγι θὰ πάει στὸ σπῆτι του ἢ σὲ ξενοδοχεῖο ὅπου θὰ βρεῖ λουτρό, πλούσια φαγητὰ καὶ ζεστὸ κρεβάτι. Πρέπει νὰ ξέρει ὅτι ἴσως κοιμηθεῖ κι' αὐτὸς σὰν ἀγριοκάτσικο σὲ κανένα ριζὸ ἢ στὴ ρίζα κάποιου ἔλατου ἢ ρόμπολου, ὅτι θὰ τσακνίσουν τὰ δόντια του ἀπὸ τὸ κρῖο, κι' ὅτι μὲ κανένα στραβοπάτημα μπορεῖ νὰ γκρεμοτσακισθεῖ, κι' ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὄχι νὰ μὴ πετύχει νὰ ρίξει ντουφεκιά, ἀλλὰ νὰ μὴν ἰδεῖ οὔτε ἓνα. Γιαυτὸ κι' οἱ πρόγονοί μας σ' ὄσους δὲν εἶχαν σκοτώσει «αἴγαγρον» ἢ «ἀγριοχοιρον» δὲν ἐπέτρεπαν νὰ πέρνουν μέρος σὲ συμπόσια. Δὲν τοὺς θεωροῦσαν ἄντρες τέτοιας τιμῆς.

Ἄλλ' εἶναι κι' ἀπὸ τὰ πιὸ ποιητικά. Μακρὰ ἀπὸ πόλεις καὶ χωριά ἀπάνω σ' ἀπόκρημνα καὶ δύσβατα βουνά, μέσα σὲ δάση μὲ κρυστάλλινες πηγές, ὁ κυνηγὸς ξεχνιέται στὸν ἑαυτὸ του, συναρπάζεται καὶ παραβλέποντας κάθε δυσκολία ἢ κίνδυνο καταντάει δοῦλος αὐτοῦ τοῦ κυνηγοῦ.

Οἱ καλύτεροι τρόποι ἐδῶ εἶναι τὸ ψάξιμο, τὸ καρτέρι κι' ἡ παγάνα.

α. **Ψάξιμο.** Τὸ ψάξιμο πρέπει νὰ γίνεται σὲ γνωστὲς θέσεις καὶ μὲ τέτοια προφύλαξι, ὥστε νὰ πετυχαίνει ὁ κυνηγὸς πρῶτος νὰ βλέ-

πει τ' ἀγριόγίδα κι' ὄχι κείνα πρῶτα αὐτόν. Συνήθως ἐφαρμόζεται ἀπὸ ἓναν ἢ τὸ πολὺ ἀπὸ δύο. Ἄν εἶναι περισσότεροι κάποιος ἀπ' ὄλους δὲ θὰ κρατήσει ὅλες τὶς προφυλάξεις ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες καὶ θὰ τοὺς δώσει τὴν ἀφορμὴ νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν καὶ νὰ προγγίξουν. Κι' ἂν προγγίξουν μιὰ φορὰ ὄχι μονάχα ... τρέχα νὰ τὰ βρεῖς, ἀλλὰ ὑποψιάζονται τόσο ὥστε γιὰ κείνη τὴν ἡμέρα θὰ εἶναι προτιμώτερο νὰ σταματάει τὸ κυνήγι. Πρέπει νὰ εἶναι συνειθισμένος σὲ τέτοιο κυνήγι, δηλ. πρέπει νὰ ξέρει τὶς συνήθειες καὶ γενικὰ τὴ ζωὴ τους, νὰ ξέρει τὰ μέρη, νάχει γερὴ κι' αὐτὸς κρᾶσι ὅπως κι' ἐκεῖνα ποὺ θὰ κυνηγήσει. Πρέπει τέλος νάχει ἓνα ἀκόμα προτέρημα, γνώρισμα τοῦ κάθε κυνηγοῦ, πρέπει νάχει νεῦρα ἀτσάλινα. Ἄν τότε μὲ τὴν ὑπομονὴ κι' ἐπιμονὴ του εἶναι καὶ καλὸς σκοπευτὴς, ἔχει ὅ,τι χρειάζεται ἐδῶ.

Μὲ τὸ ψάξιμο σκοτώνεται εὐκολώτερα ὁ μεγάλος τράγος ποὺ ζῆ μόνος του παρὰ ὅποιον ἀπὸ κοπάδι, γιὰτὶ ἀπὸ αὐτὰ κάποιον θὰ τὸν ἰδεῖ ἢ θὰ τὸν μυριστεῖ, ἐνῶ ὁ μοναχὸς τράγος θὰ τὸν καταλάβει δυσκολώτερα.

Σκυλιά, ἂν κι' εἶναι δῶ σπουδαία συντροφιά, δὲν πρέπει νὰ πέρνουνται γιὰτὶ μὲ τὸ πέρα—δῶθε τους ἢ καὶ μὲ κανένα γαυγισμὰ τους θὰ προδώσουν τὸν κυνηγὸ.

β. **Καρτέρι.** Τὸ καρτέρι γίνεται σὲ μέρη ὅπου τ' ἀγριόγίδα ἔρχονται νὰ πιοῦν νερὸ—ποτίστρες—ἢ νὰ γλύψουν ἀλάτι—φυσικὲς ἀλατάριες—ἢ σὲ διάβες ἀπὸ ὅπου συνειθίζουν νὰ περνοδιαβαίνουν. Εἶναι ὅμως κυνήγι χωρὶς καμμιά σιγουριά, γιὰτὶ δὲν κρατοῦν καμμιά τάξι σ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ φερσίματά τους.

γ. **Παγάνα.** Ἡ παγάνα, ἀντίθετα πρὸς τοὺς δύο παραπάνω τρόπους ποὺ εἶναι καὶ δύσκολοι καὶ μὲ χωρὶς σπουδαῖες ἐπιτυχίες, φέρνει πολὺ καλύτερα ἀποτελέσματα, ἄσχετα ἂν κλειστή ἢ ἀπλή. Ὅπως δὴποτε ὅμως πρέπει νὰ προτιμῆται ἡ κλειστή, γιὰτὶ μ' αὐτὴ δὲ μένει κανένα γίδι ἀντουφέκιστο. Πετυχαίνει ὅμως δύσκολα, γιὰτὶ ὡς νὰ κλειστοῦν κάποιον θὰ ἰδοῦν ἢ θὰ μυριστοῦν κι' ἔτσι προφταίνουν καὶ φεύγουν. Εἶναι ἀκόμα κι' ἐπικίνδυνη γιὰ τοὺς ἴδιους τοὺς κυνηγούς, γιὰτὶ τὶς περισσότερες φορὲς οἱ ντουφεκιὲς ρίχνονται πρὸς τὰ μέσα κι' ὄχι πρὸς τὰ ἔξω καὶ εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε ἀπὸ ἐποστρακισμοὺς εἶναι εὐκόλο νὰ σημειωθοῦν δυστυχήματα.

Ἡ ἀπλή παγάνα πετυχαίνει εὐκολώτερα, γιὰτὶ οἱ θέσεις ἀπὸ ὅπου σύμφωνα μὲ παρατηρήσεις περνοῦν τ' ἀγριόγίδα ἂν προγκιχτοῦν, εἶναι μακρὰ ἀπὸ κεί ὅπου βόσκουν ἢ ξεκουράζονται καὶ μποροῦν νὰ πιάνονται χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν τοὺς κυνηγούς. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ οἱ παγανιστάδες πρέπει νὰ παγαίνουν στίς θέσεις τοὺς κάνοντας μεγάλο γῦρο γιὰ νὰ μὴν ἀκουστοῦν, γιὰτὶ, ὅπως εἴπαμε, ἂν προγγίξουν δὲ ξαναστρογγιάζονται εὐκόλα.

Οἱ παγανιστάδες δὲν εἶναι ἀνάγκη νᾶναι πολλοί. Δυὸ—τρεῖς εἶναι ὄρκετοί. Δὲν εἶναι ἀνάγκη ἐπίσης νὰ μετακινῶνται ἀπὸ τίς θέσεις τους, γιατί τ' ἀγριόγριδα ἀπὸ τίς φωνές τους ἢ κι' ἀπὸ δυὸ—τρεῖς ντουφεκιές ποὺ θὰ ρίξουν, προγκᾶνε ἀμέσως. Ἄν ὅμως τὸ ἔδαφος εἶναι πολὺ ἀνώμαλο ἢ καὶ μισοντυμένο, καλύτερα νᾶναι πῶς πολλοί, τέσσερες—πέντε καὶ νὰ μετακινῶνται λιγάκι ἀπὸ τίς θέσεις τους μὲ κατεύθυνσι τὰ καρτέρια.

Τ' ἀγριόγριδα ὅταν προγγίξουν ἀρχίζουν ἕνα τρελλὸ φευγιὸ χωρὶς ν' ἀλλάζουν εὐκόλα τὸν δρόμο τους ποὺ χάραξαν. Κάθε 150—200 μέτρα ὅμως στέκονται γιὰ 2—3 δευτερόλεπτα γιὰ νὰ ἴδωσιν ἢ νὰ μυριστοῦν τὸν ἐχθρὸ τους. Κεῖνες ἀκριβῶς οἱ στιγμές εἶναι οἱ καλύτερες γιὰ ντουφέκισμα, γιατί ὅταν τρέχουν εἶναι ἀπὸ τοὺς δυσκολώτερους στόχους, ἐννοεῖται ἂν ντουφεκιοῦνται μὲ σφαῖρα κι' ὄχι μὲ σφαιρίδια.

2. Αἴγαγροι Γιούρων, Ἀντιμήλου, Κρήτης, Σαμοθράκης.

Ἀπὸ ὅλη τὴν Εὐρώπῃ μοναχὰ ἡ Ἑλλάς ἔχει αἴγαγρους σὲ φυσικὴ ἄγρια κατάστασι, ποὺ μάλιστα στὸ εἶδος τους δὲ βρίσκονται πουθενά ἄλλοῦ στὸν κόσμον. Ζοῦν στὰ Γιούρα, στὴν Ἀντιμήλο, στὴν Κρήτη καὶ στὴ Σαμοθράκη.

α. Γιὰ τὸν αἴγαγρο ποὺ ζῆ στὰ Γιούρα (Σποράδες) ὁ καθηγητὴς Κποτεσκ τὸν περιγράφει στὴν «Ornis Balcánica» ὡς ἐξῆς:

Τὸ ἄρρεν εἶναι ἐν θαυμάσιον ζῶον μᾶλλον κοντόχοδρον καὶ μὲ χονδροὺς πόδας. Τὸ βασικὸν χρῶμα του εἶναι βαθὺ ἐρυθροκίτρινον, ὁμοιάζον πρὸς τὸ θερινὸν χρῶμα τῆς δορκάδος. Σὺν τῷ χρόνῳ χάνει τὸ ὠραῖον τοῦτο κίτρινον χρῶμα καὶ λαμβάνει κιτρινόφατον χρωματισμόν, ἀποκλίνοντα πρὸς τὸν χαλκόχρουν, δηλ. ὅπως εἶναι περὶ τοῦ ὁ θερινὸς χρωματισμὸς τοῦ κοινοῦ ἀγριογιδιοῦ—capra turícapra. Ἡ κεφαλὴ, ἡ ράχις, ἡ οὐρά καὶ μία ταινία διήκουσα ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τοῦ στήθους, ὅπου καὶ εὐρύνεται, εἶναι μαύρα.

Τὰ κέρατά του ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ σώματός του εἶναι μᾶλλον μεγάλα εἶναι δὲ πεπλατυσμένα κατὰ τὰ πλάγια καὶ κάμπτονται τοξοειδῶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἔξω, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ράχις αὐτῶν σχηματίζει 3/4 περίπου στροφῆς ἔλικος. Τὸ μήκος των φθάνει τὰ 0.63 μ.

Τὸ θῆλυ εἶναι ἀδυνατώτερον καὶ καταφανῶς ἀνοικτοτέρου χρωματισμοῦ. Ἡ διαφορὰ αὕτη τοῦ χρωματισμοῦ παρατηρεῖται καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμα τὰ μαύρα μέρη, ὅπως εἰς τὴν κεφαλὴν, τὴν οὐράν, κλπ.

Ἐχει παρατηρηθεῖ ὅτι ἄτομά τινα παρουσιάζουν μίαν λεπτὴν διαφορὰν εἰς τὸν χρωματισμόν των ἐν γένει. Τοῦτο δύναται νὰ ἐξηγηθεῖ ὡς ἀπόρροια τῶν διασταυρώσεων μὲ ἐξαγριωθεῖσας ἡμέρους αἴγας.

Τὸ βᾶρος τοῦ αἴγαγρου τούτου κυμαίνεται ἀπὸ 35—45 χιλιόγραμμα, ὑπὸ ἐξαιρετικὰς δὲ συνθήκας δύναται ν' ἀνέλθει καὶ μέχρι 50 χιλιογράμμων.

β. Στὴν Ἀντιμήλο ἢ Ἐρημόμηλο, ὅπως ἀκόμα λέγεται, ζῆ ἕνα ἄλλο εἶδος, ὁ capra picta Erh. Κατὰ τὸν Reiser δὲ μοιάζει μὲ κείνον ποὺ ζῆ στὰ Γιούρα κι' οὔτε ἔχει τίς καλὰς ἀναλογίες του.

Ἐνα ἀπὸ τὰ καλύτερα γνωρίσματά του εἶναι τὰ κέρατα. Τραβῶν πρὸς τὰ πάνω σὰν δύο ἀκτῖνες σὲ κυκλικὸ τομέα καὶ στὸ ὄριο σὲ κάθε χρονιάρικο δαχτυλίδι βρίσκονται δυὸ φουσκώματα μὲ ζάρες καὶ μύτες πρὸς τὰ ἔξω, ὅπως καὶ τὰ κέρατα τοῦ κρητικοῦ αἴγαγρου. Ἐπίσης τὰ πόδια του, ὄχι τόσο χοντρά ὅπως στοὺς ἄλλους, ἀποτελοῦν ἕνα καλὸ γνώρισμα. Ἄς ἀφήσουμε ὅμως νὰ μᾶς τὸν περιγράψῃ ὁ Γιαννούλης Βῆχος ἀπὸ τὴ Μήλο (1).

Χρωματισμός: Χρῶμα κανελλί μὲ διάχυτες καστανόχρους σκιές ποὺ παρουσιάζουν τὸ ἐπικρατοῦν κανελλί σκουρότερον. Μία γραμμὴ μαύρη ξέθωρη (καστανόμαυρη) καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς σπονδυλικῆς στήλης, πλάτους 4—5 πόντων εἰς τὸν λαιμόν ποὺ καταλήγει εἰς τὴν βᾶσιν τῆς οὐράς μὲ πλάτος 2 πόντων. Ἀρσενικά καὶ θηλυκά. Ἐπίσης εἰς τὰ ἐμπρόσθια πόδια ὑπάρχει καστανόμαυρη τριγωνικὴ βοῦλα (στὶς ὠμοπλάτες ἢ κουτάλες).

Ἐπάρχουν καὶ ἄσπροι αἴγαγροι (ἀρσεν. καὶ θηλυκὲς) μὲ βοῦλες ἀκανόνιστες μπεζ, καθὼς καὶ κατάμαυρες ἢ μᾶλλον καστανόμαυροι αἴγαγροι (ἀρσεν. καὶ θηλυκὲς).

Ἀμιγῆς ράτσα θεωρεῖται τοῦ πρώτου χρώματος. Τῶν ἄλλων χρωμάτων (ἄσπρες καὶ καστανόμαυρες) προήλθον ἐξ ἐπαφῆς μετὰ ἡμέρων ζῶων τὰ ὅποια ἐπήγαν στὸ νησί βοσκοὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Ὅλων τῶν χρωμάτων οἱ αἴγαγροι συναγελάζονται καὶ εἶναι ἄγριοι μὲ τίς ἴδιες συνήθειες. Δὲν ὑπάρχουν τῶρα πλέον ἡμεραὶ αἴγες ἢ τράγοι. Πρὸ 2 μηνῶν μετέφεραν στὴν Ἐρημόμηλο 75 πρόβατα τὰ ὅποια βόσκουν ἐλεύθερα καὶ συγκεντρώνονται στὸ νερὸ ὅπου καὶ ἀμέλγονται ἀπὸ βοσκὸν ποὺ διαμένει μονίμως ἐκεῖ.

Τὸ τρίχωμα εἶναι μετρίως दाσὺ καὶ βραχὺ ἀπὸ ἐνὸς πόντου μέχρι 2—3 πόντων ἐπὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης.

Κέρατα: Τῶν ἀρσενικῶν ἔχουν μήκος 50—60 πόντους, καμπυλωτὰ πρὸς τὰ ὀπισθεν. Τῶν θηλυκῶν μήκους 25—35 πόντους ἐπίσης καμπυλωτὰ πρὸς τὰ ὀπισθεν.

Μῆκος, πλάτος, βᾶρος: Τὰ ἀρσενικά μήκος μέχρι 1,20 μ., τὰ δὲ θηλυκά μέχρι ἐνὸς μέτρου. Πλάτος (ἀρσενικά καὶ θηλυκά) μέχρι 35 πόντους. Καθ' ὅλον τὸ μήκος τοῦ σώματος τὸ ἴδιο πλάτος (δὲν εἶναι

(1) Τὴ περιγραφή αὕτη ἀπὸ τὸν Γιαννούλη Βῆχο τὴν ὄφειλω στὴν εὐγενῆ φροντίδα τοῦ Γ. Δροσοπούλου, δικηγόρου καὶ βουλευτοῦ Κυκλάδων.

πλατύτερες στην κοιλιά, όπως ή ήμερες αἴγες). Βάρος τὰ ἀρσενικά 32—50 κιλά, τὰ θηλυκά ἀπὸ 15—22 κιλά.

Γεννοῦν ἀπαξ τοῦ ἔτους (Ἰανουάριον ἢ Φεβρουάριον) συνήθως ἓνα καὶ σπανίως 2. Τώρα ποὺ εἶναι λίγα ζῶα, κάποιος παρατήρησε ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ σχετικῶς θηλυκά μὲ δύο ἐρίφια.

Βόσκουν κατ' ἀγέλας τὸν μὲν χειμῶνα 60 καὶ 70 ἀρσενικά καὶ θηλυκά μαζί, ἀπὸ τὸν Μάρτιον ὅμως χωρίζουν μέχρι τὸν Σεπτέμβριον καὶ ἔχουν παρατηρήσει ὅτι τὰ μὲν θηλυκά βόσκουν ἀνὰ 5—10—15, τὰ δὲ ἀρσενικά ἀνὰ 5—7. Λέγουν ὅτι ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα τὰ περισσότερα εἶναι θηλυκά καὶ τοῦτο γιατί οἱ κυνηγοὶ καταδιώκουν κατὰ προτίμησιν τὰ ἀρσενικά ὡς μεγαλύτερα καὶ συνεπῶς παρουζοντα εὐρύτερον στόχον ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι βαρύτερα. Ἐρίφια ἀρτιγέννητα ζυγίζου 3—4 ὀκτάδες ζωντανά.

Ὅταν βόσκουν κατ' ἀγέλας, ἓνα ἐξ ὄλων, ἐκ περιτροπῆς, δὲν τρώγει ἀλλὰ στέκει ὑψηλότερα ὡς σκοπός. Ὅταν ἀντιληφθῇ κίνδυνον μὲ ἰσχυρὸν φτέρνισμα εἰδοποιεῖ τὰ λοιπὰ καὶ ἀπομακρύνονται τροχάδην.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς ἐπήγαιναν τακτικὰ Γερμανοὶ (2 καὶ 3 καὶ 15 κάποτε) συνοδευόμενοι ἀπὸ ἐντόπιους καὶ ἐσκότωναν πολλὰ. Κάποια μέρα ἐσκότωσαν 22. Ὁ Γερμανὸς διοικητὴς Καβελμάχερ ἔτρεφε μίαν αἴγαγρον ἐπὶ πολὺ διάστημα. Εἶχε ἐξημερωθῆ καὶ τὸν ἠκολούθει σὰν ἀρνί. Λέγουν ὅτι ἐξημερώνονται γρήγορα. Ἐπήγαιναν ὅμως συχνὰ καὶ πολλοὶ ἐντόπιοι (μόνοι, ὄχι μαζί μὲ Γερμανούς). Αὐτοὶ μάλιστα εἶχαν κρύψει πολεμικά ὄπλα εἰς διάφορα σημεῖα τῆς ἐρημονήσου καὶ εἶχαν τὴν εὐχέρειαν νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν ὅπου ἐπέτρεπε ὁ καιρὸς νὰ προσεγγίσει ἡ βάρκα. Ἡ Ἐρημόμηλος ἀπὸ δυσμῶν εἶναι ἀπρόσιτος κατὰ τὸ ἥμισυ, ἀπὸ ἀνατολῶν σχεδὸν παντοῦ δυσχερῶς προσιτή, ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου ἐντελῶς ἀπρόσιτος.

Νερὸ ὑπάρχει στὴν κορυφὴ τῆς Ἐρημονήσου εἰς ἓνα μεγάλο φυσικὸ κοίλωμα τὸ ὁποῖον ἔχει διασκευασθῆ τεχνικῶς—ἀγνωστον πότε—μὲ σκαλοπάτια κυκλωτέρως (λίμνη τῆς Ἐρημομήλου). Ἐπίσης εἰς Νοτιοδυτικὸν σημεῖον τῆς νήσου καὶ εἰς ἀπόστασιν 1—2 μέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὑπάρχει κοίλωμα μὲ νερὸ βρόχινο. Ἐν καιρῷ τρικυμίας τὸ κύμα πλημμυρίζει τὸ κοίλωμα αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐσχάτως κατεχώθη σχεδὸν ἀπὸ βράχους ποὺ ἔπεσαν γύρωθεν. Τὸν χειμῶνα οἱ αἴγαγροι βρίσκουν νερὸ παντοῦ εἰς μικρὰ κοιλώματα τῶν βράχων. Τὸ καλοκαίρι ὅμως μόνον στὰ δύο ὡς ἄνω κοιλώματα—ἰδίως στὴ Λίμνη—πηγαίνουν κατὰ κοπάδια καὶ πίνουν, ἀφοῦ προηγηθῆ ἓνα ζῶον καὶ βεβαιωθῆ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐχθρός.

Ὅρασιν, ὄσφρησιν καὶ ἀκοὴν ἔχουν ὀξυτάτας. Ὁ κυνηγὸς οὐδέποτε κατορθώνει νὰ πλησιάσῃ τοὺς αἰγάγρους ἐφ' ὅσον εὐρίσκεται πρὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ ἀνέμου.

γ. Στὴ Κρήτη ζῆ τὸ τρίτο εἶδος, τὸ *capra cretensis* Erh., γνωστὸ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὀμηροῦ. Ἄς μᾶς τὸ περιγράψῃ ὁ δασάρχης Π. Δημητριάδης ποὺ ἔζησε ἐκεῖ μερικὰ χρόνια. «Ἄν καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀφ' ἧς ἐτέθησαν εἰς κοινὴν χρῆσιν τὰ ἐπαναληπτικά—πολεμικά ὄπλα ἠλαττώθησαν σημαντικὰ τὰ ἀγρίμια τῆς Κρήτης, εὐρίσκονται ὅμως ἀρκετὰ εἰς τὰ Λευκά ὄρη καὶ δὴ ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς αὐτῶν, ἔνθα ὁ ἐπισκέπτης καταλαμβάνεται ἀπὸ δικαιολογημένον φόβον λόγῳ τῶν βαθυτάτων φαράγγων καὶ τῆς ἐν γένει ἀποκρήνου αὐτῶν κλίσεως.

Τὸ ἀγριοκάτσικο τῆς Κρήτης εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερον τῶν ἄλλων αἰγάγρων. Φέρει κέρατα μήκους 0,60—0,70 μ. πλάτους 0,05 μ. καὶ πάχους 0,02—0,03 σχήματος δαμασκηνῆς σπάθης. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια εἶναι σπονδυλωτὴ, ἕκαστος δὲ σπόνδυλος ἀνταποκρίνεται περίπου εἰς ἓν ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Τὸ βασικὸν χρῶμα τοῦ τριχώματός του εἶναι καφῆ βαθύ, ἐνῶ αἱ ἄκραι τῶν τριχῶν εἶναι χρώματος ἀποκλίνοντος πρὸς τὸ μαῦρον.

Ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καὶ κατὰ μήκος τῆς ράχεως μέχρι τῆς οὐρᾶς φέρει γραμμὴν μαύρην διακλαδουμένην καθέτως πρὸς τοὺς ἐμπροσθίους πεδᾶς.

Κατὰ τὴν παράδοσιν εἰς τὴν ἀρχαιότεραν ἐποχὴν ἐθεωρεῖτο ὡς ἱερὸν ζῶον ἀπαγορευομένης τῆς θήρας αὐτοῦ, πᾶς δὲ εὐρίσκων τεθνεὸς ὄφειλε νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς ἱερεῖς. Οὗτοι μεταβαίνοντες ἐπὶ τόπου παρελάμβανον τὰ κέρατα ἅτινα ἐφόλατον εἰς τοὺς βωμούς. Τὰ κέρατα λόγῳ τῆς πλαστικότητος ἦν παρουσιαζόν, μετεσχηματίζοντο εἰς τόξα δωρούμενα εἰς τοὺς ἀνδρειότερους ἐκ τῶν Κρητῶν, οὐδέποτε ὅμως εἰς μὴ Κρητᾶ.

Τὸ κρέας τοῦ εἶναι εὐγευστότατον, ἴσως λόγῳ τοῦ φυτοῦ δικάμου (1) ὅπερ τρώγει.

Ἐκ τοῦ εἴδους τούτου τοῦ ἀγριογιδιοῦ σώζονται μερικὰ άτομα εἰς τὸ Κραῖν ἔνθα μετεφέρθησαν πρὸ πολλῶν ἐτῶν.

δ. Στὴ Σαμοθράκη ζῆ ἄλλο ἓνα εἶδος, γνωστὸ ἀπὸ τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα π.Χ. Ὁ δασονόμος Π. Φιλιππακόπουλος ποὺ ὑπηρέτησε ἐκεῖ μοῦ τὸ εἶχε περιγράψῃ ὡς ἑξῆς (2):

«Ὁμοιάζει κατὰ πολὺ πρὸς τὴν ἡμερον αἴγα κι' ἐξημεροῦται ταχέως ἐφ' ὅσον ἤθελε συλληφθῆ ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας. Εἶναι ὀλίγον

(1) Τὸ φυτὸν δικάμων ἢ δικάμινον, γνωστὸ ἐπιστημονικὰ ὡς *dictamnus cretensis*, φυτρῶνει μοναχὰ στὰ βουνὰ τῆς Κρήτης. Μὲ ἀπόσταξι βγαίνει ἓνα λάδι μυρωδάτο ἀνώτερον ἀπὸ τὸ ροδέλαιο. Πίνεται κι' ὡς ἀφέψημα. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη μ' αὐτὸ γιαιτρευόντουσαν οἱ ἀρρωστοὶ αἰγάγροι.

(2) Καλὰ τὸ περιγράφῃ καὶ ὁ καθηγητὴς Ἰ. Δημητριάδης στὴ μονογραφία του «*Capra—Aegagrus—Reste*».

μεγαλύτερον τῆς ἡμέρου αἰγός, κατὰ δὲ τὸν Αὐγουστον ὅτε φθάνει εἰς τὸ μέγιστον τοῦ βάρους του ζυγίζει ἢ μὲν θήλεια μέχρι 30 κιλῶν τὸ δὲ ἄρρεν μέχρι 45 κιλῶν.

Τὸ τριχωμὰ του εἶναι μαλακὸν καὶ μικρὸν, χρώματος καστανοῦ. Κατ' Ἀπρίλιον γεννᾷ συνήθως ἕνα, σπάνια δύο ἐρίφια. Ἡ κατὰ πρῶτον γεννώσα θήλεια γεννᾷ κατὰ κανόνα ἕν». *

**

Ὑστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ γι' αὐτοὺς τοὺς αἴγαγρους τῶν νησιῶν μας μπορεῖ πολὺ εὐκόλα νὰ γεννηθεῖ τὸ ἐρώτημα, πῶς ἄρα γε, τόσο διαφορετικοὶ μάλιστα μεταξὺ τους, βρέθηκαν ἐκεῖ;

Ἡ ἀπάντησις δὲν εἶναι εὐκόλη, γιὰτὶ δὲν ἔχουν γίνεαι ἀκόμα εἰδικὲς μελέτες. Πάντως θὰ δοκιμάσουμε μιά, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴ Κρήτη.

Ἡ Κρήτη ὅπως εἶναι γνωστὸ ἔχει πολλὰς ἀπάτητες θέσεις στὰ Λευκὰ ὄρη. Πάνω ἐκεῖ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ παραδεχτεῖ κανεὶς ὅτι διατηρήθηκαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ἡ Κρήτη καὶ τὰ Αἰγαιοπελαγίτικα νησιά ἦσαν ἐνωμένα μὲ τὴ σημερινὴ Μ. Ἀσία. Σ' ἂν ἐπιβεβαιώσις ἔρχεται ἡ ὁμοιότητά του μὲ τὸν αἴγαγρο τῆς Περσίας, τὸν *capra hircus*. Οἱ τωρινὲς μικροδιαφορὲς τους μποροῦν ν' ἀποδοθοῦν στὴν ἐπίδρασι τοῦ τόπου, δηλ. στὸ κλίμα καὶ στὸ ἔδαφος. Νὰ γίνεαι παραδεκτὸ ὅτι εἶναι ἀγριεμένα ἡμερὰ δὲ στέκει, γιὰτὶ δὲ παρουσιάζουν καμμιά ἀμεση ὁμοιότητα μὲ τὰ ἡμερὰ⁽¹⁾.

Γιὰ τοὺς ἄλλους πού ζοῦν στὰ διάφορα αἰγαιοπελαγίτικα νησιά μας τὴν ἀπάντησι τὴν δίνουν ὁ Κποτεκ κι' ὁ δασονόμος Φιλίππακόπουλος. Ὁ πρῶτος γιὰ τὸν αἴγαγρο τῶν Γιούρων μας λέει ὅτι ἔρχεται σὲ διασταύρωσι μὲ ἡμερὰ γίδια κι' ὅτι τὰ ὄσα γεννιοῦνται ἀπὸ αὐτὰς παρουσιάζουν μικρὰς διαφορὰς ἀπὸ τ' ἄλλα. Ὁ δεῦτερος γιὰ τὸν αἴγαγρο τῆς Σαμοθράκης μας λέει ὅτι μοιάζει πολὺ μὲ τὰ ἡμερὰ, κι' ἂν πιαστεῖ ἀπὸ μικρὸς ἐξημερώνεται εὐκόλα, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ κείνον πού ζῆ στὴν Ἀντίμηλο, κι' αὐτὸς ἔρχεται σὲ διασταύρωσι, ὅπως διαπιστώνει ὁ Ι. Δημητριάδης, ἀντίθετα μ' ὅ,τι συμβαίνει στὰ κοινὰ ἀγριόγιδα —*capella turīcapra*— πού τὰ μικρὰ ἀπὸ τίς ἐνώσεις τράγων μὲ ἡμερὰς γίδες ψοφοῦν σὲ λίγες ὥρες ἢ μέρες.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὅλοι οἱ αἴγαγροι αὐτῶν τῶν νησιῶν μας δὲν εἶναι ἐξ ὑπαρχῆς ἄγριοι, ἀλλ' ἀγριεμένα ἡμερὰ γίδια.

Ἀγριεοῦν ὁμως τὰ ἡμερὰ; Ἀσφαλῶς ἀγριεοῦν κι' εἶναι αὐτὸ

(1) Οἱ κουνηγετικοὶ σύλλογοι Κρήτης ὡς τὸ 1940—41 εἶχαν καταβάλλει πολλὰς ἀξιεπαινες προσπάθειες γιὰ νὰ σώσουν αὐτὸ τὸ ἐξαιρετικὸ ζῶο πού κινδύνευε νὰ ἐξαφανιστεῖ. Τώρα ξανάρχισαν αὐτὴ τὴ προσπάθειά τους καὶ εἶθε, μαζὺ μὲ τὴ συνδρομὴ πού πρέπει νὰ τοὺς δώσει τὸ Κράτος ὅπως καὶ πρῶτα νάχουν καλὴ τύχη.

γνωστὸ. Ἐχομε ἐξ ἄλλου τακτικὰ παραδείγματα τὸ τί παθαίνουν οἱ τσοπάνηδες ὡς νὰ ξαναμαζέψομεν τὰ γίδια τους ἂν ἀναγκαστοῦν νὰ τ' ἀφήσουν ἔτσι καὶ γιὰ λίγο καιρὸ σὲ ξερόνησα. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ σὲ νησιά πού βρίσκονται ἕνα πῆδημα μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ὅπως στὴ Μακρόνησο ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Λαύρειο, καὶ στὴ Γύαρο ἢ Γιούρα ἀνατολικά τῆς Κέας⁽¹⁾.

Γιὰ ν' ἀγριέψουν κι' ὄχι νὰ μὴ δέχονται, ὅπως συμβαίνει μ' αὐτὰ, πρέπει νὰ περάσουν δυὸ-τρεις γενιές, κι' ὕστερα πολλὰς ἀκόμα ὡς ὅτου, σύμφωνα μὲ τὸ οἰκολογικὸ περιβάλλον, φτιάσουν τὸν τύπο τους, ὅπως συνέβηκε μὲ κείνα πού ζοῦν στὴν Ἀντίμηλο, στὰ Γιούρα τῶν Σποράδων καὶ στὴ Σαμοθράκη, στὰ ἐκεῖ δυσκολοπάτητα μέρη. Ἄν ὄσα ξεφεύγουν στὴ Μακρόνησο, στὴ Γύαρο, κ.λ.π., δὲ σκοτωνόντουσαν εἴτε ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτήτες τους, εἴτε ἀπὸ ἄλλους, εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ φτιάνανε κι' αὐτὰ δικὸν τους τύπον.

(1) Στὰ ἀνατολικά τῆς Φολεγάνδρου ζῆ ἕνας ἀγριεμένος τράγος καὶ στὸ ὄρος «Διὸς τοῦ Μηλοσίου»—τὸ γνωστὸ Ζὰς—κατὰ τίς πληροφορίες τοῦ γιαιτροῦ Βάλληνηδρα, ζῆ κι' ἕνας ἀγριογάϊδαρος. Ἀκόμα καὶ στὸν Ὀλυμπο τῆς Εὐβοίας βρίσκονται ἀγριεμένα ἡμερὰ. Ἄν ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια πού πέρασαν ἀπὸ τότε πού ἔγραφα αὐτὰς τίς πληροφορίες, ζοῦν ἢ ὄχι, δὲν εἶμαι τώρα σὲ θέσι νὰ τὸ ἐπιβεβαιώσω.

III. ΑΡΤΙΟΔΑΚΤΥΛΑ ΜΗ ΜΗΡΥΚΑΣΤΙΚΑ

ARTIODAKTYLA NON RUMINATIA

ΑΓΡΙΟΧΟΙΡΟΙ SUIDAE

1. 'Αγριόχοιρος, 'Αγριογούρουνο.

Sus scrofa L.

Στην πατρίδα μας ή άρκούδα, ό ρίσος, ό λύκος κι' από κοντά τό τσακάλι μπορούν χωρίς φόβο νά βάζουν δόντι σ' όλα τά χορτοφάγα έκτός από τ' άγριογούρουνο, γιατί αυτό είναι τόσο δυνατό, έξυπνο, και παρά τόν όγκο του τόσο εύκνητο, ώστε αντί νά βγουν με μαλλί δέν είναι δύσκολο νά βγουν κουρεμένα. Πρέπει νάναι πολύ τυχερό όποιο από αυτά άν του ριχτεί γλυτώσει. Μ' έναν όμως αντίπαλο ούτε κι' αυτό μπορεί νά τά βγαίνει πέρα, όπως συμβαίνει γενικά μ' όλα. Με τόν άνθρωπο. Αύτός έχει τόσα μέσα στη διαθεσί του, πού στο τέλος πετυχαίνει νά τό καταβάλλει.

Τ' άγριογούρουνα όμως δέ πρέπει νά λογαριάζονται σαν, ως ποδο, τόν λαγό ή τό κουνέλι. Μαζύ με τή δύναμη, τήν έξυπνάδα και τά τρομερά όπλα τους, τά δόντια, έχουν καρδιά και δέ δυσκολεύονται άν μπλέξουν μαζύ του νά του ριχτούν και νά του κάμουν μεγάλο κακό. 'Αφοϋ κι' ή προσωποποιημένη πανουργία, ό προσπάππος μας 'Οδυσσεύς, μόλις ξεγλύτωσε με μερικά σχισίματα στα πόδια τότε πού τά κυνήγησε στόν Παρνασσό. Και ναί από τίς πληγές του αυτές όταν μετά τόν Τρωϊκό πόλεμο γύρισε στην πατρίδα του τόν γνώρισε ή Εύρύκλεια, ή παραμάνα του, κι' ή Πηνελόπη, ή γυναίκα του, άλλ' ό κάθε κυνηγός πού κυνηγεί γουρούνια δέ θά θέλει νά παγώνει στη δικιά τους Πηνελόπη με τέτοια γνωρίσματα. Μιά λοιπόν κι' ό 'Οδυσσεύς τήν έπαθε, ως σκεφτεί ό καθένας με τί θάρρος και με τί γρήγορη αντίληψη πρέπει νάναι όπλισμένος όταν κυνηγεί γουρούνια.

'Αλλά δέν είναι και τραγική ή θέσις του κάθε γουρουνοκυνηγού, γιατί τότε θάχαν πετσοκοφτεί οι περισσότεροι. "Ωστε ως μην άκούγονται σαν ευαγγέλιο τά όσα σχετικά διηγούνται οι παλιότεροι, άν μάλιστα συμπέσει νά τους βάζουν και πολλά άρτύματα, γιατί

κείνοι δέν είχαν ούτε τά ντουφέκια, ούτε και τή σβελτάδα των σημερινών. Οι πόλεμοι, τά ταξείδια, τά γράμματα, τά σπόρ, ξύπνησαν τή σημερινή γενιά, κι' ό κυνηγός με τίς καρμπίνες ή με τά δίκαννα άκάπνου, άν δέ προφτάσει νά τά σωριάσει, δέ θά καθήσει με σταυρωμένα τά χέρια νά τσαλαπατιέται από όποιο βρεθεί στόν δρόμο του, δηλαδή «σκότωσέ με άγά ν' άγιάσω».

'Η προσοχή είναι από τά προσόντα πού πρέπει νά κοσμεί κάθε κυνηγός. "Ωστε όπως παντοϋ, έτσι κι' έδω άκόμα περισσότερο ό κυνηγός πρέπει νά προσέχει άν δέ θέλει νά γραφτεί και γι' αυτόν καμιά πένθιμη Ιστοριούλα. Κυριώτερα πρέπει νά προσέχει τό πληγωμένο και κείνο πού αναγκαστικά θά περάσει στη στενή διάβα όπου φυλάει καρτέρι.

Εικ. 10

Τό άγριογούρουνο είναι τό βαρύτερο κυνήγι μετά από τό λάφι. Φτάνει τά εκατονεικοσιπέντε και κάπου—κάπου κανένα τά εκατοπενήντα κι' άκόμα κιλά. Τό συνηθισμένο όμως μέσο βάρος του παιζει από 50—75 κιλά.

Στην κοψιά μοιάζει με ήμερο, αλλά με μεγαλύτερο κεφάλι και με μία καμπουρίτσα στη μέση στη μουσούδα, μ' αυτιά μικρότερα και κάπως όρθια, και με μεγάλα σκυλόδοντα (Εικ. 10).

"Αν και κυνηγήθηκαν έντονα, γιατί δίνουν πολύ κι' έκλεκτό κρέας, τό τομάρι, τίς τρίχες και τελευταία τά δόντια τους, ένα από τά καλύτερα κυνηγετικά τρόπαια, πετυχαίνουν με τήν έξυπνάδα και τήν πολυτοκία τους νά κρατιοϋνται σε πολλά άκόμα μέρη στη Στερεά 'Ελλάδα, Θεσσαλία, 'Ηπειρο, Μακεδονία και Θράκη. 'Η Πελοπόννησος, πλούσια άλλοτε, δέν έχει τώρα πιά. Χάθηκαν μαζύ με τή βλάστησι των βουνών της.

Τό τρίχωμά του είναι πολύ σκληρό, «σμήριξ» όπως έχει ονομαστέι. Τόσο είναι σκληρό, ώστε οι τσαρουχάδες σε πολλά χωριά τις τρίχες ειδικά από τη πλάτη, που είναι και μεγάλες, τις μεταχειρίζονται στη δουλειά τους αντί για φιλοβελόνες.

Τό χρώμα του είναι ανοιχτό σταχτί τό καλοκαίρι, σκούρο καφέ ως μαύρο τόν χειμώνα. Παθαίνει όμως πολλές αλλαγές, όχι από αρρώστειες όπως σ' άλλα άγρίμια, αλλά από διασταυρώσεις με ήμερα.

Δόντια έχει 44. 'Ο τύπος τους είναι $\frac{3}{3} \frac{1}{1} \frac{7}{7}$ (τά μισά). Στο

καπρί τά σκυλόδοντα από τό κάτω σαγόνι δέν παύουν νά μεγαλώνουν και πολλές φορές στά γέρικα φτάνου τά 0,15 μ., με μέτρημα στην έξω πλευρά. Όταν παραμεγαλώσουν μοιάζουν σάν κύκλος, όχι βέβαια πολύ κλειστός, γιατί αν εκκλίνει δέ θά μπορούσε ν' ανοίξει τό στόμα του νά φάει και θά ψοφούσε. Πολλοί παραδέχονται ότι για νά ξεφεύγει αυτόν τόν κίνδυνο τά τρίβει επίτηδες σε ξύλα ή πέτρες και τά σπάει. Είναι αλήθεια ότι πολλά καπριά βρίσκονται με σπασμένα αυτά τά δόντια τους, αλλά δέν τό σπάζουν τά ίδια. Σπάζουν στους καυγάδες ή στά σκαψίματα. Στά θηλυκά δέ μεγαλώνουν πολύ κι' ούτε βγαίνουν έξω από τά χείλια τους.

Τά μπροστινά—κοπήρες—τραβούν προς τά έξω και λίγο προς τά δίπλα. Έτσι διευκολύνονται νά πιάνουν και τά μικρότερα σκουλίκια ή τις φιλότερες ριζοϋλες που τρώνε. 'Αλλά κι' όλα τά δόντια τους είναι φιασμένα νά μπορούν νά τρώνε και φυτική τροφή, δηλ. φύλλα, κλωνάρια, ρίζες, καρπούς, βαλάνια, κλπ., και ζωϊκή, δηλ. βάτραχους, κουνέλια, λαγούς, ζαρκάδια, πτώματα, κλπ.

Όπου βόσκουν δέν αφήνουν στο δρόμο τους τίποτα τό ζωντανό. Σωστές άνεμότρατες. Αν κανένας κουτός λύκος πιστέψει ότι βρήκε τότε την ευκαιρία και θελήσει νά ριχτεί στο κοπάδι για νά κόψει κανένα, καλά θά περάσει. Ός νά καταλάβει τί του γίνεται θά βρεθεί κυκλωμένος, κι' αν δέν πετύχει νά σωθεί με γρήγορα και μεγάλα πηδήματα θά γίνει στη στιγμή κομματάκια. Γι' αυτό κι' οι γνωστικοί κυνηγοί αν θέλουν νά κυνηγήσουν λαγούς δέν πάνε εκεί όπου συνήθως βόσκουν γουρούνια, γιατί δέ βρίσκεται κανένας ή τό πολύ ένας έδω ένας εκεί, κι' αυτοί ποιός ξέρει πως ξεπεσμένοι.

Τά άγριογούρουνα κατατάσσονται στα «πολυφάγα» (1), δηλ. σε κείνα τά ζώα που τρώνε κάθε είδους τροφή. Δέ μπαίνουν λοιπόν στα

(1) Με τόν όρο «πολυφάγον» νοούνται τά ζώα, τά πουλιά και τά έντομα που τρώνε διαφορετική τροφή, δηλ. όχι από ένα είδος μοναχά. 'Ο έπιστήμονας που έβαλε αυτόν τόν όρο, ξένος βέβαια, δέ θάξερε καλά Έλληνικά, γιατί θάπρεπε αντί «πολυφάγον» δηλ. πολλή τροφή, νά βάλει «παμφάγον» δηλ. «παντός είδους τροφή».

κυνήγια που κάνουν ή βλάβες ή ωφέλειες, αλλά σε κείνα που κάνουν βλάβες μαζί κι' ωφέλειες. Κι' αλήθεια με τό νά τρώνε ρίζες, κλωνάρια, φύλλα, άραποσίτι, πατάτες, βαλάνια κ. ά., κάνουν ζημιές και στο χωράφι και στο δάσος. Με τό νά τρώνε όμως κάμπιες, σκουλίκια, σκαθάρια, ή με τό ν' αναμοχλεύουν τό χώμα με τά σκαψίματά τους και νά υποβοηθοϋν μ' αυτά τις φυσικές σπορές στα δάση, βοηθοϋν και τά δυό, δηλ. και τό χωράφι και τό δάσος. Μαζύ μ' αυτά πρέπει νά λογαριαστεί τό κυνήγι ως ευχαρίστησις μαζί κι' έσοδο για τόν κυνηγό κι' ως έσοδο για την Έθνική Οικονομία. Αν μποϋν τότε δλα στη ζυγαριά θά την κάνουν νά στέκει χωρίς νά γέρνει ούτε κατά τις ζημιές ούτε κατά τις ωφέλειες. Γι' αυτό δέν πρέπει νά κυνηγιούνται με σκοπό την έξόντωσί τους.

Ζούν σε κοπάδια από 3—5 κεφάλια, πολλές φορές όμως κι' από περισσότερα. Τό μεγάλο καπρί, ό μονιάς όπως λέγεται, δέ ζημαζύ, αλλά δέν ξεμακραίνει και πολύ. Στην περίοδο όμως του όργασμοϋ άνταμώνει και ζημαζύ τους όσο διαρκεί, δηλ. κάπου τέσσερες μήνες.

Ό όργασμός τους πρωτοφαίνεται τόν Νοέμβρη. Ποιό απ' τ' άρσενικά θά κερδίσει τη θηλυκεία θά κριθεί απ' τους καυγάδες τους. Τά τσακώματά τους αυτά βαστούν ώρες και τότε βρίσκουν και τά μικρότερα τόν καιρό νά υπερηφανεύονται ότι έγιναν πατεράδες.

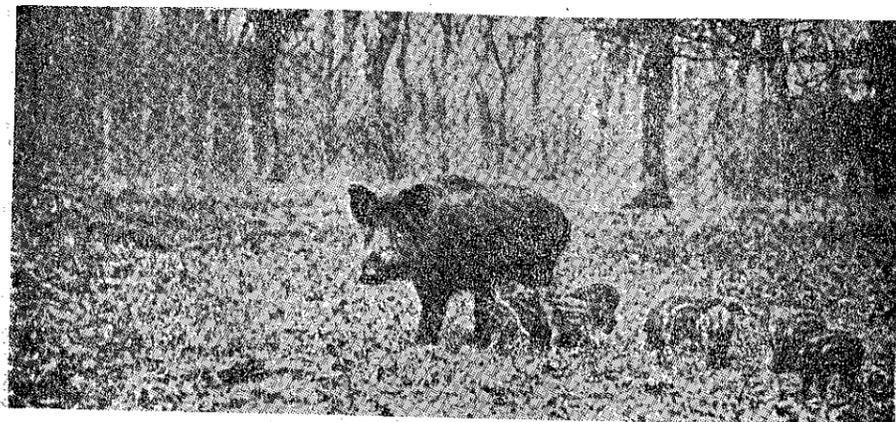
Σε 18—20 βδομάδες ή θηλυκεία—γουρούνα, σκρόφα—γεννάει 4—12 μικρά. Τις πρώτες δέκα—δεκαπέντε μέρες τά κρατάει στη φωλιά της—κουμάσι—και τά τρέφει μοναχά με τό γάλα της. Έπειτα μέσα στα νυχτοπερπατήματά τους τά μαθαίνει και σ' άλλες τροφές. Τό χρώμα τους είναι ανοιχτό κοφέ με καφέ—άσπρουδερές γραμμές, πλατειές 0,03—0,05 μ., π' αρχίζουν από τό κεφάλι και φτάνουν ως τά μπούτια (Εικ. 11). Όσο όμως περνούν οι μήνες αρχίζουν και λιγοστεύουν, ως ότου από τους δέκα πάνω—κάτω κι' έπειτα αρχίζουν νά χάνονται. Ός τότε, ή και κάνα έξάμηνο ακόμα, μένων με τη μάνα. Μετά την αφήνουν και ή κολλάνε σ' άλλα κοπάδια, ή φτιάχνουν δικά τους.

Τ' άγριογούρουνα βγαίνουν στη βοσκή τό βράδυ—βράδυ, βόσκουν δλη τη νύχτα και τό πρωί κάπως νωρίς γυρίζουν στα κουμάσια τους. Για νά χορτάσουν έχουν ανάγκη από πολλή τροφή, κι' ως νά τη βροϋν δέ δυσκολεύονται μέσα στην ίδια νύχτα νά γυρίσουν ώρες και τόπους, γιατί δέν κουράζονται. Τό καλοκαίρι με τις μικρές νύχτες αν δέ προφτάσουν νά χορτάσουν αναγκάζονται νά μένουν έξω ως τις 8 ή κι' ως τις 9 ακόμα.

Την ήμερα μένουν σε πυκνά δάση, όπου μέσα σε μικρολακούβες φτιάχνουν τις φωλιές τους με λίγα χόρτα στρωμένα πιό πολύ στη

μέση. Ἄν καταλάβουν ὅτι δὲν κινδυνεύουν τίς φτιάνουν καὶ σὲ δάση μ' ἀραιή βλάστησι. Ἐξαιρετικά τὸ μεγάλο καπρί δὲν δυσκολεύεται νὰ θρονιαστῆ σ' ὅποια μεγάλη πατουλιὰ—βατώνα—ἀπὸ αὐτὲς ποὺ βρίσκονται σὲ κάμπους ἢ κοντὰ σὲ λίμνες—βάλτους. Ἄν δὲν ἐξαναγκαστοῦν εἴτε ἀπὸ συστηματικὸ κυνήγι εἴτε ἀπὸ πυρκαϊῆς δὲν τίς ἀλλάζουν εὐκόλα.

Οἱ αἰσθήσεις τους εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένες. Μερικοὶ κυνηγοὶ πιστεύουν ὅτι ἡ ὄρασίς τους—τὸ μάτι—σχετικὰ μὲ τίς δυὸ ἄλλες, δηλ. τὴν ὄσφρησι—μύτη—καὶ τὴν ἀκοή—αὐτί—μένει πολὺ πίσω. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὸ μάτι ἔρχεται τελευταῖο, μὲ πρώτη τὴν ὄσφρησι καὶ δεύτερη τὴν ἀκοή, ἀλλ' ὄχι τόσο ὥστε νὰ τὰ παρομοιάζουν μὲ τοὺς ρινόκερους ποὺ σχεδὸν δὲν βλέπουν. Βγήκε ὅτι δὲ βλέπουν

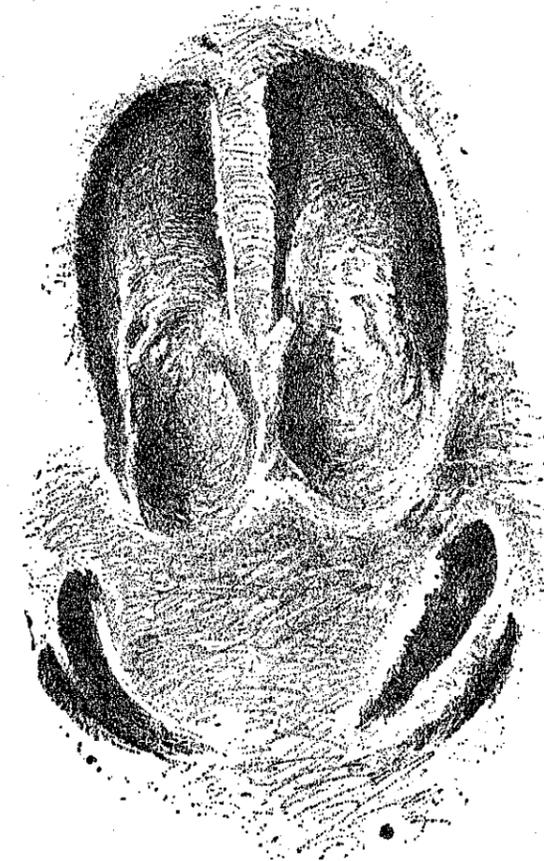
Εἰκ. 11

ἐπειδὴ κρατοῦν τὸ κεφάλι τους κατεβασμένο καὶ τὰ μεγάλα καὶ πρὸς τὰ κάτω γυρισμένα ματόκλαδά τους δὲν τ' ἀφήνουν νὰ φαίνονται.

Τὸν ἐχθρὸ τους τὸν καταλαβαίνουν ὅταν ἀκόμα βρίσκεται πολὺ μακριά. Δὲν ἀφήνουν ὅμως τὸ κουμάσι τους γρήγορα, γιατί ἔχουν πεποίθησι καὶ στὴ δύναμι καὶ στὰ πόδια τους. Περιμένουν, λοιπόν, ὡς ὅτου ὁ κίνδυνος τοὺς χτυπήσει τὴν πόρτα, δηλ. ὡς ὅτου πειστοῦν ὅτι ὁ ἐχθρὸς τους παγαίνει γι' αὐτά. Τότε σὰν μὲ μιὰ βαρυστειμάρια, κάπως τεμπέλικά, σηκώνονται, μένουν λίγα δευτερόλεπτα ἀκίνητα, μυρίζοντας, ἀκούγοντας, βλέποντας, κι' ἀμέσως μὲ μιὰ σβελτάδα καὶ γρηγοράδα διαβολεμένη φεύγουν πρὸς τὰ κεῖ ποὺ πιστέψαν ὅτι θὰ γλυτώσουν.

Τ' ἀχνάρια τους γνωρίζονται εὐκόλα, γιατί εἶναι ἴδια σὰν τῶν ἡμερῶν γουρουνῶν, δηλ. δυὸ νύχια μπρὸς μὲ δυὸ σὰν χαρακίες ἢ βοῦλες πίσω καὶ λίγο ἔξω ποὺ τίς ἀφήνουν τὰ δυὸ κρεμασμένα ἄτρο-

φικά δάχτυλά τους (Εἰκ. 12). Σὲ σκληρὸ χῶμα, ὅταν οἱ βοῦλες δὲ φαίνονται, πάλι διακρίνονται ἀπὸ τὴ μικρὴ ἀπόστασι ποὺ ἔχουν τὰ μπρὸς ἀπὸ τὰ πίσω. Δὲν πρέπει λοιπόν νὰ γίνεται σύγχυσις μὲ τ' ἀχνάρια τοῦ βωδιοῦ ἢ καὶ τοῦ λαφιοῦ, γιατί αὐτὰ ἔχουν τὴ μεταξύ

Εἰκ. 12

τους ἀπόστασι μεγάλη, ἄσχετα ὅτι διαφέρουν καὶ στὸ σχῆμα κι' ὀπωσδήποτε ξεχωρίζουν.

Ἄπὸ ἀρρώστειες δὲν παθαίνουν εὐκόλα, γιατί ἔχουν γερὴ κρᾶσι καὶ μεγάλη ἀντοχὴ σὲ κάθε καιρικὴ κατάσταση.

Κυνῆγι

Τὸ κυνήγι τοῦ γουρουνιοῦ εἶναι ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα κυνήγια. Κι' ὅμως πολλοὶ ἀπὸ ὄσους δὲν τὰ ἔχουν κυνηγήσει δυσκολεύονται

νά τὸ παραδεχτοῦν, γιατί δὲ θέλουν νὰ πιστέψουν ὅτι ἓνα ζῶο μεγάλο καὶ μὲ σχετικῶς κοντὰ πόδια μπορεῖ νὰ τρέχει γρήγορα, ἀκόμα καὶ μέσα στὰ πυκνὰ δάση, μάλιστα τόσο, ποὺ πολλές φορές δὲ δίνει εὐκαιρία στὸν κυνηγὸ νὰ τοῦ ρίξει. Ἄν ὅμως κάνουν αὐτὸ τὸ κυνήγι θὰ πειστοῦν πόσο ἄδικο εἶχαν ὅταν ὑποστηρίζανε γνώμες χωρὶς νὰ τίς ἔχουν βγάλει ἀπὸ τὴν πρᾶξι.

Μέσα στὴν ἐνέργεια τοῦ μέσου ὄρου τίποτα δὲν εἶναι ἀκατόρθωτο γιὰ τὸν ἄνθρωπο μὲ μιὰ στοιχειώδη θέλησι. Ὡστε καὶ τὸ κυνήγι τοῦ γουρουνοῦ δὲν εἶναι βουρὸ ἀπάτητο. Εἶναι ἓνα κυνήγι μὲ δυσκολίες, μ' ἀπογοητεύσεις, μὲ κινδύνους, ἀλλὰ καὶ μ' εὐχαριστήσεις ὅχι λίγες, καὶ μπορεῖ νὰ τὸ κάνει ὁ κάθε κυνηγός, ὅχι βέβαια κείνοι ποὺ σ' ὅλη τὴν κυνηγετικὴ ζωὴ τους περιορίζονται σὲ τσίχλες ἢ τὸ πολὺ σὲ κᾶνα ὄρτύκι ἢ τρυγόνι. Γιαυτοῦς δὲ κάνει, ὅπως δὲ κάνουν καὶ πολλὰ ἀπὸ τ' ἄλλα.

Γιὰ νὸ πετυχαίνει ἓνα κυνήγι ὁ κυνηγὸς πρέπει νὰ ξέρει καλὰ τί εἶναι αὐτὸ ποὺ θὰ κυνηγήσει, δηλ. τί ἰδιότητες ἔχει, μ' ἄλλα λόγια πρέπει νὰ ξέρει ὅλη τὴ ζωὴ τοῦ κάθε κυνηγοῦ, γιαυτὸ κι' ἡ κυνηγετικὴ ζωολογία πέρνει γενικὰ ἐδῶ τὴν πρώτη θέσι. Εἰδικὰ γιὰ τὸ γουροῦνι πρέπει νὰ ξέρει ὅτι τρέχει γρήγορα, ἀλλ' ὅχι στρωτὰ, ὅπως π.χ. ἡ ἀλεπού, ἀλλὰ λίγο πηδηχτὰ—κυματιστὰ, ὅπως πάνω κάτω ὁ λαγὸς ὅταν φεύγει σιγά, ὅτι περιπατᾶει ὄρες χωρὶς νὰ κουράζεται, ὅτι κολυμπᾶει ἐξαιρετικὰ, ὅτι ἀντέχει στὶς πληγὲς ὅχι μοναχὰ γιατί ἔχει γερὴ κρᾶσι, ἀλλὰ καὶ γιατί τὸ λίπος ποὺ ἔχει κάτω ἀπὸ τὸ δέρμα δὲν ἀφήνει εὐκολὰ νὰ τρέχει αἷμα, κι' ἔτσι τὸ χάνει ἂν δὲν τὸ παρακολουθήσει τὸ λιγώτερο ὡς τὸν πρῶτο ὄχτο γιὰ νὰ ἰδεῖ ἐκεῖ ἂν μὲ τὸ τέντωμα τοῦ κορμιοῦ θάχει ἀφήσει αἷμα. Πρέπει νὰ ξέρει ἀκόμα ὅτι ὅταν παγαίνει νὰ πάρει χτυπημένον γουροῦνι ἀλλ' ἀκόμα ζωντανό, μπορεῖ, ἂν δὲν προσέξει, νὰ πάθει μεγάλο κακό, γιατί κείνες τίς στιγμὲς αὐτὸ θὰ μαζέψει τίς τελευταῖες δυνάμεις του καὶ θὰ τοῦ ριχτεῖ. Ἄν μάλιστα εἶναι κανένας μονιάς 60—70 κιλῶν, δηλ. ἀπὸ τὰ γνωστὰ «σαγαζογούρουνα», ὁ κίνδυνος δὲν εἶναι καθόλου μικρός.

Τελευταῖα πρέπει νὰ ξέρει ὅτι ἀπὸ τὸ γουροῦνι ποὺ σκοτώνεται, ἂν εἶναι ἀρσενικό, πρέπει νὰ βγαίνουν ἀμέσως τ' ἀμελέτητά του, γιατί ἂν μείνουν μεταδίδουν στὸ κρέας μιὰ ἰδιόρρυθμη μυροῦδι (βαρβατίλα), κάθε ἄλλο παρὰ εὐχάριστη.

Στὸ κυνήγι του ἐφαρμόζονται τρεῖς τρόποι, τὸ καρτέρι, τὸ ψάξιμο κι' ἡ παγᾶνα.

α. **Καρτέρι.** Ὁ κυνηγὸς στὸ καρτέρι γιὰ γουροῦνια πρέπει νὰ προσέξει πρῶτα τὸ ντύσιμό του. Πρέπει νὰναι σύμφωνα μὲ τὸν καιρὸ, πάντως ὅμως κάπως βαρειά, γιατί θὰ ξενυχτήσει στὸ ὑπαιθρο, ἢ ἂν δὲν ξενυχτήσει θὰ περάσει ἐκεῖ πολλές ὄρες. Δεύτερα πρέπει νὰ τὸ λέει καὶ λιγάκι ἢ περδικούλα του, καὶ γιατί θὰναι μόνος του νύ-

χτα μέσα σὲ δάση καὶ γιατί θάχει νὰ κάμει μὲ ἀντίπαλο ὅχι τιποτένιο. Κι' ἐπειδὴ πολλές φορές συμβαίνει νὰναι ἀναγκασμένος νὰ ξαναγυρίσει στὸ χωριὸ ἢ στὴ καλύβα του, ἢ τέλος πάντων κεί ποὺ κάθεται πρὶν ἀκόμα φέξει, πρέπει νὰ ξέρει καλὰ καὶ τὸν τόπο γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ, γιατί τὸ χάσιμο τοῦ δρόμου τὴ νύχτα μέσα στὰ δάση δὲν εἶναι διασκέδασις.

Τὸ καρτέρι γίνεται εἴτε σὲ βούρκους ὅπου ἔρχονται ἢ γιὰ νὰ φᾶνε ἢ γιὰ νὰ τσαλαπατήσουν στὰ νερὰ ἂν κάνει ζέστη, εἴτε σὲ σκαφτοῦρες—θέσεις ὅπου σκάβουν γιὰ ρίζες—εἴτε σὲ χωράφια σπαρμένα ἢ μὲ βρύζα ἢ μὲ πατάτες ἢ μὲ ἀραποσίτι, δηλ. μὲ τροφὲς ποὺ τὰ τραβοῦν πολὺ.

Ὅταν τὰ χωράφια εἶναι λίγα καὶ βρίσκονται μέσα στὰ δάση, δηλ. ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰναι δάση κι' ὅχι χωράφια, ὁ ἰδιοκτήτης ἂν δὲ τσακώνεται κάθε βράδυ μαζὺ τους μὲ φωνὲς ἢ καὶ μὲ φωτιὲς ποὺ ἀνάβει, ἀπ' ὅπου ἔχομε κάθε καλοκαίρι πολλές πυρκαϊὲς στὰ δάση, δὲ θὰ προφτάσει ὡς τὸ θέρο νὰ πάρει οὔτε τὸ σπῆρο. Ἄν ὅσοι ὑποστηρίζουν τέτοιου εἴδους ἐκχερσώσεις, ἢ ὅσοι δὲ σκέπτονται ὅτι πρέπει νὰ ξεκαθαριστοῦν μιὰ γιὰ πάντα τὰ ἐδάφη σὲ γεωργικά, δειροκομικά καὶ δασικά, μπορούσαν νὰ γίνουν μάρτυρες τοῦ τί τραβοῦν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ὡς νὰ πάρουν τὸ γέννημα, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ κλαίγανε ἢ γιὰ τίς ἐπιστημονικὲς γνώσεις τους, ἂν στηρίζονται σ' αὐτὲς καὶ προτείνουν τέτοιου εἴδους ἐκχερσώσεις, ἢ, ἀκόμα χειρότερα, ἂν τίς προτείνουν λυγίζοντας ποιὸς ξέρει σὲ τί πιέσεις. Δὲν ἔχω πάει στὶς ἀφρικανικὲς ζουγκλες ὅπου οἱ ἐκεῖ μισοάγριοι περνοῦν τώρα τὴν περίοδο τοῦ κτηνοτροφικοῦ—γεωργικοῦ πολιτισμοῦ. Ἄπ' ὅσα ὅμως ἔχω διαβάσει δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχει καμμιά διαφορὰ. Μιὰ ἀδιάκοπη προσπάθεια ὅλη τὴ νύχτα μὲ φωνὲς κι' οὐρλιαχτὰ γιὰ νὰ διώχνουν τὰ λιοτάρια, κατὰ τί διαφέρει ἀπὸ τὴν προσπάθεια νὰ μὴ σβύσουν οἱ φωτιὲς ὅλη τὴ νύχτα μαζὺ μὲ τὰ διάφορα οὐρλιαχτὰ καὶ τὰ χτυπήματα τενεκέδων γιὰ νὰ διώχνονται τὰ γουροῦνια ;

Καρτέρι μπορεῖ νὰ γίνεται ἀκόμα καὶ σὲ θέσεις ἀπ' ὅπου περνοῦν τὸ βράδυ ὅταν παγαίνουν στὴ βοσκή, ἢ τὸ πρῶτ' ὅταν γυρίζουν γιὰ τὰ κουμάσια τους. Σ' αὐτὸ τὸ καρτέρι οἱ κυνηγοὶ ἄς μὴ νομίσουν ὅτι μποροῦν νὰ μὴ κάθονται τόσο ἡσυχοὶ ὅσο σὲ καρτέρια γι' ἄλλα κυνήγια, μὲ τὴν ἰδέα ὅτι τὰ γουροῦνια θ' ἀκουστοῦν ὅταν ἔρχονται. Εἶναι σωστὸ ὅτι πολλές φορές ἀκούγονται, ἀλλὰ τίς περισσότερες φορές πατοῦν τόσο σιγά, ὥστε ὁ κυνηγὸς δὲ θὰ τ' ἀκούσει παρὰ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ φτάσουν δίπλα του, κι' ἂν τότε θελήσει νὰ ἐτοιμαστεῖ δὲ θὰ προφτάσει, γιατί εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ τὸν ἀκούσουν καὶ θὰ ἐξαφανιστοῦν πρὶν προλάβει νὰ τοῦς ρίξει. Ἄν ὅμως εἶναι μονιάς κι' ἀπὸ μυροῦδι ἢ θόρυβο τοῦ κυνηγοῦ τοῦ δοθεῖ ἀπορμὴ κατὶ νὰ ὑπο-

ψιαστεί, τότε θά δειχτεί ἂν ἔχει ὑπομονή, γιατί θ' ἀναγκαστεί νά μένει ἀκίνητος ποῖός ξέρει πόση ὥρα. Ἀκίνητο τὸ γουρούνι λίγο πῶ πέρα ἀπὸ αὐτὸν θά προσπαθεῖ νά ξεκαθαρίσει ἂν εἶναι ἢ δὲν εἶναι κρυμένος ἐχθρός του. Ἐνα φσσ σὲ βαθὺ τόνο ποὺ θ' ἀκούγεται κάποτε—κάποτε θά δείχνει ὅτι δὲν πείστηκε ἀκόμα νά τραβήξει γιὰ τὸ βοῦρκο ἢ τὴ σκαφτούρα ἢ τὸ κουμάσι του, ἢ ἐπὶ τέλους νά φύγει καὶ νά λυτρώσει τὸν κυνηγὸ ἀπὸ τὸ μαρτύριό του.

Ἄν μποῦν στὴ σκαφτούρα ἢ στὸ χωράφι, ὁ κυνηγὸς ἄς μὴ βιαστεί νά ρίξει, γιατί τότε δὲν παραπροσέχουν. Ἄς ξεκουράσει γιὰ λίγες στιγμὲς τὰ νεῦρα του, ἄς πάρει ἤσυχα—ἤσυχα ἀναπνοή, κι' ἔπειτα διαλέγοντας τὸ μεγαλύτερο ἢ τὸ παχύτερο, μὲ στόχο τὴν πλάτη, ἄς ρίξει.

Ἄλλ' ἄς μὴ νομίσει ὅτι μπορεῖ νά κάθεται καὶ πολλὴ ὥρα ὡς ποὺ ν' ἀποφασίσει. Μ' ἓνα μικρούτσικο κρᾶκ ποὺ ἴσως κάμει ἓνα κλωναράκι ἢ μιὰ πετρίτσα ποὺ θά σπρώξει ἀθελά του, ἢ μὲ ἀέρα ποὺ θά φυσήξει ἀπὸ τὸ μέρος του πρὸς τὰ γουρούνια, θά τοὺς δοθεῖ ἢ ἀφορμὴ νά τὸν καταλάβουν καὶ τότε ὡς νά καταλάβει κι' αὐτὸς τί τοῦ γίνεται, θά βρίσκονται ποῖός ξέρει πόσο μακριά.

Τὸ καρτέρι εὐκολύνεται πολὺ μὲ φεγγάρι κι' οἱ φεγγαρόλουστες βραδυὲς δὲν πρέπει νά χάνονται.

Γενικὰ ὅμως τὰ γουρούνια ἀργοῦν νά πᾶνε στὶς σκαφτοῦρες ἢ στὰ χωράφια. Ὡστε ὁ κυνηγὸς ἄς μὴν ἀρχίζει νά νευριάζει γιατί δὲ φτάσανε μὲ τὴ δύσι τοῦ ἡλίου.

Συνήθως τὰ χωράφια τὰ πατοῦν ἢ μᾶνα μὲ τὰ μικρά της καὶ τὰ μικρά καπριά. Ἄν κανένα μεγάλο καπρὶ ἀποφασίσει νά πᾶει δὲ θά καθήσει μέσα νά φάει, ὅπως κάνουν τ' ἄλλα. Κάθε φορὰ θά μπαίνει, θ' ἀρπάζει μὲ τὸ στόμα τους ὅσες περισσότερες καλαμποκῆς ἢ περισσότερη βρύζα μπορεῖ καὶ βγαίνοντας ἔξω θά κάθεται σὲ καμμιά ἄκρη νά τρώει. Νοιώθει ἔτσι τὸν ἑαυτὸ του πῶ ἀσφαλισμένον.

β. **Ψάξιμο.** Τὸ ψάξιμο γίνεται ἀπὸ μερικοὺς κυνηγούς ποὺ ξέρουν κατάκαλα καὶ τὴ ζωὴ τῶν γουρουνιῶν καὶ τὸν τόπο, κι' ἔχουν πεποίθησι στὸ ντουφέκισμά τους. Μὲ χιονισμένο ἢ βρεμένο ἔδαφος ἀκολουθώντας τ' ἀχνάρια τους πετυχαίνουν νά φτάσουν ὡς τὰ κουμάσια τους, ἢ τὸ καλοκαίρι μὲ τίς μικρὲς νύχτες, ἐπειδὴ ὡς νά χορτάσουν ἀναγκάζονται νά μείνουν ἔξω ὡς τίς 8 ἢ 9 τὸ πρωί, σ' αὐτὲς τίς θέσεις ὅπου βόσκουν.

Γιὰ νά πετύχουν νά τὰ πλησιάσουν καθέννας καταλαβαίνει τί ἐξυπνάδα καὶ τέχνη πρέπει νά δείχνουν, γι' αὐτὸ αὐτοὶ οἱ κυνηγοὶ πέρνουν ἄξια τὸν τίτλον τοῦ «γουρουνά». Τέτοιες ἰδιότητες δὲ μπορεῖ νά τίς ἔχει ὁ ὅποιοςδήποτε κυνηγός, γιατί δὲ διδάσκονται. Εἶναι ἔμφυτες καὶ καλυτερεύουν ἢ τελειοποιούνται μὲ τὴν πείρα. Γι' αὐτὸ ὠρισμένοι κυνηγοὶ ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὅπως συμβαίνει σὲ

κάθε ἐπάγγελμα, ἀλλ' ἀκόμα καὶ στὶς ἀπλὲς ἀπασχολήσεις ἢ καὶ στ' ἀπλᾶ ἀκόμα παιχνίδια. Οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι μηχανές, κ' ὅσο κι' ἂν ρομποτοποιοῦνται θά διαφέρουν καὶ στὸ μυαλό καὶ στὸ σῶμα.

Στὸ καρτέρι καὶ στὸ ψάξιμο δὲν πρέπει νά πέρνεται σκυλι, γιατί μὲ τὸ πέρα—δῶθε του ἢ μὲ καμμιά φωνὴ ποὺ θά βγάλει θά προδώσει καὶ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸν κυνηγό.

γ. **Παγάνια.** Ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι ὁ καλύτερος, γιατί τὰ γουρούνια δέχονται κι' οἱ κυνηγοὶ μὲ τὸ κλείσιμο ποὺ τοὺς κάνουν πετυχαίνουν νά σκοτώνουν πολλὰ. Οἱ παγανιστάδες ὅμως πρέπει νά κάνουν καλὰ τὴ δουλειά τους, δηλ. νά μὴν ἀφήνουν ἀψαχτο μέρος, γιατί τὰ γουρούνια συνειθίζουν νά κρύβονται καὶ νά φεύγουν πρὸς τὰ πίσω. Κι' ἐπειδὴ δὲν εἶναι εὐκόλο νά βρίσκονται κάθε φορὰ καλοὶ παγανιστάδες, ὁ ἀρχηγὸς τῆς παγάνας θά κάνει καλὰ ν' ἀφήνει ἓναν δυὸ κυνηγὸς πίσω, ἐννοεῖται ὅταν γίνεται κοινὴ παγάνια κι' ὄχι κλειστή. Δὲν εἶναι δύσκολο νά σημειώνουν κι' αὐτοὶ ἐπιτυχίες ὅσες καὶ τὰ τακτικὰ καρτέρια.

Ὅταν οἱ κυνηγοὶ—καρτέρια δὲν εἶναι πολλοί, οἱ θέσεις ποὺ δὲν πιάνονται πρέπει νά κλείνονται μὲ κρεμάσματα χαρτιά ἢ πανιά, ἢ ἔστω καὶ μὲ πεταμένα σακκάκια ἢ σακκίδια. Τὰ γουρούνια ἀπὸ κεῖ δὲν περνοῦν, ἐκτός ἂν ζοριστοῦν ἀπὸ τὸ ἀδιάκοπο κυνηγι τῶν σκυλιῶν.

Στὴν παγάνια, ἂν τὰ γουρούνια δὲν σπάσουν τὴν παγάνια καὶ δὲν πετύχουν νά ξεφύγουν πρὸς τὰ πίσω, παγαίνουν πρὸς τὰ καρτέρια σιγὰ καὶ ψάχνοτας, δηλ. μυρίζοντας, ἀκούγοντας καὶ βλέποντας. Τὰ καρτέρια, λοιπόν, δὲν πρέπει νά καπνίζουν, ἢ νά μιλοῦν τὸ ἓνα στὸ ἄλλο, ἢ νά θορυβοῦν, μ' ἄλλα λόγια πρέπει νά κάνουν καρτέρι, γιατί γι' αὐτὸ πῆγαν ἐκεῖ. Ἀλλοιῶς τὰ γουρούνια θά βροῦν ἀφύλαχτες διάβες καὶ θά τὸ σκάσουν. Τὰ μικροπεισῶδια κι' οἱ ψυχρότητες ποὺ δημιουργοῦνται ὕστερα, εἴτε εἰς βάρος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς παγάνας, «ὅτι ἄφησε τὴν καλύτερη θέσι χωρὶς καρτέρι», εἴτε εἰς βάρος τῶν παγανιστάδων «ὅτι δὲν τὰ ξεσήκωσαν καλὰ», δὲν ἔχουν καμμιά θέσι. Φταίχτες εἶναι ὅσοι κυνηγοὶ δὲν κάθησαν ἤσυχα στὰ καρτέρια κι' ἀκριβῶς γι' αὐτὸ δὲν πρέπει αὐτοὶ νά ξαναπαίρνονται.

Ἄλλὰ καὶ σὲ καρτέρια νά πέσουν, ἐπειδὴ συνειθίζουν νά παγαίνουν τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο κοπαδιαστά, δὲ δίνουν τὴν εὐκαιρία νά ντουφεκίσουν περισσότεροι ἀπὸ ἓνας—δυὸ κυνηγοί. Γιὰ νά μὴ πετυχαίνουν λοιπόν καὶ ξεφεύγουν, οἱ παγανιστάδες μὲ τὸ ξεκίνημα τῆς παγάνας πρέπει ν' ἀφήνουν κι' ἓνα—δυὸ σκυλιά, ἀλλὰ σκυλιά ποὺ ξέρουν ἀπὸ γουρούνια, δηλ. ξέρουν καὶ νά τὰ βρίσκουν καὶ νά τὰ κυνηγοῦν, ὥστε νά τ' ἀναγκάζουν νά σκορπίζουν γιὰ νά πέφτουν σὲ πολλὰ καρτέρια.

Τὰ γουρουνοσκυλα εἶναι σκυλιά εἰδικὰ γυμνασμένα κι' ἂν πετύχουν νά πιάσουν τὸ γουρούνι ἀπὸ τὸ αὐτί, γιατί αὐτὸ πασχίζουν

νά κάμουν, μποροῦν νά σταματοῦν καί τὸν πιὸ μεγαλύτερο κάπρο. Κολλώντας τὸ κορμί τους στὸ κορμί τοῦ γουρουνιοῦ, γιὰ νά μὴ μπόρεῖ νά τὰ χτυπήσει, καί σφίγγοντας τὸ αὐτί μὲ τὰ δόντια τους τοῦ προκαλοῦν τόσο δυνατὸν πόνο, ὥστε τὸ ἀναγκάζουν νά στέκει. Ἄν ὅμως στὸ πήδημα ποῦ θὰ κάμουν νά πιάσουν τὸ αὐτί δὲν πετύχουν, πέφτουν στὰ δόντια του ἀπὸ ὅπου δὲ γλυτώνουν, ἔστω κι' ἂν δὲν εἶναι κάπρος, ἀλλὰ σκρόφα.

Μεῖς στὴν Ἑλλάδα δὲν ἔχομε τέτοια σκυλιά. Μεταχειριζόμεστε ὅσα ἀπὸ τὰ κοινὰ κυνηγετικά δείχνουν κάποια ἰδιαίτερη κλίση μαζὺ καί παλληκαριά. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐξελισσονται σὲ σπουδαῖα γουρουνόσκυλα, καί προσφέρουν στὸν ἀφεντικό τους ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες.

Στὶς παγάνες γιὰ γουρούνια σημειώνονται συνήθως δυστυχήματα ὄχι τόσο ἀπὸ σφαῖρες ἢ ἀπὸ σκάγια ποῦ τυχαίνου νά χτυπήσουν κάποιον ἀπέναντι, εἴτε ποῦ κάθεται καρτέρι, εἴτε ποῦ παγανίζει, ὅσο γιὰ τὸ κληρονομήσει—καρτέρια—δὲν κάθονται στὶς θέσεις ὅπου τοὺς τοποθετεῖ ὁ ἀρχηγὸς καί ντουφεκιοῦνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους γιὰ γουρούνια. Γι' αὐτὸ ὁ ἀρχηγὸς πρὶν ξεκινήσει ἢ παγάνει πρέπει νά ἐξηγεῖ καί νά ὑποδείξει τὰ καθήκοντα τοῦ καθ' ἑνὸς καί νά τονίζει, ὅτι τὸ κυνήγι γίνεται γι' ἀγριογούρουνα κι' ὄχι γι' ἀνθρώπους—γουρούνια, κι' ὅτι δὲ συγχωριέται ἐξ αἰτίας μερικῶν νά καταλήγει σὲ λυπηρὰ ἀντὶ σ' εὐχάριστα ἀποτελέσματα.

Τὸ γουροῦνι ντουφεκίεται μὲ σφαῖρα. Ἄλλὰ πέφτει καί μὲ σκάγια 000 ὡς 0 ἂν εἶναι κοντά, ἂν καί γενικὰ σωριάζεται δύσκολα ἂν δὲν τὴ φάει καλά.

IV. ΤΡΩΚΤΙΚΑ

RODENTIA

ΛΑΓΩΪΔΑΙ

LEPURIΔΑΕ

1. Λαγὸς

Lepus timidus L. (1) ἢ *europaeus* Pall

Ἔλα νά σοῦ εἰπῶ κάτι.

Μὰ καλά τόσο μυστικὸ εἶναι ποῦ μὲ παγανίεις παράμερα νά μοῦ τὸ εἰπείς;

Καί βέβαια εἶναι μυστικὸ καί μάλιστα σπουδαῖο. Ἄκουσε, ξέρω ἕναν λαγό.

Τι λὲς μαρὲ σύ. Γιὰ μίλα καλά.

Ναί ντὲ σοῦ λέω. Ξέρω ἕναν λαγό. Ἄκουσε . . . . .

Τέτοιοι διάλογοι δὲν εἶναι δύσκολο ν' ἀκούγονται γιὰ πιὸ κυνήγι; Γιὰ τὸν λαγό, δηλ. γιὰ ἕνα ζῶο ποῦ πληθαίνει ὅσο κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ τριχωτὰ μας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κουνέλι ποῦ τὸν περνάει.

Σ' αὐτὴ τὴν κατάντια ἔφτασε ἡ πατρίδα μας. Ὁ λαγὸς νά θεωρεῖται σπουδαῖο κυνήγι, σχεδὸν τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὴ Θεσσαλία καί κάτω. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅσο τὰ δάση καταστρέφονται, ὅπως συμβαίνει σὲ μᾶς, τόσο τὰ κυνήγια λιγοστεύουν. Ἄλλ' ἄς μὴ ντρέπομαστε νά ὁμολογοῦμε ὅτι τὸ περισσότερο φταίξιμο τὸ ἔχουμε μεῖς οἱ κυνηγοί. Γιαυτὸ πάλι μεῖς οἱ ἴδιοι πρέπει νά βάλουμε τὰ δυνατὰ μας νά ξαναφτιάξουμε ὅ,τι μπορεῖ νά ξαναγίνει ἀπὸ ὅ,τι καταστρέψαμε. Ἄν νομίζουμε ὅτι δὲ σώνονται γιὰ τὴν βρῖσκα καί κάπου—κάπου κάποιον κι' ἐξακολουθοῦμε νά τὰ κυνηγάμε χειμῶνα—καλοκαίρι, κι' ὄχι μοναχὰ μὲ ὄπλο, ἀλλὰ καί μὲ παγίδες καί μὲ θηλιές, ἄς μὴ περιμένουμε ὅτι ἡ κυνηγετικὴ κατάστασις μας μπορεῖ νά καλυτερέψει. Τότε οἱ ναοὶ τῆς θεᾶς μας Ἄρτεμιδος ὄχι μοναχὰ δὲ θὰ ξαναχτιστοῦν, ἀλλὰ κι' ὅσα συντρίμια τους ἔχουν ἀπομείνει θὰ πᾶνε κι' αὐτὰ κατὰ καπνοῦ.

Ὁ λαγὸς εἶπαμε ὅτι πληθαίνει γρήγορα. Γιαυτὸ καί πολλοὶ

(1) Ἡ ὀνομασία αὐτὴ δίνεται τώρα γιὰ τὸν χιονόλαγο.

σκεπτικιστές νατουραλιστές λένε ότι κι' έδω στέκει κείνο που έγινε με τα ποντίκια, δηλ. όταν η Φύσις είδε το παραστράτημά της με τὸ νὰ τὰ κάνει νὰ πληθαίνουν τόσο πολύ, έφτιασε γιὰ ἀντιφάρμακο τίς γάτες. "Όταν λοιπὸν είδε ότι έφτιασε ἕνα ζῶο που με τὸ γεννοβόλημά του θὰ κατανοῦσε νᾶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ βλαβερά γιὰ τὸ χωράφι καὶ γιὰ τὸ δάσος, τὸ βλόγησε νάχει νόστιμο κρέας γιὰ νὰ τὸ κυνηγοῦν ὅλα τ' ἄλλα κι' ἔτσι νὰ μὴ μπορεῖ νὰ πληθαίνει. Καὶ στ' ἀλήθεια δὲν ὑπάρχει ἄλλο ζωντανὸ που νὰ μὴ τὸν κυνηγᾶει τὸν ἄμοιρο. Κουνοῦπια, τσιμποῦρια, φίδια, καρακάξες, κορατζίνια, γεράκια, ἀητοὶ, μποῦφοι, ἀγριογούρουνα, νυφίτσες, κουνάβια, ἄσβοι, ἀλεποῦδες, λύκοι, ρίσσοι, ἀγριόγατες, καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ὁ ἄνθρωπος. Ἄφοῦ καὶ μιὰ ἀρσενικὰ χελώνα που τὸν βρῆκε κάποτε στρωμένον χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ φύγει, γιὰτὶ ἀπὸ πάνω του τριγύριζε ἕνας ἀήττος κι' ἂν προγκοῦσε θὰ τὸν ἔπιανε, πέτυχε νὰ γλεντήσῃ μαζί του. Μέσα στὴ δυστυχία του λοιπὸν καὶ κλαίγοντας γιὰ τὸ κατάντημά του λέει στὴ χελώνα: «Ἄιντε γιὰ τὸ χατήρι τοῦ σταυραητοῦ γλέντα καὶ σὺ χελώνα». Εἶναι τόσοὶ οἱ ἔχθροί του που δὲ ξέρει ἀπὸ ποιὸν νὰ πρωτοφυλαχτεῖ. Πετυχημένα ἢ ποιήσεις μας τοῦ δίνει ταμπουρά νὰ βαράει.

«Ποιὸς είδε ψάρι στὸ βουνὸ καλόγερο χολᾶτο (μελαγχολικὸν)

καὶ τὸν λαγὸ με ταμπουρά τὴν ἀλεποῦ με ρόκα».

Δηλ. πῶς μπορεῖ νὰ δείχνει ὁ λαγός που βρίσκεται; Γίνεται αὐτό; Ποτέ, γιὰτὶ χάθηκε στὴ στιγμή. Γιαυτὸ καὶ τὸ ἄλλο «Λαγός τὴ φτέρη ἔτριβε κακὸ τοῦ κεφαλιοῦ του ἔκανε».

"Υστερα ἀπὸ αὐτὰ μπορούσε ποτὲ νὰ κοιμᾶται βαθεῖα; Κοιμᾶται τόσο ἑλαφρὰ που βγήκε γιὰ ὄλους που κοιμούνται ἑλαφρὰ «λαγοκοιμούνται». Ἄκούει τὸν ἔχθρό του πρὶν κείνος φτάσει κοντά του, ἀνοίγει τὰ μάτια του κι' ἔτοιμάζεται ἂν κιντυνεύει νὰ προγκίξει.

Αὐτὸ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ σὲ μερικοὺς φυσιοδίφες καὶ κυνηγοὺς νὰ παραδέχονται ότι ὁ λαγός κοιμᾶται μ' ἀνοιχτὰ μάτια. Μὰ καλὰ δὲν ἤξεραν ἢ δὲν ἤθελαν νὰ μάθουν τί λέει ἡ ζωολογία γιὰ τὸ μάτι τῶν σπονδυλωτῶν τῆς ξηρᾶς, δηλ. ἂν μπορεῖ νὰ διατηριέται χωρὶς νὰ ὑγραίνεται με τὰ βλέφαρα, ἀλλὰ δὲ θέλανε νὰ ἴδουν κανέναν στὸ κλουβί; Ὁ λαγός δὲν εἶναι δράκοντας, οὔτε οἱ Γιαγιάδες μας μιλοῦν γι' αὐτὸν στὰ παραμύθια τους. Εἶναι ἕνας φτωχοδιάβολος που ζῆ σὲ μιὰ ἀδιάκοπη λαχτάρα, γιὰτὶ δὲ ξέρει ἀπὸ που θὰ τοῦ ἔρθει, ἀπὸ τὴ Γῆ ἢ ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ. «Λαγὸ βίον ζῆν» ἔλεγαν οἱ παπποῦδες μας γιὰ κείνους που ζοῦν σὲ παντοτεινὴ ἀγωνία. Πῶς θὰ ζοῦσε ἂν δὲν ἄκουγε, κι' ἂν μὴ ἀνοίγοντας ἀμέσως τὰ μάτια του δὲν ἑτοιμαζότανε νὰ φύγει, ἢ δὲν ἔφευγε γιὰ νὰ γλυτώσει καὶ νὰ μὴ φαγωθεῖ ἀπὸ κείνον που τὸν πλησιάζει;

Ξέρετε τί λέει κεῖ που κάθετα; Ἄν ὁ σκύλος ἢ ἡ ἀλεποῦ ἔρ-

θει ἀπὸ δῶ ἐγὼ θὰ φύγω ἀπὸ κεῖ, κι' ἂν ἔρθει ἀπὸ κεῖ ἐγὼ θὰ φύγω ἀπὸ δῶ. Φτάνει κάποτε ὁ σκύλος. Ἄντιο ὅλοι οἱ ὑπολογισμοί. Προγκάει ἀπ' ὄπου τοῦ τύχει, ἢ ἀπὸ φόβο μπερδεύεται, κι' ἂν τὸ σκυλί εἶναι ἔξυπνο κι' εὐκίνητο τὸν βουτάει στὴ στιγμή. Ὡστε ὄχι ἄδικα ὁ Λιναῖος τὸν βάφτισε «φοβιτσιάρη». Καὶ πῶς μπορεῖ ὁ φτωχὸς νὰ μὴ φοβᾶται ἀφοῦ τὸν κυνηγοῦν ὅλα τὰ ζωντανά; Πάλι καλὰ που δείχνει καὶ κάποιον θάρρος. Γιαυτὸ κι' αὐτὸς σὲ φεγγαρόλουστες βραδυὲς ἂν καταλάβει ότι βρίσκεται σ' ἀσφάλεια, πηδάει, κυλιέται, τρέχει καὶ γενικὰ μοιάζει σὰν νᾶναι μεθυσμένος. Κι' εἶναι μεθυσμένος ἀπὸ χαρὰ, γιὰτὶ κείνες τίς στιγμὲς ζῆ χωρὶς νὰ κυνηγιέται.

Τὸ τρίχωμά του, κοντὸ καὶ μαλακὸ—πέλλο—μὲ πολὺ στάχυ, χρησιμοποιεῖται στὴν πιλοποιῖα (φτιάνονται τὰ γνωστὰ πιλήματα), καὶ τὸ δέρμα του στὴ γουναρική.

Τὸν χειμῶνα μακραίνει καὶ πυκνώνει λίγο κι' ἔτσι τὸν προφυλάσσει ἀπὸ τὸ κρῦο, ἂν καὶ δὲ τὸ παραλογαριάζει. Μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ χειμῶνα δὲν δυσκολεύεται νὰ περνᾶει τὴν ἡμέρα του καθόντας ἀπάνω σὲ βουρλιὲς ἢ ρίζες ἀπὸ καλάμια στὴν ἄκρη σὲ λίμνες ἢ βαλτοτόπια, ἄσχετα ἂν τὸ νερὸ τοῦ βρέχει τὰ πόδια, ἢ νὰ κάθετα κάτω ἀπ' τὸ χιόνι κουκουλωμένος καὶ δυὸ καὶ τρεῖς μέρες, ἀρκεῖ ότι ἔτσι πετυχαίνει νὰ ἐξασφαλιζέται ἀπ' τοὺς ἔχθρους του.

Τὸ χρῶμα του εἶναι σταχτοκάστανο—καστανοκίτρινο με σταχτόασπρες ἀποχρώσεις. Ὑστερα ἀπὸ ἀρρώστειες παρουσιάζει διαφορὲς παραλλαγὲς με συνηθέστερη τὴν ἄσπρη. Καὶ δὲν εἶναι λίγες, με κυριώτερη τὴν κλαπάτσα γιὰ ὄσους ζοῦν σὲ βαλτοτόπια.

Δόντια ἔχει 28 (+2). Ὁ τύπος τους εἶναι $\frac{1(+1)}{1} \frac{0}{0} \frac{6}{6}$ (τὰ

μισὰ). Τὰ μπροστινὰ γέρνουν πρὸς τὰ ἔξω καὶ στὴν ἄκρη μ' ἕνα πλάτυμα φτιάνουν μιὰ κόψι σὰν ἀπὸ τζάμι. Γιαυτὸ τὰ κατὰφέρνει νὰ κόβει εὐκόλα καὶ τὰ ψιλὰ χορταράκια καὶ τὴ φλούδα ἀπ' ὄποιο δέντρο. Κι' ὅμως πάλι δὲ θὰ τὰ κατὰφερνε καλὰ ἂν τὸ πάνω χεῖλος δὲν ἦτανε σχισμένο στὴ μέση—λαγοχειλία—γιὰ νὰ μένουν λεύτερα νὰ δουλεύουν.

"Όλα τὰ ζῶα που ἔχουν τέτοια δόντια, ὅπως τὰ κουνέλια, οἱ κάστορες κ. ἄ., τὰ λένε τρωκτικὰ—Rodentia,—γιὰτὶ όταν τρῶνε κουνοῦν τὸ κάτω σαγόνι μπρὸς πίσω κάνοντας κάποιον θόρυβο σὰν νὰ δουλεύει πλάνη—ροκάκι. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ξεφεύγουν νὰ ψοφήσουν ἀπὸ πείνα, γιὰτὶ τὰ δόντια τους τρίβονται, κι' ἂν καὶ δὲ παύουν νὰ μεγαλώνουν δὲν κλείνουν τὸ στόμα.

Ὁ λαγός όταν κάθετα παίζει κάποτε—κάποτε τὰ χεῖλη του, ἴσως γιὰτὶ τρίβει τὰ δόντια του, καὶ γιαυτὸ πολλοὶ πίστεψαν ότι ἀναχαράζει. Ἄλλὰ με μιὰ ἀπλή παρακολούθησι ὁ καθένας μπορεῖ νὰ πιστοποιήσῃ ότι δὲ γυρίζει τὴν τροφὴ ἀπ' τὸ στομάχι στὸ στόμα, κι'

μέ μια ακόμα απλή εξέταση του στομαχιού μπορεί να πειστεί. Γιατί λοιπόν να λέγονται τέτοιου είδους άνοησιες;

Τ' αυτιά του είναι πολύ μεγάλα μ' έναν μαύρο λεκέ στην όκη τους. Σε κορμί 0,60—0,80 μ., αυτά φτάνουν τα 0,15—0,18 μ. Άλλ' είναι ή σωτηρία του. Αυτά θα τον ειδοποιήσουν για τον κίνδυνο κι' όταν κοιμάται κι' όταν είναι ξυπνός. Όσα να είπει κανείς για τη δύναμή τους πάλι θάβναι λίγα. Τόσο άκούει ώστε πολλοί πιστεύουν ότι βλέπει μ' αυτά, δηλ. οδηγείται σαν με μάτια. Αυτό βέβαια ξεπερνάει κάθε αλήθεια, άλλ' είναι χαρακτηριστικό για τη δύναμή τους. Χωρίς αυτά θαχε μπει κι' αυτός στον κατάλογο που έχουν γραφτεί τόσα και τόσα που μας έλειψαν για πάντα. Πάντως δεν έχει ανάγκη να ιδεί με τ' αυτιά του. Βλέπει με τα μάτια του και βλέπει μάλιστα πολύ καλά. Δεν έχει όμως τη δύναμη να διακρίνει, δηλ. δεν καταλαβαίνει τί είναι κείνο που βλέπει αν μένει ακίνητο. Π.χ. αν ένας κυνηγός καθήσει ακίνητος, ένας λαγός μπορεί νάρθει δίπλα του και να τον κυττάζει χωρίς να καταλαβαίνει αν είναι έχθρός του ή όχι, χωρίς να καταλαβαίνει καν αν είναι ζωντανό πλάσμα. Δεν τον βοηθάει πολύ κι' ή όσφρησις, αν κι' έχει παρατηρηθεί ότι ή άρσενικός μπορεί στην περίοδο του όργασμου να βρίσκει τη λαγίνα μυρίζοντας τ' άχνάρια της, κι' έτσι την παθαίνει. Άν όμως κείνη τη στιγμή ή κυνηγός καταπιεί και το σάλιο του ακόμα, δηλ. κάμει τον πιο μικρόν κρότο, ή λαγός θα τον άκούσει και μ' ένα δυό πηδήματα σαν άστραπή θα χαθεί από μπρός του.

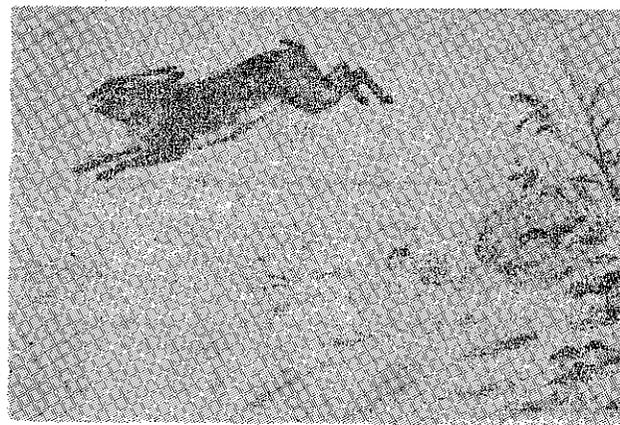
Πόσο βλέπει τό ξέρουν όσοι κυνηγοί τους διακρίνουν στο γιατάκι τους. Πριν ανταμώσουν του κυνηγού τα μάτια με τα μάτια του κάθεται με φόβο βέβαια, άλλ' ήρυχος ακόμα, γιατί δεν πείστηκε ότι κινδυνεύει. Μόλις όμως ανταμώσουν ή μετά το αντίκωμα μόλις παρθούν από πάνω του, ή θα προγκίξει, ή θα κλείσει τα δικά του, γιατί δεν έχει τό θάρρος να βλέπει τον κίνδυνο κατά πρόσωπο. Είδε τότε ότι ιδώθηκε, άσχετα αν ή κυνηγός ίσως δεν τον είδε, αλλά τυχαία πέρασε τη ματιά του άπάνω του.

Τα μεγάλα αυτιά του του κάνουν ένα ακόμα καλό. Όταν τρέχει τον βοηθούν να τρέχει στις στροφές εύκολα. Τα μεταχειρίζεται για τιμόνια αντί της ούρας του που δεν τον βοηθάει. Γιαυτό κι' ή Ξενοφών έλεγε «ούραν δέ ούκ έπιτηδείαν έχει προς δρόμον».

Τα πίσω πόδια του είναι πολύ μεγαλύτερα από τα μπροστινά και τον βοηθούν να τρέχει στις άνηφοριές τόσο γρήγορα, όσο κανένα από όσα τον κυνηγούν. Άλλά και στα ισώματα ή και στις κατηφοριές δεν τα καταφέρνει άσχημα. Πότε με πολλές στροφές, πότε με το ξαφνικό λάγιασμα και το πίσω γύρισμα, πετυχαίνει να γλυτώνει. (Εικ. 13). Δύσκολα ξεφεύγει μοναχά από τό καρτέρι που του κάνει

ή άλεποθ κι' από τα νύχια του άητού ή του μούφου κι' από τις λαγωνικές σε πεδιάδες.

Τ' άχνάρια του, δυό τα πεινά, τό ένα λίγο πιο μπρός από τό άλλο, που τ' αφήνουν τα μπροστινά πόδια του, δυό τα μπρός, λίγο μεγαλύτερα που τ' αφήνουν τα πίσω, με μικροδιαφορές ανάλογα με τό πολύ άργό (Εικ. 14) ή τό γρήγορο (Εικ. 15) τρέξιμό του, δείχνουν που μπερμπάτεψε τη νύχτα. Άλλά κι' αν δέ φαίνονται και τα τέσσερα, ή καλός κυνηγός δέ ξεγελιέται. Είναι στενόμακρα με κάπως μακρούτσικα νύχια, κι' όχι με βοθλες όπως στην άλεποθ ή στο σκύλο. Για να μπορέσει όμως να τα παρακολουθήσει χρειάζεται να χει ή ν' άποχτήσει και πείρα, γιατί ως που ή λαγός πιάσει γιατάκι — καθοιά, μουλάγα—τ' άνακατώνει πολύ, αν και τα νύχια από τα πίσω πόδια με τό «τσαρούχι» όπως λέγεται ένα μικρό πλάτυμα που αφήνουν όταν στρίβει, θα δείχνουν κάθε φορά προς που έστριψε.

Εικ. 13

Σε όργασμό μπαίνει κατά τον Φλεβάρη. Άν ή Γενάρης είναι ζεστός, αρχίζει να μπαίνει από τότε. Σπάνια και με βαριούς χειμώνες να τον πάρει ή Μάρτης. Μεις στην Ελλάδα πρέπει να τον υπολογίζουμε ότι ξεκινάει με τό άνθισμα της μυγαλιάς. Βιάζεται γιατί του άρέσουν οι έρωτοδουλειές κι' έτσι έπανορθώνει τις ζημιές που έπαθε τό χειμώνα.

Άν οι άρσενικοί είναι πολλοί καυγαδίζουν λιγάκι ως να βγει ή νικητής που θα πάρει τη λαγίνα. Άλλά τα τσακώματά τους αυτά δεν καταλήγουν σε σκοτωμούς όπως συμβαίνει σ' άλλα ζώα μοναχά μερικές γρατσουνιές με τα νύχια που πολύ σπάνια καταλήγουν να κάμουν κακό σε κάποιο μάτι.

Ἡ λαγίνα γεννάει κάθε χρόνο 4—5 φορές ἀπὸ δυὸ ὡς τέσσερα στὴν κάθε γέννα. Τὰ μικρὰ μένουν στὴ κοιλιὰ τριάντα μέρες. Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, ἂν καὶ λίγο, γίνονται τόσο τέλεια, ὥστε μέσα σὲ τρεῖς—πέντε μέρες ἀπὸ τότε ποὺ θάρθουν στὸν κόσμον μποροῦν νὰ ζοῦν

Εἰκ. 14

Εἰκ. 15

μοναχά τους. Ἀλλοίμονό τους τὰ φτωχὰ ἐρημολάγια, ὅπως λέγονται, ἂν δὲ μπορούσαν. Οἱ ἐρωτοδουλιές τῆς μάνας ξεπερνοῦν κάθε φίλτρο πρὸς τὰ παιδιὰ τῆς καὶ ἢ θὰ ψοφοῦσαν, ἢ θὰ τὰ τρώγανε οἱ τόσοι πολλοὶ ἐχθροὶ τους. Ἀπὸ κεῖ βγήκε κι' ἡ παροιμία «σὰν τοῦ λαγοῦ τὰ τέκνα» γιὰ παιδιὰ ποὺ ἔχουν μάνες σὰν τις λαγίνες. Μιὰ πρόνοια μοναχὰ πέρνει τις πρώτες μέρες ὅταν τὰ παρακολουθεῖ καὶ

τὰ ταΐζει μὲ τὸ γάλα τῆς. Δὲν τ' ἀφήνει τότε ὄλα μαζύ, ἀλλὰ τὰ σκορπάει τὸ ἓνα ὀὐ τὸ ἄλλο κεῖ κι' ἔτσι δὲ ξεπαστρεύονται ὄλα μὲ μιὰς. Βλέπετε «ὁ Ὑψιστος ὀρφανὰ κάνει ἀλλ' ἄμοιρα δὲν κάνει».

Στοὺς δυὸ - τρεῖς μῆνες γίνονται πιὰ λαγάκια, ὡς ἓνα κιλό ἢ λίγο βαρύτερα, καὶ στοὺς ἑφτά - ὀχτῶ εἶναι σὲ θέσι νὰ πολλαπλασιαζοῦνται. «Τὸ μῆλο κάτω ἀπὸ τὴ μηλιά θὰ πέσει κι' ἂν κυλλίσει δὲ θὰ φύγει ἀπὸ τὸν ἴσκιο τῆς».

Ἄν καίεις θελήσει νὰ παρακολουθήσει τὸ λαγὸ στὴν ὄλη ζωὴ του δὲν εἶναι δύσκολο νὰ βγάλει τὸ συμπέρασμα ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ κουτότερα ζῶα. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι δείχνει πολλές ἐξυπνάδες, ὅπως ὁ τρόπος του γιὰ νὰ κρύβει τὴ μουλάγα του, ἢ γενικά νὰ ξεφεύγει μὲ τὸ δίπλωμα τῶν ἀχναριῶν του, ἢ ὁ τρόπος ποὺ παρακολουθεῖ ἀπὸ τὸ γιάτακι του τὸν ἐχθρὸ του μ' ἓνα μόλις τόσο δὲ σήκωμα τῆς ἄκρης τῶν οὐτιῶν του, κ.ο.κ. Φαίνεται ὅτι ἔχει πεποίθησι στὸ χρῶμα του, γιὰτὶ ἂν στρώνεται δὲ διακρίνεται, καὶ στὸ τρέξιμό του, κι' ἓνα ζῶο 2½—3½ κιλά καθαρὸ κρέας τὴν παθαίνει, ἔνῳ ἂν ἔφευγε ἀσφαλῶς θὰ γλύτωνε. Καὶ ναὶ ὄλα αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ χορτοφάγα δύσκολα ξεφεύγουν καὶ πεθαίνουν ἀπὸ φυσικὸ θάνατο, ἀλλὰ δὲν δείχνονται σὰν τὸν λαγὸ. Αὐτὸς ὁ εὐλογημένος τὸ παρακάνει.

Γιὰ νὰ προκόψει θέλει κάμπους μὲ μικρολοφίσκους μ' ἀραιὴ βλάστησι, ἢ ἄκρες ἀπὸ δάση. Σὲ κλειστὰ δάση δύσκολα κάθεται, ὄχι γιὰτὶ κεῖ μέσα δὲ γλυτώνει εὐκολα—σπουδαῖος κι' αὐτὸς λόγος—ὄσο γιὰτὶ ὅταν βρέχει ἢ χιονίζει δὲν μπορεῖ νὰ βαστάει τὸ ἀδιάκοπο τὰκ—τὰκ ποὺ κάνουν οἱ σταλαματιές ὅταν πέφτουν ἀπὸ τὰ δέντρα. Γι' αὐτὸ μέσα σὲ δάση βρίσκονται συνήθως μόνον μὲ ξεροὺς καιροὺς, ἀρκεῖ βέβαια ἀνάμεσά τους νᾶναι καὶ λίγα ἀνοίγματα ἢ οἱ ἄκρες τους νὰ μὴν εἶναι μακρυὰ (!). Δὲ βαστάει ἀκόμα νὰ τὸν βαρᾶει τὸ ξεροβόρι, γιὰτὶ παγώνουν τ' αὐτιά του, καὶ γι' αὐτὸ μὲ τέτοιους καιροὺς τραβιέται σὲ φυλαγμένες θέσεις, ἂν καὶ γενικά τὸν χειμῶνα προτιμᾶει θέσεις νὰ τις βρίσκει ὁ ἥλιος.

Ὅπως ὄλα τὰ φυτοφάγα ἔτσι κι' αὐτὸς τρώει πολὺ. Ἄν λοιπὸν πολλαπλασιαστεῖ, οἱ ζημιές του στὰ γεννήματα, στὰ μπουστάνικα, στὰ δάση, στὰ δασικὰ φυτῶρια καὶ στὶς ἀναδασώσεις καταντοῦν νὰ τσοῦζουν. Σ' ἄλλες χῶρες μὲ τακτοποιημένες τις ἔδαφοπονίες τους, ἄρα καὶ τὴν κτηνοτροφικὴ οἰκονομία τους, ἢ ζημιὰ τοῦ κάθε λαγοῦ ὑπολογίζεται, κι' ὁ ἀριθμὸς τους, ποὺ εἶναι ἀπάνω—κάτω γνωστός γιὰ κάθε περιοχὴ, δὲν ἀφήνεται νὰ περνᾶει τὸ ὄριο ποὺ πρέπει, ὅπως συμβαίνει καὶ γιὰ ὄλα τὰ χοντρά κυνήγια.

Μὲ χιόνι κάνει ζημιές καὶ σὲ μεγάλα καρποφόρα δένδρα, π. χ. στὶς μηλιές, γιὰτὶ ροκανίζει τὴ φλούδα τους παραπάνω ἀπὸ κεῖ ποὺ

(1) Πολλοὶ διακρίνουν τριῶν εἰδῶν λαγοῦς, κείνους ποὺ ζοῦν σὲ δάση, κείνους ποὺ ζοῦν σὲ θαμνοτόπια καὶ κείνους ποὺ ζοῦν σὲ πεδιάδες.

έφτασε τὸ χιόνι. Ἄν τότε θελήσει νὰ φάει καὶ γαλατοίδα, ἕναν ἀπὸ τοὺς καλοὺς μεζέδες του, σκάβοντας τὸ χιόνι μὲ τὰ μπροστινὰ πόδια του, ἔστω κι' ἂν τὸ πάχος του εἶναι ἕνα μέτρο, βγαίνει ἀκριβῶς ἀπάνω της. Τί εἶναι ἄραγε κείνο ποὺ τὸν ὀδηγεῖ νὰ τὴ βρῆκεται χωρὶς ποτέ του νὰ λαθεύει;

Δυὸ χορταρικά, τὰ σπαράγγια καὶ τ' ἀγριοσέλινά δὲν τὰ γκί-
ζει ποτέ.

Ὅλες ὁμως οἱ ζημιές δὲν πρέπει νὰ φορτώνονται στὸν λαγὸ ἀνεξέταστα. Ἐνα μεγάλο μεριδικὸ ἔχουν πρῶτα τὰ ποντίκια, κι' ἀπὸ κοντὰ ἄλλο ἕνα, ὁ σκατζόχοιρος—ἀκανθόχοιρος. Ἄλλὰ μὲ μιὰ μικρὴ προσοχὴ ἂν θελήσει κανεὶς νὰ προσέξει τ' ἀχνάρια τῶν δοντιῶν, βρῆκεται ... ὁ δράστης.

Περισσότερο ὑπεύθυνος εἶναι γιὰ τίς ζημιές σὲ σιτάρια, ροβί-
θια καὶ φακὴ ὅταν σπέρνονται σὲ χωράφια μέσα ἢ κοντὰ σὲ δάση. Ἐκεῖ ὁμως εἶναι τὰ λαγίσια βασιλεία καὶ τέτοιου εἴδους καλλιέρ-
γειες δὲν ἔχουν θέσι. Τὸ φταίξιμο λοιπὸν δὲν εἶναι τοῦ λαγοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἀνόητου ἀγρότη ποὺ νόμισε ὅτι μπορεῖ νὰ σπέρνει σὲ τέτοια χω-
ράφια, καὶ τοῦ Κράτους ποὺ ἀκόμα δὲν κατῶρθωσε νὰ ξεκαθαρίσει ὡς ποὺ τέλος πάντων θὰ φτάνει τὸ ἀλέτρι καὶ τὸ τσαπί.

Νερὸ ἂν βρῆκεται πίνει, ἂν δὲν βρῆκεται δὲν πίνει. Τοῦ ἀρκεῖ ὅσο ἔχει ἢ χλωρονομὴ ποὺ τρώει. Ἄν τὸ καλοκαίρι ζοριστεῖ καὶ δὲ βρι-
σκει, σκάβει καὶ τρώει σκορδίλια κι' ἔτσι μὲ τοὺς πολλοὺς χυμούς
τοὺς τὰ καταφέρνει νὰ τὴν περνάει.

Ὡς στόχος δὲν κουστίζει καὶ σπουδαῖα πράγματα. Μοναχὰ
ὅταν πρωτοπρογγάει, ἢ ὅταν μὲ τὸ σφίξιμο ποὺ θὰ τοῦ κάνει κανένα
γρηγοροπόδαρο σκυλὶ σὲ πυκνοὺρες καὶ τρέχει σὰν διάβολος χωρὶς
νὰ δίνει τὸν καιρὸ γιὰ σκόπευσι, μπορεῖ νὰ φχαριστήσῃ κάπως τοὺς
καλοὺς κυνηγούς. Τοὺς ἀποζημιώνει ὁμως μὲ τὸ κρέας του, ὑπὸ τὸν
ὄρο ὅτι ἢ νοικοκυρὰ δὲ θὰ λυπηθεῖ τὸ καλὸ λάδι, καὶ δὲ θὰ βιαστεῖ
νὰ κατεβάσῃ τὴ χύτρα ἀπὸ τὴ φωτιά. Γίνεται ἐκλεκτὸ σιφάδο ἢ
σαλιμὶ μὲ σκορδαλιά. Γίνεται ἀκόμα καὶ ψητὸς μὲ λαδορίγανη, ἀλλὰ
τότε θέλει καὶ τέχνη κι' ὑπομονὴ καὶ ... γερὰ δόντια ἂν δὲν εἶναι
σιτεμένος. Κουστίζει ὁμως ὡς μεζές.

Κυνῆγι

Ὁ λαγὸς μπορεῖ νὰ κυνηγηθεῖ μὲ τέσσερες τρόπους, μὲ καρ-
τέρι, μὲ ψάξιμο, μὲ παγάννα καὶ μὲ κράξιμο.

α. **Καρτέρι.** Τὸ καρτέρι γίνεται σὲ θέσεις ὅπου ἔρχεται γιὰ νὰ
φάει ἢ σὲ θέσεις—μονοπάτια—ἀπ' ὅπου περνάει. Ἡ κοπριά του—
βιρβιλίες, τριβὴ—τρογγυλὴ τοῦ θηλυκοῦ, μακρουλὴ τοῦ ἀρσενικοῦ, ἢ
τίποτε ἀχνάρια ἢ βοσκημένο χωράφι, θὰ δείξουν ἂν ἔρχεται ἢ περ-

νάει. Ἐπίσης ἂν ὀδηγηθεῖ σκυλὶ καὶ τὸν μυριστεῖ, πάλι κι' αὐτὸ θὰ
δείξει ἂν ἔρχεται ἢ περνάει.

Ἐδῶ μπορεῖ νὰ ρωτήσῃ κανεὶς τοῦτο. Μὰ ὁ κυνηγὸς ποὺ ἔχει
σκυλὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνει καρτέρια; Δὲν τὸ ἀπολαεῖ νὰ τὸν τσου-
βαλιάσῃ μέσα σὲ λιγὴ ὥρα; Αὐτὸ δὲν εἶναι οὔτε δύσκολο, οὔτε εὐκο-
λο. Δὲν εἶναι δύσκολο γιὰ τὸ πέταμα ἢ στὴν πρώτη βόλτα μπο-
ρεῖ νὰ πετύχει νὰ τὸν τσακίσει. Δὲν εἶναι ὁμως κι' εὐκολο, γιὰ τὴν
πολλὴν φορὴν καὶ μὲ μιὰ καὶ μὲ δυὸ καὶ μὲ τρεῖς ὄρες κυνηγητό, ἂν
βέβαια τὸ σκυλὶ εἶναι διώξεως, νὰ μὴ μπορεῖ οὔτε κἂν νὰ τὸν ἴδει.
Ἄν λοιπὸν δὲ διαθέτῃ πολλὰς ὄρες, ἀλλὰ μοναχὰ λίγες βραδυνὲς ἢ
πρωινὲς, κατ' ἀνάγκη θὰ ξεπέφτῃ στὸ καρτέρι, ποὺ ἂν κι' εἶναι
λιγάκι δολοφονικὸ, τραβάει πολλοὺς κυνηγούς, περισσότερο κείνους
ποὺ φχαριστιοῦνται μὲ τίς συγκινήσεις, ἢ κείνους ποὺ ... δὲν ἔχουν
σκυλὶ.

Γίνεται ἀκόμα καὶ σὲ κυλίστρες, δηλ. σὲ θέσεις ὅπου παγαίνει
καὶ τρῖβει τ' αὐτιά του γιὰ νὰ διώξῃ τὸ τσουξίμο ποὺ τοῦ ἔχουν
προκαλέσει τὰ τοιμήματα ἀπὸ τὰ κουνούπια. Γιὰ νὰ ἐξακριβωθεῖ
ἂν πάει στὴν κυλίστρα, ὁ κυνηγὸς μπορεῖ νὰ μεταχειριστεῖ ἕνα ἀπλού-
στατο μέσο. Χαράζει δυὸ γραμμὲς μὲ τὸ δάχτυλό του ἢ καὶ μ' ἕνα
ξυλάκι ἀπάνω στὸ χῶμα τῆς κυλίστρας. Ἄν τὴν ἄλλη μέρα βρεθοῦν
χαλασμένες δὲν πρέπει νὰ λείψῃ ἀπὸ τὸ βραδυνὸ καρτέρι, πιάνον-
τάς το μάλιστα ἀπὸ γρήγορα, γιὰ τὴν μὴ μὴ ἀφήσῃ τὸ γιατάκι του
συνειθίζει νὰ παγαίνει πρῶτα σ' αὐτὴ. Ἐχει μεγάλες ἐλπίδες νὰ
φάει λαγὸ.

Ὅλη τὴν ἡμέρα κάθεται στὸ γιατάκι του. Στὴ βοσκὴ βγαίνει
τὸ βράδυ—βράδυ. Τοὺς καλοκαιρινούς μῆνες βγαίνει ἀπὸ πολὺ ἔνω-
ρίς, γιὰ τὴν ὅπως εἶπαμε, δὲ βαστάει τὰ τοιμήματα ἀπὸ τὰ κουνού-
πια. Γι' αὐτὸ τότε κάθεται σὲ θέσεις νὰ τίς βρῆκεται ἀεράκι, π.χ. πα-
ραλίες, ψηλωματάκια πάνω σὲ βράχους ἢ ὄχτους σὲ ρέματα, κ.λ.π.
Ἐνας ὁμως λόγος ἀκόμα ποὺ τὸν ἀναγκάζει νὰ βγαίνει ἀπὸ γρή-
γορα εἶναι ἡ πείνα. Μέσα στίς μικρὲς νύχτες δὲν προφταίνει νὰ χορ-
τάσῃ, ὅχι γιὰ τὸν ἀρκεῖ ὁ χρόνος, ὅσο γιὰ τὴν μὴ τίς ἐρωτοδου-
λειὲς καὶ τὰ παιγνίδια του χάνει πολλὰς ὄρες.

Πρὶν μπεῖ σ' ἀνοικτὸ μέρος συνειθίζει νὰ κάθεται λιγάκι πίσω
ἀπὸ κἂν κλαράκι ἢ τουφίτσα ἢ καὶ πέτρα γιὰ νὰ ἐξακριβώσῃ ἂν
θᾶναι σίγουρος ὅταν βγεῖ στὰ φανερὰ. Κι' ὁμως μερικὲς φορὲς σὰν
νὰ ξεχνάει ὅτι εἶναι λαγός, δηλ. ζωντανὸ ποὺ τὸ κυνηγᾷ ὄλος ὁ
ἄλλος κόσμος, τραβάει σὰν ἀγωγιάνης γραμμὴ γιὰ τὸ χωράφι ἢ τὴ
λούζα.

Ὅταν περπατάει δὲν ἀκούγεται καθόλου. Οἱ πολλὲς τρίχες ποὺ
βγαίνουν ἀνάμεσα στὰ δάχτυλά του πνίγουν κάθε κρότο, γι' αὐτὸ
κι' ὁ Ἄριστοτέλης τὸν λέει «δασύπουν». Σπάνια σὲ σᾶρες νὰ κυλί-

σει καμμιὰ πετρίτσα κι' ἔτσι ν' ἀκουστῆ. Πολλές φορές ὅμως προδίνε-
ται ἀπὸ τίς φωνές φόβου ποὺ βγαίνουν τὰ μικρὰ πουλιά. Τίς ἴδιες
φωνές βγαίνουν, καὶ γιὰ τὴν ἀλεπού καὶ γιὰ τὰ κουνάβια, ἀλλ' ἂν ὁ
κυνηγός προσέξει μπορεῖ ν' ἀποζημιωθεῖ γιὰ καλὰ.

Πολλοὶ κυνηγοὶ πιστεύουν ὅτι στὸ καρτέρι ἂν κρῦβονται πίσω
ἢ κάτω ἀπὸ θάμνους ἢ δέντρα δὲν τοὺς βλέπει κι' ἔτσι μεγαλώνουν
οἱ πιθανότητες νὰ ἔρχεται. Ἡ γνώμη τους αὐτὴ δὲν εἶναι σωστὴ,
πρῶτα γιὰτὶ ὁ κυνηγός καὶ ξέλακα ἀκόμα ἂν καθίσει ἀκίνητος ὁ
λαγός δὲν τὸν καταλαβαίνει γιὰ ἔχθρό του, καὶ δεύτερα ἂν εἶναι
πίσω ἀπὸ δέντρο ἢ θάμνο καὶ δὲν προσέξει, μπορεῖ μ' ἓνα κούνημα
τοῦ χεριοῦ ἢ τοῦ ποδιοῦ του νὰ κάμει ἄθελα τέτοιο θόρυβο, ὥστε ὁ
λαγός ποὺ ἴσως εἶναι κάπου κεῖ κοντὰ θὰ τὸν ἀκούσει καὶ θὰ φύγει.
Θὰ σπάει ὕστερα τὸ κεφάλι του νὰ βρεῖ γιὰτὶ δὲν ἦρθε. Δὲ θὰ τὸ
βρεῖ ἂν δὲ σκεφτεῖ ὅτι φταίχτης ἦτανε ὁ ἴδιος.

Τὸ καλύτερο καρτέρι γίνεται ξέλακα ἂν ὁ κυνηγός μπορεῖ νὰ
κάθεται ἀκίνητος τρία τέταρτα ὡς τὸ πολὺ μιὰ ὥρα ποὺ συνήθως δι-
αρκεῖ. Ἐχει τότε τὴν εὐχέρεια καὶ νὰ βλέπει καὶ νὰ ντουφεκίει πρὸς
κάθε διεύθυνσι. Ἄν ὅμως δὲ μπορεῖ ἢ ἂν δὲ βαστάει τὰ κουνούπια,
γιὰτὶ δὲν εἶχε τὴν πρόνοια νὰ φορέσει πέτσινα γάντια καὶ νὰ τυλί-
ξει τὸ κεφάλι καὶ τὸν σβέρκο του μὲ κανένα τοῦλι (1) πρέπει νὰ κά-
θεται πίσω ἀπ' ὅποιο δέντρο ἢ θάμνο, ἀλλὰ λιγάκι μακρὰ καὶ γιὰ
νὰ βλέπει πολὺν τόπο καὶ γιὰ νὰ μὴ κάμει θόρυβο μὲ καμμιὰ κίνη-
σί του. Μ' ἓνα χορταράκι μπορεῖ νὰ διώχνει τὰ κουνούπια, χωρὶς
ὅμως καὶ τότε νὰ κουνάει πολὺ τὰ χέρια του, ἀλλὰ μοναχὰ τὸ χορ-
ταράκι, κι' αὐτὸ σιγά—σιγά.

Ἄν βρίσκονται ψηλὰ δέντρα ἢ μεγάλες πέτρες ἀπ' ὅπου μπο-
ρεῖ νὰ βλέπει καλὰ γύρω, πρέπει νὰ προτιμῶνται, γιὰτὶ ὅταν κάθε-
ται ἀπάνω κεῖ δὲν τὸν ἀντιλαμβάνεται εὐκόλα, κι' ὁ κακόμοιρος ὁ...
καρλιόφτης τὴν παθαίνει. Γενικὰ ὅμως στὸ καρτέρι πρέπει νὰ φρον-
τίζει νάχει ἐλεύθερο ὄχι μοναχὰ τὸ δεξιὸ ἀλλὰ καὶ τὸ ἀριστερὸ πλευ-
ρὸ, γιὰτὶ ἔτσι εὐκολύνεται νὰ ντουφεκίει πρὸς κάθε διεύθυνσι.

Ὁ κυνηγός κεῖ ποὺ κάθεται ἤσυχα—ἤσυχα κι' ἀκούει ἴσως κά-
ποιο πουλάκι ἢ τριζόνι, ἢ τὸ ἀνασκάλεμα κανενὸς κότσουφα ἢ κομ-
πογιάννη, γιὰτὶ καὶ τὰ δύο αὐτὰ πουλιά βόσκουν ὡς ἀργά, ἢ στὰ
πρωῖνὰ καλοκαιρινὰ καρτέρια τὴν ἀσπροκωλίνα ν' ἀρχίζει τὸ τρα-
γοῦδι τῆς ἀπὸ τίς τρεῖς, δὲν εἶναι δύσκολο οὔτε κι' ἀπίθανο ν' ἀκού-

(1) Στὰ καρτέρια γιὰ λαγὸ, ὅπως καὶ γιὰ ὅποια κυνήγια ποὺ δὲ μυρί-
ζονται καλὰ, ὅπως γι' ἀγριοκούνελα, πάππιες κλπ., ὁ κυνηγός γλυτώνει ἀπὸ
τὰ κουνούπια ἂν ἀλείψει τὰ χέρια, τὸν σβέρκο καὶ τὸ πρόσωπό του μὲ λίγο
πετρέλαιο ἢ μὲ καμφούρολαδο ἢ μὲ λάδι εὐκαλύπτου, ἢ στὴν ἀνάγκη ἂν τὰ
τρίψει μοναχὰ μὲ φύλλα εὐκαλύπτου, ἢ, ἂν δὲν βρῆκε ἀπ' αὐτὰ, ἔστω μὲ λί-
γο ξύδι.

σει κι' ἓνα πιὸ δυνατό καὶ κάπως πιὸ παράξενο τὰπ—τὰπ—τὰπ ἀπὸ
κεῖνο ποὺ κάνουν οἱ νυχτοπάτες. Ἄς μὴν ἀρχίζει νὰ τρεμουλιάζει ἢ
καὶ νὰ σταυροκοπιέται. Δὲν εἶναι οὔτε ἀπὸ νεράιδες, οὔτε ἀπὸ ποιὸς
ξέρει τί εἶδους ἄλλα φαντάσματα. Εἶναι τὰ χτυπήματα ποὺ κάνουν τ'
αὐτιὰ τοῦ λαγοῦ στὸ γρήγορο πέρα δῶθε τοῦ κεφαλιοῦ του νὰ διώξει
τὰ κουνούπια, ἢ μὲ ψιλὴ βροχούλα γιὰ νὰ φύγουν τὰ νερά ποὺ μα-
ζεύονται ἀπάνω τους.

Πολλοὶ κυνηγοὶ θέλουν νὰ πέρνουν μαζὺ καὶ τὸ σκυλί τους μὴ-
πως τὸ χρειαστοῦν ἂν ὁ λαγός ποὺ θὰ ντουφεκιστεῖ πληγωθεῖ καὶ
σοῦρει. Τὸ σκυλί ὅμως ὅσο κι' ἂν ἔχει συνειθίσει νὰ κάθεται ἤσυχο,
δὲ μπορεῖ νὰ μὴ κουνηθεῖ ἔστω καὶ λίγο, εἴτε γιὰτὶ τὸ τίμπησε ἓνα
κουνούπι, εἴτε τὸ γαργάλισε κάποια μυγία, εἴτε γιὰτὶ ἀκουσε κάτι,
καὶ θὰ δώσει στὸν λαγὸ τὴν ὄμορφη νὰ φύγει. Τότε μπορεῖ νὰ πέρ-
νεται, ἂν ἔχει συνειθίσει νὰ κάθεται ἤσυχο καὶ δεμένο ὡς ἑκατὸ—ἑ-
κατοπενήντα μέτρα μακρὰ ἀπὸ τὸν κυνηγὸ. Ἐξυπακούεται ὅτι θὰ τὸ
δένει στὴν ἀντίθετη μεριά ἀπὸ κεῖ ποὺ ὑπολογίζει ὅτι θάρθει ὁ
λαγός.

Στὸ βραδυνὸ καρτέρι πρέπει νὰ προσέχει πιὸ πολὺ πρὸς τὸ ντυ-
μένο, ἐνῶ στὸ πρωῖνὸ πιὸ πολὺ πρὸς τ' ἀνοιχτὰ. Ἐχει μεγαλύτερη
πιθανότητα νὰ τὸν ἴδει νάρχεται τὴν πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸ ντυμένο στ'
ἀνοιχτὰ γιὰ νὰ φάει, τὴ δεύτερη ἀπὸ τ' ἀνοιχτὰ στὸ ντυμένο γιὰ νὰ
κρυφτεῖ, ἂν καὶ σ' αὐτὸν τὸ φτωχοδιάβολο δὲ μπορεῖ κανεὶς νάχει
καμμιὰ πεποιθῆσι, γιὰτὶ μερικὲς φορές μουλιάζει σὲ τέτοια μέρη ποὺ
κάνει τοὺς κυνηγούς νὰ τρίβουν τὰ μάτια τους.

β. **Ψάξιμο.** Τὸ ψάξιμο μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ μὲ σκυλί καὶ χωρὶς
σκυλί. Χωρὶς σκυλί ψάχνουν ὅσοι δὲν ἔχουν, ἢ ὅσοι δὲν τὸ χωνεύ-
ουν, γιὰτὶ δὲ θέλουν νὰ καταλάβουν ὅτι πολλὲς φορές πρέπει νὰ συμ-
μορφώνονται μὲ τοῦ σκυλιοῦ τίς ἰδιοτροπίες κι' ὄχι κεῖνο μὲ τίς δι-
κὲς τους, ἄσχετα ἂν οἱ ἰδιοτροπίες τους εἶναι τέτοιες ποὺ καὶ τὸ σκυ-
λί ἀκόμα ἔχει δίκαιο νὰ μὴ τίς βαστάει, ἢ ὅσοι δὲ θέλουν νὰ παγαί-
νουν μὲ ἄλλους ποὺ ἔχουν.

Χωρὶς σκυλί τὸ ψάξιμο γίνεται μέρα. Γίνεται καὶ νύχτα μὲ κα-
λὸ φεγγάρι ἢ χιόνι, γιὰτὶ οἱ λαγοὶ ἀπὸ μάτια ἐξασκημένων κυνηγῶν
δὲ κρῦβονται εὐκόλα. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ὁ κυνηγός πρέπει νὰ
περπατᾷ σιγὰ καὶ χωρὶς ν' ἀκούγεται καὶ κάθε πενήντα—ἑκατὸ
μέτρα νὰ κάθεται ἀκίνητος γιὰ λίγα λεπτὰ καὶ νὰ κυττάζει. Ἄν δὲ
μπορεῖ νὰ περπατᾷ ἔτσι κι' ἂν δὲν τὸν βοηθοῦν τὰ μάτια καὶ νὰ
βλέπει καὶ νὰ διακρίνει, ἄς μὴ δοκιμάζει τέτοιου εἶδους κυνήγια. Θά-
χει κέρδος τὸν κόπο καὶ τὸ ξενοῦχι.

Χωρὶς σκυλί τὸ καλύτερο ψάξιμο γίνεται τὴν ἡμέρα. Μὲ πέτρες
ποὺ θὰ πετάει σὲ θάμνους ἢ κατηφορίες, μπορεῖ νὰ προγκίξει κάποιον
καὶ νὰ πετύχει νὰ τὸν βάλεϊ στὸ σάκκοῦλι. Κι' ἐδῶ πρέπει κάθε πε-

νήντα—έκατό μέτρα να μένει για ένα λεπτό ακίνητος, γιατί οι λαγοί όταν ο θόρυβος σταματάει απότομα ή ξαναρχίζει, φοβούνται και προγκάνε.

Μερικοί κυνηγοί μπορούν να βλέπουν τους λαγούς στα γιατάκια τους, όπως ακόμα και τις πέρδικες και τα δρυτίκια στο λάγιασμα τους, γιατί έχουν δύναμη διακρίσεως. Αυτοί δεν παγαίνουν με σκυλιά. Έχουν μεγαλύτερη πεποίθησι στον έαυτό τους. Από θάμνο σε θάμνο, από τούφα σε τούφα, από πέτρα σε πέτρα, κάποιον θα ιδούν στρωμένον ή τρυπωμένον. Ψάχνουν ακόμα επίμονα τα δσα γιατάκια ξέρουν, γιατί κατ' άνεξήγητο λόγο, ίσως γιατί παρουσιάζουν όλες τις εύκοϊκές συνθήκες, οι λαγοί δε δυσκολεύονται να θρονιάζονται σ' αυτά, είτε οι ίδιοι, είτε άλλοι καινούργιοι. Αυτή η ιδιοτροπία τους δεν είναι κανόνας αλάθητος, συχνογίνεται όμως κι' οι κυνηγοί που δε βαρυσονται να τα ψάχνουν αποζημιώνονται για τον κόπο τους όχι λίγες φορές. Θα κάνουν όμως καλά όταν τα πλησιάζουν να σιγογοτραγουδούν, γιατί έτσι αν κανένας βρίσκεται μέσα δε παραφοβάται και δέχεται καλύτερα. Αυτό παρατηρείται πιο πολύ με τους θυλυκούς. Οι άρσενικοί δέχονται πολύ δύσκολα και γιαυτό με το ψάξιμο σκοτώνονται περισσότεροι θηλυκοί.

Το ψάξιμο θέλει σκυλί. Αν μάλιστα γίνεται συντροφικά με δυό—τρεις καλούς κυνηγούς και με σκυλιά μονιασμένα, καταλήγει σε λαμπρά αποτελέσματα, χωρίς ότι έξ αίτίας της παρέας το δλο κυνήγι καταντάει μια έξαιρετική εύχαριστησις.

Σε μέρη δύσβατα ή με πυκνή βλάστησι το σκυλί πρέπει να ναι διώξεως. Όταν ο λαγός σηκωθεί κι' ο κυνηγός δεν τον είδε ή δε τον πρόφτασε, ή τέλος πάντων τον ντουφέκισε και δεν τον πέτυχε, το σκυλί διώξεως με το γνωστό γάβ, γούβ, γάβ, με τη μουσική όπως πολλοί λένε τις φωνές τους αν είναι πολλά, τον αρχίζει στο κυνηγητό που μπορεί, ανάλογα με την ικανότητά του, να βαστάει ώρες. Γι' αυτό σε τακτοποιημένη κυνηγετική οικονομία δεν παραχρησιμοποιούνται τέτοια σκυλιά, γιατί αναστατώνουν όλα τα κυνήγια. Ιδιαίτερα δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται από το Γενάρη κι' έπειτα, γιατί τότε άλλα κυνήγια μπαίνουν στην περίοδο του όργασμου κι' άλλα περνούν τους τελευταίους μήνες της έγκυμοσύνης τους.

Σ' αυτό το κυνήγι οι κυνηγοί δε βρίσκουν εύκαιρία να ρίχνουν πολλές ντουφεκιές. Κείνοι λοιπόν που θέλουν να ρίχνουν πολλές, ή κείνοι που σ' όλη τη κυνηγετική περίοδο πάνε λίγες φορές για κυνήγι, το αποφεύγουν γιατί τους είναι άνισρό.

Ο λαγός για να γλυτώσει πέρνει άμέσως πολύ δρόμο, ανάλογο με το γρήγορο ή σιγανό κυνηγητό των σκυλιών, έπειτα αρχίζει να παγαίνει σιγώτερα και τότε κάνει το πρώτο διπλό, δηλ. ξαναγυρίζει στα πατήματά του πατώντας τα 5—10—15 μ., από όπου μ' ένα πή-

δημα προς τα πλάγια πέρνει άλλη διεύθυνσι. Δεν είναι δύσκολο τότε να πιάσει κάπου κεί κοντά, όπως δεν είναι δύσκολο να πάρει δρόμο και να ξανακάμει και μια και δυό και τρεις φορές διπλά. Αυτό θα έξαρτηθεί από τα σκυλιά. Δηλαδή αν τα σκυλιά είναι τεχνίτες και ξεκαθαρίζουν τα διπλά του γρήγορα, είτε με κύκλους που κάνουν, είτε με τη δυνατή μυρουδιά τους, τον αναγκάζουν και να τρέχει πολύ και να κάνει πολλά διπλά για να μπλέξει τ' άχνάρια του και να γλυτώσει. Μόνον όταν ζή σε πυκνά δε συνειθίζει ν' απομακρύνεται ούτε εύκολα, ούτε και πολύ.

Αν λοιπόν ο κυνηγός πιάσει κάπου κεί που πέρασε, έχει μεγάλες πιθανότητες να τον ντουφεκίσει. Γι' αυτό ή συντροφιά από δυό—τρεις μαζί, έπειδή πιάνονται περισσότερες θέσεις, έχει περισσότερες πιθανότητες.

Κεί που πιάνουν οι κυνηγοί δεν είναι κανόνας ότι πρέπει να μένουν χωρίς να μετακινούνται λίγο. Μπορούν και πρέπει ν' αλλάζουν θέσεις αν καταλάβουν ότι στις καινούργιες θάχουν μεγαλύτερη έλπίδα. Χρειάζεται όμως μεγάλη προσοχή, όχι μοναχά γιατί ο λαγός, που πολλές φορές έρχεται πολύ μπρος από τα σκυλιά, δεν ακούγεται πότε έρχεται, βλέπετε δεν είναι πεταλωμένος ούτε έχει κρεμασμένα κουδούνια, θα τους ακούσει και θα στρίψει κι' έτσι και γλυτώνει και ξεθεώνει τα σκυλιά, αλλά και γιατί μπορούν να φάνε σκάγια από τους διπλανούς γιατί δε θα ξέρουν ότι αυτοί ήρθαν σε καινούργιες θέσεις. Ωστε οι νεόβγαλτοι κυνηγοί ως μη δοκιμάζουν τέτοιες μετακινήσεις, κι' οι γεροντότεροι, άσχετα αν είναι πολύπειροι, ως μην το παρακάνουν.

Πολλοί παραδέχονται ότι το σκυλί οδηγεί τον λαγό να περνάει πότε από δω πότε από κεί. Αυτό δεν είναι σωστό. Ο λαγός περνάει και ξαναπερνάει από κεί που πέρασε για να μπερδεύει τ' άχνάρια του και να γλυτώνει. Το σκυλί συντρέχει έμμεσα με την καταδίωξι που του κάνει. Άλλωστε οι λαγοί δεν απομακρύνονται πιο πολύ από ένα—ένάμισυ χιλιόμετρο από κεί που προγκάνε. Σπάνια κανένας να πάρει δρόμο χωρίς να γυρίσει. Θάναι γέρος και πολύξερος και θα τον έχει άρπάξει από κοντά κάποιος έξαιρετικός σκυλί. Οι λαγοί αν δεν παρακυνηγηθούν ή έξαναγκαστούν όπως άλλοιως να φύγουν από τον τόπο τους, γυροφέρνουν μέσα σε μια ώρισμένη κι' όχι μεγάλη περιοχή, γι' αυτό το «ξέρω έναν λαγό» δεν είναι . . . κυνηγετικό ψέμμα.

Σ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να μπει και το κυνήγι με λαγωνικές—*canis familiaris graejus*—ή το άδιάκοπο κυνήγι με πολλά σκυλιά, γνωστό ως *par force*, με τους κυνηγούς παρακολουθώντας καβάλλα σ' άλογα. Ο τρόπος αυτός είναι μέθοδος γαλλική φτιασμένη από

τούς άριστοκράτες όταν τὸ κυνήγι ἀποτελοῦσε ἀποκλειστικὸ δικαίωμα τους. Σὲ μᾶς στὴν Ἑλλάδα δὲν εἶχε ποτὲ πέρασι, γιατί τέτοια κεφαλαιοκρατικὴ—φεουδαρχικὴ δεσποτεία δὲ ριζοβόλησε. Ἡ Ἑλλάδα οὔτε ἦτανε, οὔτε εἶναι κατάλληλη γιὰ τέτοια ἢ ἄλλα παρόμοια φροῦτά.

Στὸν ἴδιο τρόπο μπορεῖ νὰ μπεῖ καὶ τὸ κυνήγι μὲ προβολέα, εἴτε ἀπὸ αὐτοκίνητο, εἴτε φερτὸν στίς πλάτες, ἢ ἔστω καὶ στὰ χέρια. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὸ κυνήγι δὲ στέκει γιὰ κυνηγούς. Γίνεται ἀπὸ μερικοὺς ποὺ θέλουν νὰ γλυτώσουν τὸν ἴδρωτα ποὺ χύνει ὁ κάθε τίμιος κυνηγὸς καὶ νὰ ἐπιδεικνύονται στίς ταβέρνες γιὰ τίς ἐπιτυχίες τους. Αὐτούς, ὅπως καὶ κείνους μὲ τίς παγίδες ἢ μὲ τίς θηλιές, οἱ ἄλλοι δὲν πρέπει μοναχὰ νὰ τοὺς περιφρονοῦν ἢ νὰ τοὺς καταγγέλλουν στίς ἀρχές. Πρέπει νὰ τοὺς σπάζουν καὶ στὸ ξόλο.

Ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω μπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπεῖ ὅτι τὸ ψάξιμο μὲ σκυλιὰ διώξεως καταντᾶει σὲ παγᾶνα μὲ παγανιστάδες τὰ σκυλιὰ. Γιατὸ ψάξιμο ἐδῶ λέγεται κείνο ποὺ γίνεται μὲ σκυλιὰ φέρμας, σὲ μέρη βέβαια ὅπου μπορεῖ νὰ χρησιμοποιεῖται, ὅπως π.χ. σὲ γυμνὰ ἢ μ' ἀραιὴ βλάστησι.

γ. *Παγᾶνα.* Ἡ παγᾶνα ἐφαρμόζεται καὶ δῶ ὅπως σὲ κάθε ἄλλο κυνήγι. Οἱ παγανιστάδες ὅμως δὲν πρέπει νὰ φωνάζουν δυνατὰ, γιατί οἱ λαγοὶ μὲ τίς δυνατὰς φωνὰς ἢ δὲ προγκᾶνε, ἢ τοὺς ἀφήνουν νὰ περνοῦν κι' ἔπειτα φεύγουν πρὸς τὰ πίσω.

Ἄν τὰ καρτέρια δὲν εἶναι πολλὰ καὶ κάποιο μέρος θὰ κλειστεῖ, τὰ σκιάχτρα πρέπει νὰ κρεμιοῦνται ὡς χαμηλὰ κάτω, γιατί ἀλλοιῶς δὲν τὰ καταλαβαίνουν, ἢ τὰ περνοῦν χωρὶς νὰ τὰ φοβοῦνται.

Σ' ἀνοιχτὰς χωραφιὰς ἢ παγᾶνα γίνεται κλειστή. Στὴν περίπτωσι αὐτῇ τὰ καρτέρια θὰ ντουφεκοῦν πρὸς τὰ μέσα ὡς ὅτου μὲ σφύριγμα ἢ μ' ὅποιο ἄλλο σύνθημα εἰδοποιηθοῦν ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ νὰ πάψουν. Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή κι' ἔπειτα πρέπει νὰ ντουφεκοῦν πρὸς τὰ ἔξω. Ἄν ἐξακολουθοῦν νὰ ντουφεκοῦν πρὸς τὰ μέσα ὅταν οἱ παγανιστάδες προχωροῦν πρὸς τὸ κέντρο, ὁ κίνδυνος δὲν εἶναι καθόλου μικρὸς.

Αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἢ παγᾶνα ἱκανοποιεῖ τοὺς κυνηγούς μὲ τὰ ἀποτελέσματα καὶ τοὺς εὐχαριστεῖ μὲ τίς φανερὰς ντουφεκιὰς, ἂν βέβαια μὲ τίς ἀδικαιολόγητες ἀποτυχίες δὲ γελοιοποιοῦνται. Σὲ μᾶς ὅμως δὲ μπορεῖ νὰ ἐφαρμόζεται, γιατί δὲν ἔχουμε πολλοὺς λαγούς καὶ μάλιστα μέσα σὲ κάμπους ἢ γήλοφους ὅπου συνήθως γίνεται.

δ. *Κράξιμο.* Γιὰ τὸ κράξιμο χρησιμοποιοῦνται εἰδικὲς κράχτρες φτιασμένες ἀπὸ καβουρόδοντο ἢ μολύβι, ἢ κι' ἀγοραστὲς. Οἱ καλοὶ κυνηγοὶ ὅμως δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ κράχτρες. Βυζαίνοντας μὲ τὰ χεῖλια τὰ δάκτυλα ἢ τὴν παλάμη τους βάζουν κάτω ὅποιον ἄλλον.

Στὸ κράξιμο ἔρχεται συνήθως ὁ ἀρσενικός, γιατί κράζει ἢ λαγίνα, χωρὶς ν' ἀποκλείεται νάρθει καὶ καμμιά λαγίνα, εἴτε ἀπὸ περιέργεια, εἴτε κι' ἀπὸ ζήλεια.

Τὸ κράξιμο πετυχαίνει τὸ Μᾶη, Ἰούνιο καὶ Ἰούλιο ὅταν γίνεται ἀπὸ τίς ὀχτῶ ὡς στίς δέκα τὸ πρωί, κι' ἀπὸ τίς τρεῖς ὡς τίς ἔξ τὸ ἀπόγευμα. Μερικὲς φορὰς πετυχαίνει καὶ στὰ βραδυνὰ καρτέρια, ὅπως κι' ἀντίθετα σὲ μερικὲς περιφέρειες, παρ' ὅλη τὴν τέχνη ποὺ βάζει ὁ κυνηγὸς δὲν ἔρχεται κανένας. Γιατί τοῦτο συμβαίνει δὲν ἔχει ἀκόμα ἐξακριβωθεῖ.

Τὰ καλύτερα ἐδῶ σκάγια εἶναι τὰ τεσσάρια, πεντάρια κι' ἑξάρια. Ἄλλὰ καὶ τὰ ἑπτάρια ὡς τὰ 30 τὸ πολὺ 35 μ. δὲν πᾶνε πίσω, γιατί, ἂν καὶ σχετικῶς ψιλὰ, περνοῦν εὐκόλα τὸ μαλὶ καὶ τὸ δέρμα του, κι' εὐκολώτερα τοῦ σπάζουν τὰ κόκκαλα. Τοῦ λαγοῦ τὰ κόκκαλα δὲ μοιάζουν σὰν τῆς ἀλεπούς ἢ τοῦ κουναβιοῦ ποὺ σπάζουν δύσκολα.

Τὰ ἔντερά του πρέπει νὰ βγαίνουν ὅσο πέρνει γρήγορα, καὶ γιὰ νὰ μὴ μεταδίνουν στὸ κρέας του κείνη τὴ χαρακτηριστικὴ βαρεῖα μυρουδιά, κυριώτερος αὐτὸς λόγος, καὶ γιὰ νὰ μὴ κουβαλοῦνται ὅλες τίς ὄρες ποὺ θὰ διαρκέσει τὸ κυνήγι ἀπὸ κείνον ποὺ θὰ φορτωθεῖ τὸν λαγόν.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κυνηγούς συνειθίζουν νὰ τοῦ ἀνοίγουν ὅλη τὴν κοιλιά, ὅπως στὰ σφάγια, ἀρχίζοντας σχεδὸν ἀπὸ τὸ στήθος. Ἔτσι ὅμως καὶ τὸ πολὺτιμο αἷμα του χύνεται καὶ χάνεται ἢ νοστιμάδα του, καὶ ἀπὸ ὅσο λίγο τοῦ μένει θὰ βγαίνει καὶ θὰ τοῦ λερώνει τὰ ροῦχα μὲ τὸ κούνημα ἢ μὲ τὸ ζούλισμα μέσα στὸν σάκκο. Ἡ νοικοκυρὰ ὕστερα ὅταν βλέπει ὅτι, μ' ὅση τέχνη κι' ἂν πλένουνται, δύσκολα καθαρίζουν οἱ λεκέδες ἀπὸ αὐτὸ τὸ αἷμα, θάχει ἄδικο νὰ τὰ ψέλνει τοῦ ἄντρα τῆς ἢ τοῦ γιοῦ τῆς κυνηγοῦ;

Γιὰ ν' ἀποφεύγονται ὅλα αὐτὰ μπορεῖτε νὰ χρησιμοποιεῖτε τοῦτον τὸν πολὺ εὐκόλο τρόπο, ποὺ μοῦ τὸν ἔμαθε καὶ μένα ὁ φίλος μου Σπ. Κρεμεζῆς. Μ' ἕνα μαχαιράκι τοῦ σχίζετε τὴν κοιλιά ὀχι περισσότερο ἀπὸ πέντε—ἕξ ἑκατοστὰ, κάθετα πρὸς τὴ σπονδυλικὴ στήλη κι' ὅσο τὸ δυνατόν χαμηλὰ πρὸς τὴ λεκάνη, πάνω—κάτω στὸ ὕψος ποὺ ἀρχίζουν τὰ πίσω πόδια, μὲ προσοχὴ ὅμως νὰ μὴ τρυπηθοῦν τὰ ἔντερα καὶ χυθοῦν οἱ βρωμιὲς τους. Ἐπειτα τὸν πιάνετε ἀπὸ τὰ δυὸ μπροστινὰ πόδια κι' ἀρχίζετε νὰ τὸν τινάζετε ἀπότομα, ἀλλ' ὀχι πολὺ δυνατὰ. Ὅταν τὰ περισσότερα ἔντερα, ἴσως καὶ τὸ στομάχι του, ξεχυθοῦν, τὰ τραβάτε καὶ λίγο ὡς ὅτου βγοῦν ὅλα.

Μερικὰ γκέκικα ἢ κρικελιώτικα σκυλιὰ τὰ τρᾶνε χωρὶς νὰ παθαίνουν τίποτα καὶ πρέπει νὰ τοὺς δίνουνται. Τὰ περισσότερα ὅμως, ὅπως καὶ τὰ καθαρόαιμα φέρμας, ἀρχίζουν τὸν βῆχα καὶ τὸν ἔμμετό καὶ γιὰ κείνη τὴν ἡμέρα δύσκολα ξανακυνηγοῦν. Γιατὸ καλύτερα ὡς πετιοῦνται πάνω σ' ὅποια πέτρα ἢ δέντρο ὅπου δὲ θὰ τὰ φτάνουν νὰ τὰ φᾶνε, οὔτε ἀκόμα ὅταν καὶ μετὰ ὅταν θὰ φύγετε θελήσουν νὰ ξαναγυρῶσουν κρυφὰ. Στὰ σκυλιὰ ποὺ ἂν δὲ τοὺς δοθεῖ

κάτι από τον λαγό παύουν να κυνηγάνε, πρέπει να τους δίνονται τ' αυτιά χωρίς το τριχωτό δέρμα.

2. Άγριοκούνελο

Lepus capiculus L.

Το άγριοκούνελο, πρωτοξάδερφος του λαγού, δεν τον άφησε να χαρεί την πρωτεία στο γεννοβόλημα. Γεννάει περισσότερες φορές, κάπου έφτά—όχτώ, κι' από περισσότερα μικρά, 4—10, κάθε πέντε βδομάδες. Με μιá διακοπή από 3—4 μήνες τον χειμώνα, όλον τον άλλο καιρό τον περνάει μέσα σ' έναν άδιάκοπο έρωτισμό. Ο κούνελος ιδιαίτερα τόσο παθαίνεται, ώστε καταντάει να πνίγει και τὰ παιδιά του για να μένει ή μάνα στη διάθεσί του μιá ώρα άρχήτερα. Άλλά κι' ή μάνα, αν και δείχνει κάποιο ένδιαφέρον τις πρώτες μέρες με τὰ κρυψίματα που τους κάνει σέ διάφορες θέσεις μέσα στη φωλιά που τή φτιάχνει βαθειά στο χώμα, δέ χολοσκάει όσο άλλες μανάδες για την άργότερη τύχη τους. Βρίσκουν τότε τον καιρό τὰ διάφορα άρπακτικά και τὰ λιγοστεύουν.

Κι' όμως ούτε όλα τὰ μικρά, ούτε όλα τὰ μεγάλα ξεπαστρεύονται, όχι γιατί με το γεννοβόλημά τους αναπληρώνουν τις άπώλειές τους, σοβαρός βέβαια λόγος, όσο γιατί τον περισσότερο καιρό τον περνούν μέσα ή κοντά στις τρύπες τους, όπου, με το γρήγορο τρύπωμά τους αν είναι έξω, πετυχαίνουν να ξεφεύγουν.

Έχθρους έχει πολλούς, με πρώτον στη σειρά τον μπουφο από τὰ φτερωτά και τή νυφίτσα από τὰ τριχωτά. Στα μικρά κάνουν μεγάλες καταστροφές κι' οί μεγάλοι ποντικοί. Αν δεν είχε τόσους, θά καταντούσε μιá από τις μεγαλύτερες αν μή ή μεγαλύτερη μάστιγα για τὸ δάσος και για τὸ χωράφι.

Στην Ελλάδα αὐτή τή μάστιγα δεν την γνωρίσαμε, γιατί δέ ξεμάκραινε από μερικά νησιά όπου ζή. Η Σίκυρος, ή Φολέγανδρος, ή Νάξος, ή Θήρα, ή Θηρασία, ή Άμοργός, ή Άνάφη, τὰ άνω και κάτω Κουφονήσια, οί Σχοινοῦσες, οί Οίνοῦσες, ή Ηράκλεια, ή Καρδιώτισσα, ή Ίος, ή Άντίπατρος, ή Δία, οί Πεταλοί, ή Λήμνος και τὰ Δωδεκάνησα είναι τὰ μόνα μέρη όπου σήμερα βρίσκεται.

Άγριοκούνελα έχει κι' ή Εὐρώπη και φαίνεται να κατάγονται από τὸ Ίσπανικό. Τὸ έλληνικό όμως δέ μοιάζει ούτε με τὸ Ίσπανικό, ούτε με τὸ εὐρωπαϊκό. Δεν είναι βέβαια δύσκολο να κάνει κανείς την υπόθεσι δτι και τὸ δικό μας τὸ έφεραν ναυτικοί μας από την Ίσπα-

νία, και χάρις στο έδαφος και στο καθαρό νησιώτικο κλίμα απόχτησε διαφορές.

Μπορεί ακόμα να μας τώφεραν από την Κορσική, όπου ζοῦσε σύμφωνα μ' όσα αναφέρει στους Δειπνοσοφιστάς του ὁ Άθηναίος, κι' όπου τὸ εἶδε κι' ὁ Πολύβιος που λέει «ὁ δέ κόνικλος πόρρωθεν μεν ὀρώμενος είναι δοκεῖ λαγῶς μικρός, όταν δ' εἰς τὰς χεῖρας λάβῃ τις, μεγάλην έχει διαφορὰν και κατά την έπιφάνειαν και κατά την βρώσιν». "Οτι ζοῦσε, όπως κι' ακόμα ζή στην Ίσπανία, μας τὸ λέει κι' ὁ Αἰλιανός: «Πέφυκε δέ και λαγῶς ἕτερος μικρός την φύσιν, οὐδ' αὖξεται ποτε, κόνικλος ὄνομα οὐτῷ. Οὐκ εἰμί δέ ποιητῆς ὀνομάτων, ὅθεν και ἐν τῆδε τῆ συγγραφῆ φυλάττω την έπωνυμίαν την ἐξ άρχῆς, ἦνπερ οὖν Ἰβηρες οί Έσπέριοι ἔθεντο παρ' οἷς και γίνεται και ἔστι πάμπολυς».

Η υπόθεσις δτι τὸ δικό μας κατάγεται από την Κορσική κι' όχι από την Ίσπανία φαίνεται να στέκει κοντήτερα στην αλήθεια, γιατί είναι μεγάλο κι' όχι μικρό όπως τὸ Ίσπανικό, μ' όλα μαζὺ τὰ γνωρίσματα τοῦ Μεσογειακοῦ.

Βέβαιο είναι δτι δεν είναι «αὐτόχθων» ντόπιο, γιατί ως τή Γ' εκατονταετηρίδα μ. Χ. μεις οί Έλληνες δεν τὸ ξέρομε. Και τ' ὄνομά του ακόμα είναι παρμένο από τὸ λατινικό *capiculus* και γι' αὐτὸ ως να καταλήξει να λέγεται κόνικλος—κουνέλι, οί πρόγονοί μας τώλε-γαν κούνικλον και κόνικλον.

Στὸ σώμα είναι μικρότερο από τον λαγό, με μικρότερα κι' αυτιά και πόδια. Τ' αυτιά του μικρότερα από τὸ κεφάλι του, στην άκρη έχουν μιá μικρὴ λωριδίτσα μαύρη. Άκόμα κι' ή κοπριά του, βιββιλίες, είναι μικρότερη, ενώ αντίθετα οί αἰσθήσεις του είναι περισσότερο αναπτυγμένες.

Δόντια έχει 26. Ο τύπος τους είναι $\frac{1}{1} \frac{0}{0} \frac{6}{5}$ (τὰ μὲτά).

Κυνήγι.

Στὸ κυνήγι τοῦ άγριοκουνελιοῦ μποροῦν να εφαρμόζονται ὅλοι σχεδόν οί τρόποι εκτός από τὸ κράξιμο, γιατί όταν τὸ άκούει αντί να πάει πρὸς τὰ κει τρέχει και κρύβεται στη φωλιά του. Σ' αὐτὸ δέ μοιάζει τοῦ λαγού, αν κι' είναι πιὸ λάγνο από αὐτόν.

α. *Καρτέρι.* Τὸ καρτέρι γίνεται κοντά στις τρύπες τους. Ο κυνηγός όμως δεν πρέπει να κάνει ούτε τον παραμικρὸ θόρυβο, πρώτα γιατί τὰ κουνέλια άκούνε διαβολεμένα κι' αν καταλάβουν κίνδυνο δέ βγαίνουν, και δεύτερα γιατί δεν έχουν ὀρισμένες ή ἔστω άπάνω κάτω ὀρισμένες ὥρες που βγαίνουν. Συνειθίζουν βέβαια να βγαίνουν τὸ βράδυ—βράδυ, αλλά δέ δυσκολεύονται να βγαίνουν και την ἡμέρα σέ ὥρες άκανόνιστες.

β. *Βγάλσιμο από τη φωλιά.* Για το βγάλσιμο από τη φωλιά χρησιμοποιείται το κάπνισμα. Έπειδή όμως οι φωλιές τους βρίσκονται σε ψαθυρά συνήθως χώματα δύσκολα πετυχαίνει, γιατί ο καπνός, παρ' όλης τις προσπάθειες των κυνηγών, δε φτάνει βαθειά ως εκεί που τραβιούνται. Στην περίπτωση αυτή πρέπει να χρησιμοποιούνται γυμνασμένα και μικρόσωμα σκυλάκια για να μπορούν να περνούν τις στενές στοές της φωλιάς.

Σε κράτη που έχουν πολλά άγριοκούνελα και το κυνήγι τους είναι συστηματοποιημένο, πολλοί κυνηγοί διατηρούν μια έξημερωμένη από πολλούς αιώνες φυτίσα, τη *Mustela furo*, γυμνασμένη ειδικά για αυτό το κυνήγι. Είναι πολύ μικρόσωμη και μπορεί να περνάει τις κουνελότρυπες εύκολότερα κι' από τα ίδια τα κουνέλια.

γ. *Παγάνια.* Η παγάνια για να πετυχαίνει πρέπει να γίνεται χειμώνα και με ήλιο, γιατί τότε συνηθίζουν να βγαίνουν για να ηλιάζονται. Έπειδή πολλά ξεφεύγουν και τρέχουν για τις φωλιές τους να κρυφτούν, μερικοί κυνηγοί θα κάνουν καλά να πιάσουν εκεί καρτέρι.

Ός στόχοι παρουσιάζουν κάποια μικρή δυσκολία, γιατί τρέχουν τσακιστά και γρήγορα. Δεν αντέχουν όμως πολύ στη ντουφεκιά και πρέπει να ντουφεκιούνται μ' έξάρια ή κι' έφτάρια. Άλλωστε δε ντουφεκιούνται και πολύ μακριά και για αυτό τα ψιλά είναι δευτερεύοντα.

Σ Κ Ι Ο Υ Ρ Ο Ι

SCIURIDAE

1. Σκίουρος, βερβερίτσα, βερβέρα

Sciurus vulgaris L.

Ο διαβάτης που περπατάει μέσα σε δάση με ψηλά δέντρα, όπως στα λατόδασα, ξαφνιάζεται πολλές φορές από κάτι παράξενες φωνούλες π' ακούγονται από πάνω από αυτά σαν κομμένα και βραχνά σφυρίγματα. Είναι από τις βερβερίτσες. Δεν είναι δύσκολο να ξαφνιαστεί κι' από καμμιά που ξαφνιασμένη κι' αυτή από αυτόν θα τσακίζεται να σκαρφαλώσει στα ψηλά κλωνάρια από τη ρίζα κανενός δέντρου, όπου ξένοιαστη ως κείνη τη στιγμή τραγάνιζε κάτι. Κρυμμένη ύστερα πίσω από τον κορμό ή από όποιο κλωνάρι θα βγαί-

νει το κεφαλάκι της να ιδεί τι ήτανε κείνο που την έκαμε να τρομάξει.

Αν θελήσει τότε να της πετάξει πέτρες δε θα την πετύχει. Προφταίνει και κρόβεται. Αν όμως κάποια από τις πολλές καλά σταλμένη ή τη χτυπήσει ή χτυπήσει δίπλα της και τη φοβίσει, τότε είναι για γέλοια με κείνους που δεν έτυχε ναχουν ξαναϊδεί αυτό το διαβολάκι. Θα τρίβουν τα μάτια τους, δε θα πιστεύουν δηλ. πόσο εύκολα με γρήγορα πηδήματα από κλωνάρι σε κλωνάρι ή μπήχνοντας τα νύχια του στον κορμό μπορεί στη στιγμή ν' ανεβαίνει στη ψηλότερη κορυφή όπου δεν το φτάνει καμμιά πέτρα. Άλλ' αν καταλάβει ότι κι' εκεί δεν είναι σίγουρο, πώς μ' ένα πήδημα κι' ένα και δυο μέτρα σε μάκρος, που βέβαια δεν το περίμεναν από αυτό το τόσο μικρούλη πλάσμα, θα το ιδούν στο διπλανό δέντρο κι' ύστερα γρήγορα σ' ένα άλλο διπλανό ως που θα χαθεί.

Αν πάλι συμπέσει να ναι το δέντρο μοναχικό, κι' ως να κατεβεί κάτω καταλαβαίνει ότι κινδυνεύει, πώς μ' ένα πήδημα κι' από πέντε, αλλά και στην ανάγκη και δέκα μέτρα ψηλά, θα βρεθεί κάτω. Δεν πρόκειται να πάθει τίποτα· δδικά φοβήθηκαν. Η φουντωτή ούρα του, μακριά ως 0,20 μ. όσο και το κορμί του, σαν σωστό αλεξιπτωτο, σαν σκιάδι από όπου και τ' όνομά του, το σώνει. Πετυχαίνει να... προσγειώνεται ήσυχα—ήσυχα και με λίγα πηδήματα στο χώμα ξαναβρίσκεται πάνω σ' άλλο δέντρο.

Είναι ένας τοσοδανούλης πίθηκος, ένας σωστός σαλιμπάγκος που ώμορφαίνει τα δάση μας. Άλλ' είναι κι' ώμορφος ο διαβολάκος μέσα στην άσχημιά του. Ένα πλασματάκι τόσο δα κόκκινο ή κοκκινόμαυρο μ' άσπρη κοιλιά, μ' ατάκια όρθια και με λίγες τρίχες στην άκρη τους που μοιάζουν σαν να ναι χαλασμένα πινέλα, με δυο μαύρες χάντρες, τα ματάκια του, γεμάτες έξυπνάδα, με τα μπροστινά πέλματα μικρά και τα πισινά μεγάλα (Εικ. 16), αλλά με προμερά για το ανάστημά του νύχια, και με τη θυσανωτή ούρα του στημένη πάντα όρθια σαν να ζητάει καυγά, απ' όπου μάλιστα οι πρόγονοί μας τον έλεγαν «Καμφίουρον» ή «Ίππουρον», κάνει τον καθένα να τον αγαπάει όταν με τα τρεξίματα και τις φωνίτσες του δίνει ζωή στη βουβαμάρα που κρατούν τα δάση μέσα όπου ζή.

Να μην έχει όμως την τύχη και την πετύχει κανένα κουνάβι. Παρ' όλη την πρωτομαστοριά της στ' ανεβοκατεβάσματα στα δέντρα, δύσκολα γλυτώνει, γιατί και το κουνάβι δεν είναι λιγότερο τεχνίτης, κι' ούτε παρατιέται εύκολα από ένα καλό φαγητό. Μοναχά με το πήδημα στο χώμα σώνεται και καταφεύγει σαυτό στην πρώτη εύκαιρα.

Για τον ίδιο λόγο φτάνει και τη φωλιά της με δυο ανοίγματα—στόματα,—ώστε αν την πετύχει μέσα να μπορεί να γλυτώνει. Το

χειμώνα όμως αναγκάζεται παρ' όλον τον κίνδυνο, εξ αιτίας του κρύου, να κλείνει το ένα. Συνήθως κλείνει κείνο που είναι κατά το Βορρά.

Τέλος Φλεβάρη μπαίνει σε ύπνο. Τα 3—7 μικρά που γεννιούνται έρχονται στον κόσμο σε τέσσερες βδομάδες. 'Αλλ' η μάνα δέ πολυνοιιάζεται γι' αυτά. Τ' αφήνει σε λίγες μέρες στην τύχη τους. 'Αν μαζί με τα κουνάβια ή αγριόγατα και τα γεράκια ξεπαστρεύ-

Είκ. 16

α. Πίσω, β. Μπρός.

ουν μερικά, αϊ τί να γίνει! 'Ας είχαν το νοῦ τους να γλυτώσουν. Θέλει κατά τον 'Ιούνιο να κάμει δεύτερη γέννα και δέν τῆς μένει καιρός ν' ασχολείται μ' ανατροφές.

Δόντια έχει 22. 'Ο τύπος τους είναι: $\frac{1}{1} \frac{0}{0} \frac{5}{4}$ (τά μισά).

Οι βερβερίτσες περνοῦν τῆ ζωῆ τους ἀπάνω στα δέντρα. Κατεβαίνουν βέβαια και κάτω, ἀλλά γιὰ λίγο, γιατί καταλαβαίνουν οτι ἐκεῖ δέ βρίσκονται σ' ἀσφάλεια. Στα δέντρα βρίσκουν μπουμπούκια,

βλασταράκια, φρέσκη φλούδα, καρπούς, σπόρους, μαζί κι' αὐγά στις φωλῆς τῶν πουλιῶν. Βρίσκουν και κουφάλες γιὰ τίς φωλῆς τους και κρυψῶνες ὅπου σάν καλοὶ νοικοκυραῖοι ἀποθηκιάζουν τροφές γιὰ τὸν χειμῶνα που δέ θά βρίσκουν.

Παρ' ὅλη ὅμως αὐτῆ τῆν ὡμορφῆ ζωῆ που φαίνεται να περνοῦν, ἔχουν τὰ βάσανά τους. 'Εκτὸς ἀπὸ τὰ κουνάβια, τίς αγριόγατες, τὰ γεράκια, κι' ὅταν κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ δέντρα τῆν ἀλεπού, ἔχουν και τοὺς κυνηγοὺς που ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς θέλουν τὸ τομάρι τους γιὰ κἀπνοσακκοῦλες κι' ἄλλοι να τὸ στείλουν στοὺς γουναράδες. 'Εχουν ἀκόμα και τοὺς δασικοὺς που δέν τίς χωνεύουν, γιὰτί δέν εἶναι λίγες οἱ ζημιές τους με τὸ να τρώνε τῶν δασικῶν δέντρων τοὺς σπόρους και τοὺς βλαστοὺς και τ' αὐγά τῶν πουλιῶν. 'Οχι ὅμως γενικὸ ξεπάστρεμα. 'Οχι γιὰ τὸ Θεό. Οὔτε αὐτὸ τὸ σαλιτμπαγκάκι, οὔτε κι' ὅποιο ἄλλο πλάσμα πρέπει να ξεπαστρεύεται. 'Ο ἄνθρωπος δέν ἦρθε στῆ γῆ να τῆς καταστρέψει τὸν σκοπὸ ἢ τῆν ὡμορφιά τῆς.

V. ΣΑΡΚΟΦΑΓΑ
CARNIVORA

ΑΡΚΤΟΙ
URSIDAE

1. Άρκτος, άρκούδα

Ursus arktus L.

Παληότερα οι ζωολόγοι δίνανε ξεχωριστό όνομα σε κάθε ζωο που βρίσκανε να παρουσιάζει έστω και μερικές διαφορές από όποιο άλλο είδος της ίδιας βέβαια οικογένειας. Τό ίδιο συνέβηκε και με τις άρκουδες της Εύρώπης. Παρουσιάζουν μερικές μικροδιαφορές και γιαυτό πολλοί ζωολόγοι, όπως ο Albertus Magnus, Vorm, Krascinski, Klein, Erleben, κ.ά., προσδιώριζαν τρία είδη, ενώ οι Agricola, Gesner, Buffon, κ.ά., προσδιώριζαν δύο. Ο Gmelin όμως τους πέρασε όλους. Αύτος τ' ανέβασε σε τέσσερα. Οι τότε Έπιστήμονες δέν είχαν φτάσει να καταλάβουν ότι κάθε ζωο ή φυτό δε μπορεί να μη παρουσιάζει μικροδιαφορές από όποιο άλλο ζή σε χειρότερο ή καλύτερο τόπο. Με τό να βαφτίζουν τό κάθε ένα με ξεχωριστό όνομα, δηλ. με τό να όρίζουν για καινούργιο είδος τό κάθε ένα έπειδή έχει π.χ. τό χρώμα λιγάκι διαφορετικό από ένα άλλο που ζή κάπου πιο πέρα, γιατί αυτό ή τρώει ή δέν τρώει καλύτερα από κείνο, δε θάφτάνανε ποτέ σε άκρη.

Μ' αυτή τη βási κι' ύστερα από πολλές έρευνες ο v. Middendorff όρισε ότι ή άρκούδα που ζή στην Εύρώπη είναι μοναχά ένα είδος, ή *Ursus arktus* (Εικ. 17), όπως την είχε προσδιορίσει κι' ο Λινναίος από πολύ προτήτερα. Τη γνώμη του αυτή την παραδέχτηκαν όλοι οι Ζωολόγοι, έκτός από τον Alfred Brehm. Αύτος ισχυρίζεται ότι ζούν δυό είδη, ή *Ursus cadaverinus* και ή *Ursus formicarius*, δηλ. ή άρκούδα που τρώει πτώματα κ' ή άρκούδα που τρώει μυρμήγκια.

Αυτή όμως ή γνώμη του δε στέκει, γιατί ή άρκούδα τρώει και μυρμήγκια, όπως τρώει και πτώματα κι' άρνιά και γίδια και λαφάρικια, και ζαρκαδάκια, κι' άλογα, και βώδια και καβούρια, και βαλάνια, και φράουλες, κι' άραποσίτι, κ.ά. Άν έδω τρώει μυρμήγκια φράουλες, βαλάνια, άραποσίτι, κι' εκεί πτώματα, άλογα και μου-

λάρια, αυτό δε συμβαίνει γιατί αυτή που ζή έδω είναι άλλο είδος από κείνη που ζή εκεί. Αυτό συμβαίνει γιατί έδω δε βρίσκει να φάει κείνο που βρίσκει εκεί, κι' έτσι αναγκάζεται να τρώει ό,τι κάθε φορά βρίσκει.

Κάτι παρόμοιο λένε και μερικοί χωρικοί από χωριά που βρίσκονται κοντά στα μέρη όπου ζούν άρκουδες. Αυτοί λένε ότι ή άρκούδα τότε αρχίζει να τρώει άλογα, βώδια, μουλάρια και γαϊδούρια, δηλ. μεγάλα ζωα, όταν έτυχε να φάει κάποιο από αυτά, άλλως δέν τά πλησιάζει. Άλλ' ούτε κι' αυτό στέκει στην αλήθεια. Η άρκούδα δε ρίχνεται στα μεγάλα ζωα όταν είναι μικρή, γιατί καταλαβαίνει ότι θα βγει ζημιωμένη, δηλ. θα φάει κερατωσιές ή κλώτσιές χωρίς να κερδίσει τίποτα. Όταν όμως μεγαλώσει κι' αποκτήσει και την πείρα και την τεράστια δύναμή της, δε δυσκολεύεται να ρίχνεται και σε μεγάλα ζωα. Αυτό βγαίνει από τό ότι μοναχά μεγάλες άρ-

Εικ. 17

κουδες βαρύνε τέτοια ζωα, κι' από τό ότι κι' αυτές άκόμα αν θα πάνε σε μουλάρη ή άλογο θα πάνε πάντα από μπρός, ενώ αν θα πάνε σε βώδι θα πάνε πάντα από πίσω.

Μερικές όμως δέν τρώνε κάθε λογής τροφή. Είναι εκλεκτικές, αν και βρίσκουν ό,τι κι' όσο θέλουν. Αυτές είναι γέρικες και πολύπειρες και ξέρουν ποιο είναι τό καλό και ποιο και πως θα τό ξεκομίσουν, έστω κι' αν πρόκειται να περιπατήσουν πολλά χιλιόμετρα.

Άν την ίδια ιδιοτροπία δείξει και καμμιά όχι πολύ γρηά, μπορεί να έξηγηθεί ως ατομικότης, όπως παρατηρείται σ' όλα τα ζωα. Όσοι όμως έχουν μελισσομάντρια κοντά εκεί που ζούν άρκουδες, ως έχουν τό νοο τους, γιατί δέν είναι δύσκολο να ξεπνήσουν κένα πρωί και να βρουν τις κυμέλες τους αναποδογυρισμένες με χωρίς μέλι μέσα. Τό μέλι είναι τό καλύτερο φαγητό τους κι' ως προς αυτό δέν ισχύουν ούτε ατομικότητες, ούτε γερατειά, ούτε ξεχωριστό είδος. Κίνδυνο από τις μέλισσες δε διατρέχουν, όχι μοναχά γιατί αναποδο-

γυρίζουν τις κυψέλες νύχτα, αλλά κυριώτερα γιατί προστατεύονται από το πυκνό τρίχωμά τους.

Οι άρκουδες ζουν στη Πίνδο και ειδικά στο κομμάτι που κλείνεται από τα Τρίκκαλα, Καλαμπάκα, Γρεβενά, Φλώρινα και πάλι κάτω ως τη Κόνιτσα και το Μέτσοβο. Άλλοι τώρα δε ζουν πουθενά. Στα παλιότερα χρόνια ζούσαν σε πολλά βουνά μας. Ἄφοι κι' ὁ Πάρνης είχε και ἡ Κυλήνη, ὅπως μᾶς τὸ λέει ὁ Πausανίας στὰ Ἄττικά του, κι' ἡ ὄνομασία Ἄρκουδόμεμα που φέρνουν πολλά ρέματα, ὅπως στὸν Παρνασσό, ἀπάνω ἀπὸ τοὺς Δελφούς, στὸ Μέναλο, ἀπάνω ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτσι, στὴν περιφέρεια Δράμας πρὸς τὰ σημερινὰ βουλγαρικά σύνορα, κ. κ. ἔ.

Στὴν Εὐρώπη ἔχει τὸ προβάδισμα ἀπὸ ὅλα τὰ σαρκοφάγα. Τὸ ὕψος τῆς πιάνει τὸ 1,20 μ. μὲ συνειθισμένο τὸ 1 μ., καὶ τὸ μᾶκρος τῆς τὸ 1,5—2 μ. Οἱ τόσο μεγάλες, διαφορές, που κι' αὐτὲς ἀκόμα ἔδωσαν τὴν ἀφορμὴ νὰ ὀρίζονται διάφορα εἶδη, ἔχουν τὶς ρίζες τους στὸ κλίμα καὶ στὴν τροφή.

Δὴ καὶ πολλὰ χρόνια πίσω ζούσαν καὶ στὴν Εὐρώπη πολλές άρκουδες καὶ πέτυχαν νὰ κρατοῦν τὴν κυριαρχία. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως κατῶρθωσε νὰ τὶς περιορίσει καὶ νὰ τὶς λιγοστῆσει. Ὡς τόσο ὅμως ἔμειναν γιὰ χρόνια ὡς τὸ τρομερότερο θηρίο, καὶ ποῖος ξέρει ἂν κι' οἱ δυὸ ἀστερισμοὶ «Μεγάλη καὶ Μικρὰ Ἄρκτος» δὲ βαφτίστηκαν μὲ τ' ὄνομά τους, ἀφοῦ κι' οἱ δυὸ τους κυριαρχοῦν κοντὰ στὸν Πόλο στὸ βόρειο οὐράνιο ἡμισφαίριο. Ἄπὸ τὴ δική μας τουλάχιστον Μυθολογία, τὴν Ἑλληνική, αὐτὸ βγαίνει (1).

Τὸ τρίχωμά της εἶναι μακρὸ καὶ πυκνὸ μὲ χρῶμα πότε μαυριδερὸ, πότε κοκκινωπὸ. Τὸ δῆμα της—μηλωτὴ—δὲν ἔχει πέρασι στὴ γουναρική. Σπάνια νὰ βρεθεῖ κανένας καρροτσιέρης ἢ ἀμαξᾶς νὰ

(1) Ἡ μυθολογία μας σχετικὰ μὲ τὴν άρκουδα λέει ὅτι, ἡ Καλλιστώ, ἓνα ἀπὸ τὰ πενήντα παιδιά τοῦ βασιλῆα τῶν Ἀρκάδων Λυκάονος, ἀγαπήθηκε ἀπὸ τὸν Δία κι' ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἔνωσί τους γεννήθηκε ὁ Ἄρκας. Ἡ Ἥρα ὅμως γιὰ παραδειγματισμὸ κάθε γυναίκας που θὰ σκεπτότανε νὰ δεχτεῖ τὶς ἀγάπες τοῦ ἄντρα της, μεταμόρφωσε τὴν ὡμορφὴ Καλλιστῶ σ' άρκουδα, δηλ. σ' ἓνα συχαμένο ζῶο. Ὁ γιὸς τῆς Ἀρκᾶς ὅταν πιά μεγάλωσε καὶ μιὰ μέρα πῆγε στὸ κυνήγι, βρῆκε τὴν άρκουδα μᾶνα του κι' ἐπειδὴ δὲν τὴ γνώρισε θέλησε νὰ τὴ σκοτώσει. Ἄλλ' ὁ πατέρας του Ζεὺς, μὴ θέλοντας νὰ γίνῃ ἓνα τέτοιο ἔγκλημα, μεταμόρφωσε καὶ τὴ μᾶνα καὶ τὸν γιὸ στὸν ἀστερισμὸ τῆς Ἄρκτου. Παρὰ ταῦτα ἡ Ἥρα βλέποντας ὅτι ὁ ἄντρας της δὲν ἔπαψε νὰ ἐνδιαφέρεται γι' αὐτὴ κι' ἀπὸ φόβο μήπως ἡ Καλλιστῶ ὡς μεγάλη Ἄρκτος ἂν πλυθεῖ στὸν Ὀκεανὸ ξαναγίνῃ γυναίκα καὶ τῆς δημιουργῆσει νέες ἱστορίες, ἔπεισε τὸν Ὀκεανὸ νὰ μὴν τὴν ἀφήσει νὰ λουσατεῖ στὰ νερά του. Γιατὸ ἡ Μεγάλη Ἄρκτος δὲν κατεβαίνει πολὺ κάτω ἀπ' τὸν ὀρίζοντα. Ὁ Ὀκεανὸς δὲν τῆς τὸ ἐπιτρέπει.

φτιάσει ὀλόκληρο παλτό μ' άρκουδοτόμαρο. Συνηθέστερα χρησιμοποιεῖται ὡς στρωσίδι—στολίδι.

Πολλὲς γυναῖκες, χωρικές τὸ περισσότερο, χρησιμοποιοῦν άρκουδοτριχες στὰ διάφορα φυλαχτὰ που φτιάχνουν. Τὶ σχέσι ἔχουν αὐτὲς οἱ τρίχες μὲ τὸν βασκαμὸ βρέτε το καὶ σεῖς. Ἐκτὸς ἂν ἀπὸ τὸν καιρὸ που οἱ άρκουδες κρατοῦσαν τὴν κυριαρχία ἔχει μείνει ὡς ἀντίδοτο ὁμοιοπαθητικῆς.

Ἐχθροὺς δὲν ἔχει. Εἶναι τόσο δυνατὴ, ὥστε δὲν ἔχει νὰ φοβᾶται ἀπὸ κανένα ἄλλο ζῶο, οὔτε κι' ἀπὸ τὸν λύκο. Ἄλλωστε τὰ σαρκοφάγα δὲ χτυπιοῦνται μεταξύ τους, πῶς πολὺ μάλιστα ἂν πρόκειται γιὰ τὴ δυνατὴ άρκουδα. Μόνον τὸν ἄνθρωπο φοβᾶται καὶ γι' αὐτὸ πασχίζει νὰ μὴν τὸν ἀνταμώνει. Σ' αὐτὸ βοηθεῖται πολὺ ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις τῆς που εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένες. Ἄν ὅμως συμπέσει νὰ βρεθεῖ καμμιά φορὰ μπρὸς του ἄξαφνα, εἶναι νὰ γελάει ἀλλὰ καὶ νὰ κλαίει κανεὶς μὲ τὸν φόβο που πέρνει αὐτὸ τὸ τόσο δυνατὸ ζῶο. Κρατᾶει ὅμως καὶ ὄρισμένα προσχήματα γιὰ νὰ γλυτώνῃ τὸ ρεζιλίκι τῆς. Κάνει σὰν νὰ μὴ φοβᾶται, σὰν νὰ μὴ συμβαίνει τίποτα, μοιάζει ὅτι δὲν τὸν προσέχει, ἂν καὶ δὲν τὸν ἀφήνει ἀπὸ τὰ μάτια τῆς οὔτε στιγμὴ, καὶ στὸ μεταξύ τραβιέται ὡς ὅτου κρυφτεῖ πίσω ἀπὸ δέντρα ἢ ἀπὸ ὅποιον ὄχτο καὶ τότε τὸ βάζει στὰ πόδια μὲ τέτοια τρεχάλα καὶ μὲ τόσο θόρυβο π' ἀκούγεται σὰν νὰ τρέχουν μαζὺ δυὸ—τρία ἄλογα. Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφτανε αὐτὸ βρωμίζει καὶ τὸν τόπο μὲ τ' ἀέρια που ἀφήνει.

Σὲ τέτοια συναπαντήματα δὲν πρέπει κανεὶς νὰ τὴ φοβᾶται. Ἄν ὅμως εἶναι πληγωμένη καὶ βρίσκεται ψηλότερα ἀπὸ τὸν κυνηγὸ, ἢ ἂν εἶναι μὲ τὰ παιδιά τῆς καὶ νοιώσει ὅτι κινδυνεύουν, γίνεται τρομερὸς ἀντίπαλος. Δὲν ὕπολογίζει τότε τίποτα, καὶ μὲ τὴν εὐκίνησια καὶ γρηγοράδα που τὴ διακρίνει, ἂν κι' εἶναι τόσο μεγαλόσωμη, καταντᾶει πῶς ἐπικίνδυνη ἀπὸ ὅποιο ἄλλο σαρκοφάγο ἀπὸ αὐτὰ που ζοῦν μαζὺ μας. Καὶ δὲν εἶναι μοναχὰ ὅτι εἶναι δυνατὴ κι' εὐκίνητη. Μπορεῖ νὰ στέκεται ὄρθια στὰ πίσω πόδια τῆς καὶ νὰ μεταχειρίζεται τὰ μπρὸς σὰν χέρια. Ἄλλοίμονο σ' ὅποιον δοκιμάσει τὸ ἀγκάλιασμά της. Θὰ βγεῖ λωρίδες. Δὲν εἶναι σίγουρος οὔτε κι' ἀπάνω σὲ γερτοὺς κορμούς. Τὰ μεγάλα νύχια τῆς τὴ βοηθοῦν ν' ἀνεβαίνει κι' ἐκεῖ.

Κι' ὅμως ὅταν κανεὶς τὴν πρωτοβλέπει τὴν πέρνει γιὰ κουτὴ. Αὐτὸ δείχνει τὸ χοντροκομμένο κορμὶ τῆς, τὸ κουμιστὸ περπάτημά της, κάπως ἀδικαιολόγητο ἀφοῦ πατάει μ' ὄλο τὸ πέλμα—πατούσα—, ἴσως γιὰ τὸ ρίχνει τὸ βάρος περισσότερο πρὸς τὴν ἔξω πλευρά, καὶ τὸ χαζοκούτταγμά της. Γιατὸ λέγεται ὅτι ἐνὼ εἶναι δυνατὴ ὅσο ἔφτά ἄνθρωποι, εἶναι ἔξυπνη μοναχὰ ὅσο ἓνας. Κάθε ἄλλο εἶναι ὅμως παρὰ κουτὴ. Εἶναι ὑπουλὴ καὶ πανούργα ὅσο λίγα ζῶα, γι' αὐτὸ πέ-

τυχε νά ζῆ ἀκόμα καί τώρα στήν Εὐρώπη. Ἄν ἦταν κουτή θάχε ξε-
παστρευτεῖ δῶ καί πολλά χρόνια πίσω.

Στό νερό κολυμπάει σάν θαλασσινὸ ζῶο καί στό δρόμο βάζει
κάτω τὸ καλύτερο ἄλογο. Καί τίς ἀνηφοριές ἀκόμα δὲν τίς λογαριά-
ζει. Τίς πέρνει μ' ἀπίστευτη εὐκολία.

Γιὰ νά βρεῖ νά φάει βγαίνει κατὰ τὸ σούρουπο. Ἄν ὅμως πει-
νάει δὲ δυσκολεύεται νά βγεῖ ὁποιαδήποτε ὥρα, ἀκόμα καί τὴν ἡμέ-
ρα. Ἡ πείνα εἶναι κακὸς σύμβουλος καί τῆς κατανικάει κάθε φόβο.

Ἄν χτυπάει μεγάλο ζῶο θά φάει πρῶτα τοὺς μαστοὺς κι' ἔπει-
τα τὰ σπλάχνα. Κεῖνα ἔχουν τίς περισσότερες... βιταμίνες. Ἡ ἀρκού-
δα δὲν ξέρει βέβαια ἀπὸ βιταμίνες, ξέρει ὅμως ὅτι εἶναι ἡ πιὸ νό-
στιμη τροφή καί γι' αὐτὸ ἀρχίζει ἀπὸ αὐτά. Δὲν πάσχει κι' ἀπὸ ἀρ-
θριτικά νά τ' ἀποφεύγει. Ἄν μ' αὐτά δὲ χορτάσει καί καταλάβει ὅτι
δὲν προφταίνει νά φάει μὲ τὴν ἡσυχία τῆς, χώνει τὸ πτώμα ὅπως
καλύτερα μπορεῖ καί γυρίζει τὴν ἄλλη βραδυά.

Τὸ ζῶο αὐτὸ τὸ τόσο μεγάλο, ποὺ βρίσκει τροφή ὅση θέλει μ'
ὄχι πολὺ κόπο καί ποὺ μὲ τὸ μακρὺ καί πυκνὸ τρίχωμα καί τὸ πολὺ λί-
πος του ἀντέχει σ' ὅσο κρῦο κι' ἂν κάνει, τὸ χειμῶνα πέφτει σὲ νάρ-
κη. Βάζει λίγα χόρτα στὴ φωληρά τῆς, ποὺ τὴ φτιάχνει σὲ βράχους ἢ
κουφάλες, ἢ ἂν ζῆ σ' ἐκτεταμένες πεδιάδες ὅπου δὲ βρίσκονται βρά-
χοι ἢ μεγάλα κουφαλερὰ δέντρα, σ' ἓνα βαθούλωμα στὸ χῶμα ποὺ
τὸ φτιάχνει μόνη τῆς, σκεπάζεται ὅσο μπορεῖ καλὰ μὲ ξύλα καί χόρ-
τα, βάζει καί τὸ ἓνα μπροστινὸ πόδι τῆς στὸ στόμα γιὰ νά πέρνει
ἀναπνοὴν ἂν ἀπὸ τὸ κρῦο βουλῶσει ἢ μύτη τῆς, κι' ἄς τὰ... κλαίει ποὺ
τάχει. Ὁ ὕπνος τῆς ὅμως αὐτὸς δὲν κρατᾶει ὡς τὴν ἀνοιξι. Μὲ κα-
λὰς μέρες, ἀκόμα καί στὴ Σιβηρία ὅπου κάνει πολὺ κρῦο, ξυπνάει ἢ
γιὰ νά φάει λίγο, ἢ γιὰ νά λιαστεῖ. Ἄλλὰ καί μ' ὅποιον καιρὸ κι'
ὅσο βαθεῖα κι' ἂν κοιμάται, στὸν παραμικρὸ ὕποπτο θόρυβο ξυπνάει
κι' εἶναι σὲ θέσι ἢ νά ριχτεῖ τοῦ ἔχτροῦ τῆς, ἢ νά φύγει μὲ μιὰ γρη-
γοράδα ζηλευτὴ καί στὸ πιὸ γρήγορο ἀγρίμι.

Ὁ v. Middendorff ἰσχυρίζεται ὅτι σὲ νάρκη πέφτουν ὄσες πα-
χαινουν τὸ καλοκαίρι πολὺ, δηλ. ὄσες ἔχουν ἀπόθεμα λίπους καί
μποροῦν ν' ἀντέχουν στὴν πείνα. Αὐτὴ ὅμως ἡ γνώμη του δὲν εἶναι
σωστὴ, γιατί σὲ νάρκη πέφτουν κι' ὄσες τὸ καλοκαίρι δὲν ἔχουν πα-
χύνει, ὅπως ἀντίθετα ὄσες ζοῦν σὲ ζωολογικοὺς κήπους ἢ γενικά σ'
αἰχμαλωσία δὲν πέφτουν, ἄσχετα ἂν εἶναι ἀδύνατες ἢ παχειές. Φαί-
νεται, λοιπὸν, ὅτι κάτι ἄλλο συμβαίνει ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμα ἐξακρι-
βωθεῖ. Αὐτὸ βγαίνει κι' ἀπὸ τοῦτο ἀκόμα: Ἡ ἀρκούδα μπαίνει σὲ
ὄργασμὸ κατὰ τὸν Μάιο—Ἰούνιο καί γεννάει ὕστερα ἀπὸ 34 βδομά-
δες, δηλ. τὸν Γενάρη—Φλεβάρη Πῶς λοιπὸν συμβιβάζονται νάρκη
καί γέννα στὴν καρδιά τοῦ χειμῶνα;

Τὰ παιδιὰ τῆς γεννιοῦνται κακοφτιασμένα καί μικρὰ ὅσο ἓνας
μεγάλος ποντικός. Δὲν εἶναι λιγάκι περίεργο ἓνα τόσο μεγάλο ζῶο
νά γεννάει τόσο μικρὰ παιδιὰ; Γι' αὐτὸ ἡ μάνα τὰ βυζαίνει ἓναν ὀλό-
κληρο χρόνο καί τὰ περιποιεῖται σάν μάνα κι' ὄχι σάν μητριὰ. Ἄλ-
λοῖμονο σ' ὅποιον τολμήσει νά τὰ πειράξει. Μετὰ ἀπὸ τὸν πρῶτο χρό-
νο τοὺς βάζει γιὰ σύντροφο ἓνα ἀρσενικὸ ἀρκουδάκι ἀπὸ τὴν προ-
ηγούμενη γέννα, φορτώνοντάς του ἀκόμα καί τὴν ἀνάπτυξί τους.

Ἄν τὸν δεύτερο χρόνο μείνει πάλι ἔγγυος, φτιάχνει καινούργια
φωληρά κοντὰ στὴν πρώτη, χωρὶς ὅμως ν' ἀνακατώσει τὰ καινούργια
μὲ τὰ παλιὰ παιδιὰ.

Τ' ἀρκουδάκια ἀργοῦν νά μεγαλώσουν. Τὴν κανονικὴ ἀνάπτυξι
τοὺς τὴν πέρνουν ὕστερα ἀπὸ τρία ὀλόκληρα χρόνια, καί μόλις ὕστε-
ρα ἀπὸ ἓνα χρόνο ἀκόμα εἶναι σὲ θέσι νά πολλαπλασιάζονται.

Κυνῆγι.

Κάθε ἀγρίμι ἂν τὴ φάει στὸ κεφάλι ἢ στὴν πλάτη σωριάζεται.
Δύσκολα θά παρουσιαστεῖ περίπτωσις νά φύγει, γιὰ νά πέσει καί
τότε κάπου κεῖ κοντὰ. Στὴν ἀρκούδα ὅμως τὸ κεφάλι δὲν πρέπει νά
διαλέγεται ὡς στόχος, γιατί ἂν καί φαίνεται μεγάλο ἀπὸ τὰ πλά-
μαλλιά ποὺ ἔχει, εἶναι μικρὸ κι' εὐκολὰ σημειώνονται ἀποτυχίες. Ἄς
τὸ ἔχουν λοιπὸν στὸ νοῦ τους οἱ ἀρκουδοκυνῆγοι, κι' ἂν ἀπὸ τίς
περιστάσεις ἀναγκαστοῦν καμμιά φορὰ νά τὴ σκοπεύσουν στὸ κεφά-
λι, ἄς σκοπεύουν, ἂν εἶναι δίπλα, 3—5 ἑκατοστὰ πίσω ἀπὸ τὸ μάτι
καί στὸ ἴδιο ὕψος, ἢ, ἂν τὴ βλέπουν κατὰ πρόσωπο, ἀνάμεσα στὰ
μάτια. Ἄν τὴ φάει ἐκεῖ πέφτει ξερή.

Στὸ κυνήγι τῆς ἐφαρμόζονται τρεῖς τρόποι, τὸ καρτέρι, ἡ πα-
γάνα καί τὸ σκότωμα στὴ φωληρά τῆς.

α. *Καρτέρι.* Τὸ καρτέρι ἐφαρμόζεται σὲ χωράφια σπαρμένα εἴτε
μὲ βρώμη ἢ ἀραποσίτι, εἴτε σὲ μελισσομάντρια ὅπου παγαίνει καί
τρᾶει. Καλύτερη ἐπιτυχία σημειώνεται σὲ πτώμα ποὺ τὸ ἄφησε μισο-
φαγωμένο, γιατί εἶναι βέβαιο ὅτι τὴν ἄλλη νύχτα ἀπὸ τότε ποὺ τὸ
χτύπησε θάρθει νά ξαναφάει.

Ἄντὶ ὅμως ὁ κυνηγὸς νά περιμένει νά μάθει ποὺ ἔφαγε κανένα
ἄλογο ἢ γάϊδαρο, ἢ ποιά χωράφια πατάει, γιὰ νά τρέχει νά κάνει
ἐκεῖ καρτέρια, μπορεῖ νά κάμει τοῦτο. Σ' ὅποιον μέρος ξέρει ὅτι γυ-
ροφέρνει καμμιά, δένει ἓνα κατσικάκι βυζανιάρικο γιὰ νά βελάζει
καί ν' ἀκούγεται, κι' αὐτὸς κρυμμένος καλὰ σὲ δεκαπέντε—εἴκοσι μέ-
τρα μακρὰ περιμένει. Ἄν τὸ κατσικάκι ἀπὸ φόβο δὲ βελάζει, πρέ-
πει νά τοῦ κρεμάσει ἓνα κουδουνάκι καί κάθε δυὸ—τρία—πέντε λε-
πτὰ νά τὸ τραβάει λιγάκι ἀπότομα μ' ἓνα σχοινί. Ἡ ἀρκούδα, ἂν
βέβαια τὸ ἀκούσει, ἴσως πιστέψει ὅτι θάναί κανένα ξεκομμένο ἀπὸ
κοπάδι καί δὲ θά δυσκολευτεῖ νάρθει γιὰ τὸν εὐκόλο μεζέ. Ὁ τρό-

πος αὐτὸς πετυχαίνει τὸν Αὐγουστο, γιατί τὰ χωράφια ἔχουν θεριστεί καὶ δυσκολεύεται κάπως νὰ βρῖσκει τροφή.

Καρτέρι μπορεῖ νὰ γίνει ἀκόμα καὶ σὲ μονοπάτια ὅπου περνοδιαβαίνει. Ὡς νὰ τὰ βρεῖ δὲ θὰ δυσκολευτεῖ πολὺ. Τ' ἀχνάρια ποὺ ἀφήνουν οἱ μεγάλες πατοῦσες μὲ τὰ μακρὰ νύχια τῆς γνωρίζονται πολὺ εὐκόλα (Εἰκ. 18). Ἀλλὰ καὶ τῶν μικρῶν, ποὺ μοιάζουν μὲ τὰ ἀσβίσα, πάλι γνωρίζονται, γιατί βρίσκονται ἀνταμωμένα μὲ τῆς μάνας.

Ἄν τὴν πρώτη ἢ τὴ δεύτερη βραδυὰ ἡ ἀρκούδα δὲ φανεῖ, ὁ κυνηγὸς θὰ κάμει καλὰ νὰ πάψει γιὰ μιὰ—δυὸ βδομάδες νὰ παγαίνει. Ποιὸς ξέρει γιὰ ποιὸ λόγο ἔκοψε, ἀλλὰ μέσα στίς τόσες μέρες θὰ ξαναρχίσει νὰ περνάει τακτικά ὅπως πρὶν. Τότε κι' ὁ κυνηγὸς, ποὺ θὰ τὸ καταλάβει ἀπὸ τὰ νωπὰ ἀχνάρια, μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ κάμει καρτέρι· ἔχει μεγάλη βεβαιότητα νὰ τὴν ἴδει νὰ τοῦ παρουσιάζεται ἴσως χωρὶς ν' ἀκουστεῖ. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰναι καλὰ κρυμμένος, νὰ προσέξει τὸν ἀέρα, δηλ. νὰ μὴ τοῦ εἶναι ἀντίθετος, καὶ νὰναι ἐξα-

Εἰκ. 18

σφαλισμένος σὲ περίπτωσι ποὺ θὰ τὴν πληγώσει καὶ δεχτεῖ ἐπίθεσι τῆς. Ἡ ἀρκούδα κάθε ἄλλο εἶναι παρὰ τὸ φοβισαίρικο ζῶο ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ τσακίζει στὸ ξύλο, ἀκόμα καὶ μὲ τὴν πιὸ φιλή βεργίτσα, ἢ κουτὸ ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ πλησιάζει ὡς τὰ δυὸ—τρία μέτρα χωρὶς νὰ τὸν πάρει μυρουδιά, ὅπως πολλοὶ τὰ ἐξιστοροῦν καθισμένοι σ' ἀναπαυτικὲς πολυθρόνες μ' ἀκροατήριον ἢ ξένο ἀπὸ τέτοιες ἱστορίες, ἢ ἴσως πολὺ ὑπομονητικῶς. Γιατί κι' ἂν ὑποθεθεῖ ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ ἱστορίες δὲν εἶναι παραμύθια, κι' ἂν κάποτε οἱ διηγούμενοι ἔγιναν σ' ἀλήθεια τέτοιου εἴδους ἥρωες, τὰ ἴδια δὲ θὰ ἐπαναλαμβάνονταν κάθε φορά, γιατί δὲ θάταν αὐτοὶ οἱ πρωταγωνισταί! Λοιπὸν προσοχή.

β. Παγάννα. Ἡ παγάννα πετυχαίνει δύσκολα, γιατί οἱ ἀρκούδες ξεφεύγουν πρὶν πιαστοῦν τὰ καρτέρια. Κι' ὅμως εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ πυκνὰ δάση ἀπὸ ὄξυς ἢ πεῦκα ὅταν βρίσκονται πολὺ μακρὰ ἀπὸ κατοικημένους τόπους.

Οἱ κυνηγοὶ καρτέρια πρέπει νὰ πιάνουν θέσεις ἀπὸ ὅπου θὰ μποροῦν νὰ βλέπουν καὶ καλὰ καὶ μακρὰ. Πρέπει ἐπίσης νὰ κάθονται ἀκίνητοι σὰν ἀγάλματα, γιατί ἀλλοιῶς ἡ παγάννα δὲν πετυχαίνει ποτέ.

Οἱ παγανιστάδες ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, μακρὰ ὡς πεντακόσια—ἑξακόσια μέτρα, θ' ἀρχίσουν φωνὲς καὶ θόρυβο χωρὶς νὰ φεύγουν ἀπὸ τῆς θέσι τους. Ἄν ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὴ ὥρα δὲ φανεῖ καμμιά στὰ καρτέρια, πρέπει νὰ προχωρήσουν ὡς ἑκατὸ—διακόσια μέτρα, ὄχι περισσότερα, κι' ἀπὸ κεῖ ν' ἀρχίσουν νὰ ξαναθορυβοῦν. Ἄν καὶ τότε δὲ βγεῖ καμμιά, σημαίνει ὅτι δὲν ἦτανε μέσα, ἢ ἔφυγε πρὶν πιαστοῦν τὰ καρτέρια.

γ. Σκότωμα στὴ φωληὰ τῆς. Γιὰ ν' ἀποφασίσει ἡ ἀρκούδα νὰ φτιάσει κάπου τὴ φωληὰ τῆς, θάταν ὅσο πέρνει βέβαιη ὅτι δὲ θὰ βρῖσκεται σὲ κίνδυνο. Ἄν λοιπὸν κανένας κυνηγὸς βρεῖ ἀρκουδοφωληὰ θάταν πολὺ τυχερός, ἢ πολὺ κατατοπισμένος μὲ τὴ ζωὴ καὶ τίς συνήθειές τῆς.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀστεία ὑπόθεσις νὰ θελήσει κανεὶς ν' ἀντιμετωπίσει ἀρκούδα στὴ φωληὰ, γι' αὐτὸ κι' ὅσοι κυνηγοὶ κάνουν τέτοιο κυνήγι δὲ μοιάζουν μὲ κείνους ποὺ ντουφεκοῦν καθιστοὺς κεφαλὰδες διακόσια—τριακόσια μέτρα γύρω ἀπὸ τίς πόλεις. Γενικά ὅμως οἱ Ἕλληνες κυνηγοὶ δὲν ἔχουν τὴν ἀπαραίτητη πείρα, γιατί οἱ ἀρκούδες στὴν Ἑλλάδα εἶναι λίγες καὶ ζοῦν σὲ μιὰ ὀρισμένη περιοχὴ ὅπου δὲν κυνηγιούνται συστηματικά, ἀκόμα οὔτε κι' ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ κυνηγούς. Δὲν τοὺς τραβάει πολὺ οὔτε τὸ δέρμα τῆς, γιατί δὲ ζητιέται πολὺ, οὔτε καὶ τὸ κρέας ἢ τὸ λίπος τῆς, ποὺ σὲ μᾶς δὲν τρώγονται ὅπως ἀλλοῦ. Συνήθως σκοτώνεται μιὰ ἐδῶ, μιὰ ἐκεῖ σὲ τυχαῖα συναπαντήματα, σπανιότερα μὲ καρτέρι σὲ χωράφια σπαρμένα μ' ἀραποσίτι.

Τὸ σκότωμα στὴ φωληὰ εἶναι τρόπος ποὺ χρησιμοποιοῦν σὲ χώρες ὅπου ζοῦν πολλές, ὅπως στὴ Ρωσία, ὅπου μάλιστα οἱ ἐκεῖ κυνηγοὶ βοηθοῦνται ἀπὸ εἰδικὰ σκυλιά, τὰ περίφημα λαῖκι. Ὅταν βρεθεῖ ἡ φωληὰ ἕνας κυνηγὸς θὰ τὴν ἀναγκάσει νὰ βγεῖ, ἂν συμπέσει νὰ μὴν πεταχτεῖ ἀμέσως ἔξω. Μέσα στὴ φωληὰ δὲν τὴ σκοτώνουν. Εἶναι τρόπος ποὺ δὲ συμβαδίζει μὲ τοὺς κυνηγετικὸς ἄγραφους νόμους. Τὴ στιγμὴ, λοιπὸν, ποὺ θὰ βγεῖ, τὴ σκοτώνει μὲ μιὰ τσεκουριά ποὺ θὰ τῆς δώσει ἀνάμεσα στὰ μάτια μ' ἕνα καλὰ ἀκονισμένο καὶ μικρὸ τσεκουρι, ὅταν, στημένη στὰ δυὸ πίσω πόδια τῆς, δοκιμάσει νὰ τοῦ ριχτεῖ. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ τὰ ντουφέκια ἔρχονται σὲ δεύτερη μοῖρα καὶ χρησιμοποιοῦνται ὅταν ἡ ἀρκούδα ξεφύγει τὴν τσεκουριά καὶ ἢ φύγει, ἢ ριχτεῖ στὸν κυνηγὸ, στὴ δεύτερη αὐτὴ περίπτωσι μὲ μεγάλη προσοχή, γιατί δὲν εἶναι καθόλου δύσκολο ἀντὶ νὰ χτυπηθεῖ αὐτὴ νὰ χτυπηθεῖ ὁ κυνηγός.

Ἡ ἄρκουδα πρέπει νὰ ντουφεκιέται μὲ σφαῖρα ἢ σ' ἀνάγκη μὲ σκάγια 000—0. Μὲ ψιλότερα ἄς μὴ ντουφεκιέται, ἐκτός ἂν ὁ κυνηγὸς εἶναι πρὸ ἀπάνω τῆς καὶ πρόκειται νὰ τῆς ρίξει σκοπεύοντάς τὴν ἢ κατάμουτρα γιὰ νὰ στραβωθεῖ, ἢ στὴν ἀριστερὴ πλευρὰ δταν κείνη τὴ στιγμὴ ἔχει τὸ ἀριστερὸ πόδι τῆς ἀπλωμένο μπρὸς κι' ἔχει κάπως ξέσκεπη τὴν καρδιά, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἴσως κάποιό σκάγι τῆ φτάσει. Καλύτερα ὅμως εἶναι ν' ἀποφεύγουνται αὐτὲς οἱ ντουφεκιές, γιὰτι μπόρουν νὰ στοιχίσουν καμμιά πολλὴ ἄσχημη περιπέτεια.

ΚΥΝΟΕΙΔΗ

CANIDAE

1. Λύκος

Canis lupus L.

Δὲν πᾶει ὁ γαῖδαρος, τὸ μουλᾶρι, ἢ τ' ἄλογο στὸν δρόμο ὅπως θέλει ὁ ἀγωγιότης ἢ ὁ ἀναβάτης ; «Λύκος νὰ σὲ φάει ψοφῆμι» ! Τὰ πρόβατα ἢ τὰ γίδια μπῆκαν σὲ σπαρμένα χωράφια ἄθελα τοῦ τσοπάνη ; «Κακὸς λύκος νὰ σὰς κόψει ρημάδια» ! Γιὰτι ὅμως πρέπει νὰ τὰ τρώει ἢ νὰ τὰ κόβει ὁ λύκος κι' ὄχι ὅποιον ἄλλο ἀπὸ τὰ σαρκοφάγα ; Γιὰτι δὴ κι' ἐξήντα—ἑβδομήντα χρόνια καὶ πίσω, μετὰ τὴν ἐξόντωσιν ἢ τὸν περιορισμὸ τῆς ἀρκούδας, ἢ βασιλεία τῆς ὑπαίθρου περιῆλθε στὸ λύκο. Μέσα λοιπὸν σ' ὅλη τὴν Εὐρώπην εἶχε καταντήσει τότε τὸ πρὸ ἐπικίνδυνον ἀπὸ ὅλα τὰ σαρκοφάγα τριχωτὰ. Δὲ δυσκολευόταν ὡς κοπάδι νὰ ριχνεταὶ ἀκόμα καὶ σ' ἀνθρώπους. Γιὰυτὸ καὶ τὰ ταχυδρομικὰ ἀμάξια ταξείδευαν μόνον μέρα, καὶ στὰ ἐπικίνδυνα μέρη πᾶγαιναν πολλὰ μαζὺ γιὰ νὰ ἀλληλοβοηθοῦνται οἱ ἐπιβάτες. Εἶχε καταντήσει μιὰ μᾶστιγα, μιὰ θεομηνία, κι' ἔτσι ἐξηγεῖται γιὰτι ἔγινε θρῦλος, φάντασμα, μῦθος, ἱστορία. Ἄλλ' ἢ πρόδοος ποὺ σημειώθηκε τὰ τελευταῖα χρόνια δὲ μπόρουμε βέβαια νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὴν λυκοκυραννίαν. Οὔτε συγχωριέται νὰ διατηριέται ἡ ἐστία τῆς λύσσης, δεδομένου ὅτι ὁ λύκος μαζὺ μὲ τὸ τσακάλι καὶ τὴν ἄλεπούδ' ἀποτελοῦν μόνιμες γι' αὐτὴν ἐστίες. Δηλητήρια, παγίδες, ἔντονο κυνηγητὸ μὲ φονικώτερα κάθε χρόνο ὅπλα, τοὺς ξεπάστρεψαν ἀπὸ τὴν Ὁλλανδίαν, Βέλγιον, Γερμανίαν κι' Ἑλβετίαν. Ἄλλες χώρες, ὅπως καὶ μεῖς, δὲν πέτυχαν νὰ τοὺς ἐξοντώσουν, εἴτε γιὰτι δὲν τοὺς κυνήγησαν συστηματικὰ, εἴτε γιὰτι οἱ στέπες, οἱ βάλτοι καὶ τὰ δυσκολοπάτητα βουνὰ τοὺς τοὺς δίνουν ἄριστα καταφύγια.

Δὲ στέκει ὅμως καὶ νὰ ἐξοντώνονται. Χώρα ὅτι χάνεται μιὰ ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς, χάνει κι' ἡ αἰσθητικὴ ἓνα μέρος τῆς. Ἄν κανεὶς εἶναι τυχερὸς καὶ ἰδεῖ λύκους σὲ χιονισμένο ἔδαφος, δύσκολα θὰ ξεχάσει τὴν ὡμορφίαν ποὺ προσδίνει ἡ παρουσία τους. Κι' ἄλλα ζῶα, ὅπως π.χ. ὁ λαγός, κόβουν τὴν μονοτονίαν τοῦ χιονιοῦ, ἀλλὰ τὴν ὡμορφίαν ποὺ δίνει ὁ λύκος δὲν τὴν δίνουν αὐτὰ. Ἰσως νὰ συντελεῖ κι' ἡ λαχτάρα ποὺ πέρνει, ἀδιάφορο ἂν μικρὴ ἢ μεγάλη, καὶ

γι' αυτό θα τον κάνει να θυμάται την εικόνα αυτή σ' όλη τη ζωή του.

Ἀρχηγός της οικογένειας canidae—Κυνοειδή, σκύλοι—κρατάει μετά την άρκουδα την πρώτη θέση στην Εύρωπη. Μοιάζει σ' ένα μεγάλο τσοπανόσκυλο με κομμένο λίγο το πίσω μέρος του κορμιού και σηκωμένο το μπρός, με μεγάλο κεφάλι και σβέρκο. Τ' αναστήματά του παίζει από 0,70—080 μ. Το τρίχωμά του είναι πυκνό και κάπως τραχύ. Το χρώμα στο κορμί και στο έξω μέρος στα πόδια του είναι ψαρρόμαυρο με μιά ελαφρούτσικη απόχρωσι προς το κίτρινο. Ἡ κοιλιά του είναι ανοιχτότερη και περισσότερο κοκκινωπή, ενώ το στήθος κι' ο λαιμός του πέφτουν κάπως προς το άσπρο. Ὑστερα από άρρώστειες αλλάζει και μπορεί να γυρίσει στο σκούρο ή στο μαύρο σ' ελαφρό τόνο, άσπρο όμως δε γίνεται ποτέ.

Σύμφωνα μ' έναν μύθο τον λύκο τον έφτιασε ο Σατανάς από άγραπιδιά και γιαυτό δε λυγίζει. Αὐτός ο μύθος συμπληρώνεται με κείνο που λέγεται γενικά γι' αυτόν, δηλ. ότι, επειδή είναι μονοκόμματος και δε μπορεί να γυρίζει εύκολα το κεφάλι του, αν πληγωθεῖ ψοφάει, γιατί δε μπορεί να γλύφει την πληγή του να τη γιάνει, όπως συμβαίνει μ' όλα τ' άλλα ξαδέρφια του τα κυνοειδή. Ὅποιοι όμως είχαν ή θάχουν την τύχη να τον ίδούν τη στιγμή που ρίχνεται να κόψει ή να παλαίψει, τότε τα ξαναλέμε. Θα ίδούν αν είναι φτιασμένος από άγραπιδιά κι' αν μπορεί να γυρίζει τον σβέρκο του ή να λυγίζει το κορμί του.

Γιὰ να χορτάσει έχει ανάγκη από πολλή τροφή. Δυό—τρεις λύκοι σε λίγες ώρες τα καταφέρνουν να ξεκοκκαλίσουν μιά δλόκληρη αγελάδα. Ὑστερα από τέτοιο φαγητό πρισμένοι και μισοναρκωμένοι βρίσκονται ξαπλωμένοι δέκα—δεκαπέντε μέτρα από κει που φάγανε. Μόλις χωνέψουν σηκώνονται ή ν' αποτελειώσουν, τι έμεινε, ή να ξεκινήσουν για να την ξαναηλώσουν μ' ό,τι κι' όπου βρεθεί. Γι' αυτό βγήκε «σαν λύκος τρώει».

Γιὰ να βρει να φάει δε δυσκολεύεται μέσα σε μιά νύχτα να περπατήσει και σαράντα και πενήντα χιλιόμετρα. Πετυχημένο λοιπόν κείνο που λέγεται: «ο λύκος έχει χοντρό το σβέρκο του γιατί κάνει μόνος του τις δουλειές». Δεν περιμένει σ' ένα τσακάλι ή θαινα να φάει ό,τι περισσεύει από τ' άλλα.

Δεν κατοπερνούν όμως μοναχά τα σπιτίσια ζώα, δηλ. τα μουλάρια, τ' άλογα, τα γαϊδούρια, ή ακόμα και τα πρόβατα και τα γίδια. Κι' όλα τ' άλλα τα χορτοφάγα δεν την περνούν καλύτερα. Καλάφια και ζαρκάδια και λαγοί και κάπου—κάπου κανένα μισογούρουνο δεν το ξεφεύγουν. Ἀλλοίμονό τους μάλιστα τον χειμώνα με χιόνι, άσχετα αν είναι μαλακό ή παγωμένο, γιατί εκτός από τον λαγό ή βουλιάζουν ή γλυστρουν, ενώ αυτός με τις πλατειές πατού-

σες του δεν δυσκολεύεται και τα προφταίνει. Και σ' ένα να του είναι λίγα όλα αυτά, δεν κουράζεται να κυνηγάει τυφλοπόντικα, ποντίκια, μυρμηγκοφάγα, ή να μπαίνει στα μπουρτανικά για πεπόνια και στα περιβόλια γι' άπιδια. Ἐν όμως μωριστει ψόφιο, πρώτος και καλύτερος. Είναι το έκλεκτοτερο φαγητό του και προκειμένου γι' αυτό δέχεται να μη κουράζει τον χοντρό σβέρκο του.

Ὁ λύκος είναι πανούργο, ύπουλο, αίμοβόρικο κι' έξυπνο ζώο. Γι' αυτό λέγεται ότι ενώ είναι δυνατός όσο ένας άνθρωπος, είναι έξυπνος όσο έφτά. Ἄλλ' είναι και φοβιστάρικο, κι' αν είναι ένας—δυό, έστω και τρεις, δεν πρέπει κανείς να τους φοβάται. Ἐν μάλιστα βρεθεί καβάλα σε ζώο κι' αφήσει να σέρνεται μιά τριχιά τέσσερα—πέντε μέτρα μπορεί να διαφύγει κάθε κίνδυνο, γιατί από ανεξήγητο φόβο δε πλησιάζει. Ὅταν όμως είναι πολλοί κι' είναι πεινασμένοι, ή είναι Φλεβάρης κι' έχουν μαζί τη σκύλα, δηλ. στην περίοδο που σκυλεύονται, τα πράγματα αρχίζουν να γίνονται σοβαρά και πρέπει και με τα σημερινά δπλα να σταθεῖ αρκετά ψύχραιμος όποιος δεν θέλει να μη μείνουν για σημάδι ούτε τα κόκκαλά του.

Στο κοπάδι που πέφτει δεν κόβει ένα που το φτάνει να χορτάσει, άλλ' όσα μπορεί. Μοιάζει σ' ένα να μεθάει με το αίμα και σ' ένα να εκδικιέται γιατί κουράστηκε ως να φτάσει σ' αυτή τη στιγμή. Ποιος ξέρει μήπως βάζει και με το μυαλό του ότι ο τσοπάνης δε θα μπορεί ούτε να φάει ούτε να... πουλήσει όλα τα κομμένα και θα περισσέψει να ξαναφάει. Ἡ λαϊκή παράδοσις τον θέλει να κόβει 99 κι' όχι 100, γιατί τότε, όπως λέει, σκάει. Τον θέλει ακόμα να ρουφάει το αίμα απ' όσα κόβει κι' όχι να τρώει κρέας. Ἡ λαϊκή όμως παράδοσις δεν είναι Ἐπιστήμη, έστω κι' αν κάπου—κάπου της δίνει όλικό.

Στις επιθέσεις του αλλάζει τακτική ανάλογα με τις περιστάσεις και το ζώο που θα χτυπήσει. Π. χ. αν είναι μόνος συνειθίζει να σέρνεται σιγά—σιγά και μόλις πλησιάζει το ζώο που θέλει να το ριχτεί, μ' ένα δυό ξαφνικά πηδήματα το φτάνει και το πέφτει άπάνω του. Κείνο, όποιος και να είναι, δεν προφταίνει ούτε να φύγει ούτε ν' άμυνθει, γιατί τα σουβλερά δόντια του θάχουν μπηχτεί στο λαιμό και στο κορμί του πολλές φορές. Ἐν όμως προφτάσει και φύγει δεν το κυνηγάει. Δεν ξεοδεύει τις δυνάμεις του για επιχείρησι που δεν είναι σίγουρη.

Σε κοπάδι που φυλάγεται καλά, χωρίς όμως σκυλιά, δε ρίχνεται ποτέ, αλλά κάνει καρτέρι χωμένος σε κάποιο θάμνο από όπου όπολογίζει ότι θα περάσει και βουτάει το πρώτο που θάχει την άτυχία να πλησιάζει. Να βελάξει και να τον προδώσει δεν είναι δυνατόν, γιατί από τον φόβο του το κόβεται ή φωνή. Ὅταν το κοπάδι περάσει, το οδηγεί λίγο μακρότερα, ή το ξεκοκκαλίζει εκεί. Στην

του φέρνεται σαν σκυλί. 'Αλλ' ο «λύκος άρνι δέ γίνεται». Στην πρώτη ευκαιρία δέ θα ντραπεί να βάλει δόντια σε κόττες, γάλους, άρνιά, αλλά και σε μεγαλύτερα ζώα, και τέλος και στον ίδιο τον άφέντη του.

Ζή ως δώδεκα χρόνια. Μέσα όμως σ' αυτά, αν και λίγα, πόσες εκδουλεύσεις δέν προφέρει στον άνθρωπο!

Με τα σκυλιά βρίσκεται σε παντοτεινό πόλεμο. Δέν τά χωνεύει γιατί γίνηκαν άποστάτες. Δουλεύουν τον άνθρωπο, τον έχθρό του. Πετυχαίνει να τά κόβει με τον κλασικό τρόπο. Κάνει διτι τά φοβάται και φεύγει. Στόν πρώτο όμως θάμνο ή στην πρώτη στροφή κρύβεται και περιμένει. Όποιο πρωτοφτάσει εκεί θα πληρώσει τον ζηλο του με τη ζωή του. Στην περίοδο όμως του όργασμού δέ δυσκολεύεται να τά φτιάσει μαζί τους, γιατί και κείνα σκυλεύονται τότε. 'Από τις διασταυρώσεις αυτές βγαίνουν τά καθαρά λυκόσκυλα. Τά φτιάχνει άκόμα και με τά τσακάλια, κι' όπως λένε κι' οι τσοπάνηδες, τότε βγαίνουν τά λυκοτσάκαλα, περισσότερο πανούργα και κακούργα από τους γονιούς.

Οι λύκοι ούρλιάζουν όπως και τά τσακάλια και μερικές φορές και τά σκυλιά, όχι όμως σαν και κείνα. Το ούρλιασμα τ' αρχίζει πρώτα ο γεροντότερος, τό πέρνει κάποιος άλλος μακρύτερα, ένας άλλος κάπου άλλου, κι' ύστερα όλοι μαζί, σαν όλος ο θίασος επί σκηνης. Οι πρωτόβγαλτοι κυνηγοί αν τους άκούσουν δέν είναι δύσκολο να φοβηθούν, όπως και μερικά σκυλάκια που αυτά μάλιστα ξεχνώντας και κάθε πρόσχημα κρύβονται στα πόδια τ' αφεντικού των. 'Αντίθετα οι παλαιοί, γύρω σε κανένα τζάκι που θα κάθονται τό βράδυ, βρίσκουν την ευκαιρία ν' αρχίσουν. «'Εγώ, που λέτε μία φορά...». "Αν θέλετε πιστέψτε τους.

Γιατί ούρλιάζουν δέν έχει άκόμα εξηγηθεί. Πολλοί παραδέχονται διτι θέλουν να τρομάζουν τά διάφορα ζώα για να μπορούν ύστερα να τους βάζουν δόντι χωρίς μεγάλο κόπο. 'Αλλ' όπως είναι γνωστό δέν ούρλιάζουν κάθε βράδυ. Πώς λοιπόν μπορεί να σταθεί αυτή ή γνώμη; Κοντότερα στην αλήθεια μοιάζει να στέκεται τοϋτο, διτι έτσι συνεννοούνται ν' ανταμώσουν για ν' αρχίσουν καμμιά από τις γνωστές επιχειρήσεις τους, που πολλές από αυτές, όπως τό είπαμε, τις κάνουν συντροφικά.

Κυνήγι.

Στό κυνήγι του λύκου εφαρμόζονται δυό τρόποι, ή παγάνα και τό καρτέρι, γιατί μ' αυτούς μονάχα πετυχαίνει.

α. *Παγάνα.* Σάν λύκος άκούει, σαν λύκος μυρίζεται, σαν λύκος βλέπει. "Έτσι λέει ο κόσμος για όποιον άκούει, μυρίζεται ή βλέπει

καλά. 'Ο λύκος, λοιπόν, δέ μπορεί, θέλει δέ θέλει, πρέπει νάρχεται πρώτος σ' όλα αυτά. Να λέμε όμως και του στραβού τό δίκαιο. Κι' οι τρεις αυτές αισθήσεις του είναι καλά αναπτυγμένες, αν όχι τόσο για ν' αναφέρονται ως παράδειγμα, πάντως άρκετά. Γιατό τά καρτέρια πρέπει να πιάνονται πολύ πριν οι παγανιστάδες πάνε στις θέσεις τους. "Αν τηρηθεί και δώ ή συνηθισμένη τακτική, δηλ. να μην τά πιάνουν πριν αρχίσει ή παγάνα, άλλ' άργότερα, με την ιδέα διτι οι λύκοι θ' άργήσουν να πάνε ως αυτά, ή έστω κι' αν τά πιάσουν πριν αρχίσει ή παγάνα δέν κρατούν άπόλυτη ήσυχία, αλλά καπνίζουν, τρώνε κ.λ.π., οι λύκοι που θάναί μέσα είναι βέβαιο διτι αν δέ τους ίδουθ θα τους άκούσουν, θα ύποψιαστούν διτι τό τομάρι τους πρόκειται να πάει στα βυρσοδεψεία, κι' έπειδή δέ συμφωνούν θα στρίψουν.

Μόλις οι κυνηγοί πιάσουν τά καρτέρια πρέπει να είναι έτοιμοι, γιατί οι λύκοι είναι από τά κυνήγια που φτάνουν πρώτοι, και μάλιστα σε λίγα λεπτά μετά τό ξεκίνημα της παγάνας. "Αν όποιος κυνηγός θελήσει να πάρει τό ντουφέκι του που θα τώχει αφήσει δίπλα του τη στιγμή που θα φτάσει ο λύκος, συνήθεια ίσως από άλλα κυνήγια, δέ θάχει καν προφτάσει ν' άπλώσει τό χέρι του κι' ο λύκος ποιός ξέρει πόσο μακριά θα βρίσκεται.

"Όταν οι κυνηγοί είναι λίγοι πρέπει να χρησιμοποιούνται σκιάχτρα, άκόμα και σακκάκια, σακκίδια κ.τ.π., γιατί από αυτά οι λύκοι δέ θα περάσουν ποτέ.

β. *Καρτέρι.* Το καρτέρι πετυχαίνει αν γίνεται σ' όποιο ζώο μείνει μισοφαγωμένο από λύκος, ή σε πτώμα που ρίχνεται έπίτηδες σε θέσεις όπου συχνοδιαβαίνουν σύμφωνα με παρατηρήσεις που έχουν γίνει μέσα σε πολύ καιρό. Στη δεύτερη περίπτωση προκαλούνται εύκολότερα αν στο γύρω έδαφος συρθούν τά έντερα ή ή κοιλιά.

'Αντί για πτώμα, που δέν είναι εύκολο να βρίσκεται, κάθε φορά, μπορεί, όπως και στην άρκούδα, να χρησιμοποιηθεί ένα κατσικάκι. "Αν μάλιστα είναι μικρό και βελάζει, οι έλπίδες νάρθουν είναι μεγάλες, γιατί οι λύκοι θα τό νομίσουν ξεκομένο από κοπάδι, άρα εύκολη λεία.

Τό καρτέρι αν γίνεται από πάνω από δέντρο πετυχαίνει καλύτερα, γιατί τότε οι λύκοι μυρίζονται, ή βλέπουν τον κυνηγό πολύ δυσκολότερα παρά αν κάθεται κάτω.

Τό δέρμα τους κάνει για στρωσίδι. Κάνει και για γουναρικό, όχι βέβαια για γυναίκες, αλλά για άμαξάδες, καρροτσέρηδες, κ.λ.π. Σε βορειότερες χώρες έχει μεγαλύτερη πέρασι, γιατί εκεί τό κρυσ είναι δυνατότερο. Με τέτοιο γουναρικό γλυτώνει κανείς από τό κρυσ, κι' αν κοιμηθεί σε χάνια ή άκάθαρτα ξενοδοχεία, γλυτώνει κι' από τους ψύλλους και τις ψείρες. "Όσο καλά κι' αν είναι άργασμένο, κρατάει μια μυρουδιά άβάσταχτη κι' από τους ψύλλους κι'

από τις ψείρες. Χωρίς τις τρίχες το τομάρι του κάνει για χοντρά γάντια ή για ταμπούρλα ή τούμπανα.

Νά λοιπόν πού κι' οί λύκοι κάνουν μερικά καλά, αλλά... σκοτωμένοι.

Οί λύκοι είναι από τὰ πολύ βλαβερά ζώα και πρέπει να καταδιώκονται (1). Όσοι δὲ θέλουν τὴν ἐξόντωσί τους, ἄς μὴ φοβούνται. Εἶναι τέτοιο τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδας μας κι' ἔτσι στὸ σύνολο ὄργανωμένο, ὥστε οί λύκοι πού βρίσκονται παντοῦ δὲ θὰ ξεπαστρευτοῦν εὐκολα, ἀκόμα κι' ἂν χρησιμοποιηθεῖ καὶ δηλητήριο, ὅπως πρέπει ἂν ἢ ἐξόντωσίς του δὲν πετυχαίνει μὲ τὸ κυνήγι, ὅσο συστηματικά κι' ἂν γίνει.

Τὸ δέρμα δηλητηριασμένου λύκου χάνει σιγά—σιγά τις τρίχες του. Τίς διατηρεῖ ἂν γδαρθεῖ μετὰ λίγες στιγμές ἀπὸ τότε πού θὰ ψοφήσει.

Οί λύκοι πρέπει νὰ ντουφεκιοῦνται μὲ σφαῖρα ἢ μὲ σκάγια 000 ὡς 0. Ἄν εἶναι κοντὰ κόβονται καὶ μὲ ψιλότερα.

2. Θῶς, Τσακάλι

Canis aureus L.

Τὸ τσακάλι, πρωτοξάδελφος τοῦ λύκου, πῶς μπορούσε νὰ μὴ τοῦ μοιάσει; Στὴν κακία ὅμως τὸν περνάει. Ἴσως γιατί εἶναι λιγώτερο δυνατό καὶ δὲν τὰ βγαίνει πέρα μ' ὅποιον κάθε φορά τοῦ τύχει. Γιαυτὸ στὰ πρόβατα ἢ στὰ γίδια πού εἶναι ἀδύνατα ξεσπάει μὲ μανία, κι' ἀπὸ αὐτοῦ θὰ βγήκε ὅτι ἐνῶ ὁ λύκος στὰ 99 σταματάει, αὐτὸ δὲ χορταίνει νὰ κόβει.

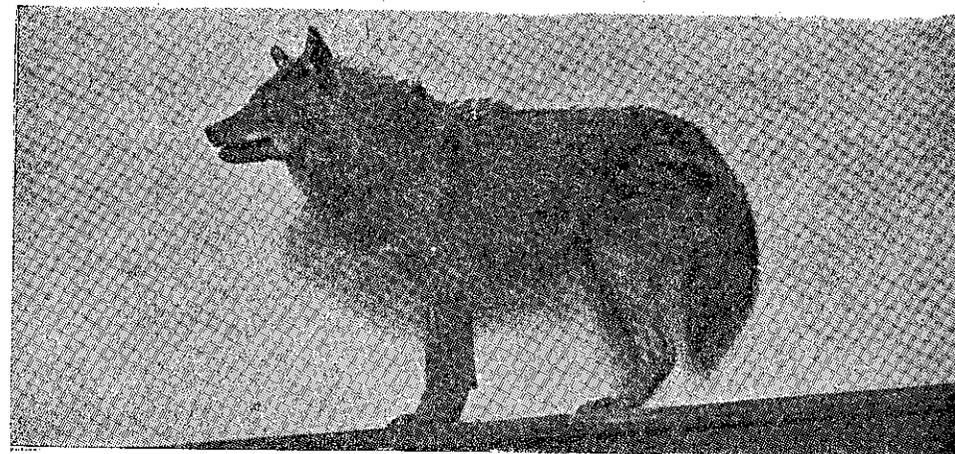
Ἐνα τόσο κακὸ ζῶο δὲ μπορούσε βέβαια νὰ διατηρηθεῖ στὴν Εὐρώπη. Περιωρίστηκε στὴν καθυστερημένη Βαλκανική.

Στὴν Ἑλλάδα ζῆ κοντὰ ἢ μέσα σὲ βάλτους ἢ λίμνες. Θέλει πολὺ νερὸ νὰ πίνει καὶ ἀποτραβιέται σὲ τέτοια μέρη πού τοῦ προσφέρουν καὶ καλὰ καταφύγια. Κι' ὅμως βρίσκεται καὶ στὴν Πεντέλη καὶ στὸν Ὑμηττό. Πῶς στὴν εὐχή τὰ καταφέρνει νὰ ζῆ σ' αὐτὲς τίς κατάξερρες περιφέρειες εἶναι λιγάκι περίεργο. Πρέπει λοιπὸν ἢ νὰ

(1) Στὰ 6—7 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο εἶχαν πολὺ λιγοστέψει, γιατί τὸ Ὑπουργεῖο Γεωργίας (δαοικὴ ὑπηρεσία) εἶχε συστηματοποίησει τὴν καταδίωξί τους, δίνοντας καὶ χρηματικὲς ἀμοιβὲς μαζὺ καὶ τῶν τσακαλιῶν καὶ ἄλλων ἐπιβλαβῶν. Τώρα τὴν ξανάρχισε κι' ὅς ἐλπίζουμε ὅτι θὰ περιοριστοῦν οἱ ζημιές τους.

ξέρει κρυφὲς πηγές, ἀπίστευτο γιὰ τὰ δυὸ αὐτὰ βουνὰ τὰ τόσο πολυπατημένα, ἢ νὰ περπατάει μερικά χιλιόμετρα γιὰ νὰ πίνει κάθε φορά πού θὰ θέλει. Ἡ ἀπόσταση δὲν τὸ δυσκολεύει. Χιλιόμετρα ὀλόκληρα εἶναι γιαυτὸ παιγνιδάκι. Ἔτσι ἐξηγεῖται γιατί ἐπιστημονικά λέγεται «θῶς» ἀπὸ τὸ ρῆμα «θέω» τρέχω. Πιθανώτερο εἶναι τοῦτο, ὅτι τὴ νύχτα πού βγαίνει καταφέρνει νὰ πίνει στίς γνωστὲς πηγές, παρ' ὅλον τὸν κόσμον πού περισσότερο τὸ καλοκαίρι περνάει ἀπὸ κεῖ.

Τὸ νησιά μας δὲν τοῦ εἶναι φιλόξενα. Ἐξαιρετικά στὴ Σάμο ζοῦν λίγα, ὅπου, ὅπως πολλοὶ βεβαιοῦν, μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν Τουρκία. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἶναι πρωτομάστορας στὸ κολύμπι. Ἀφοῦ καὶ ποτάμια ἀκόμα, ὅσο ὀρηκτικά κι' ἂν κυλοῦν τὰ νερά τους, μποροῦν

Εἰκ. 19

νὰ τὰ περνοῦν. Ἄλλ' ὅτι περνοῦν τὸ στενὸ τῆς Σάμου Ἴσως εἶναι κάπως πολὺ.

Τὸ κορμί του, λίγο μικρότερο ἀπὸ τὸ κορμί τοῦ λύκου, τοῦ μοιάζει μονάχα στὰ μπρός. ἐνῶ στὰ πίσω κλίνει πρὸς τὸ κορμί τῆς ἀλεποῦς. (Εἰκ. 19).

Τὸ τρίχωμά του εἶναι τραχὺ καὶ λιγάκι μακρὺ, ἀλλ' ὄχι τόσο πυκνὸ ὡς τοῦ λύκου. Τὸ σταχτόψαρο ἢ καὶ κάπως κιτρινόχρυσον χρῶμα του ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ νὰ τὸ βαφτίσουν καὶ χρυσόλυκο ἢ χρυσόσκυλο.

Τὰ τσακάλια τὸ βράδυ πρὶν ξεκινήσουν νὰ πάνε γιὰ ὅπου θέλουν οὐρλιάζουν, ὄχι ὅμως ὅπως οἱ λύκοι ἢ τὰ σκυλιά, ἀλλὰ μ' ἓνα δυνατό κλαψιάρικο νιαούρισμα, ὅμοιο ὡς φωνὲς καμμιάς ἀγρίας φυλῆς τὴν ὥρα τοῦ χοροῦ τῆς. Πολλοὶ πιστεύουν ὅτι τότε συνεννοοῦνται ν' ἀνταμῶσουν, γιατί ἂν δὲν εἶναι πολλὰ δὲν πετυχαίνουν

τις παστρικές δουλειές τους. "Άλλοι πάλι παραδέχονται ότι έτσι ξεγελούν και τον τσοπάνο και τα σκυλιά του, δηλ. κι' ο τσοπάνος και τα σκυλιά του, λένε, αφού τα τσακάλια είναι τόσο μακριά από δω που είμαστε μείς, δεν έχουμε φόβο. Πέφτουν λοιπόν ξένοιαστα στον ύπνο. "Άλλά κείνη ακριβώς την ώρα άλλα τσακάλια ξεκόβουν από το κοπάδι δσα μπορούν. Γιαυτό κι' ή παροιμία «ο τσάκαλος στο χωριό κι' έδω ή ζημιά του». "Έχει όμως παρατηρηθεί ότι, αν τις χειμωνιάτικες νύχτες ούρλιάζουν πολλές ώρες, την άλλη μέρα ο καιρός χειροτερεύει.

Στην τροφή του δεν είναι εκλεκτικό. Τρώει ότι και να είναι, δηλ. και ζωϊκή και φυτική τροφή. Προτιμάει όμως το κρέας από τα πεπόνια, κι' από τ' άπιδια, ή κι' από τις ανθρώπινες άκαθαρσίες, γιατί κι' αυτές τις τρώει, όπως ακόμα και τα πτώματα από κάθε ζωντανό.

"Όταν πάει στο κοπάδι και δεν το καταλάβουν ούτε ο τσοπάνος ούτε τα σκυλιά, σαν να είναι σύντροφος στην επιχείρησι και μάλιστα κακός, ξεκόβει δσα μπορεί και οδηγώντας τα μακριά τα κόβει όλα για να χεί έτσι να τρώει πολλές μέρες. Στα μεγάλα ζώα δεν αποφασίζει να ριχτεί αν είναι μόνο. Το ίδιο και στον άνθρωπο. Ρίχνεται καμμιά φορά μοναχά στις γυναίκες και στα παιδιά που δε μπορούν να προβάλλουν μεγάλη αντίστασι. "Άλλά κι' αυτές ακόμα αν με ξύλα ή πέτρες θελήσουν ν' αντισταθούν, θα όπιστοχωρήσει. Νά γιατί οι άνθρωποι που έχουν τα ίδια φερσίματα, μικροί στους μεγάλους και μεγάλοι στους μικρούς, πέρνουν το παρατσουκλι «τσακάλια». Δεν έπρεπε όμως να λέγονται τσακάλια, αλλά βρωμοτσάκαλα, γιατί αυτό τους ταιριάζει.

"Όπως ο λύκος, το σκυλί κι' ή άλεπού, έτσι κι' αυτά σκυλεύονται κατά τον Φλεβάρη. Με το σκυλί έρχεται δύσκολα σ' επιμιξία, γιατί βρίσκεται μαζί τους σ' άδιάκοπο πόλεμο. Σπάνια μπορεί ναρθουν σε συννεόησι σκύλα και τσάκαλος, και τότε φαίνεται να βγαίνει ο γκέκας, το σκυλί αυτό με τα τόσα έλαττώματα, αλλά και τα τόσα προτερήματα. "Από διασταύρωσι με λύκο, που κι' αυτή σπάνια μπορεί να παρατηρηθεί, βγαίνει, όπως το είπαμε στο λύκο, ο λυκοτσάκαλος, πιο κακός και πιο παληκαράς από τους γονιούς του.

"Αν πιαστεί από μικρό ήμερώνει εύκολα και δεν παύει να έκδηλώνει σεβασμό κι' ύποταγή, Κι' έδω ταπεινό, δουλικό.

Κυνήγι.

Τα τσακάλια δε μυρίζονται καλά, άλλ' άκοϋν και βλέπουν διαβoλεμένα. Σε κίνδυνο ή σε ύποπτο θόρυβο, που δεν άργούν να τον άντιληφθούν, ή στρώνονται και σιγά—σιγά φεύγουν, ή μ' ένα ξαφνικό πήδημα ως να καταλάβει ο ο κυνηγός τί γίνεται, «μην τον είδατε μην τον άπαντήσατε» αυτό ποιός ξέρει πόσο μακριά θα βρί-

σκεται. Γιαυτό και το κυνήγι τους δεν είναι εύκολο, και γιαυτό έφαρμόζονται κι' έδω, όπως και στον λύκο, μοναχά ή παγάνα και το καρτέρι, εκτός από το δηλητήριο σε περίπτωση που οι ζημιές του κατανοϋν άνυπόφορες.

α. *Παγάνα.* "Ο τρόπος αυτός εφαρμόζεται στους βάλτους που συνήθως ζοϋν. Προϋποτίθεται βέβαια ότι οι παγανιστάδες που, άσχετα αν πεζή ή καβάλλα, θα μπουν μέσα, θα τον ξέρουν καλά και θα παγανίζουν επίσης καλά. "Αν δεν τον ξέρουν κι' αν από φόβο μήπως βουλιάξουν άκολουθούν τα συνειθισμένα δρομάκια, τα καρτέρια δε θα ίδουν τσακάλια.

Σ' αυτό το κυνήγι τα σκυλιά είναι άπαιράιτητα. Χωρίς τη βοήθειά τους τα τσακάλια δεν αφήνουν εύκολα το βάλο.

Σ' όλο το χρονικό διάστημα που θα κρατήσει ή παγάνα πρέπει να ρίχνονται και μερικές ντουφεκιές, γιατί έτσι, ενώ τα τσακάλια ξετρομάζουν, τα σκυλιά πέρνουν θάρρος και κάνουν τη δουλειά τους πολυ καλύτερα.

Τα καρτέρια πρέπει να πιάνονται στην άκρη του βάλτου κι' από τη στιγμή που θ' άρχισει ή παγάνα ως δτου τελειώσει οι κυνηγοί δε θα κάνουν κανέναν θόρυβο κι' ούτε θα καπνίζουν, γιατί τα τσακάλια θα τους άντιληφθούν και δεν θα άποφασίζουν να τον αφήσουν.

"Όπως είπαμε, τα τσακάλια δε ζοϋν μοναχά σε βάλτους, αλλά και σ' άλλες εκτάσεις. Μπορεί, λοιπόν, ή παγάνα να εφαρμόζεται κι' εκεί. Πρέπει όμως τα καρτέρια να πιάνονται με ήσυχία κι' οι κυνηγοί να κάθονται χωρίς να κάνουν θόρυβο, αλλά κι' έτοιμοι να ρίξουν, γιατί, ως μη ξεχνιέται, ότι έχουν να κάμουν μ' έξυπνα ζώα που ξεφεύγουν εύκολα.

β. *Καρτέρι.* Το καρτέρι πετυχαίνει αν ο κυνηγός παραμονεύει κοντά σ' όποιο πτώμα άφέθηκε από τα ίδια μισοφαγωμένο, ή σε όποιο άλλο που πετιέται έπίτηδες κοντά εκεί που ζοϋν.

"Αντί για πτώμα μπορεί να χρησιμοποιηθή κατσικάκι, όπως για την άρκούδα ή το λύκο.

"Ο κυνηγός όμως πρέπει να κρύβεται πολυ καλά, γιατί, σαν φοβιτσιάρικα ζώα που είναι, πριν βγοϋν στα φανερά προσέχουν να ββαιωθούν για την ασφάλειά τους περισσότερο κι' από την άρκούδα κι' από το λύκο.

"Αν εκεί που γίνεται καρτέρι ζοϋν πολλά, ο κυνηγός ως μη βιάζεται να φύγει. Δεν είναι δύσκολο να του δοθεί ή εύκαιρία και μετά την πρώτη ντουφεκιά να ντουφεκίσει και μια και δυό, ίσως και περισσότερες φορές, αν μάλιστα συμπέσει να κάνει καρτέρι από κάποιο κατάλληλο δέντρο ή ψηλή πέτρα.

Τα τσακάλια ντουφεκίδονται με σφαίρα, αλλά και με χοντρά σκάγια κι' αν είναι κοντά και με τεσσάρια ή και με πεντάρια πέφτουν εύκολα.

3. Ἄλώπηξ, Ἄλεπού

Vulpes vulpes L.

Τι θέλει ἡ ἄλεπού στὸ παζάρι; Βέβαια τι θέλει ἀφοῦ ἂν θὰ βγεῖ δὲ γλυτώνει; Γιατὸ κι' αὐτὴ δὲ βγαίνει. "Ἐχει βγεῖ ὅμως τ' ὄνομά της καὶ μάλιστα σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ μὴ ξέρει κανεὶς ποιὸς νὰ πρωτοπροσέξει, τοὺς ἀγρότες, τοὺς ζωολόγους καὶ τοὺς κυνηγοὺς ποὺ σκοτώνονται μεταξύ τους ἂν πρέπει νὰ προστατεύεται ἢ ὄχι, τοὺς ζωγράφους καὶ τοὺς λογάδες, ποὺ καυγαδίζουν ποιὸς ἔχει φτιάσει τὸ καλύτερο γι' αὐτὴ ἔργο, ἢ στὸ τέλος τὴν ἴδια τὴν ἄλεπού ποὺ τοὺς ἀναψε τέτοια φωτιά; "Ὅπως ὅμως κι' ἂν ἔχει τὸ πρᾶμμα, τὸ φταίξιμο σάμπως νὰ πέφτει στὴν ἴδια. "Ἄν δὲν εἶχε βάλει... τὴν οὐρά της θάχε ἀνάψει τέτοιο γλέντι;

Κουστιρίζει ὅμως κι' ὡς ζουλάπι κι' ὡς γουναρικό γιὰ νᾶναι δικαιολογημένος ὅλος αὐτὸς ὁ θόρυβος; "Ἄς τὴν ἰδοῦμε πρῶτα. "Ἡ ἀπάντησις θάρθει μόνη της.

Ἡ ἄλεπού ἔχει κορμὶ στρογγυλό, πόδια κοντά, αὐτιά μικρά κι' ὄρθια, καὶ οὐρά μακρὰ καὶ φουντωτή. Σὲ καλὴ ἀνάπτυξι τὸ μᾶκρος της μαζὺ μὲ τὴν οὐρά της, ποὺ πιάνει τὰ 0,30 ἢ 0,35 μ. κι' ἀκόμα, φτάνει τὸ 1,10—1,30 μ. Τὸ κεφάλι της εἶναι χοντρούτσικο, ὅπως κι' ὁ σβέρκος της, ἐνῶ ἡ μουσοῦδα της—ρύγχος—εἶναι μικρὴ καὶ σουβλερὴ μὲ πολλὰ μουστάκια, περισσότερα ἀπὸ τῆς γάτας, ἴσια ἢ μόλις γυριστά. (Εἰκ. 20).

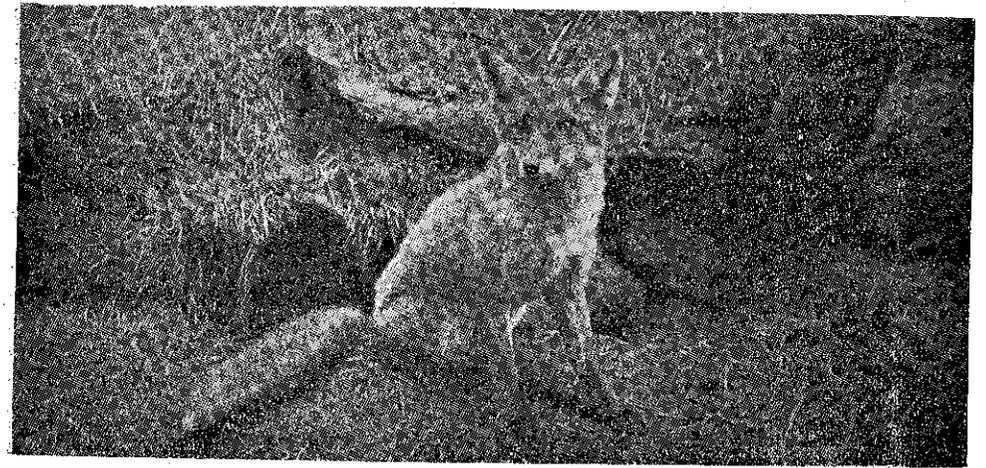
Δόντια ἔχει 42, δηλ. ὀλόκληρη ἀρματωσιά. Ὁ τύπος τους εἶναι:

$$\frac{3}{3} \frac{1}{1} \frac{6}{7} \text{ (τὰ μισά).}$$

Ἀντίθετα πρὸς τὰ δύο ξαδέρφια της, τὸ λύκο καὶ τὸ τσακάλι ποὺ οὐρλιάζουν, αὐτὴ γαυγίζει σὰν μικρὸ σκυλί βραχνιασμένο. Τὸ καλοκαίρι ὅταν τὸ τρίχωμά της πέφτει καὶ δὲ κυνηγιέται ἐπειδὴ τότε τὸ τομάρι της δὲν κουστιρίζει ὡς γουναρικό, πέρνει τόσο θάρρος καὶ γίνεται τόσο ἀναιδής, ὥστε φτάνει νὰ γαυγίζει ὄχι λίγες φορὲς ἀκόμα καὶ τοὺς διαβάτες, χωρὶς νὰ τῆς δίνουν ἀφορμὴ. "Ἄν τότε κανεὶς δὲν βαρεθεῖ καὶ τῆς πετάξει πέτρα, ἄς μὴ πιστέψει ὅτι θὰ τὴν φοβίσει. Κάθε ἄλλο. Θὰ πάει λίγα βήματα πιὸ πέρα καὶ θὰ ξαναρχίσει νὰ γαυγίζει. Τότε νὰ ἰδῆτε μὲ τί πρόστυχη ματιὰ καὶ μὲ πόση κακία γεμάτη κυττάζει κείνους ποὺ γαυγίζει. "Ἴσως νὰ βγαίνει λίγο ἄχτι γιὰ ὅσα τραβάει τὸν χειμῶνα. Ἀκόμα καὶ τὴ νύχτα ἂν συμπέσει νὰ τὴν προσέξει ἀπὸ αὐτοκίνητο μέσα στὸ φῶς τῶν φαναριῶν του, δὲ θὰ δυσκολευτεῖ νὰ καταλάβει ἀπὸ κείνα τὰ πλανεύτρα σπιθουράτα γαλάζια μάτια—ἔτσι φαίνονται τὴ νύχτα μέσα στὸ φῶς, ἀπὸ ὅπου καὶ

τὸ ὄνομά της «ἀλώπηξ»⁽¹⁾—πόση ὑπουλότητα, ἀλλὰ καὶ πόση ἀναιδεια κρύβεται σ' αὐτὸ τὸ ζῶο. "Ἐχει τόση κακία, ὥστε μ' ὄση ὑπομονὴ κι' ἂν προσπαθῆσει κανεὶς δὲ θὰ μπορέσει νὰ τὴν ἐξημερώσει. Σπάνια νὰ βρεθεῖ κάποιος νὰ καταλάβει ποιὸς εἶναι τὸ συμφέρον της καὶ νὰ τὸ πάρει ἀπόφασι. Γίνεται τότε τόσο πιστὴ ποὺ μπορεῖ νὰ παραβγεῖ τοῦ σκύλου. "Ὅλα κι' ὅλα ὅμως. Νὰ μὴ βγεῖ καὶ πολὺ ἔξω. Μποροῦν οἱ ἀναμνήσεις της νὰ ξαναζωντανέψουν καὶ τότε... ἔχετε γιὰ ψηλὰ βουνά.

Ἡ κόρη τῶν ματιῶν της, τὸ νινί, δὲν εἶναι ὅπως στ' ἄλλα ζῶα στρογγυλὴ, ἀλλὰ μακρουλὴ σὰν κάθετο καὶ στενὸ ἀνοιγμα, ὅπως μοναχὰ στὰ δύο μας αἰλουροειδῆ, δηλ. στὸ ρίσσο, καὶ στὴ γάτα σὲ πολὺ φῶς. "Ἴσως γι' αὐτὸ δὲ βλέπει ὅσο μυρίζεται κι' ἀκούει.

Εἰκ. 20

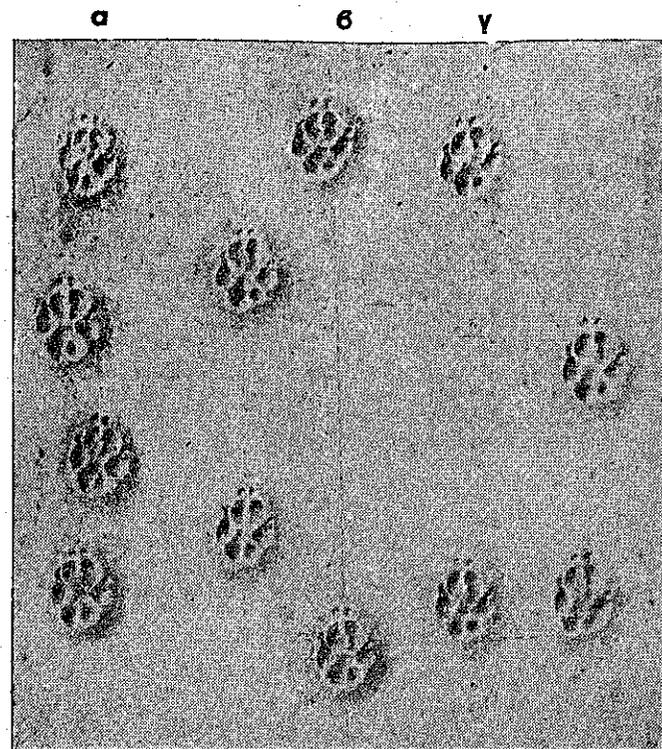
Ἡ λαϊκὴ φαντασία ἐπλασε τὸ μῦθο ὅτι τὰ μάτια της ἔχουν μαγνητικὴ δύναμι, καὶ γι' αὐτὸ, ὅταν κυττάζει τὶς κόττες, πετυχαίνει νὰ τὶς κάνει νὰ ζαλιζοῦνται καὶ νὰ πέφτουν ἀπὸ κεῖ ποὺ κουρνιάζουν. Δὲ μπορεῖ βέβαια ὁ καθένας νὰ καταλάβει πῶς ὁ φόβος ποὺ νοιώθουν ὅταν τὴν ἰδοῦν τὶς κάνει νὰ παραλύουν καὶ νὰ πέφτουν στὸ στόμα της σὰν γινομένο σῆκο.

Τὸ τρίχωμά της, ἀρκετὰ πυκνὸ καὶ μακρὸ, εἶναι κοκκινωπό. Ἀπὸ τόσο σὲ τόπο ἀλλάζει καὶ πέφτει πότε σὲ σκουρότερο, πότε σ' ἀνοιχτότερο. Στὸν λαιμὸ ὅμως εἶναι ἀσπρουδερό, ἐνῶ στὴν κοιλιὰ κάπως ψαρί. Ἡ ἄκρη στὴν οὐρά εἶναι ἄσπρη.

(1) Ἐκ τοῦ ἄλω—πλανῶ—καὶ ὤψ, μὲ μεταφορικὴ ἔννοια γιὰ ἀνθρώπους πανούργους καὶ ἀπατηλοῦς.

Τὸ δέρμα τῆς ὡς γουναρικό εἶναι ἀπὸ τὰ καλά. Στὸ ἐμπόριο, βαμένο ἢ ἀβαφο καὶ γνωστὸ ὡς *renard*, ἔχει μεγάλη κατανάλωσι, τὴ μεγαλύτερη μαζὺ μ' ὅσα ἔρχονται ἀπὸ εἰδικὰ ἐκτροφεία ἢ ἀπὸ τῆς πολιτικῆς χώρας, τῆς ἀργυρόχροας—*argentés*—, τῆς ἄσπρης, κ.λπ., παρὰ ὅποιο ἄλλο.

Τὸ σῶμα τῆς ἔχει μιὰ διαβολεμένη ἐλαστικότητα ὡς ἂν νῆλαι αἰλουροειδῆς καὶ γιὰ αὐτὸ μέσα στὰ δάση, ὅσο πυκνά κι' ἂν εἶναι, περπατᾷ καὶ περνᾷ μ' ἀπίστευτη εὐκολία.

Εἰκ. 21

α. Ἀπλὸ περπάτημα, β. Ὑστερα ἀπὸ λίγο φόβο, γ. Σὲ γρήγορο τρέξιμο.

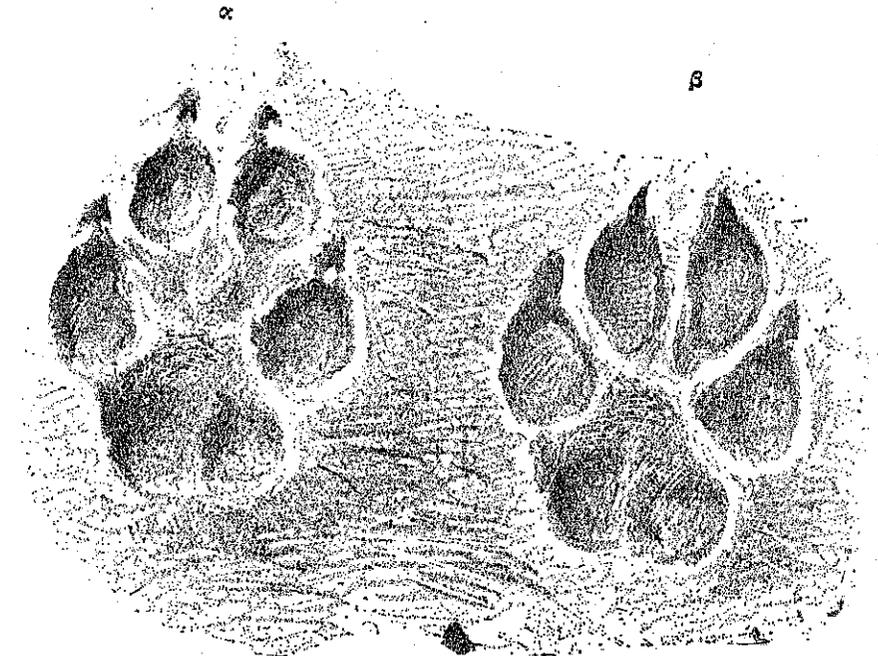
Στὸ περπάτημα μοιάζει τοῦ σκύλου, δηλ. τριποδίζει, μὲ τὴ διαφορά ὅτι, ἐνῶ κεῖνος τινάζεται, αὐτὴ περισσότερο σούρνεται. Ἀκόμα καὶ στ' ἀχνάρια τοῦ μοιάζει (Εἰκ. 21 καὶ 22).

Ἡ τροφή τῆς εἶναι ζωϊκὴ καὶ φυτικὴ. Φυτικὴ γίνεται σὲ ἀνάγκη, ἀλλὰ καὶ τότε δὲν τρῶει παρὰ κανένα μῆλο, ἀπίδι, πεπόνι, ἢ τὸν Αὐγουστο—Σεπτέμβρη σταφύλια. Γιὰ αὐτὸ δὲ μπορεῖ νὰ καταταχθεῖ στὰ ζῶα ποῦ τρῶνε μικτὴ τροφή, ὅπως οὔτε καὶ κανένα ἀπὸ τὰ ξαδέρφια τῆς, παρ' ὅλα ὅσα ὑποστηρίζουν μερικοὶ ζωολόγοι. Ἄν

ἦταν ἔτσι θάπρεπε ὁ καλομαθημένος σκύλος τοῦ Πασσᾶ, ποῦ ἀπὸ πείνα κατάντησε νὰ τρῶει κρομμύδια, νὰ καταταχθεῖ στὰ . . . κρομμυδοφάγα.

Στὴν κεντρικὴ Εὐρώπῃ οἱ ἀγρότες τὴν ἀγαποῦν, γιὰ τὴν κυρία αὐτὴ, τὴ γνωστὴ Μάρω, βρίσκουν ἕνα μεγάλο προστάτη τοῦ χωραφιοῦ τους. Σώζονται, ὅπως λένε, οἱ παραγωγῆς τους ἀπὸ τὰ ποντίκια, τὰ σκαθάρια, κ.λπ.

Οἱ ζωολόγοι τὴ βλέπουν ὡς μιὰ μεγάλη πληγὴ γιὰ ὅλον τὸν ἄλλο ζωϊκὸ κόσμον, ἀφοῦ στὸ διάβα τῆς ἀπὸ ζαρκαδάκια ὡς τὰ μικρότερα πουλιὰ ποῦ φωλιάζουν στὸ χῶμα δὲν ἀφήνει τίποτα.

Εἰκ. 22

α. Ἄλεπούς, β. Σκύλου

Οἱ κυνηγοὶ, ἀντίθετα καὶ πρὸς τοὺς δύο τους, ἐπειδὴ τὴ βρίσκουν πρώτης τάξεως κυνήγι, γιὰ τὴν ἔχει καὶ δυσκολίες καὶ συγκινήσεις, ἀλλὰ καὶ τομᾶρι κάπως ἀκριβοῦτσικο, παρέα μὲ τὸν σκύλο τους, ποῦ κι' αὐτὸς κάθε ἄλλο παρὰ ἀγάπη αἰσθάνεται γιὰ τὴν ξαδέρφη του, πασχίζουν τὸν χειμῶνα νὰ ξετομαριάσουν ὅσες μποροῦν πιδὸ πολλές.

Ποῖοι ὅμως ἔχουν δίκαιο ; Ἄς δοκιμάσουμε μιὰ ἀπάντησι.

Οἱ ζωολόγοι στήν ἐδῶ περίπτωσι παρακολουθώντας τήν τροφή, τίς συνήθειες τῆς καί γενικά κάθε τι ποῦ σχετίζεται μέ τή ζωή τῆς, ἔφτασαν νά βεβαιώνουν ὅτι εἶναι βλαβερή. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ ζωή εἶναι ἀπεραντωσύνη καί δέ μπορεί ὁ καθένας, ἂν δέν εἶναι ἄξιος κι' ἂν δέν παιδευτεῖ χρόνια, νά βγαίνει καί νά λέει τοῦτο εἶναι ἔτσι, κεῖνο εἶναι ἀλλοιῶς, ὅταν καί πολλά ἀπό ὅσα βγαίνουν ἀπό τέτοιες μελέτες δέν εἶναι δύσκολο ὕστερα ἀπό μερικά χρόνια νά μή βλέπονται ὅπως πρῶτα ἀληθινά. Ἄλλ' ὅπως εἴπαμε, προκειμένου γιά τήν ἄλεπού, καταλήξαμε στό συμπέρασμα ὅτι εἶναι βλαβερή.

Οἱ ἀγρότες βλέπουν μοναχά τὸ χωράφι τους καί τὸν κῆπο τους καί τὸν ἀρουραῖο καί τὸν ποντικὸ ποῦ τοὺς κάνουν ζημιές. Ὅποιο ζῶο τρώει τοὺς ποντικούς καί τοὺς ἀρουραῖους, ὅπως ἐδῶ ἡ ἄλεπού, τὸ βλέπουν γιά σωτήρα τοῦ χωραφιοῦ των. Μποροῦν νά καθήσουν νά μελετήσουν τί κάνει καί τί φτιάχνει σ' ἄλλη τῆ ζωή τῆς; Ὅχι βέβαια. Βλέπουν ἀντίθετα κἄνα μικρόπουλο νά τοὺς τρώει λίγα κερᾶσια ἢ λίγο κριθάρι, φωνάζουν ὅτι τοὺς κάνει καταστροφές. Ἄν τὸ πουλί αὐτὸ μέ τὸ νά ξεπαστρεύει χιλιάδες ἔντομα τοὺς σώζει τήν παραγωγή τους δέν τὸ βλέπουν κι' ἔλατε νά τοὺς κάμετε νά τὸ πιστέψουν. Δέν πρέπει ὅμως, ἐπειδὴ δέν τὸ πιστεύουν, νά κακολογοῦνται. Ποιὸς ξέρει πόσοι ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ λέγονται εἰδικοί θά ξέρουν ἴσως λιγώτερα ἀπὸ τοὺς ἀγρότες, κι' ἂν αὐτοὶ πρῶτοι δέ ζητοῦν νά ξεπαστρεύονται τὰ πουλιά γιά ν' ἀποτρέπουν τίς ζημιές ποῦ ἴσως νά κάνουν κάποτε—κάποτε, ἐνῶ ἔχουν στή διάθεσί τους τόσα καί τόσα μέσα ποῦ διδάσκει ἡ Ἐπιστήμη τους.

Ἀντίθετα σ' αὐτοὺς στέκουν οἱ κυνηγοί. Αὐτοὶ δέν κάθονται νά πονοκεφαλοῦν γιά τούτη ἢ γιά κείνη τῆ γνώμη. Τὸ Κράτος τοὺς δίνει τήν ἄδεια νά σκοτώνουν ὅσα τοὺς ἐπιτρέπει, ἄρα καί τήν ἄλεπού. Ἄρκει νά σκοτώνουν μοναχά ὅσα τοὺς ἐπιτρέπει κι' ὄχι στό διάβα τους νά μὴν ἀφήνουν τίποτε τὸ ζωντανό, γιὰτί τότε δέν εἶναι κυνηγοί, ὅπως κυνηγοὶ δέν εἶναι κι' ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς σ' ἂν λύκοι ἢ τσακάλια αἰσθάνονται πρὸς αὐτὰ ἔχθρα. Ὁ κυνηγὸς ἴσως νά ξεκινᾷ ἔχοντας ὡς ἐλατήριο τὸ αἶσθημα τῆς καταστροφῆς ποῦ ὁ κάθε ἄνθρωπος κρύβει μέσα του, ἄσχετα ἂν ἀπὸ κεῖ, δηλ. ἀπὸ τὸ σκότωμα, βγαίνει ἡ ἐκμετάλλευσις, ἢ οἰκονομικότης τοῦ κυνηγιοῦ κι' ἡ εὐχαρίστησις τοῦ κυνηγοῦ. Τὸ αἶσθημα ὅμως αὐτὸ πρέπει σιγά—σιγά νά τὸ ξεκαθαρίζει καί νά φτάνει νά βλέπει στὰ πουλιά καί στὰ ζῶα πλάσματα ποῦ κι' αὐτὰ ὅπως κι' αὐτὸς πλάστηκαν νά χαίρουνται τῆ ζωή, καί νά μὴ τοῦ κακοφαίνεται ἂν τὰ βλέπει νά βάζουν ὅλα τὰ δυνατὰ τους νά τῆ σώνουν καί νά τῆ διατηροῦν. Πρέπει νά τὰ βλέπει σ' ἂν φυσιοδίφης ὕστερα ἀπὸ ὄσες γνώσεις ἀποχτάει μέσα στή Φύσι ὅπου γυροφέρνει χρόνια, καί νά τ' ἀγαπᾷ ἀντὶ νά τὰ ἐχθρεύεται. Δέν εἶναι αὐτὰ ποῦ τοῦ δίνουν τὸ κρέας, τὰ δέρματα, τὰ φτερά καί

τὴν εὐχαρίστησι, γιὰτί λοιπὸν νά μὴ τ' ἀγαπᾷ; Τότε μέσα στή Φύσι ὅπου κι' αὐτὸς ζῆ σ' ἂν μιὰ ἐκδήλωσις τῆς ὄλης ζωῆς, καταλήγει νά ζῆ ἄρμονικά, ἄρα εὐτυχισμένα, γιὰτί εὐτυχία τί ἄλλο εἶναι παρὰ ἄρμονία;

Ἡ ἄλεπού φτιάχνει τῆ φωληά τῆς μέσα στή Γῆ σὲ εἰδικές τρύπες ποῦ τίς σκάβει μόνη τῆς. Φροντίζει ὅμως νά φτιάχνει πολλὰ στόματα γιά νά μπορεί νά μπαίνοβγαίνει ἀπὸ ὅπου κι' ἂν τῆς τύχει. Γιά νά εὐκολύνεται βρίσκει εὐκόλοσκαφτα χῶματα, δηλ. περισσότερο ἀμμουδερά παρὰ βαρειά. Ἄν διάφορες φυσικὲς τρύπες μποροῦν νά τὴν ἐξυπηρετοῦν, δέν πονοκεφαλάει μέ σκαψίματα. Θρονιάζεται στό ἔτοιμο σπίτι ἀντὶ νά φτιάσει δικό τῆς παλάτι. Δέ δυσκολεύεται ὅμως νά θρονιαστεῖ καί σ' ἀβοφωληές. Τὴν τέχνη τὴν ξέρει. Εἶναι εὐκόλη. Μιὰ δυὸ φορές λέρωμα. Ὁ πεντακάθαρος ἀσβὸς ἢ θά τῆς ξεχωρίσει τῆ μισή φωληά, ἀφοῦ ὅμως τῆ χωρίσει γιά νά μὴν ἔχει καμμιά σχέση μαζύ τῆς, ἢ θά φύγει νά φτιάσει ἄλλη.

Τῆ φωληά τῆς ὅμως δέν τὴν ἔχει γιά νά ζῆ μέσα ὅπως ὁ ἀσβὸς. Τὴν χρησιμοποιεῖ μοναχά γιά τίς γέννες τῆς, ἢ ὅταν τὴν παραζορίζει μέ τὸ ἀδιάκοπο κυνηγητὸ κανένα σκυλί διώξεως, ἢ ὅταν χιονίζει, ἢ βρέχει, ἢ κάνει δυνατὸ κρῖο. Τὸν περισσότερο καιρὸ τὸν περνᾷ ἔξω, μέσα σὲ δάση, ἢ κοντὰ σ' ἀκροποταμιές, ἢ ὅπου νομίζει ὅτι μπορεί νά βρῖσκει φαγητό, ἀλλὰ κι' ἀσφάλεια.

Τὸν Φλεβάρη μπαίνει σὲ σκύλεμα, σκυλεύεται, σέρνει. Οἱ ἀρσενικὲς—ἄλποι—πετισκόβονται ὡς νά βγεῖ ὁ νικητῆς. Ἡ ἄλεπού τοῦ δίνεται ἀμέσως μετὰ τὸ τσάκωμα κι' ἔτσι ἐξηγεῖται γιὰτί τὸ σὶ κράττει τὸ μοβόρικο καί τὸ ὑπουλο. Ὁ κύριος γίνεται πατέρας ὅταν ἀκόμα εἶναι ἀναμμένος ἀπὸ τοὺς καυγάδες ποῦ ἔκαμε. Μετὰ τὸ πῆδημα, ποῦ κατὰ κανόνα γίνεται μπρὸς σὲ κάποιον στόμα τῆς φωληᾶς, ἢ θηλυκεῖα τραβάει τὸν ἀρσενικὸ μέσα καί τὸν ἀναγκάζει ἀπὸ κείνη τῆ στιγμή ν' ἀναγνωρίσει τὰ καθήκοντά του ποῦ θᾶχει ἀργότερα ὡς πατέρας. Εἶναι ὅμως καί ψυχικάρα καί γιά ὅσα πάθανε οἱ ἄλλοι ἐξ αἰτίας τῆς τοὺς ἀποζημιώνει πολλές φορές. Ὑστερα ἀπὸ 60—63 μέρες γεννάει 3—7, κάποτε κι' ὡς 9 μικρά. Τῆς πρῶτες 12—13 μέρες, ποῦ μένουν καί τυφλά, ἢ μάνα τὰ τρέφει μοναχά μέ τὸ γάλα τῆς. Ὅταν ὅμως ἀνοίξουν τὰ μάτια τους τ' ἀρχίζει καί μ' ἄλλη τροφή, στήν ἀρχὴ μέ βατράχους, ποντίκια, μικρόπουλα, ἀργότερα μέ κόττες, λαγουδάκια, κλπ.

Ἡ ἄλεπού ὡς δασκάλα εἶναι ἄφθαστη. Τῆς πρῶτες διδασκαλίες τίς ἀρχίζει μπρὸς στή φωληά, στήν ἀρχὴ μέ σκοτωμένα κι' ὕστερα μέ ζωντανὰ ζῶα ἢ πουλιά, ἀλλὰ λαβωμένα γιά νά μὴ μποροῦν νά φύγουν. Τὰ μικρά, πρωτόβγαλτα στὸν κόσμον, δέν ξέρουν τί πάει νά πεῖ κίνδυνος. Πολλὲς φορές λοιπὸν βγαίνουν ἀπὸ τῆ φωληά καί μπρὸς σ' ὅποιο στόμα, μέ μιὰ ξενοιασιὰ ἀληθινὰ παιδιακίστικη ἀρχί-

ζουν ἀτέλειωτα παιχνίδια. Ἄν καταλάβουν κάτι πού μέσα στοῦ μω-
λουδάκι τους τὸ νομίσουν γιὰ κίνδυνο μπαίνουν μέσα, ἀλλὰ σὲ λίγο
τὸ ξεχνοῦν καὶ ξαναβγαίνουν. Ὅταν ὅμως ἔρθει ἡ μάνα καὶ κατα-
λάβει κάτι τὸ ὑποπτο, μ' ἓνα ἄλλου εἶδους μουρμούρισμα, ἢ καὶ μὲ
δακωσὲς ἀκόμα, τ' ἀναγκάζει νὰ μποῦν στὴ στιγμή, καὶ τότε γίνον-
ται τόσο ὑπάκουα, ὥστε δὲν ξαναβγαίνουν χωρὶς τὴν ἀδειά της. Σ'
ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα, πού μπορεῖ νὰ κρατήσῃ καὶ μιὰ καὶ δυὸ καὶ
τρεῖς μέρες, δὲν ἀκούγεται οὔτε ἓνα γκίχ σὰν νὰ μὴ κατοικιέται πιά
ἡ φωνηά.

Μὲ τέτοια μαθήματα εἶναι σὲ θέσι μέσα σ' ἓναν—ἐνάμισυ μῆνα
ν' ἀρχίσουν περιοδεῖες, μικρὲς στὴν ἀρχή, μεγαλύτερες ὅσο προό-
δεύουν, καὶ χωρὶς νὰ νὰ ταῖζει, ὅπως ἡ κλώσσα τὰ πουλιά της, ἀλλὰ
δείχνοντας τὰ ζῶα ἢ τὰ πουλιά πού πρόκειται ν' ἀρπάξουν, βλέπει
τὶ τόπο ἔπιασαν ὡς τότε. Σὲ μιὰ τέτοια περιοδεία, λέει κάποιος μῦ-
θος, ἡ μάνα κάθησε νὰ ξεκουραστεῖ διπλα τῆς βέβαια κάθισαν τὰ
μικρά. Ἀπέναντί τους σὲ μιὰ ἄλλη κορφοῦλα κάποιος τσοπάνης ἔτυ-
χε ν' ἀνάψει φωτιά. Ἡ μάνα τότε τεντώνοντας τὶς ἀριδίες τῆς ἀρχί-
ζει νὰ κάνει ὅτι πυρώνεται.

Τὶ κάνεις μάνα; ρωτοῦν τ' ἀλπόπουλα.

Δὲ βλέπετε; Ζεσταίνουμαι τοὺς ἀπαντάει.

Σὲ λιγάκι τὰ μικρά βάζουν τὶς φωνές.

Τὶ πάθατε μωρὲ παιδιά; Τὰ ρωτᾷει κι' αὐτὴ.

Δὲ βλέπετε; ἀπαντοῦν αὐτά. Πετάχτηκαν ἀπὸ τὴ φωτιά σπιθες
καὶ κοντέψαμε νὰ καοῦμε.

Ἄντε, τοὺς λέει τότε, τὰ μαθήματα τελειώσον. Ξεκουμπίδια.
Καὶ τάδιωξε.

Καὶ πραγματικὰ σὲ τρεῖς—τέσσερες μῆνες φεύγουν ἀπὸ κοντά
της, γιὰτὶ εἶναι σὲ θέσι νὰ βρῖσκουν τὴν τροφή τους χωρὶς τὴ βοή-
θειά της.

Σ' ὅλο τὸ διάστημα πού τὰ παιδιά εἶναι μικρά, ὁ πατέρας ἂν
καὶ κάτι κουβαλάει, δὲν ἀνακατεύεται πολὺ οὔτε στὴ διατροφή, οὔτε
στὴν ἀνάπτυξί τους. Ἄν ὅμως ἡ μάνα λείψει τὰ πέρνει ἀπάνω του
καὶ καταφέρνει καὶ νὰ τὰ ζήσει καὶ νὰ τοὺς δώσει τέτοια ἀλεπουδι-
στικὴ ἀνατροφή, πού θὰ τὴ ζήλευε κι' ἡ ἴδια ἡ μακαρίτισσα.

Μὲ τίς ἀλεπούδες συμβαίνει ἐδῶ τοῦτο, πού δὲν παρατηρεῖται
σὲ κανένα ἄλλο ζῶο στὸν κόσμον. Ἄν κι' ὁ πατέρας λείψει, ἓνας
ἄλλος ἄλπος θὰ πάρει τὴ θέσι του καὶ θὰ φροντίσει γιὰ τὰ μικρά
σὰν νὰ ἦσαν δικά του. Μάνα νὰ τὰ πάρει δὲν εἶναι δυνατόν, γιὰτὶ
κάθε μιὰ ἔχει τότε τὰ δικά της. Αὐτὸ τὸ παράδοξο ὅμως δὲ σταμα-
τᾷ ἐδῶ. Ἄν κι' ὁ δεῦτερος αὐτὸς πατέρας χαθεῖ, ἔρχεται τρίτος,
ἀκόμα καὶ τέταρτος καὶ πέρνει τὴ θέσι τοῦ πατέρα. Δηλ. τὸ παράδο-
ξο καταντᾷ ἀπίστευτο. Κι' ὅμως ἔτσι γίνεται.

Τὶ πρέπει ἄραγε νὰ παραδεχτεῖ κανεὶς, ὅταν μάλιστα εἶναι
γνωστὸ ὅτι οἱ ἀλεπούδες δὲ ζοῦν κοινωνικὴ ζωὴ, δηλ. κοπαδιαστά;
Ὁ ἄνθρωπος κυνηγᾷ τὴν ἀλεπού εἴτε γιὰ τὶς ζημιές πού τοῦ κάνει,
εἴτε γιὰ τὸ τομάρι της. Ντουφέκια, παγίδες, δηλητήρια, εἰδικὰ σκυ-
λιά, κλπ. κλπ., ὅλα σ' ἐνέργεια. Στὸ πείσμα τοῦ ὅμως αὐτὴ ζῆ καὶ
βασιλεύει. Ποιὸ ἄλλο ζῶο ἀπὸ τὰ χαρακτηριζόμενα ὡς ἐπιβλαβὴ ζῆ
σὲ τόσες Ἡπειρες καὶ σὲ τόσο μεγάλον ἀριθμὸ; Καὶ σὰν νὰ μὴ τοῦ
ἔφτανε ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀσία κι' ἡ Ἀμερικὴ ἔβαλε πόδι καὶ στὴ βόρειο
Ἀφρικὴ. Κοπιᾶστε τώρα νὰ τὴ βγάλτε. Ἀλλὰ σὰν προνοητικὰ πού
εἶναι λέει: «Ξέρεις τί γίνεται μ' αὐτὸ τὸ πολὺ μεγάλο θεριὸ πού λέγε-
ται ἄνθρωπος! Μπορεῖ νὰ πετύχει νὰ μᾶς πετσοκόψει, ὅπως πέτυχε μὲ
τόσα καὶ τόσα ἄλλα». Σ' ἐνέργεια λοιπὸν ἡ προστασία τοῦ παιδιοῦ.
Γιαυτὸ αὐτὴ ἡ προστασία εἶναι ἔτσι ὀργανωμένη, κι' ὄχι σὰν κά-
ποιες ἄλλες, σὰν κάποιες ἄλλες!! Νὰ παραδεχτεῖ κανεὶς ὅτι οἱ νέοι
αὐτοὶ πατεράδες εἶναι στὴν ἀλήθεια πατεράδες, δηλ. εἶναι κείνοι
πού κάνανε κρυφὲς ἐπισκέψεις στὴ μακαρίτισσα, δὲ μοιάζει νὰναι
σωστὴ ἐξήγησις. Πιὸ πολὺ μοιάζει σὰν ἐξυπνάδα μέσα στὴν ἀλληλεγ-
γύη πού, ὅπως εἶπαμε, ἐκδηλώνεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Ἄλλ' εἴ-
ναι ἡ ἀλεπού ἐξυπνη;

Σύμφωνα μ' ὅσα βεβαίον πολλοὶ κυνηγοί, ἀλλ' ἀκόμα κι'
ἀγρότες κι' ἄλλοι πού ἀπὸ τὴ ζωὴ πού κάνουν εἶναι σὲ θέσι νὰ ξέ-
ρουν τί γίνεται στοῦ ὑπαιθρο, βεβαίον ὅτι ἡ ἀλεπού εἶναι τὸ ἐξυπνό-
τερο ζῶο ἀπὸ ὅλα τ' ἀγρίμια. Στὴν πρώτη ἀντίρρηση ἀρχίζουν νὰ
διηγοῦνται τοῦ κόσμου τίς ἱστορίες πού ἢ τίς ἔζησαν οἱ ἴδιοι, ἢ τίς
ἄκουσαν ἀλλά... ἀπὸ σοβαρὰ κι' ἀξιόπιστα πρόσωπα. Ἄλλοι ὅμως
βεβαιώνουν ἐπίσης ὅτι ἡ ἀλεπού εἶναι κουτὴ, πολὺ κουτότερη ἀπὸ πολ-
λὰ ἄλλα ζῶα, δηλ. ἀπὸ κείνα πού οἱ ἄνθρωποι τὰ παραδέχονται
γιὰ κουτά.

Ποιοὶ ἔχουν δίκαιο; Οἱ πρῶτοι ἢ οἱ δεῦτεροι; Ἄς συζητήσουμε
λιγάκι τὸ ζήτημα.

Τὶ κάνει ἡ ἀλεπού γιὰ νὰ πάρει τὸν τίτλο τοῦ ἐξυπνότερου
ζώου; Μπαίνει σὲ χωριά μεσημέρι, ἂν κι' ἔχει τὸν φόβο ὅτι θὰ τὴν
πάρουν μυρουδιὰ τὰ σκυλιά, ἢ θὰ τὴν ἴδουν ἄνθρωποι. Εἶναι ἀπὸ
πέινα καὶ μαυρίζει τὸ μάτι της καὶ φτάνει ν' ἀψηφᾷ κάθε κίνδυνο,
εἶναι ἀπὸ τὴ σιγουριά πού νοιώθει ὅτι θὰ πετύχει νὰ ξεφύγει, ἢ εἴ-
ναι ἀπὸ ὑπολογισμὸ ὅτι κι' οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ σκυλιά θὰ τὴν πά-
ρουν γιὰ σκυλάκι, γιὰτὶ δὲ θὰ γυρίσει τὸ μωαλό τους ὅτι μέρα με-
σημέρι ἦρθε μόνη της στοῦ ντουφέκι τοῦ κυνηγοῦ, ἢ στοῦ στόμα τοῦ
σκύλου;

Στὴν παγὰνα πολλὲς φορὲς φεύγει πρώτη. Εἶναι ἐξυπνάδα γιὰ-
τὶ καταλαβαίνει τὸν κίνδυνο, ἢ εἶναι ἀπὸ φόβο; Τὶς περισσότερες φο-
ρὲς ὅμως φτάνει στὰ καρτέρια τελευταία, σχεδὸν μὲ τοὺς παγανι-

στάδες, κι' ἂν καὶ καταλαβαίνει κίνδυνο δὲν ἀφήνει τὴν εὐκαιρία νὰ βουτήξει κανέναν ποντικό ἢ ὅ,τι ἄλλο τῆς τύχει στὸν δρόμο της. Τὸ φέροισμό της αὐτὸ δείχνει ἐξυπνάδα ἢ κουταμάρα;

Στὰ κοιτέσια μέσα στὴν ἴδια νύχτα ὅταν μὲ τὴν πρώτη ἐπίσκεψί της δὲν πετυχαίνει νὰ βάλει στόμα στὶς κόττες, γιατί ἔφαγε πρόγκα ἢ ντουφεκιές, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ξαναγυρίσει καὶ μιὰ καὶ δυὸ φορές. Σκέπτεται ἴσως ὅτι δὲ θὰ ὑπολογίσει κανένας ὅτι θὰ ξαναπάει καὶ δείχνει ἔτσι ἐξυπνάδα, ἢ πεισμώνει, ἄσχετα ὅτι μ' αὐτὸ τὸ πείσμα παίζει τὸ κεφάλι της; Ἐκτός ἂν δὲν εἶναι ἡ ἴδια κι' ὁ μῦθος πάει περίπατο.

Μπαίνει σ' ὅποιο ἀμπέλι ἢ περιβόλι γιὰ νὰ φάει, κι' ἂν καταλάβει κάτι τὸ ὑποπτο, δηλ. ὑποψιαστῆι ὅτι εἶναι σημενές παγίδες, πηδάει δῶθε—κεῖθε ἔχοντας μαζεμένα καὶ τὰ τέσσερα πόδια. Ἔτσι μπορεῖ βέβαια νὰ μὴν πατήσῃ τὸ δόκανο, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ πέσει ὅλη μέσα καὶ τότε δὲ γλυτώνει. Ἀπὸ δῶ βγήκε ἡ παροιμία: «Τὸ ἐξυπνο ζουλάπι πιάνεται ἀπὸ τὰ τέσσερα». Ἀντὶ λοιπὸν νὰ πηδάει ἔτσι, δὲ θάκανε καλύτερα νὰ ἔφευγε; Εἶναι αὐτὸ ἐξυπνάδα ἢ κουταμάρα;

Ἐξω ἀπὸ τίς τρύπες τῆς φωληῆς της βρίσκονται κόκκαλα καὶ φτερά καὶ τῆ μαρτυρᾶνε. Εἶναι αὐτὸ ἐξυπνάδα ἢ κουταμάρα;

Καὶ δυὸ μῦθοι ἀκόμα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ποὺ λέγονται.

Σύμφωνα μὲ τὸν ἕναν, κάποτε ποὺ εἶδε ἕνα κριάρι τὸ πῆρε ἀπὸ κοντά, γιατί πιστεψε ὅτι θὰ ἔπεφταν τ' ἀμελέτητά του. Κεῖνα βέβαια δὲν ἔπесαν κι' ἡ καλή μας τὰ τίναξε. Δείχνει τοῦτο ἐξυπνάδα ἢ κουταμάρα;

Σύμφωνα μὲ τὸν ἄλλον, ποὺ μᾶς τὸν λέει ὁ Αἴσωπος, ὅταν κάποτε παρέα μὲ τὸν λύκο θελήσανε νὰ φᾶνε ἕναν γάϊδαρο, τὴν πάθανε ἀπὸ τίς κλωτσές του, γιατί πιστεψαν ὅτι εἶχε ἀγκάθια στὰ πινά πόδια του, ὅπως τοὺς εἶπε, κι' ἔσκυψαν νὰ τοῦ τὰ βγάλουν. Νὰ ποὺ κι' ὁ Αἴσωπος μὲ τοῦτον τὸ μῦθο του βλέπει τὸν γάϊδαρο ὡς ἐξυπνότερο ζῶο κι' ἀπὸ τὸν λύκο κι' ἀπὸ τὴν ἄλεπού.

Ἄλλοι ὁμως μῦθοι λένε ἄλλα. Ἄς ἰδοῦμε μερικοὺς κι' ἀπὸ αὐτοὺς.

Μιὰ ἄλεπού κεῖ ποὺ γύριζε βρήκε ἕνα κομμάτι κρέας. Τῆ στιγμή ὁμως ποὺ ἄπλωνε νὰ τὸ βουτήξει κατάλαβε ὅτι ἀπὸ κάτω τοῦ ἦτανε σημενὴ παγίδα. «Θέλω καὶ κρασί κι' ὄχι ξερὸ μεζέ» λέει, κι' ἀπὸ δῶ πᾶνε οἱ ἄλλοι.

Στὸ πηγάδι ποὺ κάποτε κατέβηκε μ' ἕναν τράγο γιὰ νὰ πιῶν νερό, πέτυχε νὰ τὸν πείσει νὰ βάλει τὴ ράχη του, ὅπου πατώντας τὰ κατάφερε νὰ βγεῖ ἔξω. Καὶ ὅαν νὰ μὴ τῆς ἔφτανε αὐτὸ τὸν κορόι-δευε τὸν φτωχό, γιατί εἶχε τὴν ἀφέλεια νὰ πιστέψει ὅτι ὅταν θάβγαί-νε θὰ τὸν τραβοῦσε κι' αὐτόν.

Τὸ ἴδιο ἔπαθε κι' ὁ κόρακας. Μέσα στὴ ματαιοδοξία του πιστε-ψε σ' ὅ,τι τοῦ ἔλεγε, δηλ. ὅτι ἂν θὰ εἶχε κι' ὠραία φωνή, ἀφοῦ κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι τόσο ὠραίος καὶ θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ βασιλιάς, ἔνοι-ξε τὸ στόμα του γιὰ νὰ δείξει καὶ τὴν ὠραία φωνή του. Τὸ κρέας ποὺ κρατοῦσε τοῦ ἔπесε κι' ἡ κυρὰ Μάρω τὴν τήλωσε.

Μιὰ ἄλεπού ὅταν τὴν ἔγδερναν ζωντανή τῆ ρώτησαν: «Αἶ κυρὰ Μάρω καλοπερνᾶς καὶ τώρα τόσο ὅσο ὅταν ἔτρωγες τίς κόττες;». «Βέβαια δὲν καλοπερνᾶ, ἀπαντᾶει αὐτή, ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμα τὰ περνᾶω καλύτερα ἀπὸ σόγαμπρος».

Ἔκαμε ἀλήθεια ἡ ἄλεπού ὅλα αὐτὰ ποὺ λένε οἱ μῦθοι; Βέβαια δὲν τὰ ἔκαμε, ἀλλὰ γιὰ νὰ εἰπωθοῦν ἔπρεπε νὰ πρωταγωνιστήσῃ κά-ποιο ζῶο χωρὶς ἐκδηλῆ κουταμάρα, γι' αὐτὸ πάρθηκε αὐτή.

Γιὰ θυμηθῆτε τὴν ὅσοι τὴν ἔχετε ἰδεῖ τί κάνει ὅταν περπατᾶει. Τὰ μάτια της, τ' αὐτιά της κι' ἡ μουσοῦδα της πόσο γρήγορα δουλεύ-ουν καὶ πῶς στὸν παραμικρότερο θόρυβο, ἀκόμα κι' ἂν καμμιὰ φορὰ ἀπὸ κούρασι παγαίνει ὅαν ἀποκαμωμένος διαβάτης, μὲ τί σβελτάδα πηδάει, πῶς κρύβεται στὴ στιγμή, ἀλλὰ καὶ ὅαν ἄλεπού ποὺ εἶναι μὲ πόση περιέργεια καὶ πανουργία προσέχει ν' ἀνακαλύψῃ τί ἦτανε κεῖνο ποὺ τὴν ἔκαμε νὰ φοβηθεῖ.

Τὴν ἔχετε ἰδεῖ νὰ πέφτει σὲ φανάρια αὐτοκινήτου; Δύσκολα πέφτει, ἀλλὰ κι' ἂν πέσει δὲν τὰ χάνει ὅαν τὸ χαζόλαγο. Στρίβει τὰ μάτια της γιὰ νὰ μὴ θαμπωθοῦν, μὲ δυὸ—τρία πηδήματα κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν πρώτο θάμνο, κι' ὕστερα κυττάζει νὰ ἰδεῖ τί ἦτανε κεῖ-νο ποὺ τὴ στράβωσε, ἢ τί συμβαίνει, εἴτε γιὰ νὰ τραβήξῃ τὸν δρό-μο της ἤσυχη, εἴτε γιὰ νὰ στρίψει.

Τί συμπέρασμα λοιπὸν βγαίνει τώρα; Εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἡ ἄλεπού ἐξυπνη; Ὁ πολὺς κόσμος τὴν ἔβαλε σὲ πολὺ ψηλὸ θρόνο. Δὲ μοιάζει νὰ τὸν ἀξίζει. Ἔρχεται ὁμως τότε μοναχό του τὸ ἐρώ-τημα: Γιατί λοιπὸν δὲν ξεπαστρεύεται; Ἡ ἀπάντησις δὲν εἶναι δύσ-κολη. Γιατί βρίσκει πολλὰ καταφύγια μέσα σὲ δάση, ἢ σὲ δυσκολο-πάτητα βουνά, ἢ καὶ βάλτους, γιατί γεννᾶει μιὰ ξεπατομάρα παιδιὰ, καὶ τελευταία γιατί εἶναι καὶ λιγάκι... ἐξυπνη.

Στὸ κυνήγι της θὰ ἰδοῦμε μερικά ἀκόμα καὶ τότε τὸ συμπέρα-σμα θὰ ὀλοκληρωθεῖ.

Κυνῆγι.

Στὸ κυνήγι τῆς ἄλεπούς μποροῦν νὰ ἐφαρμοστοῦν ὅλοι οἱ τρό-ποι τοῦ κυνηγιοῦ, δηλ. ἡ παγᾶνα, ἡ par force—ἐν δρόμῳ—, τὸ ψάξι-μο, τὸ καρτέρι, τὸ βγάλσιμο ἀπὸ τὴ φωληὰ καὶ τὸ δηλητήριο.

α. *Παγᾶνα.* Εἶπαμε παραπάνω ὅτι ἡ ἄλεπού φτάνει στὰ καρτέ-ρια ἄλλοτε πρὶν καλὰ—καλὰ ξεκινήσῃ ἡ παγᾶνα κι' ἄλλοτε μαζὺ μὲ τοὺς παγανιστάδες. Γιατοὺ οἱ κυνηγοὶ πρέπει νὰ πιάνουν τὰ καρτέ-

ρια πρὶν ἀρχίσει, καὶ νὰ προσέχουν ὡς τὴν τελευταία στιγμή τοῦ θά φτάσουν οἱ παγανιστάδες.

Πολλοὶ πιστεύουν ὅτι στὴν ἐδῶ παγάνα δὲν πρέπει νὰ πέρνουνται σκυλιά, ἐνῶ ἀντίθετα ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι πρέπει νὰ πέρνουνται, ἀρκεῖ βέβαια νὰναι ἔτσι γυμνασμένα ἢ συνειθισμένα, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ κυνηγοῦν παρ' ὅλες τὶς φωνές καὶ γενικά τὸν θόρυβο τοῦ θά κάνει ἡ παγάνα.

Ὅπως κάθε ζήτημα, ἔτσι καὶ τοῦτο, ἔχει δυὸ ὄψεις: "Ἄς τὶς ἰδοῦμε;

Μὲ σκυλιά.

Ἡ ἄλεπού ἂν κυνηγιέται μὲ σκυλιά φεύγει πρὸς ὄπου τῆς τύχει, γιατί πασχίζει τότε ὅπως—ὅπως νὰ τοὺς ξεφύγει. Δὲν ἀκολουθεῖ λοιπὸν τὰ γνωστὰ μονοπάτια ἢ σύρματα, ἀλλὰ τὰ πιὸ δυσκολοπάτητα μέρη κι' ἔτσι δὲν πέφτει στὰ καρτέρια εὐκολα.

Πολλὰ σκυλιά ἀντὶ νὰ κυνηγήσουν τὴν ἄλεπού φεύγουν καὶ παγαίνουν στὸν ἀφεντικὸ τοὺς—καρτέρι—, κι' ἔτσι χαλᾶνε τὸ κυνήγι ἀντὶ νὰ τὸ ὑποβοηθήσουν.

Μερικὰ σκυλιά μοιάζουν μ' ἄλεπού κι' οἱ ἀτζαμηδες, ἢ οἱ ξένοι πρὸς τέτοια κυνήγια κυνηγοί, ντουφεκοῦν αὐτὰ γι' ἄλεπούδες, ἢ δὲ ντουφεκοῦν τὶς ἄλεπούδες, γιατί τὶς πέρνουν γιὰ σκυλιά.

"Ἄν ξεφύγει, ἄσχετα ἂν ντουφεκισμένη ἢ ὄχι, ἢ φεύγει μακριὰ, ἢ προσέχει καὶ γιὰ κείνη τὴν ἡμέρα δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζεται ὅτι θά ξανακλειστεῖ.

Μὲ χωρὶς σκυλιά.

Ἡ ἄλεπού ἂν κυνηγιέται χωρὶς σκυλιά δὲ δυσκολεύεται νὰ στρώνεται καὶ νὰ ξεφεύγει πρὸς τὰ πίσω.

Οἱ κυνηγοὶ—καρτέρια ὅταν οἱ παγανιστάδες φτάνουν ἑκατὸ—ἑκατοπενήντα μέτρα μακριὰ τοὺς συνειθίζουν νὰ σηκώνονται κι' ἀνάβοντας τσιγάρο, ἂν καπνίζουν, τραβιοῦνται σιγά—σιγά πρὸς τὴ θέσι ὄπου πρόκειται νὰ συναντηθοῦν ὄλοι, παρ' ὅλες τὶς ὑποδείξεις τοῦ θάχει κάμει ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κυνηγιοῦ νὰ μένουν στὴ θέσι τοὺς ὡς ὅτου οἱ παγανιστάδες φτάσουν διπλα τοὺς.

Τὶ βγαίνει τώρα ἀπὸ αὐτὰ τὰ παραπάνω;

Γιὰ νὰ πετυχαίνει ἡ παγάνα πρέπει πρῶτα καὶ κύρια κι' οἱ παγανιστάδες κι' οἱ κυνηγοὶ νὰ ξέρουν καὶ νὰ θέλουν νὰ κάνουν τὴ δουλειὰ τοὺς καλά, ὅπως τὸ εἴπαμε ὅτι πρέπει νὰ συμβαίνει καὶ στὴν παγάνα καὶ σὲ κάθε ἄλλον τρόπο κυνηγιοῦ συντροφιάς γιὰ ὁποιαδήποτε κυνήγια. Παρὰ ταῦτα συμβαίνει οἱ παγανιστάδες νὰ βρίσκουν μεγάλες δυσκολίες, π.χ. πολὺ πυκνὰ δάση, δυσκολοπέραστα ρέμματα ἢ βράχια, κι' ἐπομένως, ὅσο κι' ἂν θελήσουν, νὰ μὴ μποροῦν νὰ παγανίζουν καλά. Στὴν περίπτωσι αὕτη συγχωροῦνται. Ἀντίθετα ὁμως οἱ κυνηγοὶ—καρτέρια δὲ συγχωροῦνται ἂν δὲν βα-

στοὺν μισὴ ὥρα χωρὶς νὰ καπνίσουν, ἢ χωρὶς νὰ μὴ μετακινουῦνται καὶ γενικά χωρὶς νὰ θορυβοῦν, ξεχνώντας ὅτι δὲν ἐργάζονται ὡς μονάδα, ἀλλ' ὡς ὁμάδα, καὶ δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ χαλοῦν τὸ κυνήγι. Αὐτοὶ οἱ κυνηγοὶ καλύτερα εἶναι νὰ μὴ παγαίνουν σὲ ὁμαδικὰ κυνήγια, ἢ ἀκόμα καλύτερα νὰ μὴ πέρνουνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς παγάνας δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ δέχεται κυνηγὸς τοῦ νομίζουν ὅτι οἱ παγάνες εἶναι κατάλληλος τόπος νὰ ἐξασκοῦν τὰ σκυλιά τοὺς, ἢ τοῦ ἐπιμένουν νὰ σούρνουν μαζύ τοὺς τὸ κάθε παληόσκυλό τοὺς, ἢ τέλος κείνους τοῦ πέρνουν τὶς ἄλεπούδες γιὰ σκυλιά ἢ τὰ σκυλιά γι' ἄλεπούδες.

Ὅπως ὅποτε ὁμως μένει τοῦτο, ὅτι τὰ καλά σκυλιά δὲν εἶναι κακοὶ σύντροφοι στὴν ἐδῶ παγάνα.

β) Par force. Ὁ τρόπος αὐτὸς πετυχαίνει ἂν χρησιμοποιηθοῦν εἰδικὰ σκυλιά νὰ μποροῦν νὰ καταδιώκουν τὴν ἄλεπού χωρὶς νὰ τῆς δίνουν καιρὸ νὰ ξεκουράζεται. Οἱ κυνηγοὶ ἀκολουθοῦν καβάλλα σ' ἄλογα, κι' ὁποῖος ἀπὸ αὐτοὺς ἢ τὴ σκοτώσει, ἢ βρεθεῖ κοντὰ τῆς τὴ στιγμή τοῦ ἀποκαμωμένη βουτιέται ἀπὸ τὰ σκυλιά, πέρνει τὴν οὐρά τῆς ὡς τρόπαιο. Ἀπομεινάρι ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ φεουδαρχισμοῦ, εἶναι ἀφορμὴ γλεντιοῦ, δίνοντας μαζύ τὴν εὐκαιρία νὰ δείχνονται οἱ καλοὶ καβαλάρηδες κι' οἱ καλὲς καβαλλάρισες.

γ. Ψάξιμο. Στὸ ψάξιμο πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖται σκυλι διώξεως καὶ μάλιστα τέτοιο πού, ἂν μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ, νὰ παθαίνεται γιὰ τὴν ἄλεπού. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὰ βρωμερὰ τραβοῦν αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ σκυλιά περισσότερο ἀπὸ ὅποια ἄλλα τριχωτά, χωρὶς βέβαια νὰ λοβαίνονται ὑπ' ὄψιν μερικὰ ποῦ προκειμένου γιὰ λαγὸ, ἀλλ' ἀκόμα καὶ γιὰ ζαρκάδια ἢ κι' ἀγριοκάτσικα, μποροῦν νὰ κυνηγοῦν ἀδιάκοπα δυὸ—τρεις—τέσσερες καὶ περισσότερες ἀκόμα ὄρες. Ἀλλὰ τὸ ὀλεπόσκυλο πρέπει, ἂν εἶναι δυνατόν, νὰ τὸ ἔχει πάρει ζήτημα φιλοτιμίας. "Ἄν εἶναι τέτοιο κι' ἔχει φάει καὶ κάμπρες δακωσές, τότε νὰ ἰδῆτε γλέντι. Ὄρες ἀπὸ κοντὰ τῆς, χωρὶς νὰ τὴν ἀφήνει σὲ ζεστὴ ψυχὴ οὔτε στὴ τρύπα τῆς. "Ἄν δὲν εἶναι τέτοιο ἢ ἄλεπού δύσκολα ξετομαριάζεται.

Ἡ ἄλεπού ὅταν κυνηγιέται ἀπὸ τὸ σκυλι δὲν πέρνει ἀμαξίτους δρόμους, ἀλλὰ πυκνοὺρες, ρέμματα καὶ ζαβοτόπια, κι' ἂν οἱ κυνηγοὶ δὲν πιάσουν θέσεις σὲ τέτοια μέρη ξεφεύγει καὶ γλυτώνει. Ἀλλὰ καὶ κεῖ ἂν πιάσουν πάλι δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ξεφύγει ἂν δὲν εἶναι ἔτοιμοι νὰ ρίξουν, γιατί ἴσως δὲ θά τοὺς δώσει καιρὸ παραπάνω ἀπὸ μιὰ στιγμίτσα. Παρ' ὅλα τὰ κοντὰ πόδια τῆς τρέχει ὀρκετὰ γρηγορα, ὄχι ὁμως καὶ τόσο ποῦ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τὴ φτάσει κανένα γρηγοροπόδαρο σκυλι. Γιατὸ κι' αὕτη δὲ βγαίνει εὐκολα στὰ φανερά, ἀλλὰ στριφογυρίζει στὶς πυκνοὺρες καὶ στὰ ζοβὰ.

Ὅταν τρέχει, τὴ στιγμή τοῦ στρίβει ἢ βαρεῖα οὐρά τῆς τινάζε-

ται πρὸς τὴν ἀντίθετη μεριά. Αὐτὸ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ νὰ πιστεῦεται ὅτι ἡ ἴδια ἡ ἄλεπού τινάζει ἔτσι τὴν οὐρά της γιὰ νὰ ξεγελάει τὸ σκυλί νὰ πέρνει ἄλλο δρόμο. Μιά παροιμία λέει : «Καλύτερα νὰ βγεῖ κανενὸς τὸ μάτι παρά τ' ὄνομά του». Ἡ παροιμία λέγεται σὲ κακὸ. Ἐδῶ ἐφαρμόζεται ἀνάποδα. Δηλ. βγήκε ὅτι ἡ ἄλεπού εἶναι ἐξυπνη, ἀλλά... παραβγήκε.

Ἄν παραζοριστεῖ ἀναγκάζεται νὰ μπεῖ στὴν τρύπα της. Ἄν τὸ σκυλί εἶναι μεγαλόσωμο καὶ δὲ χωράει νὰ μπεῖ κι' αὐτό, ἡ δὲ συνειθίζει νὰ μπαίνει, ἡ ἐπὶ τέλους τ' ἀφεντικό του δὲ θέλει νὰ τὸ ἀφήσει νὰ μπεῖ, ἐφαρμόζεται τὸ ἐξῆς τέχνασμα. Πέρνεται γρήγορα ἀπὸ τὴν τρύπα, ὅπου ἴσως θὰ γαυγίζει, καὶ ἡ δένεται λίγο μακρῶς, ἂν βέβαια μπορεῖ νὰ κάθεται ἡσυχο, ἡ τὸ κρατᾷ ἕνας ἀπὸ τὴ συντροφιά, κι' οἱ ἄλλοι πιάνουν τὰ στόματα χωρὶς, ὅπως λέγεται, οὔτε ἀνάσσα νὰ πέρνουν. Ἡ ἄλεπού δὲ θ' ἀργήσει νὰ βγεῖ, γιατί, ἐπειδὴ οἱ φωνές θὰ πάψουν, τῆς κεντιέται ἡ περιέργεια νὰ ἴδῃ τί συμβαίνει. Ἄς εἶναι καλὸς σκοπευτὴς ὅποιος τὴν ἴδῃ ἄς μὴ τὴν ἀφήσει νὰ ξαναμπεῖ.

δ) *Βγάλσιμο ἀπὸ τὴ φωληά.* Αὐτὸς ὁ τρόπος πετυχαίνει ἂν οἱ κυνηγοὶ εἶναι δυὸ—τρεις τ' ὀλιγότερο. Ἐνας, δύσκολα θὰ τὰ βγάλει πέρα.

Πότε ἡ ἄλεπού εἶναι ἢ δὲν εἶναι στὴ φωληά της ὁ κυνηγὸς μπορεῖ νὰ τὸ ἐξακριβώσει εὐκόλα, γιατί θὰ τοῦ τὸ δείξει τὸ σκυλί του στὴν περίπτωσι πού τὴν ἔφτασε ὡς ἐκεῖ κυνηγώντας την. Ἄλλὰ καὶ χωρὶς σκυλί πάλι δὲν εἶναι δύσκολο. Ἐνα χορταράκι, βαλμένο ἀπὸ τὴν προηγούμενη μέρα στὸ στόμα τῆς τρύπας, ἂν θάχει παραμεριστεῖ, ἡ τ' ἀχνάρια της σ' ἐπίτηδες ριχθένον στὰ στόματα λίγο ἄμμο, θὰ δείξουν ἂν εἶναι μέσα. Ὅταν λοιπὸν ἐξακριβωθεῖ ὅτι εἶναι μέσα, τὰ παραπανήσια στόματα ἀπὸ ὅσοι εἶναι οἱ κυνηγοὶ βουλώνονται. Ἄνοιχτά πρέπει νὰ μένουν ὅσα δείχνουν ὅτι ἀπὸ αὐτὰ συνειθίζει νὰ μπαίνει. Ὅταν τακτοποιηθοῦν ὅλα κι' οἱ κυνηγοὶ πού θὰ πιάσουν καρτέρια σ' αὐτὰ τ' ἀνοιχτά στόματα τὸ πάρουν ἀπόφασι ὅτι δὲν πρέπει οὔτε νὰ καπνίζουν, οὔτε νὰ χασκαρίζουν, οὔτε νὰ σιγανοτραγουδοῦν, οὔτε νὰ σπάζουν καρύδια ἢ φουντούκια, καὶ γενικὰ νὰ θορυβοῦν, ἀφήνεται νὰ μπεῖ μέσα ἕνα σκυλί. Περισσότερα δὲν κάνει, γιατί δὲν εἶναι δύσκολο, ἂν δὲ σκαλώσουν, ν' ἀρχίσουν καυγάδες. Ἐπίσης τὰ παραπανήσια δὲν πρέπει νὰ κρατιοῦνται κοντά, γιατί ἡ ἄλεπού δὲν εἶναι κουφή κι' ἐπειδὴ θὰ τ' ἀκούσει δὲ θὰ σκεφτεῖ βέβαια νὰ βγεῖ.

Μόλις τὸ σκυλί μπεῖ μέσα οἱ κυνηγοὶ πρέπει νάχουν τὸν νοῦ τους τέσσερα, γιατί πετάγεται τόσο ξαφνικὰ καὶ φεύγει τόσο γρήγορα, ὥστε ἀπρόσεκτοι ἢ ξένοι ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ κυνήγια κυνηγοί, ὡς νὰ καταλάβουν τί τοῦς γίνεται, τῆς δίνουν τὸν καιρὸ καὶ

φεύγει ἢ ἀντουφέκιστη, ἢ ντουφεκισμένη στὰ ποῖος ξέρει πόσα μέτρα, ἄρα ἀπλήγωτη. Οἱ δικαιολογίες δὲ θὰ λείψουν, ἡ ἄλεπού ὅμως κάπου ξαπλωμένη θὰ χαχανίζει γιατί θὰ τὴ λένε... ἐξυπνη.

Πολλὲς φορές συμβαίνει νὰ σκαλώσει τὸ σκυλί, ἢ νὰ φτάσει μαζὺ μὲ τὴν ἄλεπού σὲ καμμιὰ στοὰ χωρὶς ἐξοδο. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ἀνοίγεται μιὰ τρύπα ἀπὸ πάνω πρὸς τὰ κάτω, ὡς πού νὰ βγεῖ εἴτε ἀπάνω στὸ σκυλί, εἴτε ἀνάμεσά τους. Ἐτσι πετυχαίνεται καὶ τὸ σκυλί νὰ βγεῖ κι' ἡ ἄλεπού νὰ σκοτωθεῖ ἂν μετὰ τὸ βγάλσιμο τοῦ σκυλιοῦ ἡ τρύπα βουλωθεῖ πρὸς τὸ μέρος του.

Πότε τὸ σκυλί θὰ σκαλώσει ἢ πότε καὶ τὸ σκυλί κι' ἄλεπού θὰ φτάσουν σὲ ἀδιέξοδο, οἱ κυνηγοὶ θὰ τὸ καταλάβουν ἀπὸ τὸ κλάψιμο τοῦ σκυλιοῦ, ἢ ἀπὸ τ' ἀτέλειωτα γαυγίσματα καὶ τσακώματα πού θ' ἀκούγονται στὸ ἴδιο μέρος.

Ἄν ἡ φωληά βρῖσκεται σ' ἔδαφος ὅπου τὸ σκάψιμο τρύπας ἢ τὸ σπάσιμο μὲ δυναμίτη τοῦ βράχου, ἂν εἶναι βράχος, εἶναι ἀδύνατο καὶ παρ' ὅλες τὶς φωνές καὶ τὶς ντουφεκιές τὸ σκυλί δὲ βγαίνει, ξέρετε τί γίνεται; Ἀφήνεται ὡς ὅτου ἀδυνατίσει ἀπὸ πείνα καὶ μπορέσει νὰ ξεσκαλώσει. Ἄλλη θεραπεία δὲν ὑπάρχει.

ε. *Κάπνισμα.* Τὸ κάπνισμα ἔχει σκοπὸ ν' ἀναγκάσει τὴν ἄλεπού πού θὰ βρῖσκεται στὴ φωληά της—κι' εἶπαμε πὼς ἐξακριβώνεται αὐτὸ—νὰ βγεῖ. Ἐφαρμόζεται λοιπὸν ὅταν τὰ σκυλιά ἢ δὲ μπαίνουν, ἢ δὲ μποροῦν νὰ μποῦν, ἢ ὅταν οἱ κυνηγοὶ χωρὶς νάχουν σκυλιά θέλουν νὰ κυνηγήσουν ἄλεπού. Προϋποτίθεται βέβαια ὅτι τὸ ἔδαφος πού θὰ βρῖσκεται ἡ φωληά της δὲ θάναί οὔτε ψαθυρό, οὔτε, ἂν βρῖσκεται σὲ βράχους, θάχει πολλὲς σχασμάδες, γιατί τότε ὁ καπνὸς ξεφεύγει κι' ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ κυνηγοῦ δὲ φέρνει κανένα ἀποτέλεσμα.

Πρὶν ἀρχίσει τὸ κάπνισμα βουλώνονται καλὰ ὅλα τὰ στόματα, ἐκτὸς ἀπὸ κείνα ὅπου οἱ κυνηγοὶ θὰ κάμουν καρτέρια. Ἄν σὲ μιὰ τὸ πολὺ μιὰμιση ὥρα δὲν πεταχτεῖ, ἀνοίγονται. Θὰ βρῖσκεται ψόφια σὲ κάποιον ὅπου πῆγε γιὰ νὰ βγεῖ μὴ ξέροντας ὅτι εἶναι βουλωμένο.

Γιὰ τὸ κάπνισμα χρησιμοποιοῦνται συνήθως κουρέλια, χαρτιά, ἄχυρα ἢ καὶ χλωρὰ ξύλα πού βγαίνουν πολὺ καπνὸ. Καλύτερα ἀποτελέσματα φέρνει ἕνα κομμάτι ἀσετυλίνης ἂν βραχεῖ καὶ πεταχτεῖ βαθειὰ στὴν τρύπα, ἢ ἕνα κομμάτι λάστιχο τυλιγμένο σ' ἕνα πανί ἢ χαρτί ἀναμμένο, γιατί καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις δὲ βαστάει τὴ μυρουδιά τους.

Τὸ κυνήγι στὴν ἄλεπότρυπα δὲν πρέπει νὰ γίνεται συχνά—πυκνά, γιατί αὐτὲς οἱ κυράδες δὲν εἶναι δὰ τόσο κουτές νὰ μὴ καταλάβουν τὸν κίνδυνο, οὔτε ἐξ ἄλλου θὰ κουρασθοῦν ἢ νὰ βροῦν, ἢ νὰ φτιάσουν ἄλλη.

στ. **Καρτέρι.** Το καρτέρι γίνεται ή στη φωληά, ή κοντά σ' όποιο πτώμα.

Γιά νά γίνει στη φωληά προϋποτίθεται ότι πρώτα θά βρεθεί και δεύτερα θά εξακριβωθεί άν κατοικιέται. Η φωλιά βρίσκεται εύκολα, γιατί, όπως τό είπαμε, φροντίζει ή ίδια νά τή δείχνει με τά κόκκαλα και τά φτερά που βρίσκονται έξω από τά στόματα. Αν μένει και μέσα βρίσκεται με τους τρόπους που επίσης τους είπαμε παραπάνω.

Ό κυνηγός πρέπει νά κάθεται είκοσι ως τριάντα βήματα μακριά και σέ θέσι τέτοια από όπου θά βλέπει χωρίς νά φαίνεται.

Πρέπει επίσης νά κάθεται ακίνητος, γιατί ή άλεπού πριν βγει συνειθίζει νά μένει λίγες στιγμές μέσα από τό στόμα για νά μυριστεί, ή ν' άκούσει άν παραμονεύεται. Αν τό επιτρέπει ό τόπος πρέπει νά κάθεται από πάνω από τήν τρύπα, γιατί τότε δέ φαίνεται. Άλλ' όπου κι' άν πιάνει καρτέρι πρέπει νά χει εύκοίκό τόν άέρα, κι' ούτε νά καπνίζει, άλλωως δύσκολα θά βρεθεί σέ θέσι νά ντουφεκίσει άλεπού.

Όταν τό καρτέρι γίνεται για τά μικρά, πρέπει νά γίνεται τό μεσημέρι με ήλιο, γιατί κείνες τις ώρες βγαίνουν και παίζουν. Μετά όμως από κάθε ντουφεκιά τά σκοτωμένα πρέπει νά πέρνονται άμέσως, γιατί τ' άλλα, που δέν άργούν νά ξαναβγούν, άν τά βρούν τά τραβούν μέσα και τά τρώνε κι' έπειτα τό ρίχνουν στον ύπνο ξεχνώντας νά ξαναβγούν.

Γιά νά χτυπηθούν κι' οι γονείς πρέπει ένας κυνηγός νά καθήσει στη φωληά και δυό—τρεις άλλοι νά πάνε νά τριγυρίσουν ως διακόσια—πεντακόσια μέτρα γύρω από τή φωληά. Οι γονείς είναι βέβαιο ότι θά βρίσκονται κάπου κει γύρω και είτε από τόν θόρυβο που θά κάμουν οι κυνηγοί, είτε από τό κυνηγητό από τά σκυλιά, θά τρέξουν στη φωληά και για νά σωθούν οι ίδιοι και τό κυριώτερο για νά δουν τί γίνονται τά μικρά τους. Ό εκεί κυνηγός ως φροντίσει νά δείχτει έξυπνότερός τους.

Τό πτώμα είναι έκλεκτή τροφή για τήν άλεπού. Αν λοιπόν ό κυνηγός έχει τή δύναμη νά βαστάξει τή βρώμα του, χωρίς βέβαια νά τυλίγει τή μύτη του με μαντύλια γεμάτα μυρουδιές και χωρίς νά καπνίζει, ως είναι βέβαιος ότι θ' άποζημιωθεί.

Τό καρτέρι αυτό πετυχαίνει άν γίνεται από ψηλή φυλάχτρα έπίτηδες φτιασμένη, ή από δέντρο ή ψηλή πέτρα που κατά τύχη θά βρίσκεται κοντά, γιατί τότε οι άλεπούδες δέν τόν πέρνουν εύκολα μυρουδιά.

Άντι για πτώμα, που δέν είναι εύκολο νά βρίσκεται κάθε φορά, άν χρησιμοποιηθούν άπλυτα έντερα και μάλιστα άφου συρθούν δώθε—κειθε μερικά μέτρα για ν' άφήσουν μυρουδιά, δέν είναι δύσκολο ν'

άποζημιώσουν τόν κυνηγό για όλα τά έξοδα και τους κόπους που θάχει κάμει. Τόν χειμώνα με χιόνι ό τρόπος αυτός φέρνει άριστα άποτελέσματα, γιατί τότε οι άλεπούδες δέν βρίσκουν εύκολα τροφή κι' έρχονται σαν στραβές.

ζ. **Δηλητήριο.** Τό δηλητήριο τότε συγχωρείται νά χρησιμοποιείται, όταν οι ζημιές τους περνούν κάθε όριο κι' οι άλλοι τρόποι δέ φέρουν ίκανοποιητικά άποτελέσματα. Τό δηλητήριο πρέπει νά ρίχνεται σέ μικρά κομμάτια ψωμιού, χωρίς νά χύνεται καθόλου έξω, γιατί τότε με τήν κακή γεύση που άφήνει τά υποψιάζονται και δέν τά τρώνε. Καλύτερα άποτελέσματα φέρνει άν χυθεί μέσα σέ μικρά κομματάκια από έντερα που θά δένονται ύστερα στις άκρες με μιá μεταξωτή κλωστήσα, ή σέ κομματάκια κρέας, τόσο και τά τρία τους μεγάλα, ώστε νά τρώνονται με μιá μπουκιά.

Ό κίνδυνος γι' άλλα ζωα ή πουλιά μικραίνει άν χρησιμοποιηθούν διάφορα φρούτα, π.χ. μήλα, άπίδια, κ.λ.π., καλά ώριμασμένα. Πάντως όμως είτε αυτά, είτε τ' άλλα, πρέπει νά ρίχνονται άργά τό βράδυ και τό πρωί από πολύ ένωρίς νά μαζεύονται. Ό κίνδυνος ξεφεύγει έτσι ακόμα περισσότερο.

Και τώρα ύστερα από όσα είπαμε ως ξαναγυρίσουμε στο έρώτημα. Είναι ή άλεπού τόσο έξυπνη για νά βγάλει τέτοιο όνομα ή όχι; Έγώ ψηφίζω «ναί», όχι όμως με κεφαλαία γράμματα, αλλά με μικρά. Με τέτοια τό κουστίζει.

Η άλεπού πρέπει νά ντουφεκιέται με σκάγια 3—5. Δέν είναι ανάγκη νάναι χοντρότερα, όπως πολλοί ύποστηρίζουν, γιατί και τό τρίχωμά της τό περνούν, και τά κάπως δυσκολοτάκιστα κόκκαλά της τά σπάζουν μιá χαρά.

ΑΙΛΟΥΡΟΕΙΔΗ

FELIDAE

1. Λύγε, λύγκας, ρίσος, ρίτσος

Felis lynx L.

Ἀπὸ τὴν οἰκογένεια «αἰλουροειδῆ» στὴν Εὐρώπη ζοῦν δύο εἶδη, ὁ λύγκας, τὸ μεγαλύτερο, κι' ἡ ἀγριόγατα, τὸ μικρότερο. Ἀλλὰ φτοῦ νὰ μὴ βασκαθοῦν καὶ τὰ δύο τους. Καλύτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς δὲ μπορούσαν νὰ μοῦν. Ἐξυπνάδα, πανουργία, ὑπουλότητα, αἰμοβορία ἀλλὰ καὶ παλληκαριά, γενικὰ γνωρίσματα τῶν αἰλουροειδῶν, προσωποποιήθηκαν σ' αὐτὰ τὰ δύο.

Ὁ λύγκας, γιατί γι' αὐτὸν θὰ μιλήσουμε τώρα, εἶναι ἓνα ζῶο ποῦ ρεζίλεψε καὶ τοὺς ζωολόγους καὶ τοὺς κυνηγούς. Κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ὡς τώρα δὲν πέτυχε νὰ μάθει πῶς ζῆ, ἂν καὶ ζῆ σὲ πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, δηλ. μέσα στὴ μύτη τους. Ὅτι γράφεται ἢ λέγεται εἶναι παρατηρήσεις ποῦ γίνηκαν καὶ γίνονται μὲ κλεισμένους σὲ ζωολογικοὺς κήπους, ἢ μ' ἐξημερωμένους, γιατί ἐξημερώνονται κι' ἀφοσιώνονται ὅσο τὰ σκυλιὰ καὶ περισσότερο, ἢ μὲ ἀγριοὺς ὅταν μὲ χιόνι μπορεῖ νὰ παρακολουθιέται ὁ τορὸς του. Ἀλλ' οὔτε ὁ τορὸς, οὔτε οἱ κλεισμένοι ἢ οἱ ἐξημερωμένοι μὲ τὴ ζωὴ ποῦ ἀναγκαστικὰ κάνουν, διαφορετικὴ βέβαια ἀπὸ κείνη ποῦ κάνουν ὡς ἀγριοί, μπορούν νὰ δώσουν ὅλα τὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ συμπληρωθοῦν οἱ παρατηρήσεις. Γιαυτὸ ἡ ζωὴ τους, ποιὸς ξέρει γιὰ πόσον καιρὸ ἀκόμα, θ' ἀποτελεῖ μυστήριον.

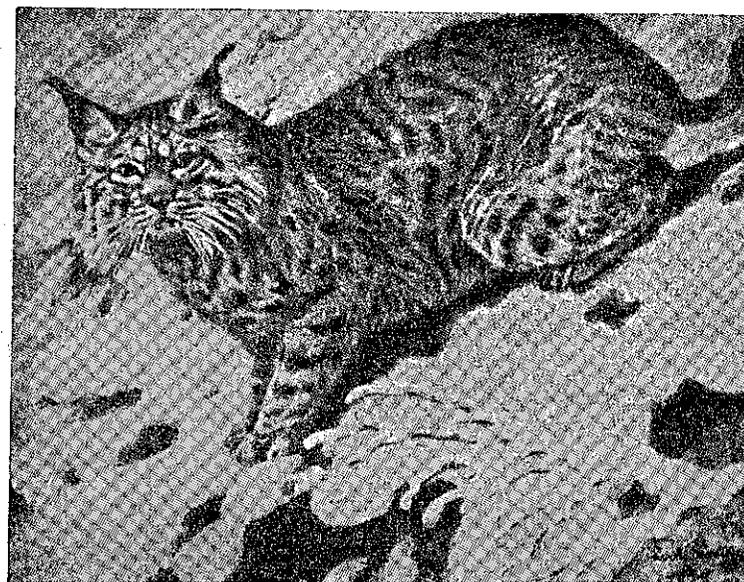
Ὁ ρίσος εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλοῦτσικα κυνήγια. Τὸ μάκρος του, μαζὺ μὲ τὴν οὐρά του ποῦ πιάνει τὰ 0,20 μ., φτάνει τὸ 1,5 μ. Τὸ ἀνάστημά του δὲν εἶναι πολὺ μεγάλο, γιατί τὰ κάπως χοντρά κι' ὄμορφα πόδια του δὲν εἶναι πολὺ ψηλά. Φτάνει μοναχὰ τὰ 0,65—0,70, τὸ πολὺ 0,75 μ.

Τὸ χρῶμα του ἀλλάζει κατὰ τὸν καιρὸ καὶ τοὺς τόπους δπου ζῆ. Γιαυτὸ παληότερα εἶχε πιστευτεῖ ὅτι στὴν Εὐρώπη ζοῦσαν πολλὰ εἶδη. Οἱ ἀργότερες ὁμως παρατηρήσεις πιστοποίησαν ὅτι ζῆ μοναχὰ ἓνας, ὁ *felis lynx*, μὲ τὴν παραλλαγὴ *pardella*, ποῦ ζῆ στὴν Κορσική, Σαρδηνία, Νότιο Ἰταλία κι' Ἑλλάδα. Τὸ συνειθισμένο χρῶμα τοῦ κορμιοῦ του εἶναι ἓνα ἀνακάτωμα ἀπὸ κοκκινωπὸ καὶ καφφέ μὲ καστανά μπαλώματα. Στὰ σκέλια, στὴν κοιλιά καὶ γύρω στὰ μάτια εἶναι

ἀσπρουδερό. Ἡ οὐρά κι' οἱ φοῦντες στ' αὐτιά του εἶναι μαῦρες. Τὸν χειμῶνα ξεθουριάζει ὅλο καὶ πέφτει σ' ἓνα ὄμορφο σταχτιάσπρο.

Τὸ τρίχωμά του δὲν εἶναι πολὺ μεγάλο, ἀλλ' εἶναι πυκνὸ καὶ μαλακὸ καὶ γι' αὐτὸ τὸ δέρμα του ὡς γουναρικό εἶναι ἀπὸ τὰ πολυτιμώτερα. Κάθε χρόνο ἀπὸ τὴς Σκανδιναυϊκῆς χῶρες κι' ἀπὸ τὴ Σιβηρία ἔρχονται στὸ ἐμπόριο ὡς εἴκοσι χιλιάδες κομμάτια, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν καλύπτουν τὴ ζήτησι κρατοῦν ψηλῆς τιμῆς.

Τ' αὐτιά του στέκουν λίγο πλάγια καὶ πέφτουν πρὸς τὰ κάτω, ἂν καὶ δὲν εἶναι μεγάλα νὰ δικαιολογεῖται τέτοιο πέσιμον. Ἴσως τὸ ὑποβοηθοῦν λίγο καὶ μερικῆς τρίχες, ποῦ σ' ἂν φοῦντες κρέμονται ἀπὸ τὴν ἄκρη τους.

Εἰκ. 23

Στὰ τσαγούλια οἱ τρίχες εἶναι μεγάλες καὶ μὲ κάποιον στρογγύλεμα ποῦ ἔχουν μοιάζουν σ' ἂν γένεια, γι' αὐτὸ κι' ὅλη ἡ μορφή του πέρνει μιὰ ἀσυνήθιστη ἀγρία ἔκφρασι (Εἰκ. 23).

Τὰ νύχια του εἶναι μυτερά καὶ μεγάλα, ἀλλ' ἂν δὲν τεντώσει τὰ πόδια του δὲ φαίνονται. Κι' εἶναι τόσο σκληρά, ὥστε ἂν καὶ πιάνει τὰ 25—30 κιλά σὲ βάρος, τὸν βοηθοῦν νὰ σκαρφαλώνει στὰ δέντρα σ' ἂν τὸ καλύτερο γατάκι. Ὁ καθένας ἄς εὔχεται νὰ μὴν τοῦ τύχει νὰ τὰ ἴδει γυρισμένα ἀπάνω του. Ὁ ρίσος δὲ ρίχνεται βέβαια στὸν ἄνθρωπο στὰ καλά καθούμενα. Ἀλλ' ἂν πληγωθεῖ ἢ καμμιά φορὰ ζοριστεῖ δὲν εἶναι τιποτένιος ἀντίπαλος. Ρίχνεται μὲ ταχύτη-

τα γερακιοῦ καὶ προφταίνει νὰ τὰ χώνει στὸ στήθος, κι' ἂν κανεὶς δὲν τὴ πληρώσει γιὰ καλὰ, θὰ τὴν πληρώσει ὀπωσδήποτε ἀκριβὰ.

Στὰ δέντρα ποὺ ἀνεβαίνει δὲν πάει νὰ περάσει τὴν ὥρα του, οὔτε ν' ἀεριστεῖ ἢ νὰ κοιμηθεῖ, ἀλλὰ γιὰ νὰ κάμει καρτέρι. Ἄλλοι-μονο σ' ὀποιον λαγὸ, ζαρκάδι, λαφάκι, ἀλλ' ἀκόμα καὶ μοσχαρακι, ἀγελάδα ἢ γάϊδαρο θάχει τὴν τύχη νὰ περάσει ἀπὸ κάτω του. Θὰ τοῦ πέσει σ' ἄν μπόμπα κι' ὡς νὰ καταλάβει τί τοῦ γίνεται, τὰ νύχια καὶ τὰ δόντια του θάχουν μπηχτεῖ στὶς σάρκες του καὶ μέσα σὲ λίγα δευτερόλεπτα θάχει καταξεσχιστεῖ.

Ἄν δὲν πετύχει νὰ ἐτοιμάσει ἔτσι τὸ φαγητό του ἐφαρμόζει ἄλλη τέχνη. Πλησιάζει σιγά—σιγά τὸ ζῶο ποὺ θὰ τοῦ ριχτεῖ καὶ μὲ δυὸ—τρία πηδήματα, ποὺ τὸ καθένα μπορεῖ σὲ μᾶκρος νὰ φτάνει τὰ 6—8 μ., δὲν ἀργεῖ νὰ τὸ καβαλλήσει. Ἄν δὲν τὸ προφτάσει δὲν τὸ κυνηγάει. Ἀκόμα καὶ τὰ ψάρια ἂν πλησιάσουν στὴ παραλία, ἢ στὶς ὄχθες ποταμιῶν δὲν εἶναι σίγουρα. Ρίχνεται μέσα καὶ τὰ πιάνει. Τὸ νερό δὲν τὸν φοβίζει, γιὰτὶ κολυμπᾷ ἀρκετὰ καλὰ.

Ζῆ σὲ πυκνὰ καὶ μεγάλα δάση ἢ δυσκολοπάτητα μέρη ὅπου βρίσκονται πολλὰ ἀπὸ τ' ἄλλα κυνήγια. Ὡς νὰ λιγοστεύουν ἢ νὰ σωθοῦν δὲν τὸ κουνάει ἀπὸ κεῖ. Χώρια ὅτι εἶναι καὶ τεμπέλης, γιὰτὶ νὰ φύγει ἀφοῦ τὰ περνάει τόσο καλὰ; Δὲν κρατάει τοῦ λύκου τὴν τακτικὴ νὰ ξεμακραίνει ἀπὸ τὸ στέκι του.

Δὲν εἶναι πολυφαγός. Ὅλα κι' ὄλα ὅμως. Τὸ κρέας ποὺ θὰ φάει τὸ θέλει νᾶναι ἀπὸ φρεσκοσκοτωμένο ζῶο ἀπὸ τὸν ἴδιον. Γιαυτὸ ὅπου φανεῖ ἄλλοιμονο σ' ἄλλα ζωντανά. Σωστὴ θεομηνία.

Ἡ λαϊκὴ φαντασία ἔφτασε νὰ βεβαιώνει ὅτι οὔτε κι' ὁ λύκος στέκει ὅπου φανεῖ ρίσος. Εἶναι τοῦτο σωστὸ καὶ συμβαίνει γιὰτὶ δὲ βρίσκει νὰ φάει ἢ φοβᾶται; Τ' ἄλλα ζῶα δικαιολογημένα φοβοῦνται. Σ' ἂν νὰ μὴ τοὺς φτάνει ὁ ὕπουλος θάνατος ποὺ τὰ παραμονεύει σὲ κάθε βῆμα τους, λαχταροῦν κι' ἀπὸ τὴ φωνή του, μιὰ δυνατὴ καὶ στριγγιὰ ποὺ τριβελάει τ' αὐτιά καὶ τὰ νεῦρα. Ἄλλ' ὁ λύκος τί φόβο ἔχει;

Ὅλα τὰ αἰλουροειδῆ βλέπουν καλὰ τὴ νύχτα. Ὁ ρίσος ὅμως, ὅπως λένε πολλοί, βλέπει καλύτερα ἀπὸ ὄλα. Γιαυτὸ καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ βλέπουν καλὰ λέγεται ὅτι ἔχουν μάτι «λυγκός». Δὲ μοιάζει ὅμως νὰ στέκει στὴν ἀλήθεια. Θὰ βγήκε ἀπὸ τὸ ὅτι τὰ μάτια του, μεγάλα καὶ πρασινοκίτρινα καὶ μὲ τὸ νινί—κόρη—κάθετο σ' ἄν γραμμὴ, κάνουν ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση.

Ἐχει ἐξακριβωθεῖ ὅτι καλύτερα ἀκούει. Ἀντίθετα ἡ μύτη του δὲν τὸν βοηθάει πολὺ, ὅπως ὄλα τὰ αἰλουροειδῆ. Γιὰ νὰ μυριστεῖ ζυγώνει ὅπως ἡ γάτα, κι' ἂν κείνο ποὺ μυρίζεται εἶναι νωπὸ κρέας ρίχνεται σ' ἄν ἀστραπή, τὸ ἀρπάζει καὶ γυρίζοντας πρὸς τὰ πίσω κάθεται καὶ τὸ τρώει.

Ἡ κοπριά του μοιάζει σ' ἄν μπαλίτσα κι' ἔχει πάντοτε ἀπομεινάρια ἀπὸ τὸ τελευταῖο φαγητό του. Δὲν βρίσκεται ὅμως εὐκόλα, γιὰτὶ τὴ σκεπάζει μὲ χῶμα. Ὅποιος ἰδεῖ ψιλὸς γρατζουνιές σ' ἀνασκαλεμένο χῶμα, μπορεῖ, ἂν ψάξει λίγο, νὰ τὴ βρεῖ.

Ἀντίθετα πρὸς τὸν ρίσο, ὁ λύκος, τὸ τσακάλι καὶ τὸ σκυλί δὲν τὴ χώνουν. Συνειθίζουν ὅμως κι' αὐτὰ νὰ γρατζουνίζουν πολλές φορές τὸ χῶμα μὲ τὰ μπροστινά, περισσότερο ὅμως μὲ τὰ πσινὰ πόδια τους, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ νύχια τους εἶναι χοντρά, ἀφήνουν χοντρές αὐλακίες κι' ἔτσι διακρίνονται εὐκόλα.

Τ' ἀχνάρια του εἶναι στρογγυλά καὶ ἀκολουθοῦν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο σ' ἄν κομπολόι χωρὶς νὰ διακρίνονται τὰ νύχια (Εἰκ. 24). Ὅταν εἶναι πολλοί, κι' αὐτὸ συμβαίνει σπάνια, ὁ ἓνας πατάει στὸ πάτημα τοῦ

Εἰκ. 24

ἄλλου. Ἐτσι δὲ φανερώνονται πόσοι εἶναι. Αὐτὴ τὴν τέχνη ποιὸς νὰ τὴν ἔμαθε στὸν ἄλλον, οἱ λύκοι στοὺς ρίσους, ἢ οἱ ρίσοι στοὺς λύκους;

Οἱ ρίσοι ζοῦν καλογεριστικὴ ζωὴ. Σπάνια νὰ βρεθοῦν μαζὺ τρεῖς—τέσσερες. Ἴσως τότε νὰ βρίσκονται σὲ ὄργανο, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀκόμα γνωστὸ οὔτε πότε μπαίνουν, οὔτε πόσο κρατάει, οὔτε πόσες μέρες ἢ θηλυκεῖα μένει ἔγγυος. Πάντως μικρὰ ἔχουν βρεθεῖ σὲ διάφορες ἐποχὲς ἀπὸ δυὸ—τρία μαζὺ μὲ κλειστά κι' αὐτὰ τὰ μάτια τους.

Κυνῆγι.

Στὴν Ἑλλάδα δὲν ζοῦν πολλοὶ ρίσοι. Ἀπὸ ὄλη τὴν Πελοπόννησο μοναχὰ στὸν Ταῦγετο ζοῦν μερικοὶ καὶ κάπως περισσότεροι σ' ὄλη τὴν ἄλλη χώρα μας. Γιαυτὸ κάθε χρόνο σκοτώνονται λίγοι κι' αὐτοὶ σὲ τυχαῖα συναπαντήματα. Ἡ κρυφὴ ζωὴ ποὺ κάνουν δὲ δίνει εὐκαιρίες γιὰ συστηματικὸ κυνήγι. Ἄν ὅμως πιστοποιηθεῖ ὅτι σὲ κάποια ὄρισμένη θέσι ζῆ κάποιος, μπορεῖ νὰ κυνηγηθεῖ μοναχὰ μὲ παγάννα.

Τὰ καρτέρια θὰ πιάσουν διάβες στὰ πιδὸ κλειστά, γιὰτὶ οἱ ρίσοι, ἂν ἐξανασταθοῦν ν' ἀφήσουν τίς θέσεις τους, συνειθίζουν νὰ περνοῦν ἀπὸ τέτοια μέρη. Οἱ κυνηγοὶ πρέπει νὰ προσέχουν πολὺ καὶ νᾶναι ἔτοιμοι νὰ ντουφεκίσουν, γιὰτ' ὅταν οἱ ρίσοι περπατοῦν δὲν ἀκούγονται καθόλου καὶ παρουσιάζονται κι' ἐξαφανίζονται σ' ἄν φαντάσματα.

Οι παγανιστάδες δὲν πρέπει ν' ἀφήνουν ἀψαχτη καμμιά πυκνούρα, ὅπως οὔτε καὶ τὰ μεγάλα δέντρα, γιατί δὲν εἶναι δύσκολο νάχουν κι' ἐκεῖ ἀπάνω κρυφτεῖ. Ἔτσι γλυτώνουν τὸν κόπο νά ξαναπαγανίζουν ἀπὸ τὴν ἀρχή, κανόννας ποὺ πρέπει νά κρατιέται ἂν μὲ τὴν πρώτη παγανιά δὲ φάνηκε κανένας, γιατί, ὅσο καὶ νά προγκιχτοῦν, δὲ φεύγουν μακριά.

Στὶς Σκανδιναυϊκὲς χώρες καὶ στὴ Ρωσία τοὺς κυνηγοὺν μὲ εἰδικὰ σκυλιὰ ποὺ πετυχαίνουν μὲ τὸ ἀδιακοπο κυνηγητό τους ἢ νά τοὺς χώσουν σ' ὄρισμένες πυκνοῦρες, ἢ νά τοὺς ἀνεβάσουν σὲ δέντρα. Τὸ σκοτωμὰ τους τότε δὲν εἶναι δύσκολη ὑπόθεσις.

Ἐνας ἄλλος τρόπος, ἐπίσης καλὸς ἀλλὰ λιγάκι φτωχὸς σ' ἀποτελεσμα, εἶναι τοῦτος. Ὁ κυνηγὸς σὲ φεγγαρόλουστες βραδυὲς κάνει καρτέρι σὲ μέρη ὅπου βρίσκονται ρίσοι. Κατὰ τὶς ἑννῆ ἢ κι' ἀργότερα ὅταν δὲν ἀκούγεται οὔτε ὁ παραμικρὸς θόρυβος, κράζει γιὰ λαγὸ. Μόλις σταματῆσει τὸ κράξιμο, ποὺ μάλιστα δὲν πρέπει νά τὸ κρατήσῃ καὶ πολὺ, ἐτοιμάζεται καὶ περιμένει. Μπορεῖ νάχει τὴν τύχη νά τοῦ παρουσιαστῆ κανένας ποὺ θάρχετα γιὰ τὸ λαγὸ.

Σὲ κίνδυνο κάνουν μεγάλα πηδήματα καὶ γρήγορες κινήσεις κι' ἔτσι πετυχαίνουν νά ξεφεύγουν ἂν ντουφεκιοῦνται μὲ σφαῖρα, κι' ὄχι ὅπως πρέπει τότε μὲ σκάγια χοντρά 000 ὡς τὸ λιγώτερο 0.

Καὶ μιά συμβουλή ποὺ τὴν εἶπαμε καὶ γι' ἄλλα κυνήγια. Ἄν ὁ ρίσος δὲ κεραυνοβοληθεῖ, μαζεῦει μέσα στοῦ ξεψύχισμά του τὶς τελευταῖες δυνάμεις του καὶ ρίχνεται. Τὰ νύχια του καὶ κεινὴ ἀκόμα τὴ στιγμὴ, εἴτε γιὰ τὰ σκυλιὰ, εἴτε γιὰ τὸν κυνηγὸ, ἂν πλησιάσουν ἀπρόσεκτα, εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνα.

2. Αἴλουρος, ἀγριόγατα

Felis catus L. ἢ *Felis silvestris Schreb*

Ὅταν ὁ Πλάστης κατάλαβε τί μεγάλο κακὸ θάκανε ἄθελά του στοὺν ἄνθρωπο μὲ τὰ ποντίκια ποὺ ἐπλασε, σκάρωσε τὴ γάτα κι' ἔτσι ἔφερε τὸ ἰσοζύγιο. Ὁ λεγόμενος «φαθλος κύκλος» μέσα στὴν ἄγνοια τοῦ «διατι» τῆς δημιουργίας. Αὐτὴ ὅμως δὲ περιορίστηκε στὴν ἐντολὴ νά τρώει μονάχα ποντίκια. Ξεπαστρεύει λαφάρια, ζαρκαδάκια, λαγούς, βερβερίτσες, ψάρια, φασιανούς, πέρδικες καὶ κάθε ἄλλο πουλι μαζὺ καὶ τ' αὐγά του ποὺ θά βρεῖ στὸ δρόμο της.

Ἐλάτε ὅμως νά πῆτε στοὺν ἀγρότη ὅτι δὲν εἶναι ὠφέλιμη ὅπως αὐτὸς πιστεύει. Ἔχομε δηλ. καὶ μ' αὐτὴ τὸ ἴδιο πανηγύρι ὅπως καὶ μὲ τὴν ἀλεπού. Ὁ Γρανίτσας μπορεῖ νά λέει «πλάσμα πονηρότερον

καὶ κακουργότερον δὲν εἶναι δυνατόν νά ἐπείσει ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ». Ποιὸς τὸν ἀκούει; Κι' ἂν κανεὶς θελήσῃ ν' ἀνοίξῃ συζήτησι γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα μὲ τοὺς ἀγρότες, θά τοὺς ἴδει νά γελάνε. Ἄν παραξενευτεῖ καὶ τοὺς ρωτήσῃ τὸ γιατί, θά πάρῃ τὴν ἀπάντησι: «Ἡ ἀγριόγατα κακούργικο πλάσμα; Ἄμ' τότε τί νά ποῦμε γιὰ τὶς γυναῖκες;». Αὐτοὶ στὴν κακουργία βάζουν τὶς γυναῖκες παραπάνω ἀπὸ τὴν ἀγριόγατα. Ἄιντε συνεννοηθῆτε μαζὺ τους κι' ἐλάτε νά τοὺς κάμετε νά πιστέψουν ὅτι πρέπει, ὅπως τὴν ἄγρια ἔτσι καὶ τὴν ἡμερὴ ὅταν ξεμακραίνει ἀπὸ τὰ χωριά ἢ ἀπὸ τὶς ἀγροικίες, νά τὶς σκοτώνουν, γιατί κάνουν κακὸ μὲ τὸ νά ξεπαστρεύουν πουλιὰ καὶ γενικὰ κυνήγια.

Δὲν καυγαδίζουν ὅμως οἱ ἀγρότες μὲ τοὺς ζωολόγους. Καυγαδίζουν κι' οἱ ζωολόγοι μεταξύ τους. Δὲν ἔχουν ἀκόμα συμφωνήσῃ ἂν ἢ ἀγριόγατα ποὺ ζῆ στὴν Εὐρώπῃ εἶναι ἄγρια ἢ ἀγριεμένη ἡμερὴ. Ποιοὶ νάχουν ἀραγε δίκην; Ἄς τὸ ἴδοῦμε.

Στὴν Αἴγυπτο, λέει ὁ Hilzheimer, στὰ 3000 π.Χ., δηλ. στὴν 5—6η Δυναστεία, γιὰ ἱερὸ ζῶο μιᾶς θεᾶς τους ποὺ τὴν ἔλεγαν Μπάστ, εἶχαν τὸ λιοντάρι. Ἐπειδὴ ὅμως ὅσο περνοῦσαν τὰ χρόνια αὐτὸ ἀποτραβιόταν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, γιατί μέσα στὴν πρόοδο ποὺ σημείωνε δὲ μποροῦσε νά κρατιέται οὔτε κἂν ὡς γείτονας του, πήρε τὴ θέσι του ἕνα ἄλλο πλάσμα μικρότερο, ἀλλὰ μὲ συνήθειες ὄχι πολὺ διαφορετικὲς ἀπὸ κείνο. Τὸ ζῶο αὐτὸ ἦταν ἡ γάτα, καὶ εἰδικὰ ὁ «αἴλουρος ὁ ὠχρὸς, *Felis ocreata Gm.*» ποὺ ζῆ στὴν Ἀφρικὴ ἀκόμα καὶ σήμερα (Εἰκ. 25).

Αὐτὰ γράφει ὁ Hilzheimer.

Τὴ γάτα αὐτὴ ὡς τὰ 2000 π.Χ. δὲ θέλησαν νά τὴν κάνουν κατοικίδια. Ἀπὸ τότε ὅμως καὶ δῶθε γίνεται καθαρὰ σπιτίσια. Δὲν ἦταν δὲ καὶ δύσκολο, γιατί ἐξημερώνεται πολὺ εὐκόλα.

Τί γίνεται ὅμως ὕστερα; Ὁ πρῶτος ποὺ γράφει γιὰ γάτες εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης—ποιὸς ἄλλος μποροῦσε ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς Ζωολογίας;—ποὺ ἔζησε στοὺν 4ον αἰῶνα π.Χ. Ὁ Ἀριστοτέλης, λοιπόν, γράφει: «Τῶν αἰλούρων αἱ μὲν εἶναι οἰκογενεῖς αἱ καὶ γαλαὶ λέγονται, αἱ δὲ ἐν τοῖς ἀγρίοις τάττονται ζώοις». Μετὰ τὰ 450 χρόνια, δηλ. τὸν 2ον αἰῶνα μ.Χ. γράφει γι' αὐτὴν κι' ὁ Πλούταρχος, κι' ὄχι πρῶτος ὅπως τὸν θέλει ὁ Brehm, ἀλλὰ δὲν προσθέτει τίποτα σ' ὅσα ἔγραψε ὁ Ἀριστοτέλης.

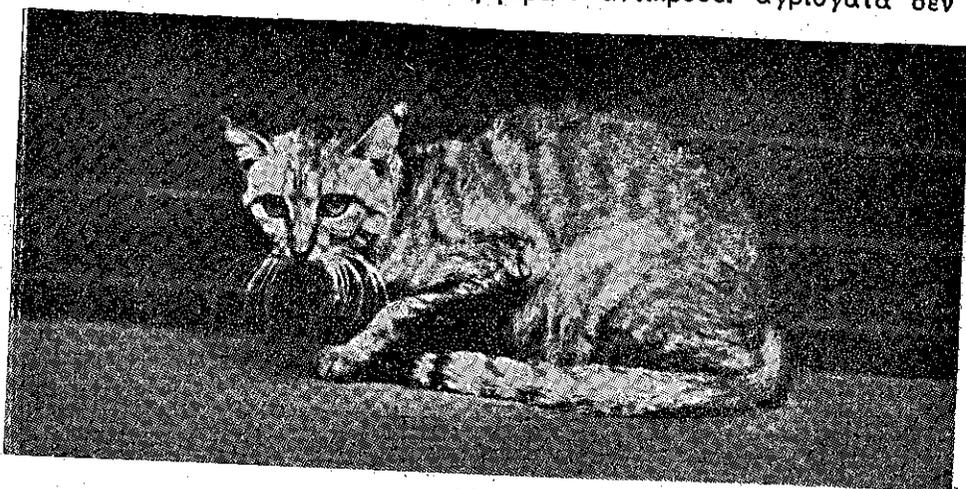
Τί ὑπόθεσι μποροῦμε τώρα νά κάμουμε ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουν ἄλλες πηγές; Ὅτι ἡ ἀφρικάνικη γάτα μετεφέρθηκε ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ στὴν Ἑλλάδα τότε ποὺ οἱ Ἕλληνες εἶχαν πολλὰ σχέσεις μ' ὅλη τὴ Βόρεια Ἀφρικὴ κι' ὅσες ἀγρίεψαν ἔφτιασαν τὴν ἄγρια, ἢ ἀπὸ ἄγρια Εὐρωπαϊκὴ οἱ Ἕλληνες πέτυχαν νά φτιάσουν τὴ σπιτίσια τους, τὴν «οἰκογενῆ» τοῦ Ἀριστοτέλη;

Μπορεί όμως να είναι σωστή και τούτη ακόμη ή υπόθεση. Ότι η ημέρη μας ήρθε από την Αφρική, άλλ' η Εύρωπαϊκή άγρια, ξεχωριστή ποικιλία από την Αφρικάνικη, δεν έχει καμμιά σχέση μαζί της.

Η δεύτερη αυτή υπόθεση φαίνεται να στέκεται πιο κοντά στην αλήθεια, γιατί η ημέρη, όταν ξεφεύγει κι' άγριεύει, δέ μοιάζει με την Εύρωπαϊκή, αλλά με την Αφρικάνικη.

Μεις στην Ελλάδα και ειδικά στην Κρήτη έχουμε μία παραλλαγή της ώχρης, τη γνωστή ζουρίδα. Παιός ξέρεи αν δέν ήτανε η ίδια, η δέ διαμορφώθηκε έτσι στο εκεί περιβάλλον μέσα στα χρόνια από την Αιγίδα κι' ύστερα!

Ο κυνηγός που για πρώτη φορά θ' αντικρύσει άγριόγατα δέν

Εικ. 25

είναι δύσκολο να γελαστεί και να νομίσει ότι έχει μπρός του καμμιά ημέρη φευγάτη από γύρω χωριά ή μαντριά, ή και ξεχασμένη από ταξειδιώτες. Για να μη γελαστεί λοιπόν και δέν τη ντουφεκίσει, πρέπει να προσέξει να ιδεί πόσο είναι μεγάλη. Η άγριόγατα όταν έχει πάρει όλη την ανάπτυξη της φτάνει σε βάρος τα 6—9 κιλά, και σε μήκος, χωρίς την ουρά, τα 0,70—0,80 μ. Δηλ. είναι μεγάλη όσο μια καλή άλεπού.

Αλλά μπορεί να είναι ακόμα μικρή στην ηλικία. Γιαυτό πρέπει να κυττάξει το δεύτερο γνώρισμα που πέφτει στο μάτι, την ουρά. Η ουρά της, μακρύτερη ως 0,30 μ. και ισόχοντρη, την κάνει να φαίνεται σαν ημέρη κολοβή.

Αυτά τα δυο γνωρίσματα θα τ' άρπάξει με την πρώτη ματιά. Αν όμως προφτάσει και ιδεί τα μάτια της, τότε δέν είναι ανάγκη να πονοκεφαλάει γι' άλλα. Το άρκουδν αυτό. Είναι κίτρινα, αλλά

με τέτοιο χτυπητό χρώμα και με τέτοια έκφραση κακίας, που δέ μπορούν να μη κάμουν έντύπωσι, ακόμα και σε κυνηγούς που δέν είναι συνειθισμένοι με τριχωτά κυνήγια και σαστίζουν αν μάλιστα τους πεταχτούν ξαφνικά μπρός τους.

Και λάθος όμως να κάμει κι' αντί άγρια σκοτώσει ημέρη ένδω τη βρίσκει μέσα στα δάση μακριά από κάθε χωριό ή συνοικισμό, θα κάμει άγια πράξι, γιατί θα σώσει το κόσμου τα πουλιά και τα κυνήγια.

Άλλ' ούτε κι' αυτά τα γνωρίσματα δίνουν σιγουριά. Γίνονται τόσες πολλές διασταυρώσεις με ημέρες, ώστε δέ δείχνουν πιά καλές ανατομικές διαφορές, ούτε καν τα δυο κυριώτερα, το κεφάλι και τα δόντια. Γενικά όμως η άγριόγατα είναι μεγαλύτερη από την ημέρη, με βασικό χρώμα το σταχτι σε καστανή απόχρωσι, με το στήθος και τον λαιμό περισσότερο κοκκινωπό, με ράχι, χείλια, ένα μπάλωμα στο πίσω μέρος στην πατούσα κι' έξ—έφτά δαχτύλια στην ουρά προς την άκρη, μαύρα, και με πάτημα μεγαλύτερο και πιο μακρουλό.

Μουστάκια έχει περισσότερα και μεγαλύτερα από την ημέρη, κι' αν και τη βοηθάνε στην άφή δέν τα πολυχρηιάζεται. Της άρκουδν τ' αυτιά και τα μάτια. Άκούει και βλέπει πολύ καλά.

Δόντια έχει 30. Ο τύπος τους είναι $\frac{3}{3} \frac{1}{1} \frac{4}{3}$ (τα μισά). Είναι

πολύ μυτερά και σκληρά και μαζί με τα μυτερά νύχια της, που ξέρεи να τα μεταχειρίζεται μ' εξαιρετική τέχνη και γρηγοράδα, τις δίνουν στην Εύρώπη τη θέση που έχει στις Ίνδιες ή πολύ μεγάλη ξαδέλφη της η Τίγρις. Είναι όμως ετύχημα ότι είναι μικρή και κρατιέται στους λαγούς, στα ζαρκαδάκια κ.λ.π., άλλοιως άλλοίμονο τί θα τραβοσαν και τα μεγαλύτερα ζώα.

Άπ' όλο το κρέας του ζώου που χτυπάει της άρέσσουν περισσότερο τα έντόσθια. Είναι θρεπτικώτατο φαγητό και σκοτώνει ένα όλόκληρο ζαρκαδάκι για να φάει λίγο σηκότι, ή πλεμόνι!

Μεγάλη καταστροφή κάνει στα μικρά πουλιά, γιατί μπορεί να τα κυνηγάει κι' άπάνω στα δέντρα όπου έκτεινεται το βασιλείο της, χωρίς όμως να μη μπορεί να τα βρίσκει και στους βράχους, όπου μπορεί να ζη άλλο τόσο καλά όσο κεί.

Άλλά και τα ψάρια, ο καλύτερος μεζές της, δέν κατοπερνούν αν πλησιάσουν τις όχτες ποταμιών και λιμνών. Με την ύπομονή που τη διακρίνει κάθεται ώρες ως που κάποιο θα πλησιάσει. Στη στιγμή χώνει το πόδι της στο νερό και πριν κείνο προφτάσει ν' αντιληφτεί τον κίνδυνο, τα νύχια της έχουν κιάλας μπηχτεί στο κρέας του. Αν είναι μεγάλο και δέ μπορεί να το βγάλει με το ένα πόδι της δέν άργει να ριχτεί όλη στο νερό. Κολυμπάει καλά και με τη δύναμη που

κλείνει κείνο το φιδίσιο και καλοφτιασμένο κορμί της, καταφέρνει να το τραβήξει έξω όσο μεγάλο κι' αν είναι.

Δε χαρίζει κάστανα ούτε στα ποντίκια, ούτε στα σκαθάρια, άλλ' αυτή ή ωφέλειά της δε μπορεί να παραβγει με τις ζημιές που κάνει.

Στις αγριόγατες δεν άρέσουν οι παρέες. "Εξυπνες και δυνατές όπως είναι, δεν έχουν ανάγκη ή μιά της άλλης. Μοναχά τον Γενάρη—Φλεβάρη ανταμώνουν για μερικές μέρες ως που να πετύχουν τη διαίωσι.

Μέσα σ' οποια κουφάλα ή τρύπα, ή άφημένη φωλιά άλεποδς, ή άσβου, ή θηλυκεία γεννάει 3—6 μικρά με κλειστά τα μάτια τους. Δεν αισθάνεται την ανάγκη να βρει πολύ άπομερες θέσεις για να φτιάσει φωλιά, γιατί ποιος μπορεί να πλησιάσει; "Οποιος και να ναι αυτός θα κομματιαστεί. "Αφού και τα ίδια τα γατάκια πριν άνοιξουν καλά—καλά τα μάτια τους, πριν δηλ. ίδου κ' αν κόσμο, αν αντιληφθοϋν ότι τα πλησιάζει όποιος άλλος εκτός από τη μάνα τους, αντί να συμμαζευτοϋν όπως κάνουν τα μικρά του κάθε ζουλαπιου, σηκώνονται στα τέσσερα πόδια τους κι' όρθώνοντας όλες τις τρίχες τους σαν σκατζόχοιροι, ξεφωνίζουν ένα χχσσο που φτάνει ως στην καρδιά. Σκεφθητε τώρα αν και πως μποροϋν να υπερασπίσουν τη ζωή τους μετά τις 10—11 μέρες που θα τ' άνοιξουν.

Τις πρώτες μέρες ή μάνα τα ταΐζει με το γάλα της. Ξένη τροφή αρχίζει να τους φέρνει ύστερα από καμμιά δεκαπενταριά μέρες.

Για την ανάπτυξη τους δεν πασχίζει λίγο. "Αλλά κι' αυτά, άριστοι μαθηταί, δεν χάνουν τίποτα από όσα διδάσκονται. Τα πρώτα μαθήματα τα πέρνουν στα γύρω από τη φωλιά τους δέντρα, όταν παίζοντας μαθαίνουν πως να κρύβονται, πως να πιάνουν τα πουλιά και που να βρίσκουν τις φωλιές τους. "Αργότερα όταν μαζύ με τη μάνα άρχισουν μικροεκδρομές, λίγες κι' αυτές, μαθαίνουν πως να γραπώνουνται στους λαγούς και στ' άλλα κυνήγια, και πως με μιά ή το πολύ δυό δαγκωσές να τους σχίζουν τον λαιμό. Την μάνα την αφήνουν πολύ γρήγορα, γιατί μποροϋν από μικρά ακόμα να τα βγαίνουν πέρα σ' αυτό το γλέντι ή το βάσανο που λέγεται ζωή, αν και σ' όλο το διάστημα που γι' αυτά κρατάει 12—15 χρόνια δεν έχουν να φοβηθοϋν από άλλον εκτός από τον κυνηγό.

Κυνήγι.

Το δέρμα της αγριόγατας με το μαλακό τρίχωμα και τα μαυρηδερά ζουνάρια του, αν κι' είναι καλό, δεν έχει ανάλογη τιμή. Το ρίχνουν τα δέρματα από ήμερες. Το κυνήγι της λοιπόν δεν γίνεται γι' αυτό, αλλά για να ξεπαστρεύεται ένα επικίνδυνο ζώο και για τον κυνηγό και για τον άγρότη.

"Η ζωή που κάνει δε δίνει εύκαιρίες για ώρισμένο και συστηματικό κυνήγι. Μένει ή δίωξις με χιόνι, γιατί τότε με παρακολούθησι του τοροϋ της βρίσκεται σε κάποια τρύπα ή κουφάλα, ή και στρωμένη σ' όποιον χοντρό κλωνάρι. Με πεντάρια ή εξάρια, άλλ' ακόμα κι' εφτάρια, αν κι' άντέχει στις πληγές—εφτάψυχη όπως συνήθως λέγεται—γκρεμίζεται εύκολα, γιατί ντουφεκιάται από κοντά.

"Αν είναι πληγωμένη το δεύτερο και τρίτο φυσίγγι ως μην ύπολογίζεται ως έξοδο. Είναι επικίνδυνη και για τα σκυλιά και για τον κυνηγό.

"Όταν είναι σε κουφάλα ή τρύπα και δε βγαίνει, λίγος καπνός με δύο τσάκνα ή μ' ένα κουρελάκι την πετάει έξω στη στιγμή. Πρέπει μάλιστα να προτιμιέται ο καπνός αντί ν' αφήνονται τα σκυλιά να μπαίνουν, γιατί το λιγώτερο που έχουν να πάθουν είναι να ξαναβγοϋν με σχισμένα τα τσαγούλια τους ή στραβά. "Η αγριόγατα δεν ξέρει από άστεία όταν μάλιστα παίζεται το κεφάλι της.

3. Ίκτιδες, κουνάβια

Mustelidae

Οι διάφορες οικογένειες των ζώων—ζώων και πουλιών—μοιάζουν σε πολλά με τις ανθρώπινες. Και για να περιοριστοϋμε σ' ένα, όπως κι' εκείνες έτσι και αυτές άλλες είναι πλούσιες κι' άλλες φτωχές. Είδικά ή οικογένεια Ικτίδες—κουνάβια είναι από τις πλούσιες σε είδη κι' ή πλουσιώτερη σε γουναρικά. Καμμιά άλλη δε μπορεί όχι να της πάρει τα πρωτεία, αλλά να τη φτάσει από κοντά. Ποία έχει λοϋτρες κι' έρμίνες; "Από ποιά μόρεσε κανένα ν' ανεβεί τόσο ψηλά όσο ή τζιμελίνα, δηλ. το σαμουρι, αφού από το γουναρικό της ήτανε φτιασμένο το τσαρικό στέμμα;

Στην Εύρώπη δε ζοϋν τζιμπελίνας. Ζοϋν όμως ο άργηγός της οικογένειας, μερικά άλλα κουνάβια, ποταμίσις λοϋτρες, ο άσβός κι' ή βίδρα, εκτός από την έρμίνα που ζή στη βόρεια περιοχή της, κι' από μερικά άλλα, χωρίς καμμιά ιδιαίτερη σημασία για τον "Ελληνα κυνηγό.

α. Ίκτις ή εύγενής, καθαροκούναβο, κουνάβι.

Martes martes L.

Τό καθαροκούναβο τό βάφτισαν «ϊκτίδα δενδροδίατον ή εύγενή». Τό «δενδροδίατον» ό καθένας τό καταλαβαίνει, γιατί τόν περισσότερο καιρό τόν περνάει άπάνω στά δέντρα. Ζη βέβαια και σέ βράχια, αλλά τ' όνομα βγαίνει άπό τό τι κάνουν τά πολλά. Κεϊνο όμως τό «εύγενής» είναι λιγάκι..... άκαταλαβιστικο.

Τι κάνει για νά πάρει αυτόν τόν τίτλο, πού πολλές φορές δέ στέκει σ' Αύτοκράτορες και Βασιληάδες;

Τρώει όποιο πουλί πετόχει ν' άρπάξει. Άπό τά μικρούτσικα πού φτιάνουν τις φωλιτσες τους στά δέντρα, ως τις κόττες και τις χήνες μέσα στά σπίτια και στά κοττέτσια, χωρίς νά χαρίζει κάστανα στις ώτίδες, στις άγριοπάπιες, στις πέρδικες και στούς φασιανούς. Δέν άφίνει βέβαια ποντικό ή άρουραίο, ούτε κουράζεται νά κυνηγάει άπό δέντρο σέ δέντρο βερβερίτσες, αλλά δέν άργεί νά ριχτεί σέ λαγούς και ζαρκαδάκια και νά τούς σχίσει τό λαιμό μέσα σέ μιá στιγμή. Και νάσχιζε έναν κάθε φορά! Σχίζει όσους μπορέσει, όχι για νά φάει, άλλ' άπό κακία. Πόσες φορές δέν άκούει ή άλεπού του κόσμου τό βρισίδι για ζημιές πού έχει κάμει αυτό.

"Η μήπως έπειδή τρώει κι' άπίδια και κεράσια και δαμάσκηνα, δηλ. φρούτα; Γιατί μερικοί έτσι λένε. Δηλ. όσοι τρώνε φρούτα είναι εύγενείς. Τι ντροπή για την εύγένεια νά κρίνεται έτσι! Άλλ' έστω. "Ας παραδεχτούμε αυτή τή γνώμη. Γιατί όμως τότε νά μην είναι εύγενή κι' ό λύκος κι' ή άλεπού και τό τσακάλι; Δέν τρώνε κι' αυτά φρούτα; Γιατί νά μην είναι και ή άρκούδα πού ιδιαίτερα αυτή τρώει φράουλες;

"Αν τό κουνάβι είχε τόση δά εύγένεια θά περίμενε νά περάσει ή όκτώ ή ή έννηά τό βράδυ για νά βγει και θά ξαναγύριζε στη φωλιά του πριν καλά χαράξει σαν νάναι δολοφόνος πού ζητάει τά σκοτάδια; Και μήπως δέν είναι; "Αν δέν είναι άς τολμήσει νά βγει μέρα. Θά μαζευτούν του κόσμου τά μικρόπουλα και θά τούς ψάλλουν τόν άναβαλλόμενο για όσα τούς κάνει τή νύχτα.

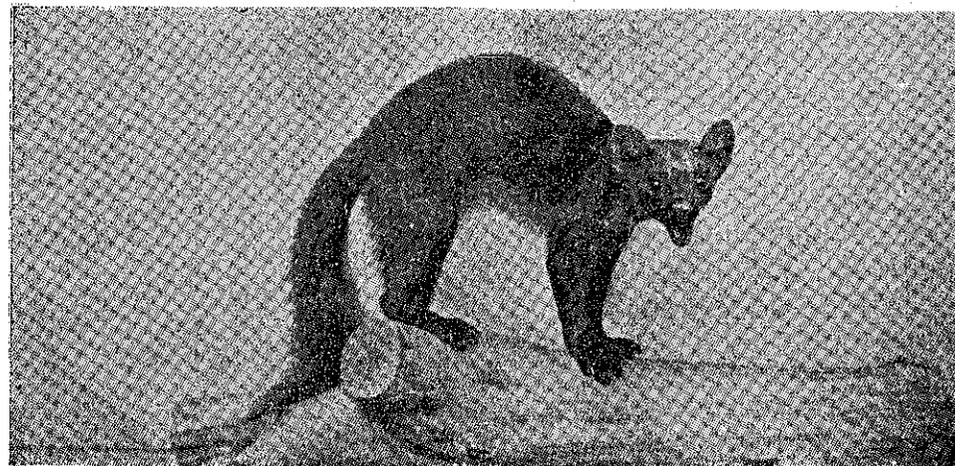
Μπορεί όμως νά του έδωσαν αυτόν τόν τίτλο για τό δέρμα του. Είναι τό ακριβότερο στην κάτω Εύρώπη. Ναι, αλλά τό κουνάβι ζή και στην άπάνω Εύρώπη, όπου ζή ή έρμίνα και στην Άσία, όπου ζή ή τζιμπελίνα. Γιατί λοιπόν νά μη πάρουν κι' αυτά την τιμή του «εύγενή»;

Μας μένει ένα άκόμα. "Ίσως γιατ' είναι άργηγός στην οικογένειά του. Άλλοίμονο στην εύγένεια αν όλοι οι άρχηγοί έπερναν αυτόν τόν τίτλο!

Τό κουνάβι μοιάζει σαν στενόμακρη και κοντοπόδαρη γάτα. Σε μάκρος φτάνει τά 0,50 μ. Άλλα 0,25 μ. είναι ή ούρά του (Εικ. 26).

"Όταν περπατάει πατάει άλλοτε μ' όλη την πατούσα—πέλμα—κι' άλλοτε με τή μισή. "Ός ν' άνακαλυφτεί ότι περπατάει έτσι, οι ζωολόγοι πίστευαν ότι είχαν νά κάμουν με δύο διαφορετικά είδη.

Τά νύχια του είναι γυριστά προς τά κάτω και τά κρατάει έξω σαν τό σκυλί. Κι' είναι τόσο σκληρά και μυτερά, πού τό βοηθούν ν' άνεβαίνει στά δέντρα μ' όση κι' ή βερβέρα εύκολία. Δέν είναι λοι-

Εικ. 26

πόν ούτε δύσκολο ούτε παράξενο πώς πετυχαίνει ν' άρπάζεται και νά κρατιέται άπάνω σέ μεγαλύτερά του ζώα ή πουλιά. Τό λέει έξ άλλου κι' ή καρδιά του και με τά $38 \frac{3}{8} \frac{1}{1} \frac{5}{6}$ (τά μισά), μυτερά και σκληρά, σαν άτσαλοβελόνες δόντια του πετυχαίνει νά τούς σχίζει τόν λαιμό εύκολα και γρήγορα.

Μόλις τό ζώο ή τό πουλί σωριαστεί άρχίζει νά γλύφει τό αίμα του πού βγαίνει άπό τή πληγή. "Αν δέ χορτάσει τρώει και κρέας, άρχίζοντας άπό τόν λαιμό, σπάνια άπό τά πλευρά.

Στό γύρισμα για τή φωλιά του δέ δυσκολεύεται νά σχίζει τόν λαιμό κάθε πουλιού ή ζώου πού θά πετόχει, όχι για νά συμπληρώσει τό φαγητό του, αλλά για νά ίκανοποιήσει την κακουργία του. Τό πλάσμα αυτό, με τά όλόμαυρα μάτια πού δείχνουν ψυχή άλλο τόσο μαύρη, αισθάνεται έξαιρετική εύχαριστηση νά σκοτώνει. Τό έχει μέσα στο είναι του, παρ' όλη την καλή καρδιά πού δείχνει ότι έχει με μερικά παιγνίδια πού κάνει καταμοναχό του τά βράδια με φεγγάρι ή σέ χιόνι.

Του άρέσει επίσης πολύ και τὸ μέλι κι' αν καταλάβει ὅτι δὲν κινδυνεύει ὄχι ἀπὸ τίς μέλισσες, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτήτες, γίνεται τακτικὸς πελάτης στὰ μελισσομάντρια, αν κι' ἀκάλεστος.

Τὸ χρῶμα του εἶναι καστανό, ἀνοιχτὸ τὸ καλοκαίρι, σκοῦρο τὸν χειμῶνα. Ὁ λαιμὸς του εἶναι ἀσπροκίτρινος και πέρνει ἄλλοτε ἀσπρουδερὸ κι' ἄλλοτε κιτρινωπὸ χρῶμα.

Ζῆ σὲ δάση, ἀλλὰ και σ' ἐλαιῶνες, καστανεῶνες, ἢ και σὲ βράχια, ὅσο ὅμως μπορεί πιδ μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, γιατί δὲ θέλει νὰ τοὺς καταλαβαίνει κοντά του. Ἄν συμπέσει νάρθει πρόσωπο μὲ πρόσωπο μ' ἄνθρωπο γυρίζει ἄλλοῦ τὸ κεφάλι του, ἐκδηλώνοντας ἔτσι τὸ μίσος του μαζὺ και τὴ συχαμάρα πὺ αἰσθάνεται γιαυτόν. Τέτοιο ἀτιμὸπλάσμα εἶναι. Ἄλλ' εἶγε στὴν Ἰσάδα τοῦ χαρὰ κτήρα του.

Τ' ἀχνάρια του, ἕνα—ἕνα—δυὸ, κάπως σὰν λαγίσσα, καταλαβαίνονται εὐκόλα ἀπὸ τὰ νύχια πὺ φαίνονται. Οἱ κυνηγοὶ ὅμως ἄς ξέρουν ἀκόμα και τοῦτο, ὅτι οἱ πατοῦσες του ἔχουν τρίχες, ἐκτὸς ἀπὸ τίς μπάλες τους πὺ εἶναι γυμνές, ὅπως στὰ σκυλιά, ἢ μὲ λίγες κοντότριχες, περίπτωσις πὺ δὲν παρατηρεῖται ποτὲ στὸ κατοικίδιο, πὺ αὐτὸ τίς ἔχει πάντα γυμνές. Μὲ χιόνι παρακολουθιέται εὐκόλα, αν και πολλές φορές κουράζει τὸν κυνηγὸ, γιατί μέσα σίς τότε μεγάλες νύχτες γυρίζει πολὺν τόπο, μερικὲς φορές περισσότερο κι' ἀπὸ τὴν ἀλεπού.

Οἱ πρωτόβγαλτοι κυνηγοὶ δυσκολεύονται νὰ τὸ βροῦν ὅταν τ' ἀχνάρια ἀφήνουν τὸ ἔδαφος. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἄς ξέρουν τοῦτο· πρὶν ἀρχίσουν τὰ ψαξίματα ἀπάνω στὰ δέντρα, ἄς κάμουν καμμιά βολτίτσα γύρω—γύρω, ἄς κόψουν δηλ. τορὸ. Μπορεῖ νὰ ξανακατεβαίνει κι' ἔτσι δὲ χάνουν τὸν καιρὸ τους ψάχνοντας ἄδικα.

Σὲ ὄργασμὸ μπαίνει τὸν Γενάρη και μὲ βαρυχειμωνιῆς τὸν Φλεβάρη. Τότε μπορεί κανεῖς νὰ ἰδεῖ και δυὸ και τρία μαζὺ. Ὅλον τὸν ἄλλο καιρὸ ζοῦν ξεχωριστά. Μετὰ ἐννῆα μῆνες ἢ θηλυκεῖα γεννάει 2—6 μικρὰ μέσα σὲ κουφάλες ἢ σὲ τρύπες σὲ βράχια. Ἄν καταλάβει ὅτι κινδυνεύουν τὰ κουβαλάει ἕνα—ἕνα σ' ἄλλη φωληά. Για νὰ μὴ φανερῶνει τὴ φωληά της δὲν ἀνεβαίνει ἀπ' εὐθείας στὸ δέντρο ὅπου τὴν ἔχει, ἀλλὰ σ' ἄλλα μακρότερα, και πενήντα κι' ἑκατὸ μέτρα, κι' ἀπὸ κλωνάρι σὲ κλωνάρι παγαίνει στὸ δικὸ της. Τὸν τρόπο αὐτὸν τὸν κρατοῦν κι' ὅλα τ' ἄλλα, ἀλλ' ὄχι ὅσο ἢ μάνα.

Τὰ μικρὰ μένουν τυφλά 14 μέρες. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἢ μάνα τὰ τρέφει μοναχὰ μὲ τὸ γάλα της. Ὑστερα τ' ἀρχίζει και μ' ἄλλη τροφή χωρὶς καμμιά διάκρισι και γι' αὐτὸ, μαζὺ και μὲ τὰ μαθήματα πὺ τοὺς δίνει, τὰ κάνει τέλεια μέσα σὲ λίγο καιρὸ. Τὰ διώχνει τότε ἀπὸ κοντά της, γιατί βιάζεται νὰ ξαναζήσει στὴ μοναξιά της.

Τὰ μικρὰ ὕστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο φτιάνουν δικιά τους οἰκογένεια

κι' ὕστερα ἀπὸ ἄλλα ἔντεκα—δώδεκα χρόνια ἀφήνουν γειὰ για πάντα. Δὲ μπορεί κανεῖς νὰ μὴ παραδεχτεῖ ὅτι δὲ θὰ φεύγουν ἱκανοποιημένα. Κάνανε τόσες καλωσύνες! Μάρτυρες οἱ χιλιάδες χιλιάδων κόττες, πάπιες, χῆνες, μικρόπουλα, λαγοὶ και τόσα ἄλλα, πὺ σίγουρα θὰ τὰ περιμένουν στὸν ἄλλο κόσμον νὰ τὰ φχαριστήσουν για τὸ καλὸ πὺ τοὺς κάμανε νὰ τὰ στείλουν κει ἄκαιρα παράκαιρα.

β. Ἴκτις τοῦ Ἀριστοτέλους, κουνάβι κατοικίδιο

Mustela foina Erxl

Τὸ κουνάβι αὐτὸ λέγεται και πετροκούναβο ἢ κατοικίδιο, γιατί προτιμάει νὰ φωληάζει σὲ βράχια, ἀχυρῶνες, καλύβες ἢ ἀφημένα σπίτια. Φωληάζει και σὲ δάση ὄχι πυκνά. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ὅταν γυρίζει δῶθε—κειθε ἀκολουθαίει τοὺς δρόμους ἢ τὰ δρομάκια, ἀντίθετα πρὸς τὸ καθαροκούναβο πὺ ὀργῶνει τὸν τόπο πρὸς κάθε διεύθυνσι.

Τὸ χρῶμα του τραβάει πρὸς τὸ σοκκολατί, στὸν λαιμὸ του τὸ κίτρινο γίνεται περισσότερο ἄσπρο κι' ἀπὸ τὸ στήθος και κάτω χωρίζεται σὲ δύο λωρίδες.

Γενικὰ στὸ σύνολὸ του εἶναι λιγάκι μικρότερο ἀπὸ τὸ καθαροκούναβο. Οἱ πατοῦσες του ὅμως εἶναι μεγαλύτερες και σ' ἀχνάρια του φαίνονται καλύτερα και τὰ δάχτυλα και τὰ νύχια. (Εἶκ. 27).

Οἱ ζημιές του εἶναι λιγώτερες ἀπὸ κείνες τοῦ καθαροκούναβου, ἀλλὰ τσοῦζουν περισσότερο. Οἱ λαγοὶ, τὰ ζαρκάδια, οἱ πέρδικες και τὰ τόσα ἄλλα πουλιά δὲν ἔχουν κανέναν νὰ τὰ κλάψει. Τὸ Κράτος δὲν ἔφτασε νὰ τὰ καταλαβαίνει για σπουδαία περιουσία του, κι' οἱ μεγαλοδασοκτῆμονες τὰ θεωροῦν ἴσως ξένα. Ἄν ὅμως φαγωθεῖ καμμιά κόττα ἢ ὅ,τι ἄλλο ἀπὸ τὰ σπιτίσια πουλιά, ὅλοι τότε στὸ πόδι για νὰ πετύχουν εἰδικές ἄδειες κυνηγιῶ, ἀκόμα και μέσα στὴν καρδιά τοῦ καλοκαιριοῦ, ἄσχετα ὅτι ὅλον τὸν καιρὸ πὺ ἐπιτρεπότανε τὸ κυνηγι δὲ ξόδεψαν ἴσως οὔτε ἕνα φυσίγγι για ὅποιοδήποτε ἀπὸ κείνα πὺ καθορίζονται ὡς ἐπιβλαβῆ.

γ. Ὁζοϊκτίς, θρωμοκούναβο.

Putorius putorius L.

Τὸ τρίτο αὐτὸ κουνάβι πὺ ζῆ στὴν Ἑλλάδα πήρε τ' ὄνομά του ἀπὸ τὴ μυρουδιά—βρώμα πὺ βγαίνουν δυὸ ἀδένες κάτω ἀπὸ τὴν

ούρά του. Είναι τόσο δυνατή που μένει και μετά την κατεργασία του τομαριού του ως γουναρικού και γιαυτό το κατεβάζει την τιμή του.

Το βρωμοκούναβο δεν παρασκοτιζείται για λαγούς ή γι' άλλα τέτοια ζώα. Αν βέβαια τὰ βρεί δεν τ' αφήνει. Προτιμάει όμως εύκολόβρετη τροφή και γιαυτό τριγυρίζει σε βάλτους, λίμνες και ποτάμια, όπου με βάρτραχια ή μ' ό,τι άλλο ζωντανό τὰ καταφέρνει να χορταίνει. Και νερόφιδα κι' όχιές αν βρεί δεν τους τὸ χαρίζει. Η όχια, αν προφτάσει να τὸ δαγκώσει, μπορεί να το χύνει όλο τὸ δηλητήριό της. "Αδίκος ό κόπος της. "Όπως ή κίσα από τὸ πουλιά, έτσι κι' αυτό δὲ δηλητηριάζεται (1). Γιαυτό φτιάνει τὴ φωλήά του σε κουφάλες στα κεί γύρω δέντρα.

Τ' άχνάρια του είναι κάπως μακρულά με τὰ δυὸ μπροστινά δάχτυλα λίγο πιὸ έξω.

Δόντια έχει 34. "Ο τύπος του είναι $\frac{3}{3} \frac{1}{1} \frac{4}{5}$ (τὰ μισά).

Κυνήγι.

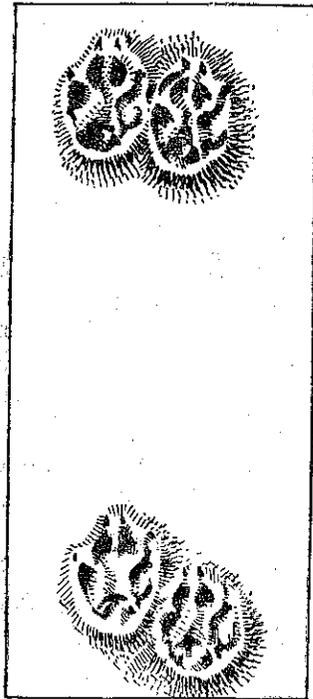
Τὸ κυνήγι τὼν κουνάβιων γίνεται ή με καρτέρι, ή με κάπνισμα, ή με δίωξι με σκυλί τὴ νύχτα.

α. *Καρτέρι.* "Ο τρόπος αὐτός εφαρμόζεται όταν τὰ κουνάβια έχουν τις φωληές

τους σε βράχια, ή από παρατηρήσεις αν περνοδιαβαίνουν από όρισμένες διάβες έξω από δάση. Μέσα σε δάση καταντάει χαμένος κόπος, γιατί δὲ φαίνονται, ακόμα κι' όταν δὲν παγαίνουν δέντρο—δέντρο, αλλά κάτω στο χῶμα.

Τὸ καρτέρι πρέπει να γίνεται τὸ πρωί. Μέσα στη βαθειά χαρραυγή που συνειθίζει να γυρίζει στη φωλήά του, μιὰ στίς πολλές μπορεί κανείς να χεί τὴν τύχη να τὸ ιδεί. Τὸ βραδυνὸ δὲ πετυχαίνει, γιατί συνειθίζουν να βγαίνουν ύστερα από τις όκτώ. "Αν μάλιστα παρακοιμηθοῦν, όπως τους συμβαίνει πολλές φορές, τὰ πέρνει ή έννηά και ή δέκα, κι' εκείνη τὴν ὠρα και με φεγγάρι ακόμα

1) Οὔτε κι' ό σκατζόχοιρος παθαίνει από τὸ δηλητήριο τὴς όχιας, όχι γιατί δὲ δηλητηριάζεται, άλλ' όπως τὸ βρωμοκούναβο κι' ή κίσα, έτσι κι' αὐτός άντέχει στο δηλητήριο μιὰς όχιας. Με περισσότερο κι' αὐτὰ ψοφοῦν.

Είκ. 27

δύσκολα θὰ φανοῦν αν έχει κανείς τὴν ὑπομονή να τὰ καρτεράει ως τότε.

β. *Κάπνισμα.* Τὸ κουνάβι είναι από τὰ ζῶα που δὲν άντέχουν στον καπνὸ, οὔτε καν στον λίγο που θὰ βγάλει ένα κομμάτι χαρτί, ένα κουρελάκι, ή λίγα τσάκνα. "Αν λοιπόν ό κυνηγός άνάψει λίγη φωτιά στο κάτω μέρος τὴς κουφάλας ή τὴς τρύπας όπου θὰ βρίσκεται, δὲ θ' άργήσει να τὸ ιδεί να πετάγεται. Στην περίπτωση αὐτὴ αν τὸ γύρω ἔδαφος είναι ντυμένο, ή δὲν τοῦ δίνει τόπο να τὸ ντουφεκίσει, ή δὲν έχει πεποιθήσι ότι τὰ σκυλιά του θὰ τὸ πιάσουν, πρέπει στο άπάνω μέρος τὴς τρύπας να βάζει ένα δίχτυ, ή στην άνάγκη μιὰ λινάτσα. Με τὸ πήδημα που θὰ κάμει για να γλυτώσει από τὸν καπνὸ θὰ πέσει μέσα και θὰ φυλακιστεῖ μοναχὸ του.

Οί τρύπες τις περισσότερες φορές έχουν πολλές διακλαδώσεις κι' ό καπνὸς δὲν είναι δύσκολο να μη φτάσει σε κάποια όπου θάχει τραβηχτεῖ. Πρόχειρο αλλά κι' αποτελεσματικὸ μέσο είναι τότε μιὰ κοινὴ βέργα μ' άνάλογο μάκρος. "Αν είτε ή ἴδια άκουμπήσει άπάνω του, είτε τοῦ πέσουν χῶματα ή ξυλαράκια με τὸ σγάρλισμα που θὰ κάμει μ' αὐτὴ ή κυνηγός, θὰ πεταχτεῖ άμέσως έξω, γιατί δὲ δέχεται οὔτε ν' άγγιχτεῖ, οὔτε να τοῦ πέσουν άπάνω του τίποτα. Για τὸν ἴδιο λόγο μπορεί κανείς να τὸ αναγκάσει να βγει αν τοῦ πετάξει μιὰ—δυὸ φορές από μιὰ φούχτα άμμο ή λιανολίθαρα, ή ἔστω και χῶμα.

"Αν παρ' όλα αὐτὰ δὲ βγαίνει, γιατί θάχει κάπου καλά σκαλώσει, εφαρμόζεται ένας άλλος τρόπος. "Από τὸ άπάνω μέρος τὴς τρύπας κρεμιέται ένα φυσίγγι με μαύρη μπαρούτη τυλιγμένο σε χαρτί ή κουρέλι. Πριν κρεμαστεῖ άνάβεται τὸ χαρτί ή τὸ κουρέλι κι' έτσι αναμμένο κρατιέται κάπου κεί όπου ὑπολογίζεται ότι θὰ κρύβεται. Τὸ σκάσιμο τοῦ φυσιγγιοῦ θὰ τὸ αναγκάσει άρον—άρον να πεταχτεῖ, γιατί δὲ θὰ βαστάξει οὔτε τὸν κρότο, οὔτε τὴ μυρουδιά τὴς μαύρης μπαρούτης.

"Αν τὸ κυνήγι γίνεται για πετροκούναβο όταν κρύβεται σ' άχυρώνες ή χαλάσματα και δὲ μπορεί να χρησιμοποιηθεῖ οὔτε σκυλί οὔτε καπνός, χρησιμοποιεῖται ένα άλλο μέσον πολὺ πρόχειρο, αλλά και πολὺ αποτελεσματικὸ, ή... μουσική. "Ενα δυνατό χτύπημα κόρνας ή τρουμπέτας, στην άνάγκη και κουδουνιῶν, τὸ αναγκάζει να πεταχτεῖ. Δὲ θυμώνει για τὸ κακὸ χτύπημα. Μουσικὸς δὲν είναι. Δὲ μπορεί να ὑποφέρει τέτοιο θόρυβο.

γ. *Δίωξι με σκυλί.* "Ο τρόπος αὐτός εφαρμόζεται τὴ νύχτα όταν τὰ κουνάβια είναι έξω από τις φωληές τους. Οί κυνηγοί πρέπει να ναι τὸ λιγώτερο δυὸ για ν' αλληλοβοηθοῦνται. Πρέπει επίσης να ναι συνειθισμένοι στα κρύα και στα νυχτοπερπατήματα, αλλοιῶς δὲ

θά τὰ καταφέρουν. Ἄλλὰ καὶ τὰ σκυλιά πρέπει νὰ ναι καλὰ καὶ συνειθισμένα νὰ κυνηγοῦν μοναχὰ κουνάβια, δηλ. νὰ ναι κουναβόσκυλα.

Ὅταν τὰ σκυλιά βροῦν κουνάβι τὸ ἀρχίζουν στὸ κυνηγητὸ ὡς ὅτου τὸ ἀναγκάσουν ἢ ν' ἀνεβεῖ σὲ δέντρο, ἢ νὰ μπεῖ σὲ τρύπα. Ἄν ἀργεῖ ν' ἀνεβεῖ σὲ δέντρο ἢ νὰ μπεῖ σὲ τρύπα, οἱ κυνηγοὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ παρακολουθοῦν. Μποροῦν νὰ κάθονται ἡσυχα—ἡσυχα κουβεντιάζοντας καὶ καπνίζοντας, ἂν καπνίζουν, ὡς ὅτου ἀπὸ τὰ γαυγίσματά τους καταλάβουν ὅτι τὸ σκάλωσαν ἢ τὸ ἔβαλαν μέσα.

Ἄν στὸ κυνηγητὸ ποῦ θὰ τοῦ κάνουν τὸ παγαίνουν χέρι—πόδι, δηλ. ἀπὸ πολὺ κοντὰ, δὲν ἀργεῖ ν' ἀνεβεῖ σὲ δέντρο, ἂν ὅμως τὸ παγαίνουν ἀπὸ μακριὰ ἀργεῖ ν' ἀνεβεῖ. Παρατηρεῖται μάλιστα τότε καὶ τοῦτο. Ἐνῶ στὴν πρώτη περίπτωσι μόνις φτάσει στὴν πρώτη διακλάδωσι—στὰ πρῶτα σταυρώματα—μένει ἐκεῖ ἔχοντας μέτωπο πρὸς τὰ κλωνάρια, στὴ δεύτερη προχωρεῖ ὡς σὲ κάποιον κλωνάρι καὶ κάθεται κυττάζοντας πρὸς τὸν κορμό.

Ὅταν οἱ κυνηγοὶ φτάσουν ἐκεῖ κι' εἶναι πολὺ ἐξασκημένοι σ' αὐτὸ τὸ κυνήγι, θὰ τὸ διακρίνουν ἀκόμα καὶ χωρὶς φεγγάρι. Ἄν δὲν εἶναι ἀπὸ αὐτοὺς καὶ δὲν τὸ βλέπουν, κι' οὔτε ἔχουν μαζὺ τὸ ἠλεκτροφάναρὸ τους, ποῦ πρέπει νὰ τὸ ἔχουν πάντοτε, πρέπει νὰ διαλέξουν κείνον ποῦ μπορεῖ ν' ἀνεβαίνει σὲ δέντρα γιὰ ν' ἀνεβεῖ, ἀπὸ ὅπου ἢ ἂν τὸ ἴδῃ θὰ τὸ ντουφεκίσει, ἢ μὲ τὴ παρουσία του θὰ τὸ ἀναγκάσει νὰ πηδήσει κάτω. Προϋποτίθεται ὅτι εἴτε ἂν σκοτωθεῖ, εἴτε ἂν ζωντανὸ προφτάσουν νὰ τὸ πιάσουν τὰ σκυλιά, δὲ θὰ τοὺς τὸ ἀφήσουν, γιὰ τὴν θὰ τὸ χαλάσουν κι' ἔτσι τὸ δέρμα τους θὰ χάσει ἀπὸ τὴν τιμὴ ποῦ θάπιανε ἂν ἦτανε σὲ καλὴ κατάστασι.

Δὲν εἶναι ὅμως δύσκολο νὰ ναι τὸ γύρω ἔδαφος ἢ ἀνώμαλο ἢ ντυμένο καὶ τὸ κουνάβι ὅταν πηδήσει κάτω νὰ διευκολυνθεῖ νὰ φύγει. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ οἱ κυνηγοὶ πρέπει νὰ περιμένουν ὡς ὅτου ἐξημερώσει, χωρὶς νὰ πάψουν νὰ προσέχουν, περισσότερο κοντὰ στὰ χαράματα, γιὰ τὴν θὰ δοκιμάσει πολλὰς φορὰς νὰ τὸ σκάσει.

Ἐπίσης καὶ σὲ τρύπα ἂν μπεῖ εἶναι καλύτερα νὰ σταματᾷ κείνη τὴν ὥρα κάθε προσπάθεια, γιὰ τὴν δὲν εἶναι δύσκολο νὰ τοὺς ξεφύγει κι' ἔπειτα νὰ θυμοῦνται, ἀλλ' ἀργὰ πιά, τὴν παροιμία «τῆς νύχτας τὰ καμώματα τὰ βλέπει ἢ μέρα καὶ γελάει».

Στὸ κυνήγι τοῦ κουναβιοῦ δὲ μπορεῖ νὰ ἐφορμῶζεται τὸ μπάσιμο τοῦ σκυλιοῦ στὴν τρύπα, γιὰ τὴν εἶναι στενὴ καὶ ἢ δὲ θὰ χωράει, ἢ ἂν μπεῖ, δύσκολα θὰ ξαναβγεῖ, ὅσο μικρόσωμο κι' ἂν εἶναι, ἢ ὅσο κι' ἂν ἀδυνατίζει ἂν μείνει μέσα πολλὰς ὥρες.

Ἄπ' ὅλα τὰ κουνάβια βρίσκονται εὐκολώτερα τὰ βρωμοκούναβα. Ἡ μυρουδιά τους εἶναι τόσο δυνατὴ, ὥστε καὶ μέτριον ἀκόμα σκυλὶ δὲ δυσκολεύεται νὰ τ' ἀνακαλύψει. Κι' ὅμως ὑπάρχουν σκυλιά

ποῦ δὲν τὰ κυνηγοῦν ἐξ αἰτίας ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς βρώμας τους. Τὰ συχαίνονται.

Τὸ βρωμοκούναβο ἐπειδὴ δὲν παρακυνηγίεται εἶναι ξεθαρεμένο καὶ τὸ βράδυ ἀφήνει τὴ φωνὴν του κάπως ἑνωρὶς. Δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου δύσκολο στὰ βραδυνὰ καρτέρια γιὰ πάπιες κοντὰ σὲ λίμνες ἢ βάλτους, ὁ κυνηγὸς νάχει τὴν τύχη νὰ ἴδῃ κανένα. Τὸ τομάρι του, ὅπως εἶπαμε, δὲν κουστίζει πολλὰ πράγματα, πάντως κουστίζει πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅτι τὸ ἕνα ἢ τὸ πολὺ τὰ δυὸ φυσίγγια ποῦ θὰ ξοδέψει.

δ. Μουσικτῆς, ποντικουφίτσα, νυφίτσα

Putorius vulgaris L.

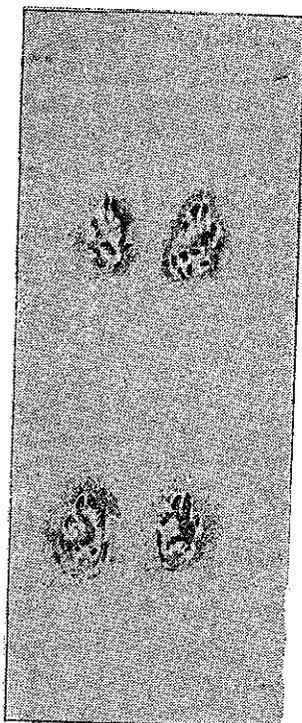
Ἡ νυφίτσα, λέει ἡ παράδοσις, ἦτανε μελλονύμφος. Τὴν παραμονὴ ὅμως τοῦ γάμου τῆς ἡ ἀδερφή τῆς ἀπὸ ζήλεια τῆς ἔκλεψε τὴν προίκα κι' ἔτσι πέτυχε νὰ τῆς τὸν χαλάσει. Γυρίζει λοιπὸν κι' αὐτὴ τώρα στὰ διάφορα σπίτια νὰ τὴ βρεῖ, κι' ἐπειδὴ δὲν τὴ βρίσκει θυμώνει καὶ σχίζει ὅσα ἄλλα ροῦχα πετυχαίνει.

Οἱ πρῶτες ἐντυπώσεις ποῦ πήρανε οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ φαινόμενα ποῦ γίνονται στὴ Γῆ καὶ στὸν Οὐρανὸ, φτιάσανε τὶς λαϊκὰς παραδόσεις. Ἐτσι λέει ὁ Γρανίτσας. Λέει ἀκόμα ὅτι ἡ παράδοσις τύλιξε τὴ νυφίτσα μὲ μετάξια καὶ στολίδια καὶ δὲ θὰ ὠφελοῦσε ἂν παρουσιαζότανε ὡς ἕνα ὄν καταστροφῆς. Καὶ προσθέτει: «Ἐγὼ δὲ εἰς τὴν διήγησιν τῆς παραδόσεως καὶ τῆς νυφίτσας τὴν διήγησιν, γυρίζω χρόνια πίσω καὶ κουβεντιάζω μὲ τὸν παπποῦ, μὲ τὴν γιαγιά μου καὶ μὲ τὸν προσπάππο μου καὶ θεραπεύομαι ἀπὸ τὴν ὡμορφίαν τῆς φαντασίας».

Σύμφωνα λοιπὸν μ' αὐτὰς τὶς ἰδέες οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ σταματήσουν στὴν παράδοσι. Ἡ πρόδοσις ποῦ προϋποθέτει γνῶσι, πρέπει νὰ σταματήσῃ, ἐπειδὴ ἡ παράδοσις πάει περίπατο. Ἄν οἱ ἄνθρωποι χωρὶς γνῶσι παραδέρνονται καὶ δεινοπαθοῦν, δὲ βαρυέστε! Ἀρκεῖ μερικοὶ, ποῦ τυχαίνει νάχουν ἴσως καὶ κάμποσες γνῶσεις, νὰ μποροῦν νὰ θεραπεύονται ἀπὸ τὴν ὡμορφίαν τῆς φαντασίας κι' ἀπὸ τὶς κουβέντες μὲ τὸν παπποῦ καὶ τὴν γιαγιά.

Ἐπαναλαμβάνεται δηλ. κι' ἐδῶ ὅτι μὲ τὸ χωρικὸ σπίτι ποῦ πολλοὶ τὸ θέλουν νὰ μείνῃ αἰώνια χωρικὸ. Ἄν τοὺς ρωτήσῃ τὸ γιὰ τὴν Πρωτεύουσα ποῦ ζοῦμε νὰ βλέπουμε λιγάκι χωριό. Ἄπὸ Πρωτεύουσα ἔχουμε χορτάσει». Δηλ. τὰ χωρικὰ σπίτια νὰ μὴ γνωρίσουν

καμμιά άνεσι από αυτές που έχουν τὰ σπίτια στην Πρωτεύουσα, για να φχαριστιοῦνται οἱ Πρωτευουσιάνοι όταν παγαίνουν στο χωριό! Καί να ἦσαν Πρωτευουσιάνοι αὐτοὶ οἱ κύριοι!

Εἰκ. 28

Ἡ παράδοσις δὲν πρέπει, ἀλλὰ καὶ δὲ μπορεῖ νὰ σβῆσει. Πρέπει ὅμως ν' ἀποτελεῖ μοναχὰ ἓνα κομμάτι στην ἱστορικὴ ἐξέλιξι τῆς Ἐπιστήμης κι' ὄχι στασιμότητα. Ἡ πρόοδος, κι' ἂν μερικοὶ δὲν τὸ θέλουν, δὲ θὰ σταματήσει, οἱ γνώσεις δὲ θὰ ναι κτῆμα τῶν λίγων, κι' οἱ ἄνθρωποι δὲ θὰ μείνουν στὰ παλιὰ, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι γιαυτοὺς κουβέντα, εὐχαρίστησις, ποίησις.

Ἡ νυφίτσα, μακρὰ ὡς 0,20 μ., εἶναι σκούρα καφέ ἀπὸ πάνω, κι' ἀσπροκίτρινη ἀπὸ τὸν λαιμὸ ὡς τὴν κοιλιά καὶ τὰ σκέλια. Τ' ἀχνάρια τῆς μοιάζουν μὲ τ' ἀχνάρια τοῦ βρωμοκούναβου, εἶναι ὅμως μικρότερα κι' ἔτσι διακρίνονται εὐκόλα. (Εἰκ. 28). Ἄλλ' ἂν καὶ τόσο μικρὴ κάνει τοῦ κόσμου τίς ζημιές. Δὲν ἀφήνει λαγουδάκια ἢ καὶ μισόλαγους, κουνέλια κι' ὄποιο πουλί ἀπὸ κόττα, φασιανὸ καὶ πέρδικα καὶ κάτω. Ἀρπάζεται ἀπάνω τους καὶ δὲν ἀργεῖ νὰ τοὺς σχίσει τὸν λαιμὸ. Βρίσκονται ὕστερα τὰ κουφάρια τους, πολλὰς φορὲς χωρὶς νὰ διακρίνονται οἱ μικροῦτοιικες πληγὲς ποὺ κάνει στίς καρωτίδες.

Κι' ὅμως τοὺς λείπει ὅλο τὸ αἷμα. Τὸ ἔχει ρουφήξει αὐτὸς ὁ διάβολος.

Χωρὶς ποτὲ νάχασε τὴν προίκα τῆς καὶ χωρὶς ποτὲ νὰ τῆς τὴν ἔκλεψε ἢ ἀδελφὴ τῆς, γυρίζει μέσα στὰ σπίτια ὅπου δὲν εἶναι δύσκολο νὰ χαλάει καὶ μερικὰ ροῦχα μὲ τὰ παιγνίδια τῆς, ἢ όταν μέσα σ' αὐτὰ φτιάνει τὴ φωλιὰ τῆς, ἂν καὶ προτιμᾷ τίς τρύπες στοὺς τοίχους.

Ἄν ἀπὸ ντροπὴ γιὰ τὴ φιλοξενεῖα δὲ θελήσει νὰ δοκιμάσει τὸ αἷμα κουνελίων, περιστεριῶν, ἢ γενικὰ πουλερικῶν καὶ περιοριστεῖ στοὺς ποντικούς, στὰ φίδια καὶ στὰ σκαθάρια, καταντᾷ περιζήτητη συγκάτοικος.

Τὸ δέρμα τῆς μοιάζει πολὺ μὲ τὸ δέρμα τῆς ξαδέρφης τῆς τῆς ἑρμίνας. Ἄλλ' ἐνῶ κείνο εἶναι ἀνεκτίμητο, τοῦτο δὲν κουστίζει τίποτα. Κουστίζει ὅμως ἡ ἴδια τὸ φυσίγγι γιὰ νὰ γλυτώσουν τοῦ κόσμου τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ζῶα.

ε. Τρόχος, ἄσβος, ἑσβός, ἄρκαλος (Κρήτη)

Meles taxus Bodd

Ἄν ἡ Ἄνατολή εἶναι ὁ τόπος τοῦ καθησιοῦ καὶ τοῦ ὕπνου, ὁ ἄσβος πρέπει νὰναι καθαρὸς Ἄνατολίτης, γιὰ τὴ περισσότερη ζωὴ του δὲν εἶναι ἄλλο τίποτα ἀπὸ ὕπνος. Ξοδεύει βέβαια καὶ λίγες ὥρες κάθε νύχτα γιὰ νὰ ρημάζει τ' ἀμπέλια, τίς καλαμποκιές, τὰ ληστιάσια κι' ὄ,τι κηπουρικὸ βρίσκεται κάμποσο μακρὰ ἀπὸ τὴ φωλιὰ του—στὰ πολὺ κοντὰ ἀπὸ ὕστεροβουλία γιὰ νὰ μὴ κυνηγηθεῖ δὲν πατάει—. Τοῦ ἀρέσουν κι' οἱ μεζέδες, δηλ. τὰ σαλιγκάρια, οἱ βάτραχοι, οἱ ποντικοὶ καὶ κάθε ἔντομο, κι' οὔτε παραμερίζει ἂν στὸν δρόμο του βρεθοῦν ζαρκαδάκια, λαγουδάκια, φασιανοί, πέρδικες κι' ὄποιο ἄλλο πουλί. Τίς περισσότερες ὅμως ὥρες τίς κρατᾷ γιὰ τὸν ὕπνο του.

Οἱ Ζωολόγοι ἄς τσακώνονται ἂν εἶναι ὠφέλιμος ἢ βλαβερὸς. Τὶ τὸν μέλλει; Ξαπλωμένος στην πεντακάθαρη φωλιὰ του δὲ σκοτίζεται πότε καὶ ποὺ θὰ καταλήξουν. Ἐξ ἄλλου ὅτι καὶ νὰ εἰποῦν αὐτοί, οἱ ἀγρότες θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ μὴν τὸν χωνεύουν. Αὐτὸ τὸ ξέρε καὶ γιαυτὸ πασχίζει νὰ τοὺς ξεφεύγει. Ἐξαίρεσι κάνει όταν δὲν πετυχαίνει εὐκολόσκαφτα χῶματα τότε ποὺ ἀνοίγει τὴ φωλιὰ του. Δὲ βαρύνεται νὰ δουλεύει σκάβοντας μὲ τὰ χοντρά καὶ δυνατὰ νύχια του ὡς νὰ τὴν ἐτοιμάσει. Ἄλλὰ ὅταν χουζούρης ποὺ εἶναι τὴ φτιάνει μὲ κάθε ἄνεσι. Ἐνα μεγαλοῦτσικο κεντρικὸ ἀνοιγμα—δωμάτιο, κι' ἓνα δυὸ μικρότερα, μὲ δυὸ μεγάλες τρύπες, μιὰ κεντρικὴ καὶ μιὰ δεύτερη ποὺ μπορεῖ νὰ τὴ χρησιμοποιήσει σὲ ἀνάγκη, καὶ μερικὲς ἀκόμα μικρότερες γιὰ ἐξαέρισμα, ἀπὸ ὅπου ἂν ζοριστεῖ μπορεῖ ἐπίσης νὰ φύγει, βάζει κάτω τὸν καλύτερο ἀρχιτέκτονα.

Ἡ κυρία εἴσοδος κι' ἀπὸ κοντὰ ἢ δεύτερη, ἐπειδὴ μπαινὸβγαίνει δὲν ἔχουν στὰ χεῖλια τους πρασινάδα, ἀλλὰ μόνον τρίχες ποὺ ἀφήνει τὸ κορμὶ του καὶ πολλὰ πατήματα στὸ χῶμα. Οἱ ἐξαεριστηρες, ἐπειδὴ δὲν περνᾷ ἀπὸ κεῖ, εἶναι γεμάτες πρασινάδα ἀπὸ ὅπου ξεχωρίζουν ἀπὸ τίς ἄλλες.

Τὸ καλοκαίρι, ἀπὸ τὴν πολλὴ κι' ἐκλεκτὴ τροφὴ ποὺ τρώει, παχαίνει πολὺ καὶ μοιάζει ὅταν παραθρεμένο γουρουνόπουλο. Μὲ τὸ πάχος του αὐτὸ περνᾷ τὸν χειμῶνα στὴ νάρκη ποὺ πέφτει, χωρὶς ν' ἀναγκάζεται νὰ ξυπνάει γιὰ νὰ τρώει. Κουλουριάζεται λοιπόν, βάζει τὴ μύτη ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν οὐρά καί... καλὰ ξυπνητοῦρια τὴν ἀνοίξει.

Παρά ταῦτα πολλοὶ ὀποστηρίζουν ὅτι δὲ μένει νηστικός, ἀλλὰ τρώει ἓνα ὕγρὸ ἀσπρουδερό καὶ βρώμικο ποὺ μαζεῦεται σὲ μιὰ σακ-

κουλίτσα κεί όπου βάζει τη μύτη, και γιαυτό, λένε, κουλουριάζεται κι' έτσι. "Αν αυτό είναι σωστό ή όχι, ή αν είναι από τα γνωστά παραμύθια, δεν έχει ακόμα εξακριβωθεί. 'Η θηλυκεία όμως αν είναι έγγυος ξυπάνει κατά τον Γενάρη με αρχές Φλεβάρη για να φέρει στον κόσμο 3—4 μικρά.

Οι άσβοι παθαίνουν του κόσμου τις αρρώστειες κι' όχι σπάνια φοφούν. Είναι πολλοί που παραδέχονται ότι τις κολλάνε από την άλεπού, γιατί κείνη, αντίθετα προς αυτούς που είναι καθαροί, είναι βρωμιάρα. Είναι αλήθεια ότι συχνά πυκνά γίνονται γειτόνοι, κι' ούτε οι περιπτώσεις είναι σπάνιες να ζούν στην ίδια φωλιά, άσχετα αν με χωριστές τρύπες και χωριστή ζωή, δηλ. το σπιτικό μου και το σπιτικό σου, γιατί ο άσβος ξέρει ότι η άλεπού είναι κακός γείτονας και την παραμερίζει σαν να μη ζη δίπλα του. 'Αλλά παρ' όλες αυτές τις προφυλάξεις οι αρρώστειες δεν άργούν να περάσουν και στο γειτονικό σπίτι.

Καλά, αυτό είναι σωστό, άλλ' η άλεπού γιατί δε πεθαίνει ούτε καν άρρωσταίνει; Να υποθέσουμε ότι έχει άνοσία και μοναχά τις μεταφέρει δε φαίνεται να σκέκει στην αλήθεια. Οι άσβοι παθαίνουν από αρρώστειες γιατί είναι «δεκτικοί», δηλ. προσβάλλονται εύκολα, όπως π.χ. οι αγελάδες, παρ' όλη την καθαριότητα του σταύλου, παθαίνουν από φθίσι εύκολότερα από όποιο άλλο ζώο, π. χ. από το πρόβατο, έστω κι' αν αυτό δε ζη με πολλή καθαριότητα. "Αν άφορμή ήτανε η άλεπού, οι άσβοι που ζούν μακριά της σε ξεχωριστές φωλιές δεν έπρεπε ν' άρρωσταίνουν, ενώ κι' αυτοί άρρωσταίνουν. "Οχι λοιπόν τα στραβά ψωμιά στην άλεπού.

Οι άσβοι ξέρουν αυτή την άδυναμία τους και γιαυτό κρατούν καθαριότητα. Λένε ότι η όλλανδέζικη έρχεται πρώτη στον κόσμο. Μπορεί ν' είναι σωστό, όπως είναι σωστό ότι κι' η καθαριότητα που κρατούν οι δικοί μας οι αίγαιοπελαγίτες δεν πάει πίσω. 'Η καθαριότητα όμως του άσβου είναι κάτι το έξαιρετικό. Και τ' άποπατήματά του ακόμα τ'ά ρίχνει σε τρυπίτσες που τις άνοίγει έπίτηδες λίγο έξω από τη φωλιά του, κι' έπειτα τις σκεπάζει με χώμα όπως ο ρίσος κι' η γάτα.

Ζη 12—15 χρόνια. Στα τελευταία δυο - τρία πέφτουν οι τραπέζιτες του, όλα τ' άλλα δόντια του μισοχαλάνε, το τρίχωμά του κιτρινίζει και τις περισσότερες φορές στραβώνεται. "Ισως να τον πιάνουν οι κατάρες για τις ζημιές που κάνει, άλλ' ο φτωχός τις πληρώνει πολύ ακριβά.

Το κεφάλι του είναι μικρό με μι'ά μουσούδα «ρύγχος» σαν σκυλάκι. Τ' αυτιά του, μικρά κι' αυτά, μοιάζουν σαν δυο όρθια αυγουλάκια. Τα μάτια του, επίσης μικρά, στέκονται βαθειά μέσα στις κόγχες. Τα κοντά πόδια του τον βοηθούν να γυρίζει μέσα στη φω-

λιά του με μεγάλη εύκολια. 'Αλλά και σαν προνοητικός που είναι φτιάχνει τις στοές της στενές για να μη μπορούν να μπαίνουν τα σκυλιά εύκολα.

Δόντια έχει 38. 'Ο τύπος τους είναι $\frac{3}{3} \frac{1}{1} \frac{5}{6}$ (τά μισά).

Την ουρά του την κρατάει κρεμασμένη και για να μη συγκαίγεται ή Φύσις προνόησε και της έβαλε λίγες τρίχες στο μέσα μέρος.

'Εκτός από τις πατούσες του όλο το άλλο σώμα του είναι μαλλιαρό με σκληρούτσικες τρίχες άσπρόμαυρες ως σιδηρόασπρες. Δυο μαυρες λωρίδες στα μάγουλά του που φτάνουν ως τον σβέρκο του δίνουν άρκετη ώμορφιά και κάποια αξία στο δέρμα, όχι ως γουναρικό, άλλ' ως στρωσίδι ή ως στολίδι στα σαμάρια των άλόγων και των μουλαριών. Οι θηλυκές και τα μικρά ως να κλείσουν τον πρώτο χρόνο έχουν άνοιχτότερο χρωματισμό. (Εικ. 29).

Εικ. 29

Μερικές διαφορές στο χρώμα τους έδωσε παληότερα την άφορμή να πιστεύεται ότι οι άσβοι είναι δυο ειδών, ο γουρουνόασβός κι' ο σκυλοασβός, όπως τους όριζανε. "Υστερα όμως από όσα σχετικά έγραψε ο Doebel κι' ο Bechstein καταλήξανε όλοι να παραδέχονται ότι υπάρχει ένα είδος, με το γνωστό επιστημονικό όνομά του Meles taxus.

"Αν κι' είναι από τα πολύ έξυπνα ζώα δεν έξημερώνονται. Δε θέλουν να καταλάβουν ότι αν τα φτιάσουν με τον άνθρωπο θα περάσουν και καλά και πιο τεμπέλικα. Προτιμούν να φοφήσουν παρά να βάλουν το κεφάλι κάτω. "Η λευτεριά ή θάνατος. Μέσος όρος δε χωράει. Γιαυτό σε ζωολογικούς κήπους δε βρίσκονται εύκολα.

Κατά τὸν Ἰούλιο—Αύγουστο μπαίνουν σὲ ὄργασμό. Τὸ σπερματοζωάριο ὅμως ὡς νὰ φτάσει στὴ μήτρα κάνει 6—10 μέρες, κι' ὡς ν' ἀνταμώσει μὲ τὸ ὄαριο κάνει τρεῖς μῆνες. Τὸ ἴδιο παρατηρεῖται καὶ στὸ ζαρκάδι, ὅπως τὸ εἴπαμε ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ στὴ νυχτερίδα, δηλ. σὲ τρία ζῶα ποὺ δὲν τὰ συνδέει καμμιά συγγένεια.

Τὰ μικρὰ γεννιοῦνται τυφλά. Τὰ μάτια τους τ' ἀνοίγουν ὅστερα ἀπὸ δέκα μέρες. Τὶς πρώτες 3—4 βδομάδες ἡ μάνα τὰ τρέφει μοναχὰ μὲ τὸ γάλα τῆς. Ἀπὸ τότε ὅμως κι' ἔπειτα τὰ συνειθίζει καὶ σ' ἄλλες τροφές. Ὄταν μάλιστα κλείνουν τοὺς δυὸ μῆνες τ' ἀρχίζει καὶ στὶς ἐκδρομές, μικρὲς στὴν ἀρχή, μεγαλύτερες ὅσο μεγαλώνουν, ὅπου μαθαίνουν κατάκαλα τί θὰ τρῶνε καὶ ποῦ καὶ πῶς θὰ τὸ βρῶσκουν, χωρὶς κάθε φορά νὰ παίζουν τὸ κεφάλι τους. Σ' αὐτὲς τὶς ἐκδρομές τὰ παιδιὰ σ' ἂν παιδιὰ ποὺ εἶναι κάνουν καὶ καμμιά ἀταξία. Ἄλλες μανάδες συνειθίζουν νὰ τὰ συγχωροῦν. Ἡ ἀδυναμία τους ξεπερνᾷ τὸ καθῆκον. Ἡ ἀσβίνα ὅμως δὲ μοιάζει μ' αὐτὲς. Μὲ μιὰ στριγγιὰ καὶ σιγανὴ φωνὴ τὰ κάνει ἀμέσως τότε προσεκτικά, ἀλλὰ στὴ φωληὰ ποὺ θὰ γυρίσουν θὰ φᾶνε σκαμπῆλια καὶ δαγκωσιὲς καὶ γι' αὐτὸ μέσα σὲ λίγο καιρὸ γίνονται ἀντάξιά τῆς καὶ μποροῦν νὰ τῆς ἀφήνουν γειά. Μὲ τὶς γνώσεις ποὺ ἀποχτοῦν δὲν ὑπάρχει φόβος ὅτι θὰ βρῶσκουν πολλὰς δυσκολίες ὅταν θὰ μπαινοβγαίνουν στ' ἀμπέλια, στὰ χωράφια ἢ στὰ μπουστάνια.

Κυνῆγι.

Ὁ ἀσβός εἶναι βέβαια τεμπέλης, ἀλλὰ προκειμένου νὰ σώζει τὸ πετοῖ του δὲν ξεχνᾷ νὰ πέρνει κάθε προφύλλαξι. Ἐξ ἄλλου μὲ τὴν πανουργία κι' ἐξυπνάδα του πετυχαίνει νὰ μὴ δίνει στὸν κυνηγὸ πολλὰς εὐκαιρίες. Γιαυτὸ κάθε χρόνον δὲ σκοτώνονται πολλοί. Ἄλλὰ νὰ ποῦμε καὶ τὸ σωστό. Ἐπειδὴ τὸ τομάρι του δὲν κουστίζει καὶ πολλὰ πράγματα δὲν κυνηγιέται συστηματικά, ἐκτὸς ἂν μὲ τὶς πολλὰς ζημιὰς του καταντάει ἐνοχλητικός.

Γιὰ νὰ κυνηγηθεῖ ἀποτελεσματικὰ δὲν ἀρκοῦν μερικὲς παγίδες ποὺ συνειθίζουν πολλοὶ νὰ στήνουν στὴν ἄκρη στὰ μπουστάνια. Πρέπει πρώτα νὰ βρεθεῖ ἡ φωληὰ του καὶ δεύτερα νὰ ἐξακριβωθεῖ ἂν κατοικιέται. Ὅπως καὶ στὴν ἀλεπού, ἔτσι κι' ἐδῶ τὸ σκυλί σὲ συνδυασμὸ μὲ διάφορες σχετικὲς καθοδηγητικὲς πληροφορίες, καὶ θὰ τῆ βρεῖ καὶ θὰ δείξει ἂν κατοικιέται. Ἀλλὰ καὶ λίγος ἄμμος ἂν χυθεῖ μπρὸς στὸ στόμα, ἢ ἓνα χορταράκι βαλμένο ἔτσι ὥστε ἂν ὁ ἀσβός μπαινοβγεῖ νὰ παραμεριστεῖ, πάλι θὰ δείξουν ἂν κατοικιέται. Ἐπειτα μὲ τὴν φωληὰ ὡς ἄξονα θὰ εφαρμοστεῖ ἓνας καὶ μόνος τρόπος, τὸ καρτέρι, ποὺ πρέπει νὰ ὑποβοηθηθεῖ ἢ μὲ τὸ κλεισίμὸ τῆς μὲ φωτιὰς ἢ συρματόπλεγμα, ἢ μὲ τὸ σκυλί ποὺ θὰ μπεῖ μέσα, ἢ μὲ τὸ κάπνισμα.

α. *Κλείσιμο τῆς φωληὰς μὲ φωτιὰς.* Ὁ ἀσβός συνειθίζει ν' ἀφήνει τὴν φωληὰ του ἀργὰ τὸ βράδυ καὶ νὰ γυρίζει πρὶν φέξει. Μὲ τὴν ἡμέρα ἔχει πάρει παντοτενὸ διαζύγιο. Κανένα ἄλλο ἀγρίμι δὲν τοῦ μοιάζει σ' αὐτό. Ὅλα τους, πρὶν λίγο πρὶν πολύ, ἂν μὴ τὸ βράδυ πάντως τὸ πρῶτ' ἰδοῦν μέρα. Αὐτὸς στὸ γλυκοχάραμα εἶναι κιδόλας μέσα. Ποιὸς ξέρει μάλιστα ἂν οἱ ἀρρώστειες του δὲν ἔχουν ἐδῶ τὴν ἀφορμὴ. Ἄν λοιπὸν ὡς μιὰ ὥρα πρὶν φέξει ἀναφτοῦν φωτιὰς σ' ὅλα τὰ στόματα, δὲ θὰ μπορέσει νὰ μπεῖ, γιὰτὶ ὅπως ὅλα τ' ἀγρίμια, ἔτσι κι' αὐτὸς φοβᾶται τὴν φωτιὰ, κι' ὅσο κι' ἂν προσπαθήσει δὲ θάχει τόσο θάρρος ὅσο θὰ χρειαστεῖ γιὰ νὰ τὶς περάσει. Προϋποτίθεται βέβαια ὅτι, ὡς νὰ φέξει καλὰ, οἱ φωτιὰς θὰ ταΐζονται γιὰ νὰ μὴ σβήσουν.

Ἄντὶ τὰ στόματα νὰ κλειστοῦν μὲ φωτιὰς μποροῦν νὰ κλειστοῦν καὶ μὲ διχτυωτὸ σύρμα, ἔτσι ὅμως τοποθετημένο, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τὸ μετατοπίσει, παρ' ὅλες τὶς προσπάθειες ποὺ θὰ κάμει μέσα στὴν ἀπελπισία του ὅσο τὸ φῶς τῆς μέρας μεγαλώνει.

Ὄταν δὲ μπορέσει νὰ περάσει τὶς φωτιὰς ἢ τὸ σύρμα, θ' ἀναγκαστεῖ νὰ χωθεῖ σὲ κάποιον θάμνον κάπου κει γύρω. Τὸ σκότωμά του ἢ ἀκόμα καὶ τὸ πιάσιμό του δὲν εἶναι τότε δύσκολο. (Εἰκ. 30).

β. *Καρτέρι.* Τὸ καρτέρι πρέπει νὰ γίνεταὶ πρῶτ' ἰσχυρὰ γιὰτὶ εἶναι γνωστὴ ἡ ὥρα ποὺ γυρίζει στὴν φωληὰ του, ἐνῶ τὸ βραδυνὸ, ἀκόμα καὶ μὲ φεγγάρι, δὲ πετυχαίνει εὐκολα, γιὰτὶ βγαίνει ἀργὰ καὶ σ' ἀκανόνιστες ὄρες.

Ὡς στόχος, ἂν κι' εἶναι εὐκόλος, καταντάει νὰ γίνεταὶ δύσκολος, γιὰτὶ ντρυφεκιέται ἢ νύχτα, ἢ μὲ πολὺ λίγο φῶς. Μάλιστα στὸ πρῶτ' ἰσχυρὸν καρτέρι ὁ κυνηγὸς δυσκολεῦεται περισσότερο, γιὰτὶ οἱ ἀσβοὶ μόλις πλησιάσουν τὴν φωληὰ τους τὸ βάζουν στὴν τρεχάλα καὶ προφταίνουν νὰ τρυπῶνουν, πολλὰς φορὲς χωρὶς κἂν νὰ ντρυφεκιστοῦν.

Ὅπως γιὰ ὅποιον ἄλλο κυνηγὸν, ἔτσι καὶ γιὰ τὸν ἀσβό, ὁ κυνηγὸς πρέπει νὰ πιάνει θέσεις ἀπὸ ὅπου θὰ βλέπει χωρὶς νὰ φαίνεται. Ἐπίσης ἡ θέσις του πρέπει νὰ εἶναι τέτοια, ὥστε νὰ μπορεῖ ἀπὸ αὐτὴ νὰ βλέπει πολλὰ στόματα. Ἄν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὰ κλείνει ὅλα, θὰ κάμει καλὰ νὰ κλείσει τὰ ὅσα δὲ βλέπει, γιὰ νὰ μὴ μπορέσει ὁ ἀσβός νὰ τὰ χρησιμοποιοῦσιν οὔτε ὅταν τὸν καταλάβει, καθόλου δύσκολο μὲ τὴν δύναμι ποὺ ἔχει νὰ μυρίζεται καὶ ν' ἀκούει, οὔτε ὅταν πληγωθεῖ καὶ σουρθεῖ σ' ὅποιον γιὰ νὰ μπεῖ.

Ἐδῶ μπορεῖ νὰ ρωτήσῃ κανεὶς τοῦτο: Μ' ἀφοῦ μὲ τὸ κλεισίμὸ τῆς φωληὰς μὲ φωτιὰς ἢ σύρματα τὸ κυνηγὸν πετυχαίνει μιὰ χαρὰ, τί χρειάζεται τὸ καρτέρι;

Πρῶτα—πρῶτα δὲν εἶναι γνωστὸ ἂν μποροῦν νὰ μαζεβοῦνται τόσοι κυνηγοὶ ὅσοι χρειάζονται γιὰ ν' ἀνάβουν φωτιὰς καὶ νὰ τὶς κρατοῦν ἀναμμένες τ' ὀλιγώτερο μιὰ ὥρα, ἢ ἂν ἔχουν συρματόπλεγ-

μα όσο χρειάζεται για να κλείνουν όλα τα στόματα. Δεύτερα πολλοί κυνηγοί θέλουν σε μιά μέρα να βαρέσουν πολλά κυνήγια, ενώ αντίθετα άλλοι θέλουν να κάμουν δυο—τρεις καλές ντουφεκιές και μένουν τότε περισσότερο ευχαριστημένοι παρά αν φορτώσουν έναν γάιδαρο, ή στο κι' αν σκοτώνουν τα κυνήγια άκοπα, όπως πάνω—κάτω ο χασάπης τα σφάγια. Δεν πρόκειται λοιπόν να είπωθει κείνος ο τρόπος που συμφέρει τον κυνηγό περισσότερο, γιατί έξ' άλλου δεν είναι γνωστός και ποιός είναι. Λέγονται όλοι όσοι μπορούν

Εικ. 80

να εφαρμόζονται κι' ο κάθε κυνηγός ως χρησιμοποιήσει ύστερα όποιον θέλει.

γ. **Κυνήγι μέσα στη φωληά με το σκυλί.** Ο τρόπος αυτός εφαρμόζεται από κυνηγούς που έχουν σκυλιά και μπορούν όχι μονάχα να μπαίνουν σ' ασβότρυπες, αλλά και να τα βάζουν με τους ασβούς. Και γιαυτά όμως «κίνδυνος—θάνατος» είναι ο Φλεβάρης αν στήφωληά βρεθεί ασβίνα γεννημένη, γιατί υπερασπίζεται τα μικρά της μ' αφάνταστη πάληκαριά κι' αυτοθυσία. Πρέπει τότε να ναι πολύ δυνατός, πολύ έξυπνο και πολύ τυχερό το σκυλί που μέσα στα πλουτώ-

νια βασιλεία της θα πετύχει να της βάλει δόντι. Σ' όλες τις άλλες περιπτώσεις οι ασβοί συνειθίζουν να γκρινιάζουν λίγο κι' έπειτα να πετάγονται.

Οι κυνηγοί κι' αν σκοτώσουν ασβό δεν πρέπει ν' αφήνουν τις θέσεις τους πριν το σκυλί βγει, γιατί μπορεί όταν θα χασκογελούν για την έπιτυχία τους, άλλοι ασβοί που ίσως βρίσκονται μέσα, θα βροθν την εύκαιρία να φύγουν χωρίς να τους αντιληθούν ούτε αυτοί, ούτε ακόμα και τα σκυλιά τους αν έχουν κι' άλλα εκτός από κείνο που θάναι μέσα.

Αυτό το κυνήγι δεν τελειώνει όλες τις φορές έτσι εύκολα. Ο ασβός κυνηγημένος από το σκυλί φτάνει σε κάποια γωνιά χωρίς έξοδο κι' εκεί έτοιμος με δόντια και με νύχια να σχίσει τη μούρη του σκυλιού μπορεί να κάθεται ώρες. Άλλά και το σκυλί μπορεί να κάθεται ώρες και να τον γαυγίζει και «σ' από αυτού μωρή κι' εγώ από δω να ίδουμε τι θα γίνει!» Τι θα γίνει; Οι ώρες θα περνούν, ο κυνηγός ή οι κυνηγοί, επειδή θα βαρεθούν να περιμένουν, θ' αρχίσουν να σφυρίζουν ή να φωνάζουν για να βγει έξω, κι' αν δεν ακούει ή είναι κακοκέφαλο και δεν υπακούει, θα το αφήσουν και θα φύγουν. «Το δρόμο για το σπίτι τον ξέρει, που θα πάει; θα γυρίσει». Έτσι κάποιος θα ειπεί. Άλλ' ο ασβός δε θα σκοτωθεί, το τομάρι του δε θα στρωθεί σε κανένα σαλονάκι ή γραφείο, τ' άμπέλια και τα μπουστάνια δε θα πάψουν να δέχονται τις επισκέψεις του, και το σκυλί, αν σκαλώσει, θα κινδυνεύει να μη ξαναγυρίσει στο σπίτι.

Σ' αυτή την περίπτωση πρέπει να σκάβεται μιά τρύπα να βγαίνει αν είναι δυνατόν ή απάνω στον ασβό, ή ανάμεσα σ' αυτόν και στο σκυλί. Αν βγει απάνω στο σκυλί τραβιέται αυτό έξω, κλείνεται ή τρύπα προς το μέρος του κι' αφήνεται ανοιχτή προς το μέρος του ασβού. Αυτός δε θ' άργήσει τότε να πεταχτεί, γιατί δε βαστάει το φως. Φυσικά θα κρατηθεί κάποια ήσυχία, γιατί άλλοιως θα προτιμήσει να καθήσει μέσα.

Αν ή τρύπα βγει ανάμεσα στον σκύλο και στον ασβό, γίνεται πάλι το ίδιο, δηλ. βουλώνεται ή τρύπα προς το μέρος του ασβού, κράζεται και βγαίνει το σκυλί έξω, έπειτα βουλώνεται προς το μέρος που ήτανε το σκυλί και ξεβουλώνεται από το μέρος του ασβού. Τέλος αν βγει απάνω στον ασβό σκοτώνεται με μιά ντουφεκιά στο κεφάλι κι' έπειτα κράζεται και βγαίνει το σκυλί.

δ. **Κάπνισμα.** Το κάπνισμα πετυχαίνει όταν ή φωληά είναι φτιασμένη σε βαρεία έδαφη και δε μπορεί να ξεφύγει ο καπνός.

Οι κυνηγοί πρέπει να ξέρουν έδω τουτο. Ότι ο ασβός ή θα πεταχτεί άμέσως έξω γιατί δε βαστάει τον καπνό, ή κείνη την ώρα θα σκάψει μιά μικρή στοά όπου δε θα φτάνει ο καπνός, κι' άσε έξω τους χαζούς να παιδεύονται. Οι κυνηγοί λοιπόν, αν ο ασβός δε πε-

ταχτεί έξω άμέσως, για να μη τόν δικαιώνουν με τὸ φέρισμό τους, ἄς τόν αφήνουν κι' ἄς παγαίνουν για ὄποιο ἄλλο κυνήγι. Κεῖνη τὴν ἡμέρα δὲ θὰ πετύχουν νὰ τὸν ντουφεκίσουν.

Ὁ ασβός, ἂν κι' εἶναι μεγάλος ὅσο μιὰ μέτρια ἢ καλὴ ἀλεπού, κόβεται καὶ με πεντάρια. Καλύτερα ὅμως νὰ ντουφεκίεται με τριάρια ἢ ἔστω τεσσάρια, γιατί αὐτὰ περνοῦν εὐκολώτερα τὸ χοντρούτικο τρίχωμά του.

στ. Ἐνυδρίς, βίδρα, ποταμόσκυλο

Lutra vulgaris L.

Σὰν νὰ μὴ τῆς ἀρκοῦσε ὅλη ἡ Στεριά τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς ὅπου ζῆ ἡ οἰκογένεια «Ἴκτιδες», ἔβαλε ἀκόμα καὶ στὰ νερὰ ἄξιους ἀντιπρόσωπους, τὴ θαλασσινὴ βίδρα—*Lutra maritima* L.— στὴ θάλασσα, καὶ τὴν κοινὴ—*Lutra vulgaris* L.— στὰ γλυκὰ νερὰ.

Ἡ θαλασσινὴ ζῆ στὸν Βόρειο Εἰρηνικό. Ἡ γούνα τῆς εἶναι ἀπὸ τίς ἀκριβώτερες στὸ κόσμο. Καλύτερη ἀπὸ τὸ καλύτερο βελουδο. Κρίμα ὅμως ποὺ ἔχει ἀρχίσει νὰ ἐξοντώνεται, κι' ἂν δὲ προστατευτεῖ δὲν εἶναι μακρὰ ὁ χρόνος ποὺ θὰ μπεῖ στὸν κατάλογο τῶν «ἐξοντωθέντων».

Στὴν Ἑλλάδα ἔχομε τὴν κοινὴ, ποὺ ζῆ στὰ ποτάμια καὶ τίς λίμνες τῆς. Ἄν ὅμως τῆς τύχει κάνει καὶ κἀναν περιπατάκο ὡς στὴ θάλασσα. Ἡ ποικιλία τῆς ἀρέσει, ἀλλ' ὄχι γιὰ πολὺ.

Στὴ κοψιὰ μοιάζει σὰν μικρὴ φώκια, μ' 1,30 μ. μᾶκρος. Ἡ οὐρά τῆς, χοντρὴ στὴ βᾶσι, ψιλὴ στὴν ἄκρη, σὲ μᾶκρος πιάνει τὰ 0,40 μ. Τὰ πόδια τῆς εἶναι πολὺ κοντὰ κι' ἐπειδὴ δὲν τὴ βοηθοῦν νὰ τρέχει, ἀναγκάζεται νὰ μὴ ξεμακραίνει ἀπὸ τὰ νερὰ (Εἰκ. 31). Ἄν ὅμως θελήσει νὰ πάει με τὰ πόδια σ' ἄλλη λίμνη ἢ σ' ἄλλο ποτάμι, τὸ ἀποφασίζει, ἀκόμα κι' ἂν πρόκειται νὰ περπατήσει πολλές ὥρες.

Τὸ κάθε πόδι τῆς ἔχει πέντε δάχτυλα ἐνωμένα με μιὰ μεμβράνη σὰν στὴ χίνα (Εἰκ. 32). Κι' αὐτὰ ὅπως καὶ τὸ κορμὶ τῆς εἶναι φτιασμένα γιὰ τὴ ζωὴ ποὺ κάνει. Τὰ δάχτυλα στὰ πίσω πόδια εἶναι πιὸ μεγάλα ἀπὸ τὰ μπροστινά. Κι' αὐτὸ ἔχει τὸν σκοπὸ του. Βοηθίεται ὅταν κολυμπᾷ νὰ σπρώχνει τὸ κορμὶ πρὸς τὰ μπρὸς με μεγαλύτερη εὐκολία.

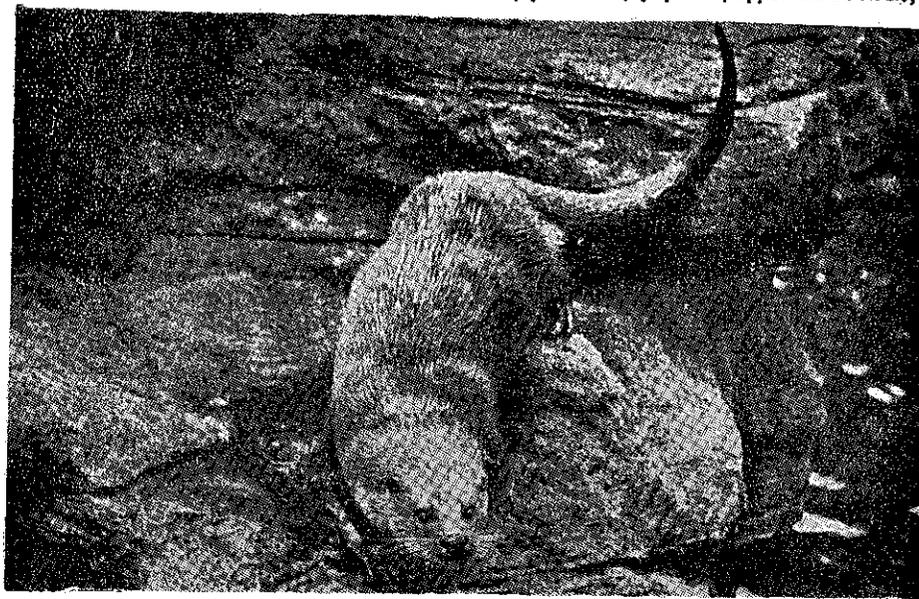
Δόντια ἔχει 36. Ὁ τύπος τους εἶναι: $\frac{3}{3} \frac{1}{1} \frac{5}{5}$ (τὰ μισά).

Τὰ μάτια τῆς εἶναι μικρά. Μικρὰ εἶναι καὶ τ' αὐτιά τῆς, ἀλλὰ

γιὰ νὰ μὴ μπαίνει νερὸ ὅταν βουτάει κλείνονται κάθε φορὰ μ' ἓνα κομματάκι δέρμα, ὅμοιο κάπως με καταπακτὴ.

Τὸ τρίχωμά τῆς εἶναι μικρὸ, γυαλιστερὸ καὶ μαλακὸ σὰν πούπουλο, σκοῦρο καστανὸ στὸ κορμὶ, ἀνοιχτὸ στὴν κοιλιά. Ἐξ αἰτίας τῆς ὡμορφιάς του ἔρχεται στὸ ἐμπόριο ὡς γουναρικό, γνωστὸ ὡς «λούτρ», συνήθως με τὸ φυσικὸ του χρῶμα του, δηλ. κατειργασμένο ἀλλ' ἄβαφο.

Οἱ γουναράδες βάφτισαν λούτρ κι' ὄλα τὰ κουνελοδέρματα, ἄσχετα ἂν τὰ περισσότερα κατάμαυρα βαμένα. Ὅσες λοιπὸν γυναῖκες φοροῦν γουναρικά ἀπὸ κουνελοδέρματα ἄς μὴ ὑπερφηανεύονται,

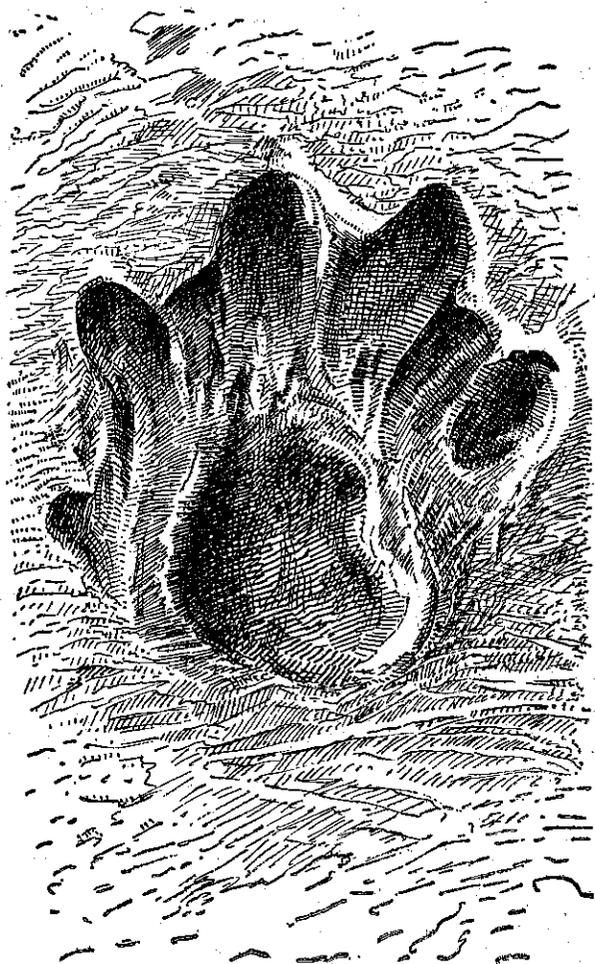

Εἰκ. 31

κι' οἱ ἄντρες τους ἄς ἔχουν τὸ νοῦ τους νὰ μὴ κόβονται πολὺ, πληρώνοντας τομάρια ἀπὸ κουνελάκια γιὰ βίδρες, δηλ. μπούφους γι' ἀηδόνια. Τὸ δέρμα τῆς καὶ τὸ καλοκαίρι ἂν σκοτωθεῖ κάνει γιὰ γουναρικό, γιατί δὲ μαδάει ὅπως στ' ἄλλα ζῶα. Καλύτερη ὅμως γούνα δίνουν τὰ χειμωνιάτικα καὶ γι' αὐτὸ πιάνουν καλύτερες τιμές.

Τὴ φωληὰ τῆς τὴ φτιάνει μέσα στὸ χῶμα με δυὸ στόματα, τὸ ἓνα κάτω ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ τὸ ἄλλο 3—4 μ. μακρύτερα κι' ἔξω ἀπὸ τὸ νερὸ. Ἄν τὴν ἐξυπηρετεῖ καμμιά ἀφημένη φωληὰ ἀσβοῦ ἢ ἀλεποῦς, ἀκόμα κι' ἀγριοκούνελου ποὺ ἔτυχε νὰ βρίσκεται κοντὰ σὲ νερὰ ὅπου ζῆ, δὲ δυσκολεύεται νὰ τὴν πιάσει, ἀφοῦ πρῶτα τὴν καθαρίσει καλά, γιατί τὴ φωληὰ τῆς τὴν κρατᾷ πάντοτε καθαρὴ καὶ στρωμένη με χλόη ἢ φύλλα ἀπὸ διάφορα δέντρα.

Στό κυνήγι βγαίνει το σούρουπο κι' ως το πρωί, χορτάτη ή νηστική, δέν παύει νά κομματιάζει κάθε ψάρι πού θά βρεθεί μπρός της. Καί μέ πάγο αν σκεπαστούν τά νερά, πάλι τά ψάρια δέ γλυτώνουν εύκολα. Τό αιμοβόρικο αυτό ζωο βρίσκει τρόπο καί χώνεται από κάτω καί τά κυνηγάει όχι γιά νά τά φάει, πού δικαιολογείται, αλλά

Εικ. 82

γιά νά ίκανοποιήσει την αιμοβορία του. Μοναχά ή πέστροφα την κουράζει ή καί της ξεφεύγει, γιατί αν καί ψάρι είναι πολύ έξυπνη. Άλλά καί ψάρια αν δέ βρεθούν, θά βρεθούν καβούρια, βατράχια καί νερόπουλα ή στό νερό, ή στις γύρω χωραφίες. Την άλλη μέρα τ' άχνάρια της, μέ μιá αυλακιά ανάμεσά τους πού χαραρίζει ή ούρά,

θά δείχνουν πού τριγύριζε όλη τή νύχτα. Άν δέ χορτάσει βγαίνει καί την ήμέρα. Έτσι βρίσκει την εύκαιρία νά λιάζεται λιγάκι.

Άν καί γενικά δέν έχει εξακριβωθεί καλά ακόμα όλη ή ζωή της, φαίνεται ότι σε όργανισμό μπαίνει τόν Γεννάρη—Φλεβάρη, γιατί τότε οι φωνές τους ακούγονται περισσότερο. Βιδράκια όμως βρίσκονται όλον τόν χρόνο. Τά μικρά γεννιοθνται τυφλά. Τά μάτια τους τ' ανοίγουν σε έννηά—δέκα μέρες, τόσο όμως γίνονται ανοιχτόματα, ώστε αν καί σε καμμιά τριανταριά μέρες ή μάνα τά διώχνει από κοντά της, γιατί ζητάει τή μοναξιά, μπορούν νά ζουν μιá χαρά. Άλλωστε αν εξαίρεθεί ό άνθρωπος δέν έχουν νά φοβούνται από κανέναν άλλον. Για νά μπορούν όμως νά διαιωνίζον τó σότ τους πρέπει νά περάσουν ακόμα δυό χρόνια.

Κυνήγι.

Η βίδρα είναι έξυπνη καί δέ πέφτει εύκολα σε ντουφέκι. Βοηθιέται άλλωστε κι' από τις αίσθήσεις της, κι' ό κυνηγός πού θά πετυχαίνει νά σκοτώνει κάπου—κάπου καμμιά χωρίς νά πολυπαιδεύεται, πρέπει νά ναι από τους πολύ τυχερούς.

Γιά τό κυνήγι της εφαρμόζεται τό καρτέρι, τό ψάξιμο μέ σκυλι κι' οί παγίδες.

Τό καρτέρι είναι ό δυσκολότερος τρόπος, γιατί γίνεται τις χειμωνιάτικες νύχτες κοντά σε νερά όπου τό κρύο κι' ή ύγρασία δέν είναι παιγνίδια. Γιαυτό ειδικά αυτό τό καρτέρι τό κάνουν κυνηγοί πολύ σκληραγωγημένοι καί δέν απογοητεύονται αν γιά πολλά βράδια συμπέσει νά μήν πετύχουν νά ξετομαριάσουν καμμιά, είτε γιατί δέν είχαν τύχη νά τους πάει, είτε γιατί τά χέρια τους ήσαν παγωμένα καί δέν πρόφτασαν νά τή ντουφεκίσουν.

Άλλ' όσο έξυπνη κι' αν είναι δέ μπορεί στό τέλος νά μήν την πάθει. Θα ξεγελαστεί μέ κόκκαλα από ψάρια ή μέ λιανόψαρα, αλλά καί μέ καβούρια πού ό κυνηγός θα σκορπίσει στις γύρω από τή φωλιά της σπηλιοθλες ή πέτρες, ή καί στις θέσεις όπου συχνοπαγαίνει. Άν δέν έρθει την πρώτη βραδυά, θάρθει τή δεύτερη, θάρθει την τρίτη, κι' έτσι θα τόν αποζημιώσει γιά όσα κρύα έφαγε ως τότε.

Καλύτερος τρόπος είναι τό κυνήγι μέ σκυλι ειδικά γυμνασμένο νά την παρακολουθεί καί μέσα στά νερά. Τέτοιο σκυλι βρίσκεται δύσκολα καί δυσκολότερα ζή πολλά χρόνια. Στα παγωμένα νερά όπου τσαλαβουτάει πολλές μέρες τόν χειμώνα, δέ μπορεί νά μήν άρρωσταίνει καί μέσα σε λίγα χρόνια νά μήν τά τινάζει.

Άκόμα καλύτερος τρόπος είναι τό κυνήγι μέ παγίδες, όχι βέβαια κοινές, αν κι' αυτές δέν κάνουν άσχημα τή δουλειά τους, άλλ'

ειδικές για βίδρες. Μόλις πέσει στην παγίδα θα χαλάσει τόν κόσμο να ξεφύγει. "Αν λοιπόν ή παγίδα δεν είναι καλά στερεωμένη δεν είναι δύσκολο να πετύχει να την τραβήξει. Με την παγίδα μαζί της δε θα ζήσει. "Η θα πνιγεί, ή θα ψοφήσει από πείνα, άλλ' ο κυνηγός θα χάσει και τη βίδρα και την παγίδα.

Οι παγίδες όμως είπαμε ότι είναι μέσα βάρβαρα, επικίνδυνα και καταστρεπτικά. Μακριά λοιπόν απ' αυτές.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΦΤΕΡΩΤΑ ΚΥΝΗΓΙΑ

Τ Α Ξ Ι Σ Α'

ΚΑΛΟΒΑΜΟΝΑ "Η ΒΑΛΤΟΠΟΥΛΑ

GRALLAE

Τὰ πουλιά ποῦ ἀνήκουν σ' αὐτὴ τὴν τάξι ζοῦν κοντὰ σὲ λίμνες—βάλτους—καὶ γενικὰ σὲ νερότοπους, ἐκτὸς ἀπὸ μερικά, ὅπως ἡ ὠτίδα καὶ τὸ κρέξ, ποῦ ζοῦν σὲ κάμπους. Γιατὸ τὰ λένε Βαλτόπουλα. Τὰ λένε καὶ Καλοβάμονα, γιατί τὰ πιὸ πολλὰ ἔχουν ψηλὰ πόδια σὰν καλόβαθρα—ξύλοπόδαρα.

Οἱ φτεροῦγες τους δὲν εἶναι οὔτε πολὺ μεγάλες, οὔτε πολὺ μικρές. Ἀντίθετα ἡ οὐρά τους εἶναι μικρὴ καὶ γιατὸ μοιάζουν σὰν κολοβά.

Ζοῦν μονογαμικά. Σ' αὐτὸ δὲν τὰ ἐπηρεάσε ἡ Ἀνατολὴ κι' ἡ Ἀφρικὴ ὅπου ζοῦν κάθε χρόνο πολλοὺς μῆνες.

Οἱ φωνηές τους εἶναι ἄτεχνες. Ἴσως νὰ σκέφθηκαν διὸ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ κουράζονται γιὰ μιὰ ὑπόθεσι ποῦ δὲ βαστάει περισσότερο ἀπὸ 20—25 μέρες, δηλ. γιὰ τὸ κλώσσημα, ἀφοῦ ὅσο κακότεχνες κι' ἂν εἶναι μὲ τὰ λίγνα τσάκνα ποῦ τὶς φτιάνουν, τὰ ἐξυπηρετοῦν πολὺ καλά.

Σ' αὐτὴ τὴν τάξι κατατάσσονται οἱ οἰκογένειες γερανοί, ὠτίδες καὶ νερόκοττες.

Γερανοί, τούρνες, κλαγοῦνες

Gruidae

Οἱ γυναῖκες μιᾶς φυλῆς ποῦ ζοῦσε κάποτε στὴν Ἀφρικὴ πέτυχαν νὰ ξεγελάσουν τοὺς ἀντρες τους καὶ νὰ τοὺς πάρουν τὴν ἀρχή. Ξέσπασαν τότε ἀπάνω τους γιὰ ὅσα ὡς τότε νόμιζαν διὸ πάθαιναν ἀπὸ αὐτοὺς, μ' ὅλη τὴ λύσσα ποῦ χαρακτηρίζει τὸν ἀδύνατο ἂν ἀποχτήσῃ δύναμι. Αὐτοί, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, προσπάθησαν νὰ τὴν ξαναπάρουν γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴ μαρτυρικὴ ζωὴ ποῦ περνοῦσαν, δὲν τὰ κατάφεραν ὅμως, γιατί ἡ ἀρχὴ ἂν χαθεῖ δὲν ξαναπέρνεται εὐκόλα. Ἀναγκάστηκαν λοιπὸν νὰ καταφύγουν στοὺς θεοὺς τους.

ζητώντας με παρακάλια και θυσίες λυτρωμό από το κακό που τους βρήκε. Οι θεοί είδαν το δίκαιό τους, και μέσα στη συμπόνοια για το κατόντημα του δυνατού φύλλου αποφάσισαν να τους απαλλάξουν μια για πάντα, επανορθώνοντας έτσι και το αρχικό κακό που τους είχαν κάμει με το να τους δώσουν γυναίκες. Τις μεταβάλανε λοιπόν σε πουλιά, στους γερανοί. Αυτό λέει ένας παλιός μύθος. Για καλό—κακό ως τον έχουν στο νομ τους όσοι άντρες ζητούν Ισοπολιτείες. 'Ανάβουν οι ίδιοι φωτιά στο κεφάλι τους, γιατί κι' αν μετανοιώσουν, όπως σίγουρα θα συμβεί, ο σημερινός Θεός, επειδή δε μοιάζει με τους παλιούς, δε θα συγκινηθεί ούτε με παρακάλια, ούτε ακόμα και με θυσίες, έστω και εάν και κείνες που κάνανε οι τότε άνθρωποι, δηλ. μ' αρνιά και βώδια ψητά, και δε θα μεταβάλει τις γυναίκες σε πουλιά ή ποιός ξέρει σε τι άλλο που θα εύχηθούν.

Πετυχημένος στ' αλήθεια μύθος, γιατί οι γερανοί έχουν τέτοιες γραμμές, κινήσεις και περπάτημα, που θυμίζουν γυναίκες και μάλιστα Αριστοκράτισσες. 'Εξηγείται, λοιπόν, γιατί οι 'Αθηναίες δώ και δυόμιση χιλιάδες χρόνια πίσω αγαπούσαν τους γερανοί που είχαν εξημερώσει, και γιατί επιτρέπανε σ' αυτούς μοναχά να μπαίνουν στους γυναικωνίτες τους. 'Ήσαν κι' αυτοί... γυναίκες!

Οι 'Αθηναίοι όμως δεν μπορούσαν να χωνέψουν αυτή την προτίμηση και για να τους γελοιοποιούν τους έβαζαν να χτυπιούνται μεταξύ τους σαν κοκκόρια σε κοκκορομαχίες. 'Ως εκεί έφτασε η ζήλεια τους.

Το ζήτημα λοιπόν της ημέρας στην τότε 'Αθήνα οι γερανοί. 'Αλλά μαζί κι' ο 'Ιβυκος ο ποιητής, που, αντί να καλοπερνάει ροκανίζοντας τα πλούτη του, προτίμησε ν' αλητεύει χρόνια και χρόνια στη Μ. 'Ασία, για νάρθει στο τέλος να πεθάνει σαν ζητιάνος στην Αύλη του τύραννου της Σάμου Πολυκράτη.

Ο 'Ιβυκος δεν έκαμε κακό σε κανέναν. Του έρεσε να γίνει ποιητής κι' έγινε μάλιστα μεγάλος. Οι 'Αλεξανδρινοί τον βάζουν πέμπτον στη σειρά. Παρά ταύτα οι 'Αθηναίοι δε θέλανε να καταλάβουν πως ένα αρχοντόπουλο, όπως ήταν ο 'Ιβυκος, κατόντησε θεληματικά αλήτης. Δός του λοιπόν κουτσομπολιό. Εύτυχως βρέθηκε ένας άλλος ποιητής, ο 'Αντίπατρος ο Σιδώνιος, που δε θέλησε να καταπατιέται ή μνήμη ενός μεγάλου ποιητή. Σ' ενέργεια λοιπόν ένας μύθος για τον θάνατό του. 'Αλλά για να γλυτώσει και τους γερανοί, γιατί κι' αυτοί κακοπάθαιναν, τους έβαλε να παίξουν τον πρώτο ρόλο.

Σύμφωνα λοιπόν μ' αυτόν τον μύθο τον 'Ιβυκο τον σκότωσαν ληστές κάπου κει κοντά στην Κόρινθο όταν γύριζε από ένα μακρινό ταξίδι για να του πάρουν τα λεπτά του. Τη στιγμή που πέθαινε είδε να πετούν από πάνω του κάμποσοι γερανοί, οι μόνοι μάρτυρες

του φόνου του. Τους ξορκίζει λοιπόν να μη παραλείψουν να μαρτυρήσουν τους φωνηάδες του.

Οι δολοφόνοι γεμάτοι τώρα λεπτά που θα πάγαιναν; Ποι άλλου από τη Κόρινθο, την τότε πόλι του γλεντιού;

'Αλλά το άδικο είναι άδικο. Δεν ταιριάζει με τους φυσικούς, τους ήθικους νόμους και τιμωριέται για να ξανάρθει ή Ισοροπία. Μια μέρα λοιπόν που οι δολοφόνοι βρισκόντουσαν σε κάποιο θέατρο, έτυχε να περάσουν από πάνω γερανοί. Μέσα στην ταραχή τους όταν τους είδαν άρχισαν να λένε «οι έκδικηται του 'Ιβύκου». Μ' αυτό όμως έδοσαν σε μερικούς διπλανούς τους την άφορμή να τους ύποψιαστούν και να τους καταγγείλουν στις αρχές. 'Όπως ήτανε επόμενο πιάστηκαν και τιμωρήθηκαν όπως τους άρμοζε.

Οι άνθρωποι αγαπούν τα φανταχτερά. 'Ο μύθος του 'Ιβυκου ήτανε φανταχτερός, γιαυτό κι' οι 'Αθηναίοι ξέχασαν τη νωπή Ιστορία, πίστεψαν τον 'Αντίπατρο, έπαψαν να κακολογούν τον 'Ιβυκο, έπαψαν να λένε «άνοητότερος 'Ιβύκου δυνάμενος τυραννεῖν ἀπεδήμησεν».

'Αν όμως ο 'Αντίπατρος αποκατάστησε τη μνήμη του 'Ιβυκού, δεν πέτυχε ν' αποκαταστήσει και την αγάπη προς τους γερανοί. Αυτοί ξεπαστρεύτηκαν από σπιτίσια πουλιά κι' έτσι οι 'Αθηναίοι σταμάτησαν τις ζήλειες και τις γκρίνιες. 'Εμειναν όμως οι άγριοι. 'Ας μιλήσουμε γι' αυτούς.

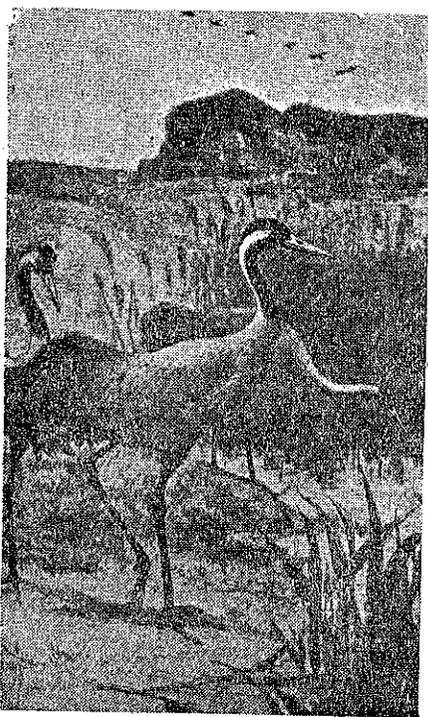
Οι γερανοί—*Grus grus L.*,—είναι πουλιά αποδημητικά. Στην 'Ελλάδα περνούν όταν ταξιδεύουν για την 'Αφρική όπου ξεχειμωνιάζουν. Την άνοιξη ξαναγυρίζουν στην Εύρώπη, χωρίς τότε να περνούν από μας πολλοί. Προτιμούν άλλες χώρες. 'Από τα μέσα του 'Οκτώβρη κι' ύστερα μια γωνιά ψηλά στον ούρανο με σκέλια δχι 'ισια, μ' ένα γκρίου—γκρού π' αφήνει ν' ακούγεται σαν χαιρετισμός του βορρά, μας θυμίζει ότι το καλοκαίρι πέρασε. Το ίδιο μήνυμα θ' ακούσει τον Μάρτη πάλι, και τότε από πολύ ψηλά από τον άέρα, πάλι από μια γωνιά με δυο σκέλια δχι 'ισια, αλλά τώρα χαιρετισμός του Νότου, χαιρετισμός καλοκαιριού που να έφτασε.

Μερικές φορές στα περάσματά τους δε στέκονται σε μας καθόλου. Μπορούν να πετούν ώρες κι' ώρες χωρίς να κουράζονται. 'Άλλες πάλι φορές μένουν μερικοί στους κάμπους μας κοντά στους βάλτους, κι' άκόμα λιγώτεροι μένουν και ξεχειμωνιάζουν. Για ξεκαλοκαίριασμα όμως δε μας μένει κανένας.

Είναι το μεγαλύτερο πουλί κι' από τ' αποδημητικά κι' από τα καθεστικά. Τ' ανάστημά του πιάνει το 1,40 μ., κι' οι φτεροφυες του, όταν είναι άνοιχτές, μαζί με το κορμί του πιάνουν τα 2,40 μ. Τα πόδια του είναι ψηλά και χωρίς φτερά, με τέσσερα δάχτυλα, τρία μπρός κι' ένα πίσω, με μικρά νύχια.

Έχει χρώμα σταχτί με μιὰ ἐλαφρούτσικη γυαλάδα ποὺ τραβᾶει πρὸς τὸ γαλάζιο. Τὸ μικρὸ κι' ὠμορφο κεφάλι του στὸ πάνω μέρος εἶναι κόκκινο καὶ χωρὶς φτερά, ἐκτὸς ἀπὸ λίγες μαυρὲς τρίχες ποὺ δείχνουν σὰν νὰ θέλουν νὰ σκεπάσουν κάπως τὴ κοκκινίλα. Τὰ δίπλα φτερά στὶς φτεροῦγες, τὰ ἐρετικά, κι' ὁ λαιμὸς του εἶναι μαυρα, ἐνῶ τὰ πλάγια τοῦ λαιμοῦ εἶναι ἄσπρα. Τ' ἀπάνω φτερά στὶς φτεροῦγες, τὰ καλυπτικά, καταλήγουν σὲ βόστρυχους, κι' ὅταν εἶναι κλειστά τὸ κάνουν νὰ μοιάζει σὰν στρουθοκαμηλάκι, ἀλλὰ στρουθοκαμηλάκι ὠμορφο στὴν κορμοστασιά, ὠμορφο στὶς κινήσεις καὶ στὸ περπάτημα, ὠμορφο σ' ὅλα του. (Εἰκ. 33).

Ζῆ σὲ μεγάλες πεδιάδες κοντὰ σὲ βάλτους, γιὰ κεί μπορεί

Εἰκ. 33

καὶ νὰ ξεφεύγει ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του καὶ νὰ βρίσκει τὴν τροφή του, σπόρους, φρούτα, χλόη, σκουλίκια, σκαθάρια, ἀκρίδες.

Ἐχθροὺς ἔχει πολλοὺς. Τὸν ἄνθρωπο ὅμως τὸν ἀποφεύγει περισσότερο ἀπὸ ὄλους, γιὰ κεί ξέρεται ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ χειρότερος. Ἄν ὅμως πειστεῖ καὶ ζήσει μαζὺ του, δείχνει μιὰ ἀγάπη κι' εὐγνωμοσύνη ἀνώτερη ἀπὸ πολλὰ ἄλλα ζῶα ποὺ φημίζονται γι' αὐτές.

Ἡ ἐξυπνάδα του δὲν ἔχει ὄρια. Στὸν ἡμερο μπορεί κανεὶς νὰ δώσει νὰ φυλάει ἀκόμα καὶ πρόβατα, γιὰ κεί βάζει κάτω τὸν καλύτερο τσοπάνη. Ὅσο αὐτὸς εἶναι δίπλα τοὺς δὲν πατοῦν ξένο χωράφι.

Μακριὰ ὅμως ἀπὸ χοντραστεῖα. Δὲν τὰ σηκώνει. Ὅσο ἀγαπάει κείνον ποὺ τὸν ἀγαπάει, ἄλλο τόσο δὲν χωνεύει

κείνον ποὺ θὰ τὸν πειράξει. Τὸ βαστάει μῆνες καὶ χρόνια χειρότερα κι' ἀπὸ καμήλα.

Τὸ ζευγάρι ζῆ πολὺ ἀγαπημένα. Τὴ φωνή του, με λίγα χορταράκια ἢ ραγάζια, τὴ φτιάχνει μέσα σὲ πολὺ ψηλὰ χόρτα καὶ γι' αὐτὸ βρίσκεται δύσκολα. Κι' οὔτε τὸ ἴδιο τὴ μαρτυράει, γιὰ κεί παγαίνει καὶ φεύγει ὄχι πετώντας, ἀλλὰ περπατώντας καὶ μάλιστα με σκυφτὸ τὸ κεφάλι γιὰ νὰ μὴ φαίνεται οὔτε καὶ τότε.

Τὰ δυὸ αὐτὰ τους τὰ κλωσσᾶνε πότε ὁ ἓνας πότε ὁ ἄλλος καὶ τὰ ὑπερασπίζονται, ὅπως καὶ τὰ παιδιὰ ποὺ θὰ βγοῦν, με τέτοια αὐταπάρνησι, ὥστε ὅποιος καὶ νᾶναι ὁ ἐχθρὸς τους, ἂν κερδίσει τὴ μάχη, θὰ τὴν κερδίσει δύσκολα. Καὶ δὲν εἶναι μικρὰ ἢ ἀδύνατα πουλιὰ γιὰ νὰ μὴ λογαριάζονται.

Τὸ κορμί, τὰ αἰσθήματα καὶ τὸ μυαλό τους δείχνουν ὅτι ὁ βάλτος ἢ οἱ ἐκεῖ κοντὰ κάμποι δὲν τοὺς ἐπηρεάσανε καθόλου. Παραμυθῆναι βασιλόπουλα σὲ βρώμικο περιβάλλον.

Κυνῆγι.

Οἱ γερανοὶ δὲν ἔχουν καλὸ κρέας καὶ γι' αὐτὸ δὲ κυνηγιούνται συστηματικά. Μοναχὰ τὰ φτεινάρια εἶναι κάπως ὑποφερτὰ μαγειρεμένα στιφάδο. Πλησιάζονται καὶ δύσκολα καὶ γι' αὐτὸ δὲ σκοτώνονται παρὰ ἓνας ὁ ἓνας κεί συμπτωματικά μέσα στ' ἄλλα κυνήγια. Μὲ συνεφιά σημειώνονται περισσότερες ἐπιτυχίες, γιὰ κεί τότε πετοῦν χαμηλότερα.

Πρέπει νὰ ντουφεκιοῦνται με σφαῖρα ἢ με σκάγια ὄχι φιλότερα ἀπὸ 1. Τὰ φιλότερα δύσκολα τοὺς κόβουν.

Ἐπίδες, τόξα

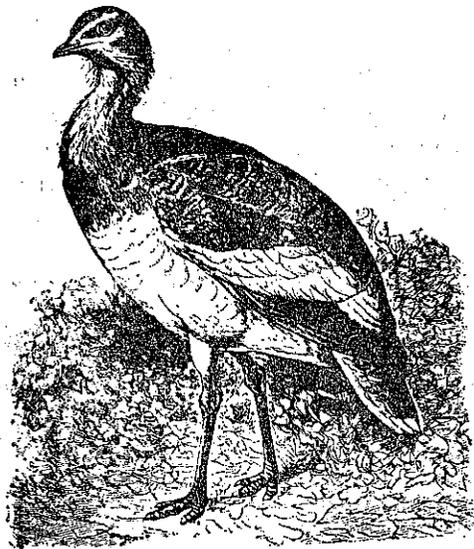
Otis

Οἱ ἄνθρωποι ὅταν θέλουν νὰ εἰποῦν κάποιον ἄξεστον καὶ γενναῖο ἀπολίτιστον, τὸν λένε γάιδαρο, κι' ὅταν θέλουν νὰ τὸν εἰποῦν κουτὸν τὸν λένε τόξο. Ἄλλ' ὁ γάιδαρος κάθε ἄλλο εἶναι παρὰ ἄξεστος. Ἀπὸ τὴν ὑπομονὴ μάλιστα καὶ τὴν καλωσύνη αὐτοῦ τοῦ ἐξαιρετικά ἐξυπνοῦ ζῶου θὰ μπορούσαν νὰ διδαχθοῦν πολλὰ. Οὔτε καὶ τὰ τόξα, δηλ. οἱ ἐπίδες, εἶναι κουτές. Εἶναι πολὺ ἐξυπνες, τόσο ἐξυπνες ποὺ λίγα πουλιὰ παραβγαίνουν μαζὺ τους. Γιὰ κεί λοιπὸν νὰ μεταχειρίζονται τὰ ὀνόματά τους στὶς μεταξύ τους βρισιές; Ἄν ἀρχίσουμε γιὰ κείνο, γιὰ κείνο, ἄσχετο ὅτι δὲ φτάνομε σὲ ἄκρη, φεύγομε ἀπὸ τὸ θέμα μας.

Οἱ ἐπίδες ἀντιπροσωπεύονται στὴν πατρίδα μας καὶ με τὰ δυὸ εἶδη τους, τὴ μεγάλη, *Otis tarda* L., καὶ τὴ μικρὴ, τὴ χαμῶτιδα, ἢ ρούσα ἢ τσελινότα, *Otis tetrix* L. Μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὶς βόρειες χῶρες ἀργὰ τὸ φθινόπωρο καὶ φεύγουν πρὶν μπεῖ καλά ἢ ἀνοιξίς. Ἄλλὰ κι' ἀπὸ τὶς μικρές, ὅπως κι' ἀπὸ τὶς μεγάλες, μᾶς μένουν λίγα ζευγάρια σ' ὀρισμένους κάμπους, ὅπως τοῦ Λαγκαδά ἢ τῶν Τρικκάλων, ὅπου καὶ φωνάζουν.

Ἡ μεγάλη ὠτίδα πήρε ἄξια τ' ὄνομά της. Μετά τὸν γερανὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ φτερωτὰ κυνήγια. Στὸ βάρος μάλιστα ἔρχεται πρώτη. Πιάνει τὰ 8—10 καὶ μερικές φορές τὰ 12 κιλά. Ἡ θηλυκεὶά εἶναι λιγάκι μικρότερη. Ἡ ἀρσενικιά, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴ τὴ διαφορά, ἔχει στὴ ρίζα στὴ μύτη της λίγες φτερότριχες σὰν γένεια ἀπὸ ὅπου γνωρίζεται πολὺ εὐκόλα. (Εἰκ. 34).

Γενικὰ οἱ μεγάλες ὠτίδες μοιάζουν σὰν καλοθρεμένοι διάνοι—κοῦρκοι, γάλοι—μὲ ψηλότερα καὶ χοντρότερα πόδια, χοντρότερο λαιμὸ καὶ κοντότερη οὐρά, κι' ἴσως γι' αὐτὸ τοὺς λένε κι' ἀγριόγαλους, μολονότι δὲν ἔχουν καμμιά συγγένεια ἢ σχέσι.

Εἰκ. 34

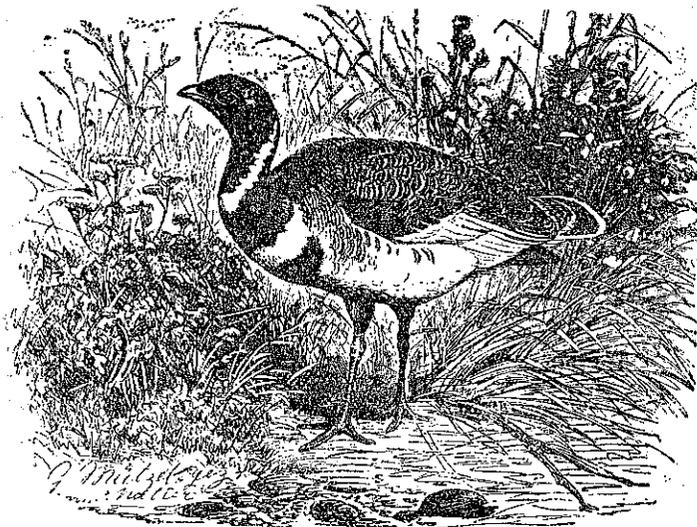
Τὸ χρῶμα στὸ κορμί τους εἶναι ἀνοιχτὸ καστανὸ μὲ πολλές μαυρὲς πιτσιλιές καὶ λωρίδες. Τὸ κεφάλι κι' ὁ λαιμὸς εἶναι σταχτής, ἡ κοιλιά ἀσπρουδερὴ καὶ τὰ πόδια σταχτοκόκκινα. Στὴ μέση στὶς φτεροῦγες, ὅταν στὸ πέταμα εἶναι ἀνοιχτές, διακρίνεται καθαρά μιὰ ἄσπρη λωρίδα καὶ μπορεῖ κανεὶς, ἂν εἶναι κοντὰ καὶ τίς βλέπει, νὰ τίς γνωρίσει κι' ἀπὸ αὐτὸ μοναχὰ τὸ γνῶρισμα.

Ζοῦν κοπαδιαστὰ σὲ μεγάλους κάμπους καὶ λειβάδια ὅπου μποροῦν νὰ βρῖσκουν τὴν τροφή τους, δηλ. καρπούς, φρούτα, ἢ καὶ κανένα ἔντομο ἢ σκουλίκι, ἀλλὰ καὶ νὰ γλυτώνουν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐχθρούς τους, τίς ἀλεποῦδες τοὺς λύκους, τὰ τσακάλια, κι' ἀπάνω ἀπὸ ὅλους ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Εἶναι ὅμως πολὺ ἔξυπνες καὶ καταλαβαίνουν ἂν κινδυνεύουν καὶ πρὶν ὁ ἐχθρὸς τους τίς πλησιάσει τὸ βάζουν στὰ πόδια μὲ τέτοια τρεχάλα, ποὺ ὅποιος καὶ νᾶναι θά δυσκολευτεῖ ὡς νὰ τίς φτάσει. Ἄν ὅμως συμπέσει νὰ φανεῖ ξαφνικά καὶ δὲν προφταίνουν νὰ φύγουν, λαγιάζουν χωρὶς νὰ κουνιοῦνται καθόλου. Τόσο μάλιστα καλά στρώνονται, ὥστε ὁ κυνηγὸς ἢ ὁ διαβάτης ἂν δὲν ἔχει σκυλί δὲν εἶναι δύσκολο νὰ περάσει ἀνάμεσα ἀπὸ ὀλόκληρο κοπάδι χωρὶς νὰ τίς καταλάβει. Κι' ὅλα αὐτὰ ἐπειδὴ προτιμοῦν τὸ περπάτημα ἀπὸ τὸ πέταμα. Ἄλλ' ἂν σηκωθοῦν δὲν ξανακάθονται εὐκόλα. Εἶναι δυνατό πούλια καὶ παρ' ὅλο τὸ βάρος τους δὲν κουράζονται νὰ πετοῦν ψάχνοντας νὰ βροῦν μέρος νάχει ἀπόλυτη ἀσφάλεια.

Πρὶν πετάξουν κάνουν 1—5 βήματα γρήγορα μὲ μισοανοιχτές τίς φτεροῦγες. Γι' αὐτὸ ἂν καταλάβουν ὅτι ὅποιος ἐχθρὸς παγαίνει γι' αὐτὸς δὲ κάθονται νὰ περιμένουν ὅπως ἄλλα πούλια, ἀλλὰ σηκώνονται ὅταν εἶναι ἀκόμα πολὺ μακριὰ ἀπὸ φόβο μήπως τίς προφτάσει.

Στὸ πέταμα δὲν κρατοῦν καμμιά τάξι. Πετοῦν ἀνακατωμένες χτυπώντας τίς φτεροῦγες τοὺς ἀργὰ καὶ κανονικά. Νὰ ἀκόμα ἓνα γνῶρισμα ὅταν πετοῦν καὶ δὲ διακρίνονται ἀπὸ ὅποιον ἄλλο.

Οἱ ἀρσενικοὶ γέροι ζοῦν μὲ τρεῖς—τέσσερες μαζὺ κόττες, ἐνῶ οἱ νηοὶ ζοῦν μὲ μιὰ μοναχά. Κάθε κόττα γεννάει δυὸ αὐγά καὶ τὰ κλωσσάει αὐτὴ μοναχὰ τριανταπέντε μέρες. Ἐξαιρετικὰ στὴς γέρι-

Εἰκ. 35

κης τὴ φωλή βρίσκεται κι' ἓνα τρίτο, ἀλλὰ μικρό. Κατὰ ἓνα κυνηγετικὸ μῦθο χρησιμεύει ὡς πρώτη τροφή στὰ πούλια μόλις βγοῦν.

Ἡ μικρὴ ὠτίδα εἶναι μεγάλη ὅσο μιὰ μέτρια κόττα. Σὲ βάρος περνάει δὲν περνάει τὸ ἓνα κιλό.

Τὸ κορμί της εἶναι σταχτοκίτρινο μὲ μαυρὲς τσακιστὲς γραμμὲς κι' ἡ κοιλιά της ἄσπρη ἂν συμπέσει νᾶναι ἀσπρουδερὴ, ποικίλεται μὲ σκοῦρες γραμμὲς ἀτάχτα βγαλμένες, δίνοντας τὴν ἐντύπωσι ζωγραφίας βγαλμένης ἀπὸ φουτουριστοῦ χέρι.

Ὁ λαιμὸς στὴν κόττα εἶναι καστανοκίτρινος μὲ καστανόμαυρες βοῦλες, ἐνῶ στὸν κόκκορα εἶναι μαῦρος μὲ δυὸ ἄσπρα δαχτυλίδια.

Τὸ καλοκαίρι ὅλες αὐτὲς οἱ διαφορὲς χαλᾶνε καὶ γι' αὐτὸ δὲ γνωρίζονται εὐκόλα. (Εἰκ. 35). Μόνον ὁ ἀρσενικὸς γέρος κρατάει

στό πίσω μέρος στο κεφάλι μερικά φτερά από όπου διακρίνεται.

Τά μάτια τους, μεγάλα και με μία έκφρασι χαϊδάρια—δνειροπόλα, είναι ωμορφα όσο σε κανένα άλλο πουλί.

Κυνήγι.

Οι ὠτίδες κυνηγιούνται για τὸ κρέας τους, ἂν και δὲν εἶναι ἐξαιρετικό. Τὰ φτεινάριά ἔχουν καλύτερο, ἀλλὰ κι' αὐτὸ πρέπει νὰ σιτέψῃ 3—4 μέρες. Εἶναι ὅμως μεγάλα πουλιά και τραβοῦν τοὺς κυνηγούς. Κάθε μεγάλο κάνει ἐντύπωσι.

Τὸ κυνήγι τῆς μεγάλης ὠτίδας εἶναι ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα πουλοκύνηγα. Μέσα στοὺς κάμπους όπου ζῆ δὲ πλησιάζεται εὐκόλα, γιατί καταλαβαίνει ἂν οἱ ἄνθρωποι ποὺ παγαίνουν πρὸς τὰ ἐκεῖ όπου βοσκάει τὸ κοπάδι εἶναι κυνηγοὶ ἢ ὄχι. Τοὺς καταλαβαίνει ἀπὸ τὰ ντουφέκια ἢ ἀπὸ τὶς ὑποπτές κινήσεις τους. Τοὺς καταλαβαίνει ἀκόμα κι' ἀπὸ τὸ ντύσιμο. Οἱ κυνηγοὶ, ἢ καλύτερα πολλοὶ κυνηγοί, νομίζουν ὅτι τὸ κυνήγι εἶναι τόπος όπου μποροῦν νὰ δείχνουν τὰ φανταχτερά ντυσίματά τους. "Ὅχι οἱ ὠτίδες, ἀλλ' οὔτε οἱ κάριες και οἱ σπουργίτες ποὺ ζοῦν μαζὺ μας και μᾶς ἔχουν συνειθίσει μποροῦν νὰ βλέπουν ἄφοβα τοὺς κυνηγούς ἔτσι ντυμένους.

Οἱ κυνηγοὶ πρέπει νὰ ντύνονται ἀπλᾶ για νὰ μὴν κάνουν ἐντύπωσι. Τὸν κανόνα αὐτὸν πρέπει νὰ τὸν κρατοῦν πάντοτε, περισσότερο ὅταν θέλουν νὰ κυνηγήσουν ὠτίδες. Οὔτε και με τὶς ὑποπτές κινήσεις του νὰ τοὺς τραβοῦν τὴν προσοχή. Πρέπει νὰ φαίνονται σὰν ἐργάτες ἢ διαβάτες πέρνοντας δρόμο ποὺ θὰ δείχνει ὅτι θὰ περάσουν δίπλα τους. Ὑπάρχουν ἐλπίδες ὅτι τότε θὰ δεχτοῦν.

Μερικὲς φορές ὅμως δὲ δέχονται ὅσο κι' ἂν ὁ κυνηγὸς πασχίσει. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ—τὸ καλὸ τὸ παληκάρι ξέρει κι' ἄλλο μονοπάτι.—πρέπει νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἄλλος τρόπος, τὸ κάρρο. Μ' ἓνα κάρρο φορτωμένο με χόρτα ἢ ξύλα και παγαίνοντάς το σιγά τὸ οδηγáει κατὰ πάνω τους. Ἐπειδὴ δὲν ὑποπεύονται ὅτι τὸ κάρρο εἶναι κίνδυνος τὸ δέχονται καλά. Μόλις ὅμως τὶς πλησιάσει πρέπει νὰ τὶς ντουφεκίσει ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ κάρρο χωρίς νὰ τὸ σταματήσει. Ἄν δὲν θέλει νὰ τὶς ντουφεκίσει ἀπὸ πάνω πρέπει χωρίς νὰ τὸ σταματήσει νὰ πηδήσει ἀπὸ τὴν ἀντίθετη μεριά και χωρίς χρονοτριβώντας οὔτε δευτερόλεπτο νὰ τοὺς ρίξει. Ἄν θελήσει νὰ σταματήσει τὸ κάρρο, ἢ ἂν τότε θυμηθεῖ ἢ ν' ἀλλάξει φυσίγγια ἢ και νὰ γεμίσει, δὲ θὰ προφτάσει, γιατί οἱ ὠτίδες θάχουν πετάξει.

Ἀλλὰ και μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δὲ θὰ πετύχει νὰ τὶς ντουφεκίσει πιὸ πολλές φορές ἀπὸ μιὰ—δυσ. Τρίτη φορά δὲ θὰ ξεγελαστοῦν.

Ἐνας ἄλλος τρόπος ποὺ κλείνει πολλές ἐλπίδες εἶναι τὸ κάρτερι σὲ θέσεις ἀπὸ όπου σύμφωνα με τὶς παρατηρήσεις ποὺ γίνονται

μέσα σὲ πολλές μέρες συνειθίζουν νὰ περνοῦν. Ἄν βρίσκονται κεῖ δεντράκια ἢ θάμνοι, ὁ κυνηγὸς πρέπει νὰ κρύβεται ἀπὸ κάτω τους καλά, χωρίς νὰ φαίνεται οὔτε ὁ ἴδιος οὔτε τὸ ντουφέκι του.

Ἄν δὲν ὑπάρχουν οὔτε δεντράκια ἀλλ' οὔτε και θάμνοι, πρέπει νὰ σκάψῃ ἓναν λάκκο μεγάλον τόσο, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ κρύβεται χωρίς νὰ φαίνεται καθόλου. Τὸ σκάψιμο πρέπει νὰ τελειώσει σὲ λίγη ὥρα κι' ὁ λάκκος νὰ σκεπαστεῖ για νὰ μὴ διακρίνεται. Ἀκόμα και τὰ σκαμμένα χώματα πρέπει νὰ μαζευτοῦν και νὰ σκεπαστοῦν με τρόπο ποὺ νὰ μὴ δείχνουν ὅτι κάτι ἔγινε, γιατί ἄλλοιῶς αὐτὸ τὸ κάτι θὰ τὶς κάμει νὰ ὑποφιαστοῦν και δὲ θὰ ξαναπεράσουν πιά ἀπὸ κεῖ.

Ὅλες αὐτὲς οἱ προφυλάξεις ἴσως νὰ φαίνονται παράξενες ἢ ὑπερβολικές, ἀλλ' εἶναι ἀπαραίτητες, γιατί οἱ ὠτίδες εἶναι ἐξυπνότητες και τὰ χάπια δὲν τὰ καταπίνουν εὐκόλα.

Οἱ μέρες με χαμηλὴ νέφωσι πρέπει νὰ μὴ χάνονται, γιατί τότε πετοῦν χαμηλά και γκρεμίζονται εὐκόλα, ἀκόμα και με ψιλὰ σκάγια, δυάρια και τριάρια. Συνήθως ντουφεκιοῦνται με 0 ἢ 1. Τὰ φτερά τους δὲν εἶναι πολὺ πυκνά και δὲ φέρουν μεγάλη ἀντίστασι.

Ἄν ὁ τρόπος τοῦ κυνηγιοῦ κρίνεται ἀπὸ τ' ἀποτελέσματα, ἓνας τρόπος ποὺ ἐφαρμόζεται στὴ Θεσσαλία στοὺς κυνήγι τῆς ὠτίδας πρέπει νὰ μπεῖ πρῶτος στὴ σειρά, γιατί φέρνει τὰ καλύτερα. Ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι τοῦτος: Πρῶτα—πρῶτα πρέπει νὰ λάβουν μέρος τ' ὀλιγώτερο τρεῖς—τέσσερες κυνηγοί. Ὁ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς θὰ τὶς παρασολογήσει ἀπὸ τὶς ἀπογευματινὲς ὥρες για νὰ ἴδει ποὺ κάθισαν νὰ κοιμηθοῦν. Κατὰ τὶς ἐννῆα ἢ κι' ἀργότερα, δηλ. ὅταν αὐτὲς θάχουν πέσει σὲ βαθὺ ὕπνο, ἂν αὐτὸ μπορεῖ νὰ λέγεται για πουλιά κι' εἰδικὰ για ὠτίδες, ὅλοι μαζὺ τὶς πλησιάζουν προσπαθώντας νὰ μὴν κάνουν κανέναν θόρυβο, ἔχοντας για ὄπλα μοναχὰ ἤλεκτροφάναρα και χοντρομπάστουνα. Ἄν κάποιος βῆξει ἢ στραβοπατήσει, ἢ δὲν καταλάβει και κάτι ρωτήσῃ, οἱ ὠτίδες θὰ πετάξουν κι' ὄλος ὁ κόπος ποὺ ἔγινε ὡς κείνη τὴ στιγμὴ θὰ πάει χαμένος. Για νὰ πνίγεται λοιπὸν ὁ κάθε θόρυβος καλὸ εἶναι νὰ πέρνονται κι' ἓνα—δυσ ζῶα με κρεμασμένους κύπρους. Δὲ προκαλοῦν τότε μεγάλη ὑποψία. Ἄν δὲν ἔχουν ζῶα πρέπει νὰ κρεμοῦν οἱ ἴδιοι κύπρους ἢ κουδοῦνια. Ἐτσι πάλι πετυχαίνουν νὰ τὶς ξεγελοῦν.

Μόλις τὶς ζῶσουν, ἢ ἂν τὸ ζῶσιμο δὲ μπορεῖ νὰ πετύχει, ὅταν τὶς πλησιάσουν, ὅσοι ἔχουν κλεφτοφάναρα τ' ἀνάβουν τὴν ἴδια στιγμὴ ὅλα μαζὺ. Μέσα στὴ σύγχυσι ποὺ πέφτουν τότε οἱ ὠτίδες βρίσκουν καιρὸ με τὰ χοντρομπάστουνά τους νὰ σκοτώσουν ὅσες προφτάσουν. Δηλ. ἓνα εἶδος πυροφαναριῶ στὴ στεριά.

Ἐπειδὴ δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ ξέρει πόσες θὰ τσουβαλιαστοῦν, καλὸ εἶναι νὰ πέρνεται ἔστω κι' ἓνα μοναχὰ ζῶο. Ξεγελιοῦνται μ'

αυτό, όπως τό είπαμε, κι' οί κυνηγοί γλυτώνουν από τόν κόπο νά τίς κουβαλοῦν φορτωμένοι.

Οί ρουσες κυνηγιούνται μέ σκυλί φέρμας. Καταλήγει σ' εξαίρετικά εὐχάριστα ἀποτελέσματα ἂν οί κυνηγοί παγαίνουν σιγά, ὅπως πρέπει καί σέ κάθε ἄλλο κυνήγι, ἂν ὁ ἕνας εἶναι δίπλα στόν ἄλλον, ὄχι μακρότερα ἀπό πενήντα μέτρα, ἂν δέ χαλανε τή γραμμή τους (μέτωπο), κι' ἂν τὰ σκυλιά δέν κυνηγᾶνε μακριά.

Ν Ε Ρ Ο Κ Κ Ο Τ Τ Ε Σ

Rallidae

Πουλιά μέ μύτη μικρή ἢ μέτρια, φτεροῦγες κοντές, πόδια ὄχι πολύ ψηλά ἀλλά γερά, νόχια ψιλὰ καί μυτερά πού τὰ βοηθοῦν νά περπατοῦν καί στά νεράκια καί πάνω στά χόρτα ἢ στά καλάμια πού φυτρώνουν μέσα ἢ κοντά στίς λίμνες, στούς λιμνόβαλτους, ἢ στά βαλτόνερα ὅπου ζοῦν.

Ἄρσενικά καί θηλυκά χωρὶς κανένα ἐξωτερικό γνώρισμα. Ὁ βάλτος τὰ ἰσοπέδωσε καί τόσο τ' ἀπομώρανε πού βαριοῦνται νά πετάξουν. Προτιμοῦν τό κολύμπι ἀπό τό πέταμα.

1. Μαυρόκοττα, φαλαρίδα, μάλιζα

Fulica atra L.

Εἶναι μεγάλη ὅσο μιά μέτρια κόττα, μαύρη μέ μιά ἀπόχρωσι κάπως κεραμιδί—μελιτζανί, μέ κοιλιὰ ἀσπρουδερή, μύτη ὅαν τοῦ κόρακα, ὄχι ὅμως μεγάλη, ἄσπρη, μ' ἕνα ἐξόγκωμα—σάρκωμα, ἕναν φάλαρο στή ρίζα στό πάνω μέρος, ἀπό ὅπου καί τ' ὀνομά της φαλαρίδα, μέ πόδια σταχτοπράσινα καί δάχτυλα μέ ξεχωριστές γιά τό καθένα μεμβράνες δοντωτές. (Εἰκ. 36).

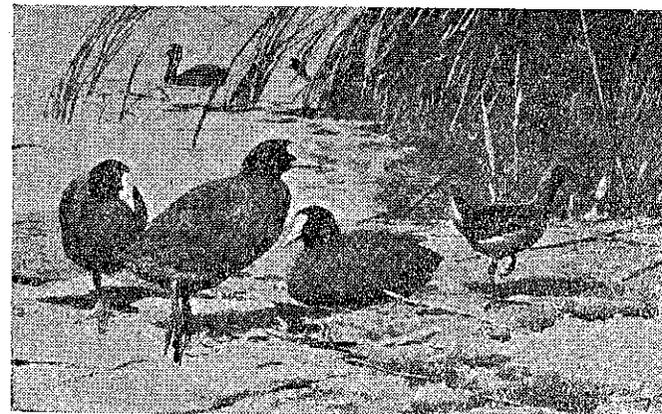
Ἄν κάποτε θελήσει νά πετάξει ἢ μόνη της ἢ ἀναγκαστικά, δουλεύει τὰ πόδια της στό νερό ὡς πέντε—δέκα μέτρα. Σωστό ὕδρον—πλανάκι μέ τὰ αὐλάκια πού ἀφήνουν πίσω τους. Ἄν εἶναι πολλές κάνουν τόσο θόρυβο, πού ἀκούγεται πολύ μακριά ὡς μισή ὥρα. Μαζὸ ἀκούγεται κι' ἡ φωνή της, κείνο τό χαρακτηριστικό κέεβ, κκκέβ, κκίιβ, πού δέ σταματάει ὅλη μέρα.

Τίς περισσότερες ὥρες τίς περνᾶει μέσα στό νερό. Βγαίνει ὅμως καί στίς παραλίες καί κάποτε—κάποτε στίς πολύ κοντινές χωραφιές.

Τρώει σαλιγκάρια, ἔντομα, χόρτα, φύλλα ἀπό διάφορα φυτά πού φυτρώνουν μέσα ἢ δίπλα στίς λίμνες καί στούς βάλτους. Τρώει ἀκόμα καί τόν γόνο τῶν ψαριῶν καί γι' αὐτό στά ἰχθυοτροφεῖα δέν τή βλέπουν μ' εὐχαρίστησι.

Τή φωλιά της τή φτιάχνει μέσα σέ καλάμιῶνες ἢ σέ ραγάζια. Τὸν Μάη γεννάει 7—12, κάποτε καί περισσότερα ἀσπροκίτρινα αὐγά μέ πολλές ψιλές μαῦρες βουλίσες. Τό κλώσσημα κρατᾶει τρεῖς βδομάδες.

Πουλί ἀποδημητικό μᾶς ἔρχεται κατὰ τὸν Ὀκτώβρη—Νοέμβρη ἀπό τίς βορειότερες χῶρες ὅπου ξεκαλοκαίρισε, καί ξαναφεύγει γιά κεί τὸν Μάρτη ἢ μέ ὀψιμους χειμῶνες ἀρχῆς Ἀπρίλη. Μερικά ζευγά-

Εἰκ. 36

ρια ὅμως, τὰ πιό τεμπέλικα ἴσως, μένουν καί φωλιάζουν καί στίς δικές μας λίμνες.

Ζῆ κοπαδιαστά καί κοπαδιαστά μεταναστεύει πετώντας ὅλο νόχτα.

Τό κρέας της δέν εἶναι καλό. Κάποια ἐξαιρέσι δείχνει τό κρέας κείνων πού ζοῦν στή Στυμφαλία, ἂν μάλιστα συμπέσει νά ναι παχειές. Μαδιέται καί δύσκολα καί γι' αὐτό πολλές νοικοκυράδες εὐχονται στούς κυνηγοὺς ἄντρες τους ἀποτυχίες κι' ὄχι ἐπιτυχίες ὅπως προκειμένου γι' ἄλλα κυνήγια. Γενικά ὅμως ὅταν εἶναι παχειές κουστίζουν τόν κόπο νά μαδηθοῦν καί τὰ ἔξοδα νά μαγειρευτοῦν λαδορίγανη, γι' αὐτό ἔτσι μοναχά τρώνονται.

Κυνήγι.

Τό κυνήγι τῆς φαλαρίδας γίνεται μέ καρτέρι, μέ δίωξι καί μέ παγᾶνα.

α. *Καρτέρι*. Οι φαλαρίδες συνειθίζουν να έρχονται στις άκρες στις λίμνες, γιατί κεί βρίσκουν τροφές που δε μπορούν να τις βρουν στα βαθιά, όπως π.χ. τὰ σκουλίκια, άλλ' άκόμα και χαλικάκια που τους χρειάζονται να διευκολύνουν την χώνεψί τους. Έρχονται άκόμα και για να ξεμυδιάσουν λίγο, ή και για να ψυριστούν. Καρτέρι λοιπόν γίνεται σ' αυτές τις θέσεις, γνωστές στους κυνηγούς που τις συνοκυνηγούν. Άλλά κι' οι κυνηγοί που θα πάνε κεί για πρώτη φορά, αν θελήσουν να προσέξουν τ' άχνάρια τους, δε θ' άργήσουν να τις βρουν. Ο κυνηγός που θα κάμει καρτέρι δεν πρέπει να ναι ώπλισμένος μοναχά με ντουφέκι, άλλά και με ύπομονή, γιατί μερικές φορές, αν και φτάνουν κοντά στη παραλία, άργούν να βγουν στη Στεριά. Ός να τις ιδεί να ξεκινούν ή μια κοντά στην άλλη σαν να παγαίνουν σε λιτανεία, με κείνο το χαρακτηριστικό κούνημα του κεφαλιού σε κάθε κούνημα των ποδιών, δεν είναι δύσκολο να μη βασταχτεί και να ρίξει. Θα σημειώσει ίσως και τότε κάποια έπιτυχία, άλλ' όχι την ίδια αν περίμενε λιγάκι. Θα ντουφεκοδσε στο σωρό που θα φτιάνανε αν έβγαιναν έξω και θα πρόφτανε να ξαναντουφεκοδσε ως που θα ξαναγύριζαν στο νερό από όπου θα πετούσαν.

β. *Διώξις*. Όπως είπαμε οι φαλαρίδες ζούν σε λίμνες ή μεγάλους λιμνόβαλτους. Αν όμως βρέξει πολύ και πλημμυρίσουν τὰ χωράφια παγαίνουν κι' εκεί, γιατί βρίσκουν και πολλή κι' έκλεκτή τροφή. Στην περίπτωση αυτή ο κυνηγός πρέπει να χρησιμοποιεί πριάρι—σκαμένον χοντρόν κορμό—ή βαρκούλα με χωρίς τρόπιδα—καρίνα—, τη γνωστή πλάβα. Άλλ' ο βαρκάρης που θα οδηγεί—σταλικωτής όπως πολλοί τον λένε, από το σταλίκι, το μακρύ ξύλο που το χρησιμοποιεί σαν κουπί,—πρέπει να ξέρει τις χωραφίες με τ' αλάκια και τους δρόμους για να μπορεί να παγαίνει όπου πρέπει χωρίς να φαίνεται και χωρίς να μπαίνει σε ρηχά όπου στην εκεί λάσπη εύκολα κολλάει, άλλά δύσκολα ξαναβγαίνει.

Μ' αυτόν τον τρόπο τ' αποτελέσματα δεν είναι ποτέ ικανοποιητικά. Μέσα όμως στις δυσκολίες και στις πολλές όμοιες σκηνές με τη δίωξι στη Στεριά προξενεί πολλές συγκινήσεις, και δεν είναι λίγοι οι κυνηγοί που τον προτιμούν από κάθε άλλον.

Στη δίωξι μπορεί να μπει και τοδο άκόμα το κυνήγι. Οι φαλαρίδες περνούν τη νύχτα στα βαθιά, όπου μάλιστα για μεγαλύτερη ασφάλεια κοιμούνται πολύ κοντά ή μια στην άλλη. Αν λοιπόν κανείς παραφυλάξει και ειδεί που θα μαζευτούν, και τη νύχτα με πριάρι ή βάρκα πετύχει χωρίς ν' άκουστέ να τις πλησιάσει, μπορεί να κάμει χρυσές δουλειές.

γ. *Παγάνα*. Ο τρόπος αυτός, αν λαβαίνουν μέρος πολλοί κυνηγοί, δε διαφέρει πολύ από τη δίωξι στη Στεριά. Παγάνα στο νερό με «κινητά καρτέρια» τους ίδιους τους παγανιστάδες.

Τὰ πριάρια—ή οι πλάβες κι' οι βάρκες αν το νερό είναι πολύ και τις πέρνει—όδηγούνται από τη μια μεριά της λίμνης προς την άλλη σ' άραιή ή πυκνή παράταξι, ανάλογη προς τον αριθμό τους. Οι φαλαρίδες όσο πλησιάζουν οι κυνηγοί τόσο τραβιούνται προς την άκρη, ως του αν πλησιάσουν πολύ αναγκάζονται να πετάξουν προς την άλλη μεριά. Άθελά τους τότε πετούν από πάνω ή δίπλα από τους κυνηγούς κι' έτσι τους δίνουν την εύκαιρία να ντουφεκοδν.

Αν οι βάρκες είναι πολλές, αντί να γίνεται δίωξις, γίνεται κλείσιμο, δηλ. κυκλική παγάνα. Το κλείσιμο συνήθως γίνεται σε μεγάλες λίμνες όπου ή άπλη παγάνα, δηλ. το πέρα—δώθε με τις βάρκες, είναι δύσκολη αν μη αδύνατη.

Με την παγάνα, άσχετα αν άπλη ή κυκλική, τ' αποτελέσματα είναι ανώτερα παρά μ' όποιον άλλο τρόπο, χώρα διτι δίνεται ή εύκαιρία σε γνωριμιές και σε γενική εύχαρίστησι μέσα στην ποικιλία που έχει και μέσα στα γέλοια με τις συνθησειςμένες έδω άποτυχίες στην άμιλλα για περισσότερες έπιτυχίες.

Άλλά κι' ή εύχαρίστησις και τὰ έξοδα και τὰ γέλοια πάνε περιπάτο αν δεν τηρηθούν ώρισμένοι κανόνες και ειδικά :

Αν στις άκρες έξω από το νερό δε μπούν λίγοι κυνηγοί, μένοντας όσο μπορούν φανερά, ώστε ν' αναγκάζουν τις φαλαρίδες, τὰ πουλιά όπως τις λένε, που θα προσπαθούν να ξεφύγουν από τὰ πριάρια να μην περνούν από κεί.

Αν τὰ πριάρια—πλάβες δεν παγαίνουν έχοντας τον καιρό πρύμα. Με τον καιρό πρύμα οι φαλαρίδες δεν πετούν, ώστε όταν σηκωθούν αναγκαστικά θα τον πάρουν πλώρη, δηλ. από μπρός, κι' έτσι θα περάσουν από τὰ πριάρια.

Κι' αν τὰ πριάρια—πλάβες αφήνουν μεγάλα ανοίγματα—κενά,—γιατί οι φαλαρίδες σαν με συνενόησι διευθύνονται όλες προς τὰ κεί και πετυχαίνουν να ξεφεύγουν.

Χωριστά όμως ο καθένας πρέπει να ξέρει άκόμα :

Ότι αν δεν έχει συνειθίσει από άλλες φορές ούτε να κάθεται σταυροπόδι, ούτε να ντουφεκάει από πριάρι, πρέπει να έπωμίξει όταν το πουλί είναι άκόμα μακρυνά. Αν θελήσει να έπωμίσει τη στιγμή που φτάνει σ' άπόστασι ντουφεκιάς, με την άπότομη κίνησι που θα κάμει, το πριάρι ή ή πλάβα θα παίξει—ταλαντευθεϊ—δσοδήποτε κι' αν ο σταλικωτής προσπαθήσει ν' αντιδράσει μπήχνοντας το σταλική ανάποδα, κι' ή ντουφεκιά αντί να πάει κατά τη φαλαρίδα θα πάει ή στο νερό ή στα σύνεφα. Στην περίπτωση μάλιστα αυτή κινδυνεύει κι' ο ίδιος να βρεθεϊ στο νερό, κι' άίντε τότε με τὰ δσα φυσιγγια θά ναι φορτωμένος και με τις μπότες ή άρβύλες που θα φοράει να σωθεϊ εύκολα.

Και ότι αν ο κυνηγός δὲ διαθέτει πολλά φυσίγγια δὲν πρέπει νὰ παγαίνει σ' αὐτὸ τὸ κυνήγι, γιατί τρώει πολλά. Πρέπει μάλιστα νὰ τάχει πολὺ πρόχειρα, γιατί μερικές στιγμές περνοὺν τόσα πουλιά ποὺ δὲν προφταίνει καλὰ—καλὰ νὰ γεμίζει. Ἄν δὲν τάχει πρόχειρα, χωρὶς βέβαια νὰ κινδυνεύουν νὰ βραχοῦν, τὰ μπλέκει, τὰ θαλασσώνει, κι' ἀντὶ νὰ γεμίζει νευριάζει καὶ ἢ ἀφήνει τὰ πουλιά νὰ περνοῦν ἀντουφέκιστα, ἢ ὅσες φορές προφταίνει νὰ ντουφεκάει δὲ σημειώνει ἐπιτυχίες.

Οἱ ντουφεκιές πρέπει νὰ ρίχνονται σὲ πουλιά ποὺ περνοῦν ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸν κυνηγὸ ἢ μόλις λίγο δίπλα, ποτὲ ὅμως δίπλα χαμηλά, γιατί μέσα στὸ σάστισμα ἢ στὸ κούνημα τοῦ πριαριοῦ—πλάβας, ἢ ἀκόμα καὶ στὸ λίγο τῆς βάρκας, ἂν εἶναι βάρκα, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ χτυπηθοῦν τὰ δίπλα πριάρια—πλάβες, ἢ μὲ τὸ ἐποστράκισμα τῶν σκαγιῶν στὸ νερὸ τὰ παρακάτω ἢ καὶ τ' ἀκόμα παρακάτω. Γιαυτὸν τὸν λόγο τὰ πριάρια πλάβες, βάρκες, δὲν πρέπει νὰ ξεφεύγουν ἀπὸ τὴ γραμμὴ παγαίνοντας ἄλλα μπρὸς κι' ἄλλα πίσω, γιατί ἔτσι καὶ ἀνοίγματα ἀφήνονται καὶ μεγαλώνουν τὸν κίνδυνο γιὰ αἵματα... ἀνθρώπινα ὅμως.

Στὴ συμφωνία ποὺ θὰ γίνεῖ μὲ τοὺς βαρκάρηδες—πριαρτζήδες πρέπει νὰ μπαίνει ρητὴ συμφωνία νὰ μὴν ἔχουν οἱ ἴδιοι ντουφέκια, ἄσχετα ἂν ἔχουν ἄδειες κυνηγιῶ. Ἄν ἔχουν κι' αὐτοὶ ντουφέκια, φροντίζουν γιὰ τίς δικές τους ντουφεκιές καὶ δὲν ὀδηγοῦν τὸ πριάρι γιὰ νὰ ἐξυπηρετεῖται καλὰ ὁ κυνηγός ποὺ εἶναι μέσα.

Στὶς δυὸ τελευταῖες συμβουλές ἐπιμένω πολὺ.

Οἱ φαλαρίδες ὡς στόχος εἶναι ἀπὸ τοὺς εὐκολώτερους. Στὸ πέταμα περνοῦν ἔτσι ποὺ κι' ὁ ἀτζαμῆς κυνηγός δὲ μπορεῖ νὰ μὴ σημειώνει ἐπιτυχίες.

Σκάγια ἀριθ. 6 ἢ 7 εἶναι δὴ ὅ,τι πρέπει. Ὁ κυνηγός ὅμως δὲ θὰ κάνει ἄσχημα ἂν ἔχει καὶ λίγα φυσίγγια μὲ 5, 4 ἀκόμα καὶ 3, γιατί δὲν εἶναι δύσκολο στὴν πρώτη παγανιά, στὸ πρῶτο τάγιο ὅπως συνήθως τὴ λένε, νὰ περάσουν καὶ πάπτιες. Στὴ δεύτερη ἢ τρίτη δὲν ὑπάρχει πιά ἐλπίς, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ δὴ μιὰ κεῖ καὶ τόσο ψηλά, ποὺ δὲ θὰ ντουφεκιέται. Οἱ πάπτιες δὲν εἶναι φαλαρίδες.

Πολλοὶ κυνηγοὶ ντουφεκοῦν καὶ τίς φαλαρίδες μὲ χοντρά σκάγια γιὰ νὰ μὴ βρίσκονται στὴν ἀνάγκη ἂν παρουσιάζονται πάπτιες ν' ἀλλάζουν φυσίγγια, περισσότερο βέβαια ὅσοι μεταχειρίζονται καραμπίνες. Αὐτὸ πάντως εἶναι ζήτημα ποὺ κανονίζεται ἀπὸ τὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὴν εὐχέρεια ποὺ ἔχει ν' ἀλλάζει φυσίγγια, σύμφωνα μὲ τὰ σκάγια ποὺ πέρνει τὸ ντουφέκι του, καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἀτομικὴ ἀντίληψι ποὺ ἀποχτάει μέσα στίς πολλές φορές ποὺ κυνηγáει. Ὅτι ὅμως οἱ φαλαρίδες σκοτώνονται καὶ μ' ἐφτάρια, κι' ὅτι αὐτὰ καὶ τὰ ἑξάρια εἶναι γι' αὐτὲς τὰ καλύτερα, δὲ θέλει φιλοσοφία.

Ὅταν τελειώνει τὸ πρῶτο τάγιο οἱ βάρκες πέρνουν τακτικὴ γραμμὴ γιὰ δεύτερο ἀντίθετο πρὸς τὸ πρῶτο, ἔστω κι' ἂν ὁ ἀέρας δὲν εἶναι εὐνοϊκός, γιατί τὸ δεύτερο θὰ παρασκευάσει τὸ τρίτο. Ὅπως ὅποτε ὅμως θὰ ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ τὸ μᾶκρος τῆς λίμνης κι' ἀπὸ τὴν ἀπὸ πρὶν συμφωνία μὲ τοὺς βαρκάρηδες κι' ὄχι μὲ τίς φαλαρίδες, γιατί αὐτὲς δὲ ξεμακραίνουν ἀπὸ τὴ λίμνη παρ' ὅλες τίς ντουφεκιές ποὺ θὰ τρώνε.

Πῶς θὰ μοιραστοῦν ὕστερα ὅσες ἔχουν χτυπηθεῖ εἶναι ζήτημα ἐπίσης συμφωνίας, ἢ ἐθίμου. Ἄν δὲν ἔχει συμφωνηθεῖ μοιρασιά, ὅπως συνειθίζεται, δημιουργεῖται κάποια ἀμίλλα, χάνονται πολλές ντουφεκιές, χῶρια ὅτι δὲ λείπουν καὶ τὰ μικροεπισόδεια σὲ ποῖον ἀνήκουν οἱ σκοτωμένες ἂν συμπέσει ν' ἀνακατωθοῦν.

2. Νεροπουλάδα πρασινοπόδαρη

Gallinula chloropus L.

Ἐνα ἀδυνατούλη πουλι μ' ἀνάστημα 0,30 μ., κάπως λαδοπράσινο, μὲ μύτη κίτρινη, κόρη κίτρινωπὴ, πόδια ψηλά πράσινα μὲ κοκκινωπὴ ἀπόχρωσι, μὲ δάχτυλα μεγάλα καὶ πεταμένη τὴν κοντὴ οὐρά του πρὸς τ' ἀπάνω, δὲν παύει νὰ γυρίζει ὅλη τὴν ἡμέρα στὰ καλάμια ἢ στὰ ραγάζια μέσα ἢ κοντὰ στοὺς βάλτους ὅπου ζῆ. Ἄλλα καὶ σὲ μικρόγυρνες μὲ λίγο νεράκι σκεπασμένες μὲ καλάμια δὲν εἶναι δύσκολο ν' ἀκούγεται ἢ ἰδιόρρυθμη φωνούλα του ποὺ δίνει εὐχάριστο τόνο στὴ βαλτίσια ζωῆ.

Ζευγαρώνει τὸν Μάρτη. Τὴν εὐρύχωρη φωλιὰ του τὴ φτιάχνει στίς καλάμοριζες. Γεννάει 5—8 σταχτοπράσινα αὐγά μὲ σκοῦρες βιολεττί πιτσιλές. Τὸ κλώσσημα κρατáει τρεῖς βδομάδες.

3. Νεροκοτσέλλα, νερόκοττα

Rallus aquaticus L.

Εἶναι μικρότερη ἀπὸ τὴ νεροπουλάδα μ' ἀνάστημα 22—26 ἑκατοστά. Οἱ φτεροῦγες του εἶναι μικρές, ὅπως κι' ἡ οὐρά του, καὶ γιαυτὸ στὸ πέταμα τίς χτυπάει ἀδιάκοπα σὰν νυχτερίδα.

Τὸ κορμί της εἶναι μπρούτζινο μὲ μαῦρες λεκέδες, ἐνῶ ἡ κοιλιὰ της εἶναι σταχτιά ἀνοιχτὴ. Στὰ πλάγια κι' ἀπάνω ἀπὸ τίς κνήμες πρὸς τὰ μπούτια ἔχει μαῦρες κι' ἄσπρες λουριδίτσες. Ἡ μεγα-

λούτσικη μύτη της στην άκρη είναι σταχτιά σκούρα, γύρω—γύρω όμως κι' από κάτω είναι κόκκινη σαν κοκκινόχρωμα. Κόκκινο είναι και τὸ νινί της, ἀλλὰ θολό.

Τὰ ψηλά σταχτοκόκκινα πόδια της ἔχουν πολὺ μεγάλα δάχτυλα, δυσανάλογα πρὸς τὸ κορμί της. Παρὰ ταῦτα στίς μεταναστεύ-

Εἰκ. 37

σεις της δὲν τὴν ἐμποδίζουν νὰ περπατᾷ τεράστιες ἀποστάσεις ἀκολουθώντας τις ποταμίσις ὄχτες. (Εἰκ. 37).

Ἡ θηλυκιά, ἴδια χρωματισμένη, εἶναι λιγάκι μικρότερη.

4. Κ ρ έ ξ

Crex crex ἢ *L. Crex pratensis* Bechst

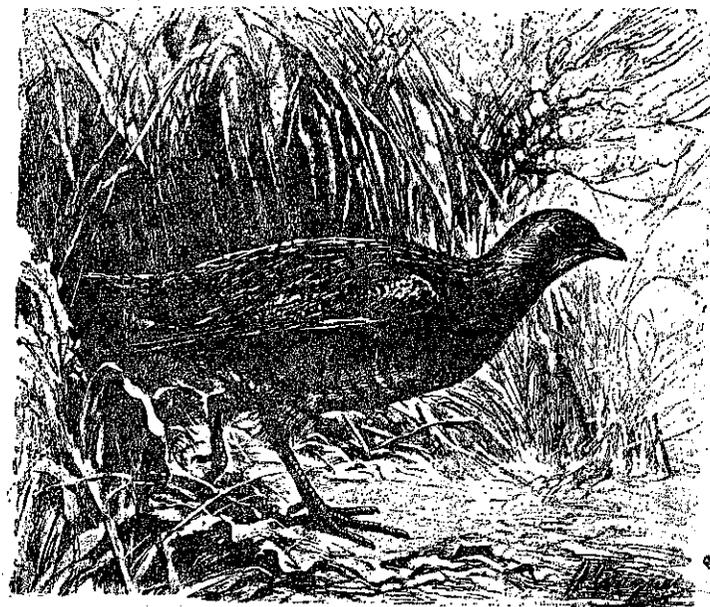
Εἶναι μεγάλο ὄσο ἡ νεροκοτσέλλα, ἀλλὰ λαμνάτο πουλί. Τὸ χρῶμα του, σταχτοκάστανο ἀπὸ πάνω μὲ μερικές μαθρες κηλίδες, ὄσο κατεβαίνει πρὸς τὰ κάτω γίνεται κοκκινωπὸ σαν σκουριά. Ὁ λαιμὸς του εἶναι σταχτῆς κι' ἡ κοιλιά του ἀσπρουδερή. (Εἰκ. 38).

Ἄν καὶ συχνοακούγεται μὲ τὴν γνωστὴ φωνή του «κρέξ», ἀπὸ ὅπου καὶ τ' ὄνομά του, δὲ βρίσκεται εὐκόλα. Ζῆ μοναχούλη του καὶ

κρυφὰ μέσα σὲ λειβάδια ἢ σὲ μικρόλοφους μὲ σπαρμένες τίς γύρω χωραφίες.

Ὡς τὸν Ἰούνιο—Ἰούλιο ποὺ ζευγαρώνει δὲν παύει μέρα—νόχτα τὰ ξεφωνητὰ του. Μικρὰ ὄμως βρίσκονται ἀκόμα καὶ τέλος Σ)ρη, ἴσως ἀπὸ δεύτερες γέννες.

Τὸ κρέξ, ὅπως κι' ἡ νερόκοττα, μᾶς ἔρχονται μαζὺ μὲ τὰ ὄρτύκια. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι κάποιος θάγραψε ὅτι ἡ νερόκοττα ὀδηγᾷ τὸ ὄρτύκι καὶ «πῶς πᾶνε οἱ στραβοὶ στὸν Ἄδη; Ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλον», τὸ πήραν ἔπειτα κι' ἄλλοι καὶ τώρα σερβίρεται γιὰ σπουδαία ἀνακάλυψις. Ἰδιαιτέρα τὸ κρέξ, ποὺ ἄλλοι πιστεύουν ὅτι αὐτὸ τὰ ὀδηγᾷ, τὸ βάφτισαν «ὄρτυκοβασίλη». Εἶχαν ἀνάγκη τὰ

Εἰκ. 38

ὄρτύκια νὰ βάλουν γιὰ ὀδηγὸ τους ἓνα καθαρὸ βαλτόπουλο, ἢ ἓναν φωνακλούδη κουκοσκιάχη.

Ζευγαρώνει τὸν Μάη. Σ' ἓνα μικρὸ βαθούλωμα μὲ λίγα χορταράκια τὸ θηλυκὸ γεννᾷει 8—12 αὐγά ἄσπρα μὲ πολλὰς βουλίσσες. Τὸ κλώσημα κρατᾷει τρεῖς βδομάδες.

5. Ὀρτυκομύτρα ἢ μεγάλη

Ortygometra porzana L.

Στὴν κοψιά καὶ στὸ ἀνάστημα μοιάζει τοῦ ὄρτυκιος, ἀλλὰ μὲ τὸ κορμὶ καφφὲ λαδί μὲ γραμμίσσες ἢ στίγματα ἄσπρα καὶ μὲ κοι-

λιά άσπρουλιάρια. Τα μικρά αφήνουν τη μάνα τους σε λίγες μέρες από τότε που θα βγουν από το αέγδο. Δεν έχουν ανάγκη να πάρουν μαθήματα ούτε για να κολυμπούν, ούτε σε κίνδυνο να λαγιάζουν. Άλλά και γιαυτό δεν είναι λίγα όσα δεν προφταίνουν να ιδούν τί είναι ζωή. Οι υφίττες, τα κουνάβια και τα γεράκια φροντίζουν γιαυτό μ' όλη τη ψυχή τους.

6. Όρτυκομύτρα ή μέτρια

Ortygometra parva Scop, ή *O. minuta* Pall

Και τούτη, όπως κι' ή παρακάτω, στην κοψιά μοιάζει του όρτυκιοό, αλλά μ' άνάστημα που δεν περνάει τα 0,17—0,18 μ. Το κορμί της είναι λαδί με λίγους άσπρους στρογγυλούς λεκέδες, ή κοιλιιά και τό μοθτρο της σταχτογάλαζα και τα πόδια της πράσινα.

7. Όρτυκομύτρα ή πυγμαία

Ortygometra pussila Pall ή *O. pygmaea* Naum

Τό άνάστημά της δεν περνάει τα 0,17 μ. Το κορμί της είναι μαθρο με πολλές άσπρες πιτσιλίες και τα πόδια της κρεατί.

Οι όρτυκομύτρες ζούν σε βάλτους ή σε βαλτοτόπια και σ' άνάγκη μπορούν να κολυμπάνε σαν καθαροί κολυμπιστάδες.

Κυνήγι.

Τό κυνήγι όλων αυτών των πουλιών καταντάει παιγνιδάκι άν κανείς έχει σκυλί να μπορεί να τα κυνηγεί άκόμα και μέσα στα νερά και επιμένει στο βγάλσιμό τους. Άλλοιώς είναι δύσκολο, γιατί είναι από τα περισσότερο δυσκολόβγαλτα πουλιά.

Ός στόχος είναι επίσης εύκολα, γιατί πετούν σιγά και ίσια, άρκει βέβαια ό κυνηγός μέσα στο λίγο σχετικώς διάστημα που θα το δώσουν καιρό, να προφτάσει να στείλει άπάνω τους τα έννηάρια ή δεκάρια.

Τ Α Ξ Ι Σ Β'

Π Ε Λ Α Ρ Γ Ο Ε Ι Δ Η

CICONIDAE

Στην τάξι Πελαργοειδη άνήκουν πουλιά που σύμφωνα με τα έξωτερικά γνωρίσματά τους φαίνονται ξένα. Έχουν όμως κοινά μερικά ανατομικά, όπως π.χ. τον ταρσό, μακρύς σ' όλα, από όπου τα όνομάσανε και «μακρόταρσα», και γιαυτό τα βάλανε στην ίδια τάξι. Άπό όλα αυτά θα μιλήσουμε για μερικά από τους έρωδιούς, για τις ίβεις και για τα στεγανόποδα, γιατί για τον Έλληνα κυνηγό αυτά μοναχά έχουν μια μικρή σημασία.

Έ ρ ω δ ι ο ι

Ardea

Η οικογένεια Έρωδιοί περιλαμβάνει πουλιά που ζούν κοντά σε βάλτους ή σε τόπους με λίγα νερά, γιατί κει βρίσκουν σκουλικια, βατράχια και ψάρια, τροφή δηλ. έξαιρετικά έκλεκτή. Γιαυτό τα όνομάσανε και *Herodiones*, δηλ. πουλιά που περπατούν σε ρηχά νερά.

«Τό καλό φαγητό κάνει τον γέρο παληκάρι» λέει μια παροιμία. Κι' αλήθεια τό φαγητό από τη μια μεριά κι' ό τόπος από την άλλη, είναι οι δυό πόλοι όπου γύρω τους κυλάει ή ζωή. Κι' όμως τό έκλεκτό φαγητό ως προς αυτά τα πουλιά δεν ίσχυσε σε τίποτα. Νίκησε τό περιβάλλον, ό βάλτος, ή άκνησιιά, ή σαπίλα, ή βρώμα. Γιαυτό οι έρωδιοί είναι πουλιά κακοφτιασμένα, κωμικά, αλλά και χυδαία, κάκψυχα, μικροκαυατζήδες, αλλά και φοβιτσιάρικα μπρός σε μεγαλύτερα ή σε πουλιά που θέλουν να υπερασπίσουν τον έαυτό τους. Ίδια σαν μερικούς που άν και κάνουν τον σπουδαίο ρεζιλεύονται με τό λύγισμα της μέσης που τό έχουν πολύ πρόχειρο μόλις βρεθούν μπρός σ' άλλους με άνώτερη κοινωνική θέση ή δύναμη.

Τό πέταμά τους είναι σιγανό, κοιμισμένο. Δε δείχνουν καμμιιά εύκινησία, έκτός όταν τινάζουν τον λαιμό τους για να πιάσουν κανα ψάρι. Όποια άλλη κινήσις τους δεν έχει καμμιιά χάρη. Στο σύνολό τους μάλιστα μοιάζουν σαν ξύλινα.

Είναι αποδημητικά. Μας έρχονται την άνοιξη και φεύγουν τον Οκτώβρη. Μερικά όμως μας μένουν όλον τον χειμώνα, δίνοντας με την παρουσία τους κάποια ποικιλία στους βάλτους. Η τροφή δέ θα τους λείψει. Ούτε έχουν φόβο από άλλα πουλιά ή κι' από κυνηγούς, γιατί το κρέας τους δεν τρώγεται. Σπάνια να βρεθεί κανένας να τους σφίξει καμιά ντουφεκιά γιατί ίσως τά τρώει, ή για να χτυπήσει ένα πετούμενο και μάλιστα κάμποσο μεγάλο, ή για να προφυλάξει τα ψάρια, ή αν πρόκειται για τον μεγάλο έρωδιό να πάψει ν' ακούγεται ή συχαμένη φωνή του, κείνο το άπαισιο γκνιάά.

Φωληάζουν σε δέντρα, όπου φτιάνουν δλόκληρο χωριό. Φωληάζουν όμως κι' ένας δώ·κι' ένας κει ξεχωριστά και σε δέντρα, αλλά και σε βράχια, ακόμα κι' άπάνω σε ψαθί.

Η θηλυκιά τά 3—6 αύγά της τά κλωσσάει 16—26 μέρες. Σ' όλο αυτό τó διάστημα τó άρσενικό φροντίζει να μην της λείπει τίποτα. Να μιά έκδήλωσις κάπως άπερίμενη από αυτά τά πουλιά.

Τά ψηλά πόδια τους έχουν τρία δάχτυλα μπρός κι' ένα πίσω. Στο μεσαίο, πού είναι και τó μεγαλύτερο, τó νύχι στο μέσα μέρος είναι πριονωτό και μοιάζει σαν χτένι.

Η μεγάλη μύτη τους είναι πλακουτοή στα πλάγια, ίσια ή μόλις γυριστή στην άκρη, και χωρίς δέρμα σκεπασμένη.

Στό πέταμα κρατούν τά πόδια τους τεντωμένα προς τά πίσω, ενώ τόν μακρό λαιμό τους τόν κρατούν τσακιστόν τόσο, ώστε τó κεφάλι τους άκουμπάει στις πλάτες.

Στήν πατρίδα μας ζούν, έρχονται, ή περνούν:

α. Έρωδιοι οί καθαροί

1. Έρωδιός ό σταχτής, ψαροφαγός, τοικνιάς

Ardea cineria L.

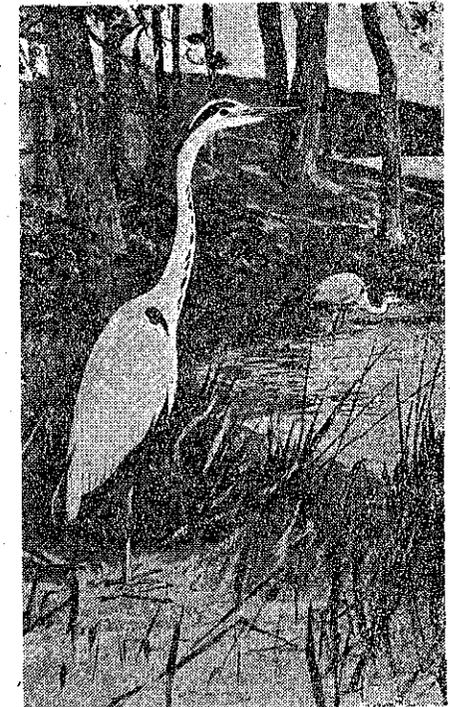
Είναι από τά μεγάλα πουλιά, μ' άνάστημα 1—1,10 μ. και μ' άνοιγμα φτερών μαζί με τó κορμί 1,70—1,80 μ. Είναι κι' από τά μακροβιώτερα. Ξεπερνάει τά πενήντα χρόνια. Τόν σταχτή χρωματισμό του, από όπου και τ' όνομά του τόν άποχτάει τόν τρίτο χρόνο. Ός τότε είναι άνοιχτότερος. Η κοιλιά του είναι άσπρουδερή. Η μύτη του από πάνω είναι σταχτιά κι' από κάτω κιτρινωπή σαν άχυρο, όσο όμως περνούν τά χρόνια τόσο κιτρινίζει ως πού γίνεται κατακίτρινη.

Στό πίσω μέρος στο κεφάλι του λίγα φτερά κάπως μεγάλα σε σχήμα πεσμένου λοφίου κάνουν τήν εμφάνισί του πιό γελοία. (Εικ. 39).

Ζη κοντά σε βάλτους, λίμνες ή ποτάμια, άλλ' ακόμα και σε ρυάκια άπάνω σε βουνά.

Στό περπάτημά του μέσα στο νερό δεν άκούγεται καθόλου. Πετυχαίνει έτσι να πλησιάζει τά βατράχια ή τά ψάρια. Άλλά και δεν κουράζεται να κάθεται άκίνητος ώρες κάνοντας καρτέρι για ό,τι περάσει δίπλα του. Στα βαθειά νερά μπορεί και κολυμπάει.

Οί κυνηγοί τόν έχουν βαφτίσει και τρυγονοσοούρη, γιατί στις 10—15 Άπριλιού όταν μας έρχεται αρχίζουν ναρχουνται και τά τρυγόνια ή μαζί του ή μετά μιά—δυό μέρες. Ζευγαρώνει τόν Άπρίλη. Τά 3—4 αύγά, άνοιχτά πράσινα και μεγάλα όσο τά κοτίσια, τά κλωσσάει μοναχά ή θηλυκιά 25—26 μέρες.

2. Έρωδιός ό μαυροκέφαλος

Ardea melanocephala L.

Είναι όσο κι' ό σταχτής μεγάλος, αλλά μ' ωραιότερο λοφίο. Τó κεφάλι του είναι μαυρο, από όπου και τ' όνομά του, ό λαιμός άσπρος κι' όλο τó άλλο κορμί του σταχτόμαυρο.

Εικ. 39

3. Έρωδιός ό κοκκινωπός

Ardea purpurea L.

Είναι μικρότερος από τόν σταχτή, μ' άνάστημα 0,90 μ. Τ' άνοιχτά φτερά του μαζί με τó κορμί πιάνουν τó 1,30 μ.

Τó βασικό χρώμα του είναι σκουρο σταχτι με μιά άπόχρωσι σκούρα κοκκινωπή. Η μύτη του είναι μακρú, άλλ' όχι τόσο χοντρή όσο στους δυό ποηγούμενους.

Ζευγαρώνει τó Μάη. Τή φωληά του τή φτιάνει μέσα σε βάλτους άπάνω σε ψαθιά, ή σε καλάμια, ή σε κοντοϊτιές πού φυτρώνουν σε δυσκολόφταστα και δυσκολοπάτητα νησάκια, άλλ' ακόμα κι' άπάνω σε χαμόκλαδα. Φωληάζουν πολλά μαζί ζευγάρια, και είκοσι και τριάντα και περισσότερα.

Τ' αύγά τους είναι πρασινωπά και μεγάλα όσο τά κοτίσια.

4. Έρωδιός ο άσπρος

Herodias alba L. ή *Egretta alba* Bechst

Κάτασπρο πουλί μ' ανάστημα 1 μ. κι' άνοιγμα φτερών μαζί με τὸ κορμί του 1,90 μ. Έκτός από τὸ λοφίο του ποὺ εἶναι σ' αὐτὸν ὡμορφότερο, μερικές ὥραιες φτερότριχες στὰ μπούτια του τὸν κάνουν ὑποφερτὸν στὸ μάτι. Ἴσως νὰ τῶχει καταλάβει καὶ ὁ ἴδιος καὶ γι' αὐτὸ εἶναι λιγώτερο κακὸτροπος ἀπὸ τὰ ξαδέρφια του.

Εἰκ. 40

Ἡ μύτη του, δταν εἶναι μικρός, εἶναι κιτρινωπή. Ὅσο ἄνωγερνοθὸν τὰ χρόνια πέφτει στὸ καφὲ—μαθρο.

Τὰ πόδια του στὸ ἄπάνω μέρος εἶναι κοκκινοκίτρινα, ἐνῶ στὸ κάτω εἶναι κοκκινωπά ἢ καὶ κατὰμαυρα. (Εἰκ. 40).

Φωληάζει μέσα σὲ καλάμια ἢ ραγάζια. Τὰ 3—5 γαλαζοπράσινα αὐγά του εἶναι μεγάλα ὅσο τῆς χήνας.

5. Έρωδιός ο μεταξωτός ἢ ἔγγρέττα

Egretta gargetta Bechst

Εἶναι μικρότερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Τὸ ἀνάστημά του δὲν περνάει τὰ 0,53 μ.

Τὴ φωληὰ του τὴ φτιάνει στὶς κορυφὲς ψηλῶν δέντρων κοντὰ ἢ μέσα στοὺς βάλτους.

Στὰ μπούτια του φυτρώνουν ὡμορφες φτερότριχες, οἱ περίφημες ἔγγρέττες, ἀπὸ ὅπου κι' αὐτός, ὅπως κι' ὁ προηγούμενος, πήρε τ' ὄνομά του. Οἱ ἔγγρέτες δῶ καὶ λίγα χρόνια πίσω στοίχιζαν ἕνα σωρὸ λεπτά, γιὰ τὴν οἱ γυναῖκες τίς χρησιμοποιοῦσαν ὡς στολίδια στὰ καπέλλα τους. Τώρα αὐτὴ ἡ μόδα πέρασε, οἱ γυναῖκες δὲν στολιζοῦν τὸ κεφάλι τους ὅπως οἱ ἄγριοι τῆς Ἀφρικῆς, ἔστω κι' ἂν τὰ φτερά αὐτὰ εἶναι ἔγγρέττες, γι' αὐτὸ κι' οἱ κυνηγοὶ ἔπαψαν νὰ τοὺς σκοτώνουν⁽¹⁾.

Φωληάζει στὰ δέντρα, ἀλλὰ καὶ σὲ καλάμια.

β. Έρωδιοὶ οἱ φωνασκούντες, φωνακλάδες

Οἱ ἔρωδιοὶ αὐτοὶ δὲν παύουν τὰ ξεφωνητὰ ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ξεχώρισαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ζοθὸν πολλοὶ μαζί, ἀλλὰ καὶ μοναχοὶ τους τραβηγμένοι καθένας τους, σὲ δυσκολοπάτητα μέρη μέσα στοὺς βάλτους. Τὴν ἡμέρα ἢ κοιμοῦνται ἢ ξεκουράζονται. Ὅταν ἄνωγερνοθὸν βραδυάζει ἀφήνουν ἕνας—ἕνας τίς θέσεις τους καὶ πᾶνε στὴ βοσκή.

Ἡ μύτη τους εἶναι ὅσο καὶ τὸ κεφάλι τους μεγάλη. Ὁ λαιμὸς τους ἂν καὶ δὲν εἶναι οὔτε κοντὸς οὔτε μακρὸς, φαίνεται ὅταν νᾶναι κοντὸς ἀπὸ τὰ πολλὰ φτερά του. Οὔτε καὶ τὰ πόδια τους εἶναι πολὺ ψηλά, ἀλλ' αὐτὸ δὲν τοὺς δυσκολεύει νὰ γυρίζουν στὰ νερά. Ἐχουν ἐμφάνισι δυνατῶν πουλιῶν, κι' ὅμως εἶναι τὰ πιὸ φοβιτσιάρικα ἀπὸ ὅλα τους.

1. Έρωδιός ο μικρός, μουλοχτός

Ardetta minuta L.

Τὸ ἀνάστημά του δὲν περνάει τὰ 0,40 μ. Τὰ φτερά στὰ πόδια

(1) Ἡ μόδα τῶν φτερῶν στὰ γυναικεῖα καπέλλα δείχνει δυστυχῶς ὅτι ξεαναγυρίζει. Ἄλλοίμονο στὰ καυμένα τὰ πουλάκια.

του κατεβαίνοντας πολύ κάτω φτιάνουν βρακιά σαν σε μερικά άρπακτικά. Το πάνω μέρος του κεφαλιού, ο σβέρκος κι' οι πλάτες του είναι σταχτόμαυρα με μια ζωομορφή γυαλάδα. Η κοιλιά κι' οι φτεροβγες στο πάνω μέρος είναι καστανοκίτρινες και τα δίπλα στο στήθος με πολλές μαύρες πιτσιλές.

Τη φωλιά του τη φτιάνει κοντά στις ὄχτες μέσα σε καλαμιώνες. Τα 5—6 ή κι' 7 άνοιχτά γαλαζοπράσινα αυγά, το θηλυκό τα κλωσάει 13—17 μέρες.

Όταν κάθεται την ημέρα άπάνω σ' ὄποιο κλαρί ή και κάτω βρίσκει τέτοιο περιβάλλον που δύσκολα διακρίνεται. Στα δέντρα που κάθεται παγαίνει πετώντας, αλλά μπορεί και να σκαρφαλώνει σαν καθαρὸς δρυοκολάπτης.

Στο ντουφέκι, αν και δεν κυνηγιέται, πέφτει δύσκολα, γιατί κοιμάται πολύ ελαφρά κι' ὄσο σιγά αν φροντίσει κανείς να τον πλησιάσει θά ξυπνήσει, θ' αντιληφτεί τὸν κίνδυνο και θά πετάξει.

2. Βούταυρος ὁ κολωνάτος ή μεγάλος φωνακλός

Botaurus stellaris

Τὸ *stellaris* τὸ γράφουν με δυὸ λάμδα. Είναι λάθος. Θά γραφότανε ἔτσι αν ἦτανε ἀπὸ τὸ *stella* (ἀστέρι), που ἔδω δεν ἔχει καμμιά θέσι. Γιαυτό δεν πρέπει να λέγεται κι' ἀστερίας, ὄπως ὄχι ὄρθα μεταφράζεται. Πρέπει να γράφεται μ' ἓνα λάμδα ἀπὸ τὸ *stela*, στήλη, κολώνα, γιατί μένοντας ἀκίνητος και με τεντωμένο τὸ λαιμὸ μοιάζει σὺν κολώνα.

Τὸ βασικὸ χρώμα του είναι καστανοκίτρινο με καστανόμαυρες κηλίδες, καταλήγοντας στο μπρὸς τοῦ λαιμοῦ σε δυὸ μακρὲς λωρίδες. (Εἰκ. 41).

Τὸ ἀνάστημά του πιάνει τὰ 0,62 μ.

Τὴ νύχτα μέσα στην ἡσυχία ἀκούγεται κάπου—κάπου μιὰ φωνή σαν ἀπὸ κόρακα ή ἀπὸ βῶδι, ἓνα «κρά—κράου». Οἱ κυνηγοὶ ἄς μη φοβηθοῦν κι' ἀρχίσουν τὰ σταυροκοπήματα. Είναι ἀπὸ τὸν ἀρσενικὸ βούταυρο—γιαυτό λέγεται κι' ἔτσι.—"Αν μάλιστα συμπέσει να φωλιάσουν μερικὰ ζευγάρια και σε μᾶς, ἀκούγεται κατὰ τὸν Ἀπρίλη, πολλὲς μάλιστα φορὲς ὡς δύο χιλιάμετρα μακρὰ, ἓνα παράξενο οὖρλιασμα, ἓνα «χούι—προύμπ».

Τρώει ὄ,τι ὄλα τὰ ξαδέλφια του, ἀλλὰ και βδέλες χωρὶς μάλιστα να κάνει τὸν κόπο να τις σκοτώνει. Δὲ φοβάται ὄτι θά τοῦ κολήσουν στο στομάχι ή στα ἔντερα, γιατί ἀπὸ τὸ ἐκεῖ πολὺ δραστικὸ ὄδροχλωρικὸ ὄξυ φοφοῦν.

3. Έρωδιὸς ὁ βοοφύλαξ

Bubulius lucidus Raf.

Ζῆ κοντὰ σε μεγάλα ζῶα, γιατί στα τιμπούρια τους βρίσκει τὴν ἐκλεκτότερη τροφή του. Γιαυτό κι' αὐτὰ τὸν δέχονται μ' εὐγνωμοσύνη και γιαυτό οἱ ζωολόγοι τὸν βάφτισαν «γελαθάρη». Ἡμερώνει πολὺ εὐκόλα.

4. Νυκτοκόραξ

Nyctocorax nyctocorax L.

Πῆρε τ' ὄνομά του ἀπὸ τὴ βαθειὰ ἀλλ' ὄχι δυνατὴ φωνή του, ὄμοια κάπως σὺν τοῦ κόρακα. Τὸ ἀνάστημά του πιάνει τὰ 0,55—0,65 μ.

Στὸν ἀρσενικὸ τὸ κεφάλι είναι μαῦρο με μιὰ πρασινωπὴ ἀνταύγεια και με τρία ἄσπρα φτεράκια, ἴδιο χρώμα ἔχουν κι' οἱ φτεροβγες στ' ἀπάνω μέρος, ἐνῶ στο ὄπόλοιπο μέρος τους είναι σταχτιές. Ἡ θηλυκειὰ είναι μικρότερη και με τὸ γυάλισμα τῶν φτερῶν της λιγώτερο χτυπητό. (Εἰκ. 42).

Γιὰ τὸ φώλησμά τους προτιμοῦν μέτρια δέντρα. Τα 4—5 αυγά της τὰ κλωσάει μοναχὰ ή θηλυκειὰ 20 μέρες.

Εἰκ. 41

I B E I Σ

IVIDAE

Ἀπὸ τὴν οἰκογένεια «Ἴβις» μᾶς ἔρχονται δυὸ μοναχὰ ἀντιπρόσωποι.

1. Ἴβις, χαλκόκοτα, μαῦρο τουρλί

Plegalis falcinellus L.

Πουλί ὄχι συνειθισμένο σε μᾶς. Τὸ ἀνάστημά του πιάνει τὰ 0,62 μ. Ὁ λαιμὸς, ή κοιλιά κι' οἱ φτεροβγες στο πάνω μέρος

είναι χαλκοκάστανες, κι' οι πλάτες του καστανόμαυρες μ' ανταύγεια άλλοτε βιολετί κι' άλλοτε πρασινωπή. Το πίσω μέρος του κεφαλιού του είναι σκοURO καστανό με κόκκινη ανταύγεια. Όταν περπατάει κρατάει τον λαιμό του τσακιστόν προς τα πίσω με τη μύτη προς τα κάτω σαν νάναι συγκλητικός. Όταν όμως πετάει τον τεντώνει ίσια μπρός, δουλεύοντας τις φτεροφυγές σαν σπουργίτης. Με τ' άλλα βαλτόπουλα δε βρίσκεται σ' αγαθές σχέσεις. Δεν τον αφήνει ή υπερηφάνεια μέσα στη μεγάλη ιδέα που έχει για τον εαυτό του.

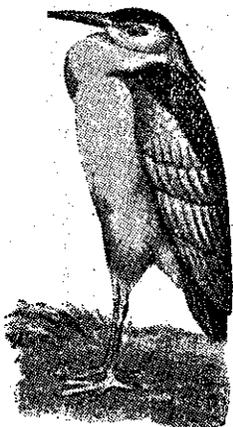
2. Λευκοερωδίδς ή πλαταλέα

Platalea leucorodia L.

Μεγάλο και κάτασπρο πουλί με λίγο ανοιχτό κίτρινο στη βάση στον λαιμό του και με το νιψί κατακόκκινο. Χαρακτηριστικό όμως γνώρισμά του είναι ή μύτη του, μεγάλη και μαύρη και με μια έλαφρη κιτριλίλα στην άκρη της όπου πλαταίνει, από όπου και τ' όνομά της χουλιανομούτα (Εικ. 43).

Κυνήγι.

Και οι έρωδιοι και οι Ίβεις δεν έχουν να δώσουν στον κυνηγό τίποτα και γιαυτό δεν κυνηγιούνται. Πάντοτε όμως βρίσκονται μερικοί που δε λυπούνται τα φυσίγγια τους, είτε γιατί χτυπώντας πουλιά μεγάλα θάχουν άργότερα να διηγούνται κατορθώματα, είτε γιατί βρίσκοντας τό κρέας ειδικά της Πλαταλέας κάπως ύποφερτό δεν της τό χαρίζουν. Ωστε δε μπορεί να γίνει έδω λόγος για συστηματικό κυνήγι. Τό πολύ—πολύ να γίνει καρτέρι και από όπου συνειθίζουν να περνοδιαβαίνουν. Μένει λοιπόν ως κυριώτερος τρόπος τό τυχαίο για τον κυνηγό και τό κακό γιαυτό συναπάντημα σ' άλλα κυνήγια που κάνει μέσα ή κοντά στους βάλτους.

Εικ. 42

Σκάγια αριθ. 5 ή 6, ή αν δεν είναι πολύ μακρὰ και 7, τὰ γκρεμίζουν. Δεν έχουν πολλά φτερά και κόβονται εύκολα.

Αν πέσουν ζωντανά ο κυνηγός όταν θά τὰ πλησιάσει πρέπει να προσέξει τὰ μάτια και τὰ δικά του και τών σκυλιών του. Ρίχνονται και προσπαθούν αυτά να χτυπήσουν.

ΣΤΕΓΑΝΟΠΟΔΑ

STEGANOPODES

Τὰ πουλιά αυτής της οικογένειας έχουν τοῦτο τό κοινό γνώρισμα, ή μεμβράνη στα δάχτυλά τους ενώνει τὰ τέσσερα κι' όχι τὰ τρία όπως στα πριονόχειλα.

Ός κυνήγι δεν έχουν μεγάλη σημασία.

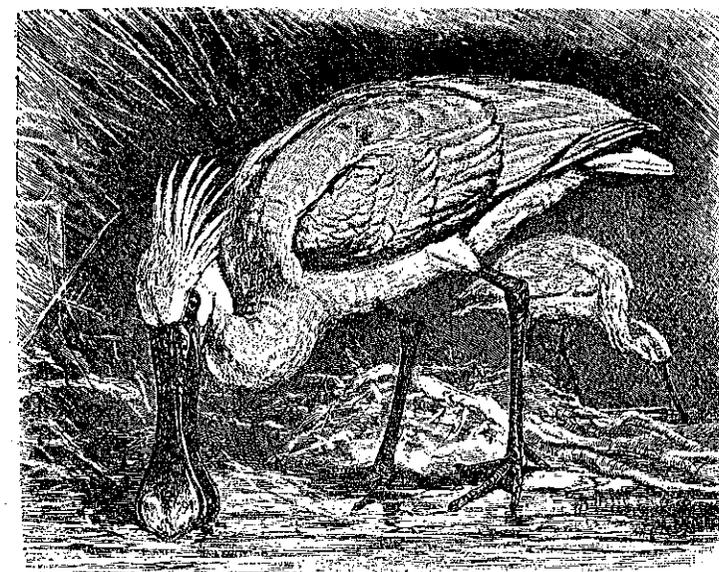
α. Φαλακροκορακοειδή

Phalacrocorax

1. Φαλακροκόραξ ο μέγας, θαλασσοκουρούνα, ύφια

Phalacrocorax carbo L.

Σταχτόξανθο ή γαλαζόμαυρο πουλί μ' άνάστημα 0,75—0,77 μ.,

Εικ. 43

συχάμενο, ίδιο σαν νεκροθάφτης, αλλά περίφημος βουτηχτής και φάγας. Έξημερώνεται εύκολα και χρησιμοποιείται στο ψάρεμα. Πρέπει όμως να του περνιέται στον λαιμό ένας κρίκος για να τον έμποδίζει να καταπίνει τὰ ψάρια που θά πιάνει.

Φωλιάζει σε δέντρα δυό φορές τον χρόνο. Η θηλυκεία στην κάθε γέννα της κάνει 3—4 αυγά μακρουλά—πρασινογάλαζα.

2. Φαλακροκόραξ ὁ μεσογειακός, καλικάτσουδα
Phalacrocorax gragulus Rayr

Εἶναι μικρότερος ἀπὸ τὸν προηγούμενο ὡς 0,10 μ. Φωλιάζει
στὶς παραλίες σὲ πολλὰ ζευγάρια.

3. Φαλακροκόραξ ὁ πυγμαῖος, μικρὴ λαγγόνα
Phalacrocorax pygmaeus Rall

Ὁ μικρότερος ἀπὸ ἄλλους, μ' ἀνάστημα 0,50—0,55 μ. καὶ μὲ
χρωματισμό, ὅπως καὶ στὸν προηγούμενο, μαυροπράσινον.

β. Πελεκάνοι

Pelecanus

Μεγάλα καὶ κάτασπρα πουλιά, τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ ὅσα ζοῦν
στὰ νερά, γιομίζουσι τὸν χειμῶνα τὶς μεγάλες λίμνες ἢ λιμνοθάλασ-
σές μας, ἀλλὰ καὶ τὶς ἀδειάζουσι ἀπὸ τὰ ψάρια τους.

Στὸ κυνήγι τῶν ψαριῶν ἐφαρμόζουσι τὴν παγάννα μὲ κατεύθυνσι
τὴν παραλία, μὲ τέτοια ὁμοίωσι τακτικὴ ὥστε τ' ἀφρόψαρα ποῦ κυνη-
γοῦν δὲ θὰ πετύχουσι νὰ τοὺς ξεφύγουν. Ἄλλα ψάρια δὲ μποροῦν νὰ
πιάσουν, γιὰ τὴν δὲ μποροῦν νὰ βουτήξουν στὸ νερὸ τὸ κεφάλι μὲ τὴν
τεράστια μύτη τους. Γιὰ τὸ συνειθίζουσι νὰ κυνηγοῦν περισσότερο
στὰ ρηχὰ παρά στὰ βαθειά.

Πιάνουσι τὰ ψάρια μαζὺ μὲ νερὸ μέσα στὴ κιτρινοκόκκινη σακ-
κούλα ποῦ ἔχουσι στὸ κάτω σαγόνι. Ἐπειτα γυρίζουσι τὴ μύτη δίπλα,
χύνουσι ἔτσι πρῶτα τὸ νερὸ, καὶ ἔπειτα ἢ τὰ καταπίνουσι, ἢ σὰν σὲ
ἀποθήκη τὰ κρατοῦν ὡς νὰ τὰ πᾶνε στὰ μικρά τους.

Παρ' ὅλη τὴν ὀμορφίαν ποῦ δίδουσι στὶς λίμνες καὶ λιμνοθάλασ-
σες πρέπει κάποτε—κάποτε νὰ ξαφνιάζουσι μὲ καμμιά ντουφεκιά
μὲ βόλι ἢ μὲ πολὺ χοντρά σκάγια, γιὰ τὴν οἱ ζημιές τους στὴν ἀλιείαν
ξεπερνᾶνε κάθε ὄριο.

Τὸ κρέας τους δὲν τρώγεται. Μερικοὶ χρησιμοποιοῦν τὸ λίπος
τους γιὰ ἀντιρευματικὸ φάρμακο, ὅπως ἄλλοι τῆς ἀλεποῦς ἢ τοῦ
ἀσβοῦ.

Τὸ δέρμα τους μαζὺ μὲ τὰ φτερά μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ὡς
στρώμα γιὰ πολὺ μικρὰ παιδιὰ. Εἶναι μαλακό, κρατᾶει ζέστη, δὲν
περνιέται ἀπὸ τὰ ὄσρα καὶ στεγνώνει γρήγορα.

1. Πελεκάνος ὄνοκρόταλος
Pelecanus onocrotalus L.

Ἔχει ἀνάστημα 1.50 μ. Ἡ φωνὴ του μοιάζει σὰν τοῦ γαϊδά-
ρου, γιὰ τὸ πῆρε καὶ τ' ὄνομά του.

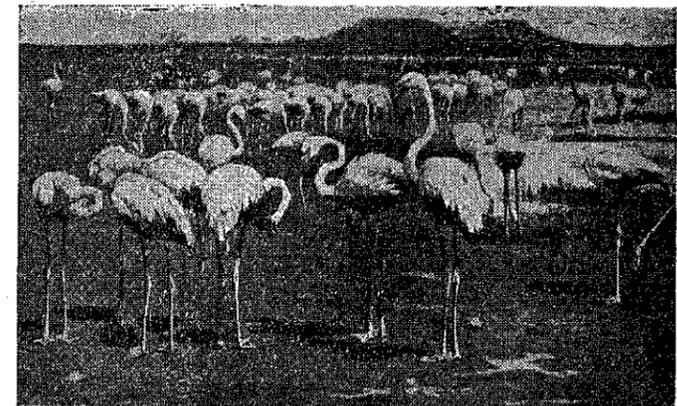
2. Πελεκάνος ὁ μεγάλος, τουμπανιάς, σακκάς
Pelecanus crispus Bruch.

Ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ἄλλους, μ' ἀνάστημα 1.80—1.90 μ. Φωλιά-
ζει καὶ σὲ μᾶς.

γ. Φοινικόπτεροι

Flamingos

Μποροῦσι νὰ καταταχθοῦν καὶ στὰ καλοβάμονα, γιὰ τὴν τὰ
πόδια τους εἶναι σὰν καλόβαθρα, ἢ στὰ χηνόμορφα—πριονόχειλα,

Εἰκ. 44

γιὰ τὴν ἡ μύτη τους εἶναι δοντωτή. Προτιμήθηκε ὁμοίωσι ἢ μεμβράνη τῶν
ποδιῶν τους καὶ τὰ βάλασι στὰ στεγανόποδα.

Στὴν Ἑλλάδα ἔρχεται μοναχὰ ἓνας, ὁ φοινικόπτερος ὁ ροδό-
χρους ἢ φλαμιγκος, Phoenicopterus roseus Pall. Εἶναι ἀπὸ τὰ ὀμορ-
φα πουλιὰ τοῦ βάλτου, μ' ἀνάστημα 1,20—1,30 μ. Τὸ ἐλαφρὸ κόκ-
κινωπὸ ἄσπρο χρῶμα του γίνεται στὰ καλυπτικά φτερά κόκκινο.
Κόκκινο εἶναι καὶ τὸ γύρω ἀπὸ τὰ μάτια του, ἐνῶ τὸ νινί του εἶναι
κίτρινο. (Εἰκ. 44).

Όταν κοιμάται ρίχνει όλο τó βάρος του στο ένα πόδι. Τó άλλο άν δέν τó σηκώνει τó κρατάει πρós τά πίσω σάν άντιστήλη.

Τó κρέας του είναι άρκετά νόστιμο με καλύτερο μεζέ τή γλώσσα, γνωστή λιχουδιά και στους Ρωμαίους.

Τήν τροφή του τήν πιάνει γυρίζοντας τó κεφάλι, έτσι ώστε τó πάνω σαγόνι νάρθει από κάτω.

Είναι άγριο πουλί και δέν πλησιάζεται εύκολα.

Τ Α Ξ Ι Σ Γ

ΧΗΝΟΜΟΡΦΑ - ΠΡΙΟΝΟΧΕΙΛΑ

LAMELLIROSTRES

Κοιλίες τουμπανισμένες, μούτρα πράσινα, μάτια θολά και χλωμένα, κουνούπια και βατράχια άμέτρητα.

Μ' αυτή τήν εικόνα δείχνεται ή ζωή τó καλοκαίρι στους βάλτους και στις λίμνες μας. Γιατί ; Γιατί δέ φροντίσαμε νά τακτοποιήσουμε τή Γή μας. Άντί νά τήν καλλιεργήσουμε σύμφωνα μ' ό,τι μας επιβάλλει τó όρεινό έδαφος και τó παιγνιδάριο κλίμα μας, δηλ. άντί νά τή μεταβάλλουμε σ' έναν άπέραντο δενδρόκηπο με μιά πρέπουσα καλλιέργεια κείνων τών χωραφιών που είναι χωράφια κι' όχι γδαρμένες βουνοπλαγιές, καταστρέφουμε τή βási αύτής τής προσπάθειας, τά δάση, διώχνουμε έτσι τó χώμα από τά βουνά, χάνουμε τόν πλοθο τους, δημιουργούμε τά έλη με τó νά πνίγουμε τά λίγα καλά χωράφια που έχουμε μέσα στις κλειστές πεδιάδες μας, και πεθαίνουμε τόν κόσμο μας με τούς έλώδεις πυρετούς. Ξοδεύουμε ύστερα έκατομμύρια κι' έκατομμύρια για ν' άποξηραίνουμε τά έλη, ή νά διορθώσουμε τίς ζημιές που κάνουν οι χείμαρροι στους δρύμους, στα χωριά και στις πολιτείες, καταρτίζουμε άνθελονοσιακά συνεργεία για νά μοιράζουν κινίνο, ξεχνώντας νά χτυπήσουμε τó κακό στη ρίζα του, νά μη καταστρέφουμε τά δάση και ν' άναδασώσουμε τά γυμνά βουνά μας.

Τέλος Όκτώβρη—άρχες Νοέμβρη. Η σκηνοθεσία αλλάζει. Νύχτα μέρα ένα αδιάκοπο κααά, καά, κά, κζζτ, κζζτ, κζτ, παάπ, παάπ. Είναι τά βαλτόπουλα νερόπουλα που μας ήρθαν νά ξεχειμωνιάσουν μαζί μας (1). Είναι τά πουλιά που άναστατώνουν τούς κυνηγούς από αύτή τήν έποχή κι' ύστερα ως νά σταματήσει τó κυνήγι. Είναι τά πουλιά που τούς κάνουν νά όλημερίζουν μέσα στα καλάμια ή στα ραγάζια, μέσα ή κάπου κεί κοντά στους βάλτους και στις λίμνες, αδιάφορο άν τουρτουρίζουν ή πουντιάζουν, άν κινδυνεύουν νά ρουφηχτούν από τή λάσπη, άν γίνονται μούσκεμα, πότε γιατί έπесαν σε πολλά νερά, πότε γιατί στραβοπάτησαν σε κάποιο χαντάκι. Όλα

(1) Με τά διάφορα άποστραγγευτικά έργα περιωρίστηκαν τώρα οι βάλτοι κι' οι λίμνες, κι' οι κυνηγοί χάνουν σιγά—σιγά τίς άλλστε πολλές εύκαιρίες τέτοιων κυνηγιών.

αυτά κι' ακόμα κι' άλλα κι' άλλα για μιὰ ντουφεκιά σ' ένα παππί. "Αν τότε αυτό γύρει σ' αν χτυπημένο αεροπλάνο όταν έρχότανε σ' αν όβριδα με τὸ δικό του δμως βούισμα, με κείνο τὸ πι—πι—πι—πί, ἢ στὸ βραδυνο καρτέρι ἀκουστέι τὸ πλαάτσ μέσα στὸ νερό, πάνε τὰ κρῖα, τὰ βρεξίματα, οἱ κόποι, οἱ κίνδυνοι. "Ένα ζήτω, χωρίς βέβαια νὰ ξεφωνήζεται, πρὸς τὴ θεὰ "Αρτεμι, πέρνει τὴ θέσι τοῦ φχαριστωῦ γιὰ τίς συγκινήσεις ποῦ χαρίζει.

Τὰ πουλιά ποῦ ἀνήκουν σ' αὐτὴ τὴν τάξι βρίσκονται παντοῦ, δηλ. σ' ὅλη τὴ Γῆ, καὶ γι' αὐτὸ δίνουν πλούσιο ὕλικὸ στοὺς ὀρνιθολόγους γιὰ μελέτες καὶ στοὺς κυνηγοὺς γιὰ ντουφεκιές. Τὰ φτερά στὸ κορμί τους εἶναι πολὺ πυκνά καὶ τὰ προστατεύουν κι' ἀπὸ τὸ νερὸ κι' ἀπὸ τὸ κρῖο. Θὰ μπορούσαν λοιπὸν νὰ ζοῦν κοντὰ στίς πολικὲς χώρες ὄχι μοναχὰ τὸ καλοκαίρι, ἀλλὰ καὶ τὸ χειμῶνα, ἂν τὸ χιόνι κι' ὁ πάγος ποῦ σκεπάζουν σ' αν σάβανο ὅλη τὴν ἐκεῖ Γῆ, ἀκόμα καὶ τὴ θάλασσα, δὲν τὰ δυσκόλευαν νὰ βρίσκουν τὴν τροφή τους. Γιαυτὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τραβιοῦνται σὲ ζεστότερα κλίματα, ἀπὸ ὅπου σὲ λίγους μῆνες θὰ ξανακάνουν πάλι αὐτὸ τὸ ἴδιο μακρινὸ ταξεῖδι γιὰ νὰ ξαναγυρίσουν στὰ λημέρια τους.

Κεῖνα ποῦ ζοῦν στίς τροπικὲς χώρες δὲ μεταναστεύουν. Κάθονται ὀλοχρονὴς στοὺς ἴδιους τόπους. Γιατί ὄμως κι' αὐτὰ ποῦ μεταναστεύουν μιὰ κι' ἔφτασαν σὲ μέρη ὅπου μποροῦν νὰ ζήσουν καὶ τὸ καλοκαίρι, ὅπως κεῖνα ποῦ ζοῦν ἐκεῖ, δὲν κάθονται ἀλλὰ φεύγουν; Εἶναι ἢ νοσταλγία νὰ ξαναἰδοῦν τὰ παλιὰ χῶματα, εἶναι ἢ ὠμορφία τοῦ ταξιδιοῦ, εἶναι ἢ συνήθεια, ἢ τί ἄλλο αὐτὸ ποῦ τὰ τραβάει ὥστε ν' ἀψηφοῦν ἕνα τόσο μακρινὸ ταξεῖδι; "Ω Φύσις μέσα στὴν ὠμορφία σου πόσα μυστικὰ κρύβεις! Θὰ μπορέσει ποτὲ ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρίσει καλὰ σένα τὴ μάνα του, ἢ μ' ὅσα ἀκόμα κι' ἂν μάθει πάλι θὰ τοῦ εἶσαι ξένη;

Τὸ κορμί τους λιγάκι πλατὺ καὶ με τὰ πόδια περισσότερο πρὸς τὴν οὐρά, τὰ εὐκολύνει νὰ κολυμποῦν παρὰ νὰ περπατοῦν. Εὐκολύνονται ἀκόμα κι' ἀπὸ τὴ μεμβράνη ποῦ ἐνώνει τὰ τρία μπροστινὰ δάχτυλά τους.

Ἡ μύτη τους εἶναι πλατειὰ καὶ μεγάλη ὅσο πάνω κάτω τὸ κεφάλι τους. Στὰ χεῖλια τους ἔχουν κεράτινες πλακίτσες σκληρὲς σ' αν δόντια, ἀπὸ ὅπου τὰ ὀνομάσανε καὶ «πριονόχειλα». Μποροῦν ἔτσι νὰ κόβουν εὐκόλα τὰ διάφορα χόρτα ποῦ τρῶνε, ἀλλὰ καὶ νὰ ξεκαθαρίζουν τὰ σκουλίκια ἢ τὰ σαλιγκάρια ἀπὸ τὴ λάσπη όταν τὴν ἀνασκαλεύουν. Γιαυτὸ τὰ λένε καὶ «κοσκινιστάδες».

Ἀπὸ αὐτὴ τὴν τάξι θὰ μιλήσουμε γιὰ τῆς χῆνες, τίς πάπιες, τοὺς πριονόρραμφους καὶ τοὺς κύκνους, καὶ γιὰ κεῖνα τὰ πουλιά ἀπὸ κάθε μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τίς οἰκογένειες ποῦ ἔχουν σημασία ὡς κυνήγια.

Χ ἤ ν ε ς

Answer

Οἱ ἀγριόχῆνες εἶναι ἀπὸ τὰ μεγάλα φτερωτὰ κυνήγια μας. Μᾶς ἔρχονται κατὰ τὸν Ὀκτώβρη—Νοέμβρη ἀπὸ τίς βόρειες χώρες ὅπου ξεκαλοκαίρισαν καὶ ξαναφεύγουν γιὰ κεῖ κατὰ τὸν Φλεβάρη, ἢ με ὀψιμοὺς χειμῶνες τὸν Μάρτη.

Τὰ πόδια τους, ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει στίς πάπιες, εἶναι τροβηγμένα κᾶπως πρὸς τὸ στήθος καὶ γι' αὐτὸ εὐκολύνονται στὸ περπάτημα περισσότερο ἀπὸ κείνες. Ἴσως καὶ γι' αὐτὸ ζοῦν πῶς πολὺ στὴ Στεριά παρὰ στὰ νερά.

Ἡ τροφή τους εἶναι καὶ ζωϊκὴ καὶ φυτικὴ. Ἡ δυνατὴ μύτη τους, χοντρὴ στὴ ρίζα καὶ ψιλὴ στὴν ἄκρη, τίς εὐκολύνει νὰ ξεφλουδίζουν ἀκόμα καὶ μικρὰ δέντρα, καὶ τὰ δόντια τους, κωνικὰ σ' αν χωνάκια, τίς εὐκολύνουν νὰ κόβουν τὰ γεννήματα μ' ἀπίστευτὴ εὐκολία. Κι' ἂν πρόκειται γιὰ σπαρτὰ (σιτάρια) ποῦ ἔχουν ἀνάπτυξι χωρίς ἀνάλογο ριζικὸ σύστημα καὶ κατ' ἀνάγκην πέφτουν, ἢ γιὰ κεῖνα ποῦ βρίσκονται σὲ ρεβένιους τόπους, με τὸ κόψιμο, τ' ἀναγκάζουν καὶ νὰ ριζοβολοῦν καὶ καμμιά φορὰ καὶ ν' ἀδερφώνουν. "Αν ὄμως ὕστερα ἀπὸ βροχὴ ἢ παγωνιές τὸ χῶμα ἀναχλαίνει, ἄθελά τους τὸ ξεριζώνουν κι' ἢ ζημιὰ ποῦ μποροῦν τότε νὰ κάμουν δὲν εἶναι μικρὴ, ὅπως δὲν εἶναι μικρὴ κι' όταν ἔχουν μεγαλώσει ἢ όταν πέφτουν ὄλο στὰ ἴδια χωράφια. Εὐτυχῶς ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Φλεβάρη ἀρχίζουν καὶ φεύγουν, ὅπως εἶπαμε, καὶ τὰ σπαρτὰ μας γλυτώνουν ἀπὸ τίς ζημιές τους, ἂν καὶ με μιὰ—δυὸ ντουφεκιές ἢ καὶ με τὴν παρουσία ἐδῶ—ἐκεῖ ἐνὸς ἀγρότη διώχονται εὐκόλα.

Σ' ὄλο τὸ χρονικὸ διάστημα ποῦ μένουν μαζί μας δὲν παχαίνουν. Γιαυτὸ οἱ σκοτωμένες πρέπει νὰ μαγειρεύονται στὸ σπῆτι κι' ὄχι στὸ φουρνό, γιὰτί ἐκεῖ τὸ κρέας τους στεγνώνει καὶ χάνει καὶ τὴ λίγη νοστιμάδα του.

Στὴν Ἑλλάδα μᾶς ἔχονται τέσσερες:

1. Ἡ σταχτιά

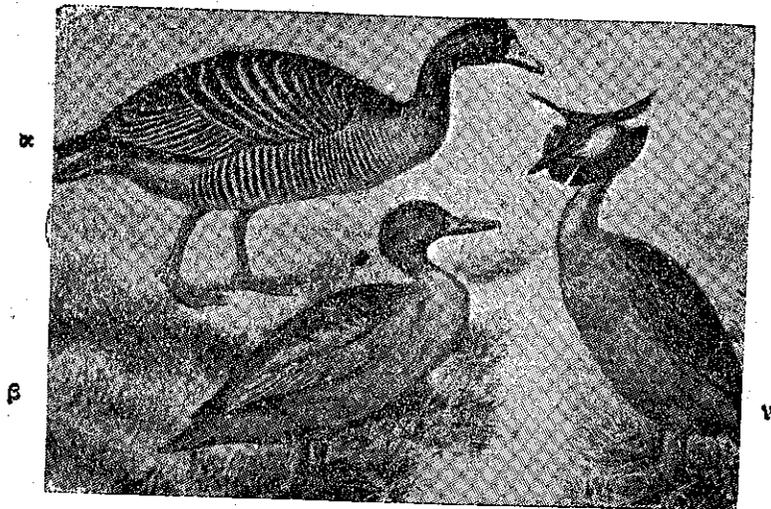
Answer answer L.

Εἶναι ἢ προμάμη τῆς ἡμερῆς μ' ἀνάστημα 0,80 μ. καὶ μύτη καὶ πόδια κοκκινωτὰ (Εἰκ. 45 α). "Αν εἶναι μοναχὰ ἕνα ζευγάρι καὶ θέλει ν' ἀλλάξει θέσι, πετάει χαμηλά, ὄχι ψηλότερα ἀπὸ καμμιά τριανταπενταριά μέτρα, μπρὸς ἢ χῆνα, ποῦ σηκώνεται πρῶτη, πίσω ὁ χῆνος. "Αν ὄμως εἶναι πολλὲς πετοῦν ψηλά. Με συννεφιά ὄμως καὶ τότε πετοῦν πάλι χαμηλά.

2. Ἡ χωραφίσα
Anser fabalis Lath.

Εἶναι μικρότερη ἀπὸ τὴ σταχτιά ὡς 0,10 μ., μὲ μύτη μαύρη ἢ λίγο πορτοκαλί καὶ πόδια κιτρινωπά. Μερικὲς φορές παρουσιάζουν λίγες μικροδιαφορὲς καὶ στὸ κορμὶ καὶ στὴ μύτη καὶ γιὰ τὸ τίς χωρῖσαν σὲ χωραφίσες καὶ βαλίτσες.

Ζῆ κοπαδιαστὰ κατὰ ἑκατοντάδες καὶ χιλιάδες. Στὸ πέταμα:

α β γ

Εἰκ. 45

τους κρατᾶνε σχῆμα γωνίας, ἂν ὁμως εἶναι λίγες πετοῦν καὶ σὲ σχῆμα γραμμῆς.

3. Ἀσπρομέτωπη
Anser albifrons Scop.

Τὸ ἀνάστημά της δὲν περνᾶει τὰ 0,65 μ. Ἡ μύτη καὶ τὰ πόδια της εἶναι κιτρινωπά. Τὸ κυριώτερο γνῶρισμά της εἶναι μιὰ ἄσπρη κηλίδα ποῦ ἔχει στὸ μέτωπο καὶ τὴν κάνει νὰ φαίνεται ὡς νὰ φορᾶει μισὴ προσωπίδα.

4. Νάνα, κοκκινόποδαρη
Anser erythropus L.

Εἶναι μικρότερη ἀπὸ ὄλες, μ' ἀνάστημα τὸ πολὺ ὡς 0,55 μ. Ἡ μύτη καὶ τὰ πόδια της εἶναι κοκκινωπά ὡς κρεατὶ.

Κι' αὐτὴ, ὅπως κι' ἡ προηγούμενη, δὲν ἔχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὸν Ἕλληνα κυνηγὸ, γιὰτὶ μᾶς ἔρχονται λίγες κι' ὄχι τακτικά.

Κυνῆγι.

Οἱ χήνες δὲ δικαιῶνουν κείνους ποῦ μεταχειρίζονται τ' ὄνομά τους γιὰ τίς κουτὲς γυναῖκες. Εἶναι ἀπὸ τὰ πολὺ—πολὺ ἔξυπνα πουλιὰ καὶ γιὰ τὸ δύσκολα πλησιάζονται. Μοναχὰ σὲ καρτέρια γι' ἄλλα κυνήγια μπορεῖ νὰ συμπέσει νὰ περάσουν καὶ νὰ δώσουν στὸν κυνηγὸ τὴν εὐκαιρία γιὰ καμμιὰ—δυσὺ ντουφεκιές.

Μὲ χαμηλὴ νέφωσι συνειθίζου νὰ μὴ πετοῦν ψηλὰ καὶ τότε τὸ καρτέρι διευκολύνεται ἂν γίνεταί σὲ θέσεις ἀπὸ ὅπου συχνοπερνοῦν ὅταν παγαίνουν σ' ὠρισμένες χωραφίεσ ἢ στὴ θάλασσα. Ἄν ἡ θάλασσα δὲν εἶναι μακρὺ ἀ συνειθίζου νὰ παγαίνουν τίς πρωῖνὲς ὄρες. Τοὺς ἀρέσουν τὰ ἐκεῖ νόστιμα σαλιγκαράκια ἢ τὰ διάφορα ἄλλα θαλασσινά. Κατὰ τίς 10—11 ξαναγυρίζου στὶς χωραφίεσ. Μὲ τέτοιες συνεφιὲς δέχονται ἀκόμα κι' ὅταν εἶναι πεσμένες, ἀρκεῖ ὁ κυνηγὸς νὰ τραβήξει ἴσια ἀπάνω τους κι' ὄχι νὰ θελήσει νὰ τίς πλησιάζει στενεύοντας σιγά—σιγά τοὺς γύρους ποῦ θὰ κάνει. Οἱ ἐλπιδες ὅτι θὰ δεχτοῦν μεγαλῶνουν ἂν χρησιμοποιοῦσῃ ἢ κάρρο, ἢ αὐτοκίνητο. Ἔτσι δέχονται καλοῦτσικα καὶ χωρὶς συνεφιά.

Οἱ χήνες πρέπει νὰ ντουφεκιοῦνται μὲ σκάγια 1—3, ἄσχετα ἂν καὶ τὰ 4άρια ἢ καὶ τὰ 5άρια μερικὲς φορές προσφέρου ἱκανοποιητικὲς ὑπηρεσίεσ. Πρέπει ἀκόμα, ἂν εἶναι δυνατόν, νὰ ντουφεκιοῦνται ἢ ἀπὸ τὰ πλάγια ὅταν πετοῦν, γιὰτὶ τότε τὰ πλευρά τους μένου ἔσκεπα, ἢ ἀπὸ πῖσω, γιὰτὶ ἔτσι τὰ φτερά τους κόβουνται εὐκολώτερα. Ἡ ἀπὸ μπρὸς ντουφεκιά εἶναι ἀποτελεσματικὴ ἂν χτυπηθοῦν ἢ τὸ κεφάλι, ἢ ὁ λαιμός, ἢ οἱ φτεροῦγεσ. Δὲν τίθεται βέβαια ζήτημα ἂν ντουφεκιοῦνται ἀπὸ κοντά.

Πάππιεσ

Anatidae

Οἱ πάππιεσ ἔχουν τὴν κορμοστασιά τῆσ χήνασ, ἀλλὰ μὲ μικρότερα καὶ πῖω πῖσω τραβηγμένα πόδια καὶ μεγαλύτερη μύτη. Ἡ οὐρά

τους είναι μυτερή κι' όχι πολύ μεγάλη. 'Ο χρωματισμός τους με τοῦ κόσμου τὰ χρώματα σ' ὄλες τις συνθέσεις.

Εἶναι ἔξυπνες με καλὸ μάτι κι' αὐτί, ὄχι ὅμως καὶ μύτη, παρ' ὅλα ὅσα λέγονται γιὰ τὴ δύναμὶ της. "Ὅποιοσδήποτε ἂν θελήσει νὰ προσέξει πόσο μ' ὀποιοσδήποτε ἀέρα πλησιάζονται ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ τους ἂν δὲν φαίνεται κι' ἂν δὲν κάνει θόρυβο, θὰ τὸ πιστοποιήσει καὶ μόνος του.

Ζοῦν σὲ λίμνες καὶ βάλτους. 'Απὸ καιρὸ σὲ καιρὸ παγαίνουν καὶ στὴ θάλασσα γιὰ κανέναν θαλασσινὸ μεζέ. 'Εξαιρετικὰ τὰ καθαροπάπια πέφτουν καὶ σὲ δάση μ' ἀραιὴ βλάστησι ἂν καταλάβουν ὅτι καὶ κεῖ θὰ βροθν καλὴ τροφή. Γενικὰ ὅμως τὴν ἡμέρα τὴν περνοῦν μέσα στὶς λίμνες ἢ στοὺς βάλτους καὶ τὴ νύχτα στὰ χωράφια, ἢ στὰ λειβάδια, ἢ σ' ἄλλες λίμνες ἢ καὶ θάλασσες ἂν εἶναι κοντά.

Στὰ σπαρτὰ ὅταν ἀρχίζουν νὰ μεγαλώνουν, ἢ ἂν κάθε βράδυ πέφτουν στὰ ἴδια χωράφια, κάνουν ἀρκετὲς ζημιές, ὄχι ὅμως λιγώτερες καὶ ὅτ' αὐτὰ ψάρια τῶν γλυκῶν νερῶν. 'Αρχίζουν νὰ μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὶς ἀρχές 'Οκτώβρη ἀπὸ τὶς βόρειες χώρες ὅπου ξεκαλοκαίρισαν. Πολλές ὅμως δὲ βρίσκουν τὴν πατρίδα μας τοῦ γούστου τους καὶ τραβοῦν λιὰ τὴν 'Αφρική. Γιὰ τὰ θέρετρά τους φεύγουν Φλεβάρη—Μάρτη. "Ὅσες ἔρχονται ἀπὸ τὴν 'Αφρική περνοῦν τὸν Μάρτη με μέσα 'Απρίλη. Μένουν ὅμως καὶ λίγα ζευγάρια στὶς λίμνες μας ὅπου φωλιάζουν. Οἱ ἐκεῖ πυκνὲς καλαμιῶνες ἢ οἱ βουρλιές τὶς προστατεύουν ἀρκετά. "Αν ὅμως παρὰ ταῦτα κακοπερνοῦν πότε ἀπὸ τὶς νυφίτσες, πότε ἀπὸ τὶς ἀλεπούδες, πότε ἀπὸ τὶς κουροῦνες ἢ τοὺς ἀνθρώπους, πότε ἀπὸ τὰ γεράκια, ποὺ αὐτὰ ἰδιαιτέρως δὲν τὶς ἀφήνουν σὲ ζεστὴ ψυχὴ οὔτε ὄλον τὸν χεῖμῶνα, δὲν τοὺς φταίει κανεὶς. "Ας εἶχαν τὸ μυαλό τους νὰ μὴ καθήσουν.

Τ' αὐγά τους τὰ κλωσσάει ἢ θηλυκεῖα. 'Ο πάππος παρακολουθεῖ καὶ τὴν κλώσσα καὶ τὸ κλώσσημα μ' ἐξαιρετικὴ προσοχὴ ποὺ δὲν ἀπαντιέται ὄχι μοναχὰ σ' ἄλλα πουλιά, ἀλλ' οὔτε καὶ σὲ θηλαστικά, ποὺς ξέρει ἂν καὶ σ' αὐτὰ τὰ λεγόμενα «λογικὰ δίποδα ἄπτερα».

Τὸ παπίσιο κρέας πολλοὶ δὲν τὸ τρῶνε. Δὲν ἀνέχονται τὴ βαλτίσια μυρωδιὰ του. "Αλλοὶ ὅμως τὸ βρίσκουν νόστιμο, ἂν μάλιστα γίνεῖ ἢ σαλμί, ἢ με πατάτες, ἢ λεμονάτο ἄσπρο, δηλ. χωρὶς ντομάτα, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι θὰ τριφτεῖ με τὸ λεμόνι ἀπὸ τὸ προηγούμενο βράδυ. 'Ο καθένας με τὸ γούστο του. Πάντως τὰ φτεινάρια εἶναι πολὺ νόστιμα καὶ μποροῦν νὰ φαγωθοῦν ἀκόμα καὶ ψητά.

Γιὰ νὰ φύγει ἢ βαλτίσια μυρωδιὰ ἢ πάπια πρέπει νὰ πλένεται με σαπουνάδα. 'Η μυρωδιὰ αὐτὴ ὀφείλεται στὸ λίπος ποὺ πέρ-

νοντὰς το με τὴ μύτη της ἀπὸ τὸν ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν οὐρὰ της ἀδένα, ἀλείφει τὰ φτερά της γιὰ νὰ γλυστράει τὸ νερό.

Στὴν 'Ελλάδα μᾶς ἔρχονται :

1. 'Η πρασινοκέφαλη, καθαροπάπι

Anas boschas L.

'Απὸ αὐτὴ κατάγεται ἢ σπιτίσια, γι'αυτὸ τῆς μοιάζει. 'Ο πάππος ἔχει τὸ λαιμὸ καὶ τὸ περισσότερο ἀπὸ τὸ κεφάλι πράσινα με μιὰ χρυσὴ ἀνταύγεια. Οἱ φτεροῦγες του εἶναι σταχτοκάστανες με τὴν ἄκρη τους πρασινόχρυση, τὸ στήθος καστανό, ἢ κοιλιά σταχτοκάστανη, τὰ πόδια κιτρινοκόκκινα κι' ὁ καθρέφτης (1) γαλάζιος. 'Η θηλυκεῖα στὸ σύνολό της εἶναι ἀνοιχτὴ καφφὲ μ' ἀνακατωμένο τὸ κίτρινο κι' ἄσπρο σὰν πιπίλιες (Εἰκ. 46).

'Η μύτη τους εἶναι κιτρινοπράσινη κι' ὄχι τόσο πλατειὰ νὰ δικαιολογεῖται τὸ ὄνομα «πλατομύτα — πλατύρυγχος — platyrycha—ποὺ τῆς ἔδωσαν. Τὸ ὄνομα βοσκὰς—boschas—εἶναι περισσότερο πετυχημένο, γι'αὐτὸ βοσκάει ὅπου κι' ἂν τύχει, ἀκόμα καὶ μέσα στὰ δάση, ὅπως τὸ εἶπαμε παραπάνω (2).

Φωλιάζουν σὲ καλάμια ἢ ραγόζια, ἀλλὰ κι' ἀπάνω σὲ κοψοκεφαλιασμένους κορμούς δέντρων, συνήθως Ἰτιᾶς—οἱ Ἰτιᾶς στὰ βαλτοτόπια βρίσκονται συνήθως ἔτσι κομμένες—ἢ σὲ ἀφημένες φωλιές ἀπὸ κουροῦνες ἂν συμπέσει νὰ βρίσκονται κοντὰ σὲ βάλτους.

Εἰκ. 46

(1) Καθρέφτης ἢ γαλόνη λέγεται ἓνα ξεχώρισμα χρωματιστό, σὲ σχῆμα συνήθως τετρόπλευρο, ποὺ σχηματίζεται στὴ μέση στὶς φτεροῦγες.

(2) Κι' ἀπὸ τὸ bosco—δάσος ἂν προέρχεται πάλι καὶ τότε στέκεται καλύτερα.

Ἡ θηλυκεία τὸν Ἀπρίλη γεννάει 6—12 αὐγά λερωμένα ἄσπρα καὶ λιγάκι μικρότερα ἀπὸ τῆς ἡμέρης. Τὸ κλώσσημα κρατᾷ 27 μέρες.

2. Ἡ κοκκινοκέφαλη

Anas strepera L.

Εἶναι μικρότερη ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Τὸ ἀνάστημά της δὲ περνᾷ τὰ 0,48 μ. Ὁ βασικὸς χρωματισμὸς της εἶναι κιτρινόξανθος μὲ σταχτιές γραμμές. Στὶς θηλυκὲς καὶ στὰ μικρὰ εἶναι ἀνοιχτότερος. Ὁ καθρέφτης καὶ στὶς δυὸ εἶναι μικρὸς κι' ἄσπρος μὲ γυρομαθρον, καὶ τὸ κεφάλι κεραμιδί.

3. Τὸ παπίρι, ζαροπάπι, γερατζούλι

Querquedula crecca ἢ *Anas crecca* L.

Εἶναι ἡ γνωστὴ χειμωνιάτικη σαρσέλλα, μεγάλη ὅσο ἓνα καλὸ περιστέρι, μὲ χρωματισμὸ ὅσων τοῦ καθαροπαπιοῦ, ἀλλὰ κάπως ἀνοιχτότερον.

Πετᾷ πολὺ γρήγορα καὶ καταντᾷ δύσκολος στόχος ὄχι μόνον στὰ πρωινὰ ἢ στὰ βραδυνὰ καρτέρια, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέρα ἀκόμα. Συνήθως ὅμως τὴν ἡμέρα πετᾶνε πολλὲς μαζὺ κι' ὁ κυνηγὸς, ἀν' προφτάσει νὰ τις ντουφεκίσει, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ρίξει κάτω καὶ δυὸ καὶ τρεῖς καὶ περισσότερες.

Ἡ θηλυκεία γεννάει 4—8 ἄσπροκόκκινα αὐγά ὄχι πολὺ μεγάλα. Τὸ κλώσσημα κρατᾷ 23—24 μέρες.

Ἐξαιρετικὰ ἀπὸ ὅλες τὶς πάπιες τὰ παπύρια τρώγονται καὶ ψητὰ στὴ σχάρα, ἢ στὴ σούβλα μὲ σάλτσα.

4. Τὸ κρινέλι, μαρτίνι, κικίρι

Anas querquedula L.

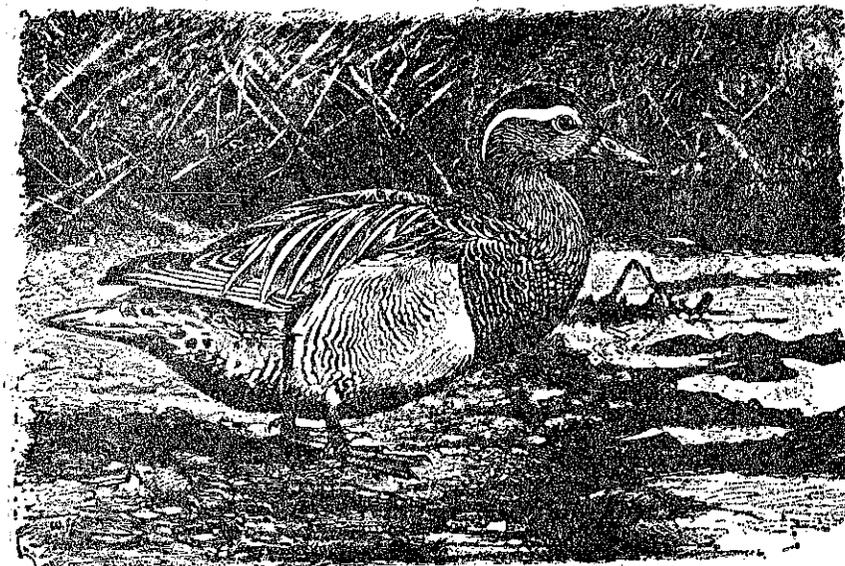
Εἶναι ἡ γνωστὴ ἀνοιξιὰτικη σαρσέλλα, μ' ἀνάστημα 0,40 μ., δηλ. λίγο μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ χειμωνιάτικη, μὲ γαλόνι χαλκοπράσινο καὶ ρηγωτὸ στήθος καὶ ράχη. Ἡ ἀρσενικὴ ἀπάνω ἀπὸ τὸ μάτι ὡς πίσω στὸν σβέρκο ἔχει μιὰ ἄσπρη γραμμὴ ὅμοια ὅσων μεγάλο φρούδι. (Εἰκ. 47).

5. Τὸ σφύριχτάρι

Anas penelope L.

Ἐνα «φκίου» π' ἀκούγεται μέσα ἀπὸ τὶς λίμνες προδίδει ποὺ βρίσκεται ἡ ὡμορφὴ αὐτὴ πάπια, μὲ τὴ μικρὴ γαλάζια μύτη, τὰ σκοῦρα σταχτιά πόδια, τὸν σκουροπράσινο καθρέπτη μὲ μαυρὲς γραμμὲς ἀπὸ πάνω κι' ἀπὸ κάτω στὸν πάππο, μὲ σκοῦρο σταχτὴ κι' ἄσπρο γυρο στὴν πάπια.

Τὸ κεφάλι της εἶναι κοκκινωπὸ—καφφέ, οἱ πλάτες σταχτοκά-

Εἰκ. 47

στανες μὲ λίγο ἄσπρο δίπλα, καὶ μὲ οὐρά καὶ φτεροῦγες σκοῦρες καφφέ ὡς ἀνοιχτὲς μαυρὲς.

Τὸ ἀνάστημά της πιάνει τὸ μισὸ μέτρο.

6. Τὸ σουβλοπάπι, θαλασσοπάπι

Anas acuta L.

Δυὸ γνωρίσματα ξεχωρίζουν τούτη τὴν πάπια ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες, ὁ φιλούλης λαιμὸς κι' ἡ μακρὰ οὐρά της. Ἡ μύτη της εἶναι μολυβοπράσινη, τὰ πόδια της σκοῦρα καστανά, κι' ὁ καθρέπτης της χαλκοπράσινος. Τὸ ἀνάστημά της παίζει ἀπὸ 0,55—0,65 μ.

Ξεχειμωνιάζει στην 'Αφρική, κι' όπως τὸ κρινέλι, έτσι κι' αὐτὴ δὲν παραεῖναι συνειθισμένη σὲ μᾶς.

7. Τὸ χουλιαροπάπι, κουταλάς

Spatula clypeata Boie, *Anas clypeata* L.

Ἔχει τὴ μεγαλύτερη κι' ὅμοια σὰν κουτάλα μύτη ἀπὸ ὄλες. Μαζὺ ὅμως εἶναι κι' ἀπὸ τὶς ὠμορφώτερες μὲ τὸ πράσινο κεφάλι, τὸ ἄσπρο στήθος, τὴ σκουρόμαυρη καὶ μὲ πράσινη ἀνταύγεια ράχι καὶ μὲ τὸν στενόμακρο χρυσοπράσινο καθρέφτη, ἀλλὰ κι' ἀπὸ τὶς νοστιμώτερες ὡς φαγητό.

Τὸ ἀνάστημά της παίζει ἀπὸ 0,55—0,65 μ.

8. Ἡ κοκκινομούτα, φερεντίνι

Netta rufina Pall.

Ἡ νοστιμώτερη, ἀλλὰ κι' ὠμορφότερη πάππια. Ἡ μύτη της εἶναι κατακόκκινη, ὁ λαιμὸς της κόκκινος, τὰ πόδια της πορτοκαλλῶς κόκκινα, τὰ δάκτυλα κιτρινωπά, ἡ μεμβράνη της μαυριδερῆ, κι' ὁ καθρέφτης ἄσπρος. Στὸ πISOκαύκαλο λίγα φτερά σὰν λοφίο τῆς συμπληρώνουν τὴν ὠμορφιά της.

9. Ὁ βουκεφάλας, χοντροκεφάλας

Bucephala clanga L.

Δὲν εἶναι πολὺ μεγάλη πάππια. Τ' ἀνάστημά της πιάνει μόλις τὰ 0,43 μ. Ἐξαιρετικὰ τὸ κεφάλι της, πρασινόμαυρο καὶ μὲ μιὰ ἄσπρη βούλα ἀνάμεσα στὴ μύτη καὶ στὸ μάτι, εἶναι δυσανάλογα μεγάλο κι' ἔδωσε πάτημα νὰ πάρει τ' ὄνομά της.

10. Ὁ νησογάλος, βουνοπάπι

Tadorna tadorna L.

Εἶναι ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες πάππες, μ' ἀνάστημα 0,60 μ. Τὸ κεφάλι κι' ὁ λαιμὸς του εἶναι σκούρα πράσινα. Οἱ πλάτες στὴ μέση, τὰ καλυπτικά φτερά, τὰ πλευρά κι' ἡ οὐρά του εἶναι ἄσπρα. Στὶς καθαυτὸ πλάτες ἔχει δύο μεγαλοῦτσικες κηλίδες μαυρὲς καὶ στὸ στή-

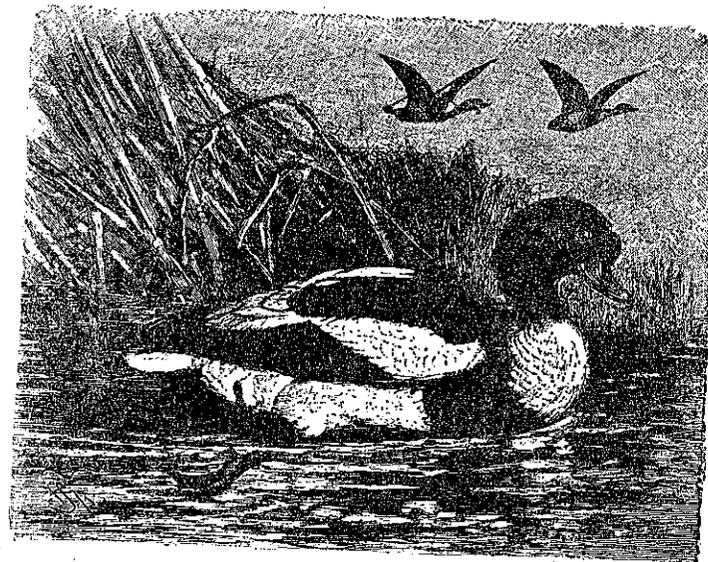
θος μιὰ λαορίδα κόκκινη. Ἡ μύτη του εἶναι καστανοκόκκινη καὶ τὰ πόδια του κρεατῖ. (Εἰκ. 48). Τὸ κρέας του δὲν εἶναι καλὸ.

Μερικὰ ζευγάρια φωληάζουν καὶ σὲ μᾶς.

Ὁ κατάλογος δὲ σταματᾷ ἐδῶ. Μᾶς ἔρχονται ἡ περνοῦν κι' ἄλλες πολλές, ἀλλ' ὡς κυνήγια δὲν ἔχουν σημασία, γιατί δὲν εἶναι πολλές καὶ, τὸ κυριώτερο, τὸ κρέας τους δὲν εἶναι καλὸ.

Κυνῆγι.

Ὅπως κάθε κυνήγι, έτσι καὶ τὸ κυνήγι τῆς πάππιας ἔχει τὰ δικά του μυστικά. Ὁ κυνηγὸς λοιπὸν ἂν θέλει νὰ μὴ γυρίζῃ μ' ἄδειανὸ

Εἰκ. 48

τὸ σακκιδιὸ του, ἄσχετα ἂν γιὰ τὶς ἀποτυχίες του θὰ βρῖσκει ὕστερα ὅσες θέλει δικαιολογίες, ἃς ξέρει ὅτι πρέπει :

Ν' ἀποφεύγει νὰ ντουφεκᾷ τὴν πάππια ἀπὸ μπρὸς, γιατί τὰ σκάγια καὶ μὲ καλὸ ντουφέκι δὲν κόβουν εὐκολὰ τὰ φτερά τοῦ στήθους, ἐκτὸς ἂν εἶναι ἢ κοντὰ, ἢ τυχαῖα φάει κανένα στὸ κεφάλι, στὸν λαιμὸ, ἢ στὶς φτεροῦγες. Ἀποτελεσματικὲς ντουφεκιὲς εἶναι οἱ ἀπὸ πίσω καὶ οἱ δίπλα, στὴ δεύτερη περίπτωση τὴ στιγμή ποῦ οἱ φτεροῦγες εἶναι ἀνοιχτές.

Ν' ἀποφεύγει νὰ ντουφεκᾷ πάππια καθιστῆ στὸ νερό, γιατί δίνει μικρὸν στόχο, ἐκτὸς ἂν εἶναι κοντὰ καὶ τὰ σκάγια βροῦν τὸ κεφάλι, τὸν λαιμὸ ἢ τὶς φτεροῦγες. Ἄν εἶναι μακρὰ, ἀλλὰ μέσα στὸ μᾶκρος τῆς ντουφεκιᾶς, πρέπει νὰ ντουφεκιέται τὴ στιγμή ποῦ ἀφή-

νερό, γιατί τότε με την ὄρθια στάσι πού πέρνει, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν στόχο πού δίνει, ἀφήνει τὸ κορμί της ξέσκεπο.

Νὰ ξοδεύει καὶ δεῦτερο καὶ στὴν ἀνάγκη τρίτο φυσίγγι γιὰ τὴν ἀμμένη πάππια, γιατί, εἴτε με βουτιά, εἴτε με κολύμπι θὰ τοῦ εἰ καὶ θᾶναι κρίμα καὶ νὰ χαθεῖ καὶ νὰ τυραννηθεῖ ὡς νὰ ψοφᾷ γιατί ὀψωσθήποτε θὰ ψοφήσει.

Πολλοὶ κυνηγοὶ πιστεύουν ὅτι ἡ πληγωμένη πάππια βουτᾷ ἀνοντας με τὴ μύτη της ἕνα ὄποιο κλαράκι μένει κεῖ ὡς πού ὀράσει ὁ κίνδυνος. Πῶς ὅμως εἶναι δυνατὸν ἕνα καθαρὸ στεπλάσμα με πλεμόνια νὰ μπορεῖ νὰ στέκεται μέσα στὸ νερὸ πάνω ἀπὸ 1, 2 ἢ ἔστω 3 λεπτά; Πῶς θὰ ζήσει ἂν δὲν πάρει ὀή; Ὅταν κι' αὐτὲς οἱ φάλαινες καὶ τ' ἄλλα θαλασσινὰ με-α δὲν κάθονται παραπάνω ἀπὸ 5—10 καὶ σ' ἐξαιρετικὴ ἡ 30—40 λεπτά, μερικοὶ κυνηγοὶ πιστεύουν ὅτι οἱ πάππιες κά-ῶρες! Τὸ πιστεύουν γιατί ἡ ἔτυχε νὰ ἴδουν κανένα παππί-νο σ' ἀρμυρῖκια ἢ καλάμια, καὶ χωρὶς νὰ προσέξουν ὅτι εἶναι πίστεψαν ὅτι περιμένει ὡς πού θὰ φύγουν γιὰ ν' ἀνεβεῖ, ἢ νει καὶ μ' αὐτοὺς ὅτι με κείνους πού δύσκολα ξεμαθαίνουν ἀβὸ γιὰ νὰ μάθουν τὸ σωστό.

τὸ κυνήγι τῆς πάππιας μποροῦν νὰ ἐφαρμοστοῦν τρεῖς τρό-καρτέρι, τὸ ψάξιμο καὶ τὸ κλείσιμο.

Καρτέρι. Οἱ πάππιες δὲν κάνουν τακτικὴ ζωὴ, γι'αὐτὸ καὶ τὸ κανονίζεται δύσκολα. Ὅπως εἶπαμε τὴν ἡμέρα συνειθίζου-ουν στὰ βαθεῖα, ὅπου μάλιστα κατὰ τὸ μεσημέρι πέρνουν κι' ἰνάκο ὡς μισή—μιὰ ὥρα. Ψάχνοντας γιὰ φανητὸ φτάνουν καὶ ὡς στὶς παραλίες, ὅπου ἡ τροφὴ εἶναι περισσότερη. Τὸ βρά-ἰδου λίγο πρὶν νυχτώσει ἀφήνουν τὸ νερὸ καὶ πάνε ἢ στὰ χω-ἢ στοὺς βάλτους, ἢ σ' ἄλλες λίμνες. Κάποτε—κάποτε πάνε κι' ἀλασσα ἂν δὲν εἶναι πολὺ μακριά. Τὸ πρῶτ' ἔμεσα στὴ βα-ραυγὴ ξαναγουρίζουν στὶς λίμνες τους ὅπου θὰ βροῦν καὶ κει-λίγες πού δὲν ἀποφασίζουν νὰ ξεσπιτίζουν, ἀλλὰ ξενοχτοῦν-ς στὶς ἄκρες τους.

καρτέρι λοιπὸν πρέπει νὰ γίνεται στὶς θέσεις ἀπὸ ὅπου, δηλ. στὶς ἄκρες στὶς λίμνες, στὰ λαιμὰ καὶ στὶς χωραφίες, ἀρχίσει νὰ σκοτεινιάσει ὁ κυνηγὸς πρέπει νὰναι κρυμμένος, πάππιες δὲν εἶναι στραβές. Ὅσο ὅμως πέφτει ἡ σκοτεινιά ἀ βγαίνει στὰ φανερά γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ βλέπει. Πρέπει ἐπι-τροσπαθεῖ νὰ κυττάζει στὰ βραδυνὰ καρτέρια πρὸς τὴ Δύσι πρῶτ' ἄνὰ πρὸς τὴν Ἀνατολή. Θὰ τίς βλέπει τότε καλύτερα.

μερικοὶ κυνηγοὶ κάνουν καρτέρι σὲ χωράφια καὶ τὴν ἡμέρα. εἰ βέβαια νὰ πέφτουν κάποτε—κάποτε καὶ τὴν ἡμέρα σὲ χω-ῶτε λίγα καθαροπάππια, πότε λίγα γερατζούλια, ἀλλὰ νὰ

περιμένει κανεὶς ποιὸς ξέρει πόσες ὥρες χωρὶς καμμιά βεβαιότητα ὅτι θὰ πέσουν, ἢ κι' ἂν πέσουν θὰ πέσουν στὸ χωράφι πού κάνει ὁ κυνηγὸς καρτέρι, δείχνει μεγάλη τεμπελιά. Ἄν ἀντὶ νὰ κάνει καρ-τέρι χτυποῦσε καμμιά ἀξινιά, ἢ ἔκανε ὅποια ἄλλη δουλειά, θάτρωγε σίγουρο καὶ πλουσιώτερο φαγητὸ κι' ὁ ἴδιος κι' ὅλη ἡ οἰκογένειά του.

Σὲ χωράφια δὲν κουστίζει τὸν κόπο νὰ γίνεται καρτέρι οὔτε τὸ βράδυ, γιατί ὁ κυνηγὸς δὲ θὰ μπορέσει νὰ ρίξει πολλὰ ντουφεκί-ες. Σὲ τέτοιες θέσεις δικαιολογεῖται μοναχὰ ἂν οἱ λίμνες καὶ τὰ λαιμὰ εἶναι πολὺ μακριὰ καὶ δὲ μπορεῖ νὰ παγαίνει οὔτε ὅποτε θέλει, οὔ-τε κι' εὐκόλα.

Στὸ βραδυνὸ καρτέρι κι' ὁ πιὸ ψύχραιμος κυνηγὸς δὲ θὰ ἀπο-φύγει ἴσως μιὰ μικρὴ συγκίνηση ἢ ἀγωνία ὡς πού ν' ἀρχίσουν οἱ πάππιες νὰ περνοῦν. Ἄν μάλιστα μέσα στὸ κζ—κζζ ἢ στὸ φτσίου πού θ' ἀκούγεται ἀπὸ τὴ λίμνη ἀρχίσουν νὰ πέφτουν καὶ μερικὲς ντουφεκί-ες ἀπὸ κάπου ἄλλοῦ, ἢ ἀγωνία του, ἂν εἶναι ἀσυνήθιστος σὲ τέτοιο κυνήγι, φτάνει στὸ κατακόρυφο. Δὲ θ' ἀργήσουν φυσικὰ νὰ περνοῦν κι' ἀπὸ αὐτόν. Ἄν ὡς τότε δὲν ἔχει προφτάσει νὰ συνέλθει καὶ βρῖσκεται ἀκόμα σὲ νευρικὴ ταραχὴ δύσκολα θὰ γκρεμίσει παπ-πί. Ἄν ὅμως σταθεῖ ψύχραιμος καὶ δὲν παρασυρθεῖ ἀπὸ τίς πολλὰς πού θὰ περνοῦν, νομίζοντας ὅτι με τίς πολλὰς ντουφεκί-ες θὰ πετύχει νὰ βάλει περισσότερες στὸν ντουρβά, καὶ τελευταῖα ἂν ξέρει νὰ ντουφεκάει πάππιες σὲ βραδυνὸ καρτέρι, δηλ. με λίγο φῶς νὰ ντου-φεκάει στόχο πού μετακινεῖται με 70—80 χιλιόμετρα τὴν ὥρα κι' ἀκόμα, τότε μπορεῖ νὰ ὑπολογίζει σ' ἐπιτυχίες.

Τὸ σκυλί σὲ τοῦτο τὸ καρτέρι εἶναι ἀπαραίτητος σύντροφος, ἀρκεῖ νὰ πορτάρει πάππιες, γιατί πολλὰ, ἀκόμα κι' ἀπὸ τὰ ἐξαιρε-τικά, τίς συχαίνονται καὶ δὲ τίς πλησιάζουν. Ἄν ὅμως ὁ κυνηγὸς δὲν ἔχει σκυλί, ἢ κείνο πού ἔχει δὲν κάνει γι'αὐτὸ τὸ κυνήγι, πρέπει νὰ πέρνει ἕναν βοηθό. Εἴτε ὁ βοηθός, εἴτε τὸ σκυλί θὰ τοῦ φέρνουν ὄσες χτυπάει καὶ δὲ θ' ἀναγκάζεται κάθε φορὰ ν' ἀφήνει τὴ θέσι γιὰ νὰ παγαίνει νὰ πέρνει ὅποια γκρεμίζει. Τὸ πέρασμα δὲν κρατᾷ παρα-πάνω ἀπὸ μισὴ ὥρα τὸ πολὺ, καὶ δὲν πρέπει νὰ χάνονται ὄχι λε-πτά, ἀλλ' οὔτε στιγμές.

Ἄν ὅμως δὲν ἔχει οὔτε σκυλί οὔτε βοηθό πρέπει νὰ τρέχει νὰ πέρνει ὅποια κάθε φορὰ χτυπάει. Ἄν θελήσει νὰ πάρει τίς χτυπημέ-νες μετὰ τὸ πέρασμα, ὅσο καλὰ κι' ἂν θυμᾶται πού ἔπεσαν, δὲ θὰ μπορεῖ νὰ τίς βρεῖ, γιατί θᾶναι νύχτα καὶ τὸ σκοτάδι δὲ θὰ τὸν βοη-θάει. Ὅσες μάλιστα συμπέσει νὰναι πληγωμένες θάχουν μετακινηθεῖ ἔστω καὶ λίγο καὶ δὲν θὰ βρίσκονται. Λοιπὸν «κάλιο γαῖδουρόδενε παρὰ γαῖδουρογύρευε».

Ὅταν παγαίνει νὰ πέρνει ὅποια γκρεμίζει δὲν πρέπει νὰ ξε-χνάει νὰ πέρνει μαζὺ καὶ τὸ ντουφέκι του, ἔχοντας μάλιστα τέσσερα

τά μάτια του σ' όλο τὸ διάστημα τοῦ πάει κι' ἔλα, γιατί καί τότε δὲν εἶναι δύσκολο νὰ περάσουν καί νὰ τοῦ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ ντουφεκίσει. Ἄς μὴ νομίσει ὅτι ἐπειδὴ θάχει βγεῖ ἀπὸ τὴ φυλάχτρα τοῦ οἱ πάππιες θὰ τὸν βλέπουν καί θὰ τὸ στρίβουν. Ὡς ν' ἀρχίσει τὸ σὺθαμπο στρίβουν, ἀλλ' ἀπὸ τότε κι' ἔπειτα δὲν ἀλλάζουν εὐκολὰ τὸν δρόμο τους.

Στὰ βραδυνὰ καρτέρια πρέπει νὰ πέρνεται μαζὺ τὸ ἠλεκτρικὸ φαναράκι. Ἄν δὲ βοηθάει νὰ βρίσκονται οἱ χτυπημένες πάππιες, βοηθάει νὰ βρίσκεται ὁ δρόμος τοῦ γυρισμοῦ.

Καί μιὰ τελευταία συμβουλή γιὰ τοῦτο τὸ καρτέρι. Ἄν συμπέσει νὰ βρίσκονται κοντὰ κι' ἄλλοι κυνηγοὶ κάνοντας κι' αὐτοὶ καρτέρι, οἱ ντουφεκιὲς δὲν πρέπει νὰ ρίχνονται χαμηλά ἢ δίπλα, γιατί μὲ τὸ σκοτεινιάσμα ποὺ ἔρχεται παύουν νὰ φαίνονται, κι' ὅταν τὸ ντουφεκίδι ἀνάψει ὁ καθένας ξεχνάει ποὺ βρίσκεται ὁ διπλανὸς του κι' εἶναι εὐκολο ἀντὶ ν' ἀκουστεῖ τὸ «πλάτσ» τοῦ παππιοῦ ν' ἀκουστοῦν φωνές, ἢ χειρότερα νὰ μὴ ἀκουστεῖ τίποτα, οὔτε κἀν ἓνα «ὦχ».

Ἰδιο πάνω κάτω εἶναι καί τὸ πρωῖνὸ καρτέρι, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι σὲ τοῦτο ἔρχεται μέρα κι' ὄχι νύχτα, ὅπως στὸ βραδυνό. Ἄλλὰ καί τοῦτο, ὅπως καί τὸ βραδυνό δὲν κρατᾶει πολὺ. Τοῦτο μάλιστα κρατᾶει λιγώτερο, τὸ πολὺ ὡς εἴκοσι λεπτά, κι' ἔτσι δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐξακολουθήσει τὸ κυνήγι εἴτε σὲ λίμνες—βάλτους, εἴτε καί στὴ Στεριά.

β. *Ψάξιμο*. Ὁ τρόπος αὐτὸς ἐφαρμόζεται ἀπὸ ἓναν ἢ περισσότερους κυνηγοὺς μὲ σκυλιά ἢ καί χωρὶς σκυλιά, σὲ βάλτους ἢ πνιγμένα χωράφια ποὺ πατιοῦνται. Ἐφαρμόζεται ἀκόμα σὲ πνιγμένα χωράφια μὲ πολὺ νερὸ ἢ σὲ ποτάμια, ἀλλὰ τότε μὲ πριάρι.

Τὸ πιὸ κατάλληλο σκυλί στὸ κυνήγι τῆς πάππιας εἶναι τὸ Ἐπανιέλ ἢ τὸ Σέτερ εἰδικὰ γυμνασμένο. Τ' ἄλλα ἢ δὲν ἀντέχουν γιὰ πολὺ καιρὸ, ἢ δὲν τοὺς ἀρέσει νὰ τσαλαβουτᾶνε ὄρες, χῶρια ὅτι, ὅπως τὸ εἴπαμε, συχαίνονται τὰ νερόπουλα, ἀκόμα καί τὶς πάππιες. Ὅτι ὑπάρχουν ἐξαιρέσεις δὲν τίθεται βέβαια ζήτημα. Ἄν λοιπὸν οἱ κυνηγοὶ δὲν ἔχουν τέτοια σκυλιά ἄς μὴ πέρνουν ἄλλα, γιατί ἀντὶ νὰ τοὺς βοηθοῦν θὰ τοὺς χαλᾶνε τὸ κυνήγι.

Ὅταν φτάνουν στὸν τόπο τοῦ κυνηγιοῦ θὰ παύουν τὰ χαχανήματα ἀκόμα κι' οἱ κουβέντες. Οἱ πάππιες κι' ἀκοῦνε καί βλέπουν καί δὲν περιμένουν αὐτοῦ τοῦ εἴδους τοὺς κυνηγοὺς νὰ τὶς βάλλουν στόχο τους.

Μὲ τὸ ξεκίνημα πρέπει ν' ἀνοίγονται σὲ σχῆμα τόξου γιὰ νὰ μὴ φεύγουν ἀντουφέκιστες ὄσες πετοῦν ἀπὸ τὴ μέση πρὸς τὶς ἄκρες.

Ἄν τὸ ψάξιμο γίνεται σὲ ποτάμια ἢ ἴσια χαντάκια ὁ κυνηγὸς δὲν πρέπει νὰ παγαίνει ἄκρη—ἄκρη, ἀλλὰ τοξοτά, δηλ. κάθε πενήν-

τα—ἑβδομήντα μέτρα πρέπει ν' ἀνοίγει καί πλησιάζοντας τὴν ὄχθη, χωρὶς θόρυβο νὰ κυττάζει. Ἄν θελήσει νὰ περπατάει ἄκρη—ἄκρη, παρ' ὅλα τὰ πολλὰ κλώσματα ποὺ ἴσως ἔχει τὸ ποτάμι ἢ τὸ ὄχι ἴσιο χαντάκι, θὰ τοῦ φεύγουν πρὶν τὶς πλησιάσει, γιατί θὰ προλαβαίνουν νὰ τὸν βλέπουν ἀπὸ μακριά.

Τὸ κυνήγι στὰ χωράφια ἢ στὰ ποτάμια μὲ πριάρι εἶναι δύσκολο γιὰ κυνηγοὺς ποὺ δὲ μποροῦν νὰ κάθονται σταυροπόδι, ἢ δὲν ἔχουν συνειθίσει νὰ κυνηγοῦν ἀπὸ πριάρι—πλάβα. Ἄν ὅμως τὰ καταφέρνουν καλά, ἢ τέλος πάντων ὑποφερτά, κι' ὁ πριαρτζῆς εἶναι τεχνίτης ὁδηγός, δηλ. κατωρθώνει στρίβοντας κάθε φορὰ τὸ πριάρι νὰ φέρνει τὴν πάππια ἀπάνω στὸν κυνηγὸ, αὐτὸ τὸ κυνήγι, παρὰ τὰ σχετικὰ φτωχὰ ἀποτελέσματα, καταλήγει νᾶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ εὐχάριστα, γιατί ἔχει πολλὰ καί ποικιλίαι καί συγκινήσεις. Περισσότερες ἐπιτυχίες σημειώνουν ὅταν συμπέσει νὰ φυσᾶει ἀέρας καί τὸ πριάρι παγαίνει πρῶμα, ἐπειδὴ οἱ πάππιες μ' ἀέρα πρῶμα δὲ μποροῦν νὰ πετάξουν κι' ἀναγκαστικά θὰ τραβοῦν πρὸς τὸν κυνηγὸ.

Σὲ πολλὰ νερά τὸ πριάρι—πλάβα δὲν πρέπει νὰ ὀδηγιέται ἴσια ἀπάνω στὶς πάππιες, γιατί ἔτσι δὲ δέχονται, ἀλλὰ μὲ κύκλους ποὺ ὄσο παγαίνουν θὰ στενεύουν. Δέχονται μάλιστα καλύτερα ἂν κι' ὁ κυνηγὸς κι' ὁ πριαρτζῆς σιγοτραγουδοῦν. Πιστεύουν ὅτι ἔχουν νὰ κάμουν μὲ ψαράδες καί ξεγελοῦνται.

Μὲ βάρκες κι' ὄχι μὲ πριάρια ἢ πλάβες κυνηγοῦνται καί στὴ θάλασσα. Ἄν μάλιστα εἶναι βενζινοκίνητες καί γρήγορες προφταίνονται ἀρκετὰ καλά.

γ. *Κλείσιμο*. Σὲ μεγάλες λίμνες ὅπου ζοῦν πολλὰ πάππιες ἐφαρμόζεται ἡ κυκλικὴ παγᾶνα—κλείσιμο—. Γιὰ νὰ φτιαστεῖ ὅμως γύρω τους ἓνας ὀλόκληρος κύκλος οἱ βάρκες πρέπει νᾶναι πολλές. Μὲ λίγες κάθε προσπάθεια εἶναι καταδικασμένη σ' ἀποτυχία, γιατί ἀπὸ τὰ μεγάλα μεταξύ τους ἀνοίγματα πετυχαίνουν νὰ ξεφεύγουν ἀντουφέκιστες. Σὲ τοῦτο τὸ κυνήγι οἱ κυνηγοὶ ἀπὸ μιὰ ἀκατανόητη ἄμιλλα τὶς ντουφεκοῦν ὄσο ψηλὰ κι' ἂν εἶναι, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ γκρεμίσουν καμμιὰ καί θάχουν ὑστερότερα εὐκαιρία γιὰ ἐπιδείξεις. Γιαυτὸ μάλιστα γεμίζουν τὰ φυσίγγια τους μὲ ἄσσους ἢ δυάρια κι' ὄχι μὲ μὲ τεσσάρια ἢ ἔστω τριάρια ποὺ πρέπει.

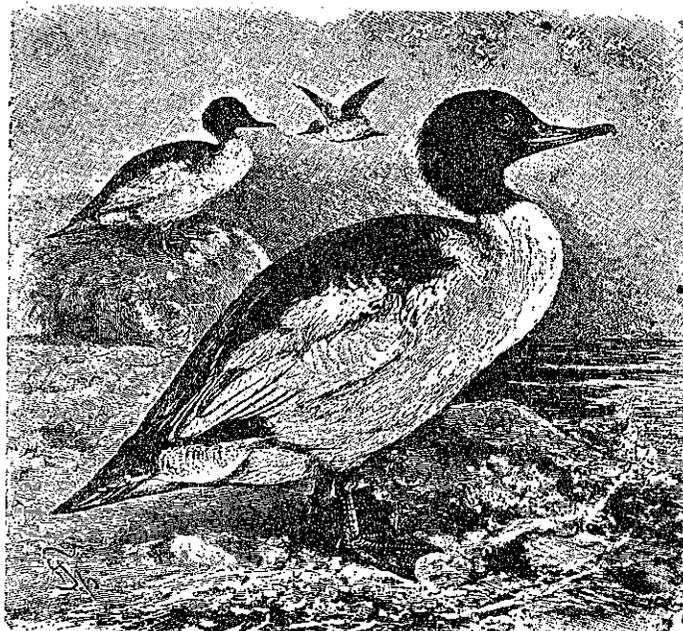
Πριονόγραμμα

Mergus

Οἱ ἐπιστήμονες στὰ παλιότερα χρόνια κατατάσσανε καί τὰ πριονόγραμμα στὰ καθαρά νηκτικά, δηλ. στὶς χήνες—πάππιες. Τὰ τελευταία ὅμως χρόνια τὰ ξεχώρισαν σὲ ἰδιαίτερο γένος ἐξ αἰτίας.

των δοντιών τους. Είναι μεγάλα κι' έπειδή τ' άπάνω σαγόνι δέ σκεπάζει τó κάτω φαίνονται σαν πριόνι, άπ' όπου τους έβγαλαν και τ' όνομα.

Ός κυνήγια δέν έχουν καμμιά σημασία, γιατί τó κρέας τους δέν τρώγεται. Δέν παύουν όμως νάναι κυνήγια. Έξ άλλου είναι πολύ επικίνδυνα στην άλιεία, κι' όσοι κυνηγοί ξοδεύουν και γιαυτά μερικά φυσιγγια άποζημιώνονται με τó παραπάνω, γιατί κερδίζουν τήν εύγνωμοσύνη των ψαριών. Πάντως άς έχουν ύπ' όψιν τους ότι πλησιάζονται δύσκολα.

Είκ. 49

Στήν Ελλάδα μάς έρχονται και τά τρία είδη που υπάρχουν, δηλ. :

1. Ό μεγάλος πριονόρραμφος

Mergus merganser L.

Τó άνάστημά του παίζει από 0,65—0,70 μ. Η μύτη και τά πόδια του είναι κόκκινα, τó κεφάλι και τó άπάνω μέρος του λαιμού μαυροπράσινα, οι πλάτες κι' οι ώμοι του σκουροι μαυροι, και τά καλυπτήρια φτερά κι' ή κοιλιά κιτρινοτριανταφυλλένια. Είναι ώμορφο πουλι, αλλά χάνει από τήν άγρια έκφρασι των ματιών (Είκ. 49 και 45 β).

2. Ό μεσαίος πριονόρραμφος

Mergus serrator L.

Τó άνάστημά του δέν περνάει τά 0,55 μ. Η θηλυκεία είναι λιγάκι μικρότερη. Στόν χρωματισμό μοιάζει του μεγάλου, έκτός από τά πλάγια που σέ τουτον είναι σταχτερά.

3. Ό μικρός πριονόρραμφος

Mergus albellus L.

Είναι ό μικρότερος από όλους, μ' άνάστημα 0,40 μ. Διαφέρει όμως και στόν χρωματισμό. Ό άρσενικός είναι άσπρουδερός με μία άσπρη βούλα γύρω στό μάτι, κι' ή θηλυκεία σταχτερή με κοιλιά άσπρη και σβέρο και κεφάλι κοκκινόξανθα. Έπίσης έξαιρετικά αύτός στό σήκωμα χτυπάει τά πόδια του σαν τή φαλαρίδα.

Κύκνοι

Κορμί στενόμακρο, κεφάλι μικροκαμωμένο άπάνω σέ χυτό λαιμό, παρουσιαστικό βασιλικό με κάτασπρη γλαμούδα. Έτσι έξηγεΐται γιατί ό Δίας μεταμορφώθηκε σέ κύκνο και πέτυχε νά κάμει δικιά του τή Λήδα(1), κι' έτσι έξηγεΐται γιατί ή Έλένη που ήρθε στόν κόσμο από αύτή τήν ένωση ήτανε τόσο ώραία. Είχε πατέρα τόν πατέρα των Θεών μεταμορφωμένον στό ώραϊότερο νερόπουλο.

Τó ζευγάρι ζή με τόν έαυτό του και για τόν έαυτό του μέσα σέ μια άγάπη χωρίς νά παύει νά έκδηλώνεται σ' όλη τή ζωή με φιλιá και λαιμοαγκαλιάσματα. Δέν τó χωρίζει παρά ό θάνατος. Τήν ίδια άγάπη με μια σπάνια αυταπάρνησι δείχνει για τά 6—8 αυγά, κι' ύστερα για τά παιδιά του που έρχονται στόν κόσμο σέ 35—40 μέρες.

Ζούν σέ κοπάδια από λιγα άτομα. Όταν φτιαστεί τó κοπάδι κανένα άλλο πουλι, ούτε ακόμα και κύκνος από άλλο κοπάδι, μπορεί νάρθει μαζί τους. Άλλά και μέσα στό κοπάδι κάθε ζευγάρι ζή τή δικιά του ζωή, και γιαυτό πολλές φορές δέν τους βλέπει κανείς κοπαδιαστούς, αλλά σέ ξεχωριστά ζευγάρια.

Μεγάλες λίμνες ή ανοίγματα ποταμών είναι τά βασιλεία τους. Τήν ήμέρα τήν περνούν σ' άβαθα νερά, γιατί εκεί μπορούν με τó βούτημα του λαιμού νά βρίσκουν στό βυθό τήν τροφή τους, δηλ. σκουλίκια, βατράχια, ψαράκια, αλλά και διάφορα χόρτα. Τó βράδυ—βράδυ τραβιούνται στά βαθειά όπου κοιμούνται. Έξω από τó νερό βγαίνουν νά φτιάσουν τή φωλιά τους, νά ψυριστούν και νά διορθώσουν

(1) Πρόκειται βέβαια περι συμβολισμού με πολλή βαθειά σημασία.

τά φτερά τους και σπάνια καμιά φορά για ν' αλλάξουν την τακτική ζωή τους.

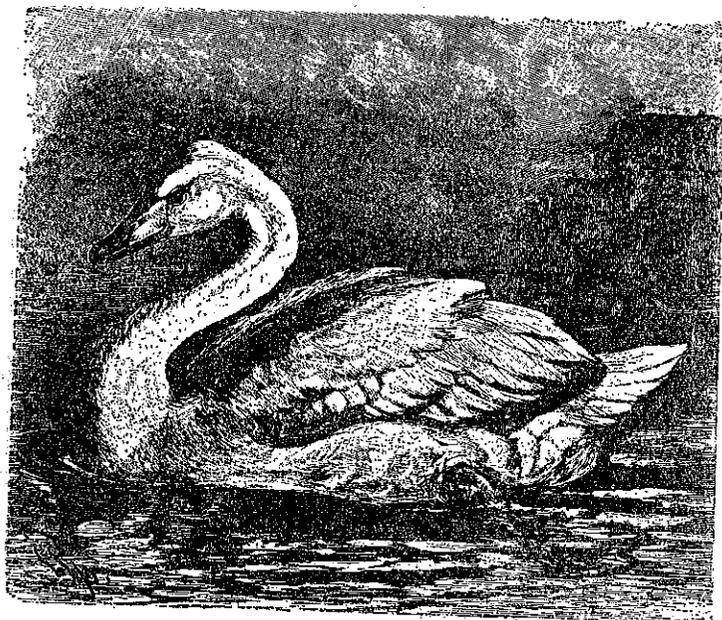
Στό σήκωμα δυσκολεύονται. Χτυπούν με τα πόδια τους το νερό όπως κι' οι φαλαρίδες, παγαινώντας καμιά δεκαπενταριά μέτρα, κι' ύστερα με τόν λαιμό τεντωμένον κατάίσιον πετούν γρήγορα και σταθερά. Είναι πουλιά άφοβα, γιατί είναι δυνατά και τὰ βγαίνουν καλούτσικα πέρα, ακόμα και με τὰ μεγάλα άρπακτικά.

Στην Ελλάδα έρχονται δυό :

1. 'Ο κοινός κύκνος

Cygnus olor Gm.

Γνωρίζεται από την κόκκινη ή κοκκινοκίτρινη μύτη, κι' από ένα σάρκωμα που έχει κοντά στη ρίζα της προς τὸ μέτωπο.

Είκ. 50

Μερικά ζευγάρια ξεκαλοκαιριάζουν και φωληάζουν στις έκβολές του 'Αλιάκμονα, του 'Αξιού και του Λουδία.

2. 'Ο μουσικός, μελωδός κύκνος

Cygnus cygnus ή *C. musicus* L.

'Ο λαιμός του είναι κοντότερος και παχύτερος από ό,τι στον προηγούμενο, τὸ κεφάλι μεγαλύτερο, κι' η άκρη της μακρύτερης μύτης του μαύρη. (Είκ. 50). Μας έρχεται με βαρειούς μοναχά χειμώνες.

Για τὴ φωνή τούτου τοῦ πουλιοῦ έχουν γραφτεῖ τοῦ κόσμου οἱ ιστορίες, ὡς πού στο τέλος επικρατήσανε δυό. Σύμφωνα με τὴ μιά, ἔξαιρετικά αὐτός ἀπό τ' ἄλλα ἑννῆά εἶδη πού ζοῦν σ' ὅλη τὴ Γῆ, ἀφήνει ν' ἀκούγεται συχνά—πυκνά μιά φωνή σὲ τόνους χτύπων ἀργυρένιας καμπάνας. Τὴν ἴδια φωνή, ἀλλὰ κάπως παραπονιάρικη, τὴ βγαίνει και τὶς τελευταῖες στιγμὲς δταν ἀπὸ πείνα ξεψυχάει ἀπάνω σὲ παγωμένες λίμνες ἢ βάλτους. Σύμφωνα με τὴν ἄλλη, πού τὴν ὑποστηρίζει ὁ 'Αριστοτέλης, ὁ Διονύσιος και ὁ 'Ὀταπόλλων, τραγουδάει, ἀλλὰ τὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς του πού τὸν ἀφήνει ὄχι ἀπὸ πείνα, ἀλλὰ ἀπὸ φυσικό θάνατο, θρηνολογεῖ.

'Ἴσως ὅμως νὰ μὴν εἶναι σωστὴ οὔτε ἡ μιά οὔτε ἡ ἄλλη. 'Ο κύκνος δταν πεθαίνει, ἄσχετα ἀν ἀπὸ πείνα ἢ ὄχι, με τὴ φωνή πού βγαίνει μοιάζει νὰ κράζει σὲ βοήθεια. 'Επίσης μιά ἄλλη φωνή βγαίνει δταν γυρίζοντας στὴ φωλή του βλέπει τὸ ἀγαπημένο ταῖρι του, τὴ γυναίκα του, νὰ τοῦ εἰτοιμάζει με τὸ κλώσσημά της τὴν ἀνείπωτη χαρὰ νὰ ἴδει τὸν ἑαυτὸ του πατέρα. Αὐτὴ ἡ φωνή, μιά φωνή θριαμβευτικὴ μαζὺ και τρυφερὴ πού πιάνει μιά ὀλόκληρη ὀκτάβα, μπορεῖ με μεγάλη συγκατάβασι νὰ παρθεῖ γιὰ τραγοῦδι.

'Ὅπως ὅποτε ἡ ἀλήθεια δὲν ἔχει βρεθεῖ ακόμα, ἔχει μείνει ὅμως ἡ φράσις «κύκνειον ἄσμα» γιὰ κάθε τελευταία πνευματικὴ ἐκδήλωσι.

'Ὡς κυνήγι δὲν ἔχουν καμιά σημασία, γιατί τὸ κρέας τους δὲν εἶναι καλό. Συνήθως χρησιμοποιοῦνται ζωντανοὶ ὡς στόλισμα μικρῶν λιμνῶν σὲ πάρκα.

Εἶναι ἄγρια πουλιά και γι'αυτὸ τὸ κυνήγι τους εἶναι ἄρκετὰ δύσκολο. Πλησιάζονται κάπως εὐκόλα ἀν τὸ πριάρι ἢ ἡ βάρκα σκεπαστεῖ με κλαριά ἢ χόρτα και τὸ σταλίκι ἢ τὰ κουπιὰ οὔτε φαίνονται οὔτε ἀκούγονται—βουβὸ κουπί.—

Πέφτουν σὲ σκάγια 000—1.

Τ Α Ξ Ι Σ Δ'

Κ Ο Λ Υ Μ Β Η Τ Α Ι

URINATORES — IMPENES

Με κορμί σφιχτοδεμένο και χωρίς ούρα, εκτός από λίγα μικροπούπουλα σαν χαλασμένο πινέλο, λαιμό αρκετά μακρύν, μύτη όχι πολύ μεγάλη, αλλά σκληρή, ΐσια και κάπως κωνική, φτεροθγες μικρές και μυτερές κολλημένες στα πλευρά τους, τὰ πουλιά που ανήκουν σ' αυτή την τάξι κρατούν τὰ πρωτεία στο κολύμπι και στο βούτημα. Πενήντα κι' εκατό μέτρα σε μάκρος μέσα στο νερό τὰ περνούν χωρίς καμμιά δυσκολία. Μοιάζουν τότε σαν να πετούν κι' όχι σαν να βουτάνε.

Τὰ πόδια τους ξεφυτρώνουν από πολύ πίσω στο κορμί, κι' επειδή όταν κάθονται φαίνονται σαν να μη στέκουν σ' αυτά, αλλά στα πισινά τους, τούς έδωσαν τὸ όνομα «πυγοσκελίδαι»—urinatores— από τή λέξι «πυγή» που σημαίνει έδρα, κάθισμα, πισινά.

'Ανταμωμένα σ' άχώριστα ζευγάρια περνούν όλη τή ζωή τους στο νερό. Κι' αυτή τή φωληά τους τή φτιάχνουν σχεδόν άπάνω σ' αυτό. Τά 5—6 μικρά που θα ρθουν στον κόσμο δε χρειάζονται να πάρουν μαθήματα «κολυμβητικής». Μόλις βγουν από τὸ αυγό περνούν μέσα στο στοιχείο όπου θα ζήσουν.

Τὸ είδος του νερού δεν τὸ ξεετάζουν. Ζουν με τήν ΐδια εύκολία κι' άνεσι τόσο στο γλυκό, όσο και στ' άρμυρό, άρκει μονάχα να χει ψάρια, τήν τροφή τους. Όταν όμως θέλουν να φωληάσουν τραβιούνται πάντα στο γλυκό.

Άν καμμιά φορά άναγκαστούν να πετάξουν σηκώνονται από τὸ νερό σαν τις φαλαρίδες, δηλ. τρέχουν λίγα μέτρα χτυπώντας τὰ πόδια τους ως που τὸ αφήνουν. Στο πέταμα δεν τὰ καταφέρνουν κι' άσχημα παρά τις σχετικά μικρές φτεροθγες τους.

Άπό όλα τὰ πουλιά που ανήκουν στις τέσσερες οικογένειες που χωρίζονται οι κολυμβηταί, τὰ γνωστά κολοβούτια, τὸν Έλληνα κυνηγό τὸν ενδιαφέρουν :

1. Τό βουτηχτάρι, κακαειδού, πυγοσκελίδα ή μικρή, карапатάκι

Podiceps ruficollis Pall ή *colymbus minor* Lath

Είναι τό μικρότερο, μ' ανάστημα ώς 0,23 μ. Σε κίνδυνο βγαίνει από τό νερό μοναχά τά μάτια και τή μύτη, αλλά σάν νάναι κι' αυτά πολλά βουτάει κάθε στιγμή.

2. 'Η πυγοσκελίδα ή μαυρόλαιμη

Podiceps nigricollis Brehm

Είναι μεγαλύτερη από τό προηγούμενο ώς 0,10 μ. Τό κεφάλι κι' ό λαιμός της είναι μαύρα. Τήν άνοιξι λιγα φτερά στά μάγουλά της πέρνουν κόκκινο χρώμα.

Μερικά ζευγάρια φωλιάζουν και σε μας.

3. Τό κολοβοῦτι, τσοῦλι, πυγοσκελίδα ή μεγάλη

Podiceps ή *Lophaethia cristata* L.

Είναι τό μεγαλύτερο από όλα, μ' ανάστημα 0,90 μ. Μερικά φτερά στο κεφάλι τό κάνουν νά φαίνεται σάν νάχει κέρατα, και μερικά άλλα στον λαιμό σάν νά φοράει κολλάρο (Εικ. 45 γ).

4. 'Ο κόλυμβος ό άστεράτος

Colymbus stellatus Pontopp

Καθαρό κολυμβόμορφο, μ' ανάστημα 0,62—0,70 μ., σκοτεινό-χρωμο από πάνω με πολλά άσπρα μεγαλούτσικα στίγματα, άσπρου-δερό από κάτω, και με μιá φωνή άουχχ—γκάκγ σάν γέλοιο σαρδώνειο.

Κυνήγι.

Οί κολυμβηται δέν έχουν καλό κρέας. Μυρίζει και ψαρίλας και γιαυτό πολλοί κυνηγοί δέν τά ντουφεκοῦν καθόλου. Άν όμως είναι παχειά και ζοῦν σε καθαρά νερά έχει καλούτσικη γεθσι και κουστίζουν τό φυσίγγι.

Σημασία έχουν για τους ιδιοκτήτες βιβαριών, γιατί τους κάνουν αρκετές ζημιές στα ψάρια. Για να διωχτοῦν όμως πρέπει να κυνηγηθοῦν συστηματικά, γιατί έρχονται στα ίδια νερά κάθε χρόνο κι' από συνήθεια τ' αφήνουν δύσκολα. Τα θεωροῦν πατρικά και δικαιολογημένα δε θέλουν να φεύγουν.

Κοντά στον Πόλο και λίγο πιο έδω, όπως στην περιοχή του Omsk ή και στην Καλιφορνία, τα σκοτώνουν για τα πούπουλά τους. Φτιάνονται ωραίες μωλωτές—μπουά.

Οί ντουφεκιές σ' αυτά πρέπει να ρίχνονται πολύ γρήγορα για να προφταίνονται τη στιγμή που έχουν το κεφάλι έξω από το νερό, μόνη ίσως ευκαιρία που θα βρίσκει ο κυνηγός.

Τ Α Ξ Ι Σ Ε΄

Χ Α Ρ Α Δ Ρ Ο Ε Ι Δ Η

CHARADRIUS

Τὰ πουλιά που βρέθηκαν νάχουν ὠρισμένα γνωρίσματα στο σκελετό τους, ὅπως π.χ. ὠρισμένον ἀριθμὸ ἀπὸ σπονδύλους ἢ ἀπὸ φτερά στίς κλειδώσεις τῆς φτερούγας τους, οἱ ἐπιστήμονες τὰ βάλανε μαζὺ καὶ φτιάσανε τοὺς «χαραδριούς». Γιαυτὸ ἡ τάξις αὐτὴ περιλαμβάνει λογιῆς—λογίων πουλιά. Πουλιά που ζοῦν στίς θάλασσες, ὅπως οἱ γλάροι, πουλιά που ζοῦν σὲ πεδιάδες ἢ κοντὰ σὲ βάλτους, ὅπως τὰ μπεκατσίνια, τὰ γαϊταρίφια, τὰ τουρλιά, ἢ σὲ δέντρα καὶ βράχους καὶ πεδιάδες, ὅπως τὰ περιστεροειδῆ.

Ἄπὸ ὄλα αὐτὰ θ' ἀφήσουμε ἔξω τοὺς γλάρους. Οἱ κυνηγετικὲς μας συνήθειες δὲν τοὺς θέλουν γιὰ κυνήγια. Ἄπὸ τ' ἄλλα τὰ κυριώτερα θὰ τ' ἀραδιάσουμε σὲ τρεῖς οἰκογένειες, στοὺς καθαυτὸ χαραδριούς, στοὺς σκολόπακες καὶ στὰ περιστεροειδῆ, καὶ μὲ τὰ γένη ἔτσι καταταγμένα, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ μαθαίνονται εὐκολα.

Καθαροὶ χαραδριοὶ

Charadrius

Ἀποδημητικὰ πουλιά που δὲ βιάζονται νὰ κατεβοῦν στὴν πατρίδα μας ἀπὸ τὰ θέρετρά τους. Μᾶς ἔρχονται τέλος Ὁκτώβρη μ' ἀρχὲς Νοέμβρη, δηλ. μὲ τὰ πρῶτα χειμωνιάτικα κρύα.

Σὲ μᾶς στὴν Ἑλλάδα μερικὲς φορές ὁ καλὸς καιρὸς κρατάει ὡς τὰ μέσα μὲ τέλος Νοέμβρη. Ἄλλὰ τί τὰ θέλετε! Τὰ ψέμματα τελείωσαν. Μπαίνουμε στὸν χειμῶνα. Κεῖνο τὸ κιβίτ τῆς καλημάνας τὸ διαλαλεῖ.

Μεγάλα ὄσο ἕνας σπίνος ἴσα μ' ἕνα καλὸ περιστέρι, μὲ πόδια ὄχι πολὺ ψηλά, κορμὶ δυνατούτσικο καὶ καλοφτιασμένο, περνοῦν τὴ ζωὴ τους μέσα σὲ κάμπους, λειβάδια, βαρκοτόπια ἢ μεγάλες παραλίες.

Ὅλη τὴν ὥρα δὲν παύουν νὰ φωνάζουν. Οἱ νονοὶ τους θὰ κάνανε καλὰ νὰ τὰ βᾶφτιζαν καὶ φωνακλάδες. Καὶ ὅμως παρ' ὄλες τίς φωνὲς καὶ τὰ τσακώματά τους δὲν ξεχνοῦν τὴν προφύλαξί τους. Ὅ,τι νᾶναι κεῖνο που τὰ πλησιάζει τὸ ὑποψιάζονται καὶ σὰν τεχνίτες που εἶναι στὸ περπάτημα ἢ στὸ πέταμα, προλαβαίνουν καὶ φεύγουν πρὶν

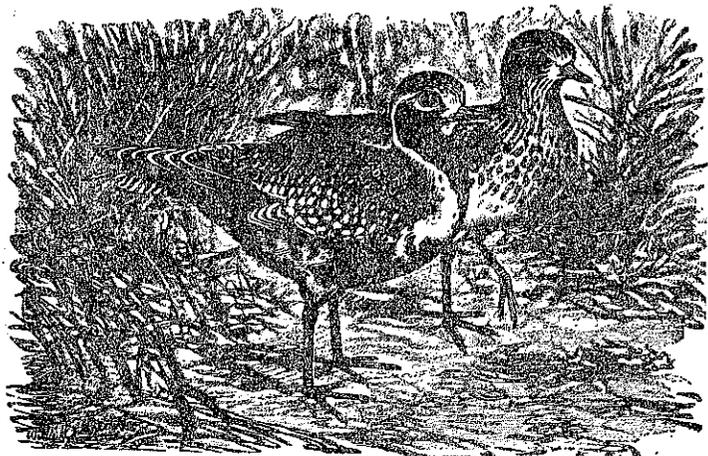
τά προφτάσει αν συμπέσει νάναι έχθρός τους. Γιαυτό και τὸ κυνήγι, ἀκόμα και με ὑπάκουο σκυλί, δὲν εἶναι εὐκολο.

Σημασία ὡς κυνήγια ἔχουν :

1. Χαραδριὸς ὁ χρυσός, βραχοπούλι

Charadrius plumialis ἢ *auratus* ἢ *apricarius* L.

Μεγάλος ὅσο ἓνα περιστέρι, με μύτη και πόδια μαυριδερά, και με πλάτες μαυριδερές κι' αὐτές, ἀλλὰ με πρασινοκίτρινες ἢ χρυσοκίτρες βουλίτσες, ἀπὸ ὅπου και τ' ὄνομά του. (Εἰκ. 51).

Εἰκ. 51

2. Χαραδριὸς ὁ κακότυχος ἢ Χ. ὁ εὐδρομίας

Charadrius ἢ *Budromias morinellus* L.

Μεγάλος ὅσο ἓνας κότσυφος, με πλάτες ἀνοιχτές καστανές, κεφάλι καστανόμαυρο και λαιμοδέτη ἄσπρον.

3. Αἰγιαλίτης ὁ ἀλεξανδρινός

Charadrius alexandrinus L.

Εἰδικὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι μοναχὰ ἀποδημητικό, ἀλλὰ και καθεστικό πουλί. Ἔχει ἀνάστημα 0,16 μ., κορμί καστανόξανθο, τὰ δίπλα ἀπὸ τὸ στήθος του μαύρα και κοιλιά ἄσπρη.

4. Αἰγιαλίτης ὁ στρεπτοφόρος

Charadrius hiaticula L.

Μᾶς ἔρχεται τὸν χειμῶνα, λίγα ὅμως ἄτομα μᾶς μένουν και τὸ

καλοκαίρι. Τὸ ἀνάστημά του πιάνει τὰ 0,17 μ. Ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό του εἶναι μιὰ μαύρη λωρίδα ἀπὸ τὸ ἓνα ὡς τὸ ἄλλο μάτι ὁμοιασὰν τυφλοπᾶνι.

5. Χαραδριὸς ἢ Αἰγιαλίτης ὁ μικρός

Charadrius dubius curonicus Gm.

Ὁ μικρότερος ἀπὸ ὅλους, μ' ἀνάστημα μόλις 0,15 μ. Τὸ κορμί του εἶναι σταχτί κι' ἡ κοιλιά του ἄσπρη. Ἐνα περιλαίμιο τὸν ξεχωρίζει εὐκόλα ἀπὸ κάθε ἄλλον. Μᾶς ἔρχεται τὸν χειμῶνα. Λίγα ἄτομα μᾶς μένουν ὅλο τὸ καλοκαίρι.

6. Καλημᾶνα

Vanellus vanellus ἢ *V. cristatus* L.

Τὸ ἀνάστημά της πιάνει τὰ 30—35 ἑκατοστά, ἀλλὰ τὸ βάρος της δὲ ξεπερνᾶει τὸ βάρος ἑνὸς πιτσουνιοῦ.

Εἰκ. 52

Στὸ πέταμα χτυπᾶει τίς μεγάλες και στρογγυλές φτεροῦγες της σιγὰ και ρυθμικά σὰν τσαλαπετεινός. Ἐξαιρετικό εἶναι τὸ πέσιμό της γιὰ νὰ καθήσει. Μοιάζει σὰν ἀεροπλανάκι κλείνοντας τὰ φτερὰ τὴ στιγμή ποῦ προσγειώνεται.

Τὸ χρυσοπράσινο χρῶμα της με τὴν ἄσπρη με λίγο κόκκινο ἢ καφέ κοιλιά και με τὸ πράσινο γυρτὸ λοφίο της τὴς δίνει μιὰ ὡμορφιά ποῦ δὲν ἀπαντιέται εὐκόλα στ' ἄλλα ξαδέλφια της (Εἰκ. 52).

Ζῆ κοπαδιαστὰ ἀπὸ δέκα—εἴκοσι ἀλλὰ κι' ἑκατὸ και περισσότερα κομμάτια. Στὴ βοσκή δὲ δυσκολεύεται νὰ συντροφεύει με ψα-

ρόνια ή και μ' άλλα πουλιά. Μόλις όμως καταλάβει κίνδυνο, και τον καταλαβαίνει αυτή πρώτη, θά πετάξει άμέσως, και μ' ένα κιβίτι θά δώσει τό σύνθημα σ' όλα τ' άλλα. Γιαυτό μεϊς οί Έλληνες τό βαφτίσαμε καλή—μάννα, δηλ. μάννα που φροντίζει για όλα τ' άλλα πουλιά που είναι μαζί της (1).

Οί Γάλλοι έξυμούν τό κρέας της ως κάτι τό έξαιρετικό. Λένε μάλιστα «δποιος δέν έφαγε καλημάννα δέν έφαγε καλό μεζέ, qui n' a pas mangé de vanneau n'a pas mangé de bon porcseau». Δέ μοιάζει όμως νά κουστίζει τόσο για νά γράφονται και στίχοι, άσχετα άν ίσως είναι καλή όταν είναι παχειά. 'Αλλά... «περί όρέξεως ουδεις λόγος».

'Εξαιρετικός μεζές θεωρείται τό αυγό της και γιαυτό οί φωληές της συχνοαδειάζονται στις χώρες όπου φωληάζει, όπως δέν έπρεπε νά γίνεται. Εύτυχως όμως άν της πάρουν τό πρώτα τέσσερα που γεννάει, με δεύτερη γέννα κάνει τρία, και με τρίτη δύο, κι' έπειδή δέν της τά πέρνουν όλα καταφέρνει νά διατηριέται, άλλοίως μαζί με τά τόσα και τόσα άλλα θαχε και αυτή γραφτεί στον κατάλογο που έχουν γραφτεί τά τόσα που έξοντώθηκαν. Και θάναι κρίμα νά έξοντωθεί, γιατί είναι κι' όμορφη κι' αρκετά όφέλιμη με τά πολλά σκουλίκια και σκαθάρια που τρώει, ακόμα και τή νύχτα όταν βοσκάει με γιομάτο φεγγάρι και καθαρίο ούρανό.

7. Αϊματόπους ό όστρεοφάγος

Haematopus ostralegus L.

Είναι από τους μεγαλύτερους χαραδριούς, μ' άνάστημα 0,41—0,42 μ., κεφάλι μεγάλο και μύτη μακρυά όσο μιάμισυ φορά τό κεφάλι του, μαύρος με μιά έλαφρυά γυαλάδα από πάνω, άσπρος από κάτω του και κάτω από τό μάτι. 'Η μύτη του είναι κοκκινοκίτρινη. (Εικ. 53). Τρώει σκουλίκια κι' ιδιαίτερα τά μύδια όταν τά πετυχαίνει άνοικτά, γιατί τά κλειστά δέ μπορεί νά τ' άνοιξει. Δέν είναι από τά συνειθισμένα πουλιά στην πατρίδα μας, άν κι' έχουμε τήν εύκαιρία νά τον βλέπουμε και τό καλοκαίρι ακόμα, γιατί κάνα ζευγάρι δώ—κει μένει και τότε μαζί μας.

Περπατάει, κολυμπάει και πετάει όσο λίγα πουλιά. Ζη σε μιά άδιάκοπη άνησυχία και δείχνει μιά παληκαριά πολύ άνώτερη από ό,τι ό καθένας μπορεί νά φανταστεί για ένα βαλτόπουλο. Και δέν τή

(1) Σε μερικές περιφέρειες καλή μάννα λένε τή γιαγιά. Δέν πρέπει όμως νά γίνεται σύγχυσις με τή λέξι, άσχετα ότι ή έννοια δέν έχει νά χάσει, άφοϋ κι' οί γιαγιάδες καταβάλλουν για τά παιδιά τήν ίδια φροντίδα άν μη και παρπάνω.

δείχνει σ' όποιο άλλο από όσα συντροφεύει, που δέν είναι λίγα, αλλά μοναχά στ' άρπακτικά. Μόλις τά ίδει είδοποιεί τ' άλλα νά κρυφτούν, ένώ αυτός τους ρίχνεται και πετυχαίνει νά τά διώξει. Έτσι γλυτώνουν όλα τους. Πραγματικό παληκάρι.

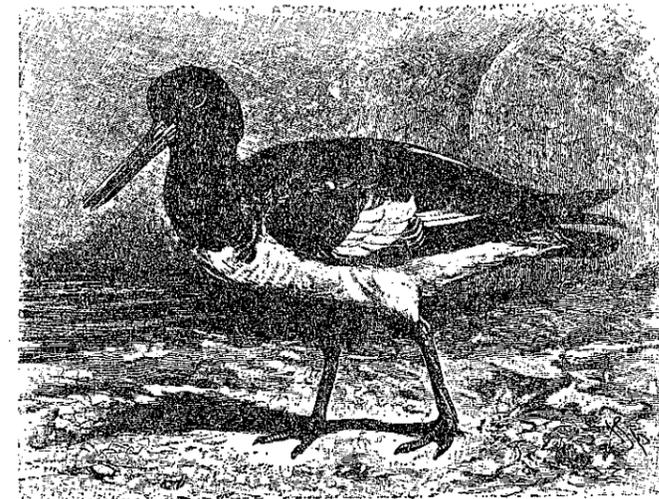
Πλησιάζεται δύσκολα, έκτός άν κανείς τον πετύχει στον ύπνο τό μεσημέρι που τότε τον πέρνει λιγάκι.

8. Οίδηκνημος

Oedicnemus oedicnemus L, ή *Oedicnemus crepitans* (1)

Τό όνομά του τό χρωστάει στα πόδια του κι' ειδικά στις κνημες του, γιατί με τό χόντρος που έχουν μοιάζουν σαν νάναι πρισμένες, σαν νάχουν «οίδημα». Τόν λένε και φωνακλά. Και τοϋ πάει, γιατί όλη τή νύχτα δέ παύει νά ξεφωνίζει ένα άδιάκοπο «τλούϊ» που σχίζει τ' αυτιά,

'Η κόρη των ματιών, ή μύτη και τά πόδια του είναι κίτρινα, ή

Εικ. 53

άκρη στις φτεροθγες και στη μύτη μαύρη, τά φτερά σταχτιά με μαύρες λωρίδες. 'Η κοιλιά του είναι κάπως άνοιχτότερη. (Εικ. 54).

Τρώει σκουλίκια, σαλιγκάρια, κάθε είδους κάμπιες, ακόμα και τήν κάμπια της καρφατιμέ, *agrotis segetum* Hbn., που είναι πολύ

(1) Πολλοί Ζωολόγοι βάζουν τον οίδηκνημο σε ξεχωριστό γένος, στα *Burhinus*—Βουρνίδα.

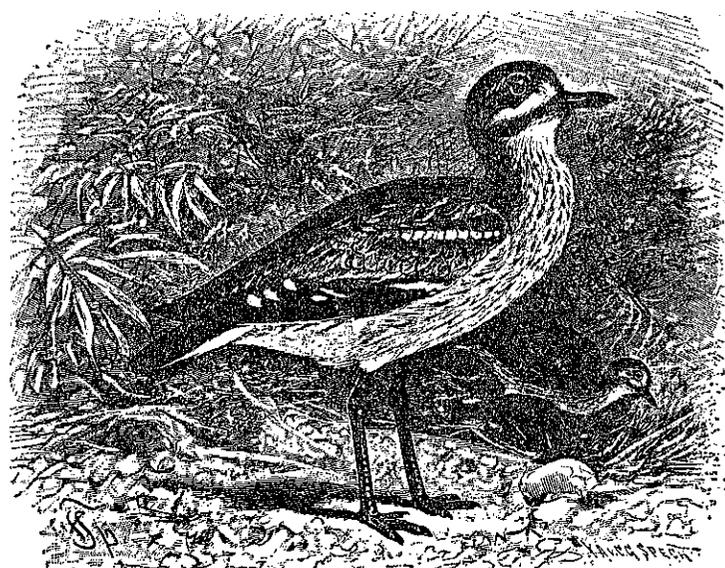
βλαβερή. Για να διευκολύνει το χώνεμά τους καταπίνει και μικρά χαλκία, αλλά μόνο από πυριτόλιθο—τσακμακόπετρα.

Στη βοσκή βγαίνει το σούρωπο.

Σ κ ο λ ό π α κ ε ς

Scolopacidae

Οι έπιστήμονες, όπως το είπαμε, δεν κατατάσσουν τώρα πια τα ζώα—ζώα και πουλιά—πως άλλοτε σύμφωνα με τα έξωτερικά, τα μορφολογικά, αλλά σύμφωνα με τ' ανατομικά γνωρίσματά τους. Το ίδιο συνέβηκε και με την οικογένεια σκολόπακες. Όσα πουλιά είχαν ώρισμα ανατομικά γνωρίσματα τάβαλαν μαζί κι' έφτιασαν

Ελ. 54

αυτή την οικογένεια. Φαίνεται όμως ότι δώ θ' ανακατώθηκε κι' ο ουρανίσκος. «Βρέ αδερφέ δέ χάθηκε δά ο κόσμος αν στους σκολόπακες βάλουμε και τις τρίγκες. Αυτές θα ήταν καλύτερα να εμπαιναν άλλο, αλλά με το να τις βάλουμε δώ φτιάχνουμε μια οικογένεια με μέλη σαν το μέλι». Κάπως έτσι θα μίλησε κανένας από κείνους που κατατάσσανε τα πουλιά, και γιαυτό δλοι οι έκλεκτοι μεζέδες από τον φτερωτό κόσμο που κάπως έμοιαζαν μεταξύ τους μπήκαν στην ίδια οικογένεια. Κι' αλήθεια με πρωτοκαθεδρία τη κιοκίετα τα πουλιά αυτής της οικογένειας έχουν το νοστιμότερο κρέας από όλα μαζί τα πουλιά όποιος άλλης.

Θέλουν όμως προσοχή στο ψήσιμο, γιατί ψητά γίνονται, εκτός από τα τουρλιά που γίνονται υπέροχο σαλμι ή λαδορίγανη με βγαλμένα τα έντόσθια. Ο μάγειρος, ή γενικά ή οικοκυρά, πρέπει να ξέρει να τα ψήνει έτσι, ώστε άπάνω στη σχάρα να βράζουν με το λαδολέμονο, ανακατωμένο με μια κουταλίτσα βούτυρο καθαρό κι' όχι βρώμικο λίπος, και πριν σχιστεί ή κοιλιά τους και βγούν έξω τα έντόσθια να τα βγαίνει έτοιμα ψημένα. Τα έντόσθια, εκτός από το στομάχι, λιώνονται ύστερα μέσα στο λαδολέμονο και φτιάχνουν την καλύτερη σάλτσα που υπάρχει (1). Από αυτό βγήκε ότι ή μπεκάτσα έχει μαργαριτάρι στην κοιλιά της. Δεν έχει ούτε αυτή, ούτε τα μπεκασιόνα. Μαργαριτάρι είναι τα έντόσθιά της. Είναι και τα δυο οσκάροι της Στεριάς (2).

Ίδιαίτερα γνωρίσματα αυτών των πουλιών που ανήκουν σ' αυτή την οικογένεια είναι το αυτά. Έχουν φτερούγες όχι πολύ μεγάλες, αλλά κάπως πλατειές, και μύτη μεγάλη σαν παλοδκι—σκόλωψ—, άλλ' όχι πολλή σκληρή. Για να μπορεί να χώνεται στο χώμα όπου ψάχνουν για σκουλίκια, στα περισσότερα το άπάνω σαγόνι γυρίζει και σκεπάζει την άκρη από το κάτω. Γίνεται έτσι εκεί λιγάκι χοντρότερη και κάπως σκληρότερη, και μαζί μ' ένα νευρο που απλώνεται κάτω από το δέρμα βοηθιούνται ακόμα να καταλαβαίνουν αν μέσα στο χώμα είναι ή δεν είναι σκουλίκια.

α. Σκολόπακες, μπεκάτσες

Scolopax

Σκολόπαξ ο δασόβιος, μπεκάτσα, ξυλόκοττα

Scolopax rusticola L.

Άρχές Οκτώβρη. Τα τελευταία πουλιά από τα περάσματα, δηλ. από τους συκοφάγους, τα τρυγόνια και τους αητομάχους—κεφαλάδες, μας αφήνουν γειά. Και τα όρνθκια ακόμα δσα δεν έφυγαν έτοιμάζονται να φύγουν, εκτός από κείνα που το έχουν πάρει απόφασι να ξεχειμωνιάσουν μαζί μας. Ός να μας έρθουν τα χειμωνιάτικα περνούμε τη λεγόμενη «νεκρή περίοδο» ως προς τ' αποδημητικά. Αν μας έχει έρθει καμμιά τσίχλα ή κανένα βαλτόπουλο δεν υπολογίζονται για να κουστίζουν τον κόπο και τα έξοδα ή τον κίν-

(1) Τα έντερα τους δεν έχουν μέσα ακαθαρσίες, γιατί όλα αυτά τα πουλιά στο σήκωμα από φόβο κουτσουλάνε. Έξ άλλου κι' αν έχουν κάτι, μισοβγαίνει στο ψήσιμο σαν πηχτό υγρό.

(2) Μ' αυτόν τον τρόπο, δηλ. μαζί με τα έντόσθια, ψήνονται κι' οι οσκάροι από τα ψάρια, γιαυτό τους λένε μπεκάτσες της θάλασσας.

δυο από τα κουνούπια στους βάλτους. Μοναχά τα φασοπερίστερα κόβουν κάπως τη μονοτονία των ντόπιων κυνηγιών.

Δέν είναι βέβαια κάτι το παράξενο να τα ιδούμε να μας έρχονται ακόμα κι' από τα μέσα του 'Οκτώβρη, όπως δέν είναι παράξενο νάχουμε ως τότε, αλλά και λίγες μέρες αργότερα, και τρυγόνια και κεφαλάδες κι' όρνυκια. Έξαρτάται από τον καιρό. "Αν δηλ. ο χειμώνας έρχεται πρώιμος, τα καλοκαιρινά αναγκάζονται να φύγουν γρήγορα, και τα χειμωνιάτικα να κατεβούν γρηγορότερα προς τη Μεσόγειο. Συνήθως όμως αρχίζουν να μας έρχονται από το τέλος του 'Οκτώβρη κι' ύστερα.

"Ενα από αυτά είναι κι' η μπεκάτσα. Το πουλί αυτό οι κυνηγοί το περιμένουν με μεγαλύτερη λαχτάρα από κάθε άλλο. Παρουσιάζει ως κυνήγι εύκολλες ή δυσκολλες μέσα στους λόγγους ή στα βαρκά όπου συνήθως βρίσκεται, παρουσιάζει δυσκολλες ή εύκολλες στο ντουφέκισμα, ή οι οι κυνηγοί ψάχνουν να βρουν τό... μαργαριτάρι που έχει στα έντόσθιά της; "Ίσως το καθένα ξεχωριστά, ίσως όλα μαζί.

Για την πατρίδα μας είναι πουλί αποδημητικό και κάπως έκτοπιστικό. 'Αποδημητικό γιατί έρχεται τον 'Οκτώβρη—Νοέμβρη (1) και φεύγει κατά τον Φλεβάρη. 'Εκτοπιστικό γιατί μέσα στην Ελλάδα δέν μένει στο ίδιο μέρος. Κάθε τόσο, χωρίς βέβαια τάξι όπως τα καθαρά έκτοπιστικά, μετακινείται και δέν δυσκολεύεται με γλυκό καιρό να ξαναπεράσει τα βόρεια συνορά μας αν βρίσκει τροφή κι' εκεί.

Το κατέβασμά της το κανονίζουν ή βροχή κι' ή παγωνιά. "Αν τον Σεπτέμβρη ή έστω αρχές 'Οκτώβρη βρέξει κι' αναπτυχθεί στη Γη μας σκουλίκι, κι' αν στη βόρεια και κεντρική Ευρώπη πιάσουν τότε παγωνιές, για κελνη τη χρονιά θάχουμε πολλές μπεκάτσες. Με δυνατές ξεροπαγωνιές πολλές φτάνουν ως στα αίγαιοπελαγίτικα νησιά και στην Κρήτη.

"Αν όμως στη Βαλκανική οι παγωνιές δέν είναι δυνατές και με τις βροχές που θάχουν πέσει σε μας βρίσκει τροφή άπάνω στα βουνά, τότε ούτε πολλές μας έρχονται, ούτε κι' αυτές κατεβαίνουν εύκολα από τα ψηλάματα.

Το χιόνι δέν τη φοβίζει· το χιόνι που δέν σκεπάζει τη Γη σαν σάβανο, αλλά το λίγο που αφήνει ξέσκεπα πολλά μέρη όπου μπορεί να βρίσκει τροφή. Ούτε και το κρυό την πειράζει, όπως βγαίνει από το ότι τον χειμώνα με χωρίς ξεροπαγωνιές μένει σε βόρεια μέρη, όπως σε μερικές περιοχές της Ούγγαρίας.

Τα πουλιά, όπως και τα ζώα, έχουν ανεπτυγμένες τις αισθή-

(1) "Έχουν σημειωθεί στη μέση Ελλάδα μπεκάτσες από τα μέσα του Σεπτέμβρη.

σεις σε μεγαλύτερον βαθμό από τον άνθρωπο. Γιαυτό, μαζί και μ' άλλα πολλά που ξέρουν, καταλαβαίνουν τον καιρό πολύ καλύτερα από αυτόν, παρ' όλα τα όργανα που βρήκε και μεταχειρίζεται τουλάχιστον τα τωρινά. Οι μπεκάτσες ως προς αυτό στέκουν στην πρώτη γραμμή. Καταλαβαίνουν δηλ. ότι ο καιρός θ' αλλάξει πριν από δυό—τρεις μέρες. Οι κυνηγοί ξαφνιάζονται πολλές φορές όταν με ήλιο, δηλ. με καλόν καιρό, βρίσκουν μπεκάτσες που δέν τις περίμεναν. Σε δυό—τρεις μέρες ο καιρός θά γυρίσει σε κρύο ή χιονιά. 'Ανάποδα πάλι ξαφνιάζονται όταν στις γνωστές θέσεις όπου συνήθως πιάνουν μπεκάτσες, αν κι' ο καιρός είναι ευνούϊκός, δηλ. έχει χιόνι ή κάνει παγωνιά, δέν βρίσκεται καμμία. 'Ο καιρός σε μιá—δυό μέρες θά γυρίσει σε νοτιά. "Ετσι την παθαίνουν όσοι κυνηγοί ξεκινούν για μπεκάτσες ύστερα από είδοποιήσεις φίλων ή κουμπάρων από έπαρχίες. "Όταν φτάνουν δέν βρίσκουν ούτε φτερό, άσχετα αν αποζημιώνονται με κοττόπουλα ή γουρουνόπουλα.

"Αλλά κι' εκεί που ζή, έστω κι' αν ο καιρός είναι ίδιος για πολλές μέρες, δέν κάθεται στο ίδιο μέρος. Συνήθως την ημέρα μένει στα ψηλάματα μέσα στα δάση, γιατί είναι πουλί του δάσους, και το βράδυ—βράδυ μόλις αρχίζει το σούρουπο παγαίνει σε χαμηλότερες θέσεις όπου ξενουχτάει. Το πρωί άφου φέξει καλά ξαναπετάει προς τα ψηλάματα.

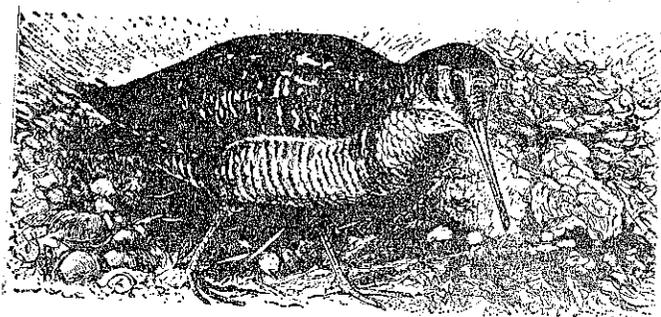
Στις μετακινήσεις της αυτές κρατάει τάξι άγγλιδας άριστοκρατίας. Μπορεί κανείς με τ' ώρολόγι σχεδόν να παρακολουθήσει το άπάνω—κάτω πέταμά της. "Αν όμως βρέξει ή κρατούν νοτιάδες οι περισσότερες μένουν στα ψηλάματα, ή αντίθετα αν κάνει παγωνιές οι περισσότερες μένουν στα χαμηλάματα. "Ασχετα όμως προς τον καιρό μερικές δέν τηρούν αυτή την τακτική. "Ίσως αυτές να κρατούν από... κατώτερα τζάκια.

Σε μας στην Ελλάδα οι πιο πολλές πιάνουν τις δυτικές κι' ανατολικές παραλίες, γιατί κεί βρίσκουν περισσότερες ανάβρες και γενικά μαλακούς τόπους, άρα τροφή. "Αλλά κι' όπου το χώμα είναι μαλακό κι' έχει σκουλίκι, ακόμα κι' αν κόβεται με πετρότοπους, όπως επίσης μέσα σε δρυμώνες, πευκώνες, έρεικώνες και γενικά δάση που στο έδαφός τους βρίσκεται σκουλίκι, οι κυνηγοί αν ψάχνουν δέν είναι δύσκολο ν' αποζημιώνονται έστω και φτωχικά.

Πολλοί παραδέχονται ότι οι μπεκάτσες είναι δύο ειδών, ή κουκουβαγιοκέφαλη, ή μεγαλύτερη, κι' ή γαλαζοπόδαρη, ή μικρότερη, όπως τις βάφτισαν. "Υστερα όμως από πολλές μελέτες αποδείχτηκε ότι ή μπεκάτσα είναι μιá, ή γνωστή σκολόπαξ ή δασόβιος. Οι διαφορές που παρουσιάζουν μερικές δέν πρέπει να βλέπονται ως κάτι το άσυνήθιστο. 'Οφείλονται στην άτομικότητα και στην ηλικία.

Άλλοι πάλιν ισχυρίζονται ότι τὰ διάφορα έξωτερικά γνωρίσματα τους, όπως ακόμα κι' ο χρωματισμός, δείχνουν τὸ γένος. Ἄλλ' οὔτε κι' αὐτὸ εἶναι σωστό. Ἡ ἀρσενικὰ μπεκάτσα διακρίνεται ἀπὸ τὴ θηλυκεὶά μοναχὰ μ' ἀνατομικὴ εξέταση, ποὺ δὲ μπορεῖ βέβαια νὰ τὴν κάμει ὅποιος—ὅποιος. Διακρίνεται ακόμα κι' ἀπὸ τὴ φωνὴ τους τὴν ἀνοίξει στὸ ζευγάρι. Τότε ἡ ἀρσενικὰ ὅταν πετάει ἀφήνει μιὰ φωνὴ π' ἀκούγεται σὰν κβόρ—κβόρ, ἐνῶ ἡ θηλυκεὶά σὰν κβζτ—κβζτ σὲ ψηλὸ τόνο. Διακρίνονται ὁμως κι' ἀπὸ τοῦτο. Τὴν ἀνοίξει ἂν πετοῦν δυὸ μαζὺ, ἡ πρώτη εἶναι κατὰ κανόνα θηλυκεὶά κι' ἡ δεύτερη ἀρσενικὰ.

Ὁ χρωματισμὸς τῆς εἶναι ἓνα ἀνακάτωμα ἀπὸ τρία—τέσσερα διάφορα χρώματα μὲ κυριώτερο τὸ σταχτοκάστανο. Γιαυτὸ μοιάζει σὰν σιδηροσκουριά καὶ τὴν προστατεύει τόσο ὥστε, ἂν καθήσει ἀκίνητη, ὅπως συμβαίνει συνήθως, δὲ διακρίνεται εὐκόλα. Καὶ τὸ ἔδα-

Εἰκ. 55

φος ἂν δὲν ταιριάζει μὲ τὸ χρώμα τῆς καὶ τότε ακόμα μπορεῖ νὰ τὴν πάρει κανεὶς γιὰ φύλλο ξερὸ ἢ βῶλο ἀπὸ χῶμα κι' ὄχι γιὰ πουλί. Ἐξαιρέσι ἀποτελοῦν 5—6 φτερά στὴν οὐρά τῆς, τὰ μεγαλύτερα. Εἶναι μαύρα μὲ τὴν ἄκρη τους ἄσπρη. Κι' αὐτὰ ὁμως ποικίλουν τὸν χρωματισμὸ τῆς γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται. (Εἰκ. 55).

Στὸ περπάτημα μὲ τὰ κάπως κοντὰ πόδια τῆς δὲν τὰ καταφέρνει καλά. Μοιάζει σὰν παραφορτωμένη βάρκα σὲ φουσκοθαλασσιά.

Τὸ πέταμά τῆς εἶναι καλύτερο. Ἐνα μαλακοήμερο πα πα πᾶπ στὸ σήκωμα, κι' ἓνα στρωτὸ φευγιὸ οὔτε γρήγορο οὔτε σιγανὸ μ' ἀνοιχτὲς φτεροθύες ποὺ μόλις τίς παίζει. Πολλὲς φορές ἐκεῖ ποὺ πετάει κάνει ἓνα ἀπότομο κατέβασμα καὶ κάθετα. Ἄν κείνη τὴ στιγμή πρωτόβγαλτος κυνηγός, ἢ κυνηγός ποὺ δὲν ξέρει ἀπὸ μπεκάτσες τὴ ντουφεκήσει, θὰ πιστέψει ὅτι τὴ γκρέμισε, καὶ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ψάχνει ὄρες, φυσικὰ χωρὶς νὰ βρῖσκει, γκρινιάζοντας καὶ μὲ τὸ σκυλί του ἐπειδὴ καὶ κείνο δὲ θὰ τὴ βρῖσκει.

Πρὶν καθήσει συνειθίζει νὰ κάνει ἓνα μικρὸ τόξο, ἂν καὶ δὲ δυ-

σκολεύεται καὶ μὲ καταΐσιο πέταμα νὰ πάει νὰ καρφώσει ὅπου θέλει. Ἄλλοτε πάλι, ἂν καὶ μοιάζει ὅτι ἐπίασε, ἔχει πετάξει ἀλλὰ πενήντα—ἑκατὸ μέτρα μακρύτερα.

Ἄν δὲν ἔχει ντουφεκιστεῖ οὔτε ἐξαναγκαστεῖ νὰ πετάξει καὶ δὲν εἶναι φοβισμένη, μόλις πιάσει κάθετα λίγα δευτερόλεπτα ἀκίνητη κι' ὕστερα ξεκινάει γιὰ νὰ βρεῖ νὰ φάει. Ἄν ὁμως εἶναι φοβισμένη μένει ἀκίνητη γιὰ πολλὴ ὥρα.

Γυμνοσάλιαγκοι, ὁποιαδήποτε ζουζούνια κι' οἱ νύμφες τους, μαζὺ καὶ βροχοσκουλικά, εἶναι ἡ τροφή τῆς. Τὰ βρῖσκει κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα ἢ μέσα στὸ χῶμα. Τρυπίτσες ἢ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη μὲ χωρὶς χῶμα στὰ χεῖλια ὅπως στὶς τρύπες ποὺ κάνουν τὰ βροχοσκουλικά, καὶ κάπου—κάπου καμμιὰ κουτσουλιὰ σὰν νερούλος ἀσβέστης, στὴ μέση συνήθως λίγο σκούρα καὶ μεγάλη ὅσο ἓνα ἀσημένιο πεντόδραχμο, ἀλλὰ καὶ σκέτη ἄσπρη καὶ λιγάκι μακρουλή, δείχνουν ἂν ἀπὸ κεῖ πέρασαν ἢ ἔρχονται μπεκάτσες.

Τὰ μάτια τῆς βρῖσκονται στὴν κορυφὴ στὸ κεφάλι. Βελουδένια στὴ φτιαξιὰ κι' ἄθῶα στὴν ἔκφρασί τους καὶ γλυτώνουν ἀπὸ χτυπήματα καὶ κυττάζουν γύρω σὰν ἀγροφύλακες ὅταν μὲ τὴ χωμένη στὴ Γῆ μύτη τῆς ψάχνει γιὰ σκουλίκια. Ἄν τότε ἴδει ὅποιον ἐχθρὸ τῆς καὶ καταλάβει ὅτι κινδυνεύει, ἢ φεύγει μὲ περπάτημα ἢ πέταμα, ἢ ἂν δὲν προφτάσει στρώνει.

Πολλοὶ κυνηγοὶ πιστεύουν ὅτι ἡ μπεκάτσα δὲν βλέπει καλά. Ἴσως γιαυτὸ κι' οἱ Ἴσπανοὶ τὴ λένε στραβόκοτα—callina ciega—. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὸ βράδυ, ὅταν ἀπὸ τὰ ψηλῶματα χύνουν γιὰ τὰ χαμηλῶματα, κάπου—κάπου καμμιὰ χτυπάει ἀπάνω σὲ τηλεγραφοσύρματα ἢ ἄλλα σύρματα καὶ σκοτώνεται. Ἄλλ' εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια ὅτι κι' ἄλλα πουλιὰ χτυποῦν σὲ σύρματα κι' ὁμως κανένας δὲ λέει ὅτι εἶναι στραβά, ὅπως δὲ λένε ὅτι εἶναι στραβά καὶ τὰ τόσα τριχωτά, ακόμα καὶ τὰ ἔξυπνα καὶ μὲ διαβολεμένο μάτι αἰλουροειδῆ ποὺ πέφτουν ἀπάνω σὲ σύρματα ἐπίτηδες στημένα. Ἄν ὅσοι κυνηγοὶ κατηγοροῦν τὴ μπεκάτσα γιὰ στραβὴ πρόσεχαν νὰ ἴδουν πῶς πετάει ἀνάμεσα στὰ δέντρα μέσα στὰ δάση ὅπου ζῆ, ὅσο πυκνὰ κι' ἂν εἶναι, ἢ πῶς στρίβει τὴν ἡμέρα ἀπὸ τοὺς κυνηγούς ποὺ τὴ περιμένουν στ' ἀνοιχτά, θὰ παύανε νὰ τὴν κακολογοῦν ἀπὸ φόβο μήπως χαρακτηριστοῦν αὐτοὶ στραβοί. Διαφέρει βέβαια ἂν τὴ λένε στραβοπούλι, ὄχι δηλ. μὲ τὴν ἔννοια στραβή, ἀλλὰ κουτή, ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς Μπαρμπερίνους ποὺ τὴν π.ρανομάζουν περδικογάϊδαρο «χαμάρ ἐλ χατζέλ».

Ὅτι ἡ μπεκάτσα εἶναι βλάκας τὸ ὑποστηρίζουν πολλοὶ ὀρνιθολόγοι. Στηρίζουν αὐτὴ τὴ γνώμη τους στὸ ὅτι ἓνα τόσο μεγάλο πουλί καὶ μάλιστα πουλί τοῦ δάσους, παρ' ὅλο τὸ κυνηγητὸ ποὺ τοῦ γίνεται δὲν ἀλλάζει λιγάκι τὴ ζωὴ του, δηλ. δὲ γυρίζει τὸ μυαλό του

νά καταλάβει ότι σκοτώνεται κι' ότι πρέπει τέλος πάντων νά μάθει νά τά καταφέρνει κάπως καλύτερα.

"Άλλοι υποστηρίζουν τ' αντίθετα, δηλ. ότι είναι ξευτηνη και μάλιστα πολύ. Για νά βγάλουν αυτό το συμπέρασμα στηρίζονται στο ότι στο πέταμά της βάζει ανάμεσα από αυτή και τον κυνηγό όποιο εμπόδιο, π.χ. ένα δέντρο, ότι σέ κίνδυνο σηκώνει τά παιδιά της από τη φωλιά, κι' ότι αν πετάξει από ντυμένο θά πετάξει από την αντίθετη μεριά από κεί που βρίσκεται ο κυνηγός. Προσθέτουν ακόμα ότι ξεθαρεύει έπειδή τό καλοκαίρι δέν κυνηγιέται.

"Όπως όμως είναι γνωστό κάθε ζωντανό πασχίζει με κάθε τρόπο νά γλυτώνει τη ζωή του. Τό ίδιο παρατηρείται και με τη μπεκάτσα. Κι' αυτή πασχίζει νά γλυτώνει τη ζωή της, χωρίς νά κάνει κάτι τό έξαιρετικό για νά της καταλογιστεί στο ένεργητικό της. Ούτε τό καλοκαίρι αυτή μοναχά δέ κυνηγιέται. Με τό άνοιγμα του κυνηγιού όλα τά πουλιά, ποιό λιγώτερο ποιό περισσότερο, δέχονται έπειδή τό καλοκαίρι δέν έχουν κυνηγηθεί κι' είναι ξεθαρεμένα. "Όσο όμως περνούν οι μέρες τόσο δέχονται λιγώτερο, γιατί καταλαβαίνουν τον κίνδυνο. "Άς τη συγκρίνει όποιος θέλει μ' άλλα πουλιά, π.χ. με άγριοπερίστερα, με τσίχλες, ακόμα και με κατσουλιέρους ή και τσίφτιδες. Θά πειστεί τότε ότι όλα τά έπιχειρήματα ότι ή μπεκάτσα είναι ξευτηνη δέν είναι δά άτράνταχτα. "Άλλο ζήτημα αν παραδεχτομε ότι πρόκειται για καλοκάγαθο πουλί, που παρ' όσα κι' αν παθαίνει δέ θέλει νά καταλάβει ότι οι άνθρωποι είναι κακοί και τό σκοτώνουν, ακόμα και στα πάρκα τους και στα περιβόλια τους όπου πολλές φορές καταφεύγει. "Άλλά μήπως κι' ή τέτοιου είδους καλοκαγαθότητα δέν άγγίζει τά όρια της κουταμάρας; Κρίμα της που είναι καθαρό σαρκοφάγο, γιατί, όπως τό είπαμε, κείνοι που υποστηρίζουν την κρεωφαγία βεβαιώνουν ότι τά σαρκοφάγα είναι έξυπνότερα από τά χορτοφάγα.

Στό ένεργητικό της μπορεί νά μπει τοτο μοναχά. "Αν ντουφεκιστεί συνέχεια ένα—δυό φορές και δέ χτυπηθεί αρχίζει νά νοιώθει κάποιον κίνδυνο και δέ δέχεται όσο πριν. Την άλλη όμως μέρα ή και την ίδια ύστερα από μερικές ώρες τά ξεχνάει όλα και... φτοχ από την άρχή.

"Έχθρους έχει πολλούς. "Εκτός από τον άνθρωπο οι χειρότεροι είναι οι ήμερες κι' οι άγριες γάτες, τά κουνάβια, οι νυφίτσες, τά γεράκια κι' οι άητοί, και στα μέρη όπου φωλιάζει οι καρακάδες κι' οι κουροθνες που τρώνε τ' αυγά και τά μικρά.

Κατά τον "Απρίλη—Μάη ζευγαρώνει. "Όταν ή μάνα άρχισει τό κλώσσημα ο πατέρας άποτραβιέται, στα μικρά όμως δείχνει όση κι' ή μάνα άγάπη. "Άλλά παρ' όλη αυτή την άγάπη τους μετά τρεις βδομάδες τ' αφήνουν στην τύχη τους. Εύτυχώς για αυτά κεί που έρχονται στον

στον κόσμο δέν έχουν πολλούς έχθρους και τά περισσότερα πετυχαίνουν νά γλυτώνουν για μεγάλη χαρά των νότιων λαών που θά τά έχουν στις πατρίδες τους όλον τον χειμώνα. Στην "Ελλάδα δέ μένει τό καλοκαίρι κανένα ζευγάρι.

Κυνήγι.

Στό κυνήγι της μπεκάτσας μπορούν νά εφαρμοστούν τρεις τρόποι, τό καρτέρι, ή παγάνα και τό ψάξιμο.

α. **Καρτέρι.** Τό καρτέρι γίνεται στις θέσεις από όπου συνειθίζουν νά περνούν τό βράδυ όταν πετούν προς τά χαμηλώματα, ή τό πρωί όταν πετούν προς τά ψηλώματα.

Τό βραδυνό καρτέρι αρχίζει λίγο πριν σκοτεινιάσει και σταματάει με τό σκοτεινιασμα, δηλ. κρατάει ένα τέταρτο ως είκοσι λεπτά. Στό λίγο αυτό χρονικό διάστημα ο κυνηγός μπορεί νά ντουφεκίσει και δυό άλλα και πέντε ή και περισσότερες. Θά έξαρτηθεί από τη θέση και τον καιρό. Πόσες θά γκρεμίσει θά έξαρτηθεί από αυτόν. Πάντως μια έπιτυχία 30—40% είναι από τις καλές, γιατί μέσα στο σούρουπο έπειδή δέ δίνουν εύκολοδιάκριτο στόχο κι' έπειδή πετάνε τότε με μια διαβολομένη ταχύτητα, δέ μπορεί νά σημειώνεται καλύτερη. "Υπάρχουν βέβαια κι' έξαιρέσεις, δηλ. υπάρχουν κυνηγοί που τις ντουφεκούν με δυό στη μια ή με τρεις στις δυό, άλλ' αυτοί μένουν έξω από τό λογαριασμό.

Στό βραδυνό καρτέρι ο κυνηγός δέ μπορεί νά υπολογίζει εύκολα σέ δεύτερη ντουφεκιά, γιατί με την πρώτη ή μπεκάτσα συνειθίζει νά κάνει ένα έξαφνο πέταμα πότε προς τ' άπάνω, πότε προς τά δίπλα και δέν του δίνει καιρό νά την ξαναϊδει.

"Αν κι' είναι χειμώνας μερικές φορές αφήνουν ν' άκούγεται τό κβόρ ή τό κβζ τους, κι' έτσι μέσα στην ήσυχία της βραδυάς ο κυνηγός προειδοποιείται. "Επειδή όμως ούτε όλες, ούτε κάθε βράδυ άκούγονται, αν θέλει νάχει έπιτυχίες θά κάνει καλά νά πέρνει μαζί του ένα έξυπνο παιδί και νά τό βάζει ως εκατοπενήντα—διακόσια μέτρα μακριά του προς τό μέρος από όπου κατεβαίνουν, για νά το φωνάζει κάθε φορά όταν θά περνάνε από αυτό προς αυτόν. "Αν μάλιστα ο μικρός με τό «άπάνω σου», «άριστερά σου», «δεξιά σου» μπορεί νά προσδιορίζει κάθε μιας τό δρόμο της, οι έπιτυχίες δέν είναι δύσκολο νά ναι άνέλπιστες.

"Αν έρχονται δυό μαζί πρέπει νά ντουφεκιέται πρώτα ή δεύτερη, γιατί τότε ή πρώτη ή δέν αλλάζει κατεύθυνση, ή έξ αίτίας της ντουφεκίας στρίβει μόλις λίγο. "Αν ντουφεκιέται ή πρώτη και χτυπιέται, ή δεύτερη νομίζοντας ότι έγειρε νά πιάσει, χαμηλώνει κι' αυτή άπότομα κι' έτσι ξεφεύγει συνήθως άντουφεκιστη.

Ἀντίθετα πρὸς τὸ βραδυνὸ καρτέρι δπου, ὅπως εἶπαμε, ὁ κυνηγὸς ἀπὸ τὸ λίγο φῶς καὶ τὴ μεγάλη ταχύτητα τῆς μπεκάτσας δυσκολεύεται, στὸ πρωῒνὸ εὐκολύνεται κι' ἀπὸ τὸ περισσότερο φῶς κι' ἀπὸ τὸ σιγανὸ πρὸς τ' ἀπάνω πέταμά της. Πρέπει νᾶναι πολὺ ἀτζαμὴς ὅποιος σ' αὐτὸ σημειώνει ἀποτυχίες. Ἀλλὰ καὶ στὸ πρωῒνὸ καὶ στὸ βραδυνὸ πρέπει νὰ ἐκμεταλλεῖται τὸ φῶς. Ὡστε ἐνῶ στὸ πρωῒνὸ θὰ κυττάζει πρὸς τὴν Ἀνατολή, στὸ βραδυνὸ πρέπει νὰ κυττάζει πρὸς τὴ Δύση.

Στὸ βραδυνὸ καρτέρι μπορεῖ νὰ κάθεται ξέλακα, γιατί τότε δὲν ἀλλάζουν δρόμο. Στὸ πρωῒνὸ ὅμως πρέπει νὰ κρύβεται, γιατί, τὸ εἶπαμε, δὲν εἶναι στραβές.

Καὶ στὰ δύο καρτέρια τὸ σκυλί ποὺ πορτάρει κάνει χρυσές δουλειές, δηλ. καὶ τίς βρίσκει καὶ τίς φέρνει, κι' ἔτσι ὁ κυνηγὸς δὲν ἀναγκάζεται ν' ἀφήνει τὴ θέσι του. Ἄν ὅμως δὲν ἔχει, πρέπει μετὰ κάθε ντουφεκιά στὸ βραδυνὸ καρτέρι ἢ νὰ βλέπει, ἂν βλέπει, ὅτι τὴν κατέβασε, ἢ ἂν δὲ βλέπει νὰ προσέχει ἂν θ' ἀκουστεῖ τὸ «γκοῦπ» ποὺ θὰ κάμει χτυπώντας κάτω. Καὶ στίς δύο περιπτώσεις δὲν πρέπει νὰ περιμένει οὔτε στιγμή, δηλ. πρέπει νὰ τρέχει ἀμέσως νὰ τὴν πέρνει, γιατί ἂν ἀργήσει μπορεῖ ἢ νὰ περπατήσει ἂν εἶναι ζωντανή, ἔστω καὶ λίγο, καὶ νὰ μὴν τὴ βρίσκει, ἢ νὰ μὴν τὴ διακρίνει εὐκολὰ στὸ τότε σκοτεινίασμα ποὺ ἔρχεται πολὺ γρήγορα ἢ ποὺ ἔφτασε.

Ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸ φαναράκι εἶναι δῶ ἀπαραίτητο δὲν πρέπει φυσικὰ νὰ τονιστεῖ.

Μὲ δυνατό ἀέρα δὲν πετοῦν ἴσια καὶ μὲ τέτοιον καιρὸ εἶναι καλύτερα νὰ μὴ γίνονται καρτέρια.

Εἰδικὰ τὸ πρωῒνὸ, ἀλλὰ περισσότερο τὸ βραδυνὸ, γνωστὸ ὡς *a la coule*, γίνεται στὴ Μέση Εὐρώπη τὴν ἀνοιξι δταν γυρίζουν μὲ δυσάρεστα γιὰ τὴν ἀναπαραγωγή τους ἀποτελέσματα, ἄσχετα ἂν δὲ διαρκεῖ παρὰ καμμιά δεκαπενταριά μέρες. Δὲν ἦταν ὅμως μικρὴ κι' ἢ σταυροφορία γιὰ τὸ σταμάτημά του, καὶ θὰχε φέρει τ' ἀποτελέσματά της ἂν δὲν εἶχαμε τὸν τελευταῖο μεγάλο πόλεμο.

β. *Παγάννα*. Οἱ μπεκάτσες ἂν ἀναγκαστοῦν νὰ σηκωθοῦν συνειθίζουν νὰ μὴ πετοῦν πολὺ στὰ ἴσια. Στρίβουν πότε πρὸς τὰ δῶ, πότε πρὸς τὰ κεῖ, καὶ δὲ δυσκολεύονται νὰ γυρίσουν καὶ νὰ ξαναπίτσουν κάπου ἐκεῖ κοντὰ ἀπὸ ὅπου σηκώθηκαν. Γιαυτὸ ἢ παγάννα δὲν πρέπει νὰ πιάνει πολὺν τόπο, δηλ. οἱ παγανιστάδες δὲν πρέπει νὰ ξεκίνοῦν πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὰ καρτέρια.

Τίς δύο ἄκρες τῆς παγάννας πρέπει νὰ τίς κρατοῦν καλὰ ντουφεκία, γιατί οἱ περισσότερες περνοῦν συνήθως ἀπὸ κεῖ. Ἐπίσης πρέπει ὅποιος βλέπει μπεκάτσα νὰ φωνάζει «ἀπάνω σου» σὲ κείνον ποὺ τοῦ παγαίνει.

Οἱ μπεκάτσες ἔχουν κι' ἄλλη συνήθεια. Ὅταν δὲν ἀκοῦνε με-

γάλο θόρυβο δὲν ξεφεύγουν πετώντας, ἀλλὰ περπατώντας, καὶ ἢ περνοῦν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ καρτέρια, συνηθέστερο αὐτὸ, ἢ ἂν ἀρχίσουν νὰ σηκώνονται, σηκώνονται ὅλες σχεδὸν μαζὺ καὶ δὲ δίνουν καιρὸ γιὰ πολλὲς ντουφεκίες. Γιαυτὸ ὡς παγανιστάδες πρέπει νὰ μπαίνουν περισσότερα παιδιὰ, γιατί αὐτὰ μποροῦν νὰ κάνουν μεγαλύτερο θόρυβο ἀπὸ τοὺς ἄντρες καὶ μποροῦν νὰ ψάχνουν κάθε πικνούρα.

γ. *Ψάξιμο*. Τὸ ψάξιμο πρέπει νὰ γίνεται μὲ σκυλί εἰδικὰ γυμνασμένο, δηλ. σκυλί νὰ μπορεῖ νὰ τίς πέρνει μυρουδιά, νὰ μπαίνει στὰ πυκνά, ἀκόμα καὶ στίς πυκνές βατῶνες, καὶ τὸ κυριώτερο νὰ μὴ κυνηγᾷ μακριὰ. Δὲ βαστοῦν πολὺ τὴ φέρμα ἂν δὲν εἶναι σὲ πολὺ πυκνά, καὶ μόλις τὸ σκυλί φτάνει κοντὰ τοὺς ἢ περιπατοῦν γρήγορα λίγα βήματα κι' ἔπειτα πετᾶνε, ἢ κρατοῦν μοναχὰ δύο στιγμίτσες. Ἄν λοιπὸν τὸ σκυλί κυνηγᾷ μακριὰ ὁ κυνηγὸς δὲ προφταίνει νὰ ντουφεκίσει.

Ὅταν σηκώνονται ἀπὸ τὸ σκυλί πετᾶνε γρήγορα, ἀκόμα κι' ἂν φύγουν ἀντουφέκιστες, ἀλλὰ στὰ ἑκατὸ πενήντα—διακόσια τὸ πολὺ τριακόσια μέτρα συνειθίζουν νὰ καρφώνουν, κι' ἐπειδὴ τότε μένουν χωρὶς καθόλου νὰ κουμποῦνται δύσκολα βρίσκονται. Γιαυτὸ ἂν φαίνεται τὸ μέρος πρέπει νὰ σημειώνεται καλὰ ποὺ ἢ κάθε μιὰ τοὺς πιάνει.

Πολλὲς φορές συμβαίνει νὰ μὴ δέχονται. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ὁ κυνηγὸς θὰ κάμει καλὰ νὰ καθήσει ὡς ἓνα τέταρτο—μισὴ ὥρα κι' ἔπειτα νὰ ξαναρχίσει, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀντίθετη μεριά. Θάχει καλύτερη τύχη.

Τὸ ψάξιμο μπορεῖ νὰ γίνεται καὶ μὲ χωρὶς σκυλί σὲ βαλτοτόπια ἢ ἀνοιχτὰ κάπως μέρη. Ἄν τὸ ψάξιμο γίνεται ἀπὸ ἓναν κυνηγὸ τ' ἀποτελέσματα εἶναι φτωχὰ, γιατί, ὅπως εἶπαμε, οἱ μπεκάτσες βγαίνουν ἀπὸ τὴν ἀντίθετη μεριά ἀπὸ κεῖ ποὺ εἶναι αὐτός. Καλύτερεοῦν κάπως ἂν στίς μεγάλες πατουλιές δπου ὑπολογίζει ὅτι μπορεῖ νὰ βρίσκεται καμμιά, πλησιάζοντας σιγὰ—σιγὰ πετᾷ ἀπότομα μιὰ φούχτα χῶμα καὶ μὲ δύο πηδήματα βγαίνει ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά. Ξεγελιοῦνται ἔτσι καὶ πετάγονται ἀπὸ κεῖ ποὺ θᾶναι αὐτός.

Τὸ ψάξιμο μὲ χωρὶς σκυλί πετυχαίνει καλύτερα ἂν οἱ κυνηγοὶ εἶναι δύο—τρεις καὶ δὲν κυττάζει ὁ καθένας νὰ χτυπήσει αὐτὸς τίς περισσότερες, ἀλλ' ὅλοι μαζὺ σὲ στενὴ συνεργασία προσέχουν πῶς δὲν θὰ τοὺς ξεφύγουν ἀντουφέκιστες. Σὲ περίπτωσι ποὺ ἀπὸ ἄμιλλα ἀρχίζουν νὰ σημειώνονται πολλὲς ἀποτυχίες, θὰ κάμουν καλὰ νὰ καθήσουν γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν καὶ μὲ ἓνα ἄστειο νὰ γελάσουν λίγο. Ἐτσι θὰ ἡσυχάσουν τὰ ταραγμένα νεῦρα τοὺς κι' οἱ ἐπιτυχίες τοὺς ὕστερα θᾶναι πολὺ ἀνώτερες.

Τὸ ψάξιμο συνήθως κρατάει τὸ πολὺ ὡς τὸ μεσημέρι, ἂν ὑπάρχουν τόσες ὥστε νὰ δικαιολογεῖται κι' ὡς τότε. Ὅπωςδήποτε πρέπει νὰ κόβεται ὡς μίαν ἕστω δυὸ τὸ πολὺ ὄρες καὶ νὰ ξαναρχίζεῖ τὸ ἀπόγιομα, γιατί σὲ τοῦτο τὸ κυνήγι κι' οἱ κυνηγοὶ καὶ τὰ σκυλιὰ κουράζονται ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη ἔντασι πού καταβάλλουν. Ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι ἀνάγκη μέσα στὴν ἴδια μέρα νὰ προσπαθοῦν νὰ μὴν ἀφήνουν καμμιὰ. Ἐχει ὁ Θεὸς καὶ γι' αὐριο.

6. Σκολοπακίδες, μπεκατσίνια

Gallinago

Εἶναι ἴδια σὰν τὶς μπεκάτσες, ἀλλὰ μὲ χρωματισμὸ ἀνοιχτότερον, μύτη ἀδυνατώτερη καὶ κάπως πλατύτερη, πόδια ψιλότερα καὶ πέταμα ἐλαφρὸ κι' ἀκανόνιστο.

Ζοῦν σὲ βάλτους καὶ βαλτοτόπια μ' ἀραιή βλάστησι καὶ σὲ ὄγρες ἢ μισοπνιγμένες χωραφίες. Σὲ πυκνὰ δάση δὲ πιάνουν ποτέ.

1. Μπεκατσίνι διπλό, κιοκέττα

Gallinago major Gm.

Εἶναι μόλις λίγο μικρότερο ἀπὸ τὴ μπεκάτσα, μὲ κοιλιὰ καὶ στήθος ξανθὰ μὲ μικρὲς μαῦρες βουλίτσες. Τὸ ἀνάστημά του πιάνει τὰ 0,28—0,29 μ., μὲ 0,065 μ. μύτη.

Ἀποδημητικὸ πουλί περνάει ἀπὸ τὴν πατρίδα μας τὸν Μάρτη—Ἀπρίλη δταν ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ στὴν Εὐρώπη γιὰ φώλησμα. Λίγα ζευγάρια μένουν καὶ σὲ μᾶς κοντὰ στὰ βορειοανατολικά σύνορά μας. Στὸ κατέβασμα προτιμᾶει ἄλλους δρόμους καὶ γι' αὐτὸ δὲν περνοῦν πολλὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἄν μετὰ τὸν Νοέμβρη οἱ κυνηγοὶ βρίσκουν κανένα ζευγάρι στοὺς μεγάλους βάλτους, ποῖος τὴ χάρι' τους. Γκρεμίζουν ἐκλεκτοὺς καὶ σπάνιους μεζέδες. Τὸ κυνήγι του μὲ σκυλι εἶναι εὐκόλο, γιατί δέχεται κι' δταν σηκωθεῖ πετάει κανονικά. Ἀρκεῖ ὁ κυνηγὸς νὰ μὴ βιαστεῖ. Χωρὶς σκυλι χάνεται ἄδικα ἡ μέρα, γιατί στρώνει καὶ δὲ σηκώνεται εὐκόλα.

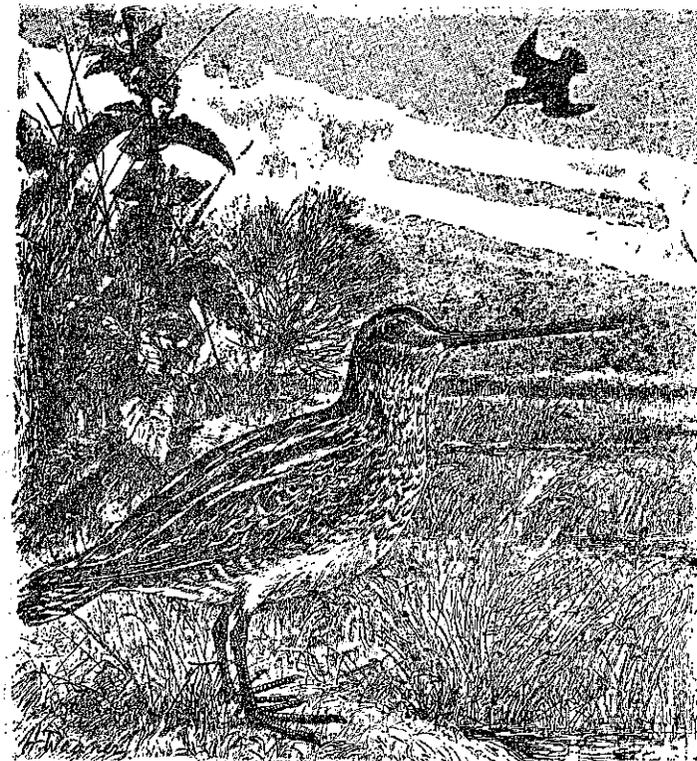
Τὸ θηλυκὸ γεννάει 3—4 αὐγά. Τὸ κλώσσημα κρατάει 17—18 μέρες.

2. Μπεκατσίνι, μπεκανότο

Gallinago gallinago L.

Λιγάκι μικρότερο ἀπὸ τὸ διπλό, μὲ μύτη μισὸ ἑκατοστὸ μακρότερη, ἢ γνωστὴ ζουρλορουκέτα (Εἰκ. 56), ἕνας ἀπὸ τοὺς δυσκολότε-

ρους στόχους, τὸ πουλί πού ρεζιλεύει τοὺς κυνηγούς, ἀκόμα καὶ τὰ καλὰ ντουφέκια, ἂν καὶ ντουφεκιέται στ' ἀνοιχτά. Ἐνα πέταμα ζικ—ζάκ σὰν ἀστραπή, ἀλλ' ἀπὸ τὴ Γῆ πρὸς τὸν Οὐρανὸ, μὲ μίαν φωνὴ «κέτο» σὲ ψιλόβραχνο τόνο, πιά ντουφέκια μποροῦν νὰ τὸ πιάνουν; Εἶναι πολλοὶ λίγοι ὅσοι πᾶνε ὄλο γιὰ μπεκατσίνια, κι' εἶναι ἀκόμα λιγώτεροι κεῖνοι πού τὰ πιάνουν ἕνα στίς δυὸ, ὄχι σὲ καρτέρι περιμένοντάς τα νὰ περνοῦν δταν θὰ τὰ σηκώνουν ἄλλοι.

Εἰκ. 56

Τὶς περισσότερες φορές δταν σηκώνεται πετάει διακόσια—τριακόσια μέτρα καὶ ξανακάθεται. Μερικὲς φορές δμως παγαίνει τόσο ψηλὰ πού μόλις φαίνεται, κι' ἀφοῦ γυροφέρει κάμποσο ξαναπέφτει μ' ἕνα καμπυλωτὸ πέσιμο σὰν βολίδα χωρὶς βούϊσμα.

Ὅλον τὸν χειμῶνα βρίσκεται σὲ βαλτοτόπια ἢ κάπου κεῖ γύρω. Τὸ καλοκαίρι τραβιέται στὰ βορειότερα κλίματα. Λίγα ζευγάρια μένουν καὶ σὲ μᾶς καὶ φωληάζουν.

Τὸ κλώσσημα κρατάει 20 μέρες. Ὁ πατέρας κι' ἡ μάνα ἂν καταλάβουν δτι τὰ μικρά τους κινδυνεύουν τὰ κουβαλοῦν ἄλλοι, ὅπως κι' οἱ μπεκάτσες, πιέζοντάς τα μὲ τὴ μύτη πάνω στὸ στήθος.

Τὸ ζευγάρι ζῆ πολὺ ἀγαπημένα καὶ δὲ δίνει καμμιά προσοχὴ στοὺς γείτονάς του ἂν πειστεῖ ὅτι ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἔχει νὰ φοβᾶται τίποτα.

Κυνηγιέται καὶ μὲ σκυλί καὶ χωρὶς σκυλί γιατί σηκώνεται. Ἄλλὰ στὸ ψάξιμο χωρὶς σκυλί ὁ κυνηγὸς πρέπει νᾶναι πάντα ἔτοιμος. Πε- τάγεται τόσο ξαφνικά καὶ μὲ τέτοια ταχύτητα, ὥστε δὲ δίνει πολὺν καιρὸ γιὰ ντουφέκισμα. Ἄν μάλιστα ἡ τρομάξει ἀπὸ τὰ ξεφωνητά του τὰ κέέτο—κέέτο, ἢ τὰ πάρει γιὰ βρισιές πού τοῦ τίς σφίγγει ἐπειδὴ τοῦ χαλάσανε τὴν ἡσυχία, καὶ θελήσει νὰ σκεφθεῖ τί ἐξηγήσεις θὰ ζητήσῃ, αὐτὸ θὰ βρισκεται ποιὸς ξέρει πόσα μέτρα μακρῶν, καὶ τό- τε ὅτι καὶ νὰ θελήσῃ «τὸ πουλάκι θάχει πετάξει». Γιαυτὸ πρέπει νὰ ντουφεκίεται ἢ στὸ σήκωμα, ἢ στὰ 15—20 τὸ πολὺ 25 μ., μ' ὀχτάρια—ἐννῆαρία, ὅπως κι' ὄλα τὰ ξαδέρφια του. Μακρύτερα, ἂν κ' ἰσώ- νει, πιάνεται δύσκολα.

3. Μπεκατσίνι μικρὸ ἢ κουφό, μπεκανέλλα
Gallinago gallinula L.

Εἶναι μικρότερο κι' ἀπὸ τὰ δυὸ τὰ παραπάνω. Μόλις πιάνει τὰ 0,17—0,18 μ., μὲ μύτη ὄχι μεγαλύτερη ἀπὸ 0,042 μ.

Μᾶς ἔρχεται τὸν χειμῶνα. Τὸ καλοκαίρι ξαναφεύγει γιὰ τὰ βόρεια κλίματα. Κι' ἀπὸ αὐτὸ μᾶς μένουν λίγα ζευγάρια καὶ φω- λιάζου.

Σηκώνεται καὶ χωρὶς σκυλί, ἀρκεῖ ὁ κυνηγὸς νὰ μὴ ψάχνει γρήγορα, γιατί τότε στρώνει. Τὸ πέταμά του στέκει ἀνάμεσα στὸ πέταμα τοῦ διπλοῦ καὶ τοῦ μπεκατσινιοῦ, δηλ. δὲν εἶναι οὔτε πολὺ ἡσυχο, οὔτε πολὺ ἀκανόνιστο.

Τὸ ἔχουν βαφτίσει «κουφό», ἴσως γιατί δέχεται, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τὸ βάφτιζαν μουγκό, γιατί δὲ βγαίνει φωνή οὔτε στὸ σήκωμα, οὔτε κι' ἄλλοτε.

γ. Τρίγκες
Tringa

Τὰ μπεκατσίνια, ὅπως τὸ εἶπαμε, ἔχουν ἐξαιρετικὸ πέταμα, ἀλλὰ καὶ τὰ δευτεροξαδερφά τους οἱ τρίγκες δὲ πᾶνε πίσω. Μὲ τὸ ἀπότομο ξεκίνημά τους θυμίζουν τὸ μπεκατσίνι, καὶ μὲ τὸ στρωτό, ἑλαφρὸ καὶ γρήγορο πέταμα θυμίζουν τὸ διπλό. Ἄν τίς δεῖ κανεὶς πολλές μαζύ, ὅπως ἐξ ἄλλου ζοῦν, νὰ πετᾶνε ὡς εἴκοσι—τριάντα ἑκατοστὰ ἀπάνω ἀπὸ τὸ νερό, θὰ νομίσῃ ὅτι θὰ πέσουν μέσα. Ἄλ- λά δὲν πέφτουν, ἢ κι' ἂν πέσουν, πού δὲ θὰ πέσουν, δὲ θὰ πνιγοῦν.

γιατί καὶ στὸ κολύμπι τὰ καταφέρνουν μιὰ χαρά. Μοναχὰ ἢ φορε- σιά τους θὰ βραχεῖ λιγάκι, πού σύμφωνα μὲ τὸ φαγητὸ καὶ τὴν ἡλι- κία τὴν ἀλλάζουν κάθε τόσο (1), κρατώντας ὁμοῦ τὰ ἴδια χρώματα, ὅπως κι' «ὁ Μανωλῆς πού ἂν κι' ἀλλάζει φορέει τὰ ἴδια ροῦχα του γυρίζοντάς τα μοναχὰ ἄλλοιῶς». Τὴν ὡμορφὴ κοψιά τους ὁμοῦ τὴν κρατοῦν μ' ὅποια φορεσιά, ἀκόμα κι' ὅταν πλατσσανᾶνε στὶς ἄκρες στοὺς βάλτους ὅπου συνειθίζουν νὰ γυρεύουν τὴν τροφή τους.

Ἄπὸ τὰ πολλὰ εἶδη σημασία ὡς κυνήγι ἔχουν μοναχὰ δυό.

1. Ἡ τρίγκα ἢ ἄλπειος
Tringa alpina L.

Μεγάλῃ ὅσο ἓνας κορυδαλός, δηλ. ὡς 0,20 μ., μὲ μύτη μαύρη μακρῶν ὅσο τὸ κεφάλι τῆς καὶ γυρισμένη λίγο πρὸς τὰ κάτω.

2. Ἡ τρίγκα ἢ ὑπόλευκος
Tringa hypoleuca L.

Μ' ἀνάστημα 0,18—0,22 μ., ἄσπρη κι' ἀπὸ πάνω κι' ἀπὸ κάτω καὶ μὲ πιτσιλιές μαῦρες ἢ σκοῦρες. Μερικὰ ζευγάρια ἀπὸ αὐτὴ φω- λιάζου καὶ σὲ μᾶς.

Ἰππότες, γαῖταρίφια

Totanus

Βαλτόπουλα μεγάλα ὅσο ἓνας κότσυφος ἴσα μ' ἓνα περιστέρι, μὲ καλούτσικη κορμοστασιά, ἀπὸ ὅπου καὶ τ' ὄνομά τους. Ἄλλ' ὅπως τὸ «ράσο δὲν κάνει τὸν παπᾶ» ἔτσι καὶ τὰ ψηλά πόδια κι' ἡ μεγάλη, ἴσια ἢ γυρισμένη καὶ σκληρὴ στήν ἄκρη μύτη τοῦς δὲν τὰ κάνουν ἀληθινὸς Ἰππότες. Μ' ἓνα ξαφνικὸ πέταμα καὶ μὲ μιὰ φωνή σᾶν νὰ τοὺς πάτησε κανεὶς τὸν κάλο, τὸ σκάζου σᾶν ἄλλοι ἄστα- κοί. Κρίμα στ' ἄρματά τους.

Μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὸν Ὀκτώβρη κι' ὕστερα καὶ ξαναφεύγουν τὴν ἀνοιξι. Πολλοί, ὄχι πετυχημένα, τὰ λένε καὶ τουρλιά, γιατί τοὺς μοιάζου κάπως καὶ στὸν χρωματισμό.

Γιὰ τὸν Ἑλληνα κυνηγὸ σημασία ἔχουν :

(1) Σ' ὄλα τὰ πουλιά ἡ τροφή ἐπηρεάζει τὸ χρῶμα τῶν φτερῶν τους. Τὸ ἐπηρεάζει ἀκόμα τὸ οἰκολογικὸ περιβάλλον κι' ἡ φτερόρροια, κι' ἀπὸ τίς ἐποχὲς περισσότερο ἢ ἀνοιξις.

1. Τό γαΐταρφι τό κιτρινοπόδαρο

Totanus ochropus L.

Τό ανάστημά τους παίζει από 0,21—0,23 μ. Οί πλάτες του είναι άνοιχτές μαύρες μ' άσπρες βουλίτσες, ό λαιμός του σταχτής, κι' ή ούρά του πίσω κάτασπρη, μπρός σκουρόμαυρη.

Φωληάζει σέ δέντρα και δέ δυσκολεύεται νά θρονιάζεται σέ φωληές από δεντρότσιχλες ή κίσσεσ, άλλ' άκόμα κι' από βερβερίτσες.

2. Τό γαΐταρφι τό κοκκινοπόδαρο

Totanus calidris ή *Totanus totanus* L.

Τό ανάστημά του πιάνει τά 0,29 μ. Τά κόκκινα πόδια κι' ή κόκκινη στή ρίζα μύτη του τό ξεχωρίζουν εύκολα από όποιο άλλο.

3. Φιλόμαχος

Philomachus ή *Pavoncella pygnae* L.

Ή γνωστή όρνις τοῦ Μέμνονος τῶν άρχαίων, μέγάλος όσο ένα κοινό περιστέρι, δικαιολογεί κάπως τήν ίπποτοσύνη με μερικά ψευτοσακώματα που κάνουν τ' άρσενικά μεταξύ τους. "Αν κανείς έχει τήν τύχη νά πετύχει τά ζευγάρια στους καυγάδες τους, δέ θά πιστεύει ότι βλέπει κάτι τό άληθινό κι' όχι τό ψεύτικο σάν σέ κουκλοθέατρο. Σέ μιá μικρή έκτασι με διάμετρο 1,5—2 μ., και σκεπασμένη με μικρή χλόη, δυό ή και τρία ζευγάρια, χωρίς οί αντίπαλοι ν' αλλάζουν άν κι' ανακατώνονται, χτυπιούνται έτσι που μοιάζουν σάν νάφαγαν κάτι που τάχει βαρέσει κατακούτελα. Οί καυγάδες τους αυτοί κρατούν άρκετή ώρα, παρά τοῦτα δέ χωρίζουν με μεγάλες ζημιές. Τό πολυ με λιγάκι στραβή τή μεγάλη όσο και τό κεφάλι και λίγο πλατειά στην άκρη μύτη τους.

Μερικά φτερά στο στήθος, πεταχιά και κρεμαστά, μοιάζουν σάν ριχτό μπερτόνι. Τά ψηλά πόδια τους είναι σκούρα καφέ ή κίτρινα. Τ' άρσενικά είναι ως 1/3 μεγαλύτερα από τά θηλυκά και με χτυπητότερα χρώματα. (Εικ. 57).

Μ Α Κ Ρ Ο Σ Κ Ε Λ Η

MACROPODES

Χαρακτηριστικό αυτών των πουλιών είναι τά μακρυά πόδια τους.

1. Ίμαντόπους, καλαμκανάς

Himantopus himantopus L.

Είναι μέγάλος όσο ένα μέτριο τουρλί, δηλ. ως 0,50 μ., με κατακόκκινα ψηλά και λεπτούτσικα σάν ιμάντες—σχοινιά—πόδια, από όπου και τό όνομά του. Άπό πάνω είναι μαύρος με πρασινωπή άνταύγεια, από κάτω άσπρος με λιγάκι σάν τριανταφυλλι. Φωληάζει και σέ μάς.

Εικ. 57

2. Άβοκέττα

Recurvirostra avocetta L.

Μεγάλη όσο κι' ό ίμαντόπους, με ψηλά άνοιχτογάλαζα πόδια, με μυτερή, μεγάλη και προς τ' άπάνω γυριστή μύτη και χρωματισμό άσπρόμαυρο, είναι από τά όμορφα πουλιά τοῦ βάλτου, αλλά κι' από τά πουλιά που δύσκολα πλησιάζονται. (Εικ. 58). Κολυμπάει και βουτάει άρκετά καλά. Μερικά ζευγάρια φωληάζουν και σέ μάς.

3. Λιμόζα ή λαπωνική

Limosa lapponica L.

Τό ανάστημά της παίζει από 0,03—0,41 μ. Ή μύτη της είναι ίσια ή μόλις γυριστή προς τ' άπάνω και στην άκρη λίγο πλατειά.

Τό κορμί της είναι μαύρο με πιτσιλές σάν σκουριά, ενώ ή κοιλιά της είναι κόκκινη καφέ. Τόν χειμώνα όμως από πάνω γίνεται σταχτιά κι' από κάτω άσπρη.

Μεταναστεύει από τή βόρεια Εύρώπη κατά χιλιάδες και μάς έρχεται και τό φθινόπωρο και τήν άνοιξι.

Κολυμπάει και σέ άνάγκη βουτάει. Τό πέταμά της είναι καλό.

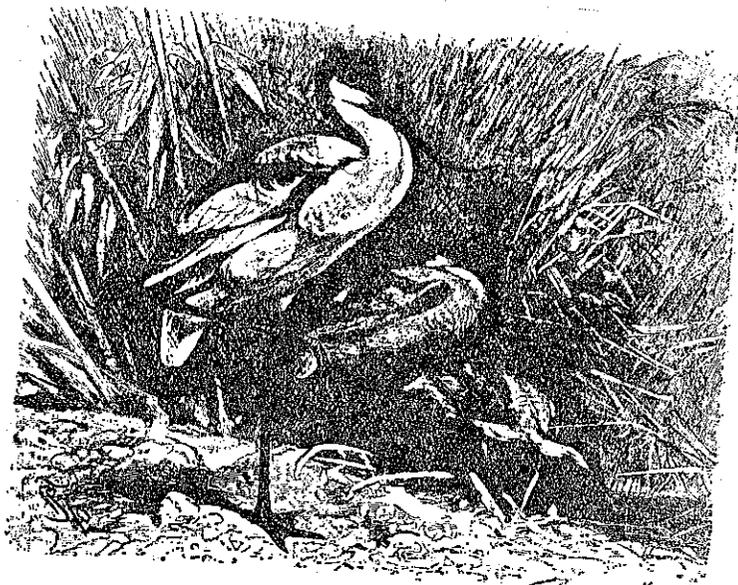
Δε δέχεται εύκολα. Ήξυπνη όπως είναι καταλαβαίνει τον έχθρό της και τον αποφεύγει, περισσότερο από όλους τον άνθρωπο.

4. Νουμένιοι, τουρλιά

Numenius

Πήραν τ' όνομά τους από τη μήνη⁽¹⁾, δηλ. νέο φεγγάρι, γιατί μ' αυτό μοιάζει ή μεγάλη και ψιλή μύτη τους.

Μας έρχονται τον Ήκτώβρη—Νοέμβρη και φεύγουν τον Φλεβάρη. Ζούν κοπαδιαστά από 5—10 ή και περισσότερα κομμάτια κοντά σε βάλτους και σε θάλασσες, αλλά και σε στέπες και σε πεδιάδες ή κι' όπου τους καπνίσει.

Εικ. 58

Τα ψηλά και δυνατά πόδια τους τά βοηθάνε να περιπατούν με μια αξιοπρέπεια σαν άρχοντοχωριάτες και να μπαίνουν έφοβα στα ρηχά νερά.

Ό χρωματισμός τους είναι λερωμένος άσπρουδερός με μπαλώματα σταχτιά—καστανά. Είναι πολύ έξυπνα πουλιά κι' ό κυνηγός

(1) Ήπρεπε να λέγονται μήνιοι κι' όχι νουμένιοι. Τό νου είναι πλεονασμός, δοσμένο από όχι Ήλληνα νουνό, που δέν ήξερε ότι τό νέο φεγγάρι λέγεται μήνη κι' όχι νέα μήνη, εκτός αν πάρθηκε ό άστρονομικός όρισμός που δέν έχει δώ θέσι.

παρ' όλη την τέχνη του δε θα πετύχει να τά πλησιάσει εύκολα. Είτε τό ένα, είτε όλα θα τον αντίληφτούν. Ήνα τούρλι και πάνε' δε ξανασιμώνονται πιά. Τό ίδιο τούρλι άκούγεται κι' από κανένα ξεκομμένο ως να βρεί τη συντροφιά του.

Στήν Ήλλάδα μας έρχονται και τά τρία που ζούν.

Ή μεγάλη ή σταχτιά

Numenius arquatus L.

Είναι ή μεγαλύτερη από όλα, με 0,55—0,60 μ. άνάστημα (Εικ. 59).

Εικ. 59

Ή σταχτοπόδαρη

Numenius phaeopus L.

Τό άνάστημά της πιάνει τά 0,45—0,47 μ. Ή μύτη της είναι ψιλότερη από τής σταχτιάς και περισσότερο γυριστή.

Ή ψιλομύτα

Numenius tuirostris L.

Είναι ή μικρότερη από όλα, μ' άνάστημα 0,35—0,40 μ. Στις πλάτες της έχει πολλές άσπρουδερές γραμμές και βουλίτσες.

Κυνήγι.

Τὸ κυνήγι ὄλων αὐτῶν τῶν πουλιῶν ποὺ εἶπαμε παραπάνω δὲ μπορεῖ νὰ μπεῖ σὲ κανέναν τρόπο. Τὸ σκότωμά τους, ἐπειδὴ εἶναι ἔξυπνα καὶ ξεφεύγουν, εἶναι τυχερὸ μέσα στ' ἄλλα κυνήγια τοῦ βάλτου ἢ τοῦ κάμπου. Συνήθως τὰ κυνηγοῦν ὄσοι ἱκανοποιοῦνται ἔστω καὶ μὲ μιὰ ἀβοκέττα, ἀσχετα ἂν ξόδεψαν μιὰ ὀλόκληρη μέρα. Τὸ σκυλι ἐδῶ πρέπει νὰναι ἐξαιρετικὰ ὑπάκουο κι' ἔξυπνο, ἀλλοιῶς εἶναι προτιμώτερο νὰ μένει στὸ σπίτι.

Π Ε Ρ Ι Σ Τ Ε Ρ Ο Ε Ι Δ Η

PALUMBUS

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη λέει ὅτι, ὅταν μετὰ τὸν κατακλυσμὸ τὰ νερά πέσανε, ὁ Νῶε ἀπὸ τὸ ὄρος Ἄραράτ ὅπου εἶχε σταθεῖ ἡ Κιβωτός, γιὰ νὰ μάθει τί γίνεται ἔξω, μετὰ ἀπὸ τὸν κόρακα ποὺ δὲ ξαναγύρισε γιὰτὶ βρῆκε πτώματα κι' ἔμεινε, ἔστειλε τὸ περιστέρι. Αὐτὸ γύρισε κρατώντας στὴ μύτη του ἕνα κλωνάρι ἐλάης, δίνοντάς του μ' αὐτὸ νὰ καταλάβει ὅτι μποροῦσε νὰ βγεῖ. Γιαυτὸ τὸ περιστέρι ἀπὸ τότε κι' ὕστερα συμβολίζει τὸν ταχυδρόμο ποὺ φέρνει τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα.

Στὴν τρίτη ὁμῶς χιλιετηρίδα πρὶν Χριστοῦ, δηλ. πολὺ πιὸ κοντότερα μᾶς ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ, τὸ βρῖσκομε στὸ ὄψολόγιο κάποιου Φαραῶ. Ἀπὸ αὐτοῦ βγαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχε φτάσει τότε, ὅπως οὔτε καὶ τώρα ἀκόμα νὰ μὴ βλέπει μὲ τὸ στομάχι του, ἀφοῦ ἔβαλε στόμα καὶ στὸ πουλι ποὺ ἦτανε συνδεδεμένο μαζύ του μὲ τέτοια συμβολικὴ παράδοσι.

Φαίνεται ὁμῶς σὰν νὰχε καὶ λίγο δίκαιο, γιὰτὶ τὰ περιστέρια ἂν πετυχαίνουν νὰ γελᾶνε τὸν ἀπλὸ παρατηρητὴ καὶ νὰ δείχνονται ὡς τὰ ἀθωότερα καὶ τὰ περισσότερα ἐνάρετα ἀπὸ ὅλα τὰ πουλιά, δηλ. ὡς ἄκακα κι' ἀφοσιωμένα κι' ὡς σύζυγοι κι' ὡς γονεῖς καὶ νὰ προκαλοῦν τὴ λύπη γιὰτὶ τρώγονται, δὲν κατάφεραν νὰ κρυφθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας. Αὐτοὶ τὰ ξεσκέπασαν καὶ τὰ παρουσίασαν ὅπως εἶναι, δηλ. κακόψυχα, ἀδιάφορα γιὰ τὴ συζυγικὴ πίστι κι' ἀσυγκλήνητοι γονεῖς. Γιὰ κυττάξετε τὰ ὄσοι ἔχετε ἡμερᾶ, ἢ ὄσοι μπορεῖτε νὰ τὰ παρακολουθήσετε ὅταν τοὺς ρίχνετε τροφή, πῶς τὴ σκεπάζουν μὲ τίς φτεροῦγες τους γιὰ νὰ μὴ φᾶνε τ' ἄλλα, πόσους καυγάδες κάνουν κάθε στιγμὴ, μὲ πόση μανία χτυπιοῦνται μὲ τίς φτεροῦγες τους, τὰ ὄπλα τους, σὰν νὰναι πειστωμένοι πυγμαχοί, ἂν καὶ δὲν ἔχουν χολὴ γιὰ νὰ πεισμώνουν, πόσο δὲ λογαριάζουν τὴ συζυγικὴ πίστι παρ' ὅλα τὰ φιλιὰ τους, καὶ μὲ ποιά ἐγκληματικὴ ἀπάθεια ἀφήνουν τ' αὐγά, ἀλλ' ἀκόμα καὶ τὰ μικρὰ τους τὰ πιτσούνια.

Μὲ τὴν ἀσπρίλα, τὴν ἀδύνατη μύτη, τὸ βίτ—βίτ ποὺ κάνουν οἱ φτεροῦγες στὸ μικροπέταμά τους, καὶ μὲ τὰ παιγνίδια τους στὸν ἀέρα, κρύβουν ὅλες τίς κακίες τους καὶ παρασύρανε τοὺς ἀνθρώπους νὰ τ' ἀγαπήσουν καὶ νὰ τὰ βάλουν ἐξαιρετικὰ αὐτὰ στὴ θρησκεία καὶ στίς ἐκκλησίες τους. Ἄλλ' ἔτσι συμβαίνει. Τὸ ψέμμα νὰ σκεπάζεται. Εἶχε ἄδικο λοιπὸν ἡ κουκουβάγια ποὺ ὅταν τὴ ρώτησαν γιὰτὶ δὲ βλέπει τὴν ἡμέρα εἶπε «γιὰ νὰ μὴ βλέπω τὰ παράξενα» ;

Τὰ περιστεροειδῆ κύρια χαρακτηριστικὰ ἔχουν τίς μακρὺς φτεροῦγες, γιὰυτὸ πετᾶνε κι' ὡμορφα καὶ γρήγορα, καὶ τὴ μύτη, μαλακὴ στὴ ρίζα, σκληρὴ στὴν ἄκρη, καὶ μὲ τ' ἀπάνω σαγόνι λιγάκι γυριστό.

Ἐχουν ἀκόμα κι' ἄλλα δυὸ γνωρίσματα. Ὅταν πρωτοβγαίνουν τὰ μικρὰ ὁ πατέρας κι' ἡ μάνα τὰ ταῖζουν μ' ἕνα ὑγρὸ παχὺ κι' ἄσπρο σὰν πυκνὸ γάλα ἢ κρέμα νερούλη ποὺ γίνεται στὸν πρόλοβό τους—γκούσα—, κι' ὅταν πίνουν νερὸ χάνουν ὅλη τὴ μύτη τους μέσα καὶ τὸ ρουφοῦν ὅπως τὰ μεγάλα ζῶα, δηλ. τὸ βῶδι, τὸ ἄλογο κ. ἄ.

Σπόροι ἀπὸ ζιζάνια ἢ ἀπὸ καλλιέργειες, σπάνια κανένα ἔντομο ἢ σκουλίκι, εἶναι ἡ τροφή τους. Ἄλλ' ἡ μύτη τους δὲν τὰ βοηθαεῖ νὰ τοὺς τραβᾶνε ἀπὸ τὸ φυτὸ, οὔτε καὶ τὰ νύχια τους νὰ τοὺς ξεχάνουν ὅπως κάνουν τὰ σκαλευτικά, δηλ. οἱ ὄρνιθες. Γιαυτὸ ἐκτός ἀπὸ τὴ φάσα, ὅπως θὰ ἴδοῦμε παρακάτω, τ' ἄλλα δὲ θεωροῦνται βλαβερά, γιὰτὶ περιορίζονται νὰ τρῶνε ὄσους βρίσκουν πεσμένους.

Ὡς φαγητὸ δὲ λένε σπουδαῖα πράματα, ἐκτός ἀπὸ τὰ πιτσούνια καὶ τὰ τρυγόνια ἂν φαγωθοῦν ψητὰ. Τ' ἄλλα τρώγονται ἢ πιλάφι, ἢ ψητὰ κατσαρόλας, ἢ καὶ σούπα.

Στὴν Ἑλλάδα ἔχομε τέσσερα εἶδη. Τὴ φάσα, τὸ ἀγριοπερίστερο, τὸ φασοπερίστερο καὶ τὸ τρυγόνι. Ἐχομε καὶ τὴ δεκοχτοῦρα ποὺ ζῆ στὴ Θράκη—Μακεδονία ὡς καθεστικὸ μέσα στίς πόλεις καὶ στὰ χωριά⁽¹⁾, ἀλλὰ τὸ ὡμορφο αὐτὸ περιστερᾶκι, ποὺ ἔχει καταλήξει νὰ μοιάζει σὰν κατοικίδιο κι' ὄχι ἄγριο, δὲ μπαίνει στὰ κυνήγια.

1. Φάσα

Columbus palumbus

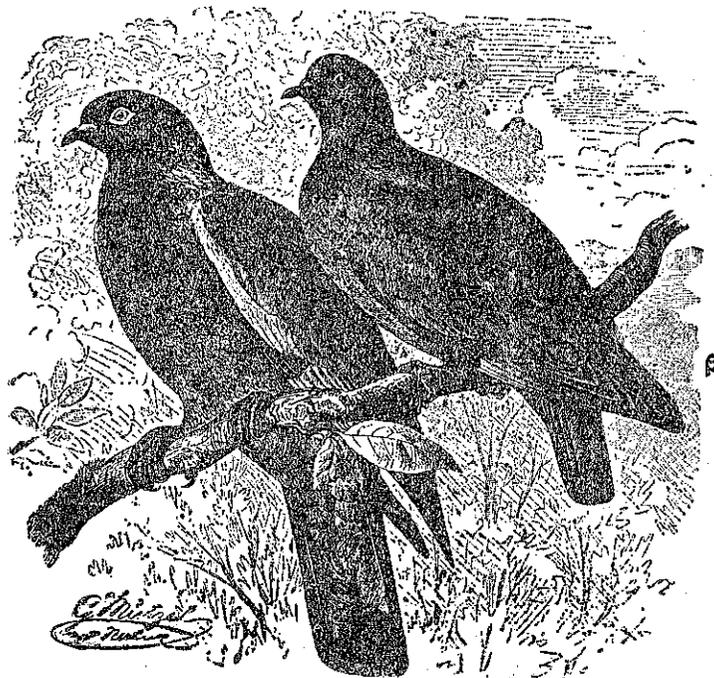
Εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ περιστεροειδῆ. Τὸ ἀνάστημά της πιάνει τὰ 0,40—0,42 μ. Μιὰ ἄσπρη γραμμὴ στὴ μέση στίς φτεροῦγες, κι' ἕνα περιλαίμιο, ἄσπρο κι' αὐτὸ, σὲ σχῆμα μισοφέγγαρου, ἀπὸ ὅπου οἱ πρόγονοὶ μας τὴν ὀνομάσανε «λευκαύχην», τὴν ξεχω-

(1) Τώρα ζῆ καὶ στοὺς κήπους τῆς Ἀθήνας.

ρίζουν εύκολα από μερικά φασοπερίστερα που τῆς μοιάζουν (Εικ. 60).

Ζῆ σὲ δάση. Προτιμᾶει τὰ κωνοφόρα, γιατί ἐκεῖ βρίσκει τοὺς σπόρους τους, κι' ἀπὸ τὰ πλατύφυλλα τῆς ὀξυῆς καὶ τῆς δρυῆς, γιατί ἐκεῖ βρίσκει βαλάνια. Πέφτει ὅμως καὶ σὲ κάμπους καὶ σὲ καλλιέργειες, ἀκόμα καὶ κοντὰ σὲ χωριά ὅταν κι' ἐκεῖ βρίσκει τροφή. Καταντᾶει λοιπὸν ἐπιζήμια στὸ δάσος πρῶτα καὶ στὸ χωράφι δεύτερα, καὶ θᾶπρεπε νὰ κυνηγιέται πιὸ ἔντονα ἀπὸ ὅσο τώρα.

Γιὰ νὰ χωνεύει εὐκολώτερα τὴν τροφή της πίνει πολὺ νερό. Στις ποτὶστερες παγαίνει τὸ λιγώτερο τρεῖς φορές τὴν ἡμέρα.

Εικ. 60

Φωλιάζει σὲ δέντρα. Τῆ φωλιά της μὲ δυὸ—τρία τσάκνα, ποὺ δείχνουν ὅτι δὲν εἶναι δύσκολο νὰ πέσουν στὸ πρῶτο φύσημα, τὴ φτιάνει ὡς δυόμιου—τρία μέτρα ψηλά.

Γεννάει δυὸ, σπάνια ἓνα ἢ τρία, αὐγά, καὶ τὰ κλωσσάει μοναχὰ τὸ θηλυκὸ 16—18 μέρες. Τὰ μικρὰ μένουν τυφλὰ 9 μέρες. Μετὰ τὸ ξεπέταμά τους κάνει καὶ δεύτερη γέννα σ' ἄλλη φωλιά κοντὰ στὴν πρώτη. Μὲ ζεστὸ φθινόπωρο κάνει καὶ τρίτη. Ἄν δὲ βρεῖ νὰ ζευγαρώσει δὲ δυσκολεύεται νὰ τὰ φτιάσει καὶ μὲ ἡμερα περισσότερα. Τὸ κυνήγι της εἶναι ἀρκετὰ δύσκολο, γιατί δὲ δέχεται. Ἄν ὅμως ὁ κυνηγὸς ἀνακαλύψει τὰ δέντρα ὅπου ἀπὸ τῆς 11 ὠς τὸ ἀπόγειομα

ξεκουράζεται, ἢ ὅπου τὴ νύχτα κοιμάται, μπορεῖ μὲ μιὰ—δυὸ ντουφεκιὲς μ' ἐξάρια ἢ κι' ἐφτάρια νὰ ρίξει τόσες κάτω ποὺ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τῆς φορτωθεῖ.

2. Ἄγριοπερίστερο

Columba livia L.

Εἶναι ὁ πρόγονος τοῦ ἡμερου καὶ γι' αὐτὸ δὲ δυσκολεύονται ν' ἀνταμώνουν, παρ' ὅλη τὴν ποικιλία στὸν χρωματισμὸ τους ποὺ ἔχουν τὰ ἡμερα. Καὶ δὲν ἀνταμώνουν μοναχὰ στὰ χωράφια, ἀλλὰ καὶ στῆς φωλιῆς τους, ὅπου μοναχικὰ ἄγρια παρασύρονται καὶ μένουν γιὰ πάντα. Μὲ τῆς διασταυρώσεις τους μάλιστα αὐτῆς ρίχνουν καινούργιο αἷμα στὰ ἡμερα.

Τὸ ἀνάστημά του δὲ περνᾶει τὰ 0,32—0,34 μ., τὰ πόδια κι' ἡ μύτη του εἶναι σταχτόμαυρα, καὶ τὸ νινί κιτρινοκόκκινο. Μ' αὐτὰ τὰ γνωρίσματα καὶ μὲ λιγώτερο μὲ μιὰ ἀσπρίλα στὰ καπούλια ὅταν οἱ φτεροῦγες εἶναι ἀνοιχτές, ξεχωρίζει κι' ἀπὸ τὰ ἡμερα ὅταν ἔχουν τὸ ἴδιο σταχτὶ χρῶμα, κι' ἀπὸ τὰ φασοπερίστερα. Ἄλλὰ τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ πέταμά του. Γοργὸ κι' ὠμορφο ὡς σαΐτια.

Φωλιάζει μοναχὰ σὲ βράχους κι' ὄχι σὲ δέντρα, ἀρκεῖ οἱ βράχοι νὰ τοῦ δίνουν καλὰ καταφύγια. Ἄν τὰ βράχια εἶναι κοντὰ στὴ θάλασσα ἢ σὲ μεσόγεια δὲ κάνει διάκρισι.

Τὸ κυνήγι του εἶναι δύσκολο, ἀλλ' ὄχι ὅσο τῆς φάσας, γιατί δέχεται λιγάκι καλύτερα. Κυνηγιέται, χωρὶς σκυλι βέβαια, στὰ χωράφια ὅπου πέφτει γιὰ βοσκή, σὲ θέσεις ἀπὸ ὅπου συνειθίζει νὰ περνᾶει ἢ νὰ κάθεται, σὲ ποτὶστερες, καὶ στῆς φωλιῆς του.

Ἄν κυνηγιέται σ' ἀκτές, ὄχι μὲ βάρκα, οἱ κυνηγοὶ ὡς ἔχουν στὸν νοῦ τους ὅτι τὰ σκοτωμένα ἢ τραυματισμένα πέφτουν συνήθως στὴ θάλασσα.

Ἄν ὁ Γαληνὸς κι' ὁ Πλίνιος λένε ὅτι τὸ αἷμα του ἔχει θεραπευτικὲς ιδιότητες. Ἴσως γι' αὐτὸ καὶ τώρα πολλοὶ μόλις σκοτώσουν ἄγριοπερίστερο τὸ ροφοῦν. Ἄλλὰ μήπως τὸ ἴδιο δὲν κάνουν κι' οἱ ἄγριοι ἢ οἱ ἀνθρωποφάγοι; Καὶ κείνοι τρῶνε ζεστὲς καρδιῆς ἢ πίνουν αἷμα, γιατί πιστεύουν ὅτι κληρονομοῦν τὴν ἐξυπνάδα καὶ τὴ δύναμι τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ ζώου ποὺ τρῶνε τὴν καρδιά ἢ πίνουν τὸ αἷμα του!!

Ἄν ὁ στόχος εἶναι δύσκολος, γιατί πετᾶει γρήγορα κι' ἀντέχει στῆς πληγῆς. Τὰ καλύτερα γι' αὐτὸ σκάγια εἶναι τὰ ἐξάρια. Πολλοὶ τὰ ντουφεκοῦν μ' ἐφτάρια κι' ἄλλοι μὲ πεντάρια. Συνήθως ὑπολογίζονται ἓνα στίς δυὸ ἢ στίς τρεῖς. Τὸ ἓνα στίς δυὸ εἶναι γιὰ τοὺς καλοὺς σκοπευτὰς κι' ὄχι γιὰ κείνους ποὺ ἐνῶ σκοπεύουν κάποιον βλέπουν μ' ἐκπληξι νὰ πέφτει ἓνα ἄλλο ποὺ ἐρχότανε δυὸ τρία μέτρα πίσω.

3. Φασοπερίστερο

Columba oenas L.

Κι' άλλα γνωρίσματα, όπως τα κοκκινωπά πόδια του, αλλά μαζί και μία πράσινη γυαλάδα στα πλάγια, στον λαιμό και στον σβέρκο (Εικ. 60 β), το ξεχωρίζουν εύκολα από το άγριοπερίστερο ή από πολλά ήμερα, αν συνηθίζουν να παγαίνουν μακριά από τα χωριά ή από τις αγροικίες και... κατά λάθος ντουφεκιούνται. Μας έρχεται από το τέλος του Σεπτέμβρη κι' έπειτα. Την άνοιξη φεύγει για τα βόρεια κλίματα. Μερικά ζευγάρια μένουν στα δάση κοντά στα βόρεια συνορά μας και φωνηάζουν. Ένα χούου—χούου π' ακούγεται το κατακαλόκαιρο μέσα στην ήσυχια του δάσους προδίνει που κοντά βρίσκεται ή φωνηά του.

Κάνουν τρείς—τέσσερες γέννες από δυό, σπάνια τρία αυγά. Τα χρονιάρικα κάνουν μοναχά δυό.

Τα μικρά ως να πετάξουν άργουν κάπου σαράντα μέρες, γιαυτό ο πατέρας κι' ή μάνα σ' αυτό τό διάστημα φτιάνουν καινούργια φωληά κοντά στην πρώτη, κι' έτσι πριν τά πιάσει τό φθινόπωρο προλαβαίνουν και ξεμπερδεύουν με τίς γέννες τους.

Στά χωράφια όπου πέφτουν για τροφή ανταμώνουν με ήμερα περιστέρια και δε δυσκολεύονται κι' αυτά, όπως κι' ή φάσα και τό άγριοπερίστερο, να ζευγαρώνουν μαζί τους.

Τό κυνηγι τους είναι δύσκολο γιατί δε δέχονται εύκολα Μ' εξάρια ή κι' έφτάρια ντουφεκιούνται σε τυχαία συναπαντήματα, ή στις θέσεις όπου πέφτουν για να φάνε, ή στις ποτίστρες, ή στα δέντρα όπου αναπαύονται ή κοιμούνται, ή ακόμα κει από όπου συνειθίζουν να περνοδιαβαίνουν. Πάντως ο κυνηγός που θα τά κυνηγήσει πρέπει νάχει καιρό για χάσιμο κι' ύπομονή.

4. Τρυγόνη

Turtur turtur L.

Αντίθετα προς τα παραπάνω ξαδέρφια του που είναι σταχτιά, αυτό είναι κεραμιδι με σαν μισοφέγγαρο άσπρόμαυρα περιλαίμια—γιορτάνια—δίπλα στον λαιμό κι' άσπρες πιτσιλιές σ' όλο τό κορμί. Η κοιλιά στον ίδιο χρωματισμό είναι ανοιχτότερη. Τα φτερά της ούρας είναι μαύρα, αλλά τά 4—5 μεγαλύτερα είναι άσπρα στην άκρη τους.

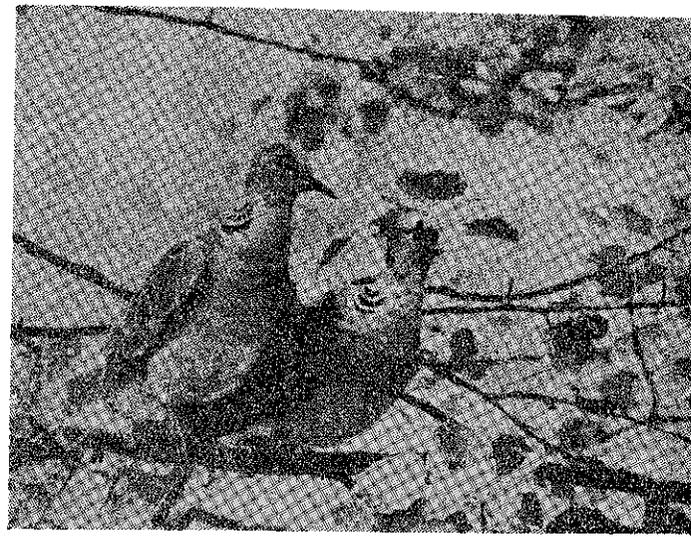
Τα πιτσούνια και τα φεινάρια έχουν τον ίδιο χρωματισμό ή μόλις ανοιχτότερο, αλλά δεν έχουν περιλαίμια. Άς τό ξέρουν όσοι τά προτιμούν.

Είναι ένα όμορφο και χαριτωμένο πουλί, τό μικρότερο από τά

περιστεροειδή που κυνηγιούνται, και δεν έχει λίγο τραγουδιστεί ως σύμβολο αγάπης και συζυγικού δεσμού, γιατί, όπως λέγεται, τό ζευγάρι ζή πολύ αγαπημένα κι' όταν σκοτώνεται τό ένα τό άλλο μένει χήρο για πάντα, αν κι' αυτά δε συμβιβάζονται με τά αίσθήματα που έξωτερικεύουν τά περιστεροειδή. Άς παραδεχτούμε ότι ίσως άπολεί έξαιρεσι. Κι' έπειδή ένα τραγούδι λέει:

«Είμαστε δυό πουλάκια τά καυμένα (Εικ. 61)
και πέρασε ένας κυνηγός και σκότωσε τό ένα.
Αναθεμά σε κυνηγέ που σκότωσες τό ένα
δε σκότωνες τά δυό να πάμε ανταμωμένα»

ο κάθε κυνηγός για να μην αναθεματίζεται, ή δε μη σκοτώνει κανένα, ή δε σκοτώνει και τά δυό. Μέσος όρος δε χωράει.

Εικ. 61

Αρχίζουν να μας έρχονται κοπαδιαστά από τις 12—15 Απριλίου. Τα τεμπέλικα έρχονται κατά τις 15—20 Μαΐου.

Στά πρώττερα χρόνια όταν τό κυνηγι τους δεν έπιτρεπότανε τότε που έρχόντουσαν και δε δινότανε έτσι κι' ή άφορμή να όργωνεται όλη ή Χώρα από τους όπλισμένους κυνηγούς στην περίοδο της αναπαραγωγής όλων των κυνηγιών μας, είχαν τόσο ξεθαρέψει, ώστε έρχιζαν να μένουν για φόλησμα όχι μοναχά στη Στερεά Ελλάδα, αλλά και στην Πελοπόννησο, κι' ως στις 28 με 30 τό πολύ Αύγουστου που σημειώνονται τά πρώτα περάσματα, ιδιαίτερα από τη Θεσσαλία και κάτω, ήσαν τά πρώτα που σκοτώνονται μετά τό άνοιγμα του κυνηγιού. Για τη Θράκη, Μακεδονία και Ήπειρο δε γίνεται

λόγος. Έκει ξεκαλοκαίριαζαν πάντοτε, γιατί δεν εύρισκαν την κακή ύποδοχή που εύρισκαν νοτιώτερα. Γενικά όμως δεν είναι πολύ άγρια κι' όταν δε ντουφεκιούνται ξεθαρεύουν. Δεν είναι κάτι το έξαιρετικό να τὰ βλέπει κανείς στην άκρη στ' άλωνια να ψάχνουν για σπόρους όταν στη μέση στουμπιέται το γέννημα.

"Όταν έρχονται από την Άφρική είναι άπαχα. Μέσα όμως σε λίγες μέρες παχαίνουν, γιατί από τότε ακόμα βρίσκουν και σπόρους από διάφορα ζιζάνια, κι' έτσι μένει σε χωράφια με θερισμένα τὰ σπαρτά.

Μόλις πάρουν λιγάκι πάχος μπαίνουν στα ζευγαρώματα. Έπομένως ζευγαρωμένα μπορούν να βρίσκονται από τις 20 Άπριλιου κι' ύστερα.

Τη φωλιά τους με λίγα τσάκνα, που δε μπορεί κανείς να πιστέψει ότι κει μέσα μπορούν να σταθούν αυγά και κλώσσα, τη φτιάχνουν σε μοναχικά δέντρα, ή σε δέντρα κοντά ή μέσα σ' άραιά δάση. Σε πυκνά δάση δεν πατάνε εύκολα.

"Ένα τούρ—του—του π' ακούγεται από τον Μάη κι' έπειτα μέσα σε κάμπους ή δασάκια συντροφεύει τον διαβάτη στο μεσημεριανό ή απογευματινό ληοπούρι. Άλλα και μέσα στους έλαιωνες κόβει το μονότονο ζζζ—τζι—τζι του τζιτζικα. Δεν είναι τραγουδι του, γιατί τὰ περιστεροειδή δεν τραγουδούν. Είναι κράξιμο του άρσενικού προς τη θηλυκιά στην έρωτική τους περίοδο.

Την πρώτη γέννα την κάνουν από τὰ μέσα Μαΐου ως τὰ μέσα με τέλος του Θεριστή. Τὰ δυο αυγά τὰ κλωσάει μοναχά το θηλυκό 16—17 μέρες. "Όταν τὰ πιτσούνια ξεπετάξουν, κάνουν άλλη μιὰ γέννα, πάλι με δυο αυγά.

Άπό το τέλος Αυγούστου ως στις αρχές "Οκτώβρη φεύγουν κοπαδιαστά όπως μας έρχονται. Πάνε στην Άφρική όπου θα ξεχειμωνιάσουν. Δε μπορούν να υποφέρουν το κρύο και γιαυτό για ξεχειμώνιασμα δε μένει στην Εύρώπη, ακόμα και σε μας στην Ελλάδα με το κάπως ζεστό κλίμα της, ούτε ένα για σημάδι. "Αν τύχει και βρεθεί κάποιος, θάναι ή άρρωστο ή πληγωμένο που δε μπόρεσε να φύγει. Άλλα κι' αυτό μέσα στον χειμώνα θα ψοφήσει. Δε θα τὰ καταφέρει να τὰ βγάλει πέρα. Με καλούς καιρούς βρίσκονται λίγα εδώ—έκει ως στις 15 με 20 "Οκτώβρη.

Κυνήγι.

Στη βορειότερη από την Ελλάδα Εύρώπη το τρυγόνι δεν υπολογίζεται ως σπουδαίο κυνήγι, γιατί οι εκεί κυνηγοί έχουν περίσσιο πλούτο από άλλα αποδημητικά και κυριώτερα από επιδημητικά. Αντίθετα σε μας με τὰ λίγα κυνήγια μας λογαριάζεται ως ένα από τὰ πολύ καλά μέσα στα φθινοπωρινά περάσματα. Έξ άλλου δεν έχει

κι' άσχημο κρέας για να καταφρονιέται. Είναι έξαιρετική λιχουδιά ψητό στη σχάρα ή στη σούβλα, ιδιαίτερα τὰ φτεινάρια—πιτσούνια.

Λογαριάζεται ακόμα κι' ως έξαιρετική ντουφεκιά στις έληδες ή στα πεδκα, ή γενικά σ' άραιά δάση. Έχει γρήγορο πέταμα και καταντάει δύσκολος στόχος, ακόμα και στ' άνοιχτά αν συμπέσει να φυσάει δυνατός άέρας, όπως συμβαίνει μερικές φορές με κάτι βορηάδες κατά τον Σεπτέμβρη που κρατούν μιὰ—δυο μέρες, ή ντουφεκιάται μακρύτερα ή ψηλότερα από τριάντα—τριανταπέντε μέτρα.

Το κυνήγι του γίνεται ή ως καρτέρι, ή ως ψάξιμο.

α. *Καρτέρι.* Το καρτέρι με φυλάχτρα ή χωρίς φυλάχτρα, στη δεύτερη αυτή περίπτωση χωρίς ό κυνηγός να φαίνεται, γίνεται σε δέντρα που έρχεται και κάθετα, ή σ' άρισμένα χωράφια όπου πέφτει και τρώει, ή σ' άρισμένα μέρη από όπου περνοδιαβαίνει, ή τέλος στις ποτίστρες.

Το καρτέρι που γίνεται πρωί—πρωί στα περάσματα παρουσιάζει το πλεονέκτημα ότι επιτρέπει στον κυνηγό μετά μιὰ ή δυο ώρες που θα διαρκέσει, ή να κυνηγήσει άλλα κυνήγια, ή να ξαναγυρίσει στην τακτική εργασία του. Είδικα για το δεύτερο λόγο τραβάει περισσότερο τους κυνηγούς που μένουν στις πόλεις, γιατί αυτοί, πιο πολύ από τους κυνηγούς που ζούν σε χωριά, είναι υποχρεωμένοι να βρίσκονται στην εργασία τους άρισμένη ώρα, χωρίς βέβαια ότι το κυνήγι γίνεται πολύ μακριά από τις πόλεις και δεν έχουν όπως κείνοι κάθε φορά τον άνάλογο διαθέσιμο χρόνο που πρέπει.

Στο πρώτο καρτέρι οι ντουφεκιές δεν πρέπει ν' αρχίζουν από τη νύχτα, γιατί τὰ τρυγόνια φοβίζονται και φεύγουν. Πρέπει ν' αρχίζουν αφού πια φέξει καλά, γιατί τότε δε φεύγουν, κι' οι κυνηγοί, με τις πολλές ντουφεκιές που έπειτα ρίχνουν, αποζημιώνονται και για τον ύπνο που έχασαν και για τὰ πολλά ή λίγα έξοδα που έκαμαν. Έτσι δείχνεται κι' ένας άλληλοσεβασμός που δεν πρέπει να λείπει όταν κατά σύμπτωσι μαζεύονται στην ίδια θέση πολλοί κυνηγοί. Δεν πρέπει ο καθένας να κυττάζει πως θ' άρπάξει το τρυγόνι, όπως κι' οποιαδήποτε άλλα κυνήγια, από τὰ χέρια του άλλου και μάλιστα με ντουφεκιές που δεν αποκλείεται να προκαλέσουν δυστυχήματα, ή θα δείξουν ανθρώπους άπολίτιστους, ανθρώπους που δε θάπρεπε να κρατούν κυνηγετικό όπλο.

Πρέπει ακόμα ν' αποφεύγονται κι' αυτά ακόμα τὰ μικροπεισόδια με το ποιός το γκρέμισε. Δε χρειάζονται ούτε φωνές, ούτε αυτοψίες, ούτε εξετάσεις. Το ίδιο το τρυγόνι μόλις φάει σκάγι το δείχνει με το στρίψιμο που κάνει. Στην περίπτωση αυτή ή πιό στοιχειώδης ευγένεια, χωρίς ή κυνηγετική παράδοσις που πρέπει να κρατιέται καλύτερα από θρησκεία, επιβάλλει στον παραπλεύρως κυνηγό ή να μη ρίξει, ή αν το γκρεμίσει να το δώσει και να δεχτεί μαζί με το εύχαριστώ το ένα ή τὰ δυο φυσίγγια που έρριξε.

Σ' όλες τις άλλες περιπτώσεις τὸ καρτέρι χρειάζεται ὑπομονή καὶ γίνεται συνήθως ἀπὸ κυνηγὸς περασμένης ἡλικίας, ἢ κυνηγὸς ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλη δουλειὰ νὰ κάμουν.

β. *Ψάξιμο*. Τὸ ψάξιμο γίνεται σ' ἐλαιῶνες, ἀλλὰ καὶ σὲ χωρὰφιές σπαρμένες μὲ σουσάμια, κλπ. Αὐτὸς ὁ τρόπος δὲ θέλει σκυλί, ἀλλὰ κυνηγὸ μὲ κότσια, γιατί ντουφεκιὲς μπορεῖ νὰ πέφτουν, ὁ σάκκος ὅμως δὲ θὰ γιομίζει. Ἄλλ' εἶναι τρόπος ποὺ στέκει σὲ πραγματικὸς κυνηγὸς καὶ πρέπει νὰ προτιμῆται ἀπὸ τὸ παθητικὸ καρτέρι, ἄσχετα ἂν μὲ κείνο σημειώνονται μερικὲς φορὲς ἀνώτερα ἀποτελέσματα.

Πολλοὶ κυνηγοὶ ντουφεκοῦν τὰ τρυγόνια μ' ἐφτάρια καὶ φαίνεται ὅτι αὐτὰ εἶναι τὰ καλύτερα. Μερικοὶ ὅμως προτιμοῦν τὰ ὀχτάρια—ἐννήαρια, ἂν κι' αὐτὰ δὲν κάνουν γιὰ μακρὲς ντουφεκιὲς, ὅπως ἄλλοι ἀκριβῶς γιὰ νὰ κάνουν μακρὲς ντουφεκιὲς χρησιμοποιοῦν τὰ ἐξάρια. Ὅπως τὸ εἶπαμε ὁ καθένας μ' ὅ,τι ἔχει συνειθίσει ἢ μ' ὅ,τι πέρνει τὸ ντουφέκι του.

Τ Α Ξ Ι Σ Σ Τ'

Ο Ρ Ν Ι Θ Ο Ε Ι Δ Η

RASORBS — GALLINACEI

Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ὅσα πουλιὰ πέτυχε νὰ ἐξημερώσει τὴ μεγαλύτερη ἐπιτυχία τὴ σημείωσε μὲ τὰ ὀρνιθοειδή, γιατί αὐτὰ τοῦ ἔδωσαν τὶς κόττες, τοὺς διάνους, κι' ἀπὸ κοντὰ τὶς φραγκόκοττες, δηλ. τρία εἶδη ποὺ συντέλεσαν νὰ καλυτερέψει τὴν οἰκονομία του ὅσο μὲ κανένα ἀπὸ τ' ἄλλα.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι καὶ τ' ἄλλα ἡμερα πουλιά, δηλ. τὰ περιστέρια, οἱ πάπιες καὶ περισσότερο οἱ χῆνες, τοῦ δίνουν κρέας, λίπος καὶ πούπουλα ὄχι σὲ μικρὲς ποσότητες, ἀλλὰ τὰ ἑκατομύρια ὀκάδες κρέας καὶ τὰ δισεκατομύρια αὐγά ποὺ τοῦ δίνουν κάθε χρόνο τὰ ὀρνιθοειδή, τὰ κοττερά, μ' ἐπικεφαλῆς τὶς κόττες, δὲμποροῦν αὐτὰ νὰ τὰ φτάσουν. Κι' εἶναι τόσο νόστιμα καὶ τόσο θρεπτικά! Ἄκόμα κι' οἱ ἄρρωστοι ὅταν ἀρχίζουν νὰ τρῶνε ἀπὸ αὐτὰ ξεκινοῦν.

Κι' ὅμως οἱ ἄνθρωποι, μὲ τὴ γνωστὴ ἀγνωμοσύνη ποὺ τοὺς χαρακτηρίζει, τοὺς κόλλησαν τὴ ρετινιά τοῦ κουτοῦ. Τὸ κουτορνίθι δίνει καὶ πέρνει. Καὶ γιατί νομίζετε; Γιατί τὸ θηλυκὸ γεννάει σ' ὅποια φωληὰ κι' ἂν τύχει, δὲ θυμᾶται πόσα αὐγά γεννάει, καὶ τ' ἀρσενικά δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ κορδόνονται δείχνοντας τὰ φτερά καὶ τὰ λειριά τους.

Ἄλλ' εἶναι στ' ἀλήθεια κουτορνίθια, ἢ συμβαίνει καὶ μ' αὐτὰ ὅτι μὲ τὶς χῆνες, πού, ὅπως εἶπαμε, ἂν κι' εἶναι διαβολεμένα ἐξυπνες, οἱ ἄνθρωποι δὲν παύουν νὰ τὶς κακολογοῦν καὶ νὰ μεταχειρίζονται τ' ὄνομά τους γιὰ τὶς κουτὲς γυναῖκες;

Ἀπὸ τὰ ὀρνιθοειδή τὰ θηλυκὰ εἶναι σωστὸ ὅτι δὲ θυμοῦνται τὴ φωληὰ τους καλά, οὔτε καὶ πόσα αὐγά γεννοῦν. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι κουταμάρα. Εἶναι ἀδυναμία μνήμης, δηλ. δὲν ἔχουν καλὸ θυμητικό. Τοῦτο τὸ βλέπει κανεὶς καὶ στὰ ζῶα. Ἐνα ἀπλοῦστατο παράδειγμα μᾶς δίνει τὸ ἄλογο κι' ὁ γάϊδαρος. Τὸ ἄλογο εἶναι ἐξυπνο ζῶο. Κι' ὅμως σ' ἕνα μέρος ποὺ ἔπεσε μπορεῖ νὰ ξαναπέφτει πολλὰς φορὲς. Ἀντίθετα ὁ γάϊδαρος δὲν ξαναπέφτει. Δὲν ἔχει νὰ κάμει ἐδῶ ἢ ἐξυπνάδα, ἄσχετα ὅτι κι' ὁ γάϊδαρος εἶναι ἐξυπνος, ἐξυπνότερος ἀπὸ τὸ ἄλογο. Ἐχει νὰ κάμει ἢ μνήμη. Ὁ γάϊδαρος θυμᾶται, προσέχει καὶ δὲν ξαναπέφτει. Τὸ ἄλογο δὲ θυμᾶται καὶ τὴν ξαναπαθαίνει.

Ὅτι δὲ θυμοῦνται τῆ φωλήα τους καλὰ ἢ τ' αὐγά παρατηρεῖται μοναχὰ στίς ἡμέρες. Οἱ ἄγριες δὲ γεννοῦν ὄλο τὸ χρόνο, ἀλλὰ τὴν ἀνοιξί, καὶ τόσα ὄσα εἶναι ἀπὸ τῆ Φύσι πλασμένες νὰ γεννοῦν. Σπάνια θὰ παρατηρηθεῖ νὰ γεννήσουν σὲ ξένη φωλήα ἢ καὶ περισσότερα αὐγά ἀπὸ ὄσα συνήθως γεννοῦν. Ἀλλὰ κι' οἱ ἡμέρες φραγκόκοτες κι' οἱ γάλες δὲ γεννοῦν πολλά, ἂν κι' οἱ γάλες στὴν κουταμάρα ἔχουν τὸ προβάδισμα ὄπως πολλοὶ τὸ παραδέχονται.

Ἡ λησμονιά ὄμως αὐτὴ παρατηρεῖται μοναχὰ στὰ ὄρνιθοειδῆ. Ἄς ἀφήσουμε τίς πάπιες ποὺ ἀπολᾶνε τ' αὐγά τους ὄπου κι' ἂν τοὺς τύχει, μήπως καὶ τὰ ὄδικά, ποὺ θεωροῦνται ἔξυπνα, θυμοῦνται τ' αὐγά τους; Πόσα ἀπὸ αὐτὰ δὲ γνωρίζουν ὄχι κᾶν τ' αὐγά, ἀλλ' οὔτε τὰ παιδιὰ τους, κι' αὐτοῦ δὲ στηρίζεται ὁ κοῦκος καὶ βάζει τ' αὐγά του στίς φωλήες τους, χωρὶς οἱ θεοὶ γονεῖς νὰ καταλάβουν τίποτα, οὔτε τότε, οὔτε ὄστερα ὄταν τρέφουν ἕναν ξένο;

Τὰ πολλὰ αὐγά ποὺ γεννοῦν οἱ κότες ἀπὸ τὰ ἡμέρα ὄρνιθοειδῆ τὰ γεννοῦν γιὰτὶ ἔξαναγκάστηκαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο μὲ τίς τροφές, μὲ τίς διασταυρώσεις καὶ γενικὰ μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῆς ζωῆς ποὺ τοὺς ἔκαμε, ἂν καὶ παρ' ὄλα αὐτὰ κι' αὐτὲς ἀκόμα ἂν δὲ παρῶν τ' αὐγά τους θὰ γεννήσουν μερικὰ κι' ὄστερα θ' ἀρχίσουν τὸ κλώσσημα.

Τὰ περισσότερα ζοῦν πολυγαμικά, δηλ. κάθε ἄρσενικό ζῆ μὲ πολλὲς θηλυκὲς. Γιὰ νὰ μπορεῖ ὄμως νὰ κρατᾶει μαζύ του ὄλες τίς θηλυκὲς πρέπει νάχει δύναμι καὶ σεξουαλικὴ καὶ σωματικὴ. Καὶ γιὰ τὰ ὄυδ αὐτὰ φρόντισε ἡ Φύσις. Ἐκαμε τ' ἄρσενικά δυνατώτερα ἀπὸ τὰ θηλυκά καὶ τὰ προίκισε μὲ γεννητήσιες ὄρμες ὄσο λίγα ἀπὸ τ' ἄλλα πουλιὰ. Μέσα λοιπὸν σ' αὐτὸν τὸν ἔρωτισμό τους κορδόνονται, δείχνουν τὰ φανταχτερὰ φτερά τους καὶ τὰ λειριὰ τους, κάνουν παρελάσεις καὶ γενικὰ δείχνουν ὄτι κουστιζοῦν νάχουν τόσες γυναῖκες. Ἐτσι ἐξηγεῖται γιὰτὶ τ' ἄρσενικά ἀπὸ τὸ ἴδιο εἶδος, ἢ ἔστω τὰ περισσότερα, μέλις ἀνταμώσουν καὶ χωρὶς κᾶν νάχουν ἄλλη ἀφορμὴ ἀρχίζουν ἕνα φοβερό τσάκωμα, καὶ γιὰτὶ ὁ νικητὴς διαλαλεῖ τὴ νίκη του. Δείχνει στὰ θηλυκά ὄτι ἀξίζει νᾶναι ἄντρας τους.

Τὰ ὄρνιθοειδῆ λοιπὸν δὲν εἶναι κουτὰ ὄσο νομίζονται, περνοῦνται ὄμως γιὰ κουτὰ ἐπειδὴ δὲν ἔχουν μνήμη καὶ ξεχνοῦν.

Εἶναι ἐπίσης συνήθως ἀγαθὰ, ἰδιαίτερα τὰ θηλυκά. Δὲ βάζουν τὸ κακό μὲ τὸ μυαλό τους ὄτι κι' ἂν παθαίνουν. Γιὰ θυμηθῆτε κείνο τὸ «κᾶαρ» τῆς κότες ἢ τῆς πέρδικας πόση ἀγαθότητα δείχνει. Γιαυτὸ ἂν κυνηγηθοῦν πολὺ παθαίνουν ἀπὸ φόβο, ἀλλὰ γνωσι δὲ βάζουν, ὄπως ὄλοι οἱ καλοὶ.

Τὰ πουλιὰ ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτὴ τὴν τάξι ἔχουν σκληρὴ καὶ λιγάκι καμπουρωτὴ μύτη, μὲ τὰ χεῖλια τοῦ ἀπάνω σαγονιοῦ μεγαλότερα τόσο ποὺ σκεπάζουν τὸ κάτω σ' ὄλο τὸ μάκρος του.

Τὰ πόδια τους, οὔτε ψηλὰ οὔτε πολὺ κοντὰ, ἀλλὰ χοντροκομμένα, ἐκτὸς στὸ ὄρτύκι, καὶ γερὰ, ἔχουν τρία δάχτυλα μπρός, λιγάκι ἐνωμένα στὴ ρίζα μὲ μιὰ μικρούλα μεμβράνη, κι' ἕνα τέταρτο πίσω. Λίγο πιὸ ἀπάνω ἀπὸ αὐτὸ τὸ τέταρτο δάχτυλο τ' ἄρσενικά, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὄρτύκια, ἔχουν ἕνα νύχι—πλήκτρο, φοβερό ὄπλο στοὺς καυγάδες τους.

Τὰ περισσότερα εἶναι πολὺγαμα καὶ καθεστικά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὄρτύκι καὶ τὴ στεπόκοττα—αὐτὴ δὲ ζῆ σὲ μᾶς—ποὺ εἶναι ἀποδημητικά.

Στ' ἄρσενικά τὸ φτέρωμα εἶναι πλούσιο σὲ χρώματα καὶ σ' ὄμορφιά, ἐνὄ στὰ θηλυκά εἶναι ἀπλό. Τέτοια διαφορὰ στὸ ντύσιμο ποὺ παρουσιάζουν τὰ ὄρνιθοειδῆ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γνωστὰ μᾶς πέρδικα κι' ὄρτύκι, δὲ παρατηρεῖται εὔκολα σ' ἄλλα πουλιὰ σ' ὄποια τάξι κι' ἂν ἀνήκουν.

Στὸ κεφάλι τους κι' ἀπὸ κάτω στὸ κάτω σαγόνι τους ἔχουν σαρκώματα—λειριὰ καὶ κάλεα—μικρὰ στὰ θηλυκά, μεγάλα στ' ἄρσενικά. Μερικὰ πάλι δὲν ἔχουν λειριὰ, ἀλλὰ φτεράκια σηκωτὰ ὄσᾶν κερατάκια ἢ λοφία, ὄπως ὁ δικὸς μᾶς ὁ φασιανὸς ὁ κοχλικὸς. Ἐξαιρετικά ἢ πέρδικα καὶ τὸ ὄρτύκι δὲν ἔχουν οὔτε ἀπὸ αὐτὰ τίποτα.

Τὴ φωλήα τους, πρόχειρη κι' ἄτεχνη, τὴ φτιάνουν στὸ χῶμα σ' ἕνα μικρὸ βαθούλωμα κάτω ἀπὸ θάμνους ἢ φρύγανα, ἢ ἀνάμεσα σὲ πέτρες.

Ἡ τροφή τους εἶναι μικτὴ, δηλ. καὶ φυτικὴ καὶ ζωϊκὴ. Γιὰ νὰ διευκολύνονται στὸ χώνεμα καταπίνουν καὶ χαλικάκια, κι' ἔτσι μὲ τὸ ἀσβέστι τους διευκολύνεται νὰ γίνεται καὶ τὸ τσοῦφλι τῶν αὐγῶν.

Πολλὰ ὄρνιθοειδῆ δὲν πίνουν νερό. Τοὺς ἀρκεῖ ὄσο ἔχει ἡ τροφή τους. Ὅσα ὄμως πίνουν γιομίζουν τὴ μύτη τους κι' ἔπειτα μ' ἕνα σήκωμα τοῦ κεφαλιοῦ τὸ χύνουν στὴ γκούσα.

Τὰ ὄρνιθοειδῆ δὲν εἶναι ἀπὸ τίς πλούσιες τάξεις, ἀλλὰ δὲν εἶναι κι' ἀπὸ τίς φτωχίες. Σὲ μᾶς στὴν Ἑλλάδα ζοῦν τρία μοναχὰ, ὁ φασιανὸς ὁ κοχλικὸς (1), τρία εἶδη πέρδικες καὶ τὸ ὄρτύκι.

(1) Μιὰ προσπάθεια τοῦ κυνηγετικοῦ συλλόγου Χανιῶν ποὺ εἶχε καταβάλλει πρὶν ἀπὸ τὸ πόλεμο νὰ πλουτίσει τὴ Κρήτη μὲ φασιανὸς μογγολικὸς, σταμάτησε στὴν περίοδο τῆς γερμανοῖταλικῆς κατοχῆς καὶ τὰ καμμιά πενήνταριά κομμάτια ποὺ εἶχαν ἀπολυθεῖ ξεπαστρεύτηκαν. Θὰ μπορέσει νὰ τὴν ξαναρχίσει;

Φ α σ ι α ν ο ί

Phasianidae

Οι άργοναυτες δέν κατάφεραν νά φέρουν άπό τή Κολχίδα τó χρυσόμαλλο δέρας, όπως ούτε ή πρώτη ύστερα άπό αύτούς γενιά πού θέλησε μέ τόν Τρωϊκό πόλεμο νά βάλει πόδι σέ κείνα τά μέρη. Δέν ήξεραν ότι δέν ήτανε εκεί, αλλά πίσω άπό τόν Καύκασο και στό σημερινό 'Ιράν, κι' ότι δέν ήτανε δορά, ούτε και χρυσή, άν και στοιχίζε περισσότερο άπό τó χρυσάφι, κι' ότι ούτε ή 'Αργώ, τó πλοίο τους, μπορούσε νά τó χωρέσει. "Ήτανε πυχτόρευστο, σκουρο ως μαυρο, και βαθεία στη Γη χωμένο, κι' έπρεπε νά περάσουν τρείς κι' άκόμα χιλιάδες χρόνια ως νά βρεθει, για νά γίνουν γιαυτό και μ' αυτό οι μεγαλύτεροι πόλεμοι. "Ήτανε τó πετρέλαιο. Τó... μυρίστηκαν αλλά δέν τó βρήκαν (1).

Δέ μπορούσαν όμως νά γυρίσουν στην πατρίδα τους χωρίς νά φέρουν κάτι. "Εφεραν λοιπόν μερικά κομμάτια άπό ένα ώμοφο πουλι πού βρήκαν στόν ποταμό Φάσι, και γιαυτό τó βάψισαν φασιανό της Κολχίδας, όπως τó παραδέχτηκε χιλιάδες χρόνια άργότερα κι' ό Λινναίος—*Phasianus colchicus* L.

Είναι άπό τά ωραιότερα κυνηγετικά πουλιά κι' ένα άπό τά πρώτα φαγητά. Ψητός φασιανός δέν ξεχνιέται, αλλά καλά σιτεμένος. Και μία βδομάδα σίτεμα δέν είναι πολύ. "Ίσως άπό δω οι Γάλλοι πήραν τή λέξι *faisander* πού γι' αύτούς σημαίνει σιτεύω.

Στήν 'Ελλάδα βρήκε καλές συνθήκες και γιαυτό εξαπλώθηκε σέ πολλά μέρη της. 'Ακόμα κι' ό έλαιώνας της 'Αθήνας δω κι' έκατό χρόνια και πίσω ήτανε γεμάτος. Μόνο στη Πελοπόννησο και στα νησιά μας δέ φαίνεται νά στάθηκε. Καμμιά πληροφορία δέ λέει ότι έζησε κεί.

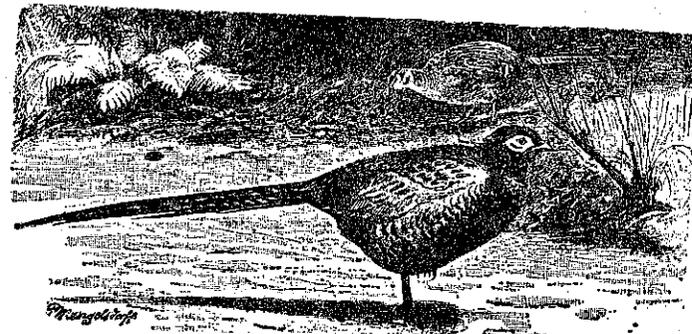
Μετά τήν άπελευθέρωσί μας όμως άπό τους Τούρκους, μέ τó αδιάκοπο κυνήγι πού τού έγινε έξοντώθηκε άπό τήν κάτω άπό τόν "Ολυμπο χώρα. Μετά τόν έλαιώνα ήρθε ή Κωπαΐδα, ύστερα ό Μαλιακός κόλπος, κι' άργότερα ή Θεσσαλία. Τώρα βρίσκεται σέ πολύ λίγα μέρη στη Μακεδονία και στη Θράκη, άπό όπου κινδυνεύει έπίσης νά εξαφανιστεί. 'Από τή μια μεριά τó άλέτρι πού ζητάει νά μετατρέψει σέ χωράφια κάθε έκτασι, άκόμα και τίς μικροοάσεις μέσα στους μακεδονικούς και θρακικούς κάμπους ή τίς πλαγιές των βουνών, άντι νά τίς σεβαστεί για δικό του καλό, κι' άπό τήν άλλη μεριά ό κυνηγός πού παρανομεί, αποφάσισαν νά τόν στείλουν νά γραφτεί στα πουλιά πού «μιά φορά κι' έναν καιρό ζούσαν στην 'Ελλάδα».

(1) 'Η δικαιολογία ότι πάγαιναν νά πάρουν τó χρυσόμαλλο δέρας σκέπαζε τους μυσταγωγικούς σκοπούς της έκστρατείας τους.

Τó Κράτος έχει υποχρέωσι νά τόν προστατέψει για νά πολλαπλασιαστεί. Τά αναχώματα του Λουδία και του 'Αλιάκμονα, τά γύρω της Κερκίνης κι' άπό κεί ως τήν παραλία, όπως άκόμα και τόσα άλλα μέρη, μπορούν νά χρησιμεύσουν για άρχικά φυσικά φασιανοτροφεία. Θα σωθει έτσι ένα πουλί πού σέ φυσική άγρια κατάσταση μέσα σ' δλη τήν Εύρώπη ζη μοναχά δω σέ μας και γύρω στα σύνορά μας, και θα πετύχει νά μεγαλώσει τά κυνηγετικά έσοδά του.

Ό χρωματισμός του δέ μπορεί νά καθοριστεί. Είναι μιά σαλάτα άπό πολλά χρώματα όπου κυριαρχεί τó κοκκινοκίτρινο ή τó μπρούτζινο στόν κόκκορα, τó σταχτοκίτρινο άνακατωμένο μέ λιγάκι κόκκινο στην κόττα.

Ό κόκκορας άντι για λειριά έχει στό πισοκαύκαλο κι' άπό τίς δυό μεριές άπό λίγα φτεράκια πού μοιάζουν σαν δυό μικρά όρθια αυτάκια.

Είκ. 62

Γύρω στα μάτια και τά δυό, δηλ. κι' ή κόττα κι' ό κόκκορας, περισσότερο αύτός, δέν έχουν φτερά, αλλά γυμνό τó εκεί δέρμα τους, κατακκόκινο και σκληρό. (Είκ. 62).

Στό σήκωμα ή κόττα σηκώνεται ήσυχα, αλλά στό πέταμα αφήνει κάποτε—κάποτε μιά φωνίτσα. 'Αντίθετα ό κόκκορας στό σήκωμα αφήνει μιά φωνή σαν ήμερο κοκκοράκι, αλλά στό πέταμα δέν ακούγεται καθόλου.

'Η ούρά τους έχει 18 μακρυά φτερά ίσια, μέ τó μεσαίο ως 0,40 μ. μακρύ. Στήν κόττα είναι μικρότερο. 'Αλλά στό πέταμα ένω στη φαζάνα κρατιούνται ίδια, στόν κόκκορα φτιάνουν στην άκρη ένα λάμδα (Λ).

Καθαρό κρέας ό κόκκορας πιάνει τó 1/2 κιλό, ένω ή κόττα δέ περνάει τά 400 γραμμάρια. 'Εξαιρέσεις δέν είναι δύσκολο νά παρουσιασθούν, αλλά πολύ λίγες.

Δάση μέ δέντρα πλατύφυλλα, αλλά κι' άνακατωμένα μέ κωνο-

φόρα και με ύπόροφο βλάστησι από δποια δεντράκια ή θάμνους, είναι οί καλύτεροι τόποι για να προκόβουν, άρκει νάχουν νεράκια τρεχόμενα και να γειτονεύουν με χωραφιές ή άνοίγματα. Τά πολύ πυκνά δάση δέν του άρέσουν.

Παρά ταύτα σε μας τραβήχτηκε κοντά στους βάλτους ή στους μεγάλους παληουριώνες, γιατί κεί βρήκε κάποια ασφάλεια. Πλησιάζει να μεταβληθεί σε βαλτόπουλο, όπως μερικοί πιστεύουν ότι είναι, όχι βέβαια σωστά.

Ο χειμώνας δέν τον πειράζει, όσο κρύο κι' άν κάνει κι' όσο χιόνι κι' άν πέφτει. Όξεοβάλανα, χλόη, ή από τις σπορές βίκος, σιτάρι, άραποσίτι, κ. ά. δέ θα δυσκολευτεί να βρει. Δέ χαρίζει κάστανα και στα σκουλίκια ή δποια σκαθάρια βρίσκει, ακόμα και στα σαλιγκάρια, κι' έτσι χειμώνα—καλοκαίρι την περνάει καλά. Μοναχά με παγωμένο έδαφος κατοπαθαίνει λιγάκι, όχι όμως σε μας στην Ελλάδα, γιατί τό κλίμα μας είναι γλυκό κι' οί παγωνιές δέ βαστάνε πολλές μέρες.

Σε κίνδυνο τά χάνει και προτιμάει τό λάγιασμα από τό πέταμα. Αν έξαναγκαστεί να πετάξει, σηκώνεται σχεδόν κατάίσια ως 6—8 μ., κι' έπειτα πετώντας βαρεία κι' όχι γρήγορα, παγαίνει, ανάλογα με τον τόπο, ως διακόσια—τρακόσια τό πολύ πεντακόσια μέτρα και ξαναπιάνει.

Όλη την ήμέρα την περνάει γυροφέρνοντας έδω κι' εκεί. Έξαιρετικά τό καλοκαίρι προς τό μεσημέρι πέρνει ένα άμμόλουτρο για να διώχνει τις κοττόψειρες που δέν τον βασανίζουν λίγο. Τό βράδυ—βράδυ τραβιέται στο δάσος κι' έπειτα από μερικές βόλτες ανεβαίνει σ' δποια δέντρα του κάνουν και κουρνιάζει. Αν ζή σε παληουριώνες ανεβαίνει σ' δποιο παληουρι ή θάμνο όσο πιο ψηλά μπορεί. Στο χώμα δέ κουρνιάζει ποτέ.

Οί φασιανοί ζουν πολυγαμικά, δηλ. ένας κόκκορας με 5—6 κόττες φτιάνουν μια οικογένεια χωρίς να τή χαλάνε. Σπάνια συμβαίνει ν' ανταμώνουν δυο οικογένειες και να μονιάσουν, αλλά και πάλι όχι για πολύ.

Κι' όμως άν και ζουν τέτοια ζωή ο κόκκορας δέν τώχει για τίποτα να τσακίζει τις κόττες στις τιμπιές. Παρ' όλα τά χρόνια που πέρασαν από τότε που μας ήρθε στην Εύρώπη δέν μπόρεσε να διώξει την ανατολίτικη αντίληψη για τη γυναίκα. Δέν την καταλαβαίνει παρά ως μέσο κατοπερασιās.

Κατά τον Μάρτη—Απρίλη σε μια άτεχνη φωλιά, που ή κόττα τη φτιάνει στο χώμα από κάτω από δποιο θάμνο, γεννάει κάθε δυο—τρεις μέρες από ένα λαδι και ψιλότσουφλο αύγό. Τά λιγώτερα που θα γεννήσει είναι όχτώ και τά περισσότερα δεκαέξ. Οί γρηές κόττες δέ φτιάνουν ποτέ τά δεκαέξ και πολλές φορές ούτε τά όχτώ.

Τά μικρά βγαίνουν σε 25—26 μέρες κι' ακολουθούν τη μάνα από την πρώτη στιγμή—εύθως βαδιστικά—και σ' άλλες δέκα—δώδεκα αρχίζουν πιά να πετούν. Κατά τον Όκτώβρη—Νοέμβρη είναι τόσο μεγάλα ώστε μπορούν να ζουν μόνα τους. Γιαυτό τότε ξεκόβουν και φτιάνουν δικά τους κοπάδια, από δπου άργότερα δημιουργούνται οί οικογένειες.

Πολλοί κατατάσσουν και τους φασιανούς στα βλαβερά πουλιά, γιατί τρώνε, όπως τό είπαμε, σιτάρι, βίκο, άραποσίτι κ.λ.π. Δέν κάθισαν όμως να λογαριάσουν πόσο κερδίζει τό χωράφι με τους σπόρους που τρώνε κάθε ζιζανιοδ, ή με τά σκουλίκια και σκαθάρια που ξεπαστρεύουν. Κι' άπάνω σ' όλα αυτά δέ βάζουν ούτε τό κρέας, ούτε τά δσα έσοδεύονται από τό κυνήγι του πουλιοδ αυτού, που μέσα στα φτερωτά κρατάει μια έξαιρετική και για μας στην Ελλάδα την πρώτη θέσι. "Αν θελήσουμε να κρίνουμε τό κάθε πουλι ή ζωο μοναχά με τό σιτάρι ή με τό άραποσίτι ή με τά σταφύλια κ.ά. που τρώει, δέν πρέπει να μείνει κανένα ζωντανό. Άλλά να ιδούμε τότε και την μορφή που θα πάρει ο κόσμος μας.

Κυνήγι.

Για τό κυνήγι του φασιανοδ εφαρμόζονται δυο τρόποι, τό ψάξιμο κι' ή παγάνα.

α. **Ψάξιμο.** Ψάξιμο για φασιανούς χωρίς σκυλι δέ λέγεται κυνήγι, άσχετα άν και τότε ο κυνηγός μέσα στις δέκα φορές θα πετύχει να βγάλει κάποιον, που ποιός ξέρει μάλιστα άν θα προφτάσει να τον ντουφεκίσει ή καν να τον ιδεί. Άλλ' αυτό δέν είναι κυνήγι. Και με σκυλι ακόμα οί έπιτυχίες είναι μικρές, γιατί μέσα στους πυκνούς παληουριώνες ή στα βαλοτόπια δπου τώρα ζουν, δέ δίνουν πολλές εύκαιρίες για ντουφέκισμα.

Σε τέτοια μέρη δέν πρέπει να χρησιμοποιούνται σκυλιά φέρμας, αλλά διώξεως, αλλά να καταλαβαίνουν από φασιανούς και να μπορούν να ξεχωρίζουν τ' άχνάρια τους, μέσα μάλιστα στα νεράκια δπου πολλές φορές τριγυρίζουν, από τ' άχνάρια τόσοσ άλλων πουλιών που ζουν έπίσης εκεί. Σ' άνοιχτά όμως μέρη πρέπει να χρησιμοποιείται σκυλι φέρμας, γιατί οί φασιανοί και δέχονται και βαστούν τη φέρμα πολλή ώρα.

Έξω από παληουριώνες ή βάλτους, έστω κι' άν ζή σε δάση κι' σε χαμόκλαδα, είναι από τους εύκολώτερους στόχους, άρκει ο κυνηγός να μη ταρασσεται από συγκίνηση και ντουφεκάει πριν σκοπεύει, ή ντουφεκάει ύπολογίζοντας ως στόχο και την ούρά, γιατί τότε ή δέ θα τον χτυπάει, ή άντι να γκρεμίζει φασιανούς θα γκρεμίζει φτερά από την ούρά του. "Ας μη κάνει λοιπόν έντύπωσι όταν μερικές φορές γράφεται ή λέγεται ότι ο τάδε κυνηγός στο τάδε Κράτος έκαμε

τόσες εκατοντάδες φασιανούς σε μιὰ μέρα, πρώτα γιατί κυνηγιούνται σε κυνηγετικά πάρκα όπου ζουν χιλιάδες, και δεύτερα γιατί δὴ ἀποτυχίες εἶναι μοναχὰ οἱ ἀφλογιστίες.

Παγάννα. Ἡ παγάννα δὲ πρέπει ν' ἀρχίζει ἀπὸ μακριὰ, γιατί, ὅπως εἴπαμε, δταν σηκωθοῦν δὲν πετοῦν μακρύτερα ἀπὸ διακόσια, τριακόσια, τὸ πολὺ πεντακόσια μέτρα. Γιαυτὸ ὅσο μέρος πρόκειται νὰ κυνηγηθεῖ, ἂν δὲ πέρνεται μὲ μιὰ παγανιά, πρέπει νὰ κόβεται σὲ δυὸ ἢ καὶ τρεῖς. Φόβος νὰ φύγουν δὲν ὑπάρχει.

Τὰ καρτέρια ἐξ ἄλλου πρώτα δὲν πρέπει νὰ βρίσκονται μακριὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο γιὰ νὰ μὴ ξεφεύγουν ἀπὸ ἀνάμεσά τους, καὶ δεύτερα δὲν πρέπει νὰ πιάνονται κοντὰ στὸ δάσος ἢ στοὺς παλουριῶνες—βάλτους, ἀλλὰ λιγάκι πιὸ ἔξω, γιὰ νὰ μποροῦν οἱ κυνηγοὶ καὶ νὰ τοὺς βλέπουν καὶ νὰ τοὺς ντουφεκοῦν. Ὅτι πρέπει νὰ μὴ φαίνονται καὶ ὅτι πρέπει νὰ μὴ κάνουν θόρυβο, πάνω στὸ νοῦ κι' ἢ γνώσις, γιατί οἱ φασιανοὶ κι' ἀκοῦν καὶ βλέπουν κι' ἀντὶ νὰ πάνε πρὸς τὸ μέρος του ξεφεύγουν πρὸς τὰ πίσω παρ' ὄλες τίς φωνές τῆς παγάννας. Βλέπετε δὲν εἶναι ντίπ γιὰ ντίπ κουτορνίθια!

Ἄν οἱ κυνηγοὶ εἶναι πολλοὶ καὶ μποροῦν νὰ πιάνουν γύρω—γύρω τῆ θέσι πού θὰ κυνηγηθεῖ, οἱ παγανιστάδες πρέπει νὰ παγαίνουν ὡς τῆ μέση πέρνοντας ὅποιο μονοπατάκι, κι' ἀπὸ κεῖ ν' ἀρχίζουν τὸ παγάνισμα ἀνοίγοντας σὰν ἀκτίνες. Ἄν δὲν ξέρουν καλὰ τὸν τόπο κι' ἂν δὲν ὑπακούουν στὸν ἀρχηγὸ τοῦ κυνηγιοῦ, αὐτὴ ἢ παγάννα δὲν πετυχαίνει.

Οἱ παγανιστάδες δὲν πρέπει νὰ κάνουν μεγάλον θόρυβο, γιατί οἱ φασιανοὶ ἀπὸ φόβο ἢ λαγιάζουν, ἢ σηκώνονται δύσκολα καὶ τότε δὲ φτάνουν στὰ καρτέρια ὅσοι θὰ πρεπε, ἢ περπατοῦν μπρὸς τους ὡς ἑκατὸ μέτρα κι' δταν φτάνουν στὰ καρτέρια, ἀπὸ τίς ντουφεκιές πού θ' ἀρχίσουν νὰ πέφτουν σηκώνονται ὅλοι μαζὺ φτιάνοντας τὸ λεγόμενον «μπουκέτο» χωρὶς νὰ δίνουν τὸν καιρὸ γιὰ πολλὰς ντουφεκιές. Δὲ θὰ κάνουν λοιπὸν καθόλου ἄσχημα ἂν πέρνουν μαζὺ τους καὶ κἄνα—δυὸ σκυλιὰ διώξεως ἀπὸ κεῖνα τὰ γνωστὰ μικρόσωμα πού δὲν παραμακραίνουν, γιατί ἔτσι ἐξαναγκάζονται νὰ σηκώνονται ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ δάσος, δίνοντας στὰ καρτέρια καλὰς καὶ πολλὰς εὐκαιρίες.

Ἄπὸ τὰ παραπάνω βγαίνει ὅτι ἡ παγάννα εἶναι τρόπος πού πιάνει σὲ τόπους γιομάτους φασιανούς. Ὡστε μπροσε νὰ μὴ εἰπωθεῖ, ἀφοῦ μεῖς δὲν ἔχομε πολλούς, ἂν δὲν ἔμενε ἢ ἐλπίδα, ἂν ὄχι ἢ βεβαιότητα, ὅτι καὶ μεῖς θὰ προσδέψουμε καὶ θὰ μπορεῖ κάποτε νὰ ἐφαρμόζεται.

Μὲ ἐξάρια ἀλλὰ καὶ μὲ ἐφτάρια κατεβάζονται μιὰ χαρά.

Πέρδικες

Perdix

Ἡ πέρδικα δὲν εἶναι φανταχτερὸ πουλί. Ἐνα ἀπλὸ σταχὶ χρώμα μὲ μιὰ γυαλάδα κοκκινωπὴ πού μόλις διακρίνεται, μ' ἓνα γιορντάνι μαῦρο, μὲ λίγες μαῦρες καὶ καφφὲ στὴν ἄκρη πινελιὲς πλάγια στὸ στήθος σὰν κορδόνια πού μοιάζουν νὰ τὸ κρατοῦν γιὰ νὰ μὴ ξεχυθεῖ, μὲ πόδια κόκκινα καὶ μύτη σὰν κοράλι. Κι' ὁμῶς μέσα σ' αὐτὸ τὸ ντύσιμό της εἶναι τόσο ὡμορφη!

Ἡμερῆ, ἀγαθὴ, ἓνα χαριτωμένο πλάσμα, μὲ δυὸ χάντρες, τὰ μάτια, κάτω ἀπὸ βλέφαρα ἀριστούργημα μὲ τὸν κόκκινο γύρο τους, δείχνουν μέσα στ' ἀστραποβόλημα πού πετᾶνε τί ἐξυπνάδα κρύβει αὐτὸ τὸ κατάδικό μας πουλί. Ὅχι ἄδικα λοιπὸν τὸ πῆραν γιὰ σύμβολο νὰ τραγουδήσουν τῆ γυναίκα. Κανένα ἄλλο πουλί, οὔτε κι' αὐτὸς ὁ ἀητός, ὁ βασιληάς τους, δὲν ἔχει τόσα τραγούδια ὅσα αὐτὴ.

Μ' ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ἐκθειάζεται τὸ περπάτημά της.

Ἄνέβηκα καὶ κότταξα τῆς Ἀηθυμιάς (1) τὸν κάμπο
Εἶδα ἀητὸ πού κράταγε μιὰ πέρδικα στὰ νόχια.
Κι' αὐτὸς ἀποκοιμήθηκε κι' ἡ πέρδικα τοῦ φεύγει.
Πέτρα τὴν πέτρα περπατεῖ λιθάρι τὸ λιθάρι
Νὰ μὴν τὴν κρούξει ὁ κορνιαχτὸς νὰ μὴν τὴ βρεῖ ὁ ἥλιος.

Κι' ἀλήθεια εἶτε σὲ πέτρα, εἶτε σὲ λιθάρι, εἶτε καὶ σὲ χῶμα περπατεῖ, περπατάει ὡμορφα ὅσο κανένα πουλί στὸν κόσμον. Ὅχι δταν ἦσυχά—ἦσυχά ψάχνει γιὰ τροφή, ἀλλὰ στὰ γρήγορα σὲ τσάκωμα ἢ κίνδυνον. Γιαυτὸ κι' ἡ δημῶδης μούσα μας λέει :

«Πέρδικα μωρ' πέρδικα
πού περπατεῖς λεβέντικα».

«Ἐάν ἴδητε πέρδικα νὰ περπατεῖ, λέει ὁ Γρανίτσας, θὰ ὁμολογήσητε ὅτι πλέον ἀρμονικόν, ρυθμικόν, εὐφρόδουνον περπάτημα εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔχουν κι' οἱ ἄγγελοι».

«Τρέχει σὰν βέλος, λέει ὁ Λυκούδης, καμαρωτὰ—καμαρωτὰ μὲ προτεταμένο τὸ στήθος καὶ ψηλά τὸ χαριτωμένο κεφαλάκι, χωρὶς νὰ λυγίσῃ ἀπὸ αὐτὴ τὴν εὐθεία, χωρὶς ποτὲ νὰ γείρη δεξιὰ ἢ ἀριστερά. Κι' αὐτὸ τὸ χαριτωμένο περπάτημα τὸ μοναδικό, ὅπου νομίζει κανεὶς ὅτι τὰ ποδαράκια της κινουῦνται σὰν τροχοὶ ἀτμομηχανῶν, εἶναι τὸ ἴδιο πεταχτό, εἶτε περπατεῖ σὲ ὁμαλὸ χῶμα, εἶτε σὲ

(1) Χωρὶς τὰ κατεβάσματα τῆς Γκιώνας, Ν. Δ. τῆς Ἀμφίσης.

βράχους σ'άν ξουράφια ή κρεμαστούς, όπου δυσκολεύεται κανείς να καταλάβει και πώς κατορθώνει να σταθεί».

Τό «προτεταμένο» στήθος της πέρδικας θάχε κι' ή Τσιγκάνα τοῦ Παλαμά στον δεκάλογό του τοῦ γύφτου και γιαυτό παρουσίαζε και τ' ἄστρα ἀκόμα.

«Περδικόστηθη τσιγκάνα ὡς μαγεύτρα πού μιλεῖς
Τά μεσάνυχτα πρὸς τ' ἄστρα λόγια προσταγῆς».

Ἄλλ' αὐτὸ τὸ περδικίσιο στήθος πού βρίσκουν ὄλοι οἱ ἐρωτευμένοι δι' ἔχει ἡ καλή τους, ἔκαμε τὸν Γρανίτσα νὰ τοὺς λέει σκιτζίηδες και βλάχους, γιατί νὰ ποῦμε τοῦ στραβοῦ τὸ δίκαιο, ἕνα τέτοιο στήθος, ἕνα περδικίσιο στήθος εἶναι τόσο σπάνιο!

Ἡ πέρδικά μας, ἡ γνωστὴ πετροπέρδικα—*Alectoris graeca* M⁽¹⁾—ἢ *Caccabis saxatilis* Wolf et Mayer—ζῆ στήν Πελοπόννησο, στή Στερεά, στήν Ἡπειρο, στή Θεσσαλία, στήν Κεφαλληνία και στή βόρειο Εὐβοία.

Στὰ Αἰγαιοπελαγίτικα νησιά ἀπὸ τὴ Σαμοθράκη ὡς στὰ Δωδεκάνησά μας, στήν κάτω Εὐβοία και στήν Ἀττικὴ ἀπὸ τὸν Ὑμηττὸ και κεῖθε ὡς τὴ Λαυρεωτικὴ, ζῆ μιὰ πρώτη ξαδέρφη της, ἡ νησιώτικη—*Alectoris graeca cypriotis* Hart, ἢ *Perdix* ἢ *Alectoris saxatilis chucar*,—ὅπως τὴ βάρφτισε ὁ Gray, ἴδια ἴσως σ'άν κι' αὐτὴ πού βρῆκε στὰ Ἰμαλάια, μὲ μύτη και πόδια ὄχι τόσο κόκκινα ὅπως τῆς ἄλλης, μὲ τὰ φορέματά της λιγάκι λερωμένα, και μὲ τὰ μαῦρα γιορντάνια στὰ δίπλα της πιὸ κοντότερα τὸ ἕνα στὸ ἄλλο.

Ἡ νησιώτικη ἔχει ἀκόμα και τοῦτο τὸ χαρακτηριστικὸ. Ἄν στριμωχτεῖ εἴτε ἀπὸ τὸν κυνηγὸ εἴτε τὰ σκυλιὰ του σ' ὅποια πλαγιά κάτω ἀπὸ τὴν κορυφὴ ὡς πέντε δέκα μέτρα, δὲ δυσκολεύεται νὰ πετάξει πρὸς τ' ἀπάνω και νὰ γύρει πρὸς τὴν πίσω πλαγιά.

Ἡ ἡπειρώτικη δὲ θὰ πετάξει ἔτσι ποτέ. Ἄν στριμωχτεῖ ἀπὸ κάτω θὰ σηκωθεῖ δυὸ—τρία—πέντε μέτρα σ'άν ρουκέτα, κι' ὕστερα θὰ χύσει πρὸς τὰ κάτω και δίπλα σ'άν συντρίμι ἀπὸ ἀερόλιθο.

Ἀκόμη χαρακτηριστικώτερη διαφορὰ δείχνουν οἱ φωνές τους. Τῶν νησιῶν ἡ πέρδικα ἔχει μιὰ φωνὴ ὅμοια σ'άν κακάρισμα κόττας, ἕνα ἀδιάκοπο κάσαρκακά, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἕνα σφυριχτὸ τσουκουτσούκ—τσούκ, πού ὅταν ἀκούγεται μέσα στή βαθειὰ χαραυγὴ νᾶρχεται ἀπὸ ψηλότερες ράχες ἀπὸ κεῖ πού βρίσκεται ὁ κυνηγός, μοιάζει σ'άν σφύριγμα ξυπνητήρι τοῦ Οὐρανοῦ πρὸς τὴν τεμπέλα Γῆ π' ἀκόμα κοιμᾶται.

Τῆς πέρδικας πού ζῆ ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο και κεῖθε και τὰ φτερά

(1) Τὰ ὀνόματα και στὰ ζῶα ἄλλα περισσότερο στὰ πουλιὰ δὲ μοιάζουν πάντοτε, γιατί οἱ νουνοὶ τους δὲν ἔχουν ἀκόμα συμφωνήσει.

και τὰ πόδια κι' ἡ μύτη ἔχουν ἕνα θάμπωμα πού τὴν παρουσιάζουν κάπως ἀλλοιώτικη, σ'άν νᾶναι ἡ κοκκινοπέρδικα, ἡ *Caccabis tufa* L., πού ζῆ στήν Ἰσπανία και Πορτογαλλία. Ἄν ἔλλειπε κι' ἡ φωνὴ τῆς θὰ μπορούσε κανείς νὰ τὴν πάρει ἐπίσης και γιὰ νησιώτικη παρὰ γιὰ ἡπειρώτικη, ἄσχετα ἂν τὸ κορμί της εἶναι ἄλλοτε μεγαλύτερο κι' ἄλλοτε μικρότερο ἀπὸ αὐτὴ.

Οἱ διαφορὲς αὐτὲς ὀφείλονται στὸ οἰκολογικὸ περιβάλλον, κι' ἐπειδὴ δὲν εἶναι σοβαρὲς δὲ δόσανε στοὺς ἐπιστήμονες τὴν ἀφορμὴ νὰ ὀρίσουν νέα ποικιλία. Γιαυτό και γιὰ τὴν πέρδικα τῶν νησιῶν πάρθηκε γιὰ κύριο χαρακτηριστικὸ ἡ φωνὴ, πού τὴν εἶχε ὅπ' ὄψει του κι' ὁ Θεόφραστος ὅταν ἔλεγε οἱ ἀπὸ κεῖ ἀπὸ τὸν Κορυδαλὸ κακκαρίζουν, ἐνῶ οἱ ἀπὸ ἐδῶ τεττιβίζουν.

Τὴν τρίτη πέρδικα πού ζῆ στήν πατρίδα μας, τὴν *Perdix perdix* L. ἢ *P. ciperia* Br., τὴ λέμε καμπίσια ἢ λειβαδοπέρδικα, γιατί προτιμᾶει τοὺς κάμπους, τὰ λειβάδια και τίς πλαγιὲς σ' εὐκολοπάτητα χωματοβούνια.

Ξένοι ὀρνιθολόγοι, ὅπως ὁ Brisson, δὲν τὴν ἀναφέρουν δι' ἡ στήν Ἑλλάδα, ἐνῶ ὡς ἑκατὸ χρόνια πίσω ζοῦσε ἀκόμα και στήν Ἀττικὴ. Τώρα περιορίστηκε σὲ λίγα μέρη τῆς Θεσσαλίας, στή Μακεδονία και στή Θράκη.

Δὲν τὴν ἀναφέρουν οὔτε οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς μας. Πάνω λοιπὸν αὐτοῦ στηρίχτηκαν μερικοὶ αὐτοδιορισθέντες πουολόγοι γιὰ νὰ ἰσχυριστοῦν δι' ἡ στήν Ἑλλάδα κείνον τὸν καιρὸ δὲ ζοῦσαν καμπίσεις πέρδικες. Εἰδικὰ μάλιστα ἀναφέρονται στὸν Ἀθηναῖον, πού ἐνῶ στοὺς «Δειπνοσοφιστὰς» μιλάει γιὰ κάποια πέρδικα πού ζῆ στήν Ἰταλία και πού ἀπὸ τὴν περιγραφή μοιάζει δι' εἶναι ἡ καμπίσια, δὲν ἀναφέρει δι' ἡ ἴδια αὐτὴ πέρδικα ζῆ και στήν Ἑλλάδα.

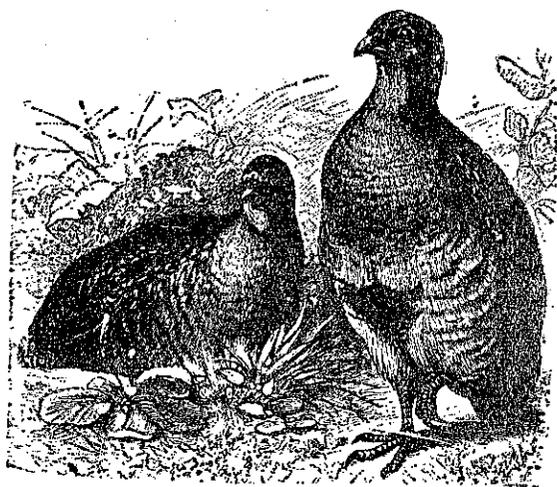
Ὅπως εἶναι γνωστὸ ὁ Ἀθηναῖος, σοφιστῆς ἢ γραμματικὸς ἀπὸ τὴ Ναυκρατίτη τῆς Αἰγύπτου, ἔζησε τὸν Β' αἰῶνα μ. Χ. Εἶναι ἀλήθεια δι' διάβασε πολλὰ βιβλία στήν περίφημη ἀλεξανδρινὴ βιβλιοθήκη, φυσιοδίφης ὅμως δὲν ἦταν. Στὸ ἔργο του «Δειπνοσοφιστὰς» πού τὸ ἔχει γραμμένο στὸ ἴδιο καλοῦπι μὲ τὰ «συμποσιακὰ προβλήματα» τοῦ Πλουτάρχου και μὲ τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Ξενοφώντος, παρουσιάζει κι' αὐτὸς ἕνα συμπόσιο μὲ 28 σοφιστὰς στὸ σπῆτι τοῦ Ρωμαίου Λαρκησίου, ὅπου συζητοῦν γιὰ ψάρια, χόρτα, πουλιὰ και γενικά γιὰ ζῶα και γιὰ πολλὰ ἄλλα ζητήματα.

Ἄν ὑποθέσουμε τώρα δι' ἡ Ἀλεξανδρινὴ βιβλιοθήκη δὲν εἶχε τίποτα τὸ σχετικὸ μ' αὐτὴ τὴν πέρδικα και μὲ τὴν Ἑλλάδα, πῶς μπορούσε ὁ Ἀθηναῖος νὰ ξέρει τί γινότανε δῶ; Ἄλλ' ὅς ὑποθέσουμε και τὸ ἀντίθετο, δι' εἶχε, πάει νὰ εἶπει δι' ὅ,τι ἦτανε τότε γραμμένο, ἢ δι' ὅ,τι εἶπε ὁ Ἀθηναῖος ἢ ὁ κάθε Ἀθηναῖος εἶναι τὸ Α—Ω; Ἄν βάλουμε τὴν ὑπόθεσι αὐτὴ ὡς βασικὰ σωστὴ δὲν πρέπει νὰ ξα-

να γραφτεί τίποτα πιά. Ποιος όμως μπορεί να βεβαιώσει ότι έτσι πρέπει να είναι, πολύ περισσότερο μάλιστα όταν πρόκειται για ζητήματα που σχετίζονται κατ' εὐθείαν με τὴ Φύση;

Ἄς βάλουμε ἀκόμα κι' ἄλλη μιὰ ὑπόθεσι, ὅτι κείνον τὸν καιρὸ ἡ Ἑλλάδα δὲν εἶχε καμπίσες πέρδικες. Πότε όμως ἦρθαν; Σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτησι δὲν πρόκειται νὰ δοθεῖ καμμιά ἀπάντησις, ἀπλοῦστατα γιατί δὲν ὑπάρχει.

Ἡ καμπίσα πέρδικα εἶναι μικρότερη ἀπὸ τὶς βουνίσες, μὲ σκούρα σταχτιά πόδια, μύτη σταχτόμαυρη καὶ μὲ μιὰ κοκκινίλα χωρὶς φτερά πίσω ἀπὸ τὸ μάτι. Ἐνα μαυρο μπάλωμα στὴ μέση στὸ στήθος τὴν ξεχωρίζει κι' ἀπὸ μακρῶς. Ὅλος ὁ ἄλλος χρωματισμὸς τῆς εἶναι σὰν τοῦ ὄρτυκιου, ἀλλὰ πιὸ σκούρος, μαζὺ μὲ μιὰ γυαλάδα μολυβένια ὡς κοκκινωπή. (Εἰκ. 63).

Εἰκ. 63

Οἱ πετροπέρδικες ζοῦν σὲ βουνὰ γυμνά ἢ μ' ἀραιὴ βλάστησι, ὅπως εἶναι οἱ κεθριάδες, ἀραιοὶ πευκιάδες, ἐλατιάδες, κπλ. Μέσα σὲ πυκνὰ δάση μὲ πολὺ ψηλὰ δέντρα δὲν πατοῦν. Τὸ πολὺ—πολὺ στίς ἄκρες τους. Ζοῦν όμως καὶ σὲ χωματοβούνια καὶ κατεβαίνουν καὶ στοὺς γύρω κάμπους ἂν δὲ κυνηγιῶνται. Γιατὸ βρίσκονται καὶ στὴν ἀλπεικὴ ζώνη, ὡς σὲ δυὸ χιλιάδες μέτρα ὑπερθαλάσσιο ὕψος, καὶ χαμηλὰ μαζὺ μὲ λειβαδοπέρδικες. Τὸ χειμῶνα κατεβαίνουν πιὸ κάτω ἀπὸ τὶς ἀμάλειες, γιατί ἀπὸ τὰ πολλὰ χιόνια ποὺ πέφτουν δὲ μπόρουν νὰ ζοῦν ἐκεῖ. Τοὺς καλοκαιρινούς μῆνες βρίσκονται ὄχι λίγες φορές σὲ χαμηλῶματα ἂν βρίσκουν νερά. Μόλις όμως βρέξει τραβιοῦνται ψηλότερα. Ἀλλὰ κι' αὐτὲς κι' οἱ καμπίσες ζοῦν μέσα σὲ μιὰ ὥρι-

σμένη περιοχή μ' ἀκτίνα ἕνα—ἐνάμισι χιλιόμετρο. Ἄν δὲ σκοτωθοῦν ἢ ἂν δὲ φαγωθοῦν ἀπὸ γεράκια, ἀητούς ἀλεπούδες, κουνάβια, νυφίτσες, ἀγριόγατες, τοὺς ἐχθρούς τους, θ' ἀφήσουν κάπου ἐκεῖ τὰ κόκκαλά τους ὕστερα ἀπὸ ὀχτῶ—δέκα χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ θὰ βγοῦν στὸν κόσμον. Γιατὸ καὶ τὸ τραγοῦδι, συμβολικὸ βέβαια, ἀλλὰ χαρακτηριστικὸ.

Πέρδικά μου τ' ἤθελες στὸν ξένον τοῦτον τόπον
δπου νερὸ δὲ βρίσκεται, χορτάρι δὲ φυτρῶνει
παρὰ μιὰ πικραμυδαλιά. . . .

Μέσα σ' αὐτὴ τὴν περιοχή ζοῦν κοπαδιαστὰ ἀπὸ πέντε—δέκα ἢ λίγα περισσότερα κομμάτια, δηλ. ὁ πατέρας, ἡ μάνα, καὶ τὰ παιδιά ποὺ γεννήθηκαν τὴν τελευταία γέννα. Δὲν εἶναι όμως κάτι τὸ σπάνιο ἢ τὸ παράξενο νὰ βρίσκονται κοπάδια ἀπὸ πολλές. Συμβαίνει ν' ἀνταμώνουν δυὸ—τρία καὶ νὰ ζοῦν μαζὺ γιὰ λίγες μέρες. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐπίσης σπάνιο ἢ παράξενο νὰ βρίσκονται μοναχὰ δυὸ—τρεις μαζὺ ἢ καὶ καταμοναχές, εἴτε γιατί ξέκοψαν ἀπὸ τὸ κοπάδι, ἐπειδὴ ἴσως κυνηγήθηκαν ἀπὸ γεράκι ἢ ὅ,τι ἄλλο, εἴτε γιατί οἱ ἄλλες σκοτώθηκαν ἢ φαγώθηκαν.

Τὴ νύχτα κοιμοῦνται κοντὰ σὲ κορυφογραμμὲς ἢ βράχια καὶ γενικὰ σὲ κάπως ψηλὰ μέρη. Ἀπάνω σὲ δέντρα ἢ ἔστω καὶ σὲ θάμνους δὲ κουρνιάζουν ποτέ. Δύσκολα νὰ συμβεῖ εἴτε μιὰ, εἴτε πολλές νὰ ξεκουράζονται σὲ κανένα κορμὸ δέντρου γυρτὸν ἢ στὰ κάτω κλωνάρια του, ἀνεβαίνοντας μὲ πήδημα ἢ μὲ μικροφτερούγισμα ὅπως οἱ κόττες, περισσότερο τὸ καλοκαίρι παρὰ τὸ χειμῶνα καὶ περισσότερο οἱ νησιώτικες παρὰ οἱ ἄλλες. Οἱ καμπίσες δὲν ἀνεβαίνουν ποτέ.

Τὸ πρῶτ' ἔπειτα στὴ βαθειὰ χαραυγὴ ὁ πέρδικος—κῶτσος—πρῶτα κι' ὕστερα ὅλες οἱ ἄλλες ἀρχίζουν νὰ τὸ λένε. Ἀπὸ τὶς καμπίσες τὸ λέει μοναχὰ ὁ κῶτσος στὰ ζευγαρώματα, σπάνια ἀργότερα. Μ' ἕνα τσικτττ—ζιτ κοκκορεύεται κι' αὐτός.

Ἦστερα ἕνα τρανταχτερὸ ποῦρρρ ποὺ κάνουν οἱ μικρὲς φτεροῦγες τους σηκώνοντας τὸ βαρὺ κορμὶ τους, δείχνει ὅτι πέταξαν πρὸς τὰ κάτω. Στὸ πέταμά τους πρὸς τὰ κάτω δὲν κουνοῦν καθόλου τὶς φτεροῦγες, ἐκτὸς λιγάκι τ' ἀκρινὰ φτερά, τὰ ἐρετικά, δηλ. τὴ σαῖτα ὅπως λέγεται ἢ τελευταία κλειδωσις. Στὸ δίπλα όμως πέταμα τὶς κουνοῦν κάπου—κάπου καὶ μὲ τὸ πρ—πριουπ ποὺ ἀφήνουν τότε ν' ἀκούγεται μαρτυριοῦνται, ἀκόμα κι' ὅταν δὲ φαίνονται, σ' ὅσους βέβαια ξέρουν ἀπὸ πέρδικες.

Πρὸς τ' ἀπάνω δὲν πετοῦν. Δὲν τὶς βοηθᾶνε οἱ φτεροῦγες τους γιὰ τέτοιο πέταμα, γιὰτὸ δὲ ζοῦν σὲ ἰσώματα, ἀλλὰ σὲ πλαγιὰς γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ξεφεύγουν πετώντας πρὸς τὰ κάτω ἢ δίπλα.

Νά ἦσουν πετροπέρδικα στὰ πλάγια τοῦ Πετρίλου
ν' ἀγνάντευες πῶς πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες τοὺς Τούρκους.

Ἀπὸ κείνη τὴν ὥρα κι' ὕστερα ἀρχίζουν νὰ βόσκουν. Σπόροι, καρποί, χλόη, σαλιγκαράκια, σκουλίκια, σκαθάρια, ἀλλὰ καὶ μικρὰ χαλικάκια γιὰ ν' ἀλεστοῦν ἔλα αὐτά, εἶναι ἡ τροφή τους. Ἄν στὴν περιοχὴ ὅπου ζοῦν εἶναι κοντὰ ἀμπέλια, γίνονται τακτικές πελάτισές τους ἀπὸ τὸν Αὐγουστο ποὺ ὠριμάζουν τὰ σταφύλια ὡς τὸν τρύγο. Συνήθως τὰ ἐπισκέπτονται κατὰ τὶς 8 μὲ 9 τὸ πρωῖ.

Ποὺ ἦσουν πέρδικούλα μου
ποὺ ἦσουν ροῖδοκοκκινούλα μου
Ποὺ ἦσουν πέρδικα γραμμμένη
κι' ἦρθες τὸ πρωῖ βρεμένη
Ἦμουν πέρα εἰς τὰ πλάγια
στὶς δροσιές καὶ στὰ χορτάρια
Ἔτρωγα τὸν Μάη τριφύλλι
καὶ τὸν Αὐγουστο σταφύλι.

Ἄν ἀπάνω ἀπὸ κεῖ ποὺ κοιμοῦνται βρίσκεται καλὴ τροφή, πετάνε λίγο δίπλα κι' ἔπειτα περιπατώντας πᾶνε πρὸς τὰ κεῖ, ἀδιάφορο ἂν εἶναι ἰσωματάκια ἢ πλαγάκια. Μὲ πόδια ἐπίσης ἢ μὲ μικροπετάματα παγαίνουν πρὸς τὰ κάτω, ἂν βέβαια δὲν ἀναγκαστοῦν νὰ πετάξουν ἀπὸ διαβάτες ἢ ἀπὸ ὅ,τι ἄλλο. Ἄν ὅμως εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὶς συνειθισμένες κούρνιες τους θὰ πᾶνε μὲ πέταμα. Ἔτσι περπατώντας καὶ βόσκοντας ξανανεβαίνουν τὶς πλαγιές. Κατὰ τὶς 11—12 πιάνουν κάπου καὶ κάθονται εἴτε γιὰ ν' ἀναπαυθοῦν, εἴτε γιὰ νὰ ψυριστοῦν. Τὴν ὥρα κείνη συνειθίζουν νὰ πέρνουν καὶ κᾶνα ἀμμόλουτρο. Γιατὸ κι' ὁ ποιητὴς δὲ θέλει τὴν καλὴ του νὰ τὴ βλέπει νὰ γυρίζει τὸ μεσημέρι ἔξω.

Ποὺ πᾶς περδικομάτα μου κατὰ τὸ μεσημέρι
ποὺ σὲ λερώνει ὁ κουρνιαχτός καὶ σὲ μαραίνει ὁ ἥλιος;

Μ' ἀέρηδες ἢ συνεφιές δὲν τὸ λένε.

Τὸ ἀπόγιομα στὶς ἴδιες θέσεις ἢ κάπου κεῖ γύρω θὰ ξαναβοσκῆσουν ὡς τὶς πρῶτες βραδυνές ὥρες κι' ἔπειτα θ' ἀποτραβηθοῦν σὲ ψηλάματα, δηλ. κάτω ἀπὸ κορυφογραμμές ἢ σὲ βράχια, σὲ φρύδια ὅπως λέγονται, ἢ καὶ σ' ἄλλες θέσεις ὅπου ξέρουν ἢ καταλαβαίνουν ὅτι θὰ περάσουν τὴ νύχτα μ' ἀσφάλεια. Οἱ καμπίσες χρησιμοποιοῦν τὰ πόδια περισσότερο ἀπὸ τὶς βουνίσες, καὶ γιὰ τὸ ξενοῦχτι τους δὲ θὰ δυσκολευτοῦν νὰ βροῦν κάποιον πλαγάκι ἢ ὅποιον ὄχτο.

Αὐτὴ ἡ ζωὴ τους δὲν εἶναι ἡ ἴδια κάθε μέρα. Ἄλλοτε γιὰτὶ ἔβρεξε, ἄλλοτε γιὰτὶ φύσηξε ἢ φυσάει δυνατούτσικος ἀέρας, ἄλλοτε

γιὰτὶ κάνει πολὺ ζέστη ἢ κρῖο τὴν ἀλλάζουν. Μάλιστα μετὰ ἀπὸ καμμιά βροχούλα θὰ τὸ εἰποῦνε καὶ τὸ ἀπόγιομα κάπως σ' ἂν δειλά, κάπως σ' ἂν φοβισμένα.

Πίνουν οἱ πέρδικες νερό;

Τὸ ζήτημα αὐτὸ ἔχει παραξηγηθεῖ ἀπὸ ὄσους νομίζουν ὅτι μὲ τὸ νὰ εἰποῦν ὅτι πίνουν εἶπαν τὴν τελευταία λέξι. Γιατὸ θὰ τὸ συζητήσουμε λίγο.

Τὸ νερὸ εἶναι ἀπαραίτητο καὶ γιὰ τὴν ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης καὶ γιὰ τὴ θρέψη. Χωρὶς αὐτὸ δὲν ὑπάρχει ζωὴ. Ὅστε καὶ γιὰ τὶς πέρδικες δὲ μπορεῖ νὰ λείπει, καὶ γιὰτὸ σ' ὠρισμένες θέσεις ὅπου ὑπάρχει, εἴτε ὡς πηγὴ, εἴτε ὡς τρεχούμενο, πᾶνε τακτικὰ στὰ χαράματα ἢ καὶ τὸ βράδυ—βράδυ καὶ πίνουν. Ἄν δὲν ὑπάρχει τόσο, ἀλλὰ λίγο ποὺ μπρίζει ἔστω κι' ὡς δροσοῦλα σὲ καμμιά σπηλιά ἢ ὅπου ἄλλοῦ, ἢ βρίσκεται κανένα πηγάδι μὲ σκαλοπάτια γιὰ νὰ μποροῦν νὰ στέκονται, ἢ βγαίνει σὲ βλυχάδες κοντὰ στὶς παραλλῆς, παγαίνουν κι' ἐκεῖ καὶ πίνουν. Τόσο πολὺ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη του. (Εἰκ. 64).

Πρόκειται βέβαια γιὰ τὶς βουνίσιες—νησιώτικες. Οἱ καμπίσες βρίσκουν χωρὶς νὰ πολυδυσκολεύονται.

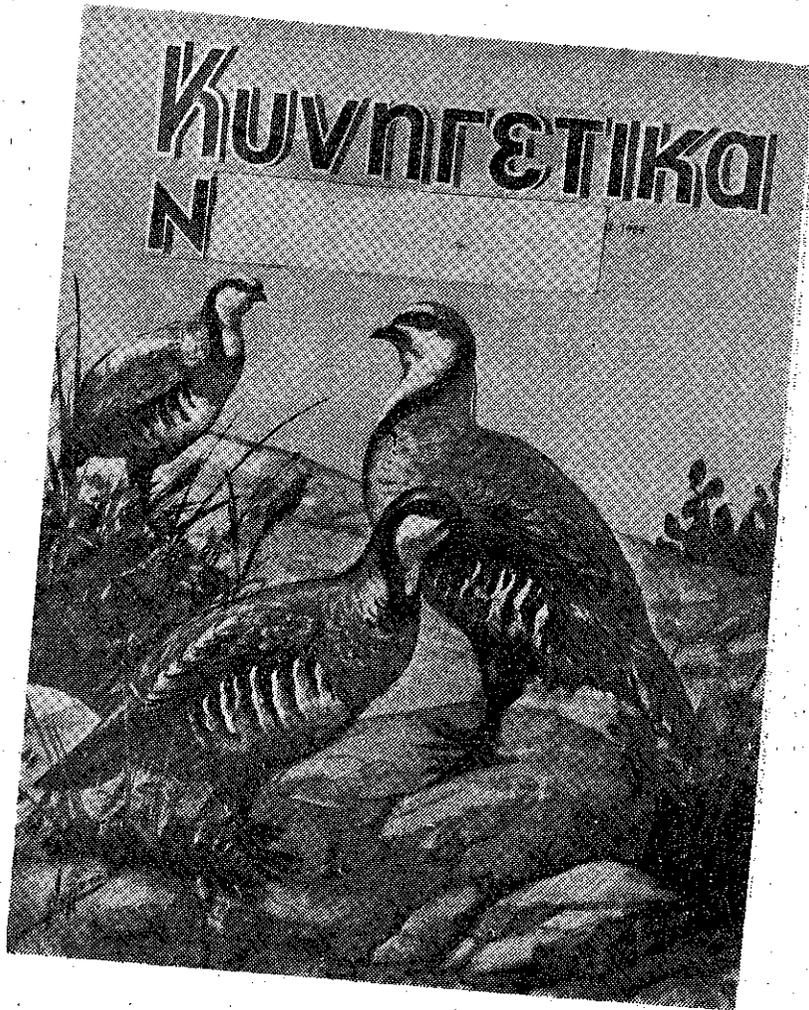
Ἄν ὅμως δὲν ὑπάρχει;

Ὅσοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ πέρδικα χωρὶς νὰ πίνει νερὸ δὲ ζῆ, λένε ὅτι κάπου θὰ βρῖσκει, ἔστω καὶ λιγάκι, ποὺ οἱ ἄνθρωποι δὲ θὰ τὸ ξέρουν. Ἡ πέρδικα εἶναι ἀλήθεια ὅτι θὰ βάλει μέσα τῆς νερὸ, ἔστω καὶ λίγο, ἀλλ' ὄχι σώνει καὶ καλὰ ἀπὸ πηγὴ ἢ βλυχάδα. Τὸ βρῖσκει ὡς δροσιὰ ἢ ὡς χυμὸ στὰ φύλλα, ἢ στὶς ρίζες, ἢ στὴ χλωρονομῆ, ἢ στοὺς καρποὺς ἀπὸ ὠρισμένα φυτὰ ποὺ εἶναι ὄλο νερὸ, ἢ καὶ στὰ σαλιγκαράκια. Τὸ βρῖσκει ἀκόμα καὶ στὰ σκορδύλια ποὺ ξεχώνεται μὲ τὴ μύτη τῆς. Γιὰ νὰ σκεπάσει μάλιστα τὴ δίψα τῆς καταπίνει τότε περισσότερα χαλικάκια ἀπὸ ἄλλες φορές. Αὐτὰ ἐννοεῖται τὸ καλοκαῖρι. Γιὰ τὸν χειμῶνα δὲν τίθεται ζήτημα.

Τὸ νερὸ αὐτὸ δὲν εἶναι ὅσο χρειάζεται ὁ ὀργανισμὸς του καὶ γιὰτὸ κατὰ τὸν Σεπτέμβρη πρὶν βρέξει ὁ κυνηγὸς ποὺ θὰ κυνηγήσει πέρδικες σὲ τέτοιες περιοχὲς δὲ θὰ σκοτώνει πέρδικες ἀλλὰ...κατσουλιέρους. Τόσο πολὺ ἀλλοιοτεύουν. Χάνουν μάλιστα καὶ τὴν πολὺ βαρεῖὰ περδικίσια μυρουδιά τους, ἀκόμα καὶ τὴ νοστιμάδα τους, ἄσχετα πρὸς τὸ μαγεύρεμά τους.

Ὅποιος θέλει νὰ πεισθεῖ γιὰτὸ ἂς πᾶει νὰ κυνηγήσει στὶς ὀπώρειες τῆς Γκιώνας ἀπὸ τὴν Τριταῖα καὶ τὴ Βουνιχώρα πρὸς τὸν κόλπο τῆς Ἰτέας, τὴν Ἀγκάλη, ἢ ἀπὸ τὰ κατεβάσματα τῆς Κίρφης ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Κίρρας πρὸς τὸν Μακρανικόλα στὸν Κορινθιακό, στὰ βουνὰ ἀνατολικά τῆς Τοπόλιας στὴν Κωπαῖδα, σὲ μερικὰ ἄλλα γύρω στὴ Νεμέα, στὰ Βαθυχώρια τῶν Μεγάρων, στὰ Τρικέρια

της Μάνδρας, κ.λ.π. "Αν δὲ μπορέσει μόνος του νὰ τὸ ἐξακριβώσῃ, γιὰτὶ κι' αὐτὸ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ τοῦ συμβεῖ, ἄς κάμει τὸν κόπο νὰ ρωτήσῃ ντόπιους κυνηγούς. Θ' ἀκούσει ὅ,τι ἔπρεπε νὰ ξέρει πρὶν λαλεῖ.

Εἰκ. 64

Μέσα μὲ τέλος Γεννάρη τὰ κοπάδια αὐτοδιαλύονται κι' ἀρχίζουν τὰ ζευγαρώματα. Ἀνάλογα μὲ τὸν καιρὸ μποροῦν ν' ἀρχίσουν λίγο ἐνωρίτερα ἢ ἀργότερα. Ἐνωρίτερα ἀρχίζουν στὰ Δωδεκάνησα, στὴν Κρήτη καὶ στὰ κάτω Αἰγαίοπελαγίτικα νησιά, κι' ἔπειτα δσο ἀνεβαίνομε πρὸς τὰ βόρεια σύνορά μας πρῶτα στὴν παραλιακὴ ζώνη κι' ἀργότερα στὴν ψηλότερη.

Οἱ κῶτσοι ὡς νὰ κλείσουν τὰ ζευγαρώματα κάνουν γεροῦς μεταξὺ τους καυγάδες, γιὰτ' εἶναι πουλιὰ λάγνα κι' αἰσθάνονται πάρα πολὺ τὴν ἔλλειψι τῆς κόττας. Γιαυτὸ ὅσοι μένουν ἀζευγάρωτοι φτιάχνουν δικά τους κοπαδάκια καὶ μέσα σὲ μιὰ ξεχωριστὴ ζωὴ ποῦ κάνουν περνοῦν μὲ πρωτάκουστη ἀσέλγεια.

Ἡ κόττα σὲ μιὰ ἄτεχνη φωλῆ πού τὴ φτιάχνει μὲ λίγα ξυλαράκια καὶ νορταράκια, γεννάει 10—14 αὐγά. Περισσότερα αὐγά στὴν ἴδια φωλῆ δείχνουν ὅτι κάπου κεῖ κοντὰ εἶναι κι' ἄλλη, κι' ἡ κόττα κείνης γεννάει κατὰ λάθος καὶ σὲ τούτη. Δύσκολα θὰ παρατηρηθεῖ τ' αὐγά αὐτὰ νᾶναι ἀζευγάρωτης κόττας.

Ἄν ἀπὸ βροχὴ ἢ χιόνι τ' αὐγά χαλάσουν ἢ τὰ φάνε ἀλεποῦδες, φίδια, νυφίτσες, κορατζίνια, ἢ τέλος τὰ πάρουν ἄνθρωποι, ἢ κλώσσα κάνει δεύτερη γέννα, σπάνια τρίτη. Γιαυτὸ καὶ τὸ τραγοῦδι :

Μιὰ πέρδικα συχνολαλεῖ, συχνολαλεῖ καὶ λέει
πού νὰ τὴ χτίσω τὴ φωλῆ νὰ μὴ μοῦ τὴ χαλάσουν.

Τὰ μικρὰ βγαίνουν ὕστερα ἀπὸ 20 μέρες καὶ τόσο βιάζονται νὰ γνωρίσουν τὸν κόσμον, ὥστε πολλὰ πρὶν καλὰ πέσει τὸ τσοῦφλι ἀπὸ τὴ πλάτη τους ἀρχίζουν νὰ περπατοῦν.

Κι' ἡ πέρδικα κι' ὁ πέρδικος δὲ ξεχωρίζει μετὰ ἀπὸ τὸ ζευγαρώματα καὶ δείχνουν γιὰ τὰ μικρὰ τους μιὰ ἐξαιρετικὴ ἀγάπη, ἀκόμα κι' αὐταπάρνησι. Ρίχνονται καὶ σὲ σκυλιὰ ἢ καὶ σ' ὅποια ἀγρίμια, μὴ λογαριάζοντας τὸν κίνδυνον γιὰ τὴ ζωὴ τους μπρὸς στὸν κίνδυνον γι' αὐτὰ. Ἄλλ' ἐπειδὴ παρ' ὅλη τὴν παλληκαριά στὸ τέλος θὰ τὴν πάθουν, ἢ μάνα μεταχειρίζεται διάφορα τεχνάσματα καὶ πετυχαίνει νὰ τὰ σώνει. Π.χ. κάνει τὴν κουτσὴ, ἢ κάνει ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ πετάξει, καὶ ξεγελώντας τὸν κάθε ἐχθρὸ τὸν ξεμακραίνει, κι' ἔπειτα μὲ γρήγορον πέταμα ξαναγυρίζει γιομάτη χαρά.

Ἄλλὰ καὶ τὰ ἴδια τὰ μικρούλια στὸν κίνδυνον ποῦ ἡ μάνα τους τὸν ὑποδειχνει μ' ἓνα ἰδιόρρυθμον καὶ γρήγορον ξανέμισμα τῆς φτερούγας, ἢ λαγιάζουν, ἢ πέφτοντας ἀνάσκελα ἄλλοτε σκεπασμένα μ' ἓνα φύλλον ποῦ κρατοῦν στὰ ποδαράκια τους, ἄλλοτε ξέσκεπα, πετυχαίνουν νὰ γλυτώνουν. Εἶναι ἴδια σὰν χῶμα μὲ τὰ χόρτα καὶ τὰ φύλλα του καὶ δὲ διακρίνονται.

Ὁ Ζαλοκώστας θὰ γνώρισε τὴ λαχτάρη τῆς μάνας γιὰ τὸ ἓνα περδικάκι ποῦ τῆς ἔμεινε, ὅπως δείχνει τὸ ποίημά του.

«Βόσκουν οἱ ἄλλες πέρδικες ἢ λούζονται σι' αὐλάκι
καὶ μιὰ στὰ νύχια περπατεῖ ἀπάνω στὸ κοτρῶνι
καὶ γέρνει πίσω καὶ τηράει μικρὸ ἓνα περδικάκι

καί τότε τοῦ γλυκομιλεῖ καί τότε τὸ μαλώνει.
 "Ἀκου τῆς μάνας τῆ φωνή κι' ἀνέβα στό λιθάρι
 γιατί ἡ καρδιά μου λαχταράει μονάκριβο παιδί μου"

"Ἀλλά ποιὰ μάνα δὲ λαχταράει γιὰ τὸ δικό της, κι' ἀπὸ τὴν ἀγάπη της ποιὰ δὲ πιστεύει ὅτι εἶναι τ' ὠμορφότερο; Τὸ λέει κι' ὁ μῦθος: Κάποτε μιὰ πέρδικα παγαίνοντας φαγητὸ στό παιδί της πέρασε μπρὸς ἀπὸ τὸ σπῆτι τῆς κουκουβάγιας.

Γιὰ ποῦ ὥρα καλὴ πέρδικα; τὴ ρωτᾶει ἡ κουκουβάγια.

Παγαίνω φαγητὸ στό μικρό μου ποῦ εἶναι στό σχολειό, τῆς ἀπαντᾶει αὐτὴ.

"Ἄ καλὴ μου πέρδικα, τῆς λέει τότε ἡ κουκουβάγια, θὰ μπορούσες νὰ πάρεις καὶ τὸ δικό μου φαγητὸ ποῦ ἔχω ἐτοιμάσει γιὰ τὸ παιδί μου, γιατί ἔχω πολλὰς δουλειὰς σήμερα καὶ δὲ προφταίνω νὰ τὸ πάω ἡ ἴδια;

Πολὺ εὐχαρίστως, τῆς ἀπαντᾶει ἡ πέρδικα. "Ἀλλά ποιὸ εἶναι τὸ παιδί σου;

Δὲ θ' ἀργήσης νὰ τὸ βρεῖς, τῆς λέει ἡ κουκουβάγια, εἶναι τ' ὠμορφότερο ἀπὸ ὅλα.

"Ἡ κουκουβάγια μάνα ἔβλεπε τὸ κουκουβαγιόπουλο ὡς τὸ ὠμορφότερο. "Ὅταν ὁ ἔρωτας εἶναι στραβός, πόσο στραβὴ πρέπει νὰ ναι ἡ ἀγάπη τῆς μάνας πρὸς τὰ παιδιά της! Καὶ μπορούσε νὰ ἦταν ἄλλοιῶς; Πῶς θὰ πρόκοβε ἡ ζωὴ τότε; Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι μοναχὰ κόκκαλα καὶ σωλῆνες.

Παρ' ὅλες ὁμως τὶς προφυλάξεις καὶ τῆς μάνας καὶ τοῦ πατέ-
 ρα ἕνα μέρος ἀπὸ αὐτὰ δὲ προφταίνουν νὰ μεγαλώσουν. Τρώγονται ἀπὸ τ' ἀρπακτικὰ πουλιά καὶ ζῶα. "Ὅλα ὁμως αὐτὰ ἀφήνουν καὶ περ-
 δικόπουλα καὶ μεγάλες πέρδικες. Κεῖνο ποῦ τὶς ξεκληρίζει εἶναι ἡ οἰ-
 ἀρρώστειες, ἢ ὁ ἀχόρταγος κυνηγός.

"Ἀπὸ ἀρρώστειες καὶ εἰδικὰ ἀπὸ χολέρα ἢ διφθερίτιδα ποῦ τὶς κολλᾶνε ἀπὸ τὶς κόττες δταν ἔχουν ξεθαρέψει κι' ἔρχονται κοντὰ σὲ χωριά, ἢ σὲ ἀγροικίες, ἢ σὲ μάντριά, ἀδειάζουν ὀλόκληρες περιφέ-
 ρειες, ἀλλὰ ἀπὸ μιὰ δῶ μιὰ κεῖ ποῦ θὰ γλυτώσουν δὲ θ' ἀργήσουν νὰ γιομίσουν. Ἀπὸ τὸν ἀχόρταγο ὁμως κυνηγὸ δὲ μένει οὔτε μιὰ γιά-
 σημάδι. Δὲ καταλαβαίνει ὅτι ἂν ἀπὸ κάθε κοπάδι μένουν ἕνα—δύο ζευγάρια θάχει πέρδικες σ' ὅλη τὴ ζωὴ του.

Πολλοὶ ἀγρότες ἔχουν τὴ γνώμη ὅτι ἡ πέρδικα εἶναι λιγάκι ζη-
 μιάρρα, ὄχι μοναχὰ γιὰ τὸ ἀμπέλι δταν γίνονται τὰ σταφύλια, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ χωράφι. Ἀντίθετα οἱ ὀρνιθολόγοι, ἢ πολλοὶ ἀπὸ αὐτούς, βεβαιώνουν τ' ἀντίθετα. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι κάνει μερικὲς ζημιές.

ἀλλὰ δὲν εἶναι δὲ γιὰ θάνατο. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνιέται ἡ ὠφέλεια ποῦ προσφέρει μὲ τὸ νὰ τρώει σκουλίκια, σκαθάρια, σαλιγκάρια κ.ἄ., χῶρια κείνη ποῦ προσφέρει μὲ τὸ κυνήγι καὶ τὸ κρέας της.

Κυνῆγι.

"Ἡ πέρδικα δὲ κυνηγήθηκε λιγώτερο ἀπὸ τ' ἄλλα ντόπια κυνήγια μας, γιὰ τὸ περιωρίστηκε σὲ δυσκολοπάτητες πλαγιὰς ἢ βράχους. Τοῦ κυνηγοῦ λοιπὸν ποῦ θὰ θελήσει νὰ κυνηγήσει πέρδικες πρέπει νὰ τὸ λέει..... ἡ περδικούλα του, δηλ. τὰ πλεμόνια κι' ἡ καρδιά του νὰ δουλεύουν καλά, καὶ τὰ πόδια του ν' ἀντέχουν στ' ἀνεβοκατεβάσματα ποῦ ἀναγκαστικὰ θὰ κάμει στὶς ράχες. Ἄν δὲν ἔχει αὐτὰ τὰ σωματικὰ προσόντα θὰ κάμει καλὰ νὰ μὴ δοκιμάζει τέτοιου εἴδους κυνήγια.

Δὲν τίθεται βέβαια ζήτημα γιὰ τὸ κυνήγι τῆς καμπίσιας ποῦ γίνεται σὲ κάμπους ἢ πλαγιὰς μ' ἐλαφρὲς κλίσεις.

Στὸ κυνήγι της ἐφαρμόζεται ἕνας μοναχὰ τρόπος, ἡ διώξις, στὴν ὁποία τὸ σκυλί εἶναι ἀπαραίτητο, ἀλλὰ σκυλί ὑπάκουο καὶ μὲ γερά πόδια. Ἄν μαζὺ μὲ τὴ φέρμα ἔχει τὸ προσόν νὰ πορτάρει, καταλήγει νὰ ναι ἰδανικό, γιατί οἱ σκοτωμένες τὶς περισσότερες φορὲς πέφτουν πολὺ κάτω ἀπὸ κεῖ ποῦ τὶς ντουφεκᾶει ὁ κυνηγός, κι' ὅταν τὶς φέρνει αὐτὸ δὲν κουράζεται ὁ ἴδιος νὰ παγαίνει νὰ τὶς πέρνει, χῶρια ὅτι ὁποιο πορτάρει βρίσκει καὶ τὶς σκοτωμένες καλύτερα.

Μπορεῖ φυσικὰ νὰ γίνει καὶ χωρὶς σκυλί, ἀλλ' ἂν κανεὶς σκε-
 φτεῖ τὸ βάσανο ὡς ποῦ νὰ τὶς βρεῖ, καὶ τὸ μεγαλύτερο βάσανο ὡς νὰ βρεῖ τὶς σκοτωμένες, γιὰ τὶς πληγῶμενες δὲ γίνεται λόγος, γιατί αὐτὲς σὲ βρίσκονται, ἄς λείπει αὐτὸ τὸ κυνήγι, ἄσχετα ἂν συμπτω-
 ματικὰ μπορεῖ νάχει καλοῦτσικη τύχη.

Οἱ πέρδικες, ἂν καὶ καλόβουλα πουλιά, ἀπὸ τὸ ἔντονο κυνήγι ποῦ τοὺς γίνεται ἔχουν φοβηθεῖ καὶ γιὰ τὸ οὔτε στὰ δυσκολοπάτητα μέρη ὅπου τραβήχτηκαν δέχονται εὐκόλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πρῶτες μέ-
 ρες μετὰ τὸ ἀνοιγμα τοῦ κυνηγοῦ, γιατί τότε εἶναι ξεθαρεμένες. Σπάνια ὁ κυνηγός νὰ τύχει νὰ τὶς πετύχει ξαφνικὰ σὲ κανένα γύρι-
 σμα. Τρομαγμένες τότε ἢ θὰ πετάξουν ἀμέσως, ἢ θὰ λαγιάσουν καὶ θὰ πετάξουν μόλις τὶς πρόσπεράσει. Λίγες εἶναι οἱ περιπτώσεις ποῦ θὰ μείνουν καὶ θὰ ξαναρχίσουν τὸ βόσκημα.

"Ὅποιος δὲν ἔχει συνειθίσει μὲ πέρδικες καὶ χωρὶς νὰ τὶς περι-
 μένει τοῦ πεταχτοῦν μπρὸς ἢ δίπλα του ὡς δύο—τρία—πέντε μέτρα μακρὰ, μάλιστα σὲ ξέλακο μέρος ὅπου δὲν ἔβαζε μὲ τὸ νοῦ του ὅτι θάβρισκε κεῖ κυνήγι, δὲν εἶναι καθόλου δύσκολο νὰ ξεχάσει ὅτι κρα-
 τᾶει ντουφέκι, γιατί ἀντὶ νὰ τὶς ντουφεκίσει θὰ κυττάζει πῶς νὰ ἡσυχάσει τὴν καρδιά του. Τέτοιο φόβο θὰ πάρει ἀπὸ τὸ θόρυβο ποῦ κάνουν στό σήκωμά τους.

Τις περισσότερες όμως φορές σηκώνονται πριν καν τις πλησιάσει. Στην περίπτωση αυτή συμβαίνει συχνά μία—δυό, ο τεμπέλης ή τεμπέλα όπως τις λένε, να μη πετούν μαζί με το κοπάδι, αλλά να μένουν πίσω. "Αν λοιπόν ψάχνει καλά μπορεί να σημειώνει επιτυχίες και μ' αυτές μοναχά. Γενικά όμως όταν δέχονται πρέπει στο σήκωμα να τις ντουφεκίσει, άσχετα πόσο μακριά τους θα βρίσκεται. "Ετσι φοβίζονται και δέχονται, αν βέβαια βιαστεί και λιγάκι να φτάσει γρήγορα κει που είδε ότι έπιασαν. Τό κυνήγι τους τότε καταντάει εύκολο αν καταλαβαίνει το σκυλι να τις σηκώνει κι' αυτός να τις γκρεμίζει.

Σ' αυτή την περίπτωση πολλοί κυνηγοί επιδιώκουν να βρίσκονται ή από πάνω ή δίπλα στην πέρδικα που θα ντουφεκίσουν. "Ασχετα με τι τρόπο ο κάθε κυνηγός χτυπάει καλύτερα, αν κι' οι καλοί ντουφεκοὺν καλά όπως κι' αν τους τύχει, και μά την αλήθεια αυτό είναι ντουφεκισμα, ή καλύτερη ντουφεκιά πετυχαίνεται αν ο κυνηγός στέκεται από κάτω της ως πέντε—έξ μέτρα. "Ετσι την έξαναγκάζει να πετάει ψηλά δίνοντάς του εύκαιρα όχι μοναχά για κοινές δίπλα—τραβερσάτες—αλλά και για βασιλικές ντουφεκιές—coups de Roi.

"Αν κάνει ζέστη, όπως στα κυνήγια του Σ]βρη, αλλά και του 'Οκ]βρη, συνήθως δέχονται εύκολα. Αυτό παρατηρείται περισσότερο με τις νησιώτικες, γιατί εκεί το έδαφος είναι γυμνό κι' ο κυνηγός και τὰ σκυλιά του και φαίνονται κι' ακούγονται από μακριά. "Επίσης δέ δέχονται αν κυνηγηθούν συχνά πυκνά μέσα σε λίγες μέρες. Κι' εξηγείται αυτό γιατί ή πέρδικα είναι, όπως τό είπαμε, πολύ έξυπνη. Τότε αν οι κυνηγοί είναι περισσότεροι από δυό πρέπει να χωρίζουν. "Ετσι διευκολύνονται και να βλέπουν που κάθε φορά πιάνουν και να τις πλησιάζουν εύκολότερα. Γιαυτό και τό τραγουδι:

Πέρδικα μη πετάς ψηλά γιατί έπεσες σ' ένεδρα
κι' είναι καλός ο κυνηγός και δύσκολη ή φεύγα.

Οί πεδινές αν δέ δέχονται πρέπει να ντουφεκιοῦνται με βόλι κι' άπάνω τους. Τό σφύριγμα που κάνει τό πέρνουν για γεράκι, τόν χειρότερο έχθρό τους και δέχονται τότε κι' αυτές καλύτερα.

"Αν οι πετροπέρδικες ξεχωρίσουν και δέ βρίσκονται, ο κυνηγός πρέπει να περιμένει ως ένα τέταρτο—μισή ώρα, χωρίς όμως να κάνει θόρυβο. Οί πέρδικες και βλέπουν κι' άκουνε έξαιρετικά. Αυτό άς μη τό ξεχνοῦν οι περδικοκυνηγοί. "Αν λοιπόν ξεχωρίσουν, ο κώτσος, ίσως όμως κι' ή κόττα, ή ακόμα οποια άλλη που ξεκοψε, θα κράξει για ν' άνταμώσουν, κι' έτσι θα μαρτυρηθούν ή που βρίσκονται, ή προς που τραβάνε για να ξαναμαζευτούν. "Αν δέ τό είπει καμμιά, που κι'

αυτό συμβαίνει κάποτε—κάποτε, μπορεί να τις κράξει ο ίδιος, αν βέβαια τὰ καταφέρνει καλά. "Αν δέ ξέρει άς μη δοκιμάσει, άλλ' άς καθήσει ακόμα λίγο. Με τό νέο ξεκίνημα μπορεί να έχει καλύτερη τύχη.

"Οπως είπαμε οι πέρδικες έχουν μικρές φτεροῦγες και βαρὺ σώμα, γιαυτό δέν πετοῦν προς τ' άπάνω έκτός στο γύρισμα όταν έρχονται από ψηλά. Σ' αυτό τό κατέβασμα ή στο δίπλα άνέβασμα πετοῦν με τέτοια ταχύτητα που πολὺ λίγα πουλιά μπορούν να τους παραβοῦν. Δύσκολα θα βρεθούν κυνηγοί να ειποῦν ότι τότε τις ντουφεκοῦν μ' επιτυχία μεγαλύτερη από 20—25%. Μένει λοιπόν για τις πέρδικες ως άποτελεσματική ντουφεκιά κείνη που ρίχνεται ή στο σήκωμα ή στα λίγα μέτρα μετά τό ξεκίνημα. "Ωστε πολὺ σωστά μια μαντινάδα λέει:

"Η πέρδικα τό' ή κοπελιά είναι κακό τσουνήγι
θέλει στα γρήγορα φωτιά μη σηκωθεί τσέ φύγει.

Οί καμπίτες όταν δέ ντουφεκιοῦνται στο σωρό είναι στόχος αρκετά δύσκολος για όσους δέ τις έχουν συνειθίσει, ή δέ φέρνουν τό ντουφεκι γρήγορα, γιατί άμέσως με τό ξεκίνημα πετοῦν με μεγάλη ταχύτητα.

Στα πέρα—δωθε γι' άλλα κυνήγια ο κυνηγός μπορεί να σταθει τυχερός να σηκώσει ένα—δυό κοπαδάκια και να πάρει κάνα ζευγάρι. Αυτό όμως δέν είναι κυνήγι πέρδικας. Περδικοκυνήγι δέ λέγεται τό καρτέρι που γίνεται στις ποτίστρες ή στα χωράφια όπου πέφτουν για νερό ή για βοσκή, ούτε με τό περδικοπάκι. Περδικοκυνήγι είναι κείνο που γίνεται μέσα στα βασίλεια τής πέρδικας, άδιάφορο αν σε κάμπους ή καλύτερα στα κατσάβραχα, κι' όπου ο κυνηγός, ακόμα κι' αν είναι κουρασμένος ή διψασμένος, μπορεί να τις καταβάζει μια στη μία, δυό στις δυό, ή έστω τρεις στις δυό, ή στα δάση μ' άραιά ψηλά δέντρα δυό στη μία. "Οποιοι κυνηγοί μπορούν να κυνηγοῦν έτσι έχουν πλησιάσει πιά αν δέν έχουν φτάσει τόν τέλειο κυνηγό. Οί άλλοι μοιάζουν τής Θανάσαινας τόν γυιό.

Τής Θανάσαινας ο γυιός ο περδικοκυνηγός
"Ολη μέρα στο κυνήγι και τό βράδυ τρώει κρεμμύδι,

άδιάφορο αν κι' αυτοί τρώνε κάποτε—κάποτε πέρδικα σκοτωμένη, είτε ποιός ξέρει με πόσες ντουφεκιές, είτε ίσως και δολοφονικά σε πηγές.

"Οπως κάθε κυνήγι, έτσι και τοῦτο πρέπει να γίνεται ήσυχα—ήσυχα και σιγά. Βρίσκονται τότε εύκολότερα, όπως έξ άλλου κι' όλα τὰ φτερωτά και τὰ τριχωτά κυνήγια, κι' επειδή τὰ πλεμόνια του κυ-

νηγοῦ εἶναι ξεκούραστα διευκολύνεται νὰ τὶς ντουφεκάει μὲ περισσότερες ἐπιτυχίες. Ἰδιαιτέρα ἐδῶ μεγαλώνουν οἱ πιθανότητες νὰ χτυπιῶνται καὶ λαγοί, γιατί μὲ τὸ ἥσυχο περπάτημα καὶ μὲ τὸ κάθε λίγο σταμάτημα προγκᾶνε. Γιαυτὸ λέγεται «οἱ πέρδικες τρῶνε τοὺς περισσότερους λαγούς».

Ἀπὸ τὴ σκοτωμένη πέρδικα πρέπει νὰ βγαίνει ἀμέσως τὸ έντερο. Ἄν μείνει δίνει στὸ κρέας τῆς μιὰ ἄσχημη μυρουδιά, μιὰ βαρειά περδικίσα, ποὺ ἐξ αἰτίας τῆς πολλοὶ δὲ τὴν τρῶνε. Ὁ κυνηγὸς λοιπὸν ξεκλέβοντας ὅπως ἴθιποτε μιᾶς στιγμῆς καιρὸ πρέπει νὰ τὸ βγαίνει, τραβώντας το ἀπὸ πίσω μ' ἓνα ξυλαράκι γυριστὸ στὴν ἄκρη σὰν ἀγκίστρι. Κι ἐπειδὴ σὲ πολλὰ σκυλιὰ ἂν τὸ φᾶνε προκαλεῖ βῆχρα ἢ ἔμμετό καλύτερα νὰ πετάγεται.

Μετὰ ἀπὸ δυὸ—τρὶς μέρες ψητὲς στὴ σούβλα ἢ στὴ σχάρα—κι' ὄχι σαλμί ἢ πιλάφι ἢ ἔστω καὶ σούπα ὅπως πολλοὶ τὶς συνειθίζουν—γίνονται τέτοιο φαγητὸ ποὺ ὅποιος τὶς φάει καταλαβαίνει γιατί ὁ ποιητὴς ἤθελε :

Πέρδικα ψημένη καὶ καλὸ κρασί
καί. . . . . κλπ. κλπ.

Μ' ἐξάρια ἢ κι' ἐφτάρια ὡς τὰ 30 τὸ πολὺ 35 μ. γκρεμίζονται μιὰ χαρά. Μερικοὶ προτιμοῦν τὰ πεντάρια, ὅπως ἄλλοι στὸ ξεκίνημα τοῦ κυνηγιοῦ τὰ ἐννῆαρια.

4. Ὁρνύξ, ὄρνύκι

Coturnix coturnix L.

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν στὸ βόρειο ἡμισφαίριο, μακρὰ ὅμως ἀπὸ τὸν Ἰσημερινό, τὸν χειμῶνα κακοπερνοῦν μὲ τὶς βροχές, τὰ χιόνια καὶ τὰ κρύα, ἄσχετα ἂν ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὶς πηγές, τὶς καλλιέργειες καὶ μὲ μιὰ λέξι γιὰ τὴ ζωὴ τους. Περιμένουν λοιπὸν πῶς καὶ πῶς νὰ ξαναἴδουν τὸν ἥλιο νὰ ξανάρχεται ἀπὸ τὸ νότιο ἡμισφαίριο ὅπου ἔγειρε τὸν χειμῶνα, γιατί θὰ τοὺς φέρει τὴ ζέστη καὶ μαζὺ τὴν καρπιὰ τῆς Γῆς. Γιαυτὸ ἀπὸ αὐτὴ τὴν κίνησι του πλάστηκαν καὶ τοῦ κόσμου οἱ μῦθοι κι' οἱ θρύλοι. Ἀκόμα καὶ θρησκείες τὴν ἔχουν γιὰ βάσι τους.

Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς μῦθους μᾶς λέει ὅτι ὁ πατέρας Δίας θέλησε νὰ κάμει γυναίκα του τὴ νύφη Ὁρτυγία. Αὐτὴ ὅμως δὲ τὸν θέλησε καὶ γιὰ νὰ τοῦ ξεφύγει μεταμορφώθηκε σ' ὄρνύκι καὶ πέταξε πρὸς τὸ Αἰγαῖο Πέλαγος, ὅπου ἔπεσε καὶ πνίγηκε, γιατί δὲ βᾶσταξε νὰ τὸ περάσει. Στὴ θέσι ποὺ πνίγηκε ξεπετάχθηκε ἓνα νησί, ἢ Ὁρτυγία—Ἀστερία, ἢ σημερινὴ Δήλος, τὸ περίφημο νησί τῆς ἀρχαίας

θρησκείας μας, ὅπου τὸ φτάσιμο τῶν ὄρνυκιῶν στὸ ἀνέβασμά τους ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ σήμαινε τὸ φτάσιμο τοῦ ἡλίου ποὺ ξαναγύρισε.

Κι' ἀλήθεια τέλος Μαρτιοῦ ἀρχὲς Ἀπριλιοῦ, μαζὺ μὲ τὸν ἥλιο ποὺ δὲν ἔμεινε κεῖ κάτω ποὺ πῆγε, μᾶς ἔρχονται καὶ τὰ ὄρνύκια, οἱ μικρὲς αὐτὲς περδικούλες, οἱ χαμωπέρδικες, ἀψηφώντας ὄλους τοὺς κινδύνους ἐνὸς τέτοιου μακρυνοῦ ταξειδιοῦ ἀπάνω ἀπὸ τὴ Μεσόγειο.

Τὰ ὄρνύκια εἶναι τὰ μικρότερα ἀπὸ ὅλα τὰ ὄρνιθοειδῆ. Τὰ φτερά τους μὲ λίγο κίτρινο καὶ καφέ, ἀλλὰ πολὺ ἀνοιχτό, πέρνουν ἕνα χρώμα σὰν τὴ Γῆ καὶ γι' αὐτὸ δύσκολα διακρίνονται στὸ χῶμα ὅπου ζοῦν. Ἀλλὰ καὶ μεταξύ τους δὲ διακρίνονται, δηλ. ποῖο εἶναι τὸ ἀρσενικὸ καὶ ποῖο τὸ θηλυκὸ, ἐκτὸς σ' ἔξασκημένο μάτι ἀπὸ τὴ κοψιά καὶ τὴ ζωηράδα ποὺ δείχνει τὸ ζωντανὸ ἀρσενικὸ, ἢ ἀπὸ κεῖνο τὸ χαρακτηριστικὸ ξεφώνημα κρικ ποὺ βγαίνει τὸ ἴδιο τὶς περισσότερες φορὲς στὸ σήκωμα. (Εἰκ. 65).

Ζοῦν σὲ πεδιάδες ἢ ἐλαφρὲς πλαγιές, σὲ καλλιεργημένους ἢ χέρσους τόπους—τσοῖρια—χωρὶς νερά. Ἐνα τσίκ—κρικ—κρικ ἀπὸ τὴ χασαυγὴ ὡς τὸ κολατσιὸ μαρτυράει ποὺ γυροφέρνουν.

Αὐτὸ τὸ τραγοῦδι τοὺς θάκαμε τὴν πέρδικα νὰ θυμώσει, γιατί τῆς παράβγαιναν στὸ πρῶνὸ τῆς λάλημα, καὶ γι' αὐτὸ ἂν καὶ συγγενόπλα τῆς ἔκοψε κάθε σχέσι μαζὺ τους. Ἡ μούσα μας ἀποθανάτισε αὐτὸ τὸ τσάκωμα τους.

Ἐνα πουλι θαλασσινὸ (1) κι' ἓνα πουλι βουνίσιο
τὰ δυὸ παραμαλῶνανε ποῖο νὰ πρωτολαλήσει
γυρίζει τὸ θαλασσινὸ καὶ λέει τοῦ βουνίσιο
μὴ μὲ μαλώνεις ρὲ πουλι καὶ μὴ μὲ παραπέρνεις
ἐγὼ πουλι μ' δὲ κάθομαι στὸν ἰδικὸ σου τόπο
κι' ἂν κάτω Μάη καὶ Θεριστῆ (2) κι' ὄλο τὸν Ἀλωνάρη (3)
κι' ἂν πάρω κι' ἀπ' τὸν Αὐγουστο ὡς εἴκοσι μεροῦλες

Τρῶνε σποράκια, φύλλα, σκαθάρια καὶ σαλιγκαράκια. Νερὸ ἂν βροῦν πίνουν, ἂν δὲ βροῦν δὲ πίνουν. Τοὺς ἀρκεῖ ἡ δροσιὰ καὶ τὸ νερὸ ποὺ ἔχει ἡ τροφή τους. Τὴ φωλῆα τὴ φτιάχνει τὸ θηλυκὸ μὲ λίγα χορταράκια μέσα σ' ἓνα μικρὸ βαθούλωμα χωρὶς καμμιά τέχνη καὶ χωρὶς νὰ βοηθιέται ἀπὸ τὸ ἀρσενικὸ. Τὰ 8—12 αὐγά του τὰ κλωσσάει ἐπίσης μοναχὰ αὐτὸ. Τὸ ἀρσενικὸ δὲν ἐνδιαφέρεται οὔτε γιὰ τὴν κλώσσα, οὔτε γιὰ τ' αὐγά, οὔτε καὶ γιὰ τὰ μικρὰ ποὺ ἔρχονται στὸν κόσμον σὲ 18—19 μέρες.

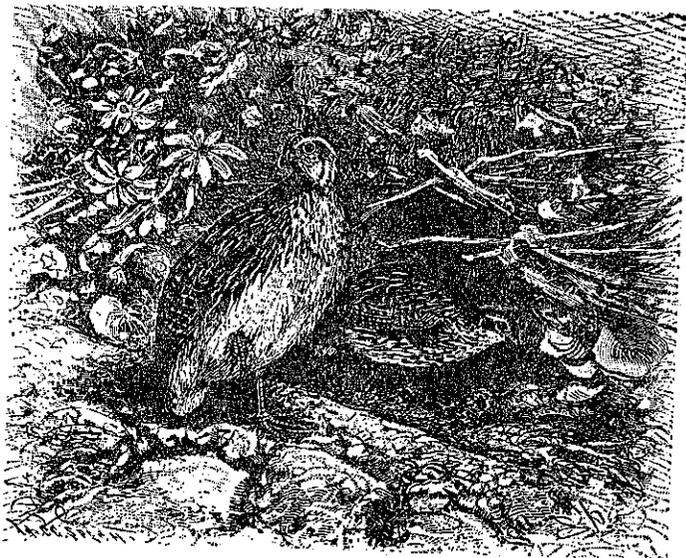
(1) Πουλι ποὺ μᾶς ἔρχεται πέρα ἀπὸ τὶς θάλασσες.

(2) Ἰούλιος

(3) Ἰούλιος

Τὰ ὀρτυκάκια μόλις βγοῦν ἀπὸ τὸ ἀγὸ μποροῦν ν' ἀκολουθοῦν τῇ μάνα—εὐθὺς βαδιστικά—καὶ σὲ 5—6 βδομάδες ἀναπτύσσονται τόσο, ὥστε μποροῦν νὰ ξεκινήσουν γιὰ τὴν Ἀφρική, γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ ταξίδι τους.

Τὸ ζευγάρι τὸν Αὐγουστο κάνει ἄλλη μιὰ γέννα. Τὰ μικρὰ ὡς νὰ ξεκινήσουν γιὰ τὴν Ἀφρική προφταίνουν καὶ μεγαλώνουν κι' ἔτσι μποροῦν κι' αὐτὰ νὰ μεταναστεύουν ἔστω καὶ τελευταία. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἀκόμα γιὰ τὴν πετυχαίνουν νὰ σκεπάζουν ὅλες τὶς ζημιές ποὺ τοὺς κάνουν οἱ νυφίτσες, οἱ ἀλεποῦδες, οἱ γάτες, οἱ σκατζόχοιροι, τὰ γεράκια, τὰ κορατζίνια, οἱ ἄνθρωποι, κι' οἱ κακοκαιρίες ὅταν περ-

Εἰκ. 65

νοῦν τῇ Μεσόγειο, ποὺ ἐξ αἰτίας τους πολλὰς φορὲς τῇ γιομίζουν μὲ τὰ κορμάκια τους.

Ἀρχὲς Σεπτέμβρη μὲ 15—20 Ὀκτώβρη, σπάνια ἀρχὲς Νοέμβρη, φεύγουν γιὰ τὴν Ἀφρική ὅπου θὰ ξεχειμωνιάσουν. Συνήθως ξεκινοῦν μ' ἑλαφρὸ δυτικὸ, νοτιοδυτικὸ—πονέντη, πονεντογάρμπη—ἢ μὲ βορειοανατολικὸ—γραῖγο. Μὲ βορηάδες δὲ ξεκινοῦν ποτέ, γιὰ τὴν χτύπημα ποὺ τοὺς κάνει ἀπὸ πίσω δὲν τ' ἀφήνει νὰ πετάξουν. Ἄν, λοιπόν, ὅταν γίνονται τὰ περάσματα συμπέσει νὰ φυσάει βορηάς, βρίσκονται πολλὰ στὶς θέσεις ἀπὸ ὅπου ξεκινοῦν, π. χ. στὴ Λαυρεωτική, στὴ Μάνη κ.λ.π., γιὰ τὴν περιμένουν ν' ἀλλάξει ὁ καιρὸς.

Ἀνάλογα μὲ τὸν καιρὸ πετοῦν ἄλλοτε ψηλὰ ὡς δυὸ χιλιάδες μέτρα, κι' ἄλλοτε ἀπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα μόλις λίγα μέτρα. Στὴ δεύτερη αὐτὴ περίπτωσι μερικοὶ λένε ὅτι ἀπολάβει ἓνα λιθαράκι ποὺ

κρατοῦν στὸ στόμα τους γιὰ νὰ ἴδουν πόσο εἶναι ἀπὸ κάτω ἢ θάλασσα μήπως μέσα στὸ πέταμά τους δὲ προσέξουν καὶ πέσουν στὸ νερό. «Ἡ ἀλεποῦ δὲ χῶραγε στὴν τρύπα τῆς κολοκύθια στὴν οὐρά τῆς κρέμαγε» λέει μιὰ παροιμία. Αὐτὰ δὲ μποροῦν ἔτσι νὰ περάσουν τὴν Μεσόγειο, λιθαρία στὸ στόμα τους θὰ κρατοῦν. Ἄλλ' ἄσχετα πρὸς αὐτό, πῶς εἶναι δυνατόν ν' ἀκούσουν τὸ μικρὸ λιθαράκι μέσα στὸν θόρυβο ποὺ κάνει τὸ πέταμά τους, καὶ πῶς ἐξ ἄλλου θὰ προφταίνουν νὰ τὸ ἀκούσουν ὅταν πετοῦν μὲ μιὰ ταχύτητα μεγαλύτερη ἀπὸ σάραντα χιλιάδες τὴν ὥρα; Φαίνεται ὅτι θὰ τ' ἀκοῦνε τὰ πίσω ποὺ ἔρχονται καὶ θὰ σφυρίζουν τὸ νέο στὰ μπρὸς γιὰ νὰ κανονίζουν τὸ ὄψος !!

Ἄλλοι πάλι λένε ὅτι ἂν κουραστοῦν κι' ἡ θάλασσα εἶναι ἤσυχη, κάθονται στὸ νερό κι' ὅταν ξεκουραστοῦν ξαναπετάνε. Ἄμ τότε τί τὰ θέλουν τὰ λιθαράκια ἀφοῦ μποροῦν ὡς ἄλλοι γλάροι νὰ κάθονται καὶ νὰ ξεκουράζονται;

Κακόμοιρα ὀρτυκία! Δὲ σὰς φτάνουν τὰ βάσανα τοῦ ταξιδιοῦ σας, ἔχετε τὸ βάσανο ν' ἀκοῦτε τοῦ καθενὸς τὸ μακρὸ καὶ τὸ κοντὸ.

Μόλις φτάσουν στὴν Ἀφρική πέφτουν ἀποκαμωμένα κατὰνακρα στὴν παραλία. Συνέρχονται ὅμως γρήγορα κι' ἀρχίζουν νὰ φεύγουν πρὸς τὰ μέσα περπατώντας ὅμως τώρα. Ἔτσι ἐξακολουθοῦν τὸ ταξίδι τους ὡς τὸν Ἰσημερινὸ καὶ πῶς κάτω, χωρὶς σ' ὄλο αὐτὸ τὸ ταξίδι τους νὰ χρησιμοποιοῦν τὶς φτεροῦγες τους, ἐκτὸς σ' ἐξαιρετικὰς περιστάσεις.

Στὰ ταξίδια τους πετοῦν σὲ κοπάδια ἀπὸ ἑκατοντάδες καὶ χιλιάδες κομμάτια. Τὸ ἀντάμωμά τους γίνεται τυχαῖα στὶς θέσεις ἀπὸ ὅπου ξεκινοῦν κι' ὄχι ὕστερα ἀπὸ συνεννόησι, ὅπως συμβαίνει μ' ἄλλα πουλιά, π.χ. μὲ τὰ χελιδόνια.

Στὴν Ἑλλάδα, ἂν καὶ τὸν χειμῶνα τὸ κρῖο πολλὰς φορὲς εἶναι ἀρκετὰ τσουχτερό, βρίσκονται πολλὰ σ' ὀρισμένα μέρη, ὅπως π. χ. στὴν κοιλιάδα τοῦ Μόρνου, στὴν Ἀγιά, στὸν Ἀλμυρό, στὴν Κωπαΐδα, σὲ διάφορες θέσεις στὴν Ἀττική, κλπ. Εἶναι τὰ πληγωμένα, τ' ἀδύνατα, τὰ πολὺ παχειά, ἢ τὰ ἀπὸ ἀργὲς γέννες. Καταλαβαίνουν ὅτι δὲν ἀντέχουν γιὰ ἓνα τόσο μακρὸν ταξίδι καὶ προτιμοῦν νὰ μείνουν μαζί μας. Ἴσως μάλιστα αὐτὰ δὲ θάπρεπε νὰ σκοτώνονται, γιὰ τὴν μέσα στὰ πολλὰ χρόνια θὰ μποροῦσαν νὰ ἐξελιχτοῦν σὲ ντόπια, δηλ. σὲ καθεστικά, καὶ τότε κάθε χειμῶνα θάχαμε περισσότερα ἀπὸ ὅσα τώρα.

Στὸ ἀνέβασμά τους γιὰ τὴν Εὐρώπη τὰ πολλὰ δὲν προτιμοῦν τὴν Ἑλλάδα ποὺ στέκει τόσο μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀφρική. Δὲν εἶναι τότε τόσο παχειά ὅσο στὸ κατέβασμα καὶ τὰ κότσια τους δὲν τὸ λένε γιὰ τέτοιο μεγάλο πῆδημα.

Κυνήγι.

Οι προσπάπποι μας, οι άρχαιοι Έλληνες, είχαν τόσα πολλά κυνήγια ώστε θα ήταν άστειο να σκεπτόντουσαν τὰ όρτύκια. Έπιαναν όμως μερικά και τὰ χρησιμοποιούσαν ως ζωντανούς στόχους στην έξάσκησι τους με βέλη, δηλ. κάτι παρόμοιο με τὸ σημερινό fire aux pigeons. Τὰ μεταχειρίζοντουσαν ακόμα και για όρτυκομαχίες με στοιχήματα, δηλ. κάτι παρόμοιο με τίς σημερινές κοκκορομαχίες που γίνονται άλλοθ. Οί συνθήκες όμως άλλαξαν. Τὰ χοντρά κυνήγια ή ξεπαστρεύτηκαν ή λιγότεψαν και τὰ μέσα έξελίχτηκαν. Γιαυτό οί τωρινοί κυνηγοί δέν ικανοποιούνται λίγο άν σε κάθε κυνηγετική περίοδο μπορούν νάχουν στό ένεργητικό τους και μερικές δεκάδες κι' από αυτά.

Στό κυνήγι του όρτυκιού τὸ σκυλι φέρμας είναι άπαραίτητος σύντροφος. Χωρίς αυτό δέ σηκώνονται εύκολα, τὰ πληγωμένα δέ βρίσκονται, και πολλά από τὰ σκοτωμένα χάνονται.

Η μυρουδιά π' αφήνει τὸ όρτύκι είναι άρκετά δυνατή και τὸ σκυλι δέν άργεί νά τὸ ανακαλύψει. Άλλ' αυτό μόλις καταλάβει ότι κυνηγιέται, περπατεί δάθε—κειθε και ξεφεύγοντας τὸ κουράζει. Άν μάλιστα τὸ κυνήγι κρατήσει πέρα από τίς 10, μέσα στην τότε ζέστη από τή κούρασι αναγκάζεται ν' άνοίγει τὸ στόμα του. Άλλ' έτσι ρουφάει πολλή σκόνη, πρώτη άφορμή τής μόρβας, και παύοντας πιά νά μυρίζεται καλά δυσκολεύεται ακόμα περισσότερο. Στην περίπτωση αυτή ὁ κυνηγός πρέπει κάθε μισή ώρα νά κόβει τὸ κυνήγι ως δέκα λεπτά για νά τὸ δίνει τὸν καιρό νά ξεκουράζεται, και μετά τὸ ξεκούρασμα νά τὸ δίνει δυό—τρεις γουλιές νερό.

Χωρίς σκυλι ὁ καθένας καταλαβαίνει ότι τὸ κυνήγι του όρτυκιού δέν είναι εύκολο. Άν όμως οί κυνηγοί είναι δυό τρεις και κυνηγούν ὁ ένας δίπλα στον άλλον, προϋποτίθεται βέβαια ότι θάναι μυαλωμένοι και συγκρατημένοι κι' ὁ καθένας τους δέ θα στέλνει τὰ σκάγια του στους συντρόφους του, είναι άρκετά εύκολο νά βρεθούν κι' αυτοί στην εύχάριστη θέσι νά δείχνουν λίγα, όταν μετά τὸ κυνήγι σ' ὅποιο χάνι ή άλλοθ δείχνονται τὰ σκοτωμένα, ὅπως συνειθίζεται από πολλούς.

Στην ίδια εύχάριστη θέσι θα βρεθούν ακόμα κι' εκείνοι που κρεμοθν πίσω στη μέση τους ένα καλάμι μακρὸ τόσο, ώστε με τὸ περπάτημα νά χτυπάει κάτω για ν' αναγκάζονται τὰ όρτύκια από φόβο νά σηκώνονται. Δέν αποκλείεται νάχουν και μιὰ σφυρίχτρα στό στόμα και κάθε δυό—τρία βήματα νά σφυρίζουν για ν' άκούγονται και νά μη φάνε σκάγια από άλλους κυνηγούς που μαζεύονται στό ίδια μέρος για κυνήγι, που κι' αυτοί σίγουρα θα κρατοθν σφυρίχτρα στό στόμα και καλάμι στό χέρι, ή κρεμασμένο από τή μέση. Είναι

ή κάνουν τὸν κυνηγό, άδιάφορο. Άρκει ότι έχουν άδεια κυνηγιού και μερικές δραχμές, που ὅπως λένε, αντί νά τίς πιοθνε στό καφενεϊο ή νά τίς σκοτώσουν σε κάποια ταβέρνα, τίς τρώνε στό κυνήγι. Άν οί γυναίκες και τὰ παιδιά τους ὄχι δέν έχουν λίγες δραχμές νά περάσουν κάπου ανάλογα, άλλ' οὔτε νά ξεκοινομήσουν κάπως άνετα τὸ ψωμί τους, ποιός τους άκούει; Ὁ άφέντης νάνε καλά νά γλεντάει στό κυνήγι, κι' ύστερα γιατί ὄχι και στις ταβέρνες ὅπου θα διηγείται τὰ κυνηγετικά κατορθώματά του;

Τὰ όρτύκια όταν σηκώνονται, άδιάφορο άν με τὸ σκυλι ή άπ' εύθείας από τὸν κυνηγό, πετοθν σ' ένα δυό τὸ πολὺ τρία μέτρα ψηλά, ίσια κι' ὄχι πάρα πολὺ γρήγορα και στό έκατοπενήντα—διακόσια μέτρα, σπανιότερα πιό μακρὰ, ξαναπέφτουν. Άν λοιπόν ὁ κυνηγός δέ βιάζεται νά ρίχνει, οὔτε ίσως παθαίνεται επειδή συμβαίνει νά τὸν βλέπουν κι' άλλοι κυνηγοί τής ίδιας ή ξένης παρέας, άν έχει ελαφρές ριξές γιομάτες μ' έννηάρια ή δεκάρια, κι' άν δέν τ' αφήνει νά ξεμακραίνουν πέρα από καμμιά είκοσαριά μέτρα, δύσκολα θα σημειώνει άποτυχίες.

Οί καλοί κυνηγοί τὰ ντουφεκοθν με είκοσάρι. Άλλ' αυτοί είναι και καλοί και διαθέτουν πολλά ντουφέκια. Ὅπωςδήποτε στό όρτύκια δέ συγχωριέται νά χάνονται ντουφεκιές.

ΤΑΞΙΣ Ζ'

ΣΤΡΟΥΘΟΕΙΔΗ

PASSERES

Ἡ τάξις «στρουθοί» εἶναι πλουσιώτερη σὲ πουλιά. Ἀπὸ τὰ ὧς σήμερα γνωστὰ σ' αὐτὴ ἀνήκουν τὰ $\frac{2}{3}$, κάπου 15.000.

Ἀπ' ὅλα αὐτὰ πολὺ λίγα εἶναι κεῖνα ποὺ κατατάσσονται στὰ βλαβερὰ. Λίγα ἐπίσης κατατάσσονται στὰ κυνήγια. Τ' ἄλλα δουλεύουν γιὰ τὸ χωράφι, γιὰ τὸ περιβόλι καὶ γιὰ τὸ δάσος, δηλ. εἶναι ὠφέλιμα κι' ἀκριβῶς γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ σκοτώνονται.

Ἄλλα κι' ἀπὸ κεῖνα ποὺ ἔχουν ὀριστεῖ ὡς κυνήγια, μερικά, ὅπως π.χ. ὁ διπλὸς ἀητομάχος, προσφέρουν ἀρκετὲς ὠφέλειες καὶ θάπρεπε νὰ μπαίνουν στὰ ὠφέλιμα. Τὸ κυνήγι, ὅπως τὸ εἴπαμε, εἶναι ἓνα κομμάτι τῆς μεγάλης Ἐπιστήμης ποὺ λέγεται Ἐδαφοπονία καὶ πρέπει νὰ παγαίνει χέρι—χέρι μ' ὅλες τὶς μικροεπιστήμες ποὺ τὴ φτιάχνουν. Γιατί, λοιπόν, ἀντίθετα πρὸς ὅ,τι πρέπει, νὰ σκοτώνονται τὰ ὠφέλιμα πουλιά, οἱ ἀνέξοδοι αὐτοὶ προστάτες τοῦ χωραφιοῦ καὶ τοῦ δάσους, ποὺ σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς πρέπει νὰ προστατεύονται;

Ἄητομάχοι, κεφαλάδες

Lanius

Τὰ πουλιά αὐτῆς τῆς οἰκογένειας, μὲ σκληρότριχες γύρω στὴ χοντρή καὶ πρὸς τὰ κάτω γυριστὴ μὴ τους, ἔχουν δυὸ ξεχωριστὰ γνωρίσματα:

Πρῶτα τὴ φωνή. Βγάζουν κάτι τζά—τζά—τζζ ποὺ θυμίζουν χοντροπρίονα δταν δουλεύουν σὲ ροζάρικα ξύλα. Μερικά ὅμως μὲ δυὸ τρεῖς τόνους ποὺ κλέβουν ἀπὸ ἄλλα πουλιά καταφέρνουν νὰ βγαίνουν μιὰ ἀλυσσίδα ἀπὸ φωνές, ποὺ συγκαταβατικὰ χαρακτηρίζονται ὡς τραγοῦδι.

Δεύτερα τὴν τροφή. Εἶναι ὅλα κρεωφάγα. Σ' αὐτὸ δὲ διαφέρουν ἀπὸ τ' ἀρπακτικὰ. Τοὺς μοιάζουν μάλιστα σὲ τοῦτο. Ὅπως καὶ κεῖνα, ἔτσι καὶ τοῦτα ἀρπάζουν ζωντανὰ ἄλλα πουλιά, ἀκόμα καὶ μικρὰ τριχωτά, π.χ. ποντικούς, καὶ τὰ τρῶνε χωρὶς καλὰ—καλὰ νὰ βγαίνουν τὰ φτερά ἢ τὶς τρίχες.

Σύμφωνα λοιπόν μ' αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ θάπρεπε νὰ καταταχτοῦν στ' ἀρπακτικὰ, ἔστω κι' ἂν δὲν ἔχουν κείνων τὰ μυτερά νύχια, κι' ὄχι στὰ ὠδικὰ. Νίκησαν ὅμως ὠρισμένα ἀνατομικὰ γνωρίσματα καὶ τὸ...τραγοῦδι καὶ γι' αὐτὸ κατατάχτηκαν στὰ ὠδικὰ.

Σ' ἄλλα Κράτη τὰ λένε στραγγαλιστάδες, γιατί πνίγουν τὴ λεία τους. Μεῖς τὰ λέμε κεφαλάδες ἀπὸ τὸ χοντρὸ κεφάλι τους ποὺ στέκει ἀπάνω σὲ χοντρὸ λαιμό. Τὰ λέμε κι' ἀητομάχους, γιατί ἂν κι' εἶναι μικρὰ ἔχουν μεγάλη δύναμι κι' ἀκόμα μεγαλύτερη καρδιά. Πουλιὰ ποὺ δὲν τὸ βάζουν κάτω. Δὲ ξέρουν τί πάει νὰ εἰπεῖ ὑποχώρησις. Πολεμοῦν μ' ὅποια πουλιά, ἀκόμα καὶ μὲ τὰ γεράκια. ἄσχετα ἂν τὴν παθαίνουν καὶ πάνε κι' αὐτὰ σὲ κείνων τὰ στομάχια, ὅπως ὡς τότε στὰ δικά τους ποῖος ξέρει πόσα πῆγαν. Τρῶνε ὅμως καὶ σκαθάρια, πεταλοῦδες, σκουλίκια, ἀκρίδες κι' ὅ,τι ἄλλο ζωντανὸ μποροῦν νὰ καταβάλλουν, κι' αὐτὴ ἡ ὠφέλειά τους δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζεται.

Ὡς κυνηγι δὲν τράβηξαν τοὺς κυνηγοὺς πολὺ. Τοὺς ντουφεκοῦν καὶ μάλιστα στὰ καθιστά, οἱ πρωτόβγαλτοι, ὅσοι κυνηγοῦν στὶς γύρω ἀπὸ τίς μεγαλοπόλεις χωραφιές, καὶ τὰ παιδιὰ ἂν συμπέσει νὰ πάρουν στὰ χέρια τους ντουφέκι. Οἱ ἄλλοι δὲν τοὺς κυνηγοῦν· τοὺς συχαίνονται γιατί τρῶνε πτώματα καὶ μάλιστα μὲ τρόπο ποὺ θυμίζει κοράκια ἢ γῦπες—ὄρνια—. Μερικοὶ παρὰ ταῦτα δὲν τοὺς τὸ χαρίζουν, γιατί σ' ὄλο τὸ διάστημα ὡς νὰ φύγουν εἶναι παχεῖς καὶ τοὺς βρίσκουν νόστιμους. Στὴν Ἑλλάδα ἔρχονται πέντε εἶδη. Ὁ ἕνας, γνωστὸς ὡς νοβικός—*Lanius pubicus* Licht—μᾶς ἔρχεται τὸν Ἀπρίλη καὶ φεύγει τὸν Αὐγούστο. Ἀπὸ ὅλη τὴν Εὐρώπῃ πατάει μοναχὰ στὴν Ἑλλάδα καὶ γι' αὐτὸ τὸν λένε κι' ἑλληνικόν. Ὡς κυνηγι δὲν ἔχει καμμιά σημασία καὶ γι' αὐτὸ δὲν θὰ τὸν ἀναφέρουμε.

1. Μεγάλος ἀητομάχος

Lanius excubitor L.

Εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ ὄλους, μ' ἀνάστημα 0,26 μ., ἀπὸ πάνω σταχτής, στὴ κοιλιά ἀσπρουδερός καὶ μὲ τὴν οὐρά καὶ τίς φτεροῦγες τους μαῦρες. Σπαρμένα σ' ὄλο τὸ σῶμα λίγα ἄσπρα φτερά τὸν ὁμορφαίνουν κάπως. (Εἰκ. 66).

Κάθεται σὲ μοναχικὰ δέντρα μέσα σὲ κάμπους ἢ κοντὰ σὲ δάση, ἄλλοτε ὅπως ὄλα τὰ πουλιά, ἄλλοτε ὄρθιος σὰν βούταυρος ἢ πιγκουῖνος. Ἄν ἴδῃ ὄποιο γεράκι βγαίνει ἀμέσως μερικὲς ἀλλόκοτες φωνὲς εἰδοποιώντας μ' αὐτὲς ὄλα τ' ἄλλα ποὺ βρίσκονται γύρω καὶ κοντὰ του γιὰ τὸν κίνδυνο κι' ἔτσι κερδίζει τὴν ἐμπιστοσύνη τους. Ποὺ νὰ καταλάβουν τὰ φτωχὰ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ φονηὰς τους, γιατί αὐτὸς κι' ὄχι τὸ γεράκι θ' ἀρπάξει κάθε φορὰ ἕνα, θὰ τὸ πνίγει στὴ

στιγμὴ μὲ τὰ δυνατὰ σαγόνια του καὶ θὰ τὸ κουβαλάει σ' ἕνα κοντινὸ δέντρο, ὅπου ἢ κρεμαστὸ ἀπὸ ἕνα μυτερὸ κλωνάρικι σὰν ἀρνὶ στὸ κρεοπωλεῖο, ἢ ἀφημένο σὲ κάποιο διχάλωμα, θὰ τὸ κομματιάσει καὶ θὰ τὸ καταπίνει χωρὶς νὰ κάνει τὸν κόπο νὰ τὸ ξεπουπουλιάσει.

Εἰκ. 66

Τὸ στομάχι του δὲν ἔχει νὰ πάθει τίποτα. Σὰν καθαρὸ σαρκοφάγο τὰ ὄσα φτερά ἢ κοκκαλάκια δὲ χωνευτοῦν θὰ τὰ ξεράσει τὴν ἄλλη μέρα σὲ βῶλους.

Φωληάζει σὲ βόρειες χώρες. Τὸ θηλυκὸ στὴν καλοφτιασμένη ἀπὸ αὐτὸ μοναχὰ φωληὰ του γεννᾷ 5—7 αὐγά. Τὰ μικρὰ, ποὺ βγαί-

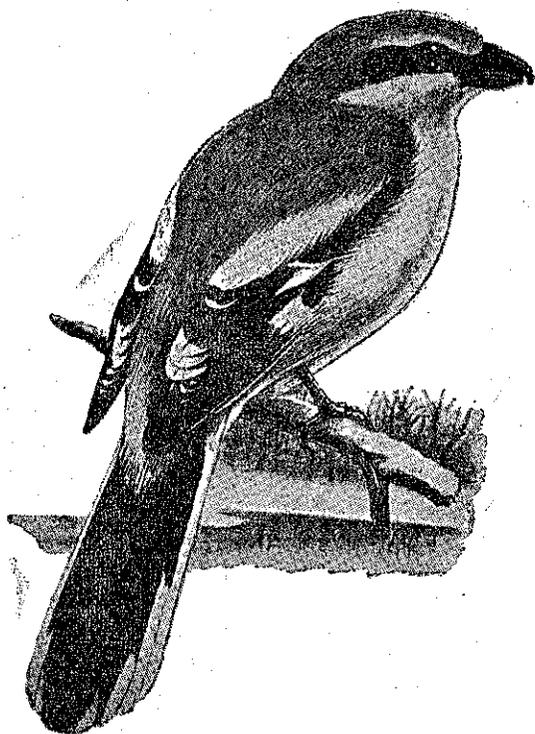
νουν σὲ 15 μέρες, τὰ ταΐζει κι' ἡ μάνα κι' ὁ πατέρας στὴν ἀρχὴ μ' ἀκρίδες καὶ σκαθάρια, ἀργότερα μὲ πουλιά, ποντικούς, κλπ., καὶ τὰ κρατοῦν μαζὺ τους ὡς βαθεῖα τὸν χειμῶνα γιὰ νὰ τοὺς μάθουν κατὰκαλά τὴν τέχνη τοῦ δολοφόνου.

Στὴν Ἑλλάδα ἔρχονται μὲ βαρειοὺς χειμῶνες. Οἱ κυνηγοὶ ἄς μὴ λυποῦνται μερικὰ φυσίγγια, ἀκόμα κι' ἂν δὲν τοὺς τρῶνε. Σκοτώνοντάς τους σώζουν τοῦ κόσμου τὰ ὠφέλιμα.

2. Διπλὸς ἄητομάχος

Lanius minor Gm.

Ἴδιος σὰν τὸν μεγάλον μὲ μιὰ ἐλαφροῦσικη κοκκινίλα στὸ

Εἰκ. 67

στήθος καὶ μὲ λίγο μαῦρο στὸ κούτελο. Τὸ ἀνάστημά του πιάνει τὰ 0,23 μ. (Εἰκ. 67).

Μᾶς ἔρχεται τὴν ἀνοιξὶ ἀπὸ τὴν Ἀφρική. Τὸν ξαναβλέπομε τὸν Σίβηρη ὅταν γυρίζει γιὰ κεῖ. Κάπου—κάπου φωληάζει καὶ σὲ μᾶς κανένα ζευγάρι, ἀλλὰ μοναχὰ στὶς βόρειες ἐπαρχίες μας. Τὴ φωληά

του τὴ φτιάνει στὰ ψηλά κλωνάρια μοναχικῶν δέντρων, ἢ δέντρων ποὺ ἀναπτύσσονται σὲ μικροσυστάδες.

Τὰ 5—6 αὐγά τὰ κλωσσᾶνε καὶ τὰ δυό. Δύσκολα δμως γλυτώνουν ὄλα, ὅπως δύσκολα θὰ γλυτώσουν κι' ὄλα τὰ πουλιά ποὺ θὰ βγοῦν. Δεκατίζονται ἀπὸ τὰ κορατζίνια, τίς καρακάξες ἢ καὶ τὰ φίδια, παρ' ὅλη τὴν παλληκαριά καὶ τὴν αὐταπάρνησι ποὺ δείχνουν κι' ἡ μάνα κι' ὁ πατέρας.

Στὴν τροφὴ δὲ μοιάζει τοῦ μεγάλου. Τοῦτος τρῶει ἀκρίδες, πεταλοῦδες, σκαθάρια καὶ σκουλίκια. Εἶναι λοιπὸν ὠφέλιμος. Ἄς τὸ ξέρουν οἱ κυνηγοὶ, ἀλλ' ἄς ξέρουν καὶ τοῦτο ἀκόμα, ὅτι ἂν μυριστεῖ πτώμα γίνεται ὁ καλύτερος πελάτης του.

3. Ἄητομάχος

Lanius colurio L.

Εἶναι ὁ μικρότερος ἀπὸ τὰ ξαδέρφια του. Τὸ ἀνάστημά του δὲ περνᾶει τὰ 0,18 μ. Ἄλλὰ μὲ τίς ἀνοιχτοκαφὲ πλάτες καὶ τὸ περισσότερο ἀπὸ τίς φτεροῦγες, μὲ τὸ γυαλιστερὸ ἀνοιχτοσταχτί κεφάλι καὶ σβέρκο, τὴν ἄσπρη κοιλιά καὶ τὸ τριανταφυλλί—κόκκινο στήθος, στέκει πρῶτος στὴν ὠμορφιά. Κι' ἡ θηλυκεῖά μὲ τίς καφὲ—σταχτί πλάτες καὶ μὲ τὴν καφὲ σ' ἄσπρο φόντο κοιλιά δὲ στέκει ἄσχημα δίπλα του. (Εἰκ. 68).

Μᾶς ἔρχεται τὴν ἀνοιξὶ γιὰ νὰ ξαναφύγει τὸ Φθινόπωρο γιὰ τὴν Ἀφρική. Καλὸς ταξειδιώτης φτάνει ὡς κάτω ἀπὸ τὸν Ἰσημερινό.

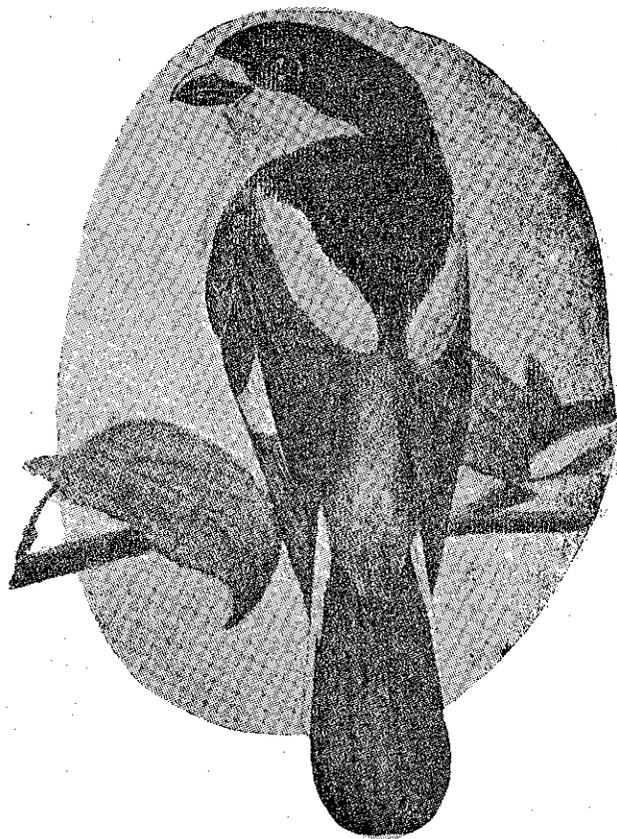
Στὴν Ἑλλάδα φωληάζουν πολλὰ ζευγάρια. Τὴ φωληὰ του τὴ φτιάνει σὲ θάμνους ἢ σὲ πυκνὰ δενδράκια, ὄχι πολὺ ψηλά ἀπὸ τὸ ἔδαφος. Τὰ 5—6 αὐγά τὰ κλωσσᾶνε μοναχὰ ἢ μάνα.

Μὲ τὸ πουλί αὐτὸ παρατηρεῖται κῆτι ποὺ δὲν παρατηρεῖται μ' ἄλλα πουλιά. Τ' αὐγά του εἶναι ἄλλοτε στρογγυλά, κι' ἄλλοτε μακρουλά, ἄλλοτε ἄσπρα, κι' ἄλλοτε μὲ χρώματα καὶ πιτσιλές λογιῆς—λογιῶν. Στὴν ἴδια δμως φωληὰ βρίσκονται πάντοτε τὰ ἴδια. Ποτὲ διαφορετικά.

Μὲ τίς φωνές του ποὺ τίς ἀρχίζει ἀπὸ τὸ πρωῖ καὶ δὲ τίς παύει παρὰ τὸ βράδυ ὅταν κοιμάται, καὶ μὲ τὸ ἀδιάκοπο πέρα—δῶθε πέταμά του, εἴτε γιὰ νὰ πιάσει ἀκρίδες, πεταλοῦδες κλπ., εἴτε γιὰ νὰ τσακωθεῖ μὲ τοὺς γειτονάς του, δίνει ζωὴ στὶς περιφέρειες ὅπου ζῆ. Θὰ κούστιζε τὴν προστασία ἂν δὲν ἦταν ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπιβλαβή. Κεῖ ποὺ θὰ θρονιαστεῖ δύσκολα θὰ τὰ καταφέρουν νὰ ζήσουν ἄλλα μικρόπουλα. Ἄν γλυτώσουν τ' αὐγά τους δὲ θὰ γλυτώσουν τὰ μικρά. Ἐνα—ἔνα θὰ παρθοῦν γιὰ νὰ φτιάσουν τὸ γεῦμα εἴτε τοῦ ἴδιου, εἴτε τῶν πουλιῶν του. Ὅσο λιγώτερες ἀκρίδες ἢ σκαθάρια βρίσκει,

τόσο οἱ ζημιές του μεγαλώνουν. Τότε μάλιστα δὲ δυσκολεύεται νὰ ριχνηται καὶ στίς μέλισσες.

Ἄλλα καὶ χορτάτος ἀκόμα δὲν παύει νὰ σκοτώνει. Γιαυτὸ δλα τ' ἀγκάθια στὰ γύρω δέντρα κεῖ ὅπου κάθεται τὰ γιομίζει μὲ σκαθάρια, ἀκρίδες καὶ μὲ κᾶνα πουλάκι, μεταβάλλοντας τα σ' ἀγχόνες. Φτιάνει παρακαταθήκη γιὰ τὴν περίπτωσι πού δὲ θὰ βρῖσκει τροφή.

Εἰκ. 68

4. Κεφαλὰς
Lanius senator L.

Εἶναι λιγάκι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἀητομάχο μὲ βασικὸ χρῶμα καφὲ καὶ μὲ ξέθουρη κοιλιά. Ὁ ἀρσενικὸς εἶναι σκουρότερος ἀπὸ τὴν θηλυκιά.

Μᾶς ἔρχεται τὴν ἀνοιξι ἀπὸ τὴν Ἀφρική. Στὴ νότιο Ἑλλάδα:

φωληάζει στὰ ψηλῶματα, ἐνῶ στὴ βόρειο ὄπου κι' ἂν τύχει, ἀρκεῖ νὰ βρῖσκει ἀκρίδες καὶ σκαθάρια. Γιαυτὸ δὲν εἶναι ἐπικίνδυνος γιὰ τὰ μικρόπουλά, τοῦλάχιστον σὲ μᾶς.

Ἡ ζωὴ του στίς γενικὲς γραμμὲς δὲ διαφέρει ἀπὸ τὴ ζωὴ πού κάνει ὁ ξάδερφός του ὁ ἀητομάχος, γιαυτὸ δὲ βρῖσκονται σὲ πολὺ εἰρηνικὲς σχέσεις.

Μ' ὀχτάρια ὁ μεγάλος καὶ μ' ἐννηάρια οἱ ἄλλοι γκρεμίζονται εὐκόλα.

Κορακοειδῆ

Corvidae

Ποῖος μποροῦσε νὰ φανταστεῖ ὅτι οἱ ὀρνιθολόγοι θὰ κατατάσσανε τὰ κορακοειδῆ στὰ ὄδικά! Κι' ὅμως νὰ πού ἔγινε. Γιατί; Γιατί μ' ἓνα φωνητικὸ ὄργανο πού ἔχουν κι' αὐτὰ στὸ λαρύγγι, ὅπως δλα τὰ ὄδικά, μποροῦν νὰ βγαίνουν μερικές φωνὲς γύρω σ' ἓναν τόνο κρὸ—κρὰ περισσότερο σ' ἄν ἐγγαστρίμυθα παρὰ σ' ἄν τραγουδιστάδες.

Οἱ προσπαποῦδες μας τὰ βάφτισαν κορακοειδῆ ἀπὸ τὴ λέξι κορός πού σημαίνει μαῦρος, ἂν καὶ δὲν εἶναι οὔτε δλα, οὔτε δλον τὸν χρόνο μαῦρα, κι' ἀπὸ τὴν ὀνοματοποίησι τοῦ κράζω, γιατί δλα τους ποῖδ λιγώτερο ποῖδ περισσότερο δλη τὴν ἡμέρα καὶ μερικά καὶ τὴ νύχτα ἀκόμα δὲν κλείνουν τὸ στόμα τους. Ἐνα ἀδιάκοπο κρὸ—κάρ πού μπορεῖ νὰ τρελλάνει ὅποιον δὲν τάχει συνειθίσει.

Τὸ κυνήγι τους ἐπιβάλλεται γιὰ νὰ λιγοστεύουν οἱ ζημιές τους στὰ πουλιά, στὰ κυνήγια καὶ στὸ χωράφι, καὶ γιὰ τίς κλεψιῆς μερικῶν ἀπὸ αὐτά, ὅπως ἡ κάρια κι' ἡ κίσσα, ἡ περίφημη κλέφτρα κίσσα τοῦ Ροσσίνι. Μοναχὰ ἓνα δυὸ τρώγονται, ἂν καὶ δὲν κουστίζου οὔτε τὰ ἔξοδα, οὔτε τὸν κόπο νὰ μαγειρευτοῦν. Οἱ ζημιές τους αὐτὲς πολλὲς φορὲς περνοῦν κάθε ὄριο, γιαυτὸ καὶ τὸ κυνήγι τους πρέπει τότε νὰ σφίγγεται, ὄχι ὅμως μὲ σκοπὸ τὸ ξεπάστρεμά τους, γιατί οὔτε δλα, οὔτε δλον τὸν καιρὸ κάνουν τόσες ζημιές γιὰ νὰ δικαιολογηθεῖ. Ἐχομε νὰ κάμουμε μὲ τὴ Φύσι κι' οἱ ἀποφάσεις μας πρέπει καὶ νὰ καλοζυγίζονται καὶ κάθε τόσο νὰ ξαναζυγίζονται.

Τὰ κορακοειδῆ, κοσμοπολίτικη οἰκογένεια, ἀντιπροσωπεύεται σ' ὄλη τὴ Γῆ. Στὴν Ἑλλάδα ζοῦν:

1. Ὁ Κόραξ, κόρακας

Corax corax L.

Εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογένειας, μεγάλος ὡς 0,64—0,66 μ., μὲ γερὸ κορμὶ καὶ γερότερη καρδιά. Τοῦ ἀξίζει τὸ ἀρχηγίλκι.

Κατάμαυρος και με μια γυαλάδα σαν νάχει βγει κείνη τη στιγμή από το καμίνι, περπατάει καμαρωτός και κουνιστός σαν ψωρού-περήφανος νεόπλουτος. "Αν με το περπάτημα δεν τα καταφέρνει, δεν άργει ν' άρχισει τα πηδήματα, ανοίγοντας στην ανάγκη και λιγάκι τις φτεροϋγες.

Σπουδαίος είναι στο πέταμα. Παρ' όλο το αρκετά μεγάλο σώμα του δείχνει μια σβελτάδα σαν μικρόπουλο. Πότε σ' άμέτρητο ύψος, πότε στα έκατό—διακόσια μέτρα βάζει κάτω τον πίο τρελλό άεροπόρο με τις επιδείξεις του στη κυρά, λέγοντάς της και μ' ένα σουρτό κρλτ ότι, παρ' όλα τα χρόνια που σέρνει στην πλάτη του, τα κότσια του βαστούν. "Αλλά κι' ή κυρά του για να μην ύστερήσει το δείχνει κι' αυτή τις χάρες της. Κάνει μερικές ψευτοτοϋμπες σε μικροανάστροφο πέταμα.

"Οτι όμως και να κάνουν δεν παρεξηγούνται όπως οι άνθρωποι, γιαυτό ζούν αγαπημένα σ' όλη τη ζωή τους. Και δε βαστάει λίγο. Έκατό όλόκληρα χρόνια. "Απ' αυτό βγήκε και το κορακοζώητος για όσους ζούν πολύ. "Όπου βρίσκεται το ένα θα βρίσκεται και το άλλο. Σπάνια να ξεχωρίσουν. "Αλλά κι' αν ξεχωρίσουν με το κρό—κρά τους δε θ' άργήσουν ν' ανταμώσουν.

Καθαρά καθεστικά πουλιά δε ξεμακραίνουν από τα βράχια ή από τα δέντρα όπου ζούν παραπάνω από καμμιά δεκαριά—δεκαπέντε χιλιόμετρα. Μέσα κεί με τη δύναμη και την έξυπνάδα τους τα καταφέρνουν να βρίσκουν την τροφή τους. Πετυχαίνουν να βάζουν μύτη σε ζαρκάδια, λαγούς, πέρδικες, φασιανούς, αλλά και σε ποντικούς και σε κάθε είδους μικρόπουλα. "Ακόμα και τα μικρά κατσικάκια που αφήνουν οι τσοπάνηδες στα μαντριά δεν είναι σίγουρα. Πολλά από αυτά αν δε χάνουν τη ζωή τους χάνουν τα μάτια τους. Είναι έκλεκτοι μεζέδες για τους κόρακες. "Από αυτό βγήκε ή παροιμία «Κόρακας κοράκου μάτι δε βγαίνει». Βγαίνουν μάτια άλλων κι' όχι τα δικά τους.

Στα πτώματα πρώτοι και καλύτεροι. Φιάνουν τόσο γρήγορα, ώστε κατόντησε να λέγεται ότι οι γϋπες δε βάζουν μύτη αν δεν κάμει αρχή ο κόρακας. Αυτό έχει τη ρίζα κι' ή κατάρα «ές κόρακας» των προσπαπούδων μας και «κόρακας να σε φάει» «κόρακας να σε κόψει» που λέμε οι σημερινοί. "Έτσι εξηγείται γιατί οι άνθρωποι τους έχουν για κακό οίονό. "Αλλά μήπως αφήνουν αυγά, σπόρους, φρούτα; Ούτε αυτά, ούτε κι' ό,τι βρίσκουν άχώνευτο στην κοπριά π' αφήνουν τα ζώα στους δρόμους, σαν άλλοι σπίνι ή κορυδαλοί.

Τη φωλιά τους τη φτιάχνουν σε ψηλά δέντρα μέσα σε δάση ή σε τρύπες σε βράχους. Τα 4—5 αυγά τους, πρασινωπά με καφέ και σταχτιές βουλίτσες, τα κλωσάνε και τα δυό. "Επειδή όμως όταν τα

κάθεται ή θηλυκιά το άρσενικό δεν παύει ούτε στιγμή να της κουβαλάει τροφή, τα κάθεται περισσότερες μέρες.

Τα μικρά βγαίνουν σε τρεις βδομάδες. Δε ξεχωρίζουν όμως από τους γονιούς γρήγορα. Μένουν μαζί τους ως τον Σ/μβρη—"Οκτώβρη.

"Αν πιαστούν από μικροί ήμερώνουν και μπορούν να πάρουν στο σπίτι τη θέσι μικρού σκυλιού. Τόσο καλοί φύλακες γίνονται. "Αλλ' επειδή χτυπούν κάθε σπιτίσιο πουλί, δηλ. κόττες, πάπιες, κλπ., ακόμα και μικρά παιδιά, δύσκολα βρίσκονται άνθρωποι να θέλουν να τους διατηρούν μαζί τους ελεύθερους.

2. "Η Σιταροκορώνη, χαβαρόνι, σταροκορούνα

Corvus ή Trypanocorax frugilegus L.

Είναι ίδια στην κοψιά με τον κόρακα, μ' άνάστημα 0,47—0,50 μ. Μαύρη κι' αυτή όπως και κείνος, αλλά με μια γυαλάδα ή γαλάζια σαν το άτσαλιού, ή κάπως βιολετί. "Η μύτη της στη ρίζα ως δυό έκατοστά είναι χωρίς φτερά. Πέφτουν όταν τα μικρά πατήσουν τα δυό χρόνια.

Μας έρχεται τέλος Σεπτέμβρη μ' αρχές "Οκτώβρη, ή και λίγο άργότερα, από τις βορεινές χώρες όπου ξεκαλοκαίρισε. Τρώει σκαθάρια, σκουλίκια, αλλά και κουκιά και κάθε λογής γέννημα, ακόμα κι' όταν είναι μισοφυτωμένο ή χωμένο. "Η δυνατή μύτη της είναι πρώτης τάξεως σκαλιστίρι.

Οι όρνιθολόγοι δεν καταλήξανε σε θετικό συμπέρασμα αν είναι ή δεν είναι ωφέλιμη. Πάντως σε μας καταντάει πολύ βλαβερή, γιατί τον χειμώνα που μένει μαζί μας δε βρίσκει εύκολότερα άλλη τροφή από ό,τι σπέρνεται.

Φωλιάζει σε δέντρα. Τα 3—5 άνοιχτοπράσινα αυγά της, με λαδοκίτρινες ή λαδοσκουρες πιτίλλες, τα κλωσάει μοναχά ή θυλυκεία.

Το κρέας της είναι σκληρό και λίγο ξυνό. Τρώγεται γιαχνί αν σιτευτεί δυό—τρεις μέρες. "Αλλοίως θέλει πολλή φωτιά ως να βράσει.

3. "Η Κορώνη, κουρούνα

Corvus corone L.

Είναι ή γνωστή λακάρυζα των προσπαπούδων μας, δηλ. λογού, ενώ κάθε άλλο είναι παρά τέτοια. "Ίσως να γίνεται παρανόησις με την προηγούμενη. Μαύρη κι' αυτή, αλλά με μια γυαλάδα γαλάζια μοναχά στον λαιμό και στο στήθος, και μεγάλη όσο κι' ή ξαδέρφη της ή σιταροκουρούνα. (Εικ. 69α).

Φωλιάζει και σε δέντρα και σε βράχους. Λίγα ζευγάρια μένουν μαζί μας όλο το καλοκαίρι.

Σ' όλα τ' άλλα μοιάζει του κορατζινιού.

4. Κορώνη ή φαιόχρους, κορατζίνι

Corvus cornix L.

Μεγάλο όσο η κουρούνα, αλλά με το μαύρο περιορισμένο στις πτεροφυγές, στην ουρά και στο κεφάλι. Το άλλο κορμί της είναι σταχτιάσπρο μ' ένα ελαφρό λέρωμα προς το καφέ. (Εικ. 69β).

Εικ. 69

Το κορατζίνι βρήκε στην Ελλάδα τον μήνα που τρέφει τους έντεκα. Έπειδή δεν τρώγεται μένει ανενόχλητο⁽¹⁾, άσχετα αν δεν αφήνει κάθε λογής σπόρους, φρούτα, καρπούς, αυγά από όποιο πουλι, ακόμα και τα μικρά τους. Κι' αυτά τα λαγουδάκια δεν του γλυτώνουν. Τρώει όμως και κανένα ποντικό ή σκαθάρι για να δίνει πάτημα σε μερικούς να υποστηρίξουν ότι είναι ωφέλιμο.

Στη βοσκή βγαίνει από πολύ πρωί. Το μεσημέρι άλλοτε λίγα άλλοτε πολλά μαζί τραβιούνται σε διάφορα δέντρα, είτε για ν' αναπαυθούν, είτε για να κοιμηθούν λιγάκι. Άλλα και τότε δεν παύουν να καρσουλίζουν και να ανακαλύπτουν φωλιές άλλων πουλιών. Πιο πολύ κυνηγάνε της πάπιας, του φασιανού και της πέρδικας, γιατί με τ' αυγά τους την περνάνε μπέηκα.

Το απόγνημα ξαναβγαίνουν στη βοσκή κι' ως το βράδυ πετυχαίνουν να βρούν ό,τι κι' όσο θέλουν να χορτάσουν.

(1) Εύτυχως το Ύπουργείο Γεωργίας το περιλαμβάνει σ' όσα κάθε φορά επικηρύσσει.

Άν στο πέρα—δώδε τους ξεκόψει κανένα, θ' αρχίσει ένα ατέλειωτο κνιάρρ ως που θα το άκούσει ή παρέα του και θα το φωνάζει να πάει μαζί της.

Το βράδυ—βράδυ μαζεύονται κάπου κει κοντά όπου θα κουριάσουν. Κάθονται λίγο και μέσα στη ψιλοκουβέντα τους ίσως να λένε τα νέα όπως τα ζήσανε, ίσως να καταστρώνουν το πρόγραμμα της αύριανης. Έπειτα κρυφά ένα—ένα, ή το πολύ ως τέσσερα—πέντε μαζί, πάνε για ύπνο. Πιστεύουν ότι έτσι δεν βρίσκονται εύκολα οι κούρνιες τους. Δεν καταλάβαινουν ότι με τις κουτσουλιές ή ακόμα και με τίποτε φτερά τους που θα πέφτουν τις μαρτυράνε.

Φωλιάζει τον Άπριλη—Μάη. Τα 4—5 αυγά, γαλαζοπράσινα με λαδιές, ή σκουροπράσινες, ή σκουροσταχτιές, ή ακόμα και μαυρές λεκέδες ή βουλιτσες, τα κλωσάει μοναχά ή θηλυκειά. Το άρσενικό του κρατάει συντροφιά όλες σχεδόν τις ώρες. Λείπει μοναχά για λίγες στιγμές για να τσιμπήσει κάτι, και ξαναγουρίζει λαχανιασμένο γιατί άργησε και τόσο.

5. Η κάρια

Corvus monedula L.

Τ' όνομά της το χρωστάει στο άδιάκοπο κάρυ που ξεφωνίζει όχι μοναχά την ημέρα αλλά και τη νύχτα. Τη λένε και «κολεόν» από τη βραχνή φωνή της. Οι πρόγονοί μας τη λέγανε και «κολωόν» δηλ. πουλι κραυγαί, πουλι θόρυβος, πουλι ταραχαί. Κι' αλήθεια δε σταματάει κεινο το κάρυ. Όχι οι ζημιές της, άλλ' αυτή ή άπαίσια φωνή της έπρεπε να συνκινήσει κεινους που την έχουν συγκάτοικο ν' αποφασίσουν να τη διώξουν από κοντά τους. Οι ανατολίτικες συνήθειες που μās χαρακτηρίζουν σε πολλά της ζωής μας πρέπει τέλος πάντων να υποχωρήσουν μπρος στην πρόοδο και στην οργανωτική κρατική προσπάθεια⁽¹⁾.

Τη φωλιά της τη φτιάχνει σε δέντρα, ή σε τρύπες σε βράχους ή σε σπίτια, και μέσα εκεί πλέκει τα στεφάνια της στον ύμναιο, μακρυά από κάθε βέβηλο μάτι που δε μπόρεσε να την ιδεί ποτέ ως σήμερα.

Γεννάει πέντε αυγά άνοιχτά γαλαζοκίτρινα με καφέ ή σταχτιά σημαδάκια. Το κλώσσημα κρατάει 18—20 μέρες.

Έξυπνότατο πουλι με τ' άσπρα—άσπρογάλαζα μάτια του που όλα τα βλέπει κι' όλα τα καταλαβαίνει (Εικ. 69 γ), πέτυχε να γελάσει πολλούς όρνιθολόγους να την πάρουν για ωφέλιμη, έπειδή κάποτε—κάποτε τρώει κানা σκαθαράκι ή αυγό από άκρίδες. Έτσι έξη-

(1) Εύτυχως κι' αυτή περιλαμβάνεται στα όσα το Ύπουργείο Γεωργίας επικηρύσσει κάθε χρόνο. Κι' όμως ζή και βασιλεύει σε τόσες πόλεις και χωριά!

γείται γιατί και σ' ένα πίνακα που είχε βγάλει παλιότερα η γεωργική εταιρία με τίτλο «τά ωφέλιμα πουλιά» έχει πιάσει την καλύτερη θέσι.

Οί πρόγονοί μας την ήξεραν από την καλή, γιαυτό έλεγαν «κολοιδός άλλοτριους πτεροῖς ἀγάλλεται»⁽¹⁾ για όποιους έκαναν συλλειτουργο με ξένα κόλυβα.

Η κάρια είναι βλαβερό πουλί. Δεν αφήνει φρούτα, καρπούς, γεννήματα και γενικά κάθε τι που τρώγεται. Στα χωριά που τρέφουν μεταξοσκώληκες ή ζημιά της καταντάει μεγάλη αν οι οικοκυραίοι γελαστούν και παραμελήσουν την προφύλαξη. Άλλά και τα πτώματα δεν είναι ή τελευταία που τα επισκέπτεται.

Όσες ζούν σε βορειότερες χώρες κατεβαίνουν τον χειμώνα νοτιώτερα. Αύτες όμως που ζούν εδώ δεν τὸ κουνοὺν καθόλου. Που θα βροὺν καλύτερα;

6. Κίσα ή μακρόουρος, καρακάξα

Corvus ή pica pica L.

Η καρακάξα, κοθεστικό κι' αυτή πουλί, δεν είναι πολύ μεγαλύτερη από τη κάρια. Κάνει όμως έντύπωσι γιατί είναι περισσότερο γιομάτη.

Η ούρά της είναι μακρύτερη από όσο είναι τὸ κορμί της, κι' επειδή όταν περπάτει δεν τὴ θέλει νά σούρνεται τὴν κρατάει ψηλά όπως μερικές φορές ὁ κότσυφος. Άλλ' ενώ κείνος είναι ποιήσις, αυτή με τὸ κουνητὸ ή μισοπηδητὸ και χωρίς καμμιά χάρη περπάτημά της είναι για πετροβόλημα. (Εἰκ. 69 δ).

Όυτε και τὸ πέταμά της λείει τίποτα. Με τις μικρές φτεροῦγες της χτυπάει τὸν ἀέρα μ' ένα πάπ—πάπ—παπαπαπάπ, πετώντας ἀργά κι' ἄχαρα. Μάλιστα τότε ή ούρά της με τὸ μάκρος της μοιάζει σαν κάτι τὸ ξένο, που θυμίζει τὰ χαρτάκια που κολλᾶνε τὰ μικρά παιδιά στις μυίγες.

Άντίθετα ὁ χρωματισμός της, μιὰ ποικιλία ἀπὸ γυαλιστερό—πρασινόμαυρο κι' ἄσπρο, είναι ὑποφερτός.

Τὰ κατάμαυρα μάτια της δὲ φαίνονται μέσα στὰ γύρω τους φτερά, κι' ὁ ἀπλὸς παρατηρητὴς δὲ διακρίνει τὴν πονηράδα και τὴν κακία που ἐξωτερικεύουν.

Η τροφή της είναι περισσότερο ζωϊκή παρά φυτική. Δεν αφήνει βέβαια κεράσια, βερούκοκα, σũκα, σταφύλια, κλπ., ἀλλά της ἀρέσει πιὸ πολὺ τὸ κρέας, ἀδιάφορο ἀν ἀπὸ ζωντανὸ ή ψόφιο. Τὰ μικρόπουλα ὡς νὰ γλυτώσουν τ' αὐγά ή τὰ μικρά τους τραβούν τὸ

(1) Ἴσως ἀπὸ τοῦ Αἰῶπου τὸν σχετικὸ μῦθο.

διάβολό τους, γιατί δὲ δυσκολεύεται νὰ τὰ βρεῖ ὅπου κι' ἀν φτιάξουν τὴ φωλήά τους.

Κατὰ τὸ μεσημέρι κάθεται σὲ συσταδοῦλες, ή σὲ ἰτιές, ή σ' ὅποιο ἄλλο δέντρο σὲ ρέμματα ή ποτάμια και για νὰ περάσει τὴν ὥρα της μιὰ κι' οἱ δουλειές της πῆγαν καλά, ἀρχίζει ἕνα σιγοτράγουδο ὅπου ἀνακατῶνει κάθε φωνή που ἄκουσε, ἄσχετα ἀν ἀπὸ πουλιά ή ζῶα.

Με τέτοιες μουσικάντικες ψευτοεπιδείξεις και με μερικές λέξεις που μαθαίνει πέτυχε νὰ ξεγελάσει τοὺς κατοίκους τοῦ Φόραλμπεργκ—ἐπαρχία Τυρολέζικη— και νὰ τοὺς κάμει νὰ τὴ βλέπουν για κυρία τῆς μόδας, τοὺς ἄλλους Τυρολέζους γι' ἄγια, και τοὺς Σουηδοὺς για Θεόπεμπτη.

Φωληάζει σὲ δέντρα. Γεννάει 6—8 αὐγά πρασινωπά ή ἄσπρουδερὰ με πρασινωπά ποικίλματα.

Τὰ μικρά βγαίνουν σὲ 18 μέρες. Άν ὡς νὰ πετάξουν κιντυνέψουν ἀπ' ὅποιο ἀρπακτικό, τὸ ἀντρόγυνο, μαζὺ και μ' ὄλες τις γειτόνισες που θα φτάσουν ἀμέσως ὕστερα ἀπ' τις ἀγριοφωνάρες που θα βγάλει, ρίχνεται ἀπάνω του με τέτοια παλληκαριά κι' αὐταπάρνησι που τὸ ἀναγκάζει νὰ φύγει. Δεν είναι δὰ κι' εὐκολη δουλειὰ τὸ τσάκωμα με ..... καρακάξες.

Τὰ παιδιά κι' ὅταν ἀκόμα μεγαλώσουν δὲ φεύγουν μακριὰ. Κάπου κει γύρω βρίσκουν τόπο για νὰ ζήσουν και μάλιστα σὲ στενές σχέσεις και με τὰ γονικά τους και με τ' ἀδερφοξάδερφα. Γιαυτό οἱ καρακάξες βρίσκονται πάντα πολλές μαζὺ.

7. Κίσα

Carrulus glandarius L.

Τὸ ἀνοιχτὸ μπρούτζινο χρῶμα της με τὸ λίγο γραμμωτὸ γαλάζιο στὰ δίπλα στις φτεροῦγες της κι' ἀπάνω ἀπ' ὄλα τὸ λοφίο της, τὴ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὰ κορακοειδή. (Εἰκ. 70).

Ένα διαπεραστικό κζζζτ σὲ κάπως βαθὺ τόνο μαρτυράει τὴ παρουσία τους. Είναι τὸ πρῶτο μεταξύ τους σύνθημα για τὸν ἐχθρὸ που φάνηκε. Άν αὐτὸς τραβήξει τὸν δρόμο του, ἕνα ι—ι—ι, δεῦτερο σύνθημα ἀπὸ ὅποια τὸν πρωτοαντιληφτεῖ, θα τις κάμει νὰ ἡσυχάσουν. Άν ὅμως ὁ ἐχθρὸς τους ἀντὶ νὰ φύγει πάει κατὰ πάνω τους, τὸ γκζζτ θ' ἀρχίσει νὰ γιομίζει τὸν ἀέρα και μιὰ—μιὰ θα τὸ στρίβει, χωρίς ὅμως νὰ βγαίνουν εὐκολα στὰ φανερά, ἐξ αἰτίας τοῦ γερακιοῦ που τὸ τρέμουν.

Τρώει δ,τι και νάναι. Προτιμάει όμως τ' αύγά και τὰ δρυοβά-
λανα. Γι' οὐτὰ μάλιστα δὲ δυσκολεύεται νὰ κάνει ολόκληρο ταξεί-
δι. Τὰ καταπίνει ολόκληρα κι' ἔπειτα ἀπὸ κάμποση ὥρα τὰ βγαίνει
ἀπὸ τὴ γκούσα, τὰ σπᾶει και τὰ ξανακαταπίνει. Ἀπὸ τὰ βαλάνια
βγήκε και τ' ὄνομά της «βαλανοφάγος» (1).

Εἰκ. 70

Τρώει όμως και κάτι ποὺ δὲν τὸ τρώει κανένα ἄλλο πουλι ἀπὸ
ὄσα ζοὺν ἢ ἔρχονται στὴν πα-
τρίδα μας. Τρώει τις ὀχειές μα-
ζὺ με τὸ δηλητήριό τους. Ἄς
τάχουν λοιπὸν στὸ νοῦ τους ὁ-
σοι τις τρώνε, γιατί μποροῦν νὰ
δηλητηριαστοῦν ἂν δὲν τις κα-
θαρίσουν καλά. Δὲ τίθεται φυ-
σικά ζήτημα ἀπὸ τὸν Ὀκτώβρη
ἢ Νοέμβρη κι' ὕστερα, γιατί τό-
τε, ὅπως εἶναι γνωστό, οἱ ὀχειές
πέφτουν σὲ νάρκη.

Γεννάει 5—7 αὐγά ἀσπροκί-
τρινα ἢ ἀσπροπράσινα με πολ-
λές σταχτοπράσινες βουλίτσες.

Τὸ κλώσημα κρατᾶει 17 μέ-
ρες. Τὰ μικρὰ δταν βγαίνουν εἶ-
ναι κακοφτιάσμένα και κακο-
χρωματισμένα, ἀλλὰ σὲ λίγες
μέρες πέρνουν τὴν κανονικὴ
φτιαξιά και τὸ φυσικὸ χρῶμα
τους.

Εἶναι πουλι ἐπιδημητικό. Ἄν
δὲ κυνηγιέται ξεθαρεύει χωρὶς

ὅμως νὰ παύει νὰ προσέχει. Ἄν πιαστεῖ ἀπὸ μικρὴ ἡμερῶν και μα-
θαίνει λίγες λέξεις και τόσο συνειθίζει με τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε κι'
ἐλεύθερη ἂν μείνει δὲ φεύγει πιά.

Τὸ κρέας της, ἀπαχο, σκληρὸ και κάπως μαυρο, εἶναι ἀπὸ τὰ
ἀνοστότερα πουλίσια κρέατα. Μοναχὰ γιαγνὶ γίνεται κάπως ὑποφερτό.

8. Οἱ Πυρροκόρακες

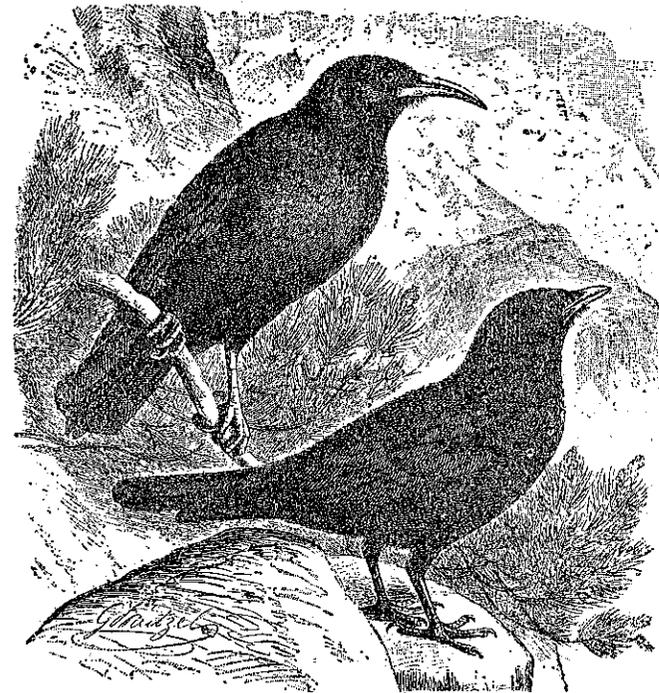
Τοὺς λένε και καλιακοῦδες. Εἶναι δυὸ εἰδῶν. Ὁ πυρροκόραξ
με τὴ μικρὴ μύτη, μεγάλη ὄσο και τὸ κεφάλι του, *Pyrrhocorax gra-
cius* L., (Εἰκ. 71 β) κι' ὁ πυρροκόραξ με τὴ ψιλὴ και μεγάλη μύτη,

(1) Στὴ Χίτο ζῆ ἢ παραλλαγή *Carrulus Zervasii*.

μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ κεφάλι του, *Pyrrhocorax Pyrrhocorax* L. (Εἰκ.
69 β και 71 α).

Ἔχουν ὄκωμα και τοῦτα τὰ γνωρίσματα. Στὸν δεύτερο ἡ μύτη
εἶναι λιγάκι γυριστὴ και κίτρινη, ἐνῶ στὸν πρῶτον εἶναι περισσότερο
κόκκινη. Τὰ πόδια στὸν πρῶτον εἶναι κόκκινα στοὺς γέρους και καφ-
φετὶ στοὺς νηούς, ἐνῶ στὸν δεύτερο εἶναι κατακόκκινα σὰν κοράλι.
Και τὸ τελευταῖο. Τὸ ἀνάσιμα στὸν πρῶτο πιάνει τὰ 0,37 μ. στὸ
δευτερο τὰ 0,40 μ.

Εἶναι ἄλλοτε καθεστικά, ἄλλοτε ἀποδημητικά, κι' ἄλλοτε ἐκτο-
πιστικά πουλιά. Πετοῦν πολλὰ μαζὺ, γεμίζουν μιὰ μέρα με τις φω-

Εἰκ. 71

νές τους ἕναν τόπο, γιὰ νὰ χαθοῦν τὴν ἄλλη και ν' ἀναστατώσουν
τὸν κόσμο κάπου ἄλλοῦ.

Και τὰ δυὸ τους φωλιάζουν και σὲ μᾶς στὴν Ἑλλάδα σὲ ἀπό-
κρημνους βράχους ἀπάνω στὴν ἀλπικὴ ἢ προαλπικὴ ζώνη.

Τρώνε σκαθάρια και ποντικούς. Δὲν τοὺς ἀρκεῖ ὅμως τὸ μαῦρο
φόρεμά τους, ἔστω κι' ἂν εἶναι λιγάκι ξέθωρο, γιὰ νὰ δείξουν ὅτι
εἶναι κορακοειδῆ. Τὸ δείχνουν τρώγοντας και μικρόπουλα.

Τὸ κρέας τους εἶναι ἀνοστο.

Κυνήγι.

Τὰ κορακοειδή είναι πολύ έξυπνα, γιαυτό και τὸ κυνήγι τους δὲν εἶναι εὐκόλο. Ὅχι βέβαια κυνήγι γιὰ δυὸ—τρία κομμάτια, ἀλλὰ γιὰ πολλὰ γιὰ νὰ πάθουν οἱ ζημιές τους νᾶναι αἰσθητές. Καταντάει ἀκόμα δυσκολώτερο ἂν ντουφεκιστοῦν ἕνα δῶ ἕνα κεῖ, γιατί τότε ὑποψιάζονται καὶ παύουν νὰ δέχονται, ἀκόμα καὶ κείνο τὸ λίγο ποῦ ἴσως δεχόντουσαν προηγήτερα.

Λαμπρά ἀποτελέσματα φέρνει τὸ κυνήγι μὲ μπούφο, γιατί ὅλα τὰ κορακοειδή, ἀκόμα κι' ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογένειας, ὁ κόρακας, ἂν τὸν ἀντιληφθοῦν τὴν ἡμέρα δταν βγαίνει εἴτε γιὰ νὰ λιαστεῖ, εἴτε γιὰ νὰ φάει κανένα μικρόπουλο, τοῦ ρίχνονται μὲ μιὰ μανία σὺν νὰ θέλουν νὰ τὸν κομματιάσουν. Ποιὸς ξέρει πόσο φόρο θὰ πληρῶνουν κι' αὐτὰ στὸ κακόπουλο αὐτῆς τῆς νύχτας γιὰ νὰ ξεθυμαίνουν ἔτσι.

Ὅποιος κυνηγὸς ἔχει ζωντανὸ μπούφο μπορεῖ νὰ χτυπάει ἀρκετὰ κορακοειδή, ἀκόμα κι' ἀρπακτικά, γιατί κι' αὐτὰ δὲν τοῦ ρίχνονται λιγώτερο. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ κυνηγᾶει στὸ ἴδιο μέρος, γιατί ἢ σκοτώνονται τὰ δσα ζοῦν ἐκεῖ γύρω, κι' ἔπειτα ἕνα τέτοιο κυνήγι δὲν ἔχει πιά κανένα νόημα, ἢ καὶ καταλαβαίνουν ἀπὸ τίς πολλές ντουφεκιές ποῦ τρῶνε κι' ἀρχίζουν νὰ μὴ ξανάρχουνται, παρ' ὅλο τὸ μῖσος τους γι' αὐτόν.

Γιὰ νὰ φαίνεται ὁ μπούφος ἀπὸ μακριὰ ὁ κυνηγὸς πρέπει νὰ τὸν στένει ἀπάνω σ' ἕνα κοινὸ ξύλο ὡς δυὸ—τρία μέτρα ψηλά. Στὴν κορυφὴ καρφωμένο ἕνα μικρὸ ξύλο σὺν σταυρὸς τοῦ δίνει καλὴ θέσι νὰ κάθεται.

Ἄλλὰ κι' ἔτσι μπορεῖ νὰ μὴ τὸν ἀντιληφτοῦν. Γιαυτό θὰ κάμει καλὰ νὰ δένει τὸ μικρὸ ξύλο μ' ἕνα χοντρὸ σπάγγο ποῦ θὰ φτάνει ὡς τὴν φυλάχτρα του, κι' ἀπὸ κεῖ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ νὰ τὸ τραβάει κάπως ἀπότομο. (Εἰκ. 72). Μὲ τὸ κούνημα τοῦ ξύλου θ' ἀναγκάζεται γιὰ νὰ μὴ πέσει ν' ἀνοίγει τὰ φτερά κι' ἔτσι θὰ δίνει τὴν ἀφορμὴ νὰ τὸν ἴδουν, ἂν καὶ δὲ χρειάζεται νὰ τὸν ἴδουν πολλά. Ἄρκει ἕνα. Μὲ τίς φωνές ποῦ θ' ἀρχίσει νὰ βγαίνει, ἢ ἂν εἶναι ἀρπακτικὸ μὲ τίς βουτιές ποῦ θὰ κάνει νὰ τὸν χτυπήσει, θὰ δώσει τὴν ἀφορμὴ νὰ τὸν καταλάβουν ὅλα δσα θὰ βρίσκονται γύρω, ἀκόμα κι' ἀπὸ ἕνα χιλιόμετρο μακριὰ ἢ καὶ μακρύτερα, καὶ δὲ θ' ἀργήσουν νὰ καταφτάνουν.

Τὸ μεγάλο ξύλο στερεώνεται στὰ φανερά, ἀλλὰ κοντὰ σὲ δέντρα, γιατί καὶ τὰ κορακοειδή καὶ τ' ἀρπακτικά ὕστερα ἀπὸ κάμποσες φορές ποῦ θὰ ριχτοῦν νὰ τὸν χτυπήσουν, συνειθίζουν νὰ κάθονται στὰ γύρω δέντρα ἀπὸ δπου τοῦ τὰ ψέλνουν, κι' ἀπὸ δπου τὸν περιμένουν νὰ πετάξει, γιὰ νὰ τὸν χτυπήσουν στὸ πέταμα ποῦ εἶναι εὐκολώτερο παρὰ ἂν κάθεται. Ἔτσι ὁ κυνηγὸς μπορεῖ νὰ τὰ ντουφεκᾶει καὶ στὰ καθιστά.

Τὸ κυνήγι αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνει ὁ ὅποιοςδήποτε κυνηγὸς, γιατί δὲν εἶναι εὐκόλο ὁ καθένας νὰ διατηρεῖ ζωντανὸ μπούφο. Ἄλλὰ κι' ὁ ὅποιοςδήποτε δὲν πρέπει νὰ κάνει αὐτὸ τὸ κυνήγι, γιατί δὲν εἶναι οὔτε εὐκόλο, οὔτε καὶ δυνατό νὰ ξέρει ὅλα τ' ἀρπακτικά καὶ μάλιστα δταν πετοῦν. Δὲν εἶναι ὅλα βλαβερὰ καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ σκοτώνονται μαζὺ κι' ὠφέλιμα, ἢ ποιὸς ξέρει ἂν μὴ ὅλο ὠφέλιμα.

Μερικοὶ κυνηγοὶ χρησιμοποιοῦν βαλσαμωμένους μπούφους, γιατί, ὅπως εἴπαμε παραπάνω, δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ διατηροῦν ζωντανόν. Παρ' ὅλη δμως τὴν τέχνη νὰ κουνοῦν τὰ φτερά τους μ' ἐλατήρια, καὶ τὰ ἀρπακτικά καὶ τὰ κορακοειδή καταλαβαίνουν ὅτι δὲν ἔχουν νὰ κάμουν μὲ ζωντανόν καὶ δὲ πλησιάζουν ἢ ἴσως πολὺ λιγα.

Γενικά γιὰ τὰ κορακοειδή σπουδαῖο δόλωμα εἶναι τὸ ὅποιοςδήποτε ψόφιο, κι' ὁ κυνηγὸς ποῦ θὰ μπορέσει νὰ βαστάει τὴ βρώμα του, κάνοντας καρτέρι ἀπὸ πολὺ ἐνωρὶς τὸ πρωῖ κι' ἀπὸ καλὴ φυλάχτρα, μπορεῖ νὰ σκοτώνει ἀρκετά.

Ἐξαιρετικά γιὰ τὴ κίσσα καὶ γιὰ τοὺς πυρροκόρακες δὲ πιάνουν οὔτε ὁ μπούφος, οὔτε τὸ πτόμα. Γιὰ τὰ δυὸ αὐτὰ ὁ καλύτερος τρόπος εἶναι εἴτε ἢ διώξεις, εἴτε τὸ τυχαῖο συναπάντημα, μὲ φτωχὰ ἀποτελέσματα καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις, εἴτε, εἰδικὰ γιὰ τὴ κίσσα, τὸ πρωῖνὸ καρτέρι σὲ ποτίστρες, μὲ κάπως καλύτερα ἀποτελέσματα.

Τὰ κορακοειδή εἶναι σκληρὰ πουλιὰ καὶ πρέπει νὰ ντουφεκιοῦνται μὲ χοντρούτσικα σκάγια, τριάρια ὡς ἑξάρια.

Συκοφάγοι

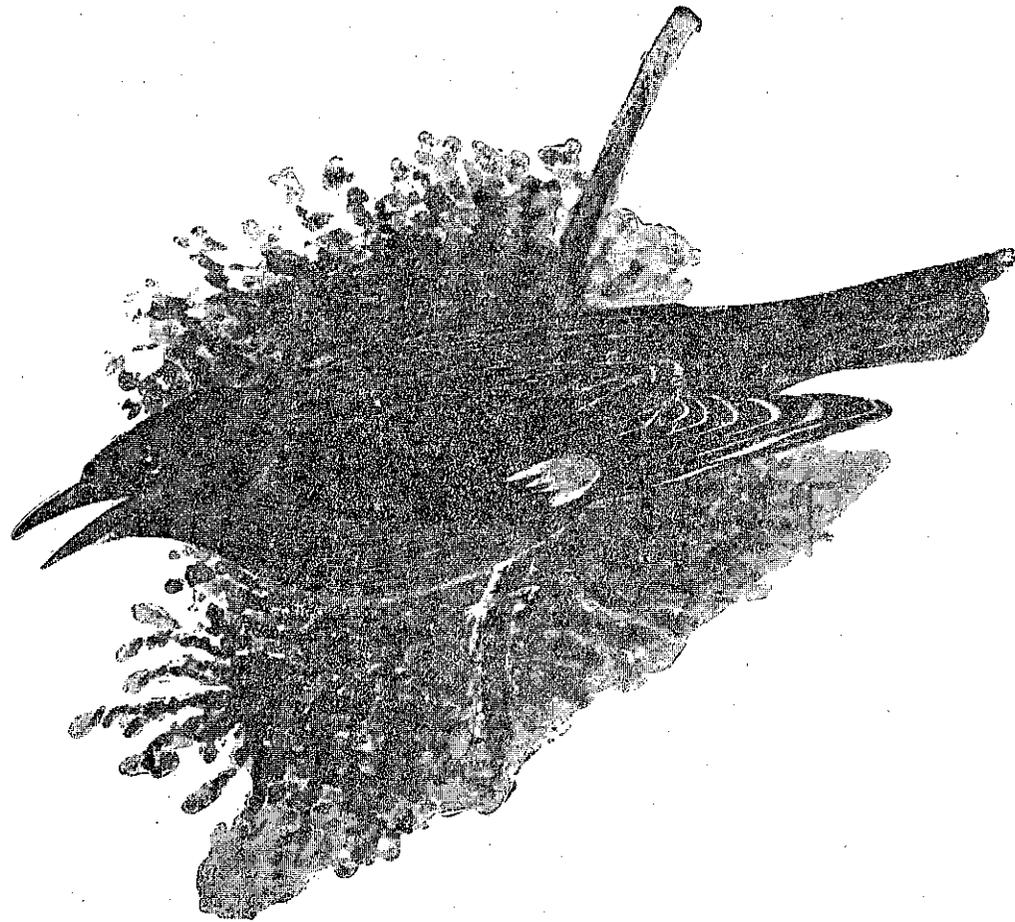
Oriolus

Εἰκ. 72

Ἄπὸ ὅλα τὰ πουλιὰ αὐτῆς τῆς οἰκογένειας σὲ μᾶς στὴν Ἑλλάδα ἔρχεται μοναχὰ ἕνα, ὁ κοινὸς συκοφάγος, Oriolus oriolus ἢ O.

galbula L., μεγάλος δσο ό κότσυφος. 'Ο άρσενικός είναι κίτρινος με μαύρες φτεροβγες, μαύρη ούρά με λίγο άσπρο στην άκρη, ενώ ή θυλυκεία, που είναι και λίγο μεγαλύτερη, είναι κιτρινοπράσινη, με τη κοιλιιά και τό στήθος κάπως πιο άνοικτό και μ' έλαφρές πιτσιλιές σκούρες. (Εικ. 73).

Εικ. 73

'Ως σήμερα πιστεύτηκε ότι ό συκοφάγος είναι ό «χλωρίων» του 'Αριστοτέλη, έπειδή γράφει «χλωρίων χλωρός βλος». 'Ο 'Αριστοτέλης όμως δέ μπορούσε να πέσει σε τέτοιου είδους πλάνη, αφού ούτε καν ή θηλυκεία δέν είναι όλοπράσινη. 'Ισως να έννοούσε τον φλώρο —Fringila coelebs L.,—γιατί αυτός είναι πράσινος και μάλιστα με τό πράσινό του λίγο σκοτωμένο.

Μας έρχεται από την 'Αφρική την άνοιξη και ξαναφεύγει τέλος

Αύγουστου με τέλος Σεπτέμβρη, ή τό πολύ με μέσα 'Οκτώβρη. Στις βόρειες έπαρχίες μας ξεκαλοκαιριάζουν πολλά ζευγάρια. Κάτω από τη Θεσσαλία δέ μένει κανένα.

Τή φωλιά του, ένα εξαιρετικά περιποιημένο σπιτάκι, τή φτιάνει κρεμαστή σ' όποιο διχάλωμα κοντά στην κορυφή σε ψηλά δέντρα. Προτιμάει τις μελικουκιές—λωτούς—, τις δρύς και τά πλατάνια.

Τά πέντε αυγά του είναι άσπρα με μια έλαφρυά άνοιχτοκόκκινη άνταύγεια και με λίγες κοκκινόμαυρες κακοφτιασμένες πιτσιλιές.

Τρώει κάθε είδους έντομα και τις νύμφες τους που βρίσκει άπάνω στα δέντρα, ή που πιάνει στον άέρα. Τό χώμα δύσκολα τον βλέπει. Τρώει επίσης κεράσια, μούρα και σόκα. "Αν τον ίδητε να πετιέται από σுகιά να ξέρετε ότι τά σόκα της θάναι τά νοστιμώτερα από κάθε άλλης κεί γύρω. Βρίσκει όμως τό διάβόλό του από τον κότσυφο που δέν τον χωνεύει, γιατί τοϋ τά τρώει κι' έπειτα τό σκάει για την 'Αφρική. Δέν τον χωνεύουν και πολλοί ιδιοκτήτες. Δέν έχουν όμως δίκαιο. Πέρνει δικαιωματικά ένα μικρό μερίδιο, έπειδή ως να γίνουν τά σόκα, άκόμα και τά μούρα και τά κεράσια, έφαγε τόσα και τόσα έντομα που άν δέν τά τρώγε δέ θ' άφηναν κανένα. Δίκαιο έχουν όσοι έχουν σுகιές από τη Θεσσαλία και κάτω. Σ' αυτούς δέν πρόσφερε καμμία ύπηρεσία. Γιαυτό κι' αυτοί τις μέρες που περνάει για την 'Αφρική κάνουντας καρτέρι ή στις σுகιές τό πρωί ως τις έννηά—δέκα, ή άργότερα σε πλατάνια ή καρυδιές όταν έρχεται να ξεκουραστεί, φτιάνουν έκλεκτό φαγητό, γιατί είναι νοστιμώτατος με τό τότε πάχος του.

"Ενα γκιεχ που άκούγεται κάποτε—κάποτε δείχνει ότι κάπου κεί γυροφέρνει. 'Ο κυνηγός όμως ως μη δοκιμάσει να τον κυνηγήσει από κοντά όπως άλλα πουλιά. Θα κουραστεί χωρίς άνάλογες έπιτυχίες. "Αν όμως μ' αυτή τή φωνή του μαρτυριέται, με τό πέταμά του δέν άκούγεται, κι' όποιος κυνηγός κάνει καρτέρι πρέπει να προσέχει πολύ, γιατί έξ άλλου μέσα στα πράσινα—κίτρινα φύλλα της σுகιάς ή τοϋ πλατάνου δέ διακρίνεται εύκολα.

Τσίχλες

Turdus

Δέν έχουν τελειώσει τά φθινοπωρινά περάσματα, ειδικά τ' άργότερα από όλα, τά όρτύκια, κι' όμως οι κυνηγοί αρχίζουν να ρωτιούνται άν ήρθαν τσίχλες. "Οχι φυσικά κείνοι που ζουν στη βόρειο 'Ελλάδα, γιατί αυτοί έχουν άκόμα πολλά από τ' άλλα, άλλ' όσοι ζουν στη νότιο κι' ιδιαίτερα όσοι ζουν σε μεγαλουπόλεις, γιατί οι τσίχλες είναι και πολλές κι' όχι κουραστικό κυνήγι.

Μιά παροιμία λέει «ὅπως μαγειρεύεις ἔτσι τρῶς». Μεις δὲ μαγειρέψαμε καλὸ φαγητό, ἢ γιὰ νὰ κυριολεκτήσουμε, ἀφήσαμε τὸ φαγητό μας καὶ κᾶηκε. Δηλ. καταστρέψαμε τὰ κυνήγια μας, κι' ὅσα λίγα ἀπόμειναν ἀναγκαστήκανε νὰ τραβηχτοῦν σὲ μακρυνὰ καὶ δυσκολοπάτητα μέρη. Ἀπὸ κοντὰ καὶ μὲ τὶς διάφορες ἀποστραγγίσεις ποῦ ἔγιναν, ποῦ ἔπρεπε βέβαια νὰ γίνουν καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν, ἀρχίζομε νὰ χάνομε καὶ τὰ βαλτόπουλα—νερόπουλα. Τούλάχιστον ν' ἀναδασώναμε τὸν τόπο μας ἀντὶ νὰ τὸν ξεγυμνῶνομε ἀπὸ τὰ λίγα φτωχόδασά του, ὥστε μαζὺ μ' ὄλα τὰ τότε πολλὰ ἄλλα καλὰ νὰ δίναμε καταφύγια καὶ στὰ κυνήγια μας! Καταντήσαμε λοιπὸν νὰ βλέπομε τὶς τσίχλες γιὰ σπουδαῖο κυνήγι. Ἄλλ' ἄς εὐχηθοῦμε νὰ μᾶς ἔρχονται κι' αὐτές. Ξύλο ἄς χτυπήσουμε.

Οἱ τσίχλες εἶναι πουλιὰ ἀποδημητικά, ἐπιδημητικά κι' ἔκτοπιστικά. Ὅσες μᾶς ἔρχονται τὸν χειμῶνα γιὰ νὰ μείνουν μαζὺ μας, ἀρχίζουν νὰ φτάνουν ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ Σεπτεμβρίου μ' ἀρχὴς Ὀκτωβρίου. Βιάζονται ἄραγε νὰ ξεπροβοδίσουν τὰ ὄρτύκια, βιάζονται νάρθουν νὰ φᾶνε ἑλῆς, τὸ περιζήτητο φαγητό τους, ποῦ τὸ στερήθηκαν ὄλο τὸ καλοκαίρι στὶς βόρειες χῶρες ὅπου ξεκαλοκαίριασαν, ἢ ἔρχονται νὰ μᾶς θυμήσουν ὅτι τὸ καλοκαίρι πέρασε; Κι' ἀλήθεια, κείνο τὸ τσιπ ποῦ θ' ἀκουστεῖ μέσα σ' ὅποιο λόγγο καὶ μ' ὄση ζέστη, ἔστω καὶ σὲ κυνήγι ὄρτυκίων, θὰ προκαλέσει ἕνα μικρούτσινο ἀνατριχιασμα. Θὰ θυμίσει στὸν κυνηγὸ τὸν χειμῶνα μὲ τὶς βροχές, τὰ χιόνια, τὰ κρύα, ἄσχετα ἂν καὶ μὲ τὰ τότε πολλὰ κυνήγια του.

Ὅσο περνοῦν οἱ μέρες τόσο ἔρχονται περισσότερες. Πιάνουν ὄρισμένες περιφέρειες νάχουν δασάκια, τοῦφες, ἢ ἑλαιῶνες, ἢ ὕγρὸ κάπως ἔδαφος, γιὰτ' ἐκεῖ βρίσκουν τροφή. Σύμφωνα δμως καὶ μὲ τὸν καιρὸ ἀλλάζουν τόπο καὶ πᾶνε πότε δῶ πότε κεῖ. Ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βράδυ δὲ κάθονται ἤσυχες. Ἀνασκαλεύουν φύλλα καὶ πετρίτσες γιὰ νὰ βροῦν σκουλίκια ἢ σαλιγκαράκια. Τρῶνε δμως καὶ κάθε λογῆς σπόρους ἢ καρπούς, π.χ. σταφύλια, κεράσια, σοῦρβα, μοῦρα, ἑλῆς, ἰξό, κ.λ.π., κι' ἔτσι καταντοῦν νὰ γίνονται κι' ὠφέλιμες καὶ βλαβερές.

Τὴ φωνηὰ τους τὴ φτιάνουν μ' ἀρκετὴ τέχνη καὶ μὲ τὸ ἑσωτερικὸ της ἀλειμένο μὲ σάπιο ξύλο φτιασμένο μὲ τὸ σάλιο τους σὺν λάσπη.

Τὸν Μάρτη—Ἀπρίλη γεννᾶνε 4—5 αὐγά. Τὸ κλώσσημα κρατᾶει μοναχὰ 15—17 μέρες. Βιάζονται νὰ βγάλουν τὰ μικρά τους, γιὰτὶ στὰ μέσα τοῦ καλοκαιριοῦ θὰ κάμουν δεύτερη γέννα.

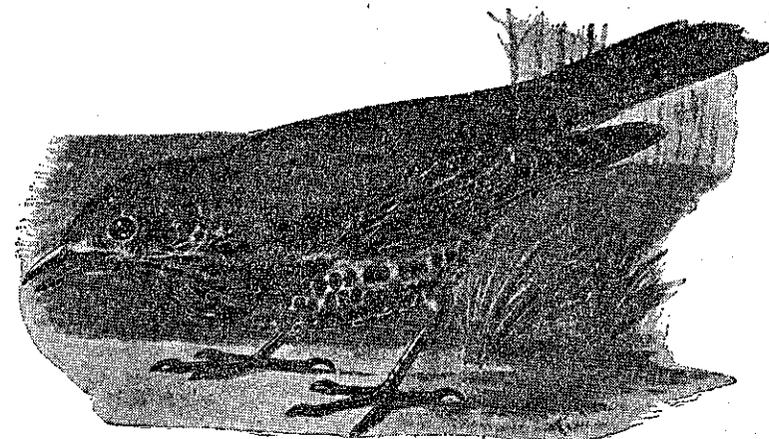
Ὅλες οἱ τσίχλες εἶναι τραγουδιστάδες. Βέβαια ὄχι τὸ ἴδιο ὄλες. Κι' ἐνῶ ὄλον τὸν καιρὸ δὲ βγαίνουν εὐκολὰ στ' ἀνοιχτά, ὅταν τὴν ἀνοιξὶ τραγουδοῦν κάθονται στὴν ἄκρη στὰ κλωνάρια, ὅπου ἀκίνητες σὺν ἀγάλματα μὲ γλυκὲς κι' ἀργιὲς τρίλλιες ἀλλάζουν κάμπο-

σες νότες σὲ τόνο προσευχῆς. Ἀκόμα κι' ἢ βουνίσια ἀλλάζει τότε κείνο τὸ συχαμένο «τσάρ» μ' ἕνα ψευτοτραγουδο.

Ἐξ αἰτίας τοῦ τραγουδιοῦ τῆς τῆ φιλόμελο οἱ νορβηγοὶ τὴ λένε ἀηδὸνι τοῦ βορρά. Μὲ τὸ δίκιο τους, γιὰτὶ σ' αὐτοὺς δὲ φτάνουν ἀηδόνια, οὔτε καὶ πολλὰ ἄλλα ὠδικά.

Ἀντίθετα πρὸς τὴ τσίχλα, ὁ ἀρσενικὸς κότσουφος, σπουδαῖος κι' αὐτὸς τραγουδιστής, τὸ λέει κι' ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ κλωνάρια.

Στὶς 15 μὲ 20 Μαρτίου ἔχουν φύγει ὄλες. Σπάνια μ' ὄψιμους χειμῶνες νὰ μείνουν μερικὲς ὡς στὶς 25, ἢ τὸ ἀργότερο τέλος Μαρ-

Εἰκ. 74

τιοῦ. Δὲ χάνουν μάλιστα τότε τὴν εὐκαιρία νὰ δείξουν καὶ σὲ μᾶς πὼς τραγουδοῦν. Ὑστερα ἀπὸ καμμιά βροχούλα μπορεῖ κανεὶς κατὰ τὶς 10 τὸ πρῶτ' νάχει τὴν τύχη ν' ἀκούσει καμμιά. Πρέπει δμως νὰ τὶς ξέρει γιὰ νὰ καταλάβει ὅτι εἶναι τσίχλα, ἢ νὰ συμπέσει νὰ τὴν ἰδεῖ. Κάπου—κάπου μέσα στοὺς ἑλατιάδες μας μένει κᾶνα ζευγάρι γιὰ ξεκαλοκαίριασμα. Ἀπὸ τὶς βουνίστιες μένουν πολλές, σὲ μερικὰ μέρη τόσες, δείχνοντας ὅτι δὲν εἶναι πουλι ἀποδημητικό.

1. Βουνίσια, γερακότσιχλα, τσαρτσάρα, κίργιαρίνα

Turdus viscivorus L.

Πουλι καθεστικό, κάπως ἔκτοπιστικό κι' ἀποδημητικό, εἶναι ἢ μεγαλύτερη ἀπὸ ὄλες, μ' ἀνάστημα 0,27 μ. (Εἰκ. 74). Τὴ βάπτισαν ἰξοβόρο ἀπὸ τοὺς καρπούς ποῦ τρῶει τοῦ παράσιτου ἰξοῦ ἢ μελά—*viscum album*. Ἀθελά τῆς τὸν μεταφυτεύει ἀπὸ ἑλατο σ' ἑλατο ὅταν καθαρίζει τὴ μύτη τῆς ἀπὸ ὄσους ἔτυχε νὰ κολλήσουν ἀπάνω τῆς.

υποβοηθώντας το ριζοβόλημά του στο γρατζούνισμα του φλοιού.

Όταν με τὰ χιόνια κατεβαίνει σε χαμηλότερα μέρη όπου δε βρίσκει εύκολα ιξό, ή άκρίδες, ή σκουλίκια, ή άλλους σπόρους, αναγκάζεται να τρώει και κεδρόμηλα—καρπούς κέδρου—. Το κρέας της τότε, κατά κανόνα άνοστο, άποχειροτερεύει με τή μυρουδιά τους. Συνήθως τρώγεται πιλάφι με βούτυρο κι' άχι με λίπος ή λάδι.

Είναι έξυπνο πουλί και δέν πέφτει εύκολα σε ντουφέκι. Κυνηγείται με καρτέρι στις θέσεις όπου περνοδιαβαίνει, και το πρωί στις ποτίστρες, ή μ' άπό κοντά κυνήγι, δίωξι, μέσα στα έλατα ή στ' άλλα δάση όπου ζή. Στην περίπτωση αυτή δέχεται κάπως καλύτερα, δέν πρέπει όμως να ντουφεκιέται όταν κάθεται σε πυκνότουφα δέντρα, γιατί μένει άπάνω και φτάνεται δύσκολα.

2. Τσίχλα ή φιλόμελος

Turdus philomelus Brehm.

Είναι ή γνωστή τσίχλα ή λογγίσια. Μαζύ με τήν παρακάτω, τή *musicus*, ανταμώνουν και με κοτσύφια, γιαυτό τις λένε και τσιχλοκότσουφα. Έχει άνάστημα ως 0,22 μ., και χρωματισμό ένα ανακάτωμα άπό σταχτί με λίγο λαδί κι' άσπρο. Το στήθος είναι άνοιχτότερα χρωματισμένο, με αρκετές πιτίλες καστανόμαυρες σε σχήμα αύγου ή νεφρού.

3. Τσίχλα ή κοκκινωπή

Turdus musicus L.

Ίδια στο άνάστημα και στον χρωματισμό σαν τή φιλόμελο, αλλά με μιá έλαφρούτεικη κοκκινίλα στο στήθος και στις πλάτες, και με τις πιτίλες στο στήθος σαν τρίγωνα, ή στρογγυλές ή και μακρουλές. (Εικ. 75).

Κι' αυτή κι' ή προηγούμενη μας τρώνε τις έληές, αλλά με τὰ μικρά κουκούτσια, που τὰ καταπίνουν μαζύ με τις μικροεληές, πολλαπλασιάζουν τους άγριελαιώνες μας.

Κι' οί δυό τους στις βόρειες χώρες όπου ζουν το καλοκαίρι ξυπνοβν πολύ πρωί, σε μας όμως γίνονται ύπναρούδισες. Το βράδυ κουρνιάνε γρήγορα και το πρωί άργοξυπνάνε. Ίσως να κολλάνε άπό τή τεμπελιά μας.

4. Κεδρότσιχλα, τσίχλα ή τριχάς

Turdus pilaris L.

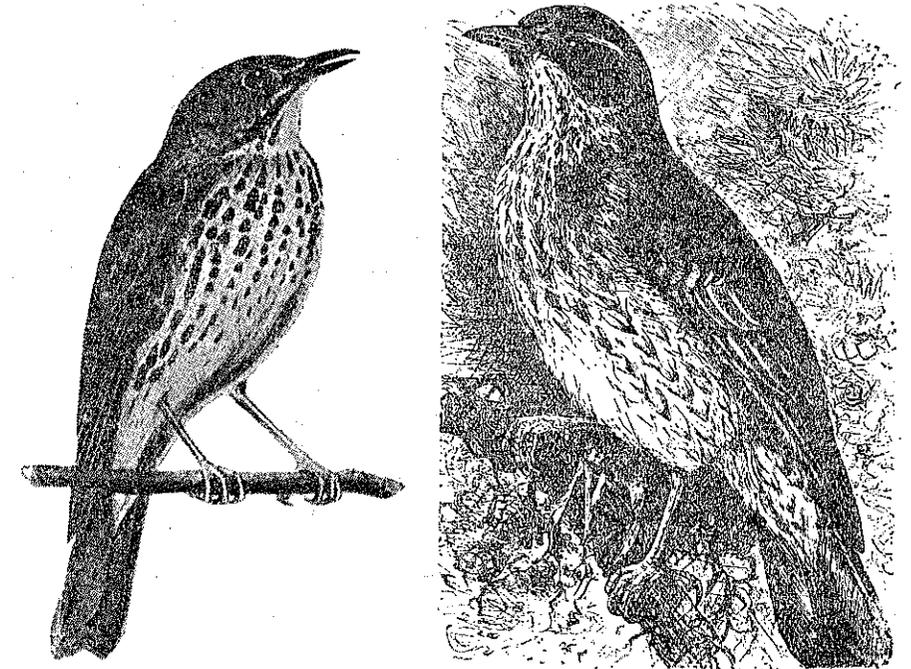
Είναι μικρότερη άπό τή βουνίσια, αλλά μεγαλύτερη άπό τις δυό άλλες, μ' άνάστημα 0,25—0,26 μ. Σπανιώτερη στην Ελλάδα κι' άπό

τις τρεις αυτές μας έρχεται άπό τον Νοέμβρη κι' έπειτα. Το μολυβι χρώμα στο κεφάλι της, οί σκουρες καστανωπές πλάτες (Εικ. 76), κι' ή φωνή της, ένα βραχνό τσά—τσά—τσάκ, τήν ξεχωρίζουν άπό όλες τις άλλες.

5. Κότσουφος, κοτσύφι

Turdus merula L.

Ό άρσενικός, μαυρος με μύτη κοκκινοκίτρινη, ή θηλυκιά με σπασμένο κάπως το μαυρο, και μύτη μαυρειδερή ή λίγο προς το κίτρινο μοναχά τήν άνοιξι, δίνει ζωή στα δάση μας και γενικά έκεϊ όπου ζή, πότε με τὰ τραγούδια του, πότε με κείνο το χαρακτηριστικό τσοϋκ—τσοϋκ σε κίνδυνο ή το ρίλγκ στη μεταξύ τους συνεννόησι.

Εικ. 75

Εικ. 76

Ζή χειμώνα καλοκαίρι μαζύ μας. Σε πολλούς όμως άρέσουν τὰ ταξείδια και γιαυτό τραβιούνται σε βορειότερα μέρη. Γιαυτό ακόμα κι' οί περισσότεροι άπό όσους μας μένουν τραβιούνται ή σε ψηλάματα, ή σε ύγρες ρεμματιές, ή δασάκια.

Όπως κι' οί τσίχλες, έτσι κι' αυτοί, τρώνε έντομα, βραχοσκούλικα, αλλά και κάθε είδους καρπούς και φρούτα. Άπό τον Αύγουστο κι' ύστερα στ' άμπέλια και στις συκιές πρώτοι και καλύτεροι.

Κυνήγι.

Οί μικρές τσίχλες μαζί κι' ο κότσυφος κυνηγιούνται με δίωξι σέ πευκώνες, έρεικώνες, κουμαριώνες ή έλαιώνες. "Αν οί κυνηγοί είναι δυό—τρεις ή περισσότεροι και ψάχνουν ο ένας δίπλα στον άλλον, ως πενήντα μέτρα, θάχουν πάντοτε καλές έπιτυχίες. "Οτι θα προσέχουν για να μη χτυπηθούν, αυτό δεν πρέπει κάθε φορά να λέγεται. Πρέπει ακόμα να ειδοποιεί ο ένας τον άλλον για όποιον κότσυφο ή τσίχλα βλέπει, κι' όχι ο καθένας τους να κυττάζει όπως— όπως να χτυπήσει τα πιό πολλά από τους άλλους της συντροφιάς.

Μέσα στους έλαιώνες και πευκώνες είναι από τους δύσκολους στόχους και κουστίζουν τη ντουφεκιά, έστω και γιαυτό μοναχά. "Αντίθετα στ' ανοιχτά είναι από τους πιό εύκολους, εκτός αν πετούν ψηλά και δέ καλοφτάνονται.

Κι' οί τσίχλες κι' ο κότσυφος όταν πιάνουν σ' όποιο δέντρο, συνειθίζουν τις περισσότερες φορές να κάθονται για μιá στιγμίτσα στην άκρη, κι' έπειτα πηδώντας από κλωνάρι σέ κλωνάρι να βγαίνουν στην απέναντι άκρη. "Αν λοιπόν ντουφεκιοθούν μέσα στα δλα όταν πρωτομπαίνουν στο δέντρο, φυσικά όταν δέ προφταίνουν να ντουφεκιοθούν στο φτερό, υπάρχει μεγάλη πιθανότης να χτυπιούνται. Με τέτοιες ντουφεκιές σημειώνονται καλές έπιτυχίες στους βάτους στα ρέμματα. "Εκεί σπάνια ή τσίχλα ή το κοτούφι αν θα μπει δέ θα καθήσει για μιá στιγμή στην άκρη. Γιαυτό τα λίγο χοντρούτσικα σκάγια, δηλ. τα όχτάρια ή και τα έφτάρια, κάνουν χρυσές δουλειές. Μάλιστα τα έφτάρια πρέπει να προτιμούνται, γιατί σέ τέτοιες θέσεις δεν είναι δύσκολο να βρεθούν και μπεκάτσες, άλλ' ακόμα και πέρδικες, και γιατί όχι και κήνας λαγός;

Σκυλιά δεν πρέπει να πέρνουνται, γιατί παρασύρονται από τις πολλές ντουφεκιές και τα κάνουν θάλασσα. Οί τσίχλες δέ δέχονται φέρμες. "Αν όμως είναι συνηθισμένα σέ τέτοιου είδους κυνήγια, υποβοηθούν τον κυνηγό, γιατί μπορούν να βγαίνουν κι' άλλου είδους κυνήγια, και γιατί οί τσίχλες και τα κοτούφια πολλές φορές τα παρακολουθούν από τα πιό ψηλά κλωναράκια όπου πηδούν, δίνοντας τότε στον κυνηγό την εύκαιρία να προφταίνει να τα πλησιάσει. "Αν τα ντουφεκεί καθιστά ή όχι εξαρτάται από την ικανότητά του. Πάντως ός μη ξεχνιέται ότι πρέπει να τους δίνει, όπως έξ άλλου σ' όλα τα κυνήγια, κάθε δυνατότητα να γλυτώνουν. Γιαυτό πρέπει να ντουφεκεί στο φτερό τα φτερωτά και στο φευγιό τα τριχωτά. Τότε είναι κυνηγός.

"Αν πέσουν σέ πυκνούρες κι' είναι πληγωμένα οί κυνηγοί ός μη πονοκεφαλούν να τα βρούν. Χάνουν άδικα τον καιρό τους.

Σ' ώρισμένες θέσεις όπου ζουν πολλές τσίχλες, ή σ' ώρισμέ-

νους έλαιώνες όπου έρχονται για να φάνε, αν συμπέσει να μαζευτούν την ίδια μέρα πολλοί κυνηγοί τις αναγκάζουν με τις ντουφεκιές να πετάνε δώθε κείθε, δηλ. να δουλεύουν όπως συνήθως λέγεται. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να γίνεται καρτέρι είτε σέ γνωστές θέσεις από άλλες φορές, είτε σέ θέσεις που εκλέγονται κείνη την ώρα. Δεν είναι δύσκολο να μη φτάσουν τα φυσίγγια αν δεν έτυχε να παρθούν πολλά.

Καρτέρι μπορεί να γίνει επίσης σ' ώρισμένες θέσεις από όπου περνούν το πρωί όταν παγαίνουν στη βοσκή, ή το απόγειομα προς το βράδυ όταν γυρίζουν για κούρνιασμα, ή και σ' ώρισμένες θέσεις ή δέντρα όπου έρχονται να φάνε.

Το καρτέρι γενικά το προτιμούν όσοι δέ μπορούν να περπατούν, ή ώρισμένοι τύποι κυνηγών που νομίζουν ότι κυνήγι είναι οί πολλές ντουφεκιές. Δεν είναι δύσκολο να σημειώνουν έπιτυχίες, αλλά δεν μπορούν να χουν την πραγματική κυνηγετική ευχαρίστησι να γκρεμίζουν το πουλι ή γενικά να βαρούν κυνήγι όταν το βρίσκουν αυτοί κι' όχι κείνο αυτούς.

Το κρέας της τσίχλας, κι' από κοντά με μεγάλη διαφορά του κότσυφα, είναι εκλεκτό ψητό στη σούβλα ή στη σχάρα, και καλούτσικος μεζές διατηρημένο στο λάδι.

* *

Στην Ελλάδα από την ίδια οικογένεια *Turdus* ζουν ή περνάνε άλλα τρία είδη χωρίς κυνηγετική σημασία, αναφέρονται όμως έπειδή μπαίνουν στον κατάλογο των κυνηγιών.

6. Κότσυφος ο γιορντανάτος

Turdus torquatus alpestris Brehm

Μας έρχεται με βρειούς χειμώνες. Με καλόν καιρό δύσκολα βρίσκεται κανένας πάνω στα βουνά, λιγώτερο βέβαια στα χαμηλώματα. Είναι μεγάλος όσο ένας άρσενικός κότσυφος, καστανόμαυρος μ' ένα περιλαίμιο—γιορτάνη—στο λαιμό, άσπρο στον άρσενικό, άσπροδερό στη θηλυκεία.

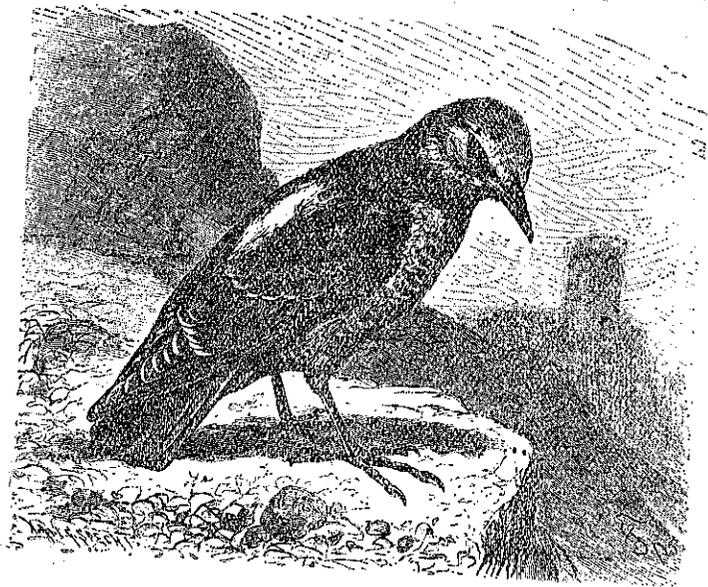
7. Μεγάλη γυφτούλα, κότσυφος χρωματιστός

Monticola saxatilis L.

Μας έρχεται τον Αύγουστο—Σ]ρη περνώντας για την Αφρική. Πλησιάζεται εύκολα, κι' ίσως γιαυτό σέ μερικά μέρη, όπως στον Παρνασσό, τον λένε τότε, δηλ. κουτόν. Είναι ξεθαρεμένος, γιατί το

καλοκαίρι κεί όπου έζησε δέν κακόπαθε. "Αν όμως στις λίγες μέρες που μένει μαζί μας φάει μερικές ντουφεκιές δέν πλησιάζεται πιά εύκολα.

Είναι μεγάλος ως 0,23 μ. με σταχτογάλαζες πλάτες, λαιμό και κεφάλι, άσπρουδερά καπούλια, κοκκινωπή κοιλιά κι' ούρά, έκτός από δυό φτερά σκούρα καφέ στη μέση. Μερικές άσπρες τοξοτές μικρές γραμμές κόβουν τή μονοτονία τής πλάτης και του στήθους. (Εικ. 77). Προτιμάει τά πετρωτά. "Όταν περπατάει σκύβει απότομα σάν

Εικ. 77

νά κάνει μικροϋποκλίσεις, όπως κι' ή γυφτούλα—*Erithacus ater* Brehm—και γι' αυτό πήρε και τ' όνομά της.

8. Πετροκότσουφος

Monticola solitarius L.

"Ο περίφημος πετροκότσουφος του τραγουδιού, που όταν οι κοῦκοι τὸ λένε στὰ βουνά κι' οί πέρδικες στὰ πλάγια, αυτός τὸ λέει στὰ κορφοβούνια ή στὰ ξερόβραχα όπου ζή.

Κι' αλήθεια τὸ πουλι αυτό με τή σταχτογάλαζη φορεσιά του, ζώντας περισσότερο έρημική ζωή, από όπου και τ' όνομά του *solitarius*, παρά συντροφική, βρίσκεται άπάνω σε βράχια ή γκρεμούς. Τὸν άνθρωπο, αν και δὲ τὸν αποφεύγει, γιατί δὲ κυνηγιέται, έκτός από κανέναν κυνηγό από μεγαλουπόλεις όταν ποιός ξέρει από πού κι' ως

που ξεπέφτει σε τέτοια μέρη, τὸν αποφεύγει πάντοτε⁽¹⁾. Τὸν κρυφουκτιάζει κρυμένος πίσω από πέτρες, φοβισμένος ακόμα κι' όταν τὸν βλέπει νά διαβαίνει ήσυχα—ήσυχα.

Πολλές φορές επίσης δείχνει μιὰ άνεξήγητη προσοχή όταν παγαίνει νά καθήσει άπάνω στα κοτρώνια. Δείχνει ότι θά καθήσει αλλά δὲ κάθεται, ή μόλις καθήσει πετιέται σαν νά πάτησε σε κάτι τὸ ύποπτο κι' έπειτα ξανακάθεται.

9. Νεροκότσουφος

Cinclus cinclus L. ή *C. aquatus* Bech

Ζή κοντά σε ρυάκια ή νεράκια. Μικρότερος λίγο από τὸν κότσουφο, με μικρή και σηκωμένη ούρά, με σκουροκαφέ πλάτες και άσπρουδερό στήθος, δέν παύει νά κουνιέται ακόμα κι' εκεί που κάθεται.

Κορυδαλοί

Alauda

"Από όλα τὰ πουλιά που ανήκουν στους κορυδαλούς μοναχά ο κορυδαλός ο άγροδίαιτος—σιταρίθρα, ζαραβέλι,—*Alauda arvensis* L.— κυνηγιέται, αν και δὲ θάπρεπε ούτε αυτός, γιατί είναι περισσότερο ωφέλιμος παρά βλαβερός. Για τ' άλλα είδη που ζουν μαζί μας ή μας έρχονται, οί κυνηγοί δέν ξεδεύουν τὰ φυσίγγια τους, γιατί δέν τὰ κουστιζουν ούτε ως κρέας, ούτε ως ντουφεκιές.

"Η σιταρίθρα είναι ένα μικρό πουλι μ' ένα σωματάκι σφιχτό και μακρουλό, με πλάτες, φτερούγες και καπούλια σαν χόμα, και στήθος και κοιλιά λιγάκι άσπρουδερά. Μέσα του όμως κρατάει γερά δεμένη τήν ψυχή του, και γιαυτό βγαίνει μετά από 25—30 χρόνια από τότε που θά γεννηθεί, έννοείται αν εν τώ μεταξύ δὲ σκοτωθεί ή φαγωθεί.

Για νά ζή τόσο πολὺ ο καθένας θά περίμενε ότι σ' αυτό τὸ πουλάκι τὰ νεύρα θά δούλευαν ήρεμα—ήρεμα. Δέν συμβαίνει όμως αυτό. Δέν παύει νά καυγαδίζει, περισσότερο βέβαια τ' άρσενικά κατά τήν άνοιξη στα ζευγαρώματα. "Αλλά κι' οί κυράδες δέν άργοῦν νά μπαίνουν στὸν καυγά. Ρίχνονται κι' όχι λίγες φορές τὰ καταφέρ-

(1) "Ενας πετροκότσουφος δὲ και τρία χρόνια κάθε "Οκτώβρη γυρόφερνε για καμμιά δεκαριά μέρες στο κτήριο του "Υπουργείου Γεωργίας και στα γύρω δυό—τρία σπίτια ως τήν όδὸν Κυδαθηναίων. "Εξαιρετικά στο 1943 φάνηκαν για μιὰ βδομάδα τρεις. Στο 1946 δὲ φάνηκε κανένας.

νουν να βοηθάνε τους άντρες τους, δίνοντας γερούτσικες τσιμπιές στον αντίπαλο.

Μας έρχεται κατά τον Οκτώβρη—Νοέμβρη. Δεν μοιάζει όμως να μας πολυαγαπάει. Είτε γιατί ντουφεκιάται, είτε γιατί δε βρίσκει το γούστο της τους κάμπους και τα χωματοβούνια μας όπου ζή, αρχίζει με καλούτσικο καιρό να μας φεύγει από τις αρχές ακόμα του Φλεβάρη. Με δψιμούς χειμώνες την πέρνουν οι αρχές Μαρτιού. Ίσως να βιάζεται γιατί εκεί που θα πάει θα κάμει δυο γέννες, ή και τρεις αν ο καιρός τη βοηθήσει. Γιαυτό και τ' αύγά της τα κλωσάει μοναχά 14 μέρες.

Τρώει κάθε είδους μικροέντομα κι' από τις σπορές τις ακρες από τα φύλλα. Τρώει επίσης και σπόρους όταν τους βρίσκει άχωτους, γιατί τους χωμένους δε μπορεί να τους ξεχώσει, κι' από τα ζιζάνια όταν μπορεί να τους φτάνει. Τους τρώει μάλιστα μ' όλη την έξω φλούδα τους και για να τους χωνεύει τρώει και χαλικάκια. Δεν είναι λοιπόν βλαβερή και δε δικαιολογείται το κυνήγι της.

Νερό μπορεί να μη πιει μήνες. Τής αρκεί όσο έχει ή χλωρονομή. Χωρίς άμμόλουτρο όμως δεν κάνει.

Το πέταμά της είναι άλλοτε γρήγορο, άλλοτε σιγανό, κι' άλλοτε λυκνιστό, μοιάζοντας τότε σαν καρυδόφλυδα σε μεγάλα κύματα. Πότε χαμηλά και πότε ψηλά όπου ανεβαίνει σαν ρυθμισμένη μηχανούλα, αφήνει ν' ακούγεται ή φωνούλα της σε λίγους τόνους, αλλά μ' αρκετές στροφές που φτάνουν τα όρια της τέχνης.

Βαθμό βαθμό
μ' έναν ρυθμό
με φως περιχυμένο
στον ουρανό
στον γαλανό
τό τρίς εύτυχισμένο

Λέει ο Βιζυηνός για τον κορυδαλό, τον ξάδερφό της, που πιάνει κάπως και γιαυτή.

Ός στόχος δεν είναι δύσκολος. Μέσα μάλιστα στις πεδιάδες ή στους μικρολοφίσκους όπου γυροφέρνει δίνει την ευκαιρία να μαθαίνουν όσοι δεν ξέρουν να ντουφεκούν στο φτερό. Να γιατί τη ντουφεκούν συνήθως οι πρωτόβγαλτοι, οι άτζαμήδες κι' οι γέροι.

Το κυνήγι της γίνεται :

Με δίωξι—ψάξιμο. Η σιταρίθρα είναι λιγάκι φιλόπονη και δε δέχεται ούτε πολύ, ούτε και πάντοτε. Αν μάλιστα είναι πολλές μαζί, όπως συνειθίζουν να ζουν, μ' ένα γρη είδοποιεί ή μιὰ την άλλη

και φεύγουν από κάπως μακριά, κουράζοντας λίγο τον κυνηγό. Πάντως πρέπει να είναι έτοιμος να ρίχνει στην κάθε στιγμή, γιατί μερικές ξεκομένες που δέχονται καλύτερα πετάγονται εξαφνα και με το γρήγορο ύστερα πέταμά τους δύσκολα πιάνονται με τα έννηαρια ή με τα δεκάρια που πρέπει να ντουφεκιοθνται.

Με καρτέρι. Ο τρόπος αυτός, πιο αποτελεσματικός, εφαρμόζεται αν δουλεύουν είτε μόνες τους, είτε από τις ντουφεκιές άλλων κυνηγών. Μόνες τους πετούν συνήθως όταν κάνει κρύο. Μοιάζουν σαν να θέλουν να ζεσταθούν. Με ήλιο προτιμούν να κάθονται.

Ένας ακόμα τρόπος είναι το κυνήγι της με καθρέφτη. Καταντάει όμως τόσο δολοφονικός, ώστε δε στέκει να τον εφαρμόζουν όσοι κυνηγοί σέβονται τον εαυτό τους, έστω και λιγάκι.

Το κρέας της είναι καλούτσικο αν γίνεται ψητή, ή πιλάφι, ή τηγανιτή μ' αύγά, άλλ' όχι εξαιρετική λιχουδιά όπως ισχυρίζονται άλλοι λαοί για να δικαιολογούν το αδιάκοπο και με κάθε μέσο κυνήγι της.

Τ. Α Ξ Ι Σ Η'

Α Ρ Π Α Κ Τ Ι Κ Α

ACCIPITRES

Μέσα στον άγώνα που κάνουν τα πουλιά για τη διατήρησί τους, τ' άρπακτικά, ή σαρκοβόρα όπως κι' άλλοιως λέγονται, κρατούν μια ξεχωριστή θέση, γιατί τη δράσι τους δεν τη σταματούν στα δμοιά τους, δηλ. στα πουλιά, αλλά πολύ έξω από αυτά. Άρχίζουν από μεγάλα ζώα και φτάνουν στα σκαθάρια και γιαυτό δε μπορούν να προσδιοριστούν μ' ακρίβεια τα όσα κάνουν ζημιές κι' επομένως τα όσα πρέπει να κυνηγιούνται, γιατί γιαυτές κυρίως κυνηγιούνται και λιγώτερο για τα φτερά τους, από όσα πρέπει να προστατεύονται.

Ίδιαίτερα για τους κυνηγούς πολλά από αυτά είναι κακοί συνάδελφοι, ή γίνονται ανάλογα με τις περιστάσεις. Μερικές φορές μάλιστα τόσο το παρακάνουν που τους αναγκάζουν να τα βάζουν μαζί τους για καλά. Όχι βέβαια άδικα, αφού δεν τους αφήνουν έστω και μικρό μερίδιο από λαγούς, πέρδικες, ή από όποια άλλα τέτοια κυνήγια.

Κάνουν όμως κι' ένα καλό. Με το να τρώνε τ' άρρωστα ή γενικά τα καθυστερημένα, γιατί αυτά πέφτουν πρώτα στα νύχια τους, προλαβαίνουν το ξέπεσμα του σείου για κάθε είδος κυνήγι που τρώνε.

Τ' άρπακτικά έχουν μεγάλα και στρογγυλά μάτια, τα περισσότερα κίτρινα ή καστανά, μ' έκφρασι άγρια δείχνοντας δύναμι κι' αυτοπεποίθησι, μύτη όχι πολύ μεγάλη, αλλά χοντρή και δυνατή και με το άπάνω σαγόνι γυριστό και στην άκρη και στα χείλια τόσο, ώστε σκεπάζεται όλο το κάτω και νύχια μεγάλα και γυριστά που μαζί με τη μύτη γίνονται φοβερά όπλα.

Όλα τους όσες τρίχες, ή φτερά, ή κόκκαλα δε χωνεύουν τα ξερνούν σε βόλους κάθε 12—20 ώρες, ή, όπως ο χρυσαητός, κάθε 5—8 μέρες. Συνήθως τα ξερνούν πρωί. Άλλ' άς μη νομιστεί ότι τα τρώνε από λαιμαργία. Τα τρώνε για να καθαρίζεται το στομάχι τους. Γιαυτό οι άητοι που κρατιούνται σε ζωολογικούς κήπους, έπειδή ταίζονται με καθαρό κρέας, αναγκάζονται για να καθαρίζουν το στομάχι τους να τρώνε άχυρα, ψάθες, ή ό,τι άλλο τέτοιο ύλικό βρίσκουν εκεί.

Νερό δὲν πίνουν ὄλα. Τοὺς ἀρκεῖ ὄσο ἔχει ἡ τροφή τους. Ὅσα ὄμως πίνουν, πίνουν τακτικά.

Τὸ κεφάλι τους εἶναι κάπως στρογγυλὸ καὶ μεγάλο καὶ στέκει ἀπάνω σὲ χοντρὸ καὶ τίς περισσότερες φορές κοντὸ λαιμό.

Ὅπως τ' ἀρπακτικά ζῶα ἔτσι καὶ τοῦτα εἶναι καὶ δυνατὰ κι' ἔξυπνα. Μὲ τὴν ἔξυπνάδα τους μάλιστα δίνουν, ὄπως καὶ κείνα, πᾶν τῆμα νὰ ὑποστηρίζεται ἀπὸ πολλοὺς ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νᾶναι κρεωφάγος κι' ὄχι χορτοφάγος. Ἄν τὸ δίκαιο βίσκεται σ' αὐτοὺς, ἢ σὲ κείνους ποὺ ὑποστηρίζουν ὅτι πρέπει νᾶναι χορτοφάγος, ἢ στοὺς ἄλλους ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι πρέπει νὰ τρώει μικτὴ τροφή, ὄπως τὸ δείχνουν τὰ δόντια καὶ τὸ μάκρος ποὺ ἔχουν τὰ ἔντερα του, δὲν ἔχει φυσικὰ θέσι νὰ συζητηθεῖ ἔδω.

Ἀπὸ τίς αἰσθήσεις τους ἡ πιὸ πολὺ ἀναπτυγμένη εἶναι ἡ «ὄρασις», τὸ μάτι. Ἐχουν τὴ δύναμι ὄχι μοναχὰ νὰ βλέπουν μακρὰ, ἀλλὰ καὶ νὰ διακρίνουν. Π.χ. ἕναν λαγὸ κι' ἂν δὲν περπατᾷ μορῶν καὶ νὰ τὸν βλέπουν καὶ νὰ τὸν διακρίνουν ὅτι εἶναι λαγός, ἀκόμα κι' ἀπὸ πολλὰς ἑκατοντάδες μέτρα ψηλά.

Ἄλλὰ κι' ἡ ἀκοή τους δὲν πάει πίσω. Ἀκοῦνε πολὺ καλὰ καὶ γι' αὐτὸ ὄσοι θέλουν νὰ τὰ κυνηγοῦν ἄς τὸ ξέρουν κι' ἄς μὴ κάνουν θόρυβο ἔστω κι' ἂν δὲ φαίνονται.

Ἡ ὄσφρησίς τους ἔρχεται τελευταῖα στὴ σειρά. Μόνον στοὺς γῦπες εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένη, ἴσως γι' αὐτοὺς τρῶνε πτώματα καὶ πρέπει νὰ τὰ μυρίζονται ἀπὸ μακρὰ.

Στὴν Ἑλλάδα φωληάζουν καμμιά εἰκοσπενταριά εἶδη καὶ περνοῦν ἄλλα καμμιά δεκαεφταριά. Θὰ μιλήσουμε ὄμως μοναχὰ γιὰ κείνα ποὺ μὲ τίς ζημιές τους ὄπως ἔχει πιστοποιηθεῖ ὅτι κάνουν, ἄσχετα ἂν ἄμεσες ἢ ἔμμεσες, μπαίνουν στὸν κατάλογο τῶν κυνηγιῶν.

Ἄ η τ ο ἰ

Aquila

Εἶναι τὰ πιὸ δυνατὰ πουλιὰ στὸν κόσμον. Μοναχὰ ἢ Ἄρπυια, ποὺ ζῆ στὴς Ἀνδεῖς στὴ Ν. Ἀμερικὴ, τοὺς πέρνει τὸ προβάδισμα, καὶ μοναχὰ ὁ Σαρκόραμφος, ποὺ κι' αὐτὸς ζῆ στὴν Ἀμερικὴ, μπορεῖ νὰ σταθεῖ δίπλα τους.

Ἡ δύναμι τους, τὸ μάτι, ἡ καρδιά καὶ τὸ πέταμά τους εἶναι τέτοια, ὄστε δικαιωματικὰ κρατοῦν τὴν πρώτη θέσι. Γι' αὐτὸ Κράτη, Αὐτοκράτορες καὶ Βασιλεῖδες τοὺς χρησιμοποίησαν γιὰ σύμβολο, καὶ γι' αὐτὸ γύρω τους ἔχουν πλαστεῖ τόσοι μῦθοι καὶ τόσες ἱστορίες, κι' ἔχουν φτιαστεῖ τοῦ κόσμου τὰ ποιήματα καὶ τὰ τραγούδια.

Ἰδιαίτερα μεις οἱ Ἕλληνες, παρ' ὄλες τίς ζημιές τους, τοὺς ἀγαπάμε πολὺ, γι' αὐτὸ μερικὲς χιλιάδες χρόνια πίσω μᾶς ὄρισαν τοὺς

Δελφοὺς ὡς κέντρο τῆς Γῆς, καὶ γι' αὐτὸ τοὺς εἶχαμε, καὶ μάλιστα ζευγαρωτὰ, ὄπως ζοῦν, γιὰ σύμβολο στὴ Βυζαντινὴ μας περίοδο.

1. Χρυσαιτὸς

Aquila chrysaetus :L.

Εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὄλους, μ' ἀνάστημα 0,90 μ. Οἱ ἀνοιχτὲς φτεροῦγες του μαζὺ μὲ τὸ κορμί του πιάνουν τὰ 2,20 μ. Ὁ ἀρσενικὸς εἶναι λίγο μικρότερος. Κλειστὲς οἱ φτεροῦγες δὲ φτάνουν ὄς τὴν ἄκρη στὴν οὐρά. Ὅστε ἂν κανεὶς τὸν ἰδεῖ ἀπὸ μακρὰ καθιστὸν μπορεῖ κι' ἀπὸ αὐτοῦ μοναχὰ νὰ τὸν γνωρίσει.

Καλὸ γνώρισμα εἶναι καὶ τὸ χρῶμα του. Μοιάζει σ' ἄν ἀνοιχτὴ σκουριὰ μὲ γυαλάδα κιτρινόχρυση, ἀπὸ ὄπου καὶ τ' ὄνομά τους.

Εἶναι ἀπὸ τὰ μακροβιῶτερα πουλιὰ. Περνάει τὰ ἑκατὸ. Τὸ ζευγὰρι σ' ὄλη τὴ ζωὴ του ζῆ ἀγαπημένα καὶ λέγεται ὅτι ἂν τὸ ἕνα ψοφήσει τὸ ἄλλο ζῆ χῆρο γιὰ πάντα.

Τὴ φωληὰ τους, ἕνα κακοτέχνημα σ' ἄν καζάνι, τὴ φτιάνουν σὲ βράχους ἢ καὶ σὲ ψηλὰ δέντρα μέσα σὲ δυσκολοπάτητους βάλτους μὲ ξῶλα ποὺ κόβουν ἀπὸ δέντρα μόνι τους μὲ τὴ μύτη ἢ μὲ τίς φτεροῦγες. Ἄν δὲν ἀναγκαστοῦν νὰ φύγουν τὴν κρατοῦν γιὰ πολλὰ στὴ σειρά χρόνια.

Τὸ ἕνα ἢ τὸ πολὺ τὰ δύο αὐγά τους, ἀσπρουδερά ἢ πρασινωπά μὲ σκοῦρες κηλίδες ἢ βοῦλες, τὰ κλωσσάει μοναχὰ ἢ θηλυκεῖα.

Τ' ἀητόπουλα βγαίνουν σὲ πέντε βδομάδες καὶ ἂν καὶ μποροῦν νὰ πετάξουν μόλις μεγαλώσουν λίγο, δὲν ἀφήνουν τὴ φωληὰ. Μένουν καὶ μεγαλώνουν τόσο, ὄστε ὄταν ξεπετάξουν νᾶναι ἔτοιμοι ἀητοί. Μήπως μένοντας ἔχουν νὰ φοβηθοῦν ἀπὸ τίποτα; Ὅχι μοναχὰ ἢ μάνα κι' ὁ πατέρας τὰ ὑπερασπίζονται μὲ τέτοια λύσσα, ποὺ ὄποιος νᾶναι κείνος ποὺ θὰ θελήσει νὰ τοὺς κάνει κακὸ πρέπει νὰ χεὶ κάμει τὴ διαθήκη του, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια τὰ ἀητόπουλα εἶναι σὲ θέσι νὰ ὑπερασπίσουν τὸν ἑαυτὸ τους. Ἄν οἱ ἀητοὶ δὲ μποροῦσαν νὰ ὑπερασπιστοῦν τ' αὐγά ἢ τὰ πουλιὰ τους, ἂν δὲ μποροῦσαν νὰ σηκώσουν ὄλόκληρη μεσόκοπη γίδα, ἂν δὲ μποροῦσαν νὰ ταξειδεύουν μ' ἀντίθετο ἀέρα, ἂν δὲ εἶχαν καρδιά νὰ μὴ λογαριάζουν κίνδυνο, θὰ κρατοῦσαν τὴν πρώτη θέσι μέσα στὸν φτερωτὸ κόσμον;

Ἄλλὰ κι' ἀργότερα τὰ μικρὰ δὲν ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς γονιούς. Μένουν ἀκόμα μερικὸς μῆνες μαζὺ τους κι' ἔτσι μαθαίνουν καλὰ τὴν τέχνη νὰ μὴ τοὺς ξεφεύγει ὄχι λαγός, χῆνα, ἢ ὄτι ἄλλο τέτοιο μεγάλο τριχωτὸ ἢ φτερωτὸ, ἀλλ' οὔτε καὶ μπεκάτσα.

2. Ἄητός βασιλικός, σταυραητός, χελωνιάρης
Aquila melanaetus L.

Εἶναι λιγάκι μικρότερος ἀπὸ τὸν χρυσαητό. Τὸ ἀνάστημά του δὲ περνάει τὰ 0,85 μ., κί' οἱ ἀνοιχτές φτεροῦγες μαζὺ μὲ τὸ κορμί του τὰ 2 μ.

Ὁ χρωματισμός του εἶναι σκοῦρος καστανός μὲ δυὸ ἄσπρα μπαλώματα στὴ μέση στὶς φτεροῦγες, ἀπὸ ὅπου γνῶριζεται εὐκόλα, ἀκόμα κί' ἀπὸ μακρῶς.

Τὸν ἄνθρωπο δὲν τὸν ἀποφεύγει τόσο πολὺ ὥπως οἱ ἄλλοι. Γιαυτὸ δὲ δυσκολεύεται νὰρχεται κοντὰ σὲ κατοικίες.

Ἡ οὐρά του εἶναι λίγο κοντὴ κί' οἱ κλειστές φτεροῦγες του ἢ τὴ σκεπάζουν, ἢ τὴν ξεπερνοῦν.

Γιὰ τὸ φώλησμά του προτιμᾶει τὰ δέντρα.

Τὸν λένε χελωνιάρη ἀπὸ τὶς χελῶνες ποὺ τρώει. Ὅταν μὲ τὰ νύχια του ἀρπάξει τὴ χελώνα πετάει κάμποσο ψηλὰ κί' ἀπὸ κεῖ τὴν ἀφήνει νὰ πέσει σὲ μιὰ μεγάλη πλάκα. Οὔτε ἡ διαφορὰ ποὺ παρουσιάζουν τὰ στρώματα τοῦ ἀέρα ἐξ αἰτίας τῆς θερμοκρασίας, οὔτε τὰ κενὰ θὰ ἐπηρεάσουν τὴ... βολή. Ὁ στόχος θὰ βρεθεῖ, ἢ χελώνα θὰ θρυμματιστεῖ κί' ὁ ἄητός θὰ γιοματίσει. Λέγεται μάλιστα ὅτι καθένας τους ἔχει ὠρισμένες πλάκες ὅπου τὶς ρίχνει.

3. Ἄητός ὁ φωνακλᾶς
Aquila clanga Pall.

Τὸ ἀνάστημά του πιάνει τὰ 0,70 μ., κί' οἱ ἀνοιχτές φτεροῦγες τοῦ μαζὺ μὲ τὸ κορμί του τὸ 1,80—1,90 μ. Τὸ σκοῦρο καφὲ χρῶμα του ἔχει μιὰ ἐλαφροῦτσικη γυαλάδα μὲ δῶ—κεῖ μερικὲς πιτσιλές.

Ὅταν μ' ἓνα κλιού—κλιού—κλιού, π' ἀκούγεται ἑκατοντάδες μέτρα μακρῶς, κρᾶζει τὸ ταῖρι του, μαρτυράει τὴν κᾶπου κεῖ κοντὰ φωληὰ του.

4. Νησαητός, μικρός ἄητός, ἄητός ὁ τολμηρός
Nisaetus ἢ *Eutolmaetus* Gm.

Σκοῦρος γυαλιστερός ἀπὸ πάνω, ἀνοιχτότερος πρὸς τὸ κίτρινοπὸ ἀπὸ κάτω, ἀλλὰ καί κᾶποτε σκοῦρος, μ' ἓναν λεκὲ στὴν κάθε μιὰ φτεροῦγα ποὺ ἄλλοτε φαίνεται κί' ἄλλοτε δὲ φαίνεται, εἶναι ὁ μικρότερος ἀπὸ ὄλους, μ' ἀνάστημα ὄχι παραπάνω ἀπὸ 0,50 μ. Ἄλλ' ἂν κί' εἶναι ὁ μικρότερος ἔχει καρδιά καὶ τόλμη ὄση δὲ δείχνει καλὰ—καλὰ οὔτε κί' ὁ χρυσαητός, καὶ γιαυτὸ τὰ μικρὰ ζῶα καὶ πουλιὰ

τὸν τρέμουν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον. Οἱ κάππιες ἰδιαιτέρα τραβοῦν τὸν τάραχό τους, γιαυτὸ καί τ' ὄνομά του νησσαητός.

Ζῆ ζευγαρωτὰ κί' ἀγαπημένα ὄσο λίγα ζευγάρια στὸν κόσμο.

5. Ἀλιάετος, ἀσπροκέφαλος ἢ θαλασσινός ἄητός
Haliaeetus albicilla Gray

Καί στὸ χρῶμα καί στὸ ἀνάστημα μοιάζει τοῦ χρυσαητοῦ, ἀλλὰ μὲ χωρὶς φτερὰ στὰ πόδια, γιὰ νὰ μὴ τὸν ἐμποδίζουν ὄταν τὰ χῶνει στὰ νερὰ γιὰ νὰ πιάσει ψάρια, τὴν τροφή του.

Τὸ κεφάλι του εἶναι ἀσπρουλιάρικο κί' ἡ οὐρά του ἄσπρη. Οἱ κλειστές φτεροῦγες του ἀφήνουν τὴν οὐρὰ ξέσκεπη ὡς δυόμισυ—τρία ἑκατοστὰ.

Ζῆ κοντὰ στὴ θάλασσα. Ὅταν τὸν πάρουν τὰ γεράματα τραβιέται κοντὰ σὲ λίμνες ἢ σὲ ποτάμια, γιὰτ' ἐκεῖ μπορεῖ χωρὶς πολὺ κόπο ὄσο στὴ θάλασσα νὰ βρῖσκει τροφή. Δὲν ἀφήνει ὄμως οὔτε τότε, οὔτε καί προτιήτερα, ὄσα μικρὰ ζῶα ἢ πουλιὰ βρεθοῦν στὸν δρόμο του.

Γ ν ῆ σ ι α γ ε ρ ᾶ κ ι α

Falconidae

Τὰ γνήσια γεράκια εἶναι τὰ μικρότερα ἀπὸ ὄλα τους μ' ὄμορφη κοψιά, μεγάλη καρδιά καὶ δύναμι, καὶ γρήγορο πέταμα.

Τὰ περισσότερα εἶναι ἀποδημητικά. Στὶς ἀποδημίες τους συνειθίζουν νὰ παρακολουθοῦν τ' ἄλλα ἀποδημητικά, γιὰτὶ ἀπὸ αὐτὰ ζοῦν.

Φωληάζουν καί σὲ δέντρα καί σὲ βράχια πιάνοντας ἔτοιμες φωληές ἀπὸ καρακάξες, κουροῦνες, κίτσες, κλπ, μὲ τὸ δίκηρο τοῦ δυνατώτερου. Σπάνια νὰ βρεθεῖ κανένα ζευγάρι νὰ θελήσει νὰ κουραστεῖ γιὰ νὰ φτιάσει δικιά του.

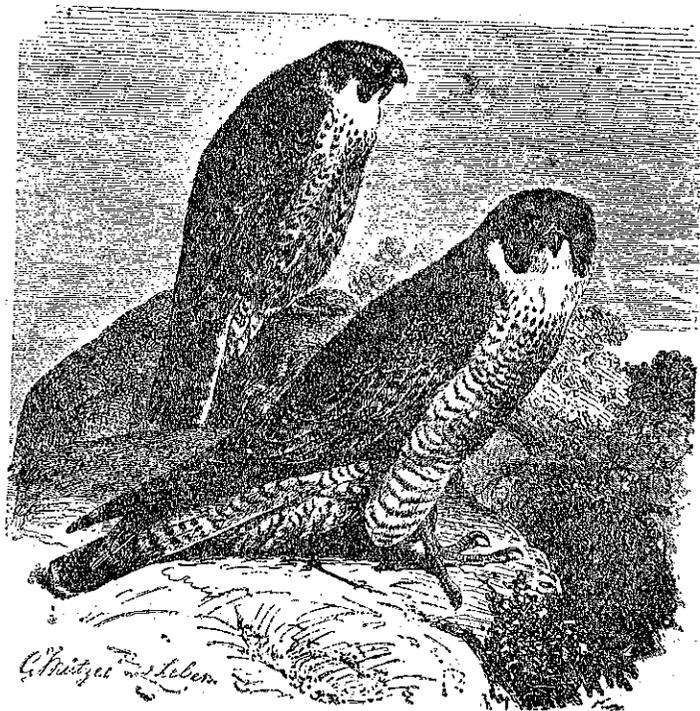
1. Τριόρχης, ἱέραξ ὁ μετανάστης, πετρίτης
Falco peregrinus L. (Tunst)

Σπουδαῖος ἀλήτης. Δὲν ἀφήνει ἀγύριστη γωνιά σ' ὄλον τὸν κόσμο. Αὐτὰ τὰ ταξείδια του τὸν ἔχουν κάμει πολὺ ἔξυπνον, μαζὺ καὶ παληκαρά, γιαυτὸ καταντάει σωστὴ θεομηνία. Ὅπως ὄμως ὄλοι οἱ παληκαράδες, ἔτσι κί' οὗτός εἶναι καλόκαρδος. Αὐτὸ τὸ ξέρουν μερικὰ τεμπέλικο ξαδέρφια του κί' ὄταν τὸν βλέπουν νάχει πιασμένα πουλιὰ τοῦ πέφτουν ἀπὸ δίπλα καὶ πετυχαίνουν μὲ μερικὰ παρακάλλια νὰ τοῦς τὰ δώσει.

Στὸ πέσιμό του νὰ πιάσει τὴ λεία του ξεπεράει τὸν ἄητό. Ἄν κείνος μοιάζει σ' ἄν ἀερόλιθος, αὐτός μοιάζει σ' ἄν κεραυνός. Κανένα

μάτι δὲ προφταίνει τότε νὰ τὸν παρακολουθήσει. Γιαυτὸ ἀπὸ χήνας ὡς σιταρίθρα δὲν τοῦ γλυτώνει κανένα πουλί.

Τὸ ἀνήσθημά του παίζει ἀπὸ 0,42—0,47 μ. Ἡ θηλυκεῖα εἶναι λιγάκι μεγαλύτερη ἀπὸ τὸν ἀρσενικό. Οἱ κλειστὲς φτεροῦγες του φτάνουν ὡς τὴν ἄκρη τῆς οὐρά του. Ὁ χρωματισμὸς στὰ μικρὰ εἶναι διαφορετικὸς ἀπὸ τὸ στὰ μεγάλα. Γενικὰ ὅμως εἶναι ἀσπρουδερός ἀπὸ κάτω, ξανθοκόκκινος πρὸς τὸ καφὲ στὰ βρακιά του (τὰ φτερά στὰ πόδια του) μ' ἄρκετὲς γραμμὲς ἢ πιτσιλιές. Τὰ πόδια καὶ τὰ δάκτυλά του εἶναι κίτρινα. (Εἰκ. 78 καὶ 79).

Εἰκ. 78

Τὰ 3—4 αὐγά του εἶναι στρογγυλά καὶ κιτρινοπράσινα μὲ σκοθ-
ρες πιτσιλιές.

2. Ἱέραξ ὁ δενδρόβιος, κορυδαλοφάγος, ξεφτέρι

Falco subbuteo L.

Γιὰ νὰ μὴν εἶναι κανένα πουλί στὸν κόσμον σίγουρο ὅσο γρήγορα κι' ἂν πετάει, οὔτε κι' αὐτοὶ οἱ κύψελοι —κλαδευτῆρες—, τὰ ταχύτερα πουλιά ἀπὸ ὅλα, φτιάστηκε τὸ ξεφτέρι. Εἶναι τὸ μόνο πουλί ποὺ τοὺς πιάνει, καὶ γιαυτὸ ἴσως τοὺς μοιάζει στὸ πέταμα.

Γαλαζόμαυρο ἀπὸ πάνω, σταχτί ἀπὸ κάτω, μὲ κοκκινοκίτρινες πιτσιλιές κι' ἄσπρες βουλίσες στὸν σβέρκο, εἶναι τ' ὠμορφώτερο ἀπὸ ὅλα τους. Τὸ ἀνάστημά του πιάνει τὰ 0,31 μ.

Ἄλλοτε πετάει χαμηλά, κι' ἄλλοτε μ' ἓνα χτύπημα ποὺ κάνει μὲ τὶς φτεροῦγες του βρίσκεται στὴ στιγμή ὅσο θέλει ψηλά. Μερικὲς φυχὲς παίζοντας παρακολουθεῖ τὶς ἀμαξοστοιχίες μὲ μίλι 15—20 μ. δίπλα τους.

Τὰ 2—4 μικρὰ τους ἢ μάνα κι' ὁ πατέρας δὲ τὰ ταΐζουν στὸ

Εἰκ. 79

στόμα, ὅπως συνειθίζουν σχεδὸν ὅλα τὰ πουλιά, οὔτε τοὺς ἀφήνουν τὸ ταῖνι μπρὸς τους, ὅπως π.χ. οἱ πελαργοί. Τοὺς τὸ πετοῦν καὶ τ' ἀναγκάζουν νὰ τὸ πιάνουν στὸν ἀέρα μαθαίνοντάς τα ἔτσι ἀπὸ τὴ φωνιά νὰ γίνουν «ξεφτέρια».

Σὲ κίνδυνον τὰ ὑπερασπίζονται μὲ τέτοια μανία κι' αὐταπάρνηση, ὥστε ὁποῖος καὶ νᾶναι ὁ ἐχθρὸς τους στὸ τέλος θὰ τὴν πάθει ἂν δὲ νοιώσει ὅτι πρέπει νὰ ὑποχωρήσει.

3 Ίεραξ ελεονώρα, μαύρος πετρίτης

Falco eleonorae Mer.

Ἀποδημητικό πουλί φτάνει ὡς τὰ αἰγαιοπελαγίτικα νησιά όπου ξεκαλοκαιριάζει. Ψηλότερα δὲν ἀνεβαίνει. Γεννάει ἀργά τὸν Αὐγουστο, γιατί μὲ τὰ τότε περάσματα βρίσκει εὐκολα τὴν τροφή ποὺ χρειάζονται τὰ μικρά του. Τόσο μάλιστα τὰ παχαίνει, ὥστε κατανταθὺν γιὰ τοὺς ντόπιους περιζήτητη λιχουδιά.

4. Ίεραξ ὁ νάνος

Falco aesalon L.

Εἶναι τὸ μικρότερο ἀπὸ ὄλα τὰ γεράκια μ' ἀνάστημα 0,27—0,30 μ., ὄχι ὅμως καὶ τὸ λιγώτερο βλαβερό.

Ὁ χρωματισμὸς στὸν ἀρσενικό εἶναι γαλάζιος—σταχτής μὲ σκοθρες πιτσιλές, ἐνῶ στὴ θηλυκειά εἶναι καφὲ σταχτής. Τὰ πόδια καὶ τὰ δάχτυλα καὶ στὰ δυὸ εἶναι κίτρινα.

Τὴ μεγαλύτερη ζημιὰ ἀπὸ αὐτὸν τὴν παθαίνουν οἱ τοίχλες καὶ τὰ κοτσύφια.

Κίρκοι

Ἀπὸ τὰ 30 διάφορα εἶδη ποὺ ζοῦν στὴ Γῆ, στὴν Ἑλλάδα ζοῦν μοναχὰ δυὸ—τρεις, ἀντάξιοι ὅμως ἀντιπρόσωποι τῆς οἰκογένειας. Κακόψυχοι μοζὸ καὶ παληκαράδες κρατοῦν τὴν πρώτη θέσι στὶς ζημιές.

1. Κίρκος, τοιχολογέρακας, σαῖνι

Accipiter ἢ astur nisus L.

Καλοφτιασμένο πουλί, σταχτής καὶ κάπως μαύρος ἀπὸ πάνω, ἀσπρουδερός μὲ σκοῦρα κεντίδια ἀπὸ κάτω, καὶ μὲ τὴν ἄκρη τῆς οὐρᾶς του ἄσπρη, εἶναι ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῆς γενιᾶς του. Εἶναι τὸ γνωστὸ γεράκι ποὺ πολλές φορές ἀρπάζει τὴν τοίχλα τῆ στιγμῆ ποὺ ὁ κυνηγὸς τὴν κατεβάζει, δηλ. τὴν ἀρπάζει ἀπὸ τὸ σακκοῦλι, ὅπως λέγεται.

Τὸ ἀνάστημά του δὲν περνάει τὰ 0,30—0,32 μ. Ἡ θηλυκειά πιάνει τὰ 0,40 μ. (Εἰκ. 80).

Φωλιάζει συνήθως σὲ κωνοφόρα δέντρα. Γεννάει 3—5 αὐγά ἀσπρουδερά ἢ ἀνοιχτὰ καφὲ μὲ καστανοκόκκινες πιτσιλές ἢ βουλίτσες.

Τὰ μικρά τὰ περιποιεῖται ἡ μάνα. Ὁ πατέρας, ἂν καὶ κουβαλάει πολλὴ τροφή, δὲν τὰ καταφέρει νὰ τὰ ταΐσει. Γι' αὐτὸ ἂν ἡ μάνα χαθεῖ εἶναι σίγουρο ὅτι θὰ ψοφήσουν ἀπὸ πείνα.

2 Περιστερογέρακας, μεγάλο σαῖνι

Astur palumbarius L.

Ἄν ἀπὸ τὰ τριχωτὰ σαρκοφάγα τῆς πατρίδας μας ἡ ἀγριόγατα, ἡ ἡ βίδρα, ἡ τὸ κουνάβι εἶναι τὰ κακουρότερα, ἀπὸ τὰ σαρκοφάγα φτερωτὰ τὸ αἰμοβορώτερο εἶναι ὁ περιστερογέρακας. Σκοτώνει ὄχι μοναχὰ γιὰ νὰ φάει, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ εὐχαριστηθεῖ. Τόσο βαθειὰ εἶναι ριζωμένο τὸ δολοφονικὸ ἔνστικτό του, ὥστε δὲν εἶναι σίγουρα οὔτε αὐτὰ τὰ παιδιά του. Τὸ ζευγάρι ἀνταμώνει μοναχὰ τὴν

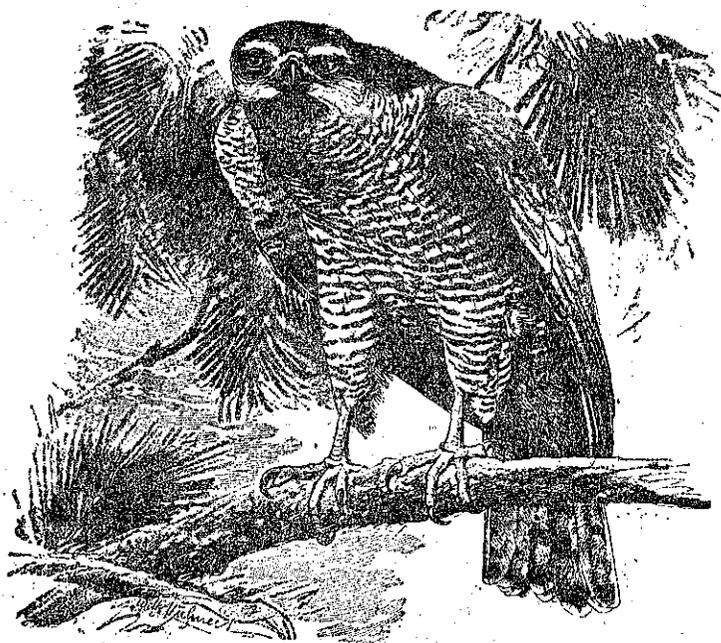
Εἰκ. 80

ἀνοιξε ὅταν πρόκειται νὰ φωλιάσει. Ὅλον τὸν ἄλλο καιρὸ ζῆ ξεχωριστά, γιατί δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη τὸ ἓνα στὸ ἄλλο. Καὶ τὰ μικρά μόλις ἀφήσουν τὴ φωλιά ξεχωρίζουν, γιατί ἂν μείνουν ἀνταμωμένα θ' ἀλληλοφαγωθοῦν. Νὰ σοῦ πετύχει ἀντρόγυνο κι' ἀδέρφια!

Τὸ ἀνάστημά του παίζει ἀπὸ 0,50—0,60 μ. Τὸ θηλυκὸ εἶναι μεγαλύτερο ὡς πέντε—δέκα ἑκατοστά.

Τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια τους εἶναι κίτρινα, οἱ πλάτες σκοθρες καὶ τὸ στήθος κι' οἱ κοιλιὰ ἀσπρουδερά μὲ πολλές σκοθρες κοφτές γραμμές (Εἰκ. 81).

Ἐξυπνός καὶ δυνατός πετυχαίνει νὰ βάζει νύχι ἀπὸ χήνα καὶ πάπια ὡς στὸ μικρότερο πουλάκι, κι' ἀπὸ λαγὸ ὡς στὸ μικρότερο τριχωτό. Μεγάλες ζημιές κάνει στὰ περιστέρια καὶ στὶς κόττες. Δὲ φοβᾶται καὶ ρίχνεται στὰ πουλερικά ἀκόμα καὶ μέσα στὶς πλατεῖες καὶ στοὺς δρόμους τῶν χωριῶν ὅπου γυροφέρνουν. Οἱ νοικοκυράδες βάζουν τὶς φωνές, ἴσως καὶ κανένας νὰ μὴ λυπηθεῖ τότε τὸ φυσίγγι ποὺ ὄλον τὸν καιρὸ ὅταν κυνηγοῦσε δὲν ἤθελε νὰ τὸ ρίξει σ' ἄρπα-

Εἰκ. 81

κτικά, καὶ νὰ τοῦ τὸ σφίξει. Ἡ κόττα ὁμοίως ἢ τὸ περιστέρι θάχει καρφωθεῖ στὰ μεγάλα μαυρόχυνα τοῦ περιστερογέρακα χωρὶς ἐλπίδα νὰ ξεκαρφωθεῖ.

Κυνήγι

Τὸ κυνήγι τῶν ἀρπακτικῶν πουλιῶν εἶναι δύσκολο, γιατί εἶναι ἔξυπνα καὶ προσεκτικά. Καταντάει λοιπὸν ἢ σὲ τυχαῖο συναπάντημα, ἢ σὲ κυνήγι μὲ τὸν μποφό. Ἡ δίωξις ἐπίσης μπορεῖ νὰ φέρει μερικά ἀποτελέσματα, ἀλλ' ὄχι ἀνάλογα μὲ τοὺς κόπους, γιατί δὲ ζοῦν καὶ κοπαδιστά, ὥστε νὰ εὐκολύνουν κάπως τὸν κυνηγό.

Δὲν ἔχει ἐξακριβωθεῖ κατάκαλα γιατί καὶ τὰ γεράκια κι' οἱ ἀητοὶ ὅταν ἴδουν μποφό τοῦ ρίχνονται νὰ τὸν χτυπήσουν. Τὰ μι-

κρόπουλα ἢ καὶ τὰ κορακοειδῆ ἔχουν βέβαια προηγούμενα. Δὲν τοὺς ἀφήνει τ' αὐγά καὶ τὰ μικρά τους, ἴσως μάλιστα νὰ βαράει καὶ τὰ ἴδια. Ἐχουν λοιπὸν κάθε λόγο ὅταν τὸν βλέπουν τὴν ἡμέρα νὰ τοῦ τὰ ψέλνουν. Ἄλλ' ἢ ὑπόθεσις ὅτι τρώει καὶ τῶν γερακιῶν τ' αὐγά ἢ τὰ μικρά, εἶναι κάπως τραβηγμένη γιὰ νὰ ἐξηγιέται τὸ μῖσος ποὺ αἰσθάνονται γι' αὐτόν. Ἐκτὸς ἂν δὲν τὸν χωνεύουν γιατί χτυπάει τὰ μικρά πουλιὰ καὶ δὲν τ' ἀφήνει γι' αὐτά, δηλ. ἀπὸ καθαρὸ συμφέρον. Ἄλλὰ τέλος πάντων, ἔστω νὰ γίνεῖ κι' αὐτὸ παραδεκτό, πῶς μπορεῖ ὁμοίως νὰ δικαιολογεῖται τὸ μῖσος τοῦ μικροῦ ἀητοῦ, ποὺ ἂν τοῦ ξεθύγει μποφόσ πάει νὰ σκάσει ἀπὸ τὸ κακό του; Τρώει κι' αὐτοῦ τ' αὐγά ἢ τὰ μικρά, κάνει ἐπίδειξι τῆς παληκαριῆς του, ἢ τὸν θεωρεῖ δολοφόνο ἐπειδὴ χτυπάει τὰ πουλιὰ τῆ νύχτα ποὺ κοιμοῦνται;

Ἐνας ἄλλος τρόπος μὲ καλὰ ἀποτελέσματα εἶναι τὸ ντουφέκισμα τῆς φωληᾶς ὅταν ἢ κλώσσα κάθεται τ' αὐγά, ἢ ὅταν τὰ μικρά δὲν ἔχουν ἀκόμα πετάξει. Ἐννοεῖται ὅτι ἐφαρμόζεται ἂν ἢ φωληὰ δὲ φτάνεται, καὶ πρέπει τότε νὰ χρησιμοποιοῦνται πολὺ χοντρά σκάγια γιὰ νὰ κόβονται τὰ ξύλα καὶ τὰ χόρτα τῆς. Παρ' ὅλα ὁμοίως τὰ καλὰ ἀποτελέσματά του, οἱ κυνηγοὶ ὄχι τὸν ἀποφεύγουν. Δὲ στέκει νὰ δείχνουν τέτοιες βαρβαρότητες. Στὸ χρονικὸ διάστημα τοῦ κυνηγιοῦ ἂν θελήσουν νὰ δείξουν γιὰ τὴν προστασία τῶν κυνηγιῶν κάποιον ἐνδιαφέρον, κι' ἀποφασίζουν νὰ ξοδεύουν ὁ καθένας τοὺς πέντε—δέκα μοναχὰ φυσίγγια ἀπὸ τὶς πολλὰς ἑκατοντάδες ποὺ ξοδεύουν γιὰ τὶς τσίχλες, τὰ τρυγόνια, τὰ ὀρτύκια, κλπ., κλπ., τὰ ἀποτελέσματα θάνατι παραπάνω ἀπὸ ἱκανοποιητικά.

ΤΑΞΙΣ Θ'

ΣΤΡΙΓΚΕΣ

STRIGIDAE

Ἀπὸ ὅλα τὰ πουλιὰ ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτὴ τὴν τάξι, στὰ κυνήγια μπαίνει μοναχὰ ὁ μπουφος, γιατί αὐτὸς εἶναι βλαβερός. Τ' ἄλλα εἶναι ὠφέλιμα καὶ πρέπει νὰ προστατεύονται, ἄσχετα ὅτι κι' ἀπὸ αὐτὰ μερικὰ κάποτε—κάποτε τὸ χαλᾶνε τρώγοντας ὠφέλιμα πουλιὰ κι' ἀπὸ τὰ τριχωτὰ μικροὺς λαγοὺς κι' ἀγριοκούνελα.

Παρὰ ταῦτα ὑπάρχει ἕνας ὀλόκληρος κόσμος μ' ἐπικεφαλῆς κάμπουσες γρηῆς ποὺ πιστεύει ὅτι οἱ στρίγκες, τὰ νυχτόπουλα ἢ οἱ κουκουβάγιες ὅπως συνήθως λέγονται ὅλα μαζί, μὲ τίς στριγκές φωνές τους φέρνουν ἀτυχίες ἢ προλέγουν θανάτους καὶ ὑποστηρίζουν ὅτι πρέπει νὰ σκοτώνονται. Οἱ κυνηγοὶ ὅμως μὲ τὴν ἐλεύθερη σκέψι καὶ τίς πολλὲς γνώσεις ποὺ ἔχουν ἢ ποὺ ἀποχτᾶνε στὸ ὑπαιθρο ὅπου περνοῦνε πολλὲς μέρες καὶ νύχτες κάθε χρόνο, ἄλλοτε μὲ ἥλιο καὶ μὲ ζέστες, ἄλλοτε μὲ βροχές, μὲ κρῶα καὶ μὲ χιόνια, πότε μὲ παρέες καὶ πότε καταμόναχοι, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθεῖ ὅτι θὰ δίνουν πίστι σ' αὐτὲς τίς δεισιδαιμονίες καὶ προλήψεις καὶ θὰ κατανοῦν δολοφόνους αὐτῶν τῶν πουλιῶν.

Οἱ φωνές τους εἶναι στριγκές γιατί εἶναι πλασμένα νάχουν τέτοιες. Ἄν εἶχαν καλύτερες δὲ θὰ λεγόntonσαν στρίγκες. Θὰ μπαίνανε κι' αὐτὰ ἴσως στὰ ὠδικὰ. Ἀπὸ ποῦ κι' ὡς ποῦ ἢ κουκουβάγια ξέρει ὅτι ὁ τάδε θὰ πεθάνει, καὶ τί τὴν παρακινεῖ καθισμένη στὰ κοντινά κεραμίδια νὰ τὸ διαλαλεῖ ἢ νὰ κλαίει; Ἄν κάθε φορὰ ποὺ ἀκούγονται οἱ φωνές τους συνέβαινε κάποιο ἀτύχημα, ἕνας θάνατος, ὅλος ὁ κόσμος θάχε ξεπαστρευτεῖ, μαζί κι' ὅσοι πιστεύουν αὐτὲς τίς ἀνοησίες. Μὰ χρειάζεται πολὺ μυαλὸ νὰ καταλάβει κανεὶς ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔφτιασε τίς κουκουβάγιες γιὰ νὰ προλέγουν τὸν θάνατο;

Βύας, μπουφος

Bubo maximus Sibb

Ὁ μπουφος εἶναι τὸ μεγαλύτερο πουλι ἀπὸ ὅλα τὰ «νυχτόβια». Τὸ ἀνάστημά του φτάνει τὰ 0,60 μ., μὲ τὴ θηλυκεὶὰ λιγάκι μεγαλύτερη. Ὁ χρωματισμὸς του εἶναι ἕνα ἀνακάτωμα ἀπὸ μαυροῖδες καὶ

κιτρινωπό, σκοθρο από πάνω, ανοιχτό ως καθαρό κιτρινωπό από κάτω. Η θηλυκεία στο σύνολό της έχει ανοιχτότερο χρωματισμό. Στην κορυφή στο κεφάλι από τη μιά μεριά κι' από την άλλη και τα δύο τους έχουν λίγα φτεράκια μαύρα, 5—6 εκατοστά μακρύτερα, δμοια σαν ατάκια. Όταν κάθονται ήσυχα τα κρατάνε κατεβασμένα, άλλ' όταν προσέχουν σε κάτι ή θυμώνουν τα σηκώνουν όρθια. (Εικ. 82).

Τα νύχια του, μαύρα, μεγάλα και πολύ μυτερά, είναι τρομερά δπλα. Σ' όποιο ζώο ή πουλί χωθούν δεν έχει πιά ζωή. Είναι για πάντα χαμένο, έστω αν για τουτόν ή κείνον τό λόγο ξεφύγει.

Εικ. 82

φωλιά. Τήν ταΐζει ό άρσενικός. Νά ένα φέριμο που έπρεπε να γίνει μάθημα σε πολλούς. Πόσοι λίγοι θα φέρουνται σαν αυτόν όταν ή γυναίκα τους βρίσκεται σ' ενδιαφέρουσα κατάσταση!

Η φωνή του, ένα μπουού, μπουού, μπουμπουού, από όπου και τ' όνομά του, την ανοίγει ακούγεται όλη τη νύχτα και τον άλλον καιρό κάποτε—κάποτε, έκτός σε φεγγαρόλουστες βραδυές π' ακούγεται συχνότερα. Ίσως να μη τοδ λείπει ό ρομαντισμός. Γιατί όχι;

Τή φωλιά του τη φτιάχνει σε βράχους, ή σε δέντρα, ή σε χαλασμένα σπίτια. Έχει βρεθεί φωλιά του ακόμα και στο χώμα. Ίσως να πίστεψε ότι θαχε κι' εκεί τόση ασφάλεια όση κι' άλλου, κάπως παράξενο για τό ξευπνο αυτό πουλί, που κάθε άλλο είναι παρά..... μπουφος.

Τά 2—3 αυγά του τα κλωσσάει μοναχά ή θηλυκεία 35 μέρες, ή 21—23 όπως άλλοι λένε. Ποιός έχει δικηο είναι δύσκολο να βρεθεί, γιατί είναι δύσκολο ν' ανακαλυφτεί τί κάνει, όπως άλλωστε συμβαίνει με κάθε νυχτόπουλο. Τά σκεπάζει τό σκοτάδι της νύχτας κι' οι λεπτομέρειες ξεφεύγουν.

Σ' όλο τό διάστημα που ή θηλυκεία κλωσσάει τ' αυγά, δε σηκώνεται από τη

Τρώει κάθε ζωντανό από ζαρκαδάκι ως τα μικροπόντικα. Δεν ακούγεται στο πέταμα και τα πλησιάζει χωρίς να τον καταλαβαίνουν και με τη δύναμη που έχει πετυχαίνει να τα καταβάλλει όλα. Ίδιαίτερα για τα άγριοκούνελα είναι ό πιο επικίνδυνος έχθρός.

Για τον μπουφο λέγεται τοτό: "Ότι τα πουλιά που βρίσκει τη νύχτα άπάνω στα δέντρα τα σπρώχνει με τα φτερά του να πετάξουν κι' έπειτα τα κυνηγάει και τα πιάνει. "Αν είναι αλήθεια να μιá ιπποτοσύνη που δεν έχουν να δείξουν όσοι κυνηγοί τα ντουφεκοδν καθιστά, κι' όχι μοναχά τα πουλιά, αλλά και λαγούς και κάθε τριχωτό.

"Αν όμως τη νύχτα φέρνεται έτσι, την ήμέρα, γιατί βγαίνει και την ήμέρα όπως λίγο πολύ όλα τα νυχτόπουλα, φέρνεται άλλοιότικα. Πιάνει ένα κλωναράκι από όποιο μεγάλο δέντρο κι' ακουμπισμένος άπάνω στον κορμό του, για να μη φαίνεται καλά, κάθεται με μισόκλειστα τα μάτια κι' ανοιχτό τό στόμα. Τό ανοιχτό στόμα με την ύγρασία του μαζεύει μυγίτσες. Άλλά κι' οι μυγίτσες μαζεύουν μικρόπουλα που έρχονται να τις πιάσουν. Είναι όμως φυσικό μερικά να φτάνουν στο στόμα του, γιατί δε μπορούν να καταβάλουν ότι κείνο τό άνοιγμα όπου είναι μαζεμένες μυγίτσες, τό φαγητό τους, είναι στόμα μπουφου. Κλείνοντός τό τότε κείνος μονομιός πετυχαίνει να κάνει ένα πρώτης τάξεως γεύμα χωρίς να κοπιάζει καθόλου. Από αυτόδ βγήκε κι' ή παροιμία: «έπεσε σαν στον μπουφο τό πουλί» για τις άκοπες δουλειές.

Τό είπαμε, κάθε πράμμα έχει δυό όψεις, την καλή και την κακή. Τό ίδιο συμβαίνει και με τον μπουφο. Είναι λιγάκι όφέλιμος γιατί τρώει ποντικούς. Η καλή. Είναι βλαβερός γιατί δεν αφήνει ζαρκαδάκια, λαγούς, άγριοκούνελα, περιστέρια και γενικά κάθε πουλί από χήνα και κάτω. Η κακή. Έπειδή ή κακή δεν είναι κείνη που βοηθάει την ανθρώπινη οικονομία, σ' άλλα Κράτη τον κυνήγησαν τόσο, ώστε έφτασαν στην άλλη άκρη. Κόντεψαν να τον εξαφανίσουν. Θα θυμήθηκαν ίσως τότε τον Άριστοτέλη που διδασκε «την μέσην όδόν» κι' αναγκάστηκαν, για να μη χαθεί ένα φυσικό μνημείο, να τον προστατέψουν, κρατώντας βέβαια κάποια ίσορροπία.

Μείς, δεν υπάρχει φόβος να πάθουμε τα ίδια, όσο έντονα κι' αν τον κυνηγήσουμε. Έχουμε τόσους πολλούς κι' είναι τόσα τα καταφύγια τους στους άπάτητους βράχους της Πατρίδας μας, χώρια μέσα στους βάλτους, ώστε δύσκολα θα τραβήξει για ξεπάστρεμα. Τό κυνήγι του λοιπόν πρέπει κάπως να συστηματοποιηθεί αν θέλουμε να λιγοστέψουν οι ζημιές του. Άλλά μοναχά τοδ μπουφου κι' όχι κάθε νυκτόβιου πουλιού, γιατί αυτά, άλλο λιγώτερο, άλλο περισσότερο, είναι όφέλιμα, και όπως τό είπαμε, κάθε όφέλιμο πρέπει πιο πολύ από τ' άλλα να προστατεύεται.

ΣΑΝ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αὐτὸν τὸν τόπο πύχομε ἄλλοι τὸν εἶχαν πρῶτα
σὲ μᾶς τὸν παραδώσανε κι' ἄλλοι τὸν καρτεροῦνε τώρα.

Λέει ἓνα δημοτικὸ τραγοῦδι μας. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν τόπο ὅπου
ἔζησαν οἱ πατέρες μας κι' οἱ πατέρες τῶν πατέρων μας, κι' ὅ-
που θὰ ζήσουν τὰ παιδιά μας καὶ τὰ παιδιά τῶν παιδιῶν μας,
ἂν δὲν μπορούμε νὰ τὸν καλυτερεύουμε, ἄς μὴν τὸν καταστρέ-
ψουμε. Ἦτανε, εἶναι καὶ θάνε τὸ σπίτι μας. Ποιὸς δὲ θέλει τὸ
καλὸ τοῦ σπιτιοῦ του, καὶ τοῦ σπιτιοῦ τῶν παιδιῶν του;

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΝΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Περί τῆς χρησιμότητος τῶν πτηνῶν	<i>K. Μαρούδη</i>
Περί μεταναστεύσεων φυτῶν καὶ ζώων	<i>Γ. Παρλαπά</i>
Θηρευτική	<i>Π. Ζέρβα</i>
Θήρα καὶ σημασία αὐτῆς	<i>Π. Ζέρβα</i>
Ἐπιστημονικὸς ὁδηγὸς τοῦ κυνηγοῦ	<i>Ἐλ. Συνοδινῶ</i>
Θηρευτικὴ Οἰκονομία	<i>K. Φραγκισκάτου</i>
Κυνηγετικά	<i>A. Κούσκουρη</i>
Ὁ βίος τῶν ζώων	<i>N. Γερμανοῦ</i>
Ἐγχειρίδιον κυνηγοῦ	<i>K. Δάμπρου</i>
Ἄγριμα στ' ἄγριμα	<i>B. Ἀλεξάνδρου</i>
Γεωργικὴ—Κυνηγετικὴ Ζωολογία	<i>Ἡρ. Καραλέκα</i>
Ἄγριμα καὶ πουλιὰ τοῦ τόπου μας	<i>Ἡρ. Καραλέκα</i>
Ἄρτεμις	<i>Φ. καὶ A. Φιλιππίδου</i>
Τὰ πουλιὰ τῆς Ἑλλάδος	<i>B. Δασκαλάκη</i>
Capra—Aegagrus—Reste auf griechischen Inseln	} ἀσυμπλήρωτα
Die Hege in freier Wildbahn	
Lehrbuch der Zoologie 9e Auflage	<i>J. N. Dimitriadis</i>
Tierleben. Kleine Ausgabe	<i>F. v. Raesfeld</i>
Die Hebung der Niederjagd in Pacht und Eigenrevieren	<i>Glaus—Grobben</i>
Fährten und Spurenkunde. Vierte Auflage	<i>Alf. Brehm</i>
Im Jagdrevier	<i>Hegendorf</i>
Kein Heger Kein Jäger	<i>K. Brandt</i>
La chasse moderne	<i>Wil. Hochgreve</i>
Encyclopedie par l'image - Les oiseaux	<i>Ernst Graf Sylva—Tarouca</i>
	<i>H. Adelon e.t.c.</i>